

တွဲ သာယာ

သ မိုင်း အုပ် ဆောင်း စာ စဉ် အ မတ် (၁၁)
သန်းထွန်းရေးတဲ့ စာတမ်းနဲ့ ဆောင်းပါးများ စုစည်းမှု

သန်းထွန်း

M.A.,B.L.,Ph.D.,D.Lit(London)

မြန်မာသမိုင်းအတိုအတ္ထု

မြန်မာသမိုင်းအတိုအတ္ထု။ သွားရမည့်ခရီးကားဝေးသေး၏။ ပုဂံသမိုင်းဆိုတဲ့စာပေခွန်း၊ ဝေခေချက်အပြေ
ဂျပ်ဆင်(Judson)မြန်မာအင်္ဂလိပ်အဘိဓာန်။ Myanma marriage မြန်မာ့မလေး၊
သမိုင်းဆိုတာ။ သမိုင်းမရမ်းဆိုတာ တာကာယံလား။ ရွှေတိဂုံရက်စဉ်သမိုင်း
မြန်မာ့မလေး၊ မြန်မာ့မလေး၊ တာကာယံလား။ မြန်မာ့မလေး၊ မြန်မာ့မလေး၊
ကင်းဝန်မင်းကြီး ဦးကောင်း။ အိုလာပြီ။ မြန်မာ့မလေး၊ မြန်မာ့မလေး၊
မင်းသား ရွှေဒီလီယပ် မောင်လတ်၊ ငါ့စာတတ်အောင် မင်း စာချမယ်။ ဦးအောင်ခင် မြန်မာ့မလေး၊
ရှေးမြန်မာသမိုင်းလေ့လာရေး။ မလွန်စွာ ဆန်လှူအသင်း စာရင်းရ မြန်မာ့မလေး၊ အသုံးဝင်ပုံ။

www.burmeseclassic.com

စာမူပုံနှိပ်ထုတ်ဝေခွင့်ပြုအမှတ် - ၄၀၀၇၂၀၅၁၁
မျက်နှာဖုံးပုံနှိပ်ထုတ်ဝေခွင့်ပြုအမှတ် - ၄၀၀၇၀၇၀၆၁၁

စီစဉ်သူ
ရွှေကျော်
မျက်နှာဖုံးပီရိုင်း
Plastic Rainbow

ကွန်ပျူတာစာစီ
Plastic Rainbow

ပုံနှိပ်ခြင်း
ပထမအကြိမ်၊ အုပ်ရေ ၅၀၀

ထုတ်ဝေခြင်း
ဇူလိုင် ၂၀၁၁

စာအုပ်ချုပ်
တိုမြင့်

ထုတ်ဝေသူ
ဦးသစ်လွင်
ကံ့ကော်မြိုင်စာပေ

အမှတ် ၁၁၃၊ ရွှေပြည်သာလမ်း၊ (၆) ရပ်ကွက်၊ သာကေတ၊ ရန်ကုန်မြို့။

ပုံနှိပ်သူ
ဦးဝင်းကျော်ထွန်း၊ မုံရွေးပုံနှိပ်တိုက်

အမှတ် ၁၄၀၊ ၄၅-လမ်း၊ ဗိုလ်တထောင်မြို့နယ်၊ ရန်ကုန်မြို့။

တန်ဖိုး - 3000

သန်းထွန်း
မြန်မာသမိုင်းအတိုအထွာ / သန်းထွန်း - ရန်ကုန်၊
ကံ့ကော်မြိုင်စာပေ၊ ၂၀၁၁။
၂၇၆ စာ၊ ၁၃.၁ x ၂၁.၄ စင်တီ။
(၂) မြန်မာသမိုင်းအတိုအထွာ

ကွန်သာယာ
သမိုင်းအုပ်ဆောင်းစာစဉ် အမှတ်(၁၁)
သန်းထွန်းရေးတဲ့ စာတမ်းနဲ့ဆောင်းပါးများ စုစည်းမှု

သန်းထွန်း
M.A., B.L., Ph.D., D. Lit. (London)

မြန်မာသမိုင်းအတိုအထွာ

မြန်မာ
Plastic Rainbow Book Publication
အမှတ် ၂၁၇၊ ပထမထပ်(၃)၊ ဆိပ်ကမ်းသာလမ်း(အလယ်)
ကျောက်တံတားမြို့နယ်၊ ရန်ကုန်မြို့။ ဖုန်း ၀၉၅၁၉၃၁၀၆ / ၃၈၄၁၉၉

www.burmeseclassic.com

မာတိကာ

၁။ မြန်မာသမိုင်းအတိုအတွက်	၁
၂။ သွားရည်ခါးကား ဝေးသေး၏	၆
၃။ ပုဂံသမိုင်းဆိုင်ရာသေချာမှု လေးချက် အဖြေ	၈
၄။ ဂျွန်ဆင်(Judson) မြန်မာအင်္ဂလိပ်အတိစာနိ	၁၀
၅။ Myanmar marriage	၁၅
၆။ မြန်မာ့ဝေလ	၁၈
၇။ သမိုင်းဆိုတာ	၄၀
၈။ သမိုင်းတိုင်းဆိုတာ တကယ်လား	၄၄
၉။ ဓမ္မတိပုံရက်စဉ်သမိုင်း	၄၇
၁၀။ Devoted မဖြစ်လို့ရင် ဘဝမှာအောင်မြင်မှာမဟုတ် (အောက်တန်းသင်တန်းနှင့်တူညီသော သွေးသွေးချက်)	၅၆
၁၁။ ကင်ဆန်မင်းကြီး ဦးကောင်း	၆၆
၁၂။ အိုလာပြီ	၇၀
၁၃။ မြန်မာဝိဇ္ဇာသိပ္ပံအကယ်အစီ	၇၆
၁၄။ မင်းသား ဣန္ဒိယီလီယံ မောင်လတ်	၈၀
၁၅။ ငါ စတုတ်အောင် မင်း စာချမှတ်	၈၅
၁၆။ ဦးအောင်ခင် မြန်မာ့ရုပ်ရှင်	၉၁
၁၇။ ရှေးမြန်မာသမိုင်းလေ့လာရေး	၉၄
၁၈။ မလှိုင်စုစု ဆန်လှူသင်း စာရင်းစာရင်းအသုံးစဉ်	၉၉
၁၉။ သမိုင်းစစ်သမိုင်း	၁၀၃
၂၀။ ဦးငြိမ်းမောင်စာညစ်ဖြတ်သည် ရှေးဟောင်းမြန်မာကျောက်စာများ ၅ တွဲ	၁၀၅

၂၀။ ဘာသာစကားနှင့် အရပ်ဒေသဦးတော်ပြသည့် ရှေးမြန်မာတို့အကြောင်း	၁၁၀
၂၂။ အရေးအကြီး	၁၂၄
၂၃။ ဇေယျကန်သီတာ	၁၂၈
၂၄။ မြန်မာ-ဂျပန်တို့၏ ဒုတိယကမ္ဘာစစ်ပတ်ပတ် ဘက်ဆဲရေး	၁၄၂
၂၅။ ဂျပန်နိုင်ငံရှိ မြန်မာပုဂ္ဂိုလ်များ	၁၅၂
၂၆။ မြန်မာနိုင်ငံစာပေသမိုင်းနှင့် တရုတ်စာပေအထောက်အထားများ(ပိုလ်ပူဇော်ရှင်)	၁၅၆
၂၇။ Ba Shin; Chinese Sources on Myanmar History (Translated by Than Tun)	၁၇၀
၂၈။ ဇော်သစ်	၁၈၂
၂၉။ နိုင် (ကမ္ဘာ့အရှင်ဆုံးခြံ)	၁၈၇
၃၀။ စတီရီယိုသမိုင်း	၂၀၄
၃၁။ မြန်မာ့ရုပ်ရှင်	၂၀၉
၃၂။ A forgotten town of Myanmar (Maing Maw)	၂၂၃
၃၃။ Borobudur and Bagan	၂၃၉
၃၄။ နိုင်ငံရေးရုပ်ရှင်	၂၃၉
၃၅။ မြန်မာ့ရှေးဟောင်းသုတေသန	၂၄၃
၃၆။ ဦးလှိုင်စု မြန်မာနိုင်ငံ မီဒီယာသမိုင်းစာအုပ် အမှာစာ	၂၆၆
၃၇။ ရာဇဝင်	၂၆၉
၃၈။ သံဝေဂတေးဆော်	၂၇၀

မြန်မာသမိုင်းအတိုအထွာ

မှတ်ကျောက်တင်

ပြေမြို့ဘက်မှာ ပါဠိကျောက်စာ၊ ပျူကျောက်စာတွေမှာ ရေးတဲ့ လက်ရေးဟာ အိန္ဒိယတောင်ပိုင်းက ဂိုအာ အနား၊ ကနရမြောက်ပိုင်း ကဒံဘနယ်မှာ ခရစ်ငါးရာစုနှစ် ခြောက်ရာစုနှစ်က ရေးခဲ့တဲ့ အက္ခရာနဲ့ လက်ရေးပုံစံတူညီတယ်။ ယိုးဒယား လောပူရီက မွန်ကျောက်စာမှာ တွေ့ရတဲ့အက္ခရာနဲ့ လက်ရေးတွေက အခု ပြောတဲ့ ငါး/ခြောက်ရာစုနှစ်တွေက (ဓမ္မပါလနဲ့တစ်ခေတ် တည်း) ဖြစ်ပြီး၊ အိန္ဒိယတောင်ပိုင်း ကွန်ဂျီဗရဝမ်မှာ အသုံးပြု ပါတယ်။ ဒီလိုတွေ့လို့ ဒီလိုထင်ပါတယ်ဆိုပြီး၊ တွေ့စက သမိုင်းပညာရှင်တွေ ရေးသားဆွေးနွေးကြတယ်။ (မြန်မာနိုင်ငံ ကမ္ဘည်းကျောက်စာဝန်ရဲ့ ၁၉၁၉ ခုနှစ်အစီရင်ခံစာ၊ စာမျက်နှာ ၂၀၊ လန်ဒန်အရှေ့တိုင်းနဲ့ အာဖရိက ပညာ လေ့လာရေးကျောင်း မဂ္ဂဇင်းမှာ ဘလက်ဂဒန်ရေး 'ပျူကျောက်စာတွေ'၊ အိန္ဒိယ ကျောက်စာ အတွဲ ၁၂၊ မြန်မာသုတေသနအသင်းဂျာနယ် ၁၉၁၇ နဲ့ ထွန်းငြိမ်း၊ အင်္ဂလိပ်မြန်မာအဘိဓာန်ဆရာ ဦးထွန်းငြိမ်း အိန္ဒိယကျောက်စာညွှန်းပေါင်း အတွဲ (၅) တွေမှာ ဖတ်ကြည့်ပါ။

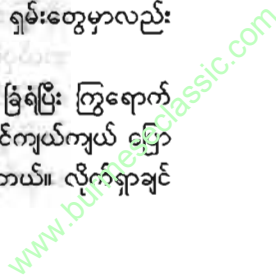
တချို့ ဆောင်းပါးတွေရှိတဲ့ ကမ္ဘည်းကျောက်စာကိုထည့်ပြ တယ်။ ဗုဒ္ဓဆုံးမချက်တွေကို တော်တော်ပြည့်စုံအောင် သိနေ ကြပြီလို့၊ သူတို့ရွေးချယ်ပြီး ကျောက်ထက်အက္ခရာတင်ခဲ့တဲ့ ဗုဒ္ဓကျောင်းတွေထဲက ကောက်နုတ်ချက်တွေက ပြလယ်။ ဒီလို

ဆိုတိုင်း မြန်မာနိုင်ငံကလူတွေအများကြီး ငွေသာသနာဝင်တွေ ဖြစ်နေပါကလားလို့တော့ မထင်ပါနဲ့။ ရန်ကုန်လိုမြို့မှာ လက်တင်ဘာသာနဲ့ သင်္ချိုင်းစာတစ်ခုတလေ တွေ့ရုံနဲ့ ဒီကလူတွေ လက်တင်ပညာရှင်တွေ ပါလားလို့ ပြောလို့မဖြစ်သလိုပဲပေါ့။ ဂုဏ်ရှိတယ်ထင်လို့ ကျော်ကြားပြီးသား ဘာသာစကားကို 'လူ့အထင်ကြီးအောင် ယူသုံးတဲ့သဘောက ပိုများမှာဖြစ်ပါတယ်။ အလောင်းမင်းတရားလက်ထက်မှာ လက်တင်ဘာသာရေးကျောက်စာ တစ်ချပ် နှစ်ချပ် တွေ့တာနဲ့ ဒီနေရာမှာ ခရစ်အယူဝါဒတွေ ပျံ့နှံ့နေပြီပေါ့လို့လည်း မပြောနိုင်ပါ။ (ပုဂံခေတ်အထိ စာရေးတတ်၊ ဖတ်တတ်တဲ့လူဦးရေက အများကြီးနည်းပါတယ်။) မြန်မာအညာပိုင်းမှာ ရာသီဥတုခြောက်သွေ့တော့ မှတ်တမ်းတွေရှိသင့်သလောက် မရှိမဆွေးဘဲ ကျန်နေတတ်ပါတယ်။ အဲဒါကြောင့် ဟလင်းက ကျောက်စာတချို့လွဲရင် ခရစ် ၁၀ ရာစုနှစ်လောက် ရောက်တဲ့အခါမှ (အိန္ဒိယ မြောက်ပိုင်း ဂူပွကကိုသုံးပြီး) မြန်မာအညာပိုင်းက လူတွေငွေသာသနာကို ပြောင်းယူကြမယ်။ စာရေးစာဖတ်တတ်မယ်လို့ ပြောရမှာဖြစ်ပါတယ်။ (မြန်မာနိုင်ငံက ရှင်ဘုရင်တွေကို ကမ္ဘာတည်စ မဟာသမ္မတက တိုက်ရိုက်ဆင်းသက်လာတယ်လို့ ပြောရတဲ့လူကပြောတောင်၊ လက်ခံဆွေးနွေးဖို့ ခက်ပါတယ်) မြန်မာစကားကို စာနဲ့ အစောဆုံးရေးတာကို (ခရစ် တစ်ဆယ့်တစ်ရာစုလို့ သတ်မှတ်ကြပါတယ်) မွန်ကို စာရေးတဲ့ အတတ်ပညာရဖို့ ဆရာတင်ရမှာပါ။ ကိုယ့်စကားကိုရေးဖို့ သူများထွင်ထားတဲ့ အက္ခရာကိုယူနေတဲ့အခါ သိပ်ပြီပြင်အောင် ရေးနိုင်မယ်မထင်ပါ။ မြန်မာတွေ စာ စ.ပြီးရေးတဲ့အချိန်၊ မွန်ကအများကြီးကောင်းအောင် စာရေးနိုင်နေပါပြီ။ (ပျူဆိုရင် ခရစ်နှစ်ပေါ်စကပဲ စာရေးနေပြီ၊ ဒါပေမဲ့ စာတတ်သူဦးရေဟာ သိပ်နည်းနေသေးတယ်)

ဒီလိုအက္ခရာတင်ထားတဲ့ အထောက်အထားရှားတဲ့အတွက် မှတ်တမ်းများများ မရှိနိုင်ပါ။ သက်ကြီးစကား သက်ငယ်ကြားဆိုတာ ပြောလေ့ရှိပေမယ့်၊ သက်ကြီးစကားတွေက မှတ်ကျောက်အတင်မခံနိုင်ပါ။ သက္ကသာကီဝင် မင်းဆက်က မင်းတစ်ပါး တကောင်းလာနေတယ်။ သူ့အဆက်တွေ သရေခေတ္တရာ ရောက်လာတယ်။ ပုဂံရောက်လာတယ်။ (ပျူစောထီးအကြောင်း ကြားဖူးကြမှာပါ) ဒွတ္တဘောင်အကြောင်းလည်း ပြောကြနေကြ၊ ကျောက်တိုင်ထူကြ၊ ဒါတွေ အများကြီး ကြားရ တွေ့ရကြမှာပါ။ ဂေါတမမြတ်စွာဘုရားက ရခိုင်လာတယ် (ကိုယ်စားတော် မဟာမုနိရှိရစ်တယ်)၊ မင်းဘူး ရွှေစက်တော် ရောက်တယ်၊ ခြေတော်ရာ ချတယ်။

ပြေမြို့က ဘိုးဝင်းတောင်လည်း ပါတယ်။ ခဏရပ်ပြီး ကြည့်တော်မူတဲ့နေရာက တန်ကြည့်တောင်လို့တွင်တယ်။ ရွှေတိဂုံတို့ ရွှေဆံတော်တို့ဟာ၊ တစ်ခေတ်တည်း ဘုရားသက်တော်ထင်ရှားရှိစဉ်ကပဲ ပေါ်ခဲ့တာလို့ ပြောကြ နေကြပါတယ်။ သောဏ ဥတ္တရတို့ သထုံနယ်မှာ သာသနာပြု ရောက်တယ်။ ဥတ္တလာပကုန်သည်ညီနောင်က မရွှိမဒေသ (အိန္ဒိယဗဟိုဒေသ)ကိုရောက်လို့ မြတ်စွာဘုရားက ဆံတော်ချီးမြှင့်လိုက်တယ်။ ပုဂံဆိုတာလည်း ဘယ်ရက်က ဘယ်မင်းတည်တာလို့ အတိအကျ ပြောတတ်ကြပေမယ့်၊ အထောက်အထား မတင်ပြနိုင်ကြပါ။ ငွေယောသက သီဟိုဠ်က ပိဋကကို ကူးလာတယ်။ အဲဒီကော်ပီက သထုံမှာရှိတယ်။ နော်ရထာကို ရှင်အရဟံက ငွေသာသနာအကြောင်းပြောပြပြီး သထုံက ပိဋကတောင်းယူဖို့ ညွှန်းတယ်။ တောင်းလို့မရတဲ့အခါ အဲဒီကို စစ်တိုက်ကြတယ်။ ပိဋကကိုရတော့ အဆင့်ဆင့်ပွားပြီး ရခိုင်ရောက်၊ ရှမ်းပြည်ရောက် နဲ့သွားတယ်။ ပိဋကကိုနားလည်အောင် ပါဠိသင်ရတယ်။ နောက် မြန်မာဘာသာကို ပုံစံမျိုးစုံနဲ့ဘာသာပြန်တယ်။ ဂူ ကျောင်းဘုရားနံရံတွေမှာ အရုပ်နဲ့ရေးကြတယ်။ ယူနန်မှာနေခဲ့ဖူးတဲ့ ရှမ်းတွေ၊ မြန်မာတွေရဲ့ ဘိုးဘွားတွေဟာ (မြန်မာနိုင်ငံကို ခရစ်ကိုးရာစုလောက်က ဝင်မလာမီ) ကနေ မြန်မာနိုင်ငံရဲ့ မြောက်ဘက်၊ အရှေ့မြောက်ဘက် မြန်မာနိုင်ငံရဲ့ အနီးအစပ်နေရာတွေမှာနေစဉ်ကပဲ၊ ငွေသာသနာကို သက်ဝင်ယုံကြည်ပြီးသား ဖြစ်နိုင်တယ်။ ငါးရာငါးဆယ်ထဲက အမှတ် ၅၂၅၊ ၅၂၆ ဆိုတာတွေကလည်း၊ အိန္ဒိယကပုံပြင်ကို မြန်မာနိုင်ငံ တစ်နေရာရာမှာ ဖြစ်လေဟန်၊ ရေးကြပြောကြတာ ဖြစ်တယ်။ ဒီလို ပြောရင်း ဆိုရင်းနဲ့ ဘုရားလောင်း ခြင်္သေ့မင်းဖြစ်စဉ်က၊ ဒီနေရာမှာနေခဲ့တယ်။ အရင်ခေါ်တဲ့နာမည်က ဘယ်လို နောက် ကာလကြာတော့ ဘယ်လိုပြောင်းသွားတယ်လို့ မြင်ပြီးပြောရာက၊ ပြောတဲ့အတိုင်း တကယ်ဖြစ်မှာပါလို့ ထင်မှတ်စွဲလမ်းသွားကြပါတယ်။ ၁၉၀၄ ထုတ် ဆူလကတင် ခေါ်တဲ့ စာစောင်နာမည်နဲ့ ပြင်သစ်ဘာသာရေး အရှေ့တိုင်းအကြောင်းကို၊ ပေလီယိုဆိုသူက ရေးတဲ့စာတမ်းမှာ 'သမိုင်းကိုခိုင်ခန့်သလား၊ ယုံရမလား' ဆိုပြီး မှတ်ကျောက် စ.ပြီး တင်ကြည့်တာကိုတွေ့နိုင်ပါတယ်။ ရှမ်းတွေမှာလည်း အလားတူပုံပြင်တွေ ရှိနေပါတယ်။

ဂေါတမမြတ်စွာဘုရားသခင် ရဟန္တငါးရာ ခြံရံပြီး ကြွရောက်လာဖူးတာပေါ့ ဆိုတာကို၊ ယုံယုံကြည်ကြည် တွင်တွင်ကျယ်ကျယ် ပြောလာကြတယ်။ 'ဘုရားခြေတော်ရာက ဒီမှာရှိတော့ရှိတယ်။ လိုက်ရှာချင်

တယ်' လို့ သာလွန်မင်းကို ပြောတော့၊ စစ်သားအစောင့်အရှောက်နဲ့ လိုက်ရှာပေးတယ်ဆိုတာလည်း တကယ်ပြောတာ၊ မင်းမယုံရင် မင်းဟာ မေ့နှုတ်ရာယပ်ဟေ့လို့ ပြောလာကြတယ်။ မြတ်စွာဘုရား ဟောကြား တဲ့ဒေသနာတွေကိုဖွင့်တဲ့ ငိုကာ အဋ္ဌကထာတွေကပါ တစ်သံတည်း ထွက်လာတယ်။ ဥပမာ- အလောင်းတော်ကဿပ ဖြစ်ပေါ်လာပုံကို၊ မူလ သရဝတ္ထုဆိုတဲ့ သက္ကတကျောင်းထဲမှာရှိတယ်။ တရုတ်ဘာသာ ပြန်ပြီး၊ တရုတ်တွေကလည်း ဘုရားခြေတော်ရာ သူတို့ဆီမှာ ထုလုပ် ကိုးကွယ်တယ်။ ဗျတ်ဝိ ဗျတ္တ တို့က တရုတ်ဘုရင် ဥတိဘွားလည်ပင်း ကိုတောင်၊ ထုံးသုံးရစ် တားလိုက်သေးတယ်။ ဂျပန်ကလည်း သူတို့ ဆီမှာ ထုလုပ်ကိုးကွယ်တယ်။ ဂျပန်က 'မင်းတို့ဆီမှာကော ခြေတော်ရာ ရှိသလား၊ တို့မှာရှိတယ် ကြည့်စမ်း' လို့ ပြတော့၊ တို့ဆီက ခြေတော်ရာက မင်းတို့ဆီက ခြေတော်ရာထက် အဆမတန်သာတယ်ဆိုပြီး၊ ကျွန်တော် အင်္ဂလိပ်ဘာသာနဲ့ ဆောင်းပါးရှည်ရှည် ပုံတော်အတွေ့အများကြီးနဲ့ ရေးပြီး၊ ကာရိုရိုမတက္ကသိုလ်ဂျာနယ်တစ်ခုမှာ ထည့်သွင်းဖော်ပြဖူး ပါတယ်။ ထွင်တဲ့ပုံပြင်ဟာ ရှေးကျလေကောင်းလေဆိုတော့၊ လူစွမ်း ကောင်းဟာ ပျူစောထီး ပေါ့။ 'ပျူ' က လူမျိုးနာမည်၊ 'စော'က ရှမ်းလို့ 'မင်း' အနက်ပေးတယ်။ 'ထီး' က၊ ရှေး တရုတ်စကားမှာ ရှင် ဘုရင်လို့ အနက်ပေးတယ်။ ဒီတော့ ပျူစောထီးဟာ လူပုဂ္ဂိုလ်တစ်ဦး ရဲ့ နာမည်မဟုတ်၊ ဂုဏ်ထူးရာထူးကို ဖော်ပြတဲ့အမည်ပဲ ဖြစ်တယ်။ ဒီပုဂ္ဂိုလ်ဟာ ဥကပေါက်တယ်လို့ ပြောပြန်တယ်။ တွင်းသင်းဝန် ဦးထွန်းညိုက ဥကပေါက်ရင် ငှက်ဖြစ်မှာပေါ့။ လူမဖြစ်နိုင်လို့တော့ သူ့နေတဲ့ ရာဇဝင်သစ်မှာ ပြောဖူးရေးဖူးပါတယ်။ ဒီလိုပဲ ရှေးစကား ဆိုတာ နည်းနည်းတော့ ကြားမှာပေါ့လို့ ပြေလည်အောင် ဝင်ပြီး ရှင်းကြပါတယ်။ အသောကမင်း သာသနာပြု ကိုးတိုင်းကိုးဌာနကို လွှတ်တယ်ဆိုတာ၊ သီဟိုဠ်ကျွန်းကလွဲလို့ ကျန်နေရာတွေက ကုလားပြည် အတွင်းမှာပဲ ရှိပါတယ်။ သာသနာ နှစ်ထောင့်ငါးရာတုန်းက ကုလား အစိုးရ ပြန်ကြားရေးဌာနက၊ မြေပုံအကြီးကြီးမှာ ဒီကိုးတိုင်း၊ ကိုးဌာန ကို ပြတယ်။ သူတို့ပြပွဲ မြန်မာမြို့ကြီးတွေအထိ သွားပြတယ်။ ဒီက ဘယ်ပုဂ္ဂိုလ်ကမှ 'ဟေ့ကြည့်စမ်း၊ တို့ပြောနေတာတွေ မဟုတ်ဘူး နော်' လို့ မပြောပါ။ 'သူတို့ပြတာ မယုံနဲ့'လို့ ပြောတဲ့လူတော့ အနည်း အပါးရှိမလား မသိဘူး။ ကုလားက ဇွတ်(ခွဲ)တော့၊ မြန်မာ ယိုးဒယား တရုတ် ဂျပန်တွေက ကွမ်းစားမပျက်၊ ကွာစေ့စားမပျက် ကြည့်လိုက်

ကြပါတယ်။ ကျမ်းကိုးရှာကြည့်ရင်တော့ ဒီပုံပြင်ကို စ၊ပြောတာ ခရစ် ခြောက်ရာစု နှစ်ဦးလောက်က၊ သီဟိုဠ်တရားတဲ့ မဟာဝင်က စ၊တာ ဖြစ်ပါတယ်။ အသောကမင်းကြီး (ခရစ်မပေါ်မီ ၂၇၂-၂၃၂) ကလည်း၊ သူသာသနာပြုအဖွဲ့ကို အီဂျစ်က တော်လမီဘုရင်တို့ မက်ဆီ ဒီနီယားက အန်တီဂေါနပ်စ်တို့ဆီတောင် လွှတ်သေးတာ။ မြန်မာနိုင်ငံ တော့ မေ့ရစ်မှာ မဟုတ်ဘူးဆိုပြီး၊ တို့ဆီကိုလည်း ရှင်သောကနဲ့ ရှင်ဥတ္တရတို့ ကြွလာပါတယ်လို့ ဇွတ်ဖြည့်ပြောကြတယ်။ ဒီမှာလည်း လူခြောက်သောင်း အကျွတ်တရား ရကြတယ်လို့ပြောကြတယ်။ သမင်က လူမိန်းကလေးမွေးတာ အလံဗုသဇာတ် (၅၂၃)နဲ့ နာလိနိက (၅၂၆)မှာ တွေ့နိုင်တယ်။ နေနတ်သားနဲ့ နဂါးမ ရတဲ့အခါ နတ်ကပြား၊ မြွေကပြားပဲ ဖြစ်ဖို့ရှိတယ်။ လူဖြစ်ပါမလားလို့ မေးသူပေါ်လာပါတယ်။ ရိုးရိုးပြောတော့ မေးမိတဲ့လူက ကြောက်ကြောက်ရွံ့ရွံ့နဲ့ မေးတာပါ။ ဘာကွလို့ ငေါက်လိုက်ရင် ထပ်မေးရဲမယ်မထင်ပါ။ ဒွတ္တဘောင် ဇာတ်လမ်းကလည်း အတူတူပဲ။ ဘာတစ်ခုမျှ သမိုင်းမှန်ရဲ့လားလို့ အစစ်မခံရဲပါ။ 'စောထီး' ဆိုတဲ့ ဝေါဟာရကိုပဲ၊ 'တွ' ဆိုတဲ့ဝေါဟာရ မင်းကြီးလို့ အဓိပ္ပါယ်ရှိလို့ ရာထူးအမည် ဖြစ်တယ်။ လူအမည် မဟုတ်ပါ။ ဆိုလိုတာက မြန်မာခေတ်ဦးသမိုင်းဟာ ပုံပြင်နဲ့ စ၊ထားတယ်။ပုံပြင် ဟာ သမိုင်းမဟုတ်ဘူးလို့ အများသိကြပါတယ်။

သန်းထွန်း၊ မြန်မာတွေတွေ့ရာရာသမိုင်း။

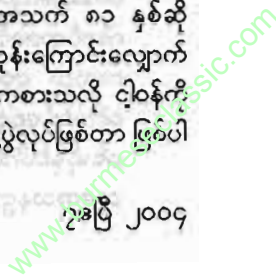
သွားရမည့်ခရီးကား ဝေးသေး၏

ကလေးငယ်အတွက် မွေးနေ့လုပ်ပေးတာက အဓိပ္ပါယ်ရှိတယ်။ ရွယ်တူ ကလေးတွေခုခေါ်ထားပြီး မွေးနေ့ကိတ်မုန့်ကို ခွဲကျွေး၊ ကစားကြ၊ သီချင်းဆိုကြ၊ လက်ဆောင်လေးတွေပေးကြနဲ့ ပျော်တာပေါ့။ ဒါဖြင့်ရင် လူကြီးတွေ မွေးနေ့လုပ်ကြတာကတော့ ပျော်တာပဲလားလို့ ဆက်မေးပါ။ မမေးလည်း ပြောရမှာပဲ။ ဥပမာ၊ လူထုဒေါ်အမာမွေးနေ့ ဆိုပါတော့၊ (၂၉ နိုဝင်ဘာ ၁၉၁၈)။ ကျွန်တော်က ရန်ကုန်က၊ နေပြီ မပျက်မကွက် မွေးနေ့လုပ်တဲ့ အမရပူရတောင်သမန်၊ ဦးပိန်တံတားဦး၊ တောင်မင်းကြီးဘုရားနဲ့ကပ်ရက် တောင်လေးလုံးကျောင်း၊ ကျောင်းဘုန်းကြီး ဦးပညာဇောတကျွေးတဲ့ထမင်းကိုစားဖို့ အချိန်မီ ရောက်အောင်လာခဲ့ရတယ်။ ရန်ကုန်ကလာရတာ။ ကုန်တဲ့အချိန်၊ လာရတဲ့ခက်ခဲတဲ့ သုံးရတဲ့ခရီးစရိတ် တွက်ကြည့်ပါ။ ဘာကြောင့် ငွေကုန်လူပန်း ဒီဒုက္ခကို ခံပါသလဲ။ လူထုဒေါ်အမာဘက်က ဘယ်လိုစဉ်းစားသလဲ။ စဉ်းစားပုံကို အခု ဒီမှာ ကျွန်တော်ရေးပြသလို ဒေါ်အမာ မပြောပါ။ ဒါပေမဲ့ တစ်လုံးပြော၊ နှစ်လုံးပြောနဲ့ အောက်မှာ ရေးပြထားတဲ့အတိုင်း အဓိပ္ပါယ်ပါတဲ့ စကားပြေတစ်ခု ထွက်လာပါတယ်။

- (၁) မော်လမြိုင်၊ ရန်ကုန်၊ စစ်ကိုင်း၊ မုံရွာ၊ ရွှေဘို ရံဖန်ရံခါ မြစ်ကြီးနားက လူတောင် ပါသေးတယ်။ သူတို့ ဘာပြုလို့ လာသလဲ။
- (၂) စာရေးကောင်းတဲ့ စာရေးဆရာတွေ အများကြီးရှိပါတယ်။ သူတို့ရဲ့ဦးတည်ချက်တွေလည်း သူတို့ဘာသာ အထိုက်အ

လျှောက်ကောင်းပါတယ်။ ဒါပေမဲ့ မေတ္တာတရား ရှေ့ထားရမယ်။ ကိုယ့်ကို စိတ်ဒုက္ခ၊ လူဒုက္ခတစ်မျိုးတစ်ဖုံရောက်အောင် နှောင့်ယှက်သူကို အာယာတမထားပါ။ အဲဒါအပြင် အဲဒီရန်သူတွေ ပျက်စီးပါစေ ဆိုတဲ့စိတ်လည်း မရှိပါ။
 (၃) ဖိနှိပ်အားနဲ့ တွန်းလှန်အားဟာ အပြန်အလှန်ရှိတယ်။ ဖိသလောက် ကန်တယ်။ ဒါပေမဲ့ ဝိရောဓိဖြစ်တဲ့အထိ မလှန်ဘူး ထိန်းနိုင်တယ်။ ရှေးရှေးက ဂန္တီကြီးရဲ့ အနုနည်းနဲ့ တားဆီးခြင်း (passive resistance) ဘက်က ပိုပြီး အားသာတယ်။ အချုပ်အားဖြင့် ဒီသုံးချက်ဟာ အထိရောက်ဆုံးဖြစ်ပါတယ်။ ဒေါ်အမာ ကလည်း ဒီ အားသုံးအားကို အားအဖြစ်နဲ့ မသုံးစွဲပါ။

ကျွန်တော်မွေးနေ့ (၆ ဧပြီ ၁၉၂၃) ကိုလည်း အမရပူရ တောင်လေးလုံးမှာ လုပ်တယ်။ ကျောင်းဆရာသက် အနှစ် ၆၀ ဆိုတော့ နယ်အရပ်ရပ်က လူအမျိုးမျိုးက လာကြတယ်။ ဒါပေမဲ့ ဒေါ်အမာမွေးနေ့မှာလို မော်လမြိုင်က မြစ်ကြီးနားထိ ကျယ်ပြန့်တဲ့နေရာက လူတွေ မလာပါ။ လူဦးရေလည်း ဒေါ်အမာ မွေးနေ့လောက် မများပါ။ လာတဲ့လူတွေ အများစုက တပည့်ဟောင်း၊ ပညာရေးဌာနက ဝန်ထမ်းတချို့၊ အငြိမ်းစားကျောင်းဆရာတွေ များတယ်။ ကျွန်တော် က ပန်းချီပန်းပုဝါသနာပါလို့ ပန်းချီပန်းပု လူကြီးလူငယ်တချို့လည်း လာတတ်ပါတယ်။ သူတို့က ဆရာဟောင်း မိတ်ဆွေဟောင်းကို လာတွေ့တာ။ ကျွန်တော်က တွေ့ချင်တယ်ဆိုတာလည်း သူတို့သိတယ်။ ကျွန်တော်ရဲ့ အစွဲအလမ်းတစ်ခုက ရှေးဟောင်းမြန်မာသမိုင်းသုတေသန ဖြစ်တယ်။ ဒီလမ်းကို ငါလျှောက်တယ်။ စွန့်သင့်သလောက် စွန့်ပါတယ်။ အသက်အရပြောရရင်တော့ နေဝင်ချိန်ပေါ့။ ဒါပေမဲ့ သုတေသနမှာတော့ ရှင်သန်လျက်၊ ခုထိ တက်ကြွနေသေးတယ်။ ဒါပေမဲ့ မြင်းမူနားက ဆေးရေးပန်းချီရဲ့ ဘုရားတစ်ဆူထဲက ဝေဿန္တရာဇာတ်မှာ ဝက်ပါကို ပြည်နှင့်ဒဏ်ရလို့ ထွက်လာတဲ့ ဝေဿန္တရာမင်းကြီးက၊ မြင်းလှည်းဆွဲတဲ့မြင်းတွေကို ပုဏ္ဏားကို လျှံပြီးတဲ့အခါ၊ မင်းလေးပါးရုပ်ပုံရဲ့အောက်က 'သွားရမည့်ခရီးကား ဝေးသေး၏။ ခြေသာလျှင် ယာဉ်ရှိကုန်၏' ဆိုတဲ့အတိုင်း၊ ကျွန်တော်လျှောက်တဲ့ခရီးက အများကြီးကျန်သေးတယ်။ အသက် ၈၁ နှစ်ဆိုတော့ အလုပ် လုပ်ချိန်နည်းလာပြီ။ အဲဒီအခါမှ ကုန်းကြောင်းလျှောက်နေရရင် ခရီးမတွင်တော့ပါ။ အဲဒါကြောင့် releigh ကစားသလို ငါဝန်ကို မင်းတို့ ဆက်သယ်ပေးပါလို့ ပြောချင်တာနဲ့ မွေးနေ့ပွဲလုပ်ဖြစ်တာ ဖြစ်ပါတယ်။ သွားရမည့်ခရီးကား ဝေးသေး၏။

ပုဂံသမိုင်းဆိုင်ရာ မေးခွန်းလေးချက် အဖြေ

ပုဂံသမိုင်းဆိုင်ရာ မေးခွန်းလေးချက်ဖြေထားတဲ့ လက်ရေးစာပုကို၊ ဆရာ့ဇာတ်သန်းက ရှာတွေ့ဖို့လို့ ငေါ်ပြလိုက်ပါတယ်။ မေးခွန်းနဲ့ မေးသူကို မသိပါ။
အယ်ဒီတာ

မေးခွန်း (၁)

ပုဂံလူဦးရေကို အမေးရှိရာ၊ တစ်သန်းကျော် နှစ်သန်းထက် မပိုနိုင်ဟု ယူဆပါသည်။ ပုဂံခေတ်ကျောက်စာတို့ပါသော စပါးစိုက် မြေပယ်(ဧရိယာ)နှင့် စပါးအထွက်ကိုယူ၍ ခန့်မှန်းခြင်းဖြစ်ပါသည်။

မေးခွန်း (၂)

ပုဂံဝန်းကျင်၌တွေ့ရသော ဘုရား၊ စေတီ၊ ပုထိုးအရေအတွက် များသဖြင့်လည်းကောင်း၊ ထိုထိုသော စေတီစသည်တို့ကို နှစ်အနည်း ငယ်အတွင်း အင်တိုက်အားတိုက် တည်ထားခဲ့သည်ဟု ယူဆကြသဖြင့် လည်းကောင်း၊ ဤ မေးခွန်းကို မေးဟန်ရှိပါသည်။ ပုဂံခေတ်မှာ ခရစ် ၉ ရာစု နှစ်မှ ၁၃ ရာစုနှစ် အထိ အနှစ်လေးရာကျော်ရှိပါသည်။ အနှစ် လေးရာကျော်အချိန်အတွင်း တည်ထားခြင်းဖြစ်၍ များပါသည်။ သို့သော် ပါးစပ်ရာဇဝင်မှာပါသည့်အတိုင်း စေတီအားလုံးအစုစု 'လှည်းဝင်ရိုးသံ တည်ညံ' ၄၄၄၆၇၃၃ မရှိ၊ ကမ်းပြု၍ ရေဆင်းသွားသည့်စေတီ 'ဝါဝါ ဝင်းဝင်း' ၄၄၄၄ မရှိသည့်အပြင်၊ ကမ်းပါးမှာ ကျောက်ဖြစ်၍ လုံးဝမရှိဟု ပင်ဆိုနိုင်ပါသည်။ အစုစု စေတီပုထိုးအရေအတွက်မှာ ရှေးဟောင်း သုတေသနဌာနက ရေတွက်ထားသဖြင့် ၂၂၁၇ (နှစ်ထောင့် နှစ်ရာ

မြန်မာသမိုင်းအတိုအထွာ

တစ်ဆယ့် ခုနစ်)သာရှိပါသည်။ အနှစ်လေးရာကျော် တည်ဆောက်ချိန် ရ၍ လူအင်အား တစ်ပြိုင်နက် အများကြီးသုံးခြင်း မရှိသဖြင့်၊ လုပ်သား တွေ အများကြီးရှိမည်ဟု အံ့ဩစရာမရှိပါ။ ငွေကြေးအင်အား များများ ကြီးလည်း တစ်ကြိမ်တစ်ခါတည်း သွန်ချသလို သုံးရန်မလိုပါ။

မေးခွန်း (၃)

ပုဂံဝန်းကျင်တွင်ရှိသောမြေမှာ သဲမြေဖြစ်၍ အုတ်မလုပ်နိုင်၊ ဘုရား များ ပြုသောအခါ ထွက်လာသောအုတ်တို့၌၊ ယခုအခါ အုတ်တွင် စာ ပါသလို ရှေး ကလည်း စာပါရှိရာ၊ အုတ်လုပ်သောဒေသတို့မှာ စလေနယ်၊ စလင်းနယ်တို့ဖြစ်၍ လှေ၊ လှည်းများဖြင့် ပုဂံအရောက်သယ်ယူကြရပါ သည်။

မေးခွန်း (၄)

ပုဂံဝန်းကျင်သည် ခြောက်ခမ်းမြေdry zoneဖြစ်ရသည်မှာ၊ ရခိုင် ရိုးမ တောင်တန်းနှင့်ဆိုင်ပါသည်။ အနောက်တောင် မုတ်သုံလေကပို့သော မိုးကို ရိုးမက ကာဆီးသဖြင့်၊ မိုးမရွာဘဲရှိသည်မှာ ယခင်အနှစ် ခုနစ်ရာ ကျော်က ဖြစ်သည်မဟုတ်။ ပုဂံခေတ်မတိုင်မီ နှစ်ပေါင်း သုံးကုဋေနှင့် ခြောက်ကုဋေကပင် ဖြစ်ပါသည်။ မိုးရိပ်ကျခြင်း rain shadow အကြောင်း ကို ကျွန်တော်တို့ ငယ်ငယ်ကျောင်းနေစဉ် လေးတန်းမျှရောက်လျှင်ပင် သင်ကြရပါသည်။ မြန်မာနိုင်ငံအလယ်ပိုင်း မိုးပါးသည်မှာ ရခိုင်ရိုးမ တောင်တန်း၏ မိုးရိပ်ကျသောကြောင့်ဖြစ်ကြောင်း၊ ထိုစဉ်ကပင် သိခဲ့ကြပါ သည်။ ရိုးမတောင်တန်း၏အသက်ကို ပိုင်းခြားရာ၌ ဘူမိဗေဒ ပညာရှင် တို့က၊ အနှစ်သန်း ၃၀ နှင့် ၆၀ တွင်းဖြစ်မည်ဟု ဆိုကြသည်ကို ယူရပါ သည်။ ထို့ကြောင့် ပုဂံဝန်းကျင်တွင် မိုးပါးသည်မှာ အုတ်ဖုတ်ရန် သစ်ပင် ကို ခုတ်သဖြင့်၊ သစ်ပင်ကင်းမဲ့သွားသောကြောင့် မဟုတ်။ ယခင် အနှစ် ၃ကုဋေကျော် ၆ ကုဋေမရှိ၊ တစ်ကပင် ရခိုင်ရိုးမကြောင့် သဲကန္တာရ တစ်ပိုင်း (semi desert) ဖြစ်ခဲ့ရပါသည်ဟု ဖြေလိုပါသည်ခင်ဗျား။

ဂျပ်ဆင် (Judson) မြန်မာ-အင်္ဂလိပ် အဘိဓာန်

၂၈ ဇူလိုင် ၂၀၀၄ ရက်စွဲနဲ့ ဦး----ရဲ့အမေးတချို့ကို စာရေး ပြန်ကြားပါတယ်။

ဂျပ်ဆင်

ဂျပ်ဆင်(Judson)နာမည်အပြည့်အစုံက Dr. Adoniram Judson. Jesus Christ ကို ယေရှုခရစ်လို့ အသံဖလှယ်တဲ့ခေတ်က (Ju-ယု၊ d-ဒါ၊ son-သန်) ယုဒသန် လို့ခေါ်ခဲ့ကြတယ်။ သူ့အတ္ထုပ္ပတ္တိက မြန်မာ့စွယ်စုံကျမ်း အတွဲ(၁၀) စာမျက်နှာ ၄၄၄-၄၄၇ မှာ ပါတယ်။ အခု အကျဉ်းချုပ်ရေးပေးမယ်။ မြန်မာတွေက ယုဒသန် ခေါ်တဲ့ အမေ ရိကန်တစ်ယောက် မြန်မာနိုင်ငံမှာလာရောက်ပြီး၊

ခရစ်ယာန်သာသနာ ပြုတယ်။

၉ ဩဂုတ် ၁၇၈၈၊ သူ့ကို Moldan မြို့၊ Massetquesetနယ်၊ USA နိုင်ငံမှာမွေး၊

၅ ဖေဖော်ဝါရီ ၁၈၁၂ Ann Hazeltineနဲ့လက်ထပ်၊ နောက် တစ်နေ့ အရှေ့တိုင်းမှာ ခရစ်သာသနာပြုဖို့ ထွက်ခဲ့၊ ဇွန် ၁၈၁၂ ကလက္ကတ္တား (Calcutta)ရောက်၊ မဒရပ်စ် (Madras) ရောက်၊

၁၃ ဇူလိုင် ၁၈၁၃၊ ရန်ကုန်ရောက်၊ မဟာဝန္တလုပ်နဲ့ခြံလမ်း (ဘားလမ်း) မြောက်စွန်း သာသနာပြုအိမ်ကြီးမှာနေ၊ အိမ်ရှင် Felix Cary

၁၈၁၆၊ အင်္ဂလိပ်-မြန်မာအဘိဓာန်ကို Sarumpur တက္ကသိုလ်က ပုံနှိပ်ပေး၊

၁၈၁၇၊ St. Matthew ကို မြန်မာပြန်ပြီး၊

ဒီဇင်ဘာ ၁၈၁၉၊ အမရပူရသွားပြီး ခရစ်သာသနာပြုခွင့် ၇ရင့် ထံမှာတောင်း၊ မရ။ သူ့နဲ့အတူပါလာတဲ့ နှစ်ခြင်းသာသနာပြု ဆရာ Colman၊

၁၃ ဒီဇင်ဘာ ၁၈၂၁၊ နောက် သာသနာပြုတစ်ယောက်ဖြစ်တဲ့ Dr. Price ရန်ကုန်ကို ရောက်လာ၊

ဂျပ်ဆင်

၂၃ ဇန်နဝါရီ ၁၈၂၄၊ Judson ဇနီးမောင်နဲ့ အဝမှာ လာနေ၊ မေ ၁၈၂၄၊ အင်္ဂလိပ် ရန်ကုန်ကိုသိမ်း၊ အဝမှ Judson နဲ့ Price တို့ကိုဖမ်းပြီး လက်မရွံ့ထောင်မှာထား၊

၂၆ ဇန်နဝါရီ ၁၈၂၅၊ Judson မှာ Maria ခေါ် သမီး ရ၊ ၃၁ ဒီဇင်ဘာ ၁၈၂၅၊ Judson တို့ကို ထောင်က လွှတ်၊ အင်္ဂလိပ်-မြန်မာ စစ်ပြေငြိမ်းစာချုပ် ချုပ်ဆိုရာမှာ၊ စကားပြန် အဖြစ် လိုက်ရ၊

၂၄ ဖေဖော်ဝါရီ ၁၈၂၆ ရန္တပိုစာချုပ် လက်မှတ်ထိုး၊ ၂၄ အောက်တိုဘာ ၁၈၂၆၊ ဇနီး Ann Hezaltine ကွယ်လွန်၊ ၂၄ ဧပြီ ၁၈၂၇ အဝကိုရောက်ခိုက် သမီး Maria သေဆုံး၊ ၁၅ ဒီဇင်ဘာ ၁၈၃၂ ဓမ္မသစ် New Testament ကို မော်လမြိုင်မှာ ပုံနှိပ်၊

၁၈၃၄ Miss Fortman နှင့်လက်ထပ်၊ ၂၉ ဒီဇင်ဘာ ၁၈၃၅ ဓမ္မဟောင်း Old Testament ကို ပုံနှိပ်ပြီး၊

၁၈၄၆ ဒုတိယဇနီးကွယ်လွန်၊ Miss Emily နဲ့ ယူ၊

၂၄ ဇန်နဝါရီ ၁၈၄၉ အင်္ဂလိပ်-မြန်မာအဘိဓာန်ကိုပြုစုပြီး၊ မြန်မာ-အင်္ဂလိပ်အဘိဓာန်ကို ဆက်ပြုရ၊

၈ ဧပြီ ၁၈၅၀ Judson မကျန်းမာလို့၊ မော်လမြိုင်မှ သင်္ဘောနဲ့ ထွက်ခဲ့၊

၁၂ ဧပြီ ၁၈၅၀ Judson သင်္ဘောပေါ်မှာကွယ်လွန်၊ အလောင်းကို ပင်လယ်ထဲမှာချပြီး သင်္ဂြိုဟ်၊

၁၈၅၂ Robert E. A. Stevenson က အဘိဓာန်ကို ဆက်လက် ပြုစု ပြီးဆုံး၊

မြန်မာ-အင်္ဂလိပ် အဘိဓာန်ပြုစုရာတွင်၊ အလွန်ခက်ခဲသဖြင့် အဘိဓာန်ပြုစုသူက၊ သူ့ကျမ်းဟာ ညံ့ပါတယ်။ ဒါပေမဲ့၊ 'မသိက အသိ' အဖြစ်ရောက်အောင် ပို့မယ့်တံတားဖြစ်ပါတယ်လို့ ပြောခဲ့ပါတယ်။ သုံးနှစ်နဲ့အလုပ်ပြီးဆုံးမယ် ထင်ခဲ့ပေမယ့် အစုစု သုံးဆယ့်နှစ်နှစ်ကြာမှ ပြီးပါတယ်။

အိး၊ အေ၊ စတီဘင်ဆင် E. A. Stevenson (မော်လမြိုင်)က အပြီးသတ်အောင်ဆက်လုပ်ပြီး၊ ၁၈၅၂ ရောက်တဲ့အခါ ပထမ မြန်မာ-အင်္ဂလိပ် အဘိဓာန်ကို ပြီးပြီလို့ပြောပါတယ်။ ဒါကြောင့် အနှစ် ၁၀၀ ပြည့်တဲ့ ၁၉၅၃ မှာ၊ ရာပြည့်အထိမ်းအမှတ်အဖြစ်နဲ့ အဘိဓာန်ကို ပြန်ပြီးပုံနှိပ်ခဲ့ပါတယ်။ ၁၈၉၃ မှာ၊ ရောဘတ် စီ စတီဗင်ဆင် Robert C. Stevensonက ဖြည့်စွက်တယ်။ မြန်မာထဲက ဦးစီ၊ ဦးသီရိ(ခန့်ဖြူ)၊ ဦးဘိုးဦး၊ ဦးစံငြိမ်း(မုံရွာ)တို့က ကူညီတယ်။ နောက် အဘိဓာန်ကို အမေရိက နှစ်ခြင်း သာသနာဆရာ အက်ဖ် အိပ်ချ် အီဗလက် F. H. Evelethက ၁၉၁၈ မှာ တိုးချဲ့ရေးသားတယ်။ အင်မတန်များပြားလှတဲ့ ရှင်းလင်းချက်တွေဟာ အစုစု ၁၄၂ ခု ရှိတယ်။ နေ့စဉ်သုံးစကားနဲ့ ကျမ်းပြုတဲ့အခါ သုံးတဲ့ အရေးအသား(စာစကား)တွေကိုလည်း၊ တိုက်ဆိုင်ပြီး စာရင်းလုပ်ပေးတယ်။ 'တန်တား'ကို 'တံတား' လို့လည်းပြောလို့ဖြစ်တယ် ဆိုတာမျိုးတွေ များပေမယ့်၊ ရသလောက် စေ့စေ့စပ်စပ်ဖြည့်စွက်ပြီး ပုံနှိပ်ပါတယ်။ ရာပြည့်စာအုပ်ကို စက်တင်ဘာ ၁၉၅၃ က ပုံနှိပ်တဲ့အခါ၊ ဒါမှမပြီးသေးတဲ့ ပန်းချီကားလို့၊ အက်ဖ် ဂျီ ဒစ်ကဆင် F. G. Dickasonက အမှာစကား ရေးလိုက်ပါတယ်။

စစ်ကြီးငြိမ်းလို့ တက္ကသိုလ်(ရန်ကုန်)ကိုဖွင့်တယ်။ ဂျပန်ဆင်ကောလိပ်ကို နိုင်ငံပိုင်သိမ်းပြီး၊ ရန်ကုန်ယူနီဘာစီတီနဲ့ ပေါင်းလိုက်တယ်။ ဂျပန်ဆင်ကို ကရင်ကောလိပ်လို့ လူတွေက ထင်ထားတဲ့အခွဲလည်း ပျောက်သွားပါတယ်။ အင်္ဂလန်က ကိန်းဗရစ်တို့၊ အောက်စဖို့ဒ်တို့မှာ တက္ကသိုလ်တွေအများကြီးရှိတယ်။ ဒီတက္ကသိုလ်က စီးပွားရေးပညာ အသင်ကောင်းတယ်။ ဟိုတက္ကသိုလ်က ဥပဒေပညာ အသင်ကောင်းတယ်။ ဆိုတာရှိတယ်။ မြန်မာမှာတော့၊ အဲဒါလည်း ပျောက်သွားတယ်။ တစ်ခါက၊ ရန်ကုန်က သိပ္ပံအသင်ကောင်းတယ်။ မန္တလေးက ဝိဇ္ဇာအသင် ကောင်းတယ် ဆိုသလို ရှိခဲ့ပေမယ့်၊ အခုတော့ တစ်ပြေးညီဖြစ်သွားပြီ။

ဒုတိယကမ္ဘာစစ်ကြီးပြီးတဲ့အခါ၊ တက္ကသိုလ် မြန်မာအဘိဓာန်ဆိုတာ ပေါ်လာပါသေးတယ်။ ယုဒသန်ရဲ့ မြန်မာ-အင်္ဂလိပ်အဘိဓာန်

ထက် ပိုပြီးကောင်းပါတယ်။ ဒါပေမဲ့၊ ကျမ်းပြုသူက ၁၉၅၂ ပထမတွဲ ထွက်တဲ့အခါ အချုပ်စကားကို ဒီလိုရေးခဲ့ပါတယ်။

'ခေတ်မီအဘိဓာန်ပြုမှုမှာ၊ မြန်မာတို့အဖို့ ပညာသစ်တစ်ရပ် ဖြစ်လေသည်။ သတ်ပုံသတ်ညွှန်း၊ ရစ်ပင် ခွဲထားကျမ်းဟောင်းတို့မှာလည်း ပေမူ၊ ပုရပိုက်မူ တို့နှင့်သာလျှင်၊ မြန်မာပြည်အရပ်ရပ်တွင် တစ်ကွဲတစ်ပြားစီရှိကြသည်။ ပုံနှိပ်ပြီး လင်္ကာ စကားပြေကျမ်းများမှာလည်း၊ များသောအားဖြင့် မူအကွဲကွဲ ရေးထုံးအမျိုးမျိုးတို့ဖြင့် ရှိနေကြသည်။ စနစ်တကျတည်းဖြတ် ပုံနှိပ်ထားသောမူတို့မှာ၊ အနည်းငယ်သာရှိသည်။ ဤကျမ်းတို့ကို စနစ်တကျ လေ့လာတတ်မြောက်သော ပညာရှိဦးရေမှာလည်း၊ မပြောပလောက်ပေ။ ထို့ပြင်၊ မြန်မာသဒ္ဒါကျမ်းဟူ၍လည်း ဖြစ်ဖြစ်မြောက်မြောက် မရှိ၊ ထိုသို့သော အခက်အခဲများအကြားတွင်ပင်၊ ဤအဘိဓာန်ကျမ်းကို စွန့်စားပြုရသဖြင့်၊ အမှားအယွင်း အပိုအလိုအချို့အတွဲများ ရှိမည်ကို၊ ကျမ်းပြုသူသည် ကောင်းစွာသတိပြုမိသည်။ ဤအမှားအယွင်း အပိုအလို အချို့အတွဲများကို ပြုပြင်ပေးကြပါမည် အကြောင်း၊ တောင်းပန်အပ်ပါကြောင်း။'

ကျမ်းပြုသူ (ဦးဝန်)

မြန်မာ-အင်္ဂလိပ် အဘိဓာန်လုပ်ငန်းကို မြန်မာသုတေသနအသင်းက လုပ်ဖို့ တာဝန်ယူခဲ့ပြီး၊ အတွဲ လေးတွဲ ထွက်ပါတယ်။ ပါဝင်သူတွေက

Accarion	A. C. Hanna
K. H. Albrow	Hla Pe
A. J. Alott	A. L. Hough
Ba Maung	Kin Maung Lat
R. T. Butlin	Khin Zaw
C. A. Rhys Davids	Kyi O
C. W. Dunn	Leconte
Chas. Duroiselle	G. H. Luce
E. Maung	G. P. Malalasekera
F.F. Faure	J. W. A. Okell
J. R. Firth	Pe
Fomelli	Pe Maung Tin

E. Foulquier
 John Fraser
 J. S. Furnivall
 H. F. Searle
 W. Stede

 J. A. Stewart
 Tha Myat
 Tin
 Tin E

Po Sa
 Po Sein
 M. H. Russell
 Tin Hla
 Tin Maung
 (BBC)
 Winn Maung
 K. J. Whitbread
 Wun

ကြိုက်တုန်း မြန်မာ-အင်္ဂလိပ်အဘိဓာန်တွေအကြောင်း အတော်စုံအောင် ပြောလိုက်ရတယ်။

ဦး... အမေးက၊ မြေလို့မကုန်သေးပါ။ အရင်က ကောလိပ်/တက္ကသိုလ်တွေဟာ အစိုးရနဲ့မဆိုင်ပါ။ ကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်စီမံခွင့် ရှိတယ်။ အစိုးရ ဆီက အထောက်အပံ့ နည်းနည်းယူတယ်။ အစိုးရထောက်ပံ့ချက်ကို subsidy ခေါ်ပါတယ်။ ဂျပန်ဆင်ကောလိပ်က သူတို့သာသနာပြုရုံပုံငွေက ထူထောင်တာပါ။ စစ်ကြီးပြီးတဲ့အခါ တက္ကသိုလ်/ကောလိပ်အားလုံး အစိုးရက သိမ်းတယ်။ အဲဒီတော့မှ တက္ကသိုလ်/ကောလိပ် အမှုထမ်းတွေဟာ အစိုးရအမှုထမ်း ပင်စင်(အငြိမ်းစား)ခံစားခွင့်ရတယ်။ အရင်က အမှုထမ်းတွေမှာ gratuity ပဲရှိတယ်။ အခုမှ အငြိမ်းစားပါမောက္ခ ရှိတယ်။ အရင်က Former Professor လို့ခေါ်တယ်။ Retired Professor လို့ မခေါ်ရပါ။ အခုမှ Professor Retired လို့ခေါ်နိုင်ပါတယ်။ B.A., B.Sc. က ပထမဘွဲ့၊ M. A., M. Sc. က အဆင့်မြင့်ဘွဲ့။ အခု Ph. D., D. Lit. ဘွဲ့ပေးပြီ။ တက္ကသိုလ်/ကောလိပ်တွေလည်း အကုန်လုံး နိုင်ငံပိုင်ဖြစ်သွားပြီ။

၁၁ ဩဂုတ် ၂၀၀၄

MYANMA MARRIAGE

Today being the golden Jubilee of Dr. Ben Hatai, I have this short talk prepared to explain marriage among Myanmas. A young man and a young woman can marry when they have reached the age of maturity with or without consent of the parents. The marriageable age is reached when the boy or the girl is fifteen years old formerly and eighteen now. It is incest and therefore not allowed to marry between near cousins. So it is important to avoid contract between near relations. Usually a marriage is arranged by parents. But marriage by mutual consent is most common. Two young people would live together on their own choice. In any one of these two kinds of marriage, no ceremony is necessary. A marriage is legal if the neighbours recognize them as, man and wife. So legality of marriage is acquired easily by letting people see them eating and living together. The best way of showing togetherness is to hang the man's clothing on the woman clothesline. It is that simple. One sure way of showing that the man and the woman are eating together is to invite a monk and a few neighbours to a meal where the monk is given the feast first and the rest including the bride and bride-

groom sit at the meal with neighbours. Not even the presence of a monk at that gathering, does not make it a religious marriage as among Hindus or Christians. The marriage is purely secular, i.e. a non-religious social contract. What I mean by contract is that marriage imposes liability as well as assets on both husband and wife. A wife is expected

1. to do the household chores with proper care,
2. to manage well the family's finance by balancing the incomes against expenditures and have some savings,
3. to be faithful to her husband,
4. to help the relatives of her husband if necessary and
5. to be dutiful to her husband and not to remain in idleness.

On the other hand a husband has

1. to pay proper attention to his wife,
2. to hand over all the money he gets to his wife,
3. to be faithful to his wife,
4. to maintain his wife with adequate food, clothings, ornaments, etc. and
5. to love her with tenderness.

Those five duties for each man and wife are not exactly Myanma. It is from the Singalovada sutta, an Indian text. But we believe that Myanma use this from about 900 years before present, when they first became Buddhist. What is purely the Myanma custom is the neighbours' recognition that a certain couple are man and wife because they are seen eating and living together. We must bear in mind that this living and eating together is not a condition of marriage. It is only a proof of the marriage.

To sum up what I have just said, there are three conditions of a valid marriage among Myanma. First, the parties

concerned must have reached the age of maturity and they are of the same mind to become man and wife. Second, they are not within the prohibited degree of relationship. For instance children of two sisters cannot marry. Third, the woman must be free from any other matrimonial tie. Because polygamy is allowed though polyandry is not. Nowadays pseudo-Brahmanical marriage rituals or registration before a judge are done with no qualms. For neighbours' recognition a marriage reception is held at great expenses at a hired hall. Today as we are all have to eat together with Mr. & Mrs. Hatai is in fact another version of our Myanma ancient bridal reception when neighbours are invited to a feast. Bagan people, 900 years ago, always had a feast where enormous amount of meat and liqueur were consumed after the end of a marriage contract. Like before we would conclude this happy occasion by a toast to the happiness of Mr. and Mrs. Hatai. May they live long to have another Golden Jubilee of their Marriage.

10 May 1997

WAVES MAGAZINE; 4 -2006

မြန်မာ့စလေ့

MYANMA CULTURE

မြန်မာသမိုင်းအကျဉ်း

Myanma History in Brief

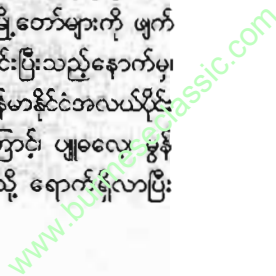
အကြိုသမိုင်း ။ ယနေ့မြန်မာနိုင်ငံဟုခေါ်သောနေရာတွင်၊ ယခင်အနှစ် ၄၀၀,၀၀၀ လောက်က လက်နက်ကို အသုံးပြုတတ်ပြီဖြစ်သော၊ ရှေးလူများ နေထိုင်ခဲ့ကြသည်။ ရာသီဥတုမှာ ယခုအခါထက်ပို၍ အေးသည်။ မိုးမှာ၊ ယခုထက် သုံးဆမှ ခြောက်ဆခန့်ပိုသဖြင့်၊ မိုးဓွေကာလဟုခေါ်ရပါသည်။ ယခင်အနှစ် ၂၀၀,၀၀၀ လောက်မှစ၍ ထိုရှေးလူများသည်၊ လက်နက်လုပ်တတ်သောအဆင့်သို့ ရောက်လာသည်။ အလွန်အေးသော မြောက်လေကိုကြောက်သဖြင့်၊ တောင်စောင်းများ၌ တောင်ဘက်သို့ အပေါက်လှည့်သော ဂူများတွင်သာ နေကြသည်။ ယခင်အနှစ် ၄၀,၀၀၀ လောက်မှစ၍ လူအစစ်များဖြစ်လာကြသည်။ မွန်ဂိုလို့က်မျိုးဖြစ်ပါသည်။ ရာသီဥတုမှာ ယခင်အနှစ် ၁၀,၀၀၀ မှစ၍၊ တဖြည်းဖြည်း ယခုရာသီဥတုမျိုး ဖြစ်လာပါသည်။ ယခင်အနှစ် ၁၁,၀၀၀ ခန့်က၊ ထိုသူများနေခဲ့သော ပြဒါးလင်းဂူတွင် သူတို့ရေးဆွဲခဲ့သော ကျောက်ခေတ်ဟောင်း နံရံပန်းချီကားတို့ကို၊ တွေ့နိုင်ပါသည်။ ယခု ဆင်၊ ဝက်၊ သမင်တို့နှင့် တူသောပုံများ၊ အရိုးသာဖော်ပြသောငါးနှင့် လက်ဝါးပုံများကို ရေးဆွဲခဲ့သည်။ ဂူတွင်းမှမြင်ရသော နေထွက်ပုံမှာ၊ ရှုခင်းကားဖြစ်မည် ထင်ရပါသည်။

ယခင်အနှစ် ၉,၀၀၀ မှ ၃,၀၀၀ ထိ ကျောက်သစ်ကာလအတွင်း၊ စိုက်ပျိုးရေးနှင့် တိရစ္ဆာန်မွေးမြူရေး စတင်ပေါ်လာပါသည်။ မြစ်ဝှမ်းမြေပြန့်တွင် ရွာများတည်၍၊ အိမ်ဆောက်ကာ နေထိုင်ကြပြီဖြစ်ပါသည်။ ကျောက်သစ်ကာလနောက်ပိုင်းတွင် အိုးလုပ်တတ်သည်။ လေးသောဝန်ကို ဆွဲရန် လှည်းနှင့် နွား ရှိလာသည်။ လက်နက်တွင် လေးနှင့်မြား ပေါ်လာသည်။

အစသမိုင်း ။ ယခင်အနှစ် ၃,၀၀၀ လောက်မှစ၍ မြို့တည်သော အဆင့်သို့ ရောက်လာပါသည်။ အစောဆုံးဟု ထင်ရသောမြို့မှာ၊ ယခု ကုမဲမြို့အနီးရှိ မိုင်းမောမြို့ဟောင်းဟုခေါ်သောမြို့ ဖြစ်သည်။ ယခင်အနှစ် ၂,၁၀၀ ကမြို့ဟု ယူဆသည်။ ထို့နောက်၊ ယခုတောင်တွင်းကြီးမြို့အနီးရှိ ဗိဿနိမြို့ဟောင်းဟုခေါ်သော မြို့ ဖြစ်သည်။ ယခင်အနှစ် ၂,၀၀၀ ကမြို့ဟု ယူဆသည်။ ယခု၊ ဝက်လက်မြို့အနီးရှိ ဟန်လင်းမြို့ဟောင်းမှာ၊ ယခင်အနှစ် ၁,၇၀၀ မှမြို့ ဖြစ်သည်။ မော်ဇာအနီး သရေခေတ္တရာမြို့ဟောင်းမှာ၊ ယခင်အနှစ် ၁,၆၀၀ ကမြို့ ဖြစ်ပါသည်။ သရေခေတ္တရာမြို့တည်သူများကို ပျူလူမျိုးဟု ခေါ်ပါသည်။

ပျူခေတ် ။ ပျူလူမျိုးသည်၊ ယနေ့မြန်မာတို့နှင့် အမျိုးတူသောအုပ်စုတစ်ခု၊ ဖြစ်ပါသည်။ ပျူတို့၊ ယနေ့ မြန်မာနိုင်ငံခေါ်သောနေရာကို မြန်မာတို့ထက်စော၍ ရောက်ရှိနေထိုင်သူများဖြစ်၍၊ မြန်မာနိုင်ငံအလယ်ပိုင်းမြေပြန့်တွင်နေသည်။ အိန္ဒိယမှရောက်လာသော သာသနာပြုတို့ကောင်းလူဖြင့်၊ ဗြာဟ္မဏသာသနာနှင့် ဗုဒ္ဓသာသနာကိုရယူလျက်၊ ပျူဘာသာစကားကို၊ အိန္ဒိယအက္ခရာများအသုံးပြုကာ စာရေးနည်းပညာကို ခရစ် ခုနှစ်ရာစုနှစ်မှစ၍ တတ်မြောက်လာကြပါသည်။ မြန်မာနိုင်ငံသမိုင်းတွင်၊ ခရစ် လေးရာစုနှစ်မှ ကိုးရာစုနှစ်အထိ ကာလကို၊ ပျူခေတ်ဟုခေါ်သည်။

မွန်လူမျိုး ။ ဧရာဝတီမြစ်ဝ၊ စစ်တောင်းမြစ်ဝနှင့်၊ သံလွင်မြစ်ဝဖြစ်သောဗဟိုပင်လယ်ကွေ့ဝန်းကျင်နေရာများတွင်၊ ယနေ့ ဗီယက်နမ်နှင့် ကမ်ဗူဇျာတွင်နေသူတို့နှင့်၊ အမျိုးတူသော မွန်လူမျိုးသည် ခရစ်နှစ်မပေါ်မီကပင် လာရောက်နေထိုင်ကြသည်။ ပျူလူမျိုးကဲ့သို့ပင်၊ အိန္ဒိယခေလေ့ကိုလက်ခံ၍ ဗြာဟ္မဏသာသနာဝင်နှင့် ဗုဒ္ဓသာသနာဝင်များ ဖြစ်လာ၍၊ ခရစ် ရှစ်ရာစုနှစ်လောက်တွင် စာရေးနည်းပညာကို တတ်သည်။ ပျူတို့နှင့်အတူ မွန်တို့ကို နှိပ်ကွပ်တို့က ခရစ်ကိုးရာစု နှစ်ဝက်ခန့်တွင် လာရောက်တိုက်ခိုက်၍၊ ပျူမြို့တော် မွန်မြို့တော်များကို ဖျက်ဆီးသည်။ ပျူနှင့်မွန်တို့၏နိုင်ငံရေးတန်ဖိုး ကျဆင်းပြီးသည့်နောက်မှာ၊ ခရစ်ကိုးရာစုနှစ်နောက်ပိုင်းတွင် မြန်မာလူမျိုးတို့ မြန်မာနိုင်ငံအလယ်ပိုင်းမြေပြန့်သို့ ဝင်ရောက်လာကြခြင်းဖြစ်သည်။ ထို့ကြောင့်၊ ပျူစလေ့ မွန်ခေလေ့ကို မြန်မာတို့ရရှိလျက်၊ မြန်မာနိုင်ငံတွင်းသို့ ရောက်ရှိလာပြီး

နောက်မှ မြန်မာတို့ ဗုဒ္ဓသာသနာဝင်များ ဖြစ်လာသည်။

မြန်မာလူမျိုး ။ မြန်မာတို့သည် တပိန်မြစ်ဟုခေါ်သော မောမြစ်ညာဒေသတွင် နေထိုင်ခဲ့ကြ၍၊ ခရစ် ကိုးရာစုနှစ်နောက်ပိုင်းတွင် ရှမ်းကုန်းမြင့်မှ မြန်မာနိုင်ငံ အလယ်ပိုင်း မြေပြန့်သို့ဆင်းလာနေထိုင်ကြသည်။ ပထမကျောက်ဆည်နယ်နှင့် မင်းဘူးနယ်များကိုသိမ်းယူပြီးနောက်၊ ပုဂံကို ဗဟိုပြု၍ နိုင်ငံတည်ထောင်သည်။ ဗုဒ္ဓသာသနာဝင်များ ဖြစ်လာသည်။ ခရစ် ၁၁ ရာစုနှစ်လယ်ခန့်တွင်၊ အားကောင်း သောနိုင်ငံကို တည်ထောင်နိုင်ကြသည်။ ထိုအခါမှစ၍၊ မြန်မာစကားကို အိန္ဒိယမှ ရောက်လာသော အက္ခရာကိုသုံး၍ စာရေးတတ်သည်။ ဗုဒ္ဓသာသနာဆိုင်ရာ အဆောက်အအုံများစွာ တည်ဆောက်ခဲ့သည်။ ပုဂံခေတ်ခေါ်သော ခရစ် ၁၁ ရာစုနှစ်၊ ၁၂ ရာစုနှစ်နှင့် ၁၃ ရာစုနှစ်များအတွင်း ကျောက်စာများစွာ ရေးထိုး ခဲ့သဖြင့်၊ မြန်မာတို့၏ ပုဂံခေတ်ခေလေ့ကို ကောင်းစွာသိရှိနိုင်ပါသည်။ ခရစ် ၁၃ ရာစုနှစ်အကုန်တွင်၊ မွန်ဂိုတို့ ဝင်ရောက်တိုက်ခိုက်သဖြင့်၊ ပုဂံနိုင်ငံ ပျက်စီး ရပါသည်။

ပုဂံပျက်စီးပြီးနောက်၊ ခရစ် ၁၄ ရာစုနှစ်အတွင်း၌ ပင်းယသည် မြို့တော် ဖြစ်လာသည်။ ထို့နောက်၊ စစ်ကိုင်းလည်း မြို့တော်တစ်ခု ဖြစ်လာသည်။ နောက်ဆုံး ၁၃၆၅ မှစ၍၊ အဝသည် မြန်မာတို့၏မြို့တော်ဖြစ်သည်။ ခရစ်နှစ် ၁၅၅၁တွင် မွန်တို့ဖျက်၍၊ အဝပျက်စီးသည်။ အဝ ခေတ်တွင် မြန်မာစာပေများစွာ ထွန်းကား တိုးတက်သည်။

အဝနိုင်ငံ၏နောက်တွင် ပေါ်သောမင်းဆက်ကို ကုန်းဘောင်မင်းဆက်ဟု ခေါ်သည်။ ၁၅၅၁ မှ ၁၈၈၅ အထိကို ကုန်းဘောင်ခေတ်ဟုခေါ်ပါသည်။ မြန်မာ တို့၏နိုင်ငံရေးအာဏာ အမြင့်ဆုံးကာလဖြစ်သည်။ အနုပညာစာပေလည်း များစွာ တိုးတက်သည်။ အင်္ဂလိပ်တို့ ရောက်လာသဖြင့်၊ ၁၈၈၅မှစ၍ မြန်မာတို့ အင်္ဂလိပ် လက်အောက်ခံဖြစ်ခဲ့ရသည်။ ၄ ဇန်နဝါရီ ၁၉၄၈ ရောက်သောအခါမှ မြန်မာတို့ အင်္ဂလိပ်လက်အောက်မှ လွတ်မြောက်သည်။

မြန်မာသမိုင်းတွင် အထူးထင်ရှားသောအချက်များမှာ

- (၁) မြန်မာတို့သည် ခရစ် ၁၁ ရာစုနှစ်မှစ၍၊ ဗုဒ္ဓသာသနာကို လက်ခံ ခဲ့၍၊ မည်သည့်ကိစ္စမဆို ဗုဒ္ဓသာသနာကို ထိပ်တန်းကထား၍၊ စဉ်းစားဆောင်ရွက်သောခေလေ့ကို ရခဲ့ပါသည်။
- (၂) မျိုးရိုးစဉ်ဆက်မှာ တိပက်တရုတ်နှင့်နီးစပ်သဖြင့် တရုတ်ဘက်မှ ခေလေ့များစွာလည်း၊ မြန်မာတို့ ယခုတိုင်ဆက်လက်၍ အသုံးပြုနေ ပါသည်။

(၃) ခရစ် ၁၉ ရာစုနှစ်မှစ၍ ဥရောပခေလေ့ ထိုးဖောက်လာသဖြင့်၊ ခေတ်သစ် မြန်မာနိုင်ငံထူထောင်ရာတွင် ဥရောပခေလေ့များစွာကို ယူငင်အသုံးပြုလျက် ရှိပါသည်။

(၄) ခေတ်အခါအလျောက် ခေလေ့များပြောင်းလဲသော်လည်း၊ အစဉ် အလာခေလေ့ကို တတ်နိုင်သလောက်ထိန်းရန် မြန်မာတစ်မျိုးသား လုံး ကြိုးစားလျက်ရှိပါသည်။

(၅) ယခုတိုင်၊ မြန်မာနိုင်ငံတွင် မြို့နေလူဦးရေနည်း၍ တောနေ လူဦး ရေ များသည်။ စက်ရုံအလုပ်သမားထက် တောင်သူလယ်သမား လူဦးရေ များသည်။ ထို့ကြောင့်၊ မြန်မာနိုင်ငံသည် ယနေ့အထိ တောနေလူတို့၏ လယ်သမားနိုင်ငံ ဖြစ်ပါသည်။

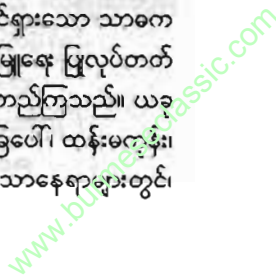
(၆) မြန်မာနိုင်ငံတွင်း၌ အတူတကွနေသော လူမျိုးများမှာ - ကချင်၊ ကယား၊ ကရင်၊ ချင်း၊ ငမာ၊ မွန်၊ ရခိုင်၊ ရှမ်း တို့ဖြစ်၍ ကိုးကွယ်ယုံကြည်သော သာသနာများမှာ - ခရစ်သာသနာ၊ ဗုဒ္ဓ သာသနာ၊ မုဆလင်သာသနာ၊ ဟိန္ဒူသာသနာတို့အပြင် နတ်ကိုး ကွယ်ခြင်းလည်း ရှိသေးသဖြင့်-

(က) လူမျိုးအလိုက် ရွာရာခေလေ့ကို ထိန်းသိမ်းနိုင်အောင် အားပေး ကူညီကြခြင်းနှင့်

(ခ) ယုံကြည်မှုအလိုက် လွတ်လပ်စွာကိုးကွယ်ခွင့်ရှိရန်ပြုခြင်း တို့မှာ မြန်မာနိုင်ငံတွင်း၌ လူတိုင်းအထူးဂရုပြုသောအချက်များ ဖြစ်ပါသည်။ ငမာ တို့မှာ အများစုဖြစ်၍၊ ငမာခေလေ့မှာ အထူးထင်ရှားသော်လည်း အမျိုးအလိုက်၊ ယုံကြည်မှုအလိုက် အုပ်စုခေလေ့များမှာလည်း ယှဉ်ပြိုင်ထွန်းကားလျက်ပင် ရှိပါ သည်။

မြန်မာတို့နေထိုင်

ရွာတည်ခြင်း ။ ယခင်အနှစ် ၁၁,၀၀၀ အထိ၊ ယနေ့မြန်မာနိုင်ငံဟုခေါ်သော ဒေသတွင် နေသည့်လူတို့သည်၊ တောင်စောင်း၌ရှိသောဂူများတွင် နေခဲ့ကြသည်။ တောင်ဘက်တွင် အပေါက်ရှိသောဂူကို ရွေး၍ နေလေ့ရှိပါသည်။ ရှမ်းကုန်းမြင့် အနောက်ဘက် တောင်စောင်းတွင်ရှိသော၊ ပြားလင်းဂူမှာ ထင်ရှားသော သာဓက ဖြစ်သည်။ ယခင်အနှစ် ၁၀,၀၀၀ လောက်မှစ၍ စိုက်ပျိုးမွေးမြူရေး ပြုလုပ်တတ် ကြပြီဖြစ်သောကြောင့်၊ မြစ်ဝှမ်းမြေပြန့်သို့ဆင်းလာကာ ရွာများတည်ကြသည်။ ယခု ရန်ကုန်၊ ပြည်၊ သရက်၊ မကွေး၊ ရေနံချောင်း၊ ပုပ္ပဲ၊ လက်ပံခြေပေါ်၊ ထန်းမကုန်း၊ တောင်သမန်၊ ရွှေစာရံ၊ တောင်ပြုံး၊ မိုးကုတ်၊ မြစ်ကြီးနား စသောနေရာများတွင်၊

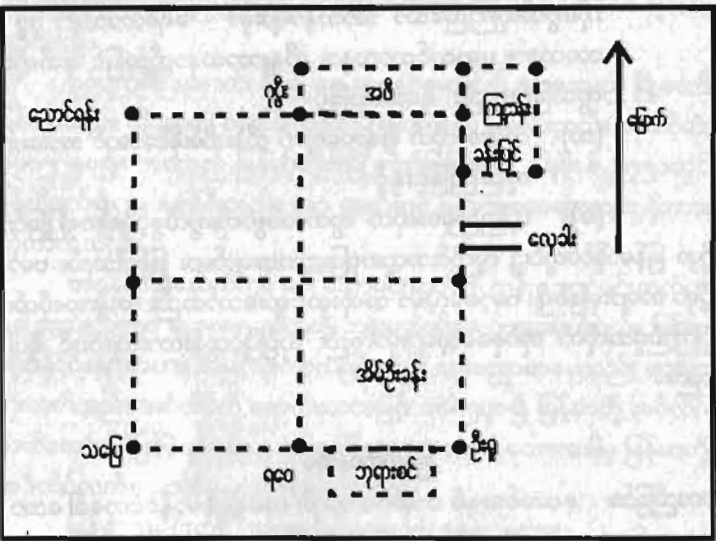

ရွာဟောင်းများရှိကြောင်း ရှေးဟောင်းသုတေသနအရ သိရသည်။

မြန်မာနိုင်ငံတွင် ဝါး၊ သက်ကယ်နှင့် ဓနိပေါသဖြင့် အိမ်ဆောက်သောအခါ အောက်အရပ်တွင် ဝါးအိမ်၊ ဝါးကြမ်း ဓနိမိုး။ အညာအရပ်တွင် ဝါးအိမ်၊ ဝါးကြမ်း သက်ကယ်မိုးအိမ်များကို ဆောက်လုပ်နေထိုင်ကြပါသည်။ မိုးများသဖြင့် အိမ်ကို မြေမြှင့်၍ အဆင့်ပြုလုပ်နေရသည်။ အိမ်နှင့်တွဲလျက် မီးဖိုခန်းပြုလုပ်ရန် အဖိ ချသည်။ ရေအိုးထားရန် ခန်းပြင်ထုတ်သည်။ ဆင်း/တက်ရန် လှေကားတပ်သည်။ ရေချိုးခန်းနှင့်အိမ်သာကို၊ အိမ်နှင့်တစ်ပါတည်းထားလေ့ မရှိ။

အိမ်ဆောက်သောအခါ သုံးပင်နှစ်ခန်းဆောက်သည်။ အိမ်တိုင်ထူလျှင် ဦးရွှ၊ ကြဋ္ဌာန်း၊ ညောင်ရန်း၊ သပြေ၊ ရဝေ၊ ဂူပွီးဟု အစဉ်လိုက်ထူသည် (ပုံကိုကြည့်ပါ)။

အိမ်လှေကားထစ်ကို စုံ၊မတပ်၊ မ၊သာတပ်သည်။ ရွာကို ခြံပတ်ပိုင်း၍ ကာရံသည်။ ရွာတစ်ရွာတွင် အိမ်ခြေသုံးအိမ်မှအထက်ရှိသည်။

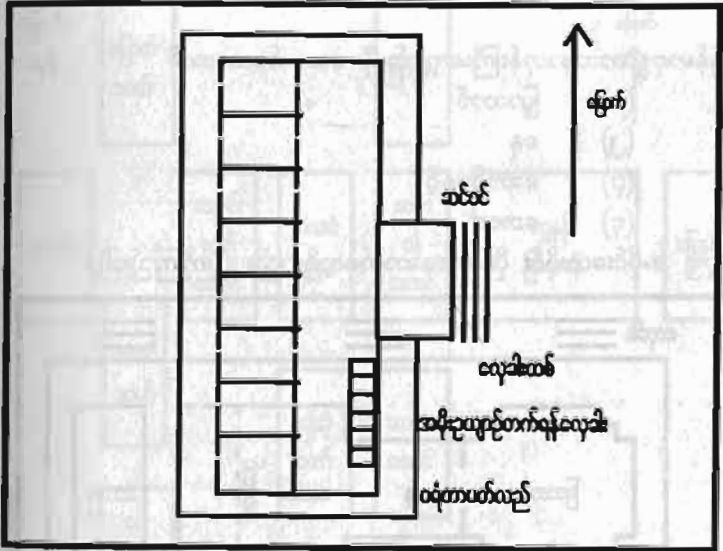

- မြို့တည်ခြင်း။ မြန်မာနိုင်ငံတွင် ရှေးအကျဆုံးမြို့များမှာ -
- (၁) မိုင်းမော၊ ယခု ဂူမဲမြို့အနီးတွင်ရှိသည်။ ယခင်အနှစ် ၂၀၀၀ကျော် က တည်သော မြို့ဖြစ်သည်ဟု ယူဆသည်။
 - (၂) ဝိဿနိုး၊ ယခု တောင်တွင်းကြီးမြို့အနီးတွင် ရှိသည်။ ယခင်အနှစ် ၂၀၀၀ က တည်သောမြို့ဖြစ်သည်ဟု ယူဆသည်။

(၃) ဟန်လင်း၊ ယခု ဝက်လက်မြို့အနီးတွင် ရှိသည်။ ယခင် အနှစ် ၁၇၀၀ က တည်သောမြို့ဖြစ်သည်ဟု ယူဆသည်။

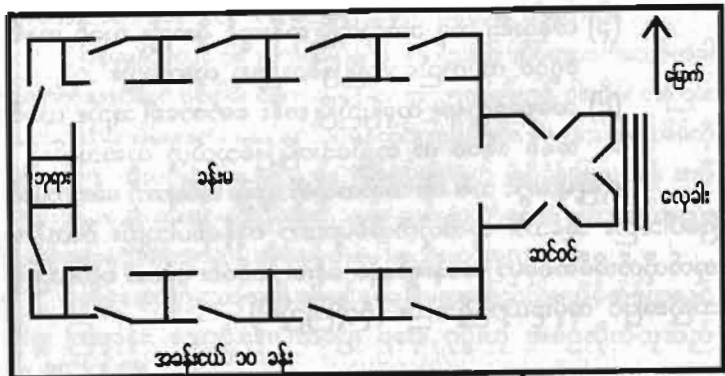
(၄) သရေခေတ္တရာ၊ ယခုပြည်မြို့အနီး မော်ဇာခေါ်သည်။ ယခင် အနှစ် ၁၆၀၀ က တည်သောမြို့ဖြစ်သည်ဟု ယူဆသည်။

ထိုမြို့များတွင် သစ်၊ ဝါး၊ သက်ကယ်ကို သုံး၍၊ အိမ်များကို ဆောက်မည် ဖြစ်ပါသည်။ သို့သော်၊ အုတ်တိုက်အိမ်များသာ ကျန်ရစ်ပါသည်။ ဝိဿနိုးမှ အုတ်တိုက်အိမ်တစ်ခုမှာ အခန်းရှစ်ခန်း၊ ခန်းမ၊ ဆင်ဝင်၊ ဝရံတာ ပတ်လည်ရှိ သည့်အပြင် အမိုးဥယျာဉ်ရှိသည်။ (ပုံကိုကြည့်ပါ)

အခန်းငယ် ရှစ်ခန်း၊ ခန်းမ၊ ဆင်ဝင်၊ ဝရံတာပတ်လည်နှင့် အမိုးဥယျာဉ်ရှိသော ဝိဿနိုးတိုက်အိမ်

ပုဂံမြို့ကို၊ ယခင်အနှစ် ၈၀၀ က ကည်ဆောက်ခဲ့သည်ဟု ယူဆသည်။ ပုဂံမြို့မှာလည်း သစ်၊ဝါးအိမ်များ ပေါများမည်ဖြစ်သော်လည်း၊ အုတ်တိုက်များသာ ကျန်ပါသည်။ အုတ်တိုက်ကို အလယ်ခန်းမထား၍၊ အခန်းငယ်များရံလျက် ဆောက်လေ့ ရှိပါသည်။ (ပုံကိုကြည့်ပါ)

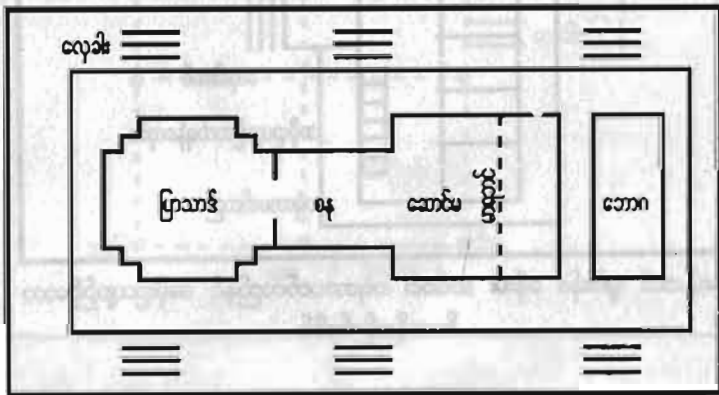

ပုဂံကုလားကျောင်းခေါ် တိုက်ကျောင်း

မြန်မာဗုဒ္ဓသာသနာဘုန်းကြီးကျောင်းကို ဆောက်သောအခါ

- (၁) ပြာသာဒ်
- (၂) စနု
- (၃) ဆောင်မနှင့်
- (၄) ဘောဂ

ဟူ၍ အပိုင်းလေးပိုင်း ပိုင်းကာဆောက်လေ့ရှိသည်။ (ပုံကိုကြည့်ပါ)

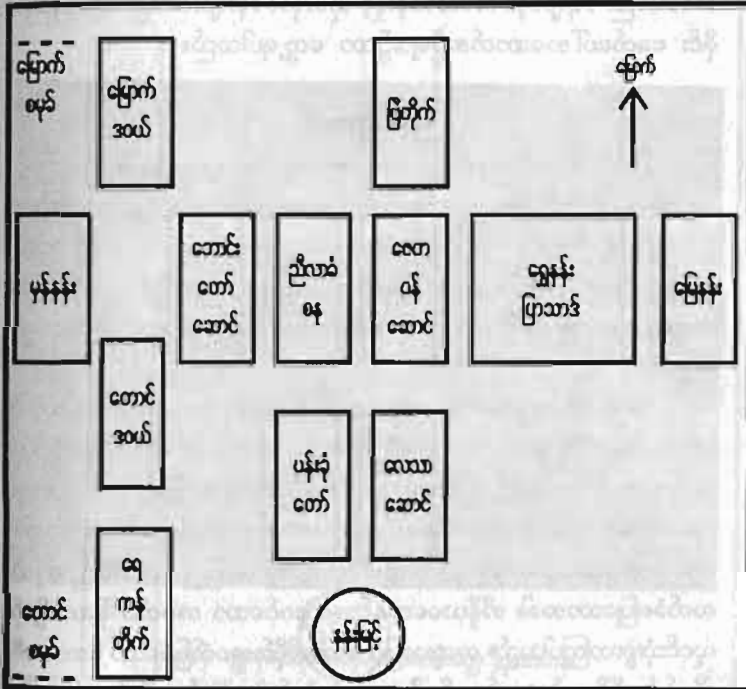
မြန်မာဗုဒ္ဓဘာသာဘုန်းကြီးကျောင်း

မြန်မာမင်းတို့ နန်းတော်ဆောက်သောအခါ ပုဂံခေတ် (ခရစ် ၁၁ ရာစုနှစ် မှစ၍ အမြဲပင်သစ်နန်းတော်သာ ဆောက်သည်။ မြေအုတ်၊ ကျောက်အုတ်တို့ဖြင့် ဆောက်သည်ကို မတွေ့ရပါ။ ပြာသာဒ်တို့ကို ဗုဒ္ဓသာသနာ ဘုန်းကြီးကျောင်းများ

မှာကဲ့သို့ပင် ပုံဖော်သဖြင့်၊ ဘုန်းကြီးကျောင်းနှင့်နန်းတော်မှာ လှပတင့်တယ်ခြင်း အဆင့်တူညီသည်ဟု ပြောနိုင်ပါသည်။ ဤကဲ့သို့ သစ်ဖြင့်သာ နန်းတော်ဆောက် သည်မှာ

- (၁) မြန်မာတို့သစ်သားပန်းပုညာတွင် ထူးချွန်သောကြောင့် တစ်ကြောင်း
- (၂) မြန်မာနိုင်ငံရာသီဥတုနှင့် အသင့်တော်ဆုံးဖြစ်သဖြင့် တစ်ကြောင်း ဤအကြောင်း နှစ်ကြောင်းတို့ကြောင့်ဖြစ်မည်ဟု ထင်ပါသည်။

မန္တလေးတွင် ၁၈၅၉ က၊ တည်ဆောက်ခဲ့သောနန်းတော်မှာ ကျယ်ပြန့် သောမြေကွက်တစ်ခုတွင် လှပသောအဆောင်များစွာကို ပူးတွဲဆောက်လုပ်ထားခြင်း ဖြစ်ပါသည်။ (ပုံကိုကြည့်ပါ)

မန္တလေးနန်းတော် ဖွဲ့စည်းပုံ

မှန်နန်းမှ အနောက်ဘက်သည်၊ မိဖုရားတို့အတွက် သီးသန့်ထားသော အပိုင်းဖြစ်၍၊ သာမန်အားဖြင့် ယောက်ျားများ မဝင်ရသောနေရာ ဖြစ်ပါသည်။ အိမ်၊ ဘုန်းကြီးကျောင်း၊ ဘုရားကျောင်းနှင့် နန်းတော်တို့တွင်၊ မှတ်သားရန် ထူးခြားချက်တစ်ခုမှာ မည်သည့်အဆောက်အဦတွင်မျှ၊ မြေညီထပ်(သို့မဟုတ်)

ပထမအဆင့်ထက်ပို၍ ဒုတိယထပ်၊ တတိယထပ် စသဖြင့်မရှိခြင်း ဖြစ်ပါသည်။ ဘုရား၊ ရဟန်း၊ မင်း စသော မြင့်မြတ်သော ပုဂ္ဂိုလ်တို့၏အပေါ်၌၊ မည်သူ့မျှမနေရ မနေသင့်ဟူသော အယူအဆပင်၊ ဖြစ်ပါသည်။ နောင်အခါ အိန္ဒိယနှင့် ဥရောပ အိမ်ပုံစံများကိုယူ၍ အိမ်ကိုနှစ်ထပ်ဆောက်သောအခါ၌ပင်၊ အိမ်၏အရှေ့ပိုင်းတွင် အပေါ်ဆင့်မရှိစေရအောင် ပုံစံတစ်မျိုးတွင်၍ ဆောက်ပါသည်။ အိမ်၏နောက်ပိုင်း ၌သာ အထက်ဆင့်ထားသောအိမ်ကို၊ (မွန်)အိမ်ဟု ခေါ်လေ့ရှိပါသည်။ အိမ်တွင် အဆင့်နှစ်ဆင့်ထားခြင်း၊ အိမ်ရှေ့တွင် ဆင်ဝင်ထားခြင်း၊ ဝရံတာပတ်လည်ကပ် ခြင်း၊ အိမ်ရှေ့လှေကား၊ နောက်ဖေးလှေကားဟူ၍ လှေကားနှစ်စင်း တပ်ခြင်းတို့မှာ၊ ၁၉ ရာစုနှစ် နောက်ပိုင်းတွင်မှ၊ ပေါ်ပေါက်လာခြင်းဖြစ်ပါသည်။ ထို့ပြင်၊ အိမ်နှင့် တစ်ပါတည်း ရေခိုးခန်း၊ အိမ်သာခန်းနှင့် သိုလှောင်ခန်းများထားခြင်းကို၊ နောက် ပိုင်း ခေတ်ပေါ်အဆောက်အဦများ၌သာ တွေ့ရပါသည်။

မြန်မာတို့အဝတ်

မြန်မာတို့သည် တိဝက်တရုတ်ဘာသာစကား အနွယ်ဝင်လူမျိုးများဖြစ်ခြင်းကြောင့်၊ ငွေအခါက တိဝက်(သို့မဟုတ်)တရုတ်တို့နှင့် အဝတ်ဝတ်ပုံချင်း၊ တူရန်အကြောင်း ရှိပါသည်။ ဆိုလိုသည်မှာ၊ ဆံပင်ရှည်ထားကာ ဆံပင်ကိုစည်းနှောင်ထားရန် အဝတ် တစ်ခုကိုသုံးမည်။ ကိုယ်ဝတ်အင်္ကျီပွပွကို ဝတ်မည်၊ ဘောင်းဘီကို အောက်ပိုင်း အတွက် သုံးမည်။ အမျိုးသား၊ အမျိုးသမီးဝတ်ဆင်ပုံချင်း များစွာခြားနားလှမည် မဟုတ်ပါ။

ခရစ် ကိုးရာစုနှစ်အကုန်လောက်တွင်၊ မြန်မာနိုင်ငံအလယ်ပိုင်း မြေပြန့်သို့ ဝင်ရောက်နေထိုင်ကြသောအခါ၊ ရာသီဥတုအေးသော သမပိုင်းဒေသမှ ရာသီဥတု ပူသော အပူပိုင်းဒေသသို့ ပြောင်းရွှေ့နေထိုင်ရပြီဖြစ်သောကြောင့်၊ ယခင် အသုံး ပြုသော ခန္ဓာကိုယ်အားလုံးကိုဖုံးအုပ်သည့် အဝတ်အထည်များ မလိုတော့ပါ။ ထို့ပြင်၊ အိန္ဒိယယဉ်ကျေးမှုကို ကိုးကွယ်ယုံကြည်မှုအစပြု၍၊ အထင်ကြီးလျက် လက်ခံစပြုသောအခါ၊ အိန္ဒိယဓလေ့နှင့်အကျွမ်းဝင်သော အဝတ်တန်ဆာတို့ကို ယူငင်သုံးစွဲလာကြပါသည်။ အထူးသဖြင့် အောက်ပိုင်းအဝတ်ဖြစ်သော ဘောင်းဘီ ကိုစွန့်၍ အိန္ဒိယ၏အဝတ်အချို့ကို အခြေခံလျက်၊ ယောက်ျားတို့အတွက် ပုဆိုး၊ မိန်းမတို့အတွက် ထဘီကို၊ တီထွင်အသုံးပြုလာပါသည်။ ယောက်ျားတို့အတွက် ပုဆိုးအပြင် လုံချည်ကိုလည်း၊ တောင်ပိုင်းအိန္ဒိယအမျိုးသားတို့ကိုတူလျက် ယူငင် ဝတ်ဆင်ကြမည်ဖြစ်ပါသည်။

သာမန်အရပ်သားများတွင် အဝတ်ဆင်ပြင်ရာ၌၊ တရုတ်ဓလေ့နှင့် အိန္ဒိယ ဓလေ့ ပေါင်းစပ်လျက်ရှိသလို၊ နန်းဓလေ့တွင်လည်း ဓလေ့နှစ်မျိုးပေါင်းစပ်လျက်

ရှိခဲ့ရပါသည်။ ဥပမာ၊ သဘင်ပွဲတက်သောအခါ ဝတ်ရသည့်ဝတ်စုံတွင်၊ ပေါင်း ဝတ်လုံတို့မှာ တရုတ်ပုံစံ များသော်လည်း၊ စလွယ်နှင့်ခြေနင်းတို့မှာ အိန္ဒိယပုံစံပင် ဖြစ်ပါသည်။

မြန်မာတို့ မြန်မာမြေပြန့်သို့ရောက်သောအခါ၊ ကိုယ်ခန္ဓာတွင် လှပဆန်း ကြယ်သောအရုပ်များ ထိုးနှံသော ထိုးကွင်းဓလေ့ ရရှိလာပါသေးသည်။ ထိုးကွင်းမှာ လှပ စေလို၍ ထိုးသည့်အပြင် ဓားပြီး၊ တုတ်ပြီးစသဖြင့် အစွမ်းသတ္တိထူးကိုရမည် ယုံကြည်လျက်၊ ဂါထာနှင့်အင်းများကို ရေးထိုးသည်လည်း ရှိပါသည်။

ပုဂံခေတ်မှစ၍ ဘုရား ဂူ ကျောင်း နံရံတို့တွင်၊ ဆေးရေးပန်းချီကားများ ရှိသဖြင့် အဝတ်ပုံစံများကို ခေတ်အလိုက်အတိအကျ သိရှိရပါသည်။ ပုံများကို ကြည့်ပါ။

ပုံ (၁) ပုဏ္ဏားထင်ရှားသောသူများ တေမီသတ္တကိုပူဇော်ဟန်၊ ကျောက်ဂူကြီး မြသိန်းတန်းကျောင်း ရှေ့ကုန်း ဟန်လင်း သရစ် ၇ ဂျာနယ်ခန်း၊ (အခြေပြမြန်မာနိုင်ငံရေးသမိုင်း၊ ပထမတွဲ၊ ရန်ကုန်၊ မြန်မာ့ဆိုရှယ်လစ်လမ်းစဉ် ပါတီ၊ ၁၉၇၀၊ စာမျက်နှာ ၂၀၀)။ ဆံရှည်ထား၍ လှပအောင်ပြင်ဆင်သည်မှအပ၊ အခြားအသေးစိတ် မသိသာ။ တရုတ်များကဲ့သို့ ဘောင်းဘီနှင့်အင်္ကျီဝတ်မည် ထင်ပါသည်။

ပုံ (၂) ပျူဟုထင်ရှားသော သူများ တီးမှုတ်ကခုန်မြူးတူးဟန်၊
ကြေးရုပ်လုံးငယ်များ၊ ဘုရားမာ ဖော်ဟာ ၁၇၈ ဝ ဂျာနယ်သို့

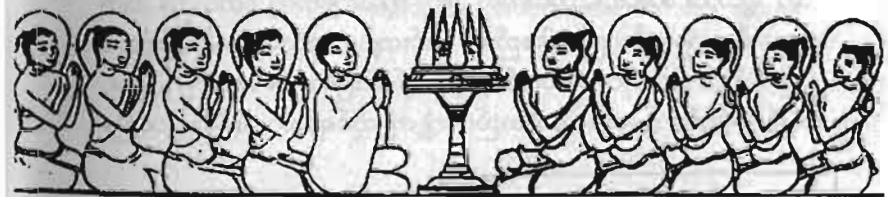
(အခြေပြမြန်မာနိုင်ငံရေးသမိုင်း၊ ပထမတွဲ၊ ရန်ကုန်၊
မြန်မာ့ဆိုရှယ်လစ်လမ်းစဉ်ပါတီ၊ ၁၉၇၀၊ စာမျက်နှာ ၂၃၇)။

ပုံတွင် တွေ့ရသူများမှာ ကုလားအမျိုးသားများ၏ မျက်နှာပေါက်ရှိသူများဖြစ်၍ အဝတ်မှာလည်း ကုလားအဝတ်ပင်ဖြစ်ပါသည်။ သို့သော် ထိုအခါလောက်မှစ၍ သရေခေတ္တရာ ပျူတို့သည် ရှေးရိုးရာအဝတ်ကိစ္စနှင့် ကုလားအဝတ်ကို ဝတ်လာကြပြီဟု ယူဆနိုင်ပါသည်။

ပုံ (၃) ဗုဒ္ဓဘုရားကို နတ်ပြုဟောတို့နားဟန်၊
နံရံဆေးရေး၊ အပယ်ရတနာလိုက်ဂျာ၊ ပုဂံ၊ ၁၇၈ ၁၁ ဂျာနယ်နောက်ဆုံးနှစ်အစိတ်။

(မြ၊ အပယ်ရတနာ လိုက်ဂျာဖုရား၊ ရန်ကုန်၊ ယဉ်ကျေးမှု၊ ၁၉၇၄၊ စာမျက်နှာ ၁၆၆)။
ခေါင်းလေးလုံးရှိသော ဗြဟ္မာကို ပုံတွင် ခေါင်းသုံးလုံးသာမြင်နိုင်သည်။ အဝတ်မှာ
ကုလားအဝတ်များဖြစ်သည်ကို သတိပြုပါ။ ပုဂံခေတ်မြန်မာတို့သည် ကုလား
အဝတ်ကိုယူ၍ ဝတ်ဆင်နေကြောင်း၊ ဖော်ပြသောရုပ်ပုံ ဖြစ်ပါသည်။

ပုံ (၄) ဗုဒ္ဓကို ရဟန်းတစ်ပါးနှင့် လှူအများပူဇော်ဟန်၊
နံရံဆေးရေး၊ အပယ် ရတနာလိုက်ဂျာ၊ ပုဂံ၊ ၁၇၈ ၁၁ ဂျာနယ် နောက်ဆုံးနှစ်အစိတ်။

(မြ၊ အပယ် ရတနာလိုက်ဂျာဖုရား၊ ရန်ကုန်၊ ယဉ်ကျေးမှု၊ ၁၉၇၄၊ စာမျက်နှာ ၁၆၆)။

ဤပုံတွင် ပုဂံခေတ်အမျိုးသားတို့ ဝတ်ဆင်ပုံကို တွေ့နိုင်ပါသည်။ ကိုယ်အထက်ပိုင်း
တွင် အဝတ်ရှည်တစ်ခုကို ကိုယ်လုံးတွင် ဘယ်မှညာကိုပတ်၍၊ ဘယ်ပုခုံးပေါ်၌
ရှေ့စွဲနောက်စွဲခွဲလုံးကို တင်ထားသည်မှအပ၊ အခြားအဝတ်မရှိပါ။ အောက်ပိုင်း
တွင် ပုဆိုးရှည်ကို ခါးတောင်းကျိုက်ထားဟန် ရှိပါသည်။

ပုံ (၅) တာရာဒေဝီ
နံရံသေးရေ၊ အပယ်ရတနာလိုက်ဂူ၊ ပုဂံ၊
၁၇၈ ၁၁ ဂရုနစ် နောက်ဆုံးနှစ်အစိတ်၊
(မြ၊ အပယ်ရတနာ လိုက်ဂူ၊
ရန်ကုန်၊ ယဉ်ကျေးမှု၊ ၁၉၇၄၊
စာမျက်နှာ ၁၄၆၊ ပုံ ၆၃)။

ပုဂံခေတ် မိဖုရားကဲ့သို့သော၊ အထက်တန်းအမျိုးသမီး ဝတ်ဆင်ပုံကို၊ တွေ့ရပါသည်။ ဆံပင်နောက်တွဲချ၍ လှပသော ရတနာကျောက်မျက်ချယ် ရွှေနဖူးစည်းကို သုံးသည်။ ပန်းပွင့်ကြီးနှင့်တူသော နားတောင်းကိုပန်သည်။ လည်ဆွဲတန်ဆာ တစ်ခုသာ ဆွဲသည်။ ဇာနားပါသောလက်တို့ ခါးတို့ ကိုယ်ကျပ်အင်္ကျီ ဝတ်သည်။ လက်ကောက်များစွာဆင်သည်။ ခါးစည်းမှာ တင်းကျပ်သောသဘောမရှိသဖြင့်သာ၊ ပုံတွင်မြင်ရသည့်အတိုင်း၊ တင်ပလ္လင်ခွေ၍ ထိုင်နိုင်ခြင်းဖြစ်သည်။ နောက်ပိုင်း မြန်မာအမျိုးသမီးတို့ဝတ်သော ထဘီသည်၊ ကျုံ့ကျုံ့ထိုင်ရန်သာ ဖြစ်နိုင်ပါသည်။

ပုံ (၆) တာရာဒေဝီ
နံရံသေးရေ၊ အပယ်ရတနာ လိုက်ဂူ၊ ပုဂံ၊
၁၇၈ ၁၁ ဂရုနစ် နောက်ဆုံးနှစ်အစိတ်၊
(မြ၊ အပယ်ရတနာလိုက်ဂူ၊ ရန်ကုန်၊
ယဉ်ကျေးမှု၊ ၁၉၇၄၊ စာမျက်နှာ
၁၃၆၊ ပုံ ၄၅)။

အမျိုးသမီးအဝတ်တွင် ကိုယ်ကျပ်အင်္ကျီမှာ၊ အောက်ပိုင်းအလွန်တို၍ ကိုယ်၏ အောက်ပိုင်းအဝတ်မှာလည်း ထဘီမဟုတ်ဘဲ၊ ဒိုတီကဲ့သို့သောအဝတ်ဖြစ်ရန် ရှိကြောင်း သိသာသည်။

ပုံ (၇) တာရာဒေဝီ
နံရံသေးရေ၊ အပယ်ရတနာလိုက်ဂူ၊ ပုဂံ၊
၁၇၈ ၁၁ ဂရုနစ် နောက်ဆုံးနှစ်အစိတ်၊
(မြ၊ အပယ်ရတနာ လိုက်ဂူ၊
ရန်ကုန်၊ ယဉ်ကျေးမှု၊ ၁၉၇၄၊
စာမျက်နှာ ၁၅၀၊ ပုံ ၇၂)။

အမျိုးသမီး၏ အောက်ပိုင်းအဝတ်သည်၊ ဘောင်းဘီဖြစ်မည်လားဟု တွေးရန် ရှိပါသည်။

ပုံ (၈) အမျိုးသမီးတစ်ဦး
ဇရုံလိတာရာကို ပုဇွန်ဟန်၊
နံရံသေးရေ၊ အပယ်ရတနာလိုက်ဂူ၊
ပုဂံ၊ ၁၇၈ ၁၁ ဂရုနစ်
နောက်ဆုံးနှစ်အစိတ်
(မြ၊ အပယ်ရတနာလိုက်ဂူ၊
ရန်ကုန်၊ ယဉ်ကျေးမှု၊ ၁၉၇၄၊
စာမျက်နှာ ၁၃၄၊ ပုံ ၄၁)။

သာမန်အမျိုးသမီးတစ်ဦး ဝတ်ဆင်ပုံကို ကောင်းစွာတွေ့ရသည်။ ရင်စည်းနှင့် ခါးစည်းနှစ်မျိုးသာ၊ ဝတ်ထားသည်ကို သိရပါသည်။

ပုံ (၉) တာရာဒေဝီ
နံရံဆေးရေး၊ အပယ်ရတနာလိုဏ်ဂူ၊
ပုဂံ၊ ခရစ် ၁၁ ရာစုနှစ် နောက်ဆုံး
နှစ်အစိတ်၊
(မြ၊ အပယ်ရတနာလိုဏ်ဂူ၊
ရန်ကုန်၊ ယဉ်ကျေးမှု၊ ၁၉၇၄၊
စာမျက်နှာ ၁၂၅၊ ပုံ ၂၃)။

အမျိုးသမီးကိုယ်ဝတ်သည် တိုသဖြင့်၊ ဗိုက်သားနှင့်ချက် ပေါ်နေသည်ကို၊ တွေ့နိုင်
ပါသည်။ အောက်ပိုင်းတွင် ဘောင်းဘီဝတ်ထားသကဲ့သို့ ထင်ရသော်လည်း၊ အမှန်မှာ
ကုလားအမျိုးသမီးတို့ ဝတ်လေ့ရှိသော ဒိုတီပင်၊ ဝတ်ထားခြင်းဖြစ်ပါသည်။

ပုံ (၁၀) တာရာဒေဝီ
နံရံဆေးရေး၊ အပယ်ရတနာလိုဏ်ဂူ၊
ပုဂံ၊ ခရစ် ၁၁ ရာစုနှစ်
နောက်ဆုံးနှစ်အစိတ်၊
(မြ၊ အပယ်ရတနာ လိုဏ်ဂူ၊
ရန်ကုန်၊ ယဉ်ကျေးမှု၊ ၁၉၇၄၊
စာမျက်နှာ ၁၂၅၊ ပုံ ၂၃)။

အမျိုးသမီးသည်
ပုဝါကိုရင်သိုင်း၍
အစနောက်မှချသည်ကို
တွေ့ရသည်။ ဒိုတီတွင်
ထူးခြားသောအဆင်ကို
မြင်နိုင်ပါသည်။

ပုံ (၁၁) ပန်းအိုးနှင့် ပန်းကိုင်ထားသော
အိမ်ရှင်မနှင့်၊ သနပ်ခါးသွေးနေသည့်
အိမ်ပေါ်နှစ်ဦး၊
နံရံဆေးရေး၊ အပယ်ရတနာလိုဏ်ဂူ၊ ပုဂံ၊
ခရစ် ၁၁ ရာစုနှစ် နောက်ဆုံးနှစ်အစိတ်၊
(မြ၊ အပယ်ရတနာလိုဏ်ဂူ၊ ရန်ကုန်၊
ယဉ်ကျေးမှု၊ ၁၉၇၄၊ စာမျက်နှာ ၁၇၁၊
ပုံ ၁၁၀)။

ယခုခေတ် မြန်မာအမျိုးသမီးများ၊ သနပ်ခါးသွေး၍ လိမ်းသောအလေ့မှာ
ပုဂံခေတ် ကပင် ရှိခဲ့ဟန်တူပါသည်။ အိမ်ဖော်အမျိုးသမီးတို့သည်
ဆာရီသာဝတ်၍ ကိုယ်ကျပ် အင်္ကျီမဝတ်။ (သနပ်ခါး limonia acidissima)

ပုံ (၁၂) ယန်ဟာ (သိချင်ကချေသည်)၊
နံရံဆေးရေး၊ ခရစ် ၁၁ ရာစုနှစ် နောက်ဆုံးနှစ်အစိတ်၊ နဂါးရံဘုရား၊ မြင်းကပါ၊ ပုဂံ၊
(Ono Toru & Inove Takao: Mural Paintings of the Buddhist Temples, Burma, Tokyo,
Kodansha, 1978, P 70, Pl. 85).

ယန်ဟာဟုခေါ်သော သိချင် ကချေသည်အမျိုးသမီး (nautch girl) သည် ဗိုတိုနှင့် တွဲဖက် ကျီ
လေ့ရှိသည်။ ဝတ်သောအဝတ်မှာ ကုလားအဝတ်ပင် ဖြစ်ပါသည်။

ပုံ (၁၃) မင်းတင်ပိမိ ဘုရားတွင် ထီးပုလော်ဟန်၊ နံရံဆေးရေး၊ လောကထိပ်ပန်ဘုရား၊ ပုဂံ၊ ၁၃၇၆ ၁၂ ရာစုနှစ်၊ (Ba Shin : Lokahteikpan, Early Burma Culture in Pagan Temple, Yangon, Government Publications, 1962, Pl. 23 b).

မင်းတွင်သရဗ္ဗဆောင်၍ နားတွင် နားကင်း နှင့် နားတောင်ပန်ထားသည်။ ဆံပင်ရှည်ကို အမျိုးသမီးကဲ့သို့ပင်ထုံသည်။ ကိုယ်၌ပုံသော အဝတ်မှာ စောင်းကြိုး တစ်ထည်ဖြစ်မည် ထင်ပါသည်။ လက်တွင်ကိုင်ထားသော ထီး မှု သုံးဆင့်ဖြစ်၍ နေ့စဉ်သုံးထီးမျိုး မဟုတ်ဘဲ ဘုရားအတွက် သီးသန့်ရှည်သောထီးဖြစ်မည် ထင်ပါသည်။ ထီးကိုမျှ အဆစ်များပါသည်။ ကြံဆစ်ဟု ခေါ်ပါသည်။

ပုံ (၁၄) လူသာမန်အမျိုးသားတစ်ဦး ဘုရားပူဇော်ဟန်၊ နံရံဆေးရေး၊ ၁၃၇၆ ၁၂ ရာစုနှစ်၊ လောကထိပ်ပန်၊ ပုဂံ၊ (Ba Shin : Lokahteikpan, Early Burmese Culture in Pagan Temple, Yangon, Government Publication, 1962, Pl. 23a).

အရပ်ဝတ် (သို့မဟုတ်) နေ့စဉ်ဝတ် ခေါ်သော အဝတ်မှာ၊ ပထမရှည်တစ်ထည်နှင့် ဒီတီပင်ဖြစ်ပါသည်။ အကျိုးဝတ်ပါ။

ပုံ (၁၅) ဘုရားလောင်းဖွားမြင်ဟန်၊ နံရံဆေးရေး၊ ၁၃၇၆ ၁၂ ရာစုနှစ်၊ လောကထိပ်ပန်၊ ပုဂံ၊ (Ba Shin : Lokahteikpan, Early Burmese Culture in Pagan Temple, Yangon, Government Publication, 1962, Pl. 14).

အမျိုးသမီးအဝတ်ကို ထင်ရှားစွာတွေ့နိုင်ပါသည်။ ခန္ဓာကိုယ် အပေါ်ပိုင်းအတွက် ရင်စည်းကိုသာ ဝတ်ထားသည်ကို သတိပြုပါ။

ပုဂံခေတ်အဝတ်များနှင့် သိသိသာသာခြားနားလာသည်ကို သတိပြုပါ။ အမျိုးသားသည် ဦးထုပ်အပျော့တစ်မျိုးကို ဆောင်းထားသည်။ အင်္ကျီရှည်ကိုဝတ်ထားသည်။ ထိုအင်္ကျီရှည်မျိုးကို နောင်အခါ သိုးရင်းအင်္ကျီဟုခေါ်သည်။ အရင်းမူလမှာ သိုးဆောင်းနိုင်ငံများက ဖြစ်သည်ဟုဆိုလိုဟန်ရှိမည် ထင်ရသည်။ ဦးထုပ်မှာလည်း အနောက်နိုင်ငံ(သိုးဆောင်းနိုင်ငံ/ ဥရောပ)ကပင်ဖြစ်မည် ထင်ပါသည်။ အမျိုးသမီးတို့မှာ ရှေ့ကဖွင့်ထားသောအင်္ကျီနှင့် ပြန့်ထုတ်ဝတ်ထားပါသည်။ ပဝါရှည်ကို အစနှစ်စ ရှေ့တွင် စုံချထားသည်။

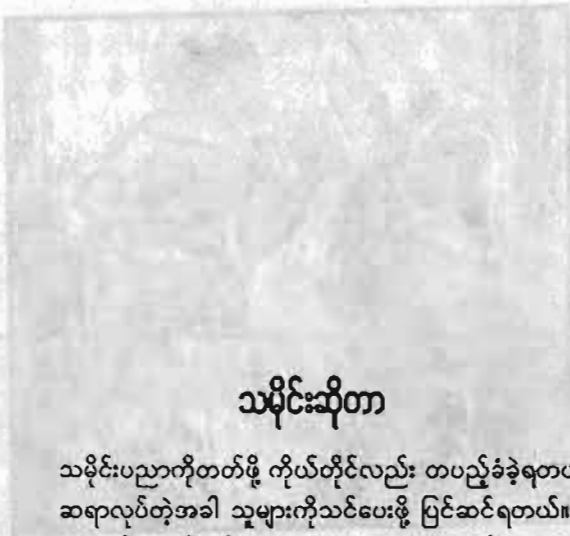
ပုံ (၁၇) သင်္ဃကို အိမ်ဖော်နှစ်ဦးက အလှဆင်ရန်ကူညီနေဟန်၊ နံရံ ဆေးရော့ ၁၇၈ ၁၈ ဂျာနယ်၊ ပုဂံ (Ono Toru & Inove Takao :Mural Paintings of the Buddhist Temples, Burma, P. 141, Pl. 253). အမျိုးသမီးတို့ အိမ်တွင်းအဝတ်ကို တွေ့နိုင်ပါသည်။

ပုံ (၂၀) မဟာလန်နှင့် ဖလီပေလာ၊ နံရံဆေးရော့ ၁၇၈ ၁၂ ဂျာနယ်၊ လောကထိပ်ပန်အတွင်း အနောက်ဘက်နံရံပုဂံ (Ono Toru & Inove Takao :Mural Paintings of the Buddhist Temples, Burma, P. 96, Pl. 141, see also, Ba Shin: Lokahteikpan, Early Burmese Culture in Pagan Temple, Yangon, Government Publication, 1962, Pl. 48).

ပုံမှာ၊ ပင်လယ်တွင်သင်္ဘောပျက်၍ ရေကူးနေရပုံများကို ရေးဆွဲထားခြင်း ဖြစ်သည်။ ရေကူးသည်ဆိုသော်လည်း၊ နေ့စဉ်အဝတ်များဖြင့်ပင် ရေးဆွဲထားသဖြင့် အဝတ် ဝတ်ဆင်ပုံကို တွေ့ရပါသည်။ မာယာဒေဝီဝတ်သော ရင်စည်းမျိုးကိုပင်၊ မဏိမေခလာနတ်သမီးဝတ်သည်ကို တွေ့နိုင်ပါသည်။ ယခုပုံများတွင် တွေ့ရသော ပုဂံခေတ်အမျိုးသား-အမျိုးသမီးတို့ဝတ်သော အဝတ်များသည်၊ ကုလားအဝတ်များ ဖြစ်သည်ဟု ဆိုနိုင်ပါသည်။ နောက်ပိုင်းခေတ်များတွင်၊ မြန်မာတို့ဝတ်သော အမျိုးသား၏ပုခိုး၊ အမျိုးသမီး၏ပြန့်ထုတ်တို့သည်၊ ဒိုက်နှင့်ဆာရီတို့နှင့်နီးစပ်သော အဝတ်များဖြစ်သည်ဟု ဆိုနိုင်သည့်ပြင်၊ အမျိုးသားတို့ဝတ်သောလုံချည်မှာ တောင်ပိုင်းအိန္ဒိယမှ အဝတ်ပင်ဖြစ်ပါသည်။ သို့သော် အပေါ်ဝတ်အင်္ကျီမှာ၊ ယခုတိုင် တရုတ်အင်္ကျီနှင့်နီးစပ်သောပုံစံ ရှိနေပါသေးသည်။

www.burmeseclassic.com

သမိုင်းဆိုတာ

သမိုင်းပညာကိုတတ်ဖို့ ကိုယ်တိုင်လည်း တပည့်ခံခဲ့ရတယ်။ နောက် ဆရာလုပ်တဲ့အခါ သူများကိုသင်ပေးဖို့ ပြင်ဆင်ရတယ်။ ကိုယ်ကိုး အတွက် အသိသစ်(New Information)လည်း ရှာတယ်။ အသိ တောင်း မှားနေရင်လည်း ပြင်တယ်။ အသိသစ် အမြင်သစ်(New Interpretation)ကို ဖြန့်ဖြူးဖို့လည်း စာရေးရတယ်။ ဒီလို သမိုင်း ပညာကို အနှစ်လေးဆယ်ကျော်၊ ငါးဆယ် သင်ကြားပို့ချလေ့လာ ဆည်း ဖူးခဲ့လို့ သမိုင်းဆိုတာ ဘာလဲဆိုတဲ့အမေးကို တခြားသမိုင်းဆရာ အစစ်၊ အတုတွေ ရေးထားတာကို မမတ်ဘဲ၊ ကိုယ်အသိနဲ့ပဲဖြေမယ်။ အမြေတချို့ဟာ သူများတွေ ပြောတဲ့အဖြေနဲ့ တိုက်ခိုင်းတာလည်း ရှိချင် ရှိမယ်။ တချို့က သမိုင်းကိုရှင်းပြဖို့ ကျမ်းတွေ အများကြီးရေးသေးတယ်။ ကျွန်တော်က တိုတိုပဲ ရေးချင်ပါတယ်။

သမိုင်းကို အရင်က ရာဇဝင်လို့ခေါ်ခဲ့ကြတယ်။ ရာဇဝင်က 'ရာဇဝင်'ကိုပဲ ခေါ်တာဖြစ်တော့၊ မင်းစဉ်မင်းဆက်လို့ အဓိပ္ပာယ်ရ တယ်။ အင်္ဂလိပ်လို History ခေါ်တဲ့ပညာမှာ မင်းစဉ်မင်းဆက် (Genealogy)အပြင်၊ တိုင်းပြည်၊ မြို့ရွာ၊ နယ်ပယ်တစ်ခုခု နိုင်ငံရေး (Politc)၊ စီးပွားရေး(Economic)၊ လူမှုရေး(Social)နဲ့ ဓလေ့ (Culture)တွေစုံအောင် ဖော်ပြစစ်ဆေး(Analysis)ထားတယ်။ ဒီနေရာမှာ လူမှုစီးပွားရေး(Socioeconomic)က အောက်ခံ(Basic Structure)ဖြစ်ပြီး၊ ဓလေ့(Culture)က အထက်(Super Structure) ဖြစ်တယ်လို့ ပြောတဲ့လူက၊ ပိုများလာပါတယ်။ ဘယ်ဟာက ပိုပြီး အရင်းကျတယ် မဟုတ်လှပါဘူး။ အပြန်အလှန်(Inter relation) ပေါ့လို့

ယူဆတဲ့လူလည်း မနည်းပါဘူး။ 'မွေးတာဟာ သေဖို့လမ်းစ'လို့ ပြော သလိုပါပဲ။ တစ်မျိုးပြောရရင် လူမှုရေး စီးပွားရေးကောင်းမှ၊ နိုင်ငံ သာယာငြိမ်းအေးမယ်။ အဲဒီတော့မှ အုပ်ချုပ်ပုံ(Administration)၊ စာပေ(Literature)၊ အနုပညာ(Art)၊ ဗိသုကာပညာ (Architecture)၊ ယုံကြည်မှု (Thoughts and Beliefs) ဆိုတဲ့ ဓလေ့(Culture) အခြင်း အရာတွေ၊ ကြီးထွားကျယ်ပြန့်လာမယ်။ အဲဒီလိုပဲပြောပြော၊ စကြာဝတေး မန္တလေးမင်းလည်း သေတာပဲ ပြောပြော၊ ဒီလိုစစ်ဆေးတာ သမိုင်းပါပဲ။

ရာဇဝင်လို့မခေါ်ဘဲ သမိုင်းလို့ခေါ်ရမယ်လို့၊ ရန်ကုန်ကောလိပ် က စပြီး ပြောလာပါတယ်။ သမိုင်းဆိုရင် နတ်သမိုင်းတွေကိုသတ်ချပြီး၊ ဒီနာမည်ကို မကြိုက်တဲ့လူတွေ ရှိပါတယ်။ ဒီလိုပဲ တက္ကသိုလ် (University)၊ ပါမောက္ခချုပ် (Rector) ဝိဇ္ဇာ (Art)၊ သိပ္ပံ (Science)၊ အဓိက (Major) ကို မကြိုက်တဲ့လူတွေ ရှိပါတယ်။ 'ရာဇဝင်' လို့ပဲ ဆက်ပြီးခေါ်ချင်ခေါ်၊ 'သမိုင်း'လို့ပဲ ပြင်ချင်ပြင်၊ အကြောင်းနဲ့အကျိုး ဆက်စပ်ဆင်ခြင်တဲ့ပညာပါပဲ။

ရှေးရှေးက ရှိပြီးသား ၁၅၂၀ လောက်က ရှင်မဟာသီလဝံသ ရေးတဲ့ ရာဇဝင်ကျော် ၊ ၁၇၂၀ လောက်က သူဌေးသား မောင်ကုလား ရေးတဲ့ မဟာရာဇဝင်၊ ၁၇၈၀ လောက်က၊ တွင်းသင်းတိုက်ဝန် ဦးထွန်းညို ရေးတဲ့ ရာဇဝင်သစ် နဲ့ ရာဇဝင်ရေးဖို့ ပုဂ္ဂိုလ် တစ်ဆယ့် သုံးဦးပါတဲ့အဖွဲ့က မှန်နန်းဆောင်မှာဆိုပြီး၊ ကမ္ဘာတည်တာက စပြီး၊ ၁၈၂၀ ထိရေးတဲ့ မှန်နန်းရာဇဝင် လိုအများသိတဲ့ ပထမ မဟာရာဇဝင် အဲဒီကျမ်းကို အဖွဲ့ဝင်ခြောက်ဦးနဲ့၊ ၁၈၂၀ မှ ၁၈၆၂ ထိဆက်တဲ့ ဒုတိယ မဟာရာဇဝင်၊ နောက် ၁၈၆၂ က ၁၈၈၅ ထိဆက်ရေးတဲ့ ကုန်းဘောင်ဆက်ရာဇဝင် ဆိုတာ ၁၉၂၆ မှာပေါ်လာတယ်။ ဒီရာဇဝင် တွေကိုရေးဖို့ ကမ္ဘာတည်ဟန်ကစပြီး ကုလားအတု၊ သီဟိုဠ်အတုလူတယ်။ တရုတ်တွေရဲ့ ဧကရာဇ်မှတ်တမ်း (Imperial Annals) ကိုစံထားပြီး၊ သံတော်ဆင့်တစ်ယောက် တာဝန်ခံပြီး ဓမ္မမှတ်မြဲဖြစ်တဲ့ နေ့စဉ်မှတ်ကို၊ ဖြုတ်သင့်တာဖြုတ်ပြီး ရေးမှတ်ခဲ့တာဖြစ်တယ်။ အဲဒါတွေ အကုန်လုံးကို၊ ရန်ကုန်တက္ကသိုလ်ပညာရှင်တွေက ဖြစ်စဉ် (Chronology) လို့ပဲခေါ်ဖို့ သတ်မှတ်တယ်။ မှန်နန်းကို အင်္ဂလိပ် ဘာသာပြန်ပြီး၊ လန်ဒန် အောက်စဖို့ ပုံနှိပ်တိုက်က ၁၉၂၃ မှာ ထုတ်ဝေလိုက်တော့ The Glass Palace Chronology လို့ရေးပါတယ်။ ဒီဘာသာပြန်ကိုပဲ မြန်မာနိုင်ငံ သုတေသနသင်္ဃာ ၁၉၆၀ မှာ ပြန်ပုံနှိပ် ဖြန့်ဝေတော့လည်း The Glass

Palace Chronology နာမည်ပဲသုံးပါတယ်။ စာအုပ်ဝေဖန်ရေးတစ်စောင်က 'သိပ် ဖတ်ကောင်းတဲ့ပုံပြင်စာအုပ်' လို့ ဖော်ပြတာကိုတွေ့ဖူးပါတယ်။

အရင်တုန်းက မှတ်တမ်းရှိမှ သမိုင်းခေါ်တယ်။ မှတ်တမ်းတွေကို အစဉ် အဆက်မှန်အောင်ချပြီး ဝေဖန်သုံးသပ်မှ အမြင်မှန် (Historical Perspective) ရတယ်လို့ဆိုပါတယ်။ မှတ်တမ်းဆိုတာ အကွရာတင်ထားတဲ့ အဖြစ်အပျက်ကို ရည်ညွှန်းတယ်။ ဒါကြောင့် အရင်အနှစ် (Before Present, BP) ၅၀၀၀ထက် စောတဲ့မှတ်တမ်း ဘယ်မှာရှိမလဲ။ မှတ်တမ်းရှိတဲ့အခါ လူတွေလည်း မြို့တည်ပြီး နေကြပြီ။ အဲဒီတော့မှ လူတွေဟာ ယဉ်ကျေးတယ်။ Civilizedလို့ ဆိုခွင့်ကြတယ်။ ဒါကြောင့် သိပ်စောတဲ့ခေတ်ကို အကြိုသမိုင်း(Prehistory)ခေါ်တယ်။ အကြို သမိုင်းနဲ့သမိုင်းကြားမှာ အရင်မှတ်တမ်းတွေ စပေါ်လာလို့ ဒီကြားကာလကို အစ သမိုင်း(Protohistory) ခေါ်ပါတယ်။

ဒီပုံကို အခု ပြင်ပြောပြနေတယ်။ ဘယ်လိုပြင်သလဲ ဆိုတော့၊ စာမရေး တတ်ခင်ကလည်း အရေးပါတဲ့ အဖြစ်အပျက်တွေ ရှိနေပါတယ်။ သူ့ရဲကောင်းတွေ စွန့်စားပုံ၊ မြို့တည်ပုံ၊ မြို့ပျက်ပုံ၊ ကပ် ၃ ပါးက လွတ်အောင်ပြေးရပုံ ဆိုတာတွေကို ပါစေမှတ် မှတ်ခဲ့ကြပါတယ်။ ဒါတွေကို တစ်ဆင့်စကား တစ်ဆင့်ကြားပြီး၊ အဆက် ဆက် မှတ်လာခဲ့ကြတယ်။ အဆင့်ဆင့်ပြောရင်း အကဲအပိုများတော့လည်း၊ ပုံပြင် ဆိုပြီး အထင်သေးစရာဖြစ်တယ်။ အကျိုးအကြောင်းဆက်စပ်ပြီး တည်းဖြတ်တဲ့ အခါ သမိုင်း ပုံပေါ်တယ်။ အကြိုသမိုင်းကာလက ကျန်ခဲ့တဲ့ ကျောက်လက်နက်၊ ကြေးလက်နက်တွေဟာလည်း ဝန်းကျင်(Eviron)နဲ့ဆက်စပ်ပြီး လူ့ဘဝ(Human Ecology) ကိုဖော်ထုတ်ပေးနိုင်တဲ့ မှတ်တမ်းတွေပဲလို့ သတ်မှတ်နေကြပါပြီ။ ဒီလိုလုပ်ဖို့ မလွယ်ပေမယ့် လုပ်လို့ဖြစ်တယ်။ ကျောက်လက်နက်ကို ကြည့်ပြီး၊ ဥပမာ၊ ဒီကျောက်မျိုး ဘယ်ကထွက်သလဲ၊ လက်နက်လုပ်ပုံ ကျွမ်းကျင်သေသပ်ပြီလား၊ ဘယ်ခေတ်ကဖြစ်မယ် ထင်သလဲ၊ ဘာအတွက် သုံးသလဲ၊ ဘယ်နည်း သုံးသလဲ ဆိုတာတွေကို ပတ်ဝန်းကျင် တောတောင် ရေ မြေ နဲ့စပ်လိုက်ရင်၊ ရှေးလူတွေရဲ့ စီးပွားရေး၊ လူမှုရေး၊ ယုံကြည်မှုတွေပေါ်လာပါတယ်။ ကျွမ်းအမျိုးမျိုးကို အပေါ်မှာ နာမည်တပ်ပြီး ရေးပြတဲ့အကြောင်းကတော့၊ သမိုင်းဆိုတာ-

- ပုံပြင်
- မင်းစဉ်မင်းဆက် (မျိုး၊ ကြီး၊ ကဲ၊ ဆော်၊ ခေါင်း)
- နေ့စဉ်မှတ် (မွေး၊ လက်ထပ်၊ သေ၊ သံစေ၊ သံရောက်)
- ဖြစ်စဉ်မှတ် (မင်းပြောင်း၊ ငလျင်၊ မီးကြီး၊ ရေကြီး၊ ရောဂါဆိုးဆိုး)
- လူမှုဆက်ဆံရေး (အလှူ၊ မင်္ဂလာဆောင်၊ ဘုရားပွဲ၊ ဖျော်ရွှင်ပွဲစတဲ့ အခြင်းအရာ လူအများပါဝင်တဲ့ပွဲ)

စီးပွားရေး (မုဆိုး၊ တံငါ၊ ကုန်သွယ်၊ လယ်လုပ်)
အုပ်ချုပ်ရေး (ခေါင်းဆောင် တစ်ဦး၊ ခေါင်းဆောင် အချို့၊ ခေါင်းဆောင် အများ)
အနုပညာ၊ ဝိသုကာပညာ၊ စာပေ
ကိုးကွယ်ယုံကြည်မှု

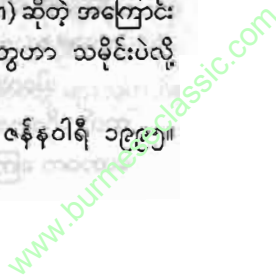
အဲဒါတွေအားလုံးပေါင်းပြီး အကြောင်းအကျိုးဆက်စပ်ကြည့်တာ ဖြစ်တယ်လို့ ပြောချင်လို့ဖြစ်ပါတယ်။ အားလုံးပေါင်းမှ စောစောကပြောတဲ့ သမိုင်းအမြင် (Historical Perspective) ရမယ်။ ဒီလိုမြင်နိုင်ဖို့ ပုဂ္ဂိုလ်တစ်ဦးချင်း အဖြစ်အပျက် တစ်ချက်ချင်း၊ ယုတ္တိတန်၊မတန်(Historicity) စစ်ရပါတယ်။ စစ်ပြီးပြီးဆိုရင် အရင်ကထက် ပိုလာတာရှိသလို အရင်အမှားကို ပြင်ရတာလည်း ရှိမယ်။ အဲဒီလိုလုပ်နိုင်တော့မှ အရင်အောင်ပွဲထက်သာအောင် ဆောင်ရွက်နိုင် မယ်။ အရင်အမှားမျိုး မမှားအောင် ရှောင်နိုင်မယ်။ ဒီအကျိုးတွေကို မျှော်ကိုးပြီး သမိုင်းလေ့လာတယ်လို့ ဆိုရပါတယ်။

သာသနာ ၅,၀၀၀ တည်ပါစေဆိုပြီး ကျောင်းဘုရားမှာ မြေလှူတယ်၊ ကျောက်စာနဲ့ မှတ်တမ်းတင်ထားတယ်။ အခု ကျောင်းလည်းပျက်ပြီ၊ ဘုရားလည်း ပြိုပြို မြေရှင် မရှိ အနှံ့အခ သိမ်းမယ့်သူ မရှိ ဒါလည်း သံဝေဂ ရစရာ မဟုတ်လား။

ငါ ဘုရင်ဖြစ်သလို ငါ့သားလည်း ဘုရင်ဖြစ်ရမယ်ဆိုပြီး၊ မင်းလောင်း မှန် သမျှ အကုန်ရှင်းပေးမယ့်လည်း၊ မျှော်လင့်သလို မဖြစ်တာလည်း ရှိတာပဲ။ ကြီးကျယ် လာတာ ရှိသလို၊ ဆုတ်ယုတ်ပျက်ပြားတာလည်းရှိတယ် မဟုတ်လား။ ကြီးကျယ် တာ ပြောရင်း၊ လူဟာ ဘယ်လိုအစွမ်းသတ္တိ ကြီးမားလာ သလဲ၊ (How Man became A Giant) (လူကျော်)ဆိုတဲ့ စာအုပ်နာမည်ကို သတိရတယ်။

ဒီလိုကြီးမြင့်အောင် ဘယ်လိုလုပ်ရသလဲဆိုရင်၊ လူ့ဘဝ နှစ်သုံးသန်း (Three Million Years of Humankind) ဆိုတဲ့ စာအုပ်နာမည်ကို သတိရ တယ်။ တစ်ဆင့် တစ်ဆင့် လာခဲ့တာဖြစ်လို့ သမိုင်းမှတ်တိုင် (Landmarks of History) ဆိုတဲ့ စာအုပ်နာမည်ကိုလည်း သတိရတယ်။ လူမှုတော်လှန်ရေး (Social Revolution)၊ အစိမ်းတော်လှန်ရေး (Green Revolution)၊ နိုင်ငံတကာ ဆက်ဆံရေး လက်ခံလက်ဝါး(Diplomatic revolution)၊ ဘယ်သူ့ကိုမျှ မမှု (Grand Isolation)၊ နိုင်ငံအချင်းချင်းညှိ (Internationalism) ဆိုတဲ့ အကြောင်း အရာ အယူအဆနဲ့ အကျိုးသက်တွေကို သတိရပြီး ဒါတွေဟာ သမိုင်းပဲလို့ ပြောချင်ပါတယ်။

ဇန်နဝါရီ ၁၉၉၅။

သမိန်ပရမ်းဆိုတာ တကယ်လား

မင်းရဲကျော်စွာက မော်တိုကယ်စား ညီအစ်ကိုနှစ်ယောက်ကို။ သက္ကရာဇ် ၇၂၅ (ခရစ်နှစ် ၁၃၆၃) ခုမှာ တိုက်တော့ တရုတ်နယ် ထဲမှာ ခိုဝင်သွားကြတယ်။ သားမယားကိုသိမ်းယူပြီး အဝကိုပို့ထားတယ်။ (မှန်နန်း ရာဇဝင်၊ ပထမတွဲ၊ ၁၉၅၇၊ ၂၂-၂၃-၃၉)။ အဲဒီ အဖြစ်အပျက် ပေါ် ပေါက်တဲ့ သက္ကရာဇ် ၇၂၅ (၁၃၆၃) ဟာ၊ ရှေ့နောက် စကားဆက်အရ သက္ကရာဇ် ၇၇၅ (ခရစ်နှစ် ၁၄၁၃)ဖြစ် မယ်။ ဒီလိုပဲ မှန်နန်းရာဇဝင်၊ ကုန်းဘောင်ဆက်ရာဇဝင် တွေထဲမှာ စာနဲ့ရေးပြီး၊ သက္ကရာဇ်ရက်စွဲတွေ ကို ဖော်ပြတဲ့အခါ 'နှစ်'နဲ့ 'ခုနှစ်' မှားတတ်တယ်။ ဂဏန်းနဲ့ရေးပြန်တော့ ၁၊ ၀၊ ၈ လည်း လွဲတတ်တယ်။ ခု ဂဏန်းထက် ဆယ် ဂဏန်း၊ ရာ ဂဏန်း မှာ လွဲရင် ရက်တွေ၊ နှစ်တွေ အမှားကြီးလွှဲမှားရတယ်။ အခု ဆယ်ဂဏန်း မှာလွဲတော့ အဖြစ်အပျက်ဟာ ရည်ညွှန်းတာထက် အနှစ်ငါးဆယ် ခော သွားတယ်။ မင်းရဲကျော်စွာက မွန်မင်းသမက် သမိန်ပရမ်းကို သက္ကရာဇ် ၇၇၆ (ခရစ်နှစ် ၁၄၁၄)မှာ လက်ရဖမ်းပြီး အဝကိုပို့တယ်။ (မှန်နန်း ရာဇဝင်၊ ပထမတွဲ၊ ၁၉၅၇၊ ၂၆)။

တရုတ်နိုင်ငံမှာခိုလှုံနေတဲ့ မော်တိုမော်ကယ်စား ညီအစ်ကိုက၊ သူတို့သားမယားကို တောင်းပေးပါဆိုတာနဲ့၊ တရုတ်က ဆင် ၂၀၀၊ မြင်း ၂၀၀၊ လူ ၄၀,၀၀၀ ပါတဲ့ တရုတ်တပ်ကို စေလွှတ်တယ်။

ဒါလောက်သေးငယ်တဲ့ကိစ္စအတွက် ဒါလောက်ကြီး အရေးယူ တယ် ဆိုတာကော ဟုတ်ပါမလား။ တရုတ်တပ်ဟာ အဝမြို့ပြင်က ရံပြီး ယောဝက ကြေးမြင်တိုင်၊ တောင်ဘလူး၊ လုံးတော်ပေါက်ထိ တပ်တည်ပြီး

နေတယ်။ တရုတ်ကလည်းစပြီး မတိုက်ဘူး။ အဝက လည်း ပရီး (ပဲခူး)နဲ့ စစ်တိုက်နေတုန်းမို့၊ မြို့တော်မှာ နောက်ထပ် စစ် တစ်မျက်နှာတိုက်ဖို့ လူအင်အားမရှိဘူး။ ဒီလိုနဲ့ တစ်လလောက် ကြာတော့၊ တရုတ်ကစပြီး သူရဲကောင်းတစ်ယောက်ချင်း တိုက်မယ်။ အဝဘက်က ရှုံးရင်၊ မော်တို မော်ကယ်စား ညီအစ်ကိုတွေရဲ့သားမယားကို ပေး၊ တရုတ်ရှုံးရင် တပ် ခေါက် ပြန်မယ်တဲ့။ ဒါကို အဝက သဘောတူလက်ခံပြီး၊ လူစွမ်းကောင်း ရှာတော့ နောက်ဆုံး 'သမိန်ပရမ်း' ပဲရတယ်။ သံခြေချင်းချွတ်ပြီး တရုတ် လူစွမ်း ကောင်း 'ဂါမဏီ'ကို ယှဉ်ပြိုင်စေတယ်။

ဇာတ်လမ်းမှာ 'တရုတ်တို့လည်း ဆိုသည့်စကားကတိအတိုင်း သမိန်ပရမ်း ကို ဂါမဏီရှုံးလျှင် ပြန်ကြလေကုန်၏' (မှန်နန်းရာဇဝင်၊ ပထမတွဲ ၁၉၅၇၊ ၂၉-၃၂)လို့ ၊ အဆုံးသတ်တာကို အများသိကြ ပါတယ်။

သက္ကရာဇ် ၈၃၉ ခု (ခရစ်နှစ် ၁၄၇၇) မှာ၊ နောက် သမိန်ပရမ်း ဇာတ်လမ်း တစ်ခု တွေ့ပြန်တယ်။ (မှန်နန်းရာဇဝင်၊ ပထမတွဲ၊ ၁၉၅၇၊ ၁၀၈)။ ပထမဇာတ်လမ်းကို မယုံရတဲ့အထဲ၊ ဒုတိယဇာတ်လမ်းကို ထပ်တူထပ်မျှနီးနီး တွေ့ရပြန်တော့ သာပြီးမယုံချင်ဘူး။ ဇာတ်လမ်း နှစ်ခုစလုံးမှာပါတဲ့ သမိန်ပရမ်းဟာ၊ အမှန်တကယ်ပဲ ရှိဖူးလား၊ "Historicity" လို့ သက်သေအထောက်အထားမရှိဘူး။ တစ်ဆယ့်ငါး ရာစုနှစ်က ခြောက်ဆယ့်သုံးနှစ်အတွင်း တရုတ် လာရောက်နှောင့်ယှက် တာလည်း တရုတ်မှတ်တမ်း အထောက်အထားမရှိဘူး။ နောက်တစ်ခါ တရုတ်လာပုံကို ပြောဖို့ကလည်း ယုံဖို့ခက်တယ်။ ဓမ္မစေတီ (၁၄၇၂- ၁၄၉၂)လက်ထက်၊ ငညီတုံးကို သမိန်ပရမ်းဘွဲ့ပေးပြီး စစ်တောင်းမြို့မှာ မြို့စားခန့်တယ်။ (မှန်နန်းရာဇဝင်၊ ပထမတွဲ၊ ၁၉၅၇၊ ၁၀၈)။ အဲဒီသမိန်ပရမ်းက မွန်နယ်က မြန်မာနယ်ကျော်ပြီး၊ တရုတ်နယ်စပ် ခန္တီးမြို့ထိသွားပြီး၊ မြေခြားသံတိုင် စိုက်သွားတယ်။ တရုတ်နဲ့ နယ်စပ်တာက မြန်မာ၊ နယ်ခြားသံတိုင်စိုက်တာက မွန် ဖြစ်တယ်။ ဒီလိုလုပ်ရပါမို့လားလို့ တရုတ်က အရေးယူတော့ မြန်မာကို ဖြစ်တယ်။ 'ညောင်ဦးက ကမ်းပြို၊ စမျှါနဂိုရ်က နွားမပေါင်ကူး' ဆိုစကားလို မဆီမဆိုင်တွေ များလှတယ်။ သံတိုင်စိုက် ဖို့ သွားလမ်းကိုလည်း ကြည့်ပါဦး။

ဟံသာဝတီကျေးစပ်ကလွန်၍ တောင်ငူကျေးသို့ရောက်လျှင် တောသို့
ချီရသည်။ တောင်ငူက လွန်၍ ရမည်းသင်းကျေးသို့ ရောက်လျှင်လည်း
အထိ အပါး မရှိ တောသို့သာချီ၍၊ (ကင်း)တားရွာငံသို့ တက်လေ၏။
ယင်းကမှ သုံးဆယ်၊ မိုင်းလုံ၊ မိုးမိတ်ကိုချီ၍ ခန္တီးသို့ရောက်လျှင် မြေခြား
သံတိုင် စိုက် လေ၏။ မိုးစစ်စားလည်း ဥတည်ဘွားသို့ လျှောက်လေ၏။
(မှန်နန်းရာဇဝင် ပထမတွဲ၊ ၁၉၅၅၊ ၁၀၉)။

ရှေးက ခန္တီးခေါ်တဲ့နယ်ဟာ၊ အခု ပူတာအိုနယ်မှာရှိတယ်၊ မိုးမိတ် မြောက်
မှာ မိုးစစ်နာမည်နဲ့ ချောင်းတစ်ချောင်းရှိတယ်။ ရွှေကူနားမှာ ဧရာဝတီ မြစ်ကြီး
ထဲကိုစီးဝင်တဲ့ ချောင်းကလေးပဲ။ အဲဒီ မိုးစစ်ချောင်းဖျားလောက်မှာ သံတိုင်စိုက်
ထားခဲ့တာဖြစ်မယ်ဆိုရင်၊ အခု ငါ့ဖခင်ရဲ့အနီးအစပ်မှာ ဖြစ်မယ်။

မွန်က တရုတ်နယ်ခြားသံတိုင်ကို အခု ငါ့ဖခင်နားမှာစိုက်တော့၊ တရုတ်က
မကြိုက်လို့ နှုတ်ဖို့ မြင်း ၂၀၀,၀၀၀၊ လူ ၁,၀၀၀,၀၀၀ လွှတ်တယ်။ နှုတ်
ပြီးတော့ အဝကို မြင်း ၁,၀၀၀ လွှတ်ပြီး၊ အဝမင်းဆီက ရွှေပေါင်းချောင်စတဲ့
အခွန်ဘဏ္ဍာဆက်ဖို့တောင်းတယ်။ ပေးမပေးကို သူ့ရဲကောင်းချင်း မြင်းစီး
တိုက်ခိုက် ဆုံးဖြတ်ပါလို့ တောင်းဆိုတယ်။ အဝမှာ မြန်မာမင်းက သီဟသူရ
(၁၄၆၈-၁၄၈၂) ဖြစ်တယ်။ နယ်စပ်က ပြန်လာတဲ့ သမိန်ဗရမ်းကို ရမည်းသင်း
နယ်ထဲမှာ မြန်မာက ဖမ်းမိတယ်၊ (မှန်နန်းရာဇဝင် ပထမတွဲ၊ ၁၉၅၅၊ ၁၀၉)။
တရုတ်နဲ့စီးချင်းတိုက်ဖို့ သမိန်ဗရမ်းကဲ့သို့ နှေးတယ်။ တရုတ်ဘက်က လူစွမ်းကောင်း
က၊ ဒီတစ်ခါတော့ 'စလုံကျော်ခေါင်' ခေါ်သတဲ့။ စလုံကျော်ခေါင် ခေါင်းကို
ဖြတ်မိတော့၊ တရုတ်တွေ ပြန်သွားကြပါတယ်။ ရွှေပေါင်းချောင် ငွေပေါင်းချောင်
တို့ တောင်းတယ်ဆိုတာ၊ တရုတ်ဧကရာဇ်ရဲ့ လက်အောက်ခံနိုင်ငံလို့ သတ်မှတ်
ထားပြီးဖြစ်လို့ တောင်းတာ။ စီးချင်းတိုက်လို့ရတာနဲ့ ပဒေသရာဇ်နိုင်ငံတစ်ခုလုံးကို
လက်လွှတ်ခဲ့တာကော ဟုတ်ပါ့မလား။

သမိန်ဗရမ်း-ဂါမဏီ နဲ့ သမိန်ဗရမ်း-စလုံကျော်ခေါင် ဇာတ်လမ်းနှစ်ပုဒ်
ဟာ တကယ်ဟုတ်ပါ့မလား။

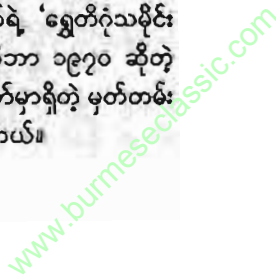
ဇန်နဝါရီ ၁၉၉၂

ရွှေတိဂုံ ရက်စဉ်သမိုင်း

ဒီနှစ်(၁၉၇၀) ဩဂုတ်၊ စက်တင်ဘာလတွေမှာ ရန်ကုန်မှာ ခဏခဏ
လျှင်လျှင်လို့ ရွှေတိဂုံ ထီးကြီး နည်းနည်းစောင်းသွားတယ်။ ပြုပြင်မွမ်းမံဖို့
လိုလာတယ်။ အဲဒီအခါမှာ ငြိမ်းထိုးပြီး တက်ကြည်ကြတဲ့အခါ ရွှေပြား
တွေမှာ သမိုင်းမှတ်တမ်းတွေ တွေ့ရသလို၊ ထီးမှာချိတ်ဆွဲထားတဲ့ (ရွှေ
ဆည်းလည်း၊ မိုးကြိုး ဆည်းလည်း၊ ငွေ ဆည်းလည်း) ဆိုတာတွေမှာလည်း၊
စာအပြည့် ရှိနေကြတယ်။

ဒါတွေအကြောင်း၊ အနည်းအပါး နေ့စဉ်သတင်းစာတွေထဲမှာ
ဖတ်နေရတော့၊ ကျွန်တော် မနေနိုင်တော့ဘူး။ ရန်ကုန်ကို အလုပ်ကိစ္စနဲ့
သွားခိုက် ၂၄ နိုဝင်ဘာ ၁၉၇၁ က ကုန်းတော်သွားပြီး၊ ဘဏ္ဍာတော်တိုက်မှာ
ဂေါပကလူကြီးကို သွားတွေ့တယ်။ သူ့ခွင့်ပြုချက်နဲ့ ခေါင်းလောင်းစာ
တွေ ရသလောက်ကူးတယ်။ အလှည့်ကျ ဘဏ္ဍာတော်ထိန်း ဦးဘသော်က
'ခင်ဗျား ထီးတော်ကြီးသမိုင်းရေးဖို့ ကျုပ်တို့အဖွဲ့က လိုလားတယ်'လို့ ပြော
လာတယ်။ ဒီလိုဆိုရင် အခေါက်ခေါက်လာပြီး လေ့လာဖို့လိုမယ်လို့ တွေး
လိုက်တယ်။ နောက်တစ်နေ့ ၂၅ နိုဝင်ဘာ ၁၉၇၀ ညနေပိုင်းမှာ ငြိမ်းဆင်
ထားခိုက် အခန့်သင့်တယ်ဆိုပြီး၊ ထီးတော်ကို တက်ကြည့်ပါတယ်။ ပေ
၃၂၀ လောက်မြင့်တယ်ပေါ့။ ထီးတော်ပေါ်မှာပဲ၊ မိုးတွေ သဲသဲမဲမဲရွာလာလို့
ဆင်းခဲ့ရတယ်။

ရက်စွဲပါတဲ့ ခေါင်းလောင်းငယ်ကလေးတွေက သမိုင်းမှတ်တမ်းတွေ
အကြောင်း မရေးခင်၊ သမိုင်းနောက်ခံရဖို့ 'ရွှေတိဂုံရက်စဉ်သမိုင်း'ကို
ဖော်ပြချင်တယ်။ ကျွန်တော်မိတ်ဆွေ တင်လှသော်ရဲ့ 'ရွှေတိဂုံသမိုင်း
အကျဉ်း' ပြည်သူ့ကြွယ်၊ အတွဲ ၂၄၊ ၁ အောက်တိုဘာ ၁၉၇၀ ဆိုတဲ့
ဆောင်းပါးထဲက ရက်စွဲတွေပဲ ထုတ်ယူပြီး၊ ကျွန်တော်မှာရှိတဲ့ မှတ်တမ်း
တွေထဲက ရက်စွဲတချို့ကိုပါ ဖြည့်ထည့်လိုက်ပါတယ်။

ခရစ်နှစ်ငါးရာစုဆိုတဲ့ အေဒီ ၄၈၀ က ၅၀၀ တွင်း။ အရင်အနှစ် ၁၅၀၀ လောက်က ရွှေတိဂုံစေတီရယ်လို့ ရှိနေပြီထင်တယ်။ ဒါထက်တော့ မစောနိုင်ဘူးလို့ ယူဆမိတယ်။

ခရစ်နှစ်

၁၃၇၂ စေတီတော် ပြု ပျက်စီးနေတာကို။ ဥညားဦးက ပြုပြင်တယ်။

ဉာဏ်တော် ပေ ၆၀ မြင့်တဲ့စေတီ ဖြစ်လာတယ်။

၁၃၈၃ ဥညားနွဲ့က ငုံ့ပြီးတည်ပြန်တယ်။ ထီးလည်းတင်တယ်။ (ရှေးရှေးက စေတီ မှာ အခုငှက်ပျောဖူးခေါ်တဲ့ အထွတ်ပဲရှိတယ်။ အခုလို ရှင်ဘုရင်ဆောင်းတဲ့ မကိုဋ်ကိုင်လှူတဲ့အလေ့ဟာ ၁၄ ရာစုနှောင်းရောက်မှ စတယ်လို့ ယူနိုင် တယ်။)

၁၄၃၆ ငလျင်ကြီးလှုပ်လို့ ခေါင်းလောင်းအထိပြု၊ ဥညားရံက ပြင်၊ မပြီးမီ ကွယ်လွန်၊ ဥညားဝဇ္ဇက ဆက်ပြင်၊ မပြီးမီ ကွယ်လွန်။

ဥညားကင်းဒေါက ဆက်ပြင်တော့မှ ပြီး၊ ဉာဏ်တော် ၃၀၂ ပေ။

၁၄၇၆ အောက်တိုဘာ ၂ ရှင်စောပုနဲ့ ရာမာဓိပတိ(ဓမ္မစေတီ)တို့က ပြင်ဆင်မွမ်းမံ။

၁၄၇၆ ရာမာဓိပတိ(ဓမ္မစေတီ)က ကြေးချိန် ၃,၀၀၀ ရှိ ခေါင်းလောင်းကြီးကို ရွှေတိဂုံမှာဆွဲလှူ။

၁၅၆၄ ငလျင်ကြီးလှုပ်လို့ ပြု။

၁၅၇၂ ဟံသာဝတီဆင်ဖြူရှင် (ဘုရင့်နောင်) က ပြင်လို့ပြီး။

၁၅၈၂ ငါးဆူဒါယကာ နန်းရ၊ သူလက်ထက် ၁၆ နှစ်အတွင်းမှာ ထီးသစ် တင်လှူ ခဲ့နှစ် အသေအချာမသိ။

၁၅၈၃ နိုဝင်ဘာ ၃၊ အိတာလုံ အမျိုးသား ဂတ်ဂပရိပါလဇီက ရွှေတိဂုံစေတီ ကြီးကျယ်လှပုံကို ချီးမွမ်းပြီး မှတ်တမ်းရေးခဲ့။

၁၆၀၀ ကစပြီး ပေါ်တူဂီ ဂဇင်ကာဟာ ဘုရားဌာနပတိုက်တွေပေါက်။ ရွှေတိဂုံ လည်း ပါမယ်ထင်တယ်။ အနည်းဆုံး ထီးတော်က အဖိုးတန်ရတနာတွေ ဖြုတ်ယူမယ်ပေါ့။

၁၆၁၀ ဇူလိုင်၊ ဒဂုံဝန်းကျင်က လူတွေက ထီးတော်ကြီး မရှုမလှ ပျက်စီး နေတာကို ပြင်ပြီး အသစ်တင်လှူ။

၁၆၁၂ ရာမာဓိပတိဆွဲလှူခဲ့တဲ့ ခေါင်းလောင်းကြီးကို ငဇင်ကာဖြုတ်ယူ။ မြစ်ထဲ ကျပြီး ဆုံး။

၁၆၁၃ ငဇင်ကာကို ကွပ်မြက်ပြီး အနောက်ဖက်လွန်မင်းက ကြေးခေါင်းလောင်း သစ် ဆွဲလှူ။

၁၆၁၉ ဖေဖော်ဝါရီ ၁၉ ၊ ထီးသစ်တင်၊ ငွေခေါင်းလောင်း အများဆွဲလှူ။

၁၆၂၀ နိုဝင်ဘာ ၊ ငလျင်ကြီးလှုပ်လို့ပြု။

၁၆၂၂ မတ်၊ ပြင်ပြီး ထီးတင်။

၁၆၄၄ ဒီဇင်ဘာ ၂၆၊ ငလျင်ကြီးလှုပ်လို့ ထီးဖြုတ်ကျ။ သာလွန်မင်းက ပြင်ပြီး ပြန်တင်။

၁၆၅၂ မေ ၆ ငလျင်ကြီးလှုပ်လို့ ထီးဖြုတ်ကျ။ ပင်းတလဲမင်းကပြင်ပြီး ပြန်တင်။

၁၆၆၂ ဖေဖော်ဝါရီ ငလျင်ကြီးလှုပ်လို့ ထီးဖြုတ်ကျ။

၁၆၆၃ စက်တင်ဘာ၊ ပြည်မင်းက ထီးဟောင်းကို ပြင်ပြီးပြန်တင်။

၁၆၆၄ ဒီဇင်ဘာ၊ ငလျင်ကြီးလှုပ်လို့ ထီးဖြုတ်ကျ၊ စေတီကြီးလည်းပြု။

၁၆၆၇ ဖေဖော်ဝါရီ၊ စေတီကြီးကို ပြင်ပြီးလို့ ထီးသစ်တင်။

၁၆၇၉ နိုဝင်ဘာ၊ အကြိမ်ကြိမ်လှုပ်တဲ့ ငလျင်ကြောင့် စေတီကြီးပြု၊ ဝိုင်းဝန်း ပြု ပြင်ထား။

၁၇၅၅ ဇွန် ၂၃၊ အလောင်းမင်းတရား ရွှေတိဂုံကိုပူဇော်ရန် တက်။

၁၇၅၉ ဇူလိုင်၊ ရွှေသင်္ကန်းကပ်လှူ။

၁၇၆၈ ဇွန် ၁၃၊ ငလျင်ကြီးလှုပ်လို့ပြု။

- ၁၇၇၅ မတ် ၁၅၊ မြေဒူးမင်းက ပြုပြင်ပြီး ထီးသစ်တင်၊ ဉာဏ်တော် ၃၃၈ပေ။
- ၁၇၇၉ ဇန်နဝါရီ ၂၇၊ မြေဒူးမင်းအမိန့်နဲ့ ရွှေတိဂုံမှာဆွဲလှူဖို့သွန်းတဲ့ ကြေးခေါင်းလောင်းကြီး စဉ့်ကူးမင်းလက်ထက်မှပြီးလို့ ဆွဲလှူ ခေါင်းလောင်းကို 'မဟာယဏ္ဍာ' ဘွဲ့ပေး။ အများက စဉ့်ကူးမင်းခေါင်းလောင်းခေါ်၊ ကြေးချိန် ၁၅.၅၅၅ ပီဿာ၊ အမြင့် ၁၁ ပေ ၆ လက်မ၊ အဝ.လုံးပတ် ၂၂ ပေ ၆ လက်မ၊ ထု ၁ ပေ။
- ၁၇၈၆ ဖေဖော်ဝါရီ ပုဂံမင်းက ရင်ပြင်တော်ပေါ်မှာ ကြေးနီအုတ်ကြွပ်ဖိုး ရွှေရောင်ဆောက်လှူ။
- ၁၇၉၅ ဧပြီ၊ အင်္ဂလိပ်သံ မိုင်ကယ်ဆိုင်းက ရွှေတိဂုံကြီးကျယ်ခမ်းနားပုံ မှတ်တမ်းရေးခဲ့။
- ၁၇၉၆ နိုဝင်ဘာ ၁၄၊ အင်္ဂလိပ်သံ ဟိရမ်ကောက်က ရွှေတိဂုံသပွယ်ပုံကို မှတ်တမ်းရေးခဲ့။
- ၁၈၁၇ အများကောင်းမှု ရွှေတိဂုံကို ရွှေချ။
- ၁၈၂၄ မေ ၁၂၊ ရွှေတိဂုံကုန်းတော်ကို အင်္ဂလိပ်စစ်တပ်သိမ်းပြီး ခံတပ်လုပ်။ ဌာပနာတိုက်ဖောက်၊ အဖိုးတန်ရတနာတွေ ယူ၊ စဉ့်ကူးမင်းခေါင်းလောင်း ဖြုတ်ယူ၊ မြစ်ထဲ ကျ။
- ၁၈၂၆ ဒီဇင်ဘာ ၉၊ ရွှေတိဂုံကုန်းတော်ကို အင်္ဂလိပ်လက်ထဲက ပြန်ရ၊ အကြီးအကျယ် ပြုပြင်မွမ်းမံရ။
- ၁၈၂၇ ဇန်နဝါရီ၊ မြစ်ထဲက စဉ့်ကူးမင်းခေါင်းလောင်းကို ရအောင်ဆယ်ယူပြီး ပြန်ဆွဲ။
- ၁၈၂၆ ဒီဇင်ဘာ ၂၂၊ ပြည်တွင်းသူပုန်ကြောင့် ရန်ကုန်သူ ရန်ကုန်သားတို့ ကုန်းတော်မှာ ခိုအောင်းရ။
- ၁၈၄၁ အောက်တိုဘာ ၃၊ ရွှေဘိုမင်း ရွှေတိဂုံကို ဖူးမျှော်ပူဇော်ဖို့တက်။ (အဲဒီအခါ က ရွှေတိဂုံ ဉာဏ်တော်ဟာ ထီးကြီးမပါပဲ ၂၇၉ ပေ ၉ လက်မ ရှိတယ်တဲ့။)
- ၁၈၄၁ ဒီဇင်ဘာ ၂၀၊ စေတီတော်ကြီးကို ရွှေပုဇွန်ခွံ ကပ်လှူ။
- ၁၈၄၁ ဒီဇင်ဘာ ၂၆၊ ရွှေဘိုမင်းက ရွှေတိဂုံရင်ပြင်မှာ အလှူတော် ရေစက်ချ။
- ၁၈၄၂ ဇန်နဝါရီ ၂၀ ရွှေဘိုမင်း ရွှေတိဂုံကို ဖူးမျှော်ဖို့တက်ပြီး၊ သံသေ ခေါင်းလောင်းတွေလှူ၊ သွန်းလုပ်ဆဲခေါင်းလောင်းကြီး မပြီးသေးပေမယ့် မစောင့်နိုင်လို့ အညာပြန်။
- ၁၈၄၃ ဖေဖော်ဝါရီ ၁၉၊ ကြေးချိန် ၂၅၉၀၀၊ အမြင့် ၁၄ ပေ ၂ လက်မ တစ်မတ်၊ အနားလုံးပတ် ၂၂ ပေ ၆ လက်မ၊ ထု ၁ ပေ ၃ လက်မရှိ 'မဟာတိသစ္စယဏ္ဍာ' ခေါင်းလောင်းကြီး ဆွဲလှူ။

- ၁၈၅၂ ဧပြီ ၁၄၊ အင်္ဂလိပ်တို့ ကုန်းတော်သိမ်း၊ ဌာပနာတိုက်ဖောက်၊ ရတနာတွေယူ။
- ၁၈၅၂ ဇူလိုင် ၂၀၊ အိန္ဒိယဘုရင်ခံချုပ် လော့ဒါလဟိုဒီ ကုန်းတော်ပေါ် တက်။
- ၁၈၅၃ ဝါလဟိုဒီက စေတီတော်ကြီးမှာ အင်္ဂလိပ်တပ်သားတွေ ဆက်ပြီးဖောက်ထွင်း လှူယူခြင်းမပြုရလို့ အမိန့်ထုတ်။
- ၁၈၆၉ ရွှေတိဂုံဘုရားကြီးကို စောင့်ရှောက်ဖို့ ဦးပနိ (ဦးပြား)ကို နာယက ထားပြီး ဂေါပကဖွဲ့။
- ၁၈၆၉ နိုဝင်ဘာ ၁၁ ဂေါပကအဖွဲ့က ထီးသစ်တင်မယ်၊ ပြည်သူ့အားလောက်နဲ့ မဖြစ်နိုင်၊ မန္တလေးက ရှင်ဘုရင်ကို ဆောင်ရွက်ပါလို့ လျှောက်ထားရန် ဆုံးဖြတ်။
- ၁၈၆၉ ဒီဇင်ဘာ ၂၆၊ မင်းတုန်းမင်းရဲ့ 'တိဂုံဆံတော်ရှင် ထီးတော်သစ် တင်စေ' အမိန့်တော်။
- ၁၈၇၀ မေ ၇၊ မန္တလေးမှာ ရန်ကုန်ပို့ ပစ္စည်းတွေမှာ မင်းက ပြည့်စွက်ပြီး၊ ထီးသစ် စလုပ်။
- ၁၈၇၁ အောက်တိုဘာ ၂ ထီးတော်ကြီး ပြီး။
- ၁၈၇၁ အောက်တိုဘာ ၂၂၊ ထီးသစ် ရန်ကုန်ဆိပ် ရောက်။
- ၁၈၇၁ အောက်တိုဘာ ၂၆၊ ထီးပို့လာတဲ့ မင်းကြီးမဟာမင်းကျော်မင်းထင်က အင်္ဂလိပ်မဟာမင်းကြီးကို အခမ်းအနားနဲ့ ထီးတော်ပေးအပ်ပွဲလုပ်။
- ၁၈၇၁ အောက်တိုဘာ ၂၈၊ ထီးသစ် ရွှေတိဂုံကုန်းတော်ပေါ်ရောက်။
- ၁၈၇၁ နိုဝင်ဘာ ၁၄၊ ထီးတော်ဟောင်းကို စပြီး တစ်ပိုင်းစီချ။
- ၁၈၇၁ နိုဝင်ဘာ ၁၉၊ ထီးတော်သစ်ကို တစ်ပိုင်းစီ စတင်။
- ၁၈၇၁ နိုဝင်ဘာ ၂၀၊ ထီးတော်သစ် ပထမခွေတင်ဆဲ ကြီးပြတ်ပြီးနောက်လို့ ငြိမ်းပေါ်က အမှုထမ်း ရှမ်း ၃ ဦးကျသေ။
- ၁၈၇၁ နိုဝင်ဘာ ၂၆၊ ထီးတော်သစ် အပြည့်အစုံတင်ပြီး။
- ၁၈၇၂ ဖေဖော်ဝါရီ ၂၂ တပေါင်းပွဲတော် ၈၊ ခါတိုင်းနှစ်တွေထက် ထူးပြီး စည်ကား။
- ၁၈၇၂ မတ် ၁၅၊ ကင်းဝန်မင်းကြီး ခေါင်းဆောင်တဲ့ လန်ဒန်သွား သံအဖွဲ့ ရွှေတိဂုံကုန်းတော်မှာတက်ပြီး ဆွမ်းကျွေး။
- ၁၈၇၄ မတ် ၂၆၊ ကင်းဝန်မင်းကြီး ခေါင်းဆောင်တဲ့ ပါရီသွားသံအဖွဲ့ ရွှေတိဂုံကုန်းတော်မှာတက်ပြီး ဆွမ်းကျွေး။
- ၁၈၇၄ စက်တင်ဘာ ၂၀၊ ပါရီပြန်သံအဖွဲ့ အပြန်ဝင်ပြီး တစ်ကြိမ် ဆွမ်းကပ်။
- ၁၈၇၅ ဖေဖော်ဝါရီ ၁၃၊ ငြိမ်းမပါ ကြီးသွယ်ပြီး ထီးပေါ်မှာ ရွှေချိန် ၁၀၃ ရှိ ရွှေဆင်းတု ၁ ဆူ ရွှေ ၆၅ ကြေး ၂၅ စပ်တဲ့ မိုးကြိုးဆင်းတု ၁ ဆူ တင်ထား။
- ၁၈၈၅ ဧပြီ ၂၉၊ ရွှေတိဂုံဘဏ္ဍာတော်ထိန်းဂေါပက ၉ ဦးခန့်တဲ့ဂဇဝက် ယွက်။

- ၁၈၈၆ ဖေဖော်ဝါရီ ၁၉၊ ရှုပုဂ္ဂိုလ်ညာရှင် မိနေယဲ့ ရွှေတိဂုံကုန်းတော်တက်ပြီးဖူး၊ 'အင်္ဂလိပ်စစ်တပ်က ကုန်းတော်ကို သုံးနေတာ မကောင်းဘူး'လို့ မှတ်ချက် ရေးခဲ့။
- ၁၈၈၈ အောက်တိုဘာ ၉၊ ငလျင်လှုပ်လို့ ငှက်မြတ်နား ပြုတ်ကျ။
- ၁၈၈၉ မတ် ၁၇၊ ငှက်မြတ်နား ပြန်တင်။
- ၁၉၀၃ မတ် ၂၊ ရွှေတိဂုံစေတီပေါ် ကျားတက်။
- ၁၉၀၃ မေ ၂၆၊ ရွှေတိဂုံစေတီတော်အပြည့် ရွှေပိန်းချ ပြီး။
- ၁၉၀၆ ဝေလမင်းသားနဲ့ ကြင်ယာတော် (ပဉ္စမမြောက် ကျော့ နဲ့ မေရီ) ရွှေတိဂုံ ကုန်းတော်ပေါ် တက်။
- ၁၉၀၈ အောက်တိုဘာ ၂၊ ဘုရားပိုင်မြေအတွက် အင်္ဂလိပ်ဥပဒေအတိုင်း ဂရံထုတ်ပေး။
- ၁၉၁၉ အင်္ဂလိပ်စစ်တပ် ကုန်းတော်ပေါ်က ဆင်းသွားဖို့ စပြီး အရေးဆို။
- ၁၉၁၉ ဩဂုတ် ၁၉၊ ငလျင်ကြီးလှုပ်လို့ ငှက်မြတ်နားတိုင် ယိုင်။
- ၁၉၁၉ အောက်တိုဘာ ၂၉၊ ရွှေတိဂုံကုန်းတော်ပေါ်မှာ ဖိနပ်မစီးရလို့ အမိန့်ထုတ်။
- ၁၉၂၀ ဒီဇင်ဘာ ၄၊ တက္ကသိုလ် သပိတ်မှောက်ကျောင်းသားတွေ ရွှေတိဂုံ ကုန်း တော်ပေါ်မှာ လာခဲ့။
- ၁၉၂၁ ဖေဖော်ဝါရီ ၆၊ ငှက်မြတ်နားချ။
- ၁၉၂၁ မတ် ၁၆၊ ငှက်မြတ်နား ပြန်တင်။
- ၁၉၂၁ မတ် ၂၃၊ ငှက်မြတ်နား တင်ပြီး။
- ၁၉၂၉ နိုဝင်ဘာ ၂၇၊ ကုန်းတော်ပေါ်က အင်္ဂလိပ်စစ်တပ် အပြီး ဖယ်ပေး။
- ၁၉၃၀ မတ် ၂၊ အရင်က စစ်တပ်ရှိလို့ ပြည်သူတွေ တက်ခွင့်မရတဲ့ အနောက် စောင်းတန်း ဖွင့်ပွဲလုပ်။
- ၁၉၃၀ မေ ၅၊ ငလျင်ကြီးလှုပ်၊ ငှက်မြတ်နားတိုင်ကျိုး။
- ၁၉၃၀ မေ ၇၊ ငှက်မြတ်နား အောက်ချ။
- ၁၉၃၀ ဇူလိုင် ၂၁၊ ကုန်းတော်ပေါ်က ဦးစံထွန်း တန်ဆောင်းထဲမှာ ပထမဆုံး အကြိမ် ဒို့ဗမာသီချင်းဆိုပွဲလုပ်။
- ၁၉၃၀ စက်တင်ဘာ၊ ကုန်းတော်ပေါ်မှာ လူငယ်များအစည်းအရုံးဖွဲ့။
- ၁၉၃၁ မတ် ၆၊ ကုန်းတော်ပေါ်မှာ မီးကြီးလောင်။
- ၁၉၃၁ ဧပြီ ၃၀၊ ငှက်မြတ်နားတင်။
- ၁၉၃၅ စေတီတော် ဖိနပ်တော်ကို ဝိုင်းပြီး သံတံတိုင်းလုပ်။
- ၁၉၃၆ ဖေဖော်ဝါရီ ၂၅၊ တက္ကသိုလ် သပိတ်မှောက်ကျောင်းသားတွေ ရွှေတိဂုံ ကုန်းတော်ပေါ်မှာ လာခဲ့။

- ၁၉၃၉ ဇန်နဝါရီ ၈၊ ရေနံမြေသပိတ်မှောက် အလုပ်သမားတွေ ကုန်းတော်ပေါ်မှာ လာခဲ့။
- ၁၉၃၉ ဇန်နဝါရီ ၉၊ ကုန်းတော်ပေါ်မှာ နယ်ချဲ့ဆန့်ကျင်ရေး လူထုအစည်းအဝေး ပွဲကြီး လုပ်။
- ၁၉၃၉ ဇွန် ၂၂၊ ရွှေတိဂုံစေတီတော် ဥပဒေပြဋ္ဌာန်း။
- ၁၉၄၂ ဒီဇင်ဘာ ၉၊ ဂျပန်စစ်သေနာပတိနဲ့ မြန်မာဝန်ကြီးချုပ် ကုန်းတော်ပေါ် တက်ပြီး စစ်အောင်နိုင်ရေး ဆွမ်းကျွေး။
- ၁၉၄၃ ဩဂုတ် ၉၊ နိုဝင်ဘာ အဓိပတိ ဘုရားဖူးတက်။
- ၁၉၄၅ ဇန်နဝါရီ ၁၊ ဂျပန်စစ်ရှုံးတော့မှာမို့ ကုန်းတော်ပေါ်ကို အဓိပတိတက်ပြီး စစ်အောင်နိုင်ရေး ဆုတောင်း။
- ၁၉၄၅ နိုဝင်ဘာ ၁၈၊ ဖဆပလ လူထုစည်းဝေးပွဲကြီးကို ကုန်းတော်ပေါ်မှာလုပ်ပြီး လုံးဝလွတ်လပ်ရေးတောင်း။
- ၁၉၄၆ ဇွန် ၁၂၊ စစ်ကြီးအတွင်းက ကုန်းတော်ပေါ်မှာ ဒို့လူ့နေတဲ့လူတွေကို နှင်။
- ၁၉၄၆ ဒီဇင်ဘာ ၂၆၊ စေတီတော်ကြီးက ရောင်ခြည်တော်လွှတ်တယ်လို့ အုတ်အုတ် သဲသဲ ပြောကြ။
- ၁၉၄၈ ဇန်နဝါရီ ၂၊ မြန်မာနိုင်ငံက သွားရခါနီး အင်္ဂလိပ်ဘုရင်ခံ ကုန်းတော်ပေါ် တက်။
အဲဒီရက်စွဲသမိုင်းကို ကြည့်ရရုံနဲ့ ၊ အဖြစ်အပျက်အားလုံးကို ခြုံပြီးမြင်သာ ပါတယ်။ ကိုးကွယ်ဆည်းကပ်တဲ့ ဗဟိုဌာန တစ်ရပ်ဖြစ်ရုံသာမကဘဲ၊ အမျိုးသား လွတ်မြောက်ရေး၊ နယ်ချဲ့ဆန့်ကျင်ရေး၊ ဒီမိုကရေစီအရေး၊ ဆိုရှယ်လစ်အရေး တွေလည်း ဒီစေတီတော်ကြီးနဲ့ ပတ်သက်နေတာကို တွေ့ပါလိမ့်မယ်။
- ရက်စွဲပါတဲ့ ခေါင်းလောင်းတွေ ချိတ်တယ်ဆိုတာမှာလည်း၊ ထီးတော်ကြီး အချဲ့အတင်လုပ်တဲ့အခါမျိုးမှာသာ လုပ်နိုင်ကြတယ်ဆိုတာ၊ ရက်စွဲတွေ သွားကူး မိတဲ့အခါမှ သဘောပေါက်တယ်။ စာမပါတဲ့ ခေါင်းလောင်းအဟောင်းကို နောက် လူတွေက ရက်စွဲတပ်ထားတာလည်း အများကြီးတွေ့တယ်။ ခေါင်းလောင်းပုံတွေကို တန်းစီပြီးကြည့်ရင် ၁၇ ရာစုအလယ် သာလွန်မင်းလက်ထက် လောက်ကစပြီး၊ ကနေ့အထိ ဆင့်ကဲပြောင်းလဲလာပုံကို မြင်သာတယ်။
အဲဒါအပြင်၊ ရေးထားတဲ့ လက်ရေးဟာလည်း ဒီလိုပဲ ဆင့်ကဲပြောင်း တယ်ဆိုတာ တွေ့မယ်။ အစောဆုံးလက်ရေးကိုတော့ မြေဒူးမင်း(ဆင်ဖြူရှင်) လက်ထက် ၁၇၇၁ လက်ရေး၊ ၁၇၇၅ လက်ရေးကိုပဲ တွေ့ပါတယ်။ နောက်တစ်ခါ ပုခံမင်း (ဘိုးတော်) လက်ထက် ၁၇၉၀ လောက်မှာတစ်ကြိမ်၊ ခေါင်းလောင်းတွေ

စာထိုးပြီးဆွဲကြပြန်တယ်။ နောက်ပြီးတော့တစ်ခါ အင်္ဂလိပ်တွေကုန်းတော်ပေါ်မှာ တက်နေပြီး ဖျက်ဆီးလုယက်လို့ ပြုပြင်မွမ်းမံရင်း၊ ၁၈၄၀ ဝန်းကျင်မှာ ရက်စွဲပါ ခေါင်းလောင်းတွေ လှူကြပြန်တယ်။ အဲဒီအခါကတော့ ရွှေတိုမင်း လက်ထက်ပါပဲ။ နောက်ဆုံး ရက်စွဲပါခေါင်းလောင်းတွေကို များများကြီး ချိတ်ဆွဲကြပြန်တာကတော့ အရင် အနှစ်တစ်ရာ (၁၈၇၁) က မင်းတုန်းမင်းရဲ့ ကုသိုလ်အပါအဝင်၊ ထီးတော် သစ်ကြီးတင်တဲ့ အခါကပါပဲ။ ရက်စွဲပါ ခေါင်းလောင်းတွေဟာ ၆၀၀ ကျော်မယ်။ အားလုံးကူးယူကြပါလိမ့်မယ်။ ကျွန်တော် ကတော့ အချိန်လုလုပ်ခဲ့ရတာမို့ နမူနာ ရရှိလောက်ပဲ ကူးခဲ့ပါတယ်။ တစ်ဖက်က ပြမ်းရိက္ခန်း၊ ထီးတော်ကိုလည်း တက်ကြည့် ချင်သေးတော့၊ စာကူးသက်သက် မလုပ်နိုင်ခဲ့ဘူးပေါ့။

ကူးရခဲ့သမျှထဲက နမူနာတချို့ကို မူလအတိုင်းပေါ်ပြပါမယ်။ ပထမဆုံး ခေါင်းလောင်းစာကတော့၊ အခုတွေ့ထားသမျှ စာပါတဲ့အထဲမှာ အစောဆုံးပါပဲ။ ခေါင်းလောင်းစာတွေ ကူးတဲ့အခါ ခေါင်းလောင်းကို နံပါတ်စဉ်ပေးထားကြတယ်။ အဲဒီနံပါတ်ကို ထိပ်ကတပ်လိုက်ပါမယ်။

နံပါတ် ၂၁၉

- ၁။ သက္ကရာဇ် ၁၂၃၃-ခု နတ်တော်လဆန်း ၂-ရက်(၈ နိုဝင်ဘာ ၁၇၇၁) နေ့တွင် လက်ခိုက်ရွာနေ လူကြိုငယ်တမျှ ဒဂုံဆံတော်ရှင်ဘုရား။
- ၂။ ဆည်လည်ချိန် ၁၈၅၂၊ ရွှေအချိန် ၃ ကို တင်လျှ ပူဇော်ပါသည်။ နိပ္ပိနပစ္စယောဟောတု။

နံပါတ် ၉၉

- ၁။ သက္ကရာဇ် ၁၁၃၃-ခု နတ်တော်လဆန်း ၃ ရက် (၉ နိုဝင်ဘာ ၁၇၇၁) နေ့။
- ၂။ သမိုင် အောက်ရွာ ကြောင်ဦးပိသုန်ဒ ဆွဲ။
- ၃။ လဲငွေခြိုမ် ၇ဝိ သွန်သည်။

နံပါတ် ၁၁၈

- ၁။ သက္ကရာဇ် ၁၁၃၆-ခု တပေါင်လဆန်း ၁၄ ရက် (၁၄ မတ် ၁၇၇၅)နေ ဘုန်းတော် အလွန်ကြီးမြတ်။
- ၂။ တော်မူလှသော ဘုရားသွီးတော် ပသိန်မင်သို့ကောင်မူ။

နံပါတ် ၂၁၆

- ၁။ ၁၁၃၆-ခု တပေါင်လပြည့် ၄ နေ့ (၁၅ မတ် ၁၇၇၅) ထိတော်တင်ရာ မင်ဂျော်ထင် ဥက္ကမသကျော်န်း အလှူဒါနသည် ဆဉ်လည် ၄၃၅ ဖျက်စီး။
- ၂။ ရွှေခင် ၆-ကြောင်။ ။ ၁၂၁၆ခု တပို့တွဲလပြည့်ကျော် ၁၁ ရက် ၂ နေ့ (၁၂ ဖေဖော်ဝါရီ ၁၈၅၅) ကျဉ်မြည်တိုင်နေ ဘုရားတကာ

ဦးမျတ်ရာ သို့ ခင်ပွန် ၃။
 ၃။ တကာ သာ သို့တစုက ငွေချိန် ၃၄၂ ။ ယှဉ်လောင်၍ သွန်လုပ်ပြုစု နိဗ္ဗာန် ဆူ။ ။သာခါ နတ်လူခေါ်စေ ၆။

နံပါတ် ၁၁၇

- ၁။ ၁၁၆၆ ခု တန်ဆောင်မုလဆန်း ၈ ရက် (၉ နိုဝင်ဘာ ၁၈၀၄) နေ့ ကျသည်။ ဆွဲလွဲငွေချိန် ၁၃၅ ၂ ကို
- ၂။ ခွဲအစီရင် လက်မှာ သီရိကျော်(စွာ)က ထပ်မံပြင်သည် ငွေချိန် ၁၅။

နံပါတ် ၁၁၈

- ၁။ ကြားကူး ဩ ဖမ်းတော်ကြီး ဥမေထာမာယ ဦးမွှေးထုတ်။ အတူနေ တကာ တပြည့်တို့ကို နိဗ္ဗာန်အလို့ငှါ ခိုးပင့်၍ အလေးချိန် ၇၅ ကို။
- ၂။ မဟာအဘိဘဒ္ဒဘွဲ့ အမည်ရှိသော ဆည်းလည်းကို ၁၂၁၆ ခု တဘိုတွဲ လပြည့်ကြော် ၂ ရက် (၃ ဖေဖော်ဝါရီ ၁၈၅၅) နေ့သွန်လုပ်၍ ဆံတော် ရှင် စေတတော်မှာ ဆွဲ။

နံပါတ် ၁၉၀

- ၁။ ၁၂၁၆-ခု (၁၈၅၄-၅) စစ်ကတော်မင်း ဦးထော်လေး လှူဒါန်းသည်။ ဆည်းလည်းကို။
- ၂။ ၁၂၆၅ ခု (၁၉၀၃-၄) ရန်ကုန်မြို့နေ သွီး မင်းကြီးကတော် မမြတ်မေက ထပ်မံဖြည့်စွက်၍ လှူဒါန်ပါသည်။ နတ်လူသာစု ခေါ်စေ။
- ၃။ သောဝိ

ထီးတော်ပေါ်မှာချိတ်ဆွဲထားတဲ့ ခေါင်းလောင်းတစ်ခုက ညောင်ရွက် စာ-

- ၁။ ၁၂၈၆ ခု တ ပေါင်လဆန်း ၁၁ ရက် (၄ မတ် ၁၉၂၅) ရန်ကုန်မြို့ အထက်ပုဇွန်တောင် တောင်လုံး
- ၂။ ပြန်ပေတရာတန်ရပ်နေ ကျောင်းကြီးဒါယကာ မြေပိုင်ရှင် ဦးတုတ်ပြီး တ
- ၃။ ဆောင်ကြီးအမ ဖေါ်ဆုံမိတို့၏ သား မောင်ညို သမီး မကြင်တို့၏
- ၄။ ကောင်းမှု။ လူနတ်သာစု ခေါ်စေသော
- ၅။ တလုံးပွင့်စိန်ကြီး ရတီချိန် ၂၂ ရတီ
- ၆။ နှင့် ၆ ဘီဇွာ။

နိုဝင်ဘာ ၁၉၄၀

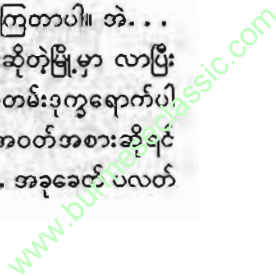
Devoted မဖြစ်လို့ရှိရင် ဘဝမှာအောင်မြင်မှာမဟုတ်ဘူး

သောတရှင်များရှင်။ လတစ်လရဲ့ နောက်ဆုံးပတ် သောကြာနေ့ ညနေ တိုင်းနဲ့ စနေနေ့ နေ့လယ်တိုင်းမှာ ထုတ်လွှင့်နေကျဖြစ်တဲ့ 'အဘိုး အဘွားအလေးထား စီစဉ်' ထုတ်လွှင့်ဖို့၊ အချိန်ကျရောက်လာပြန်ပါပြီ။ ဒီကနေ့ အစီအစဉ်မှာတော့ အောက်တိုဘာလ ၅ ရက်နေ့မှာ ကျရောက် မယ်၊ 'ကမ္ဘာ့ဆရာများနေ့'ကို ဂုဏ်ပြုသောအားဖြင့် ရှေးဟောင်းသုတေသန ပညာဌာန၊ သမိုင်းပညာဌာနနှင့် အရှေ့တိုင်းပညာဌာနတို့ရဲ့ ဂုဏ်ထူး ဆောင် ပါမောက္ခ၊ ဆရာကြီး ဒေါက်တာသန်းထွန်းနဲ့ တွေ့ဆုံဆွေးနွေး မှာဖြစ်ပါတယ်။ ဒါကြောင့် ဆရာကြီးနေ့ထိုင်ရာ အမှတ် ၁၅၅ (က)၊ ၁၁ ရပ်ကွက်၊ ယောက်ကျောင်းလမ်း၊ လှိုင်မြို့နယ်ကို သွားရောက်ခဲ့ပါတယ်ရှင်။

မင်္ဂလာပါဆရာကြီးရှင်။ ဆရာကြီး အခုလို ကျန်းကျန်းမာမာနဲ့တွေ့ရတာ သမီးတို့ အများကြီးပဲ ဝမ်းသာပါတယ်ရှင်။ အခု ပထမဆုံး မွေးဖွားရာဇာတိနဲ့ မွေးနေ့သက္ကရာဇ်ကို သိပါရစေရင်။

ကျွန်တော့်ဇာတိက ဧရာဝတီတိုင်း၊ ပုသိမ်ခရိုင်၊ ငါးသိမ်းခရောင်း မြို့ရဲ့ တစ်ဖက်ကမ်း ဒေါင့်ကြီးရွာဖြစ်ပါတယ်။ ငဝန်မြစ်ရဲ့ အနောက် ဘက်ကမ်း လက်ယာဘက်မှာ၊ ကျွန်တော့်မွေးရာဇာတိ ဒေါင့်ကြီးရွာ ဆိုတာ ရှိပါတယ်။ ဒေါင့်ကြီးရွာ ကနေပြီးတော့ကား၊ ရခိုင်ကမ်းရိုးတန်းကို သွားမယ်ဆိုရင် ၄- ၅ နာရီအတွင်းမှာ ရောက်နိုင်ပါတယ်။ ဝှေ့ချောင်းကို ရောက်နိုင်ပါတယ်။ ကျွန်တော်တို့ရဲ့ဇာတိဟာ ရခိုင်နဲ့ အများကြီး နီးစပ် ပါတယ်။ ဝှေ့ချောင်းနဲ့ဆိုရင် ၇ မိုင်လောက်ပဲ ဝေးပါတယ်။ အဲဒါ၊ ကျွန်တော်

တို့ရဲ့မွေးရာဇာတိပါပဲ။ နောက်... ဟို... မိဘမျိုးရိုးပြောမယ် ဆိုရင်တော့၊ ကုန်သည်လို့ပဲ ပြောရမှာပေါ့လေ။ အဲ... အဲဒီမှာ ပညာရေးတော့ နည်းနည်းထည့်ပြောဖို့ လိုမယ်ထင်ပါတယ်။ ပညာရေး ဆိုတာက၊ ကျွန်တော်တို့ရွာမှာ မူလတန်းကျောင်းလေးပဲ ရှိတယ်။ အဲဒီ တော့ကာ 'က၊ ခ' တတ်တယ်ဆိုရင် ၁၊ ၂၊ ၃၊ ၄ အလီတွေ ဘာတွေ နည်းနည်းပါးပါး၊ ၁ ကနေပြီးတော့ ၆ အလီ၊ ၇ အလီလောက်ထိ ရတယ်ဆိုရင်... သူသင်နိုင်သလောက်ပဲ သင်တာကိုး။ အဲဒီတော့ ကာ၊ ကျွန်တော်တို့မှာ တစ်ဖက်ကမ်းကိုကူးပြီးတော့၊ လှေနဲ့ တစ်ဖက်ကမ်း ကို ကူးပြီးတော့၊ အမျိုးသားအထက်တန်းကျောင်း ဆိုတာမှာ စာသင်ရ ပါတယ်။ အဲဒီ အမျိုးသားအထက်တန်းကျောင်းဆိုတာ၊ အင်္ဂလိပ်- မြန်မာပေါ့လေ။ အင်္ဂလိပ်လိုတော့ Aided National High Schoolလို့။ အဲဒီ Aided National High School ဆိုတာ၊ အစိုးရအထောက်အပံ့ခံ အမျိုးသားအထက်တန်းကျောင်းနဲ့... အဲဒီမှာ ကျွန်တော်တို့ Kin- dergarten က စပြီးတော့ နေခဲ့ရပါတယ်။ အဲဒီတော့ကာ မြစ်ချောင်း ဘေးမှာ နေတဲ့အတွက်၊ မိုးရေတိုမြစ်ရေတို ဘာမှမကြောက်ဘူး။ ကျွန်တော်တို့က လှေနဲ့လည်း သွားနိုင်တယ်။ ရဲရဲပုံပုံလည်းပဲ ရှိတယ်။ ရေကူးတတ်တယ်။ ငယ်ငယ်ကတည်းက ဘယ်အချိန်က ရေကူးတတ် နေတယ်ဆိုတာ၊ ကျွန်တော်တို့ ကိုယ့်ဟာကိုယ်တောင်၊ ပြန်မပြောတတ် ဘူး။ အဲ... အဲဒီလို ရေကူးတတ်နေကြတယ်။ အဲဒီတော့ကာ၊ မြစ် တစ်ဖက်ကမ်းကိုကူးပြီးတော့ စာသင်ရတယ်ဆိုတာ၊ မိုးတွင်းဆိုရင် အင်မတန်ဒုက္ခရောက်ပါတယ်။ ဝါဆို ဝါခေါင်ဆိုရင် ကျွန်တော်တို့ရွာက ရေမြုပ်သွားတယ်။ မြစ်ရေက တက်လာပြီး ရေမြုပ်သွားတယ်။ ရေမြုပ် သွားတော့ ပင်လယ်ကြီးလိုဖြစ်သွားတယ်။ ဒီ အနောက်ဘက်ကို ကြည့် လိုက်လို့ရှိရင်... ရခိုင်ဘက်ကို ကြည့်လိုက်လို့ရှိရင်၊ ရိုးမတောင်ခြေ အထိ ရေချည်းပဲ အကုန်လုံး။ အဲ... အဲဒီလိုနေရာမှာ နေခဲ့တာပါ။ နေခဲ့တော့ကာ၊ ကျွန်တော်တို့မှာ ဆော့ဖို့တောင်၊ ပိုပြီးတော့ အခွင့်အရေး ရတယ်ပေါ့လေ။ မိုးတွင်းဘက်ဆိုရင် ကျွန်တော်တို့ မိုးရေမကြောက် ဘူး။ လှေနဲ့ ရွက်တိုက်ပြီးတော့ ဆော့ကစားလာခဲ့ ကြတာပါ။ အဲ... နောက်ပြီးတော့ ခုနကပြောသလိုပဲ၊ ငသိုင်းခရောင်းဆိုတဲ့မြို့မှာ လာပြီး တော့၊ ကျောင်းတက်ရတဲ့အခါကျတော့ကာ အမြဲတမ်းဒုက္ခရောက်ပါ တယ်။ မြစ်ကိုကူးရတာ ဒုက္ခရောက်ပါတယ်။ အဝတ်အစားဆိုရင် လည်းပဲ လမ်းတင်ပဲ စိုသွားတဲ့အတွက်၊ သပ်သပ်... အခုခေတ် ပလတ်

စတစ်အိတ်တွေ မပေါ်သေးဘူး။ ရေနံဆီပုံးတွေရှိတယ်။ အဲဒီရေနံဆီပုံးတွေ ထဲမှာ အဝတ်အခြောက်ကို ထည့်ယူသွားပြီးတော့၊ ငသိုင်းချောင်းဘက် ရောက်တော့မှ အဝတ်အစားလဲပြီးတော့ ကျောင်းတက်ရပါတယ်။

ဟုတ်ကဲ့။ ဆရာကြီးတို့က တကယ်ကို ခက်ခက်ခဲခဲနဲ့ ပညာကို ကြိုးစားပြီး သင်ခဲ့တာပေါ့နော်။ ဆရာကြီးရဲ့ မွေးနေ့သက္ကရာဇ်ကိုလည်း အစိန်နိုပါဦးရှင်။
၁၉၂၃ ခုနှစ် ဧပြီလ ၆ ရက်။ သောကြာနေ့။

ဟုတ်ကဲ့ပါ။ ဆရာကြီးရှင်။ ဆရာကြီးဟာ ကျွမ်းကျင်တတ်မြောက်ထားတဲ့ ပညာရပ်တွေကို ဒီကနေ့တိုင် ပညာဓါနပေးဝေပြီးတော့ စာပေသင်ကြား ပေးနေတယ်ဆိုတာ သိရပါတယ်။ ဒါကြောင့် ဆရာကြီး အခုလို ကျန်းကျန်း မာမာနဲ့ ဝါသနာပါရာလုပ်ငန်းတွေကို လုပ်ဆောင်နိုင်အောင်၊ ဘယ်လို နေထိုင်စားသောက်တယ်ဆိုတာ သိပါရစေရှင်။

အစားအသောက်အနေအထိုင် ဆင်ခြင်လို့ပေါ့။ ကျွန်တော်တို့မှာ ပြဿနာက၊ ဝတဲ့ ပြဿနာ။ ဘာစားစား၊ အဲဒါနဲ့ ဝလာတာ။ အဲဒါ ဘာကြောင့်ဖြစ်သလဲ ဆိုတော့ကား၊ ဂျုံလို့၊ ဆန်လို့ Starch ။ နောက် တစ်ခါ သကြားများများစားတာ။ လက်ဖက်ရည်ဆိုလည်း အင်မတန် ချိုမှ သောက်တယ်။ ကော်ဖီလည်း အင်မတန်သောက်တယ်။ အဲဒါ အချို့ တွေစားလို့ Starch and Sugar ။ အဲဒါတွေကို ကျွန်တော် ရှောင်လိုက် တာ။ ရှောင်တော့ကား ကျန်းမာရေးလည်း ပါတာပေါ့။ အနေအထိုင် အစားအသောက်ဆင်ခြင်တာ။ ဥပမာအားဖြင့် ဆေးလိပ်သောက်တယ် ဆိုရင်၊ ဆေးလိပ်လည်း ဖြတ်လိုက်တယ်။ တစ်ခါတစ်ခါ အရက်သောက် တယ်ဆိုရင်လည်းပဲ အရက်လည်း ဖြတ်လိုက်တယ်။ အဲဒီလိုဖြတ်လိုက်တဲ့ အတွက် အများကြီး ကျန်းမာရေးကောင်းသွားတယ်။

ဆရာကြီး ဘယ်အချိန်လောက်ကတည်းက ဒီလိုဆေးလိပ်တို့၊ အရက်တို့ ဖြတ်လိုက် တာပါလဲ ဆရာကြီး။

ဆိုပါတော့ဗျာ။ ဟို၊ ကျွန်တော် မန္တလေးမှာ သမိုင်းပါမောက္ခ အဖြစ်နဲ့ ၁၇ နှစ်နေခဲ့တယ်။ အဲဒီမှာရောက်တုန်းကတော့ ကျွန်တော် ဒါတွေကိုမပြတ်ပါဘူး။ ဒါပေမဲ့ အဲဒီမှာနေရင်းနေရင်းနဲ့ ကျွန်တော်က . . . ကျွန်တော်ဝါသနာပါတာက၊ မြန်မာအနုပညာ ရှေးဟောင်းပစ္စည်းတွေ ဝါသနာပါတယ်။ ပါတော့၊ ကျွန်တော် အဲဒီမန္တလေး ပတ်ဝန်းကျင်မှာ ပေါ့လေ အလုံ၊ မုံရွာအထိ၊ နောက်ပြီးတော့ ရွှေဘိုတို့ ဘာတို့အထိ၊

အဲလိုနေရာတော်တော်များများမှာ၊ ဘုန်းကြီးကျောင်းတွေကို လှည့်ပတ် သွားလာတော့၊ ရှေးပစ္စည်းတွေကို စုတယ်။ ရောက်ရာအရပ်မှာ ဘုန်းကြီး ကျောင်းတည်းပြီး၊ ဘုန်းကြီးကျေးတာ စားတာပေါ့။ အဲဒီတော့၊ အရက် လည်း ပြတ်သွားတာ ပေါ့။

ဆရာကြီး အရက်ကို စောစောဖြတ်လိုက်တယ်။ ဆေးလိပ်ကို စောစော ဖြတ်လိုက် တယ်ဆိုတော့၊ ဆရာကြီးက အခုလို ကျန်းမာနေတာပေါ့။

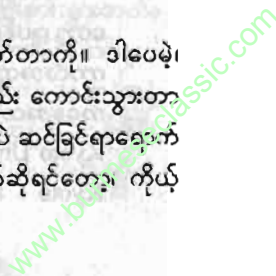
ဟုတ်ကဲ့ပါ။ နောက်ပြီးတော့ ဟို . . . သမီးတွေကလည်း၊ ကျွန်တော်ကို ဆေးလိပ်တွေဘာတွေဖြတ်ဖို့၊ တိုက်ခိုက်မပြောပေမယ့် သွယ်ဝိုက်သော အားဖြင့် ပြောတယ်လို့ ပြောရမှာပေါ့ဗျာ။ ကျွန်တော်ဇနီးကတော့၊ ကျွန်တော်ကို၊ ဘာမှမပြောပါဘူး။ ကျွန်တော် ဟိုတုန်းက၊ ဆေးပြင်းလိပ် တွေ ဘာတွေ သောက်တယ်။ သောက်တော့ကား၊ ကျွန်တော်ကိုင်တဲ့ ခွက်တို့ သောက်ရေခွက်တို့ ဘာတို့ကား၊ ဆေးပြင်းလိပ်စော် နံနေတော့၊ သမီး အငယ်လေးတွေက ဒါ အဖေကိုင်တဲ့ခွက်က၊ နံနေတယ်ပြောတာနဲ့ သတိရလို့ ဖြတ်လိုက်တယ်။

ဆရာကြီး အစားအသောက်အနေနဲ့ရာ ဘယ်လိုရွေးချယ် စားသောက် ပါသလဲရှင်။

အစားအသောက်ကတော့၊ ဟို Starch and Sugar တို့ မစားဘူး။ Starch ဆိုတာကတော့ ဂျုံနဲ့လုပ်တဲ့ပစ္စည်း၊ ဆန်တဲ့လုပ်တဲ့ပစ္စည်း၊ တတ်နိုင် သလောက် ရှောင်တယ်ပေါ့။ နောက်ပြီးတော့ကား လက်ဖက်ရည် ကော်ဖီ သောက်ရင်၊ သကြားချိုချိုနဲ့ ထည့်သောက်တာမျိုး။ ကျွန်တော်က . . . သကြားလုံးဝမသုံးဘူးဆိုတော့ လက်ဖက်ရည် ကော်ဖီလည်း ပြတ်သွား တယ်။

မသောက်ဖြစ်တော့ဘူးပေါ့။ ဟုတ်ကဲ့။ ကျန်းမာရေးအတွက် တကယ်ကို အထောက် အကူပြုပါတယ်။ တကယ်ကို မှတ်သားလောက်ပါတယ် ဆရာကြီးရယ်။

အင်မတန်စွဲလမ်းပါတယ် ဆေးလိပ်သောက်တာကို။ ဒါပေမဲ့၊ အဲဒါတွေကို ဖြတ်လိုက်တဲ့အတွက် ကျန်းမာရေးလည်း ကောင်းသွားတာ ပေါ့။ နောက်တစ်ခါ၊ ဟို . . . အစားအသောက် . . . ဆင်ခြင်ရာရွေးက် တယ်။ အဲဒါကြောင့် တစ်နည်းအားဖြင့် ပြောမယ်ဆိုရင်တော့၊ ကိုယ့်

စိတ်ဆုံးဖြတ်ချက်ကို မဖြစ်ဖြစ်အောင်လုပ်ဖို့ ကျွန်တော် ငယ်ငယ်ကတည်းက ဖွဲ့စည်းတယ်။ အဲဒီလုပ်၊ အကျိုးကျေးဇူးခံစားရတာပေါ့။

ဟုတ်ကဲ့ပါ ဆရာကြီးရယ်။ ဆရာကြီးအနေနဲ့ ဆရာဘဝကို စတင်ရောက်ခဲ့ပုံက နေပြီတော့၊ ဖြတ်သန်းခဲ့ရတဲ့ ဆရာဘဝအတွေ့အကြုံ၊ ဆရာပုံရိပ်အကြောင်းလေး အနည်းငယ် တင်ပြပေးစေချင်ပါတယ်။

ဘီအေဖြေတုန်းက အမှတ်များတယ်။ သမိုင်းမှာ အမှတ်များတဲ့ အခါကျတော့ သွားပြီးတော့ ဆရာကဲ့မေးတယ်။ 'ကျွန်တော် ဂုဏ်ထူးတန်း တက်ရင် ရမလား။' 'အဲ... ရတာပေါ့ကွာ'။ အဲဒီတော့ ဂုဏ်ထူးတန်း တက်ဖြစ်သွားတယ်။ B.A (Hons) အောင်တဲ့အခါကျတော့၊ ဆရာက 'ကျွတ်တာလုပ်မလားလို့ မေးတာပေါ့။' 'ဟုတ်ကဲ့၊ ကျွန်တော် ကျွတ်တာလုပ်မယ်' ဆိုပြီး။ အဲ... အဲဒါနဲ့ပဲ တောက်လျှောက် ကျွတ်တာကနေ Assistant Lecturer ၊ Assistant Lecturer ကနေ Lecturer ၊ Lecturer ကနေ Professor ဖြစ်တာပဲ။ နောက်တစ်ခါ အထူးသဖြင့် B.L တက်တဲ့ အခါပေါ့လေ။ Law နဲ့ ပတ်သက်တဲ့၊ အခုနကပြောတဲ့ အမေးအဖြေစာအုပ်လေး တွေရှိတာနဲ့... နောက်ပြီးတော့ လွန်ခဲ့တဲ့ ဆယ်နှစ်အတောအတွင်းက ထုတ်ထားတဲ့၊ နောက်ဆုံးစာမေးပွဲ(Final Examination)မေးခွန်းတွေ ကျွန်တော်ယူပြီးတော့၊ အဲဒီမေးခွန်းတွေကို ကျွန်တော်ဖြေကြည့်တယ်။ အဲဒီဖြေကြည့်ပြီးတဲ့အခါ၊ ကိုယ့်ဟာကိုယ်ပဲ သိတာပဲ။ ဒီလောက်ဖြေရင်တော့ ငါ အောင်မှတ်ရပြီ။ ဒီလိုဆို ပြီးတာပဲ။ ကျွန်တော် အဲဒီလိုနည်းနဲ့ B.A ရိုးရိုးတန်းအောင်တယ်။ နောက်တစ်ခါ B.A ဂုဏ်ထူးတန်း အောင်တယ်။ နောက်တစ်ခါ M.A အောင်တယ်။ နောက်တော့ Ph.D. တို့၊ D.Litt တို့ နိုင်ငံခြားမှာ သွားသင်တယ်။

ဟုတ်ကဲ့ရှင်၊ ဆရာကြီးက နိုင်ငံခြားမှာလည်း တာဝန်ထမ်းဆောင်ခဲ့တယ်လို့ သိရပါတယ်။ အဲဒါလေးတွေနဲ့ ပတ်သက်ပြီးတော့ တင်ပြပေးပါဦးရှင်။

နိုင်ငံခြားမှာ တာဝန်ထမ်းဆောင်တာကတော့၊ ပထမဆုံးသွားတာက တော့ ဂျပန်ပဲ။ ဂျပန်ကနေ အမေရိကရောက်တယ်။ ရှစ်နှစ်ကျော် ကိုးနှစ် ကာလအတွင်းမှာ။ ကျွန်တော် နိုင်ငံစုံကိုရောက်ခဲ့ဖူးပါတယ်။ သွားတဲ့ အနေအထားကတော့၊ ကျွန်တော့်ကို ပထမဆုံးခေါ်ယူတဲ့နေရာကတော့၊ Kyoto University of Foreign Studies, Tokyo မဟုတ်ဘူးနော်၊ Kyoto ။ Kyoto University of Foreign Study က ခေါ်ပါတယ်။

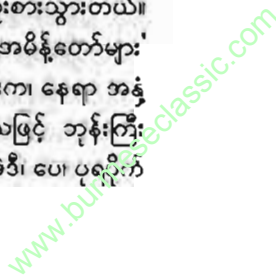
ခေါ်တော့ကာ၊ သူတို့က ကျွန်တော့်ကို၊ ဘာခိုင်းလဲ ဆိုတော့ကာ၊ Beginner Course in Myanmar မြန်မာစာသင်ဖို့၊ ကျွန်တော့်ကို ခိုင်းပါတယ်။ ခိုင်းတော့၊ ကကြီး ခခွေး က စပြီး၊ သင်ရတာပေါ့လေ။ ကျွန်တော် မသင်ချင်ဘူး။ မသင်ချင်တော့၊ ခိုရိပါလာတော့ ခိုရိကို...။

ဆရာဝန်းပေါ့နော်။ ဆရာဝန်းက သင်ပေးတာပေါ့။ ဟုတ်ကဲ့။

ကျွန်တော့်အလုပ်ကို သူက အပင်ပန်းခံပြီး သင်ပေးတယ်။ အဲဒီတော့ ဂျပန်လေးတွေကို မြန်မာစကား ပြောတတ်အောင်ပေါ့ဗျာ။ နောက်တစ်ခါ မြန်မာ အဝတ်အစားဝတ်တတ်အောင်၊ အမျိုးသမီးလည်း အမျိုးသမီး အလျောက်၊ အမျိုးသားလည်း အမျိုးသားအလျောက်။ အဲ... သူတို့ကို မြန်မာနာမည်လေးတွေ ပေးတယ်။ အဲ... နောက်ပြီးတော့ မြန်မာ အစားအသောက်ကို အိမ်မှာခေါ်ပြီးတော့ ချက်ပြုတ်ကျွေးတယ်။ အထူးသဖြင့် မုန့်ဟင်းခါးကြိုက်တယ်။ မုန့်ဟင်းခါး လာလာပြီး စားကြတယ်။ ကျွန်တော်က အဲဒီမှာရှိတဲ့ပြတိုက်တွေ၊ စာကြည့်တိုက်တွေ၊ အဲဒီနေရာတွေ ကျွန်တော်ဝင်ပြီးတော့... ကျွန်တော် အဲဒီလို၊ လုပ်ချင်တာ လုပ်တာကိုလည်းပဲ၊ ကျောင်းအုပ်ချုပ်ရေးစီမံရေးက သိပါတယ်။ သီပေါပဲ၊ သူတို့ ဝမ်းသာတယ်။ တစ်ခါ၊ အမေရိကမှာ ကွန်ဖရင့်တစ်ခုလုပ်တယ်။ တောင် အာရှနဲ့ပတ် သက်ပြီးတော့၊ အဲဒီကိုသွားရင်းနဲ့ အမေရိကကလေးတွေက၊ ကျွန်တော့်ကို ဖိတ်တဲ့အတွက်၊ ကျွန်တော် အမေရိကကိုသွားတယ်။ အမေရိက ရောက်တော့လည်း၊ ဒီလိုပါပဲ။ ကျွန်တော့်ကို မြန်မာစာ သင်ခိုင်းတယ်။ ရုံးခန်းတစ်ခန်း ပေးထားတယ်။ နေအိမ်လည်း ကူရှာပေးတယ်။ အဲ...။ အဲဒီမှာ တကယ် စာသင်တာကတော့ ကျွန်တော့် ဇနီးပဲ။

ဟုတ်ကဲ့။ ပါရမီဖြည့်ဖက်ပေါ့။

အဲတော့၊ ကျွန်တော်က ခရီးသွားတဲ့အခါ၊ အလုပ်လုပ်ဖို့တာဝန် အမြဲယူသွားတယ်။ အိမ်ကလာတည်းက စဉ်းစားပြီးသွားတယ်။ အဲဒီလို အိမ်က၊ ကတည်းက ဘာလုပ်မလဲဆိုတာ ကျွန်တော်စဉ်းစားသွားတယ်။ ကျွန်တော် ဘာလုပ်မလဲဆို တော့ ၊ 'မြန်မာမင်းများရဲ့ အမိန့်တော်များ' ပေါင်းချုပ်လုပ်မယ်။ မြန်မာမင်းများရဲ့ အမိန့်တော်များက၊ နေရာ အနှံ့ အပြား ကျွန်တော်ရောက်ရာ အရပ်တွေမှာ၊ အထူးသဖြင့် ဘုန်းကြီးကျောင်းတွေမှာပေါ့လေ။ ပေ၊ ပုရပိုက်တွေ ရှိတယ်။ အဲဒီ၊ ပေ၊ ပုရပိုက်

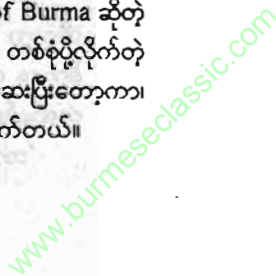

တွေနဲ့ ရှိတဲ့အမိန့်တော်တွေကို၊ ကျွန်တော် အကုန်လုံး၊ ကိုယ်ကိုယ်တိုင်လည်း ထိုင်ကူးတယ်။ တပည့်တွေလည်း ဝိုင်းကူးတယ်။ ကျွန်တော့်ဆီမှာ M.A တက်တဲ့တပည့်တွေက၊ အကုန်လုံး ကျွန်တော်လိုချင်တဲ့ ရှေးစာတွေကို၊ ပေ၊ပုရပိုက်ထဲက ရှေးစာတွေကို၊ ကူးပေးရတယ်။ ကူးပေးတယ်ဆိုတော့လည်း သူတို့ချည်း ကျွန်တော် စိတ်မချဘူး။ ကျွန်တော်က တစ်ခေါက် ပြန်ဖတ်ရတာပေါ့လေ။ နောက် သူတို့ကတော့ ကူးပေးတယ်။ ကျွန်တော်က ပြန်ဖတ်တယ်။ အဲဒီလိုဖတ်ပြီးတော့ ပေ၊ပုရပိုက်နဲ့ မှတ်တမ်းတွေ အများကြီးဖြစ်လာတယ်။ အများကြီးဖြစ်လာတော့ 'ငါ၊ ဒါတွေကို စာအုပ်လုပ်မယ်။ နောက် Edit လုပ်ပြီးတော့ စာအုပ်လုပ်မယ်။ တည်းဖြတ်ပြီး စာအုပ်လုပ်မယ်။ နောက်တစ်ခါ၊ အင်္ဂလိပ်လိုလည်း ဘာသာပြန်မယ်'ဆိုပြီး၊ ဆုံးဖြတ်လိုက်တယ်။ ဆုံးဖြတ်တဲ့အခါ။ အဲဒီမှတ်တမ်းတွေကို ကော်ပြားနဲ့ ဓာတ်ပုံရိုက်ယူသွားတာပေါ့လေ။ Microsheet ကော်ပြားတစ်ချပ်မှာ၊ ကော်ပြား တစ်ချပ်ဆိုတာ ဒီလောက်ပဲရှိတယ်။ ၅ လက်မ ၈ လက်မ (5"x8") ကတ်ပြားမျိုးနဲ့ ကျွန်တော် ရေး၊ရေးပြီး ယူသွားတာပေါ့။ အဲဒီလို၊ ရေး၊ရေးပြီးယူ။ အဲဒါတွေကို အကုန်မသယ်နိုင်ဘူး။ အကုန်မသယ်နိုင်တာက၊ ဘာကြောင့်လဲဆိုတော့ များလို့။ အဲဒါတွေအကုန်လုံးကို ကော်ပြားနဲ့ Microfilmနဲ့ ဓာတ်ပုံရိုက်ရတယ်။ အဲဒီလို ဓာတ်ပုံရိုက်တဲ့အခါ၊ အများဆုံးကူညီတာကတော့ ကိုသော်ကောင်းပေါ့လေ။ Library က ကိုသော်ကောင်း၊ အများဆုံး ကူညီတာပေါ့။ ကူညီပြီးတော့၊ အဲဒါတွေကို ကျွန်တော် ဓာတ်ပုံယူသွားတယ်။ ဓာတ်ပုံတွေ ယူသွားတယ်။ ကော်ပြားယူသွားတာပေါ့။ ကော်ပြားယူသွားပြီးတော့ ဟိုရောက်တဲ့အခါ၊ ကျွန်တော် အဲဒါတွေကို အကုန်လုံး Enlarge copy လုပ်ရတယ်။ Enlarge Copy လုပ်ပြီးတော့မှ၊ အဲဒါတွေ ကျွန်တော် ဖတ်ပြီးတော့က၊ တည်းဖြတ်တယ်ပေါ့လေ။ တည်းဖြတ်ပြီးတော့မှ အင်္ဂလိပ်လို ပြန်တယ်။ အဲတော့၊ မြန်မာပိုင်းက တည်းဖြတ်တာက၊ ကျွန်တော့်အမျိုးသမီးက လုပ်ပေးတယ်။ အင်္ဂလိပ်ပိုင်းက၊ ကျွန်တော် ကိုယ်တိုင် လက်နှိပ်စက်နဲ့ရိုက်တယ်။ အဲဒီတုန်းက ကွန်ပျူတာမပေါ်သေးဘူး။ အဲဒီတော့၊ ကွန်ပျူတာက မပေါ်သေးတော့ လက်နှိပ်စက်နဲ့ပဲ ရိုက်ရတယ်။ အဲဒီတော့၊ ကံအားလျော်စွာ ဂျပန်မှာ မြန်မာလက်နှိပ်စက် တစ်ခု၊ ကျွန်တော် သွားအလုပ်လုပ်တဲ့ကျောင်းမှာ၊ အဲဒီက ဆရာက . . . အဲဒီအိမ်ဆီတဲ့ဆရာက၊ သူက မြန်မာလက်နှိပ်စက်ကို သူက ဆိုင် တစ်ဆိုင်မှာ တွေ့တာနဲ့၊ သူက ဝယ်ထားတယ်။ သူလည်း မရိုက်

တတ်ပါဘူး။ အဲ . . . ဒီလက်နှိပ်စက်နဲ့ ကျွန်တော့်ဇနီးက၊ အမိန့်တော်တွေကိုရိုက်ပေးတယ်။ ကျွန်တော်က၊ အင်္ဂလိပ်လို ဘာသာပြန်တယ်။ အဲဒီတော့က၊ ပမာဏဘယ်လောက်ကြီးသလဲ။ ဘယ်လောက်များသလဲဆိုတာ ပြောနိုင်ဖို့ကတော့၊ အတွဲ ဆယ်တွဲထွက်တယ်။ အတွဲ ဆယ်တွဲ ထွက်တယ်။ မြန်မာလို စာမျက်နှာ ၄၀၀၀ ရှိတယ်။ အင်္ဂလိပ်လို ဘာသာပြန်တဲ့ စာမျက်နှာက၊ ၃၆၀၀ ရှိတယ်။ အင်္ဂလိပ်က နည်းနည်း စကားလုံးကျစ်တယ်ပေါ့။ အဲဒီတော့၊ မြန်မာလိုကတော့ ကျွန်တော့်ဇနီးက ရိုက်ပေးတယ်။ အင်္ဂလိပ်လိုကျတော့ ကျွန်တော်ကိုယ်တိုင် အင်္ဂလိပ်လိုဘာသာပြန်တယ်။ အင်္ဂလိပ်လိုရိုက်တယ်။ အဲဒါ၊ ဆယ်တွဲ ပြီးအောင် လုပ်တယ်။ အဲတော့၊ အစုစု နိုင်ငံခြားမှာ ရှစ်နှစ် ကျော်ကျော် ပေါ့လေ။ ၉ နှစ် မပြည့်တတ်ဘူး။ အဲဒီလောက် နေခဲ့တဲ့အခါကျတော့မှ၊ အဲဒီအတွဲဆယ်တွဲ ပြီးတယ်။

ကျွန်တော်သွားတဲ့ကျောင်းက London Universityလို့တော့၊ ခပ်လွယ်လွယ် ခေါ်တာပေါ့။ ဒါပေမဲ့ London University မှာ၊ အခု Yangon University မှာ၊ အခွဲတွေ ရှိသလိုပေါ့လေ။ ဒဂုံမြို့နယ်မှာ Dagon University ရှိသလိုပဲ။ ကျွန်တော်နေတာက၊ ကျွန်တော်နေခဲ့တဲ့ ကျောင်းက၊ London University ရဲ့ အခွဲတစ်ခု၊ School of Oriental and African Study School (SOAS)လို့ခေါ်တယ်။ 'အရှေ့တိုင်း ပညာနဲ့ အာဖရိကပညာများကို လေ့လာသင်ကြားတဲ့ကျောင်း' အဲဒီလို နာမည်တပ်တယ်။ ကျောင်းဆိုတဲ့နာမည် တပ်ပါတယ်။ School ။ ဒါပေမဲ့ London Universityရဲ့အခွဲ။ အဲဒီမှာ၊ ကျွန်တော် လေးနှစ် နေပါတယ်။ လေးနှစ်နေတော့ ကျွန်တော် Ph.D. ရခဲ့ပါတယ်။

အဲလို Ph.D ရပြီးတော့မှ၊ London University မှာ ထုံးစံတစ်ခု ရှိတယ်။ သူတို့ဆီကနေပြီးတော့က ဘွဲ့အကြီးကြီးပေါ့လေ။ Post Graduate Degreeလို့ ခေါ်တယ်။ B.A. အဆင့်ဖြစ်တဲ့ ဒီဂရီရတဲ့လူတွေကို၊ သူတို့က စောင့်ကြည့်နေတယ်။ စောင့်ကြည့်နေပြီးတော့မှ၊ သုတေသန ဆက်လုပ်တယ်။ ဆက်လုပ်ပြီးတော့လည်း သုတေသနနယ်ပယ်မှာ ရှိနေသေးတယ်ဆိုရင်၊ နောက်ထပ် ဘွဲ့တစ်ခုပေးတယ်။ အဲဒီလိုထပ်ပေးတဲ့အခါ၊ ကျွန်တော် D.Litt. ရတယ်။ Royal Orders of Burma ဆိုတဲ့ စာအုပ်ဆယ်တွဲကို ရေးပြီးတဲ့အခါကျတော့၊ သူတို့ဆီကို တစ်စုံပို့လိုက်တဲ့ အခါမှာ၊ သူတို့က အဲဒါကို အဖွဲ့တစ်ဖွဲ့ပြီးတော့ စစ်ဆေးပြီးတော့က၊ ဒီလူကို တို့ D.Litt. ပေးမယ်ဆိုပြီးတော့ ဆုံးဖြတ်လိုက်တယ်။

ဟုတ်ကဲ့ပါ ဆရာကြီးရယ်။ ဆရာကြီးဟာ ငယ်ရွယ်စဉ်ကတည်းက ပညာကို ကြိုးစား သင်ယူခဲ့တယ်။ ထူချွန်ခဲ့တယ်။ သုတေသနလုပ်ငန်းတွေကိုလည်း စွမ်းစွမ်းတမ်းတမ်း ဆောင်ရွက်ခဲ့တဲ့အတွက်၊ ဆရာကြီးဟာ တော်တော်ကိုပဲ လေးစားထိုက်တဲ့ ပုဂ္ဂိုလ်တစ်ယောက် ဖြစ်ပါတယ်။ ဆရာကြီးအနေနဲ့ နေ့စဉ်ကျန်းမာရေး လုပ်ရှားဆောင်ရွက်မှုအနေနဲ့လည်း သိပ်ရစေဦး ဆရာကြီးရယ်။

မနက်စောစော လမ်းလျှောက်တာ တစ်ခုပါပဲ။ ကျန်တာတော့ ကျွန်တော် ဘာမှသတိထားပြီးတော့ Exercise တွေဘာတွေ မလုပ်ပါဘူး။

ဟုတ်ကဲ့၊ လမ်းလျှောက်တာလည်း တကယ် ကျန်းမာရေးကို အထောက်အကူပြုပါတယ်။

ကျွန်တော် ဟိုပေါ့လေ၊ အခု တော်တော်ကြာပါပြီ။ ရှစ်ရက် ဥပုသ် သီတင်း အမြဲစောင့်တယ်။ ဇနီးမောင်နှံ မပြတ်စောင့်တယ်။ အဲဒီဥပုသ် စောင့်တာလည်းပဲ အခုလို ကျန်းမာတာပါပဲ။ ခုနစ်ရက်တစ်ပတ် လောက်မှာ ထမင်းတစ်နပ်လောက်တော့ အငတ်ခံသင့်တာပဲလို့ ကျွန်တော် ယူဆတယ်။ အဲဒါကို ကျွန်တော် မဖြစ်ဖြစ်အောင်လုပ်ပါတယ်။ အဲဒီလို လုပ်တဲ့အခါကျတော့ကား နောက်ထပ်အကျိုးကျေးဇူးတစ်ခု ရှိလာ တယ်။ အဲဒါက ဘာလဲဆိုတော့ တဝတချီ အလွန်အကျွံမစားတော့ ဘူး။ ကျွန်တော်တို့မှာ ဥပမာဆိုရင်ဖြင့် ဝမ်းချုပ်တယ်ဆိုတာ ကျွန်တော့်မှာ မရှိဘူး။ အဲဒီလိုကျန်းမာရေးမှာလည်း အများကြီး အထောက်အကူပြု တယ်။

ဟုတ်ကဲ့။ ဥပုသ်စောင့်လိုက်တဲ့အတွက်၊ ဆင်ခြင်စားသောက်ဖို့လည်း ဖြစ် သွားတာ ပေါ့နော်။ ဟုတ်ကဲ့ပါ။

နောက်တစ်ခု ကျွန်တော်ပြောနိုင်တာပေါ့ဗျာ။ အခုငါးပါးသီလတို့၊ ရှစ်ပါးသီလတို့၊ ဆယ်ပါးသီလတို့ကို ပြန်ရွတ်ကြည့်ပေါ့လေ။ ကျွန်တော် ကျူးလွန်တာ တစ်ခုမှမရှိဘူး။

သီလက လုံခြုံပြီးသားဖြစ်နေပါတယ်။ ဟုတ်ကဲ့ပါ။ ဆရာကြီးအနေနဲ့ ဒီကနေ လူငယ် လူရွယ်လေးတွေကို ဆုံးမဩဝါဒစကားပြောပေးစေချင်ပါ တယ်ရှင်။

ဘာအလုပ်ပဲလုပ်လုပ်၊ ဒီအလုပ်ကို အာရုံစူးစိုက်ပြီးတော့၊ အဲဒီ

အလုပ်ကို အာရုံစိုက်ပြီးတော့ လုပ်ဖို့လိုပါတယ်။ Devotion ခေါ်တာ ပေါ့နော်။ Devoted မဖြစ်လို့ရှိရင်၊ ဘာမှ အောင်မြင်မှာမဟုတ်ဘူး ဆိုတာ၊ အဲဒါ ကျွန်တော်ပြောချင်တဲ့စကား အကျဉ်းချုပ်ပါပဲ။

ဟုတ်ကဲ့ပါရှင်။ ဆရာကြီးရဲ့များပြားလှတဲ့ တာဝန်တွေကြားကနေပြီးတော့၊ အဘိုးအဘွား အလေးထားအစီအစဉ်အတွက် အချိန်ပေးဆွေးနွေးပေးတဲ့ ဂုဏ်ထူးဆောင် ပါမောက္ခ ဆရာကြီးဒေါက်တာသန်းထွန်းကို မြန်မာ့အသံက အထူးပဲကျေးဇူးတင်ပါတယ်ရှင်။

သောတရင်များရှင်။ အနန္တောအနန္တငါးပါးမှာ တစ်ပါးအပါအဝင်ဖြစ်တဲ့ ဆရာများရဲ့ ဂုဏ်ကျေးဇူးဟာ၊ ကြီးမားလှသလို မွန်မြတ်ဖြူစင်လှတဲ့ ဆရာ ဘဝကို၊ ထာဝရမြတ်နိုးစွာ ခံယူလာတဲ့ ဂုဏ်ထူးဆောင်ပါမောက္ခဆရာကြီး ဒေါက်တာသန်းထွန်းနဲ့ ဆွေးနွေးခန်းကို၊ အဘိုးအဘွားအလေးထား အစီအစဉ်က တင်ပြရင်း၊ သင်ဆရာ မြင်ဆရာအပေါင်းကို ဦးစိုက် ပူဇော်လိုက်ရပါတယ်ရှင်။

၃၀ စက်တင်ဘာ ၂၀၀၅ မြန်မာ့အသံမှ ထုတ်လွှင့်သော "အဘိုးအဘွား အလေးထား အစီအစဉ်" မှ ဒေါက်တာသန်းထွန်းနှင့် တွေ့ဆုံဆွေးနွေးချက်ကို ကူးယူဖော်ပြပါသည်။

WAVES MAGAZINE; 5 - 2006

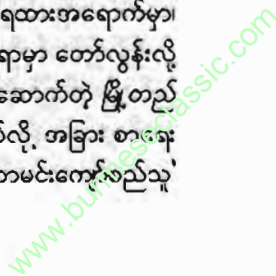
ကင်းဝန်မင်းကြီး ဦးကောင်း

တစ်ခါတုန်းက ဘုရင်ပါတော်မူတဲ့အခါ၊ ဘယ်သူ့လက်ချက်လဲလို့ စစ်ဆေးကြ တယ်။ အဂ္ဂမဟာသေနာပတိ ဝန်ရှင်တော် လယ်ကိုင်းမြို့စား၊ သေနတ်ဝန် ကင်းဝန်မင်းကြီး သတိုးသုဓမ္မ မဟာသက်တော်ရှည် (ဦးကောင်း) ကို ပြောလာကြပါတယ်။ အဲဒီအခါ စစ်ဆေးကြပုံကို အကျဉ်းပြောပြချင်ပါတယ်။

ဗန်(အလုံ)မြို့နယ်တောင်ဘက် ကုခန်း(ပခန်း)လေးရာပြုမြို့၊ အနောက်မှာ ထီးလင်း၊ မြောက်မှာ ဗန်ကိုတိုက် ဝိုင်းထားတဲ့ ဆင်ရှင်မြို့နယ် မုန်တိုင်ပင်ရွာမှာ၊ နောင် ကင်းဝန်မင်းကြီး ဖြစ်မယ့် မောင်ကောင်းကို ၁၁၈၃ တပို့တွဲလဆန်း ၁၂ ရက်၊ တနင်္ဂနွေနေ့ (၃ ဖေဖော်ဝါရီ ၁၈၂၂) မှာ မွေးဖွားပါတယ်။ အဲဒီအခါက၊ မုန်တိုင်ပင်ရွာမှာ အိမ်ခြေခုနစ်အိမ်ပဲ ရှိတယ်။ ရက်ကန်းရက်တဲ့အခါသုံးတဲ့ ယင်သွားလုပ်သူ ဦးမိုး၊ ဇနီး မယ်စိတို့က၊ နောင် ကင်းဝန်ဖြစ်မယ့် မောင်ချင်းကိုဖွေးပါတယ်။ အသက် ခုနစ်နှစ်မှာ မုန်တိုင်ပင်ရွာမြောက်(နှစ်မိုင်လောက်ဝေးတဲ့) ငှက်ပျောတောရွာ ဘုန်းတော်ကြီး ဦးဆန်းဆီမှာအပ်နှံပြီး ပညာသင်စေတယ်။ သင်ပုန်းကြီးနဲ့ ဇာတ်ကြီးဆယ်ဘွဲ့ကို သင်ရတယ်။ အသက် ၁၀ နှစ်မှာ သာမဏေပြုလုပ်ပေးတယ်။ ဆရာတော် ဦးဆန်းက 'အာသဘ'လို့ ဘွဲ့အမည်ပေးတယ်။ အသက် ၁၅ နှစ်မှာ ငှက်ပျောတောကျောင်းက စစ်ကဲကုန်း ရွာကျောင်း ဦးအာသဘဆီကို ပညာသင်လွှတ် ပြန်တယ်။ အဲဒီကနေ ပဒူးရွာကျောင်း ဦးဥတ္တမဆီကိုရောက်တယ်။ အဲဒီမှာ ဦးဝိသုန္ဓ(ဦးရန်ဝေး)နဲ့တွေ့ပြီး၊ ဆရာတပည့်ဖြစ်လာကြတယ်။ ကျောင်းဘုန်းကြီး ဦးဥတ္တမ က၊ ဦးရန်ဝေးရဲ့

ဦးရီး ဖြစ်ပါတယ်။ အဲဒီက တစ်ခါ၊ ပခန်းမြို့နယ် အရှေ့ဘက် ငါးရံအိုမြစ်စုတ်ရွာ ဘုန်းတော်ကြီး ဦးကျော်ခေါင်ဆီကို ပညာသင် ရောက်ပြန်တယ်။ အသက် ၂၀ အရွယ်မှာ၊ ငယ်ဆရာ ဘုန်းကြီးဦးဆန်းထံ ပြန်လာပြီး ရဟန်းခံဖို့ စီစဉ်တဲ့အခါ၊ ရဟန်းဒကာဖြစ်လိုတဲ့လူတွေ များလွန်းလို့ ခေါ်သန္တိသူကြီး ဦးကျော်က ခေါင်းဆောင်ပြီး၊ အစုစပ်ဒကာခံပြီး ပေးလိုက်ကြပါတယ်။ ရဟန်းငါးဝါ၊ အသက် ၂၅ နှစ် ရောက်တဲ့အခါ အမရပူရမင်းနေပြည်ကို ရောက်လာပါတယ်။ မဟာဝိယောရာမ၊ ဗားကရာတိုက်ကို ဝင်တဲ့အခါ၊ အရင်က တွေ့ခဲ့ဖူးတဲ့ ဦးဝိသုန္ဓ(ဦးရန်ဝေး) က၊ ကျောင်းတစ်ကျောင်းမှာ ကျောင်းထိုင်ဖြစ်နေတာတွေ့လို့ ဦးဝိသုန္ဓဆီမှာပဲ ပညာဆက်သင်ပါတယ်။ ဦးဝိသုန္ဓက မင်းတုန်းမင်းနဲ့အဆက်အသွယ်ရပြီး၊ မင်းတုန်းမင်းဆီကို သံတင်နေတိုင်းသွားပြီး ဥပုသ်သံတင် ဆောက်တည်ဖို့ သီလပေးရတယ်။ နောင်တော့ လူထွက်ပြီး မင်းတုန်းမင်းထံမှာ စားတယ်။ အာသဘလည်း ဒီလိုပဲ မင်းတုန်းမင်း အမှုထမ်းတယ်။ မောင်ချင်းလို့ ခေါ်တယ်။ ကဗျာလင်္ကာစီကုံးရေးသားတဲ့အခါ လျင်မြန်ကောင်းမွန်လို့ ကျေနပ်ပြီး၊ နာမည် မောင်ချင်းကို၊ မောင်ကောင်းလို့ ပြင်စေတယ်။ မောင်ကောင်း အသက် ၂၈ နှစ် ရှိပါပြီ။ နောက်တစ်နှစ်မှာ နေမျိုးနုရစည်သူဘွဲ့ ရတယ်။ ဘဏ္ဍာစာရေးခန့်တယ်။ နောက် တစ်နှစ်မှာ အသက် ၃၀ သာရှိသေးတဲ့ မောင်ကောင်းနဲ့ အသက် ၅၉ နှစ်ရှိတဲ့ မုဆိုးမ ဆင်ကြန်သခင်နဲ့ ဝန်မင်းတို့က ပေးစားတယ်။

မင်းတုန်းမင်း ရှင်ဘုရင်ဖြစ်တဲ့အခါ မောင်ကောင်းကို မင်းလှသိင်္ခီဘွဲ့ ပေးတယ်။ စကိုင်းမြို့နယ် ရွာသစ်ကြီးရွာကို အပိုင်စားပေးတယ်။ ရွှေတိုက်မီးခန့်တယ်။ တိက္ကမဇာတ်ကို ဖျံရေးပြီးဆက်လို့ ကျေနပ်တဲ့အတွက်၊ လွှတ်တော် အမှာတော်ရေး ခန့်တယ်။ ပခန်းကြီးမြို့ စီရင်စုသပြေငါးရွာကို စားရတယ်။ မန္တလေးပြန်တည်ဖို့ ရှင်ဘုရင်စိတ်ဆန္ဒရှိနေလို့ မြတောင် ဓားသေနတ်ဝန်မင်းကြီးမှာ အထူးတာဝန်၊ မောင်ကောင်းမှာ မြတောင်စား ခိုင်းသမျှ လုပ်ဆောင်ရတယ်။ ၁၈၂၇ မှာ လွှတ်တော်စာရေးကြီး ဖြစ်လာတယ်။ ၁၈၅၈ မှာ နေမိရကန်ကို ရေးသားဆက်သွင်းတဲ့အခါ နေမိမင်းကို နတ်ပြည် နတ်ရွာကပင့်ခေါ်ဖို့ ရထားအရောက်မှာ၊ နန်းတွင်းသူတွေ ထိတ်လန့်ကြောက်ရွံ့ပုံကို ရေးတဲ့နေရာမှာ တော်လွန်းလို့ ချီးမွမ်းကြတယ်။ နောက်၊ မန္တလေးနန်းတော်တည် ဆောက်တဲ့ မြို့တည်စာတမ်းအဆိုအိမ်နန်း ရေးသွင်းတဲ့အခါ၊ အထူးကျေနပ်လို့ အခြား စာရေးတော်ကြီးတွေရဲ့ဖြစ်တဲ့ဘွဲ့ထက် 'မဟာ'တိုးပြီး၊ 'မဟာမင်းကျော်စည်သူ'

လို့ ဘွဲ့သစ်ရတယ်။ ကတ္တီပါပေါင်းနဲ့ ရွှေစလွယ်ကိုးသွယ်လည်းရတယ်။ ၁၈၆၀ ပြည့်မှာ စိတ္တပုတ္တိလေသ စာတမ်းကို ရေးသွင်းတယ်။ အဲဒီစာတမ်းရဲ့အဆက် ဓမ္မောဇမော်ကွန်းကို ရေးသွင်းတယ်။ နောက် ၁၈၆၁ မှာ၊ အလုံမြို့ဝန်အရာ ခန့်ထားတယ်။ ဒါကို အများကြီးကျေနပ်ပြီး၊ ရွှေထီးသနားတော်မြတ် ခံရချင်ပါတယ်လို့ လျှောက်ထားမိတဲ့အတွက် ပေးတာယူ၊ မတောင်းရဘူးလို့ အပြောခံရတယ်။ ခင်ပွန်းတု တစ်ဆယ့်ခြောက်ယောက်အကြောင်း ရတု ရေးပြန်တယ်။

ဦးကောင်းက အလုံမြို့ဝန်အဖြစ်နဲ့ အလုံကို သွားပြီးနေရခိုက်၊ အလုံမြို့သူကြီးနှစ်မ အသက် ၂၈ နှစ်ရှိသူ၊ မရွှေမယ်နဲ့ အကြောင်းပါလို့ ဝန်ကတော် တစ်ယောက် တိုးလာတယ်။ ၁၈၆၅ မှာ တောင်ငူ၊ ရမည်းသင်း သစ်တောက အလုပ်အဆောင်ညှို့ ဘဏ္ဍာတော်ယုတ်လျှော့တဲ့အတွက် တောင်ငူ၊ ရမည်းသင်း နှစ်မြို့ဝန်ဖြစ်လာတယ်။ ၁၈၆၆ မြင်ကွန်း၊ မြင်းခုံတိုင်၊ ပန်းတိမ်မင်းသားတို့ ပုန်ကန်ကြတဲ့အခါမှာ၊ နေညမပြတ် မင်းကြီးမဟာစည်သူဘွဲ့နဲ့ ကြီးကြပ်အုပ်ထိန်း ရတဲ့အတွက်၊ အမှုထမ်းကောင်းအဖြစ် မင်းကြီးမဟာစည်သူဘွဲ့နဲ့ ဝန်ထောက် ရာထူး၊ တိုးမြှင့်ခန့်ထားတာကို ခံရတယ်။ အရေးတော်ပြန်တဲ့အခါ ကျောက်တလုံးကင်း၊ မင်းကွန်းကင်း၊ စမ္မာယနဂိုရ်ကင်း စတဲ့ ရေကင်းတွေရယ်၊ ဆင်ကြန်ကင်း၊ မြောက်ဦးကင်း၊ လေသာကင်း၊ ပြင်းထိပ်ကင်း၊ နတ်ထိပ်ကင်း၊ ရှောင်ကဋေတင်း ဆိုတဲ့ ကြည်းကင်းတွေကိုပါထိန်းရတဲ့ ကင်းဝန်အရာတော် ခန့်ထားခံရတယ်။ အသက် ၇၀ ကျော်တဲ့ ဆင်ကြန်သခင် ကွယ်လွန်တဲ့အခါ၊ အလုံမြို့သူ မရွှေမယ်က လက်ဆံ စားပွဲတက်မယား ဖြစ်လာပါတယ်။

၁၈၆၈ မှာ အစ္စသံခိပ်ဓမ္မသတ် လင်္ကာ ၇၂ ပုဒ်ကို ရေးတယ်။ အင်္ဂလိပ်ပိုင် အောက်မြန်မာနိုင်ငံနဲ့အစပ် မင်းလှမြို့မှာ သွားရောက်နေထိုင်ပြီး၊ အောက်မြစ်စဉ် ဝန်ဖြစ်လာတယ်။ ၁၈၇၀ မှာ ဝန်ကြီးအရာတိုးပြီး အင်္ဂလန်ကို သံအဖြစ် စေလွှတ် ခြင်းခံရတယ်။ ရှေးအထက်ထက်က ဒီလိုတာဝန်ထမ်းဆောင်ခြင်း မရှိဖူးသေးလို့ ထူးခြားကြီးမားတဲ့တာဝန်ကို ယူရတာဖြစ်တယ်။ 'အဂ္ဂမဟာသေနာပတိ ဝန်ရင် တော်မင်းကြီး'လို့ ကျော်စောထင်ရှားလာတယ်။ ဇာတိရပ်ရွာဖြစ်တဲ့ မုန်တိုင်ပင်ရွာ ကို 'မင်းတိုင်ပင်'ရွာလို့ ပြောင်းလဲခေါ်ဝေါ်ကြတယ်။ သံကြီးအဖြစ် အင်္ဂလန်၊ ပြင်သစ်၊ အီတလီနိုင်ငံတွေကို ရောက်ခဲ့ပြီးနောက်၊ ၁၈၇၃ မှာ နိုင်ငံကို ပြန်ရောက်တဲ့ အခါ 'သတိုးမင်းကြီးမဟာစည်သူ'လို့ ဘွဲ့တံဆိပ် တိုးတက်လာပါတယ်။ သံကြီး အဖြစ် ပြင်သစ်ကိုစေလွှတ်ခြင်း ခံရပါသေးတယ်။ ပြန်လာတဲ့အခါ၊ ကုန်းကြောင်း စစ်အမှုထမ်းဖြစ်တဲ့ မြောက်ဒဝယ်၊ တောင်ဒဝယ်၊ မြောက် တစ်ရာငါးဆယ်၊ တောင် တစ်ရာငါးဆယ်၊ မြောက်မာရဘင်၊ ရွှေပြည်မှန်ကင်း စတဲ့ အတွင်းခြောက်စုနဲ့ သေနတ်အစု တပ်ပေါင်း ၂၂၊ စစ်သည်သူရဲ ငါးသောင်းကျော်ကို ကြီးမူနေရတဲ့

သေနတ်ဝန်အရာ ခန့်ထားခံရတယ်။ ၁၈၇၅ မှာ လယ်ကိုင်းမြို့ကို စားရတယ်။ အဲဒီနှစ်မှာပဲ၊ အင်္ဂလိပ်အိမ်ရှေ့မင်းသား အိန္ဒိယ အလည်ရောက်လို့ သွားရောက် နှုတ်ဆက်ပြန်တယ်။ အိန္ဒိယပြည်ရောက်ခိုက် ဗုဒ္ဓဂယာ၊ မဟာတေဇိကို သွားပြီး အုတ်စိစရပ်ဆောက်ခဲ့တယ်။ ၁၈၇၆ မှာ၊ မင်းတိုင်ပင်ရွာက အမျိုးတွေ လိုက်လာ ပြီး၊ သူတို့ကို နတ်ရှင်ရွှေ သေနတ်အစုက ကင်းလွတ်ခွင့် တောင်းကြတယ်။ မငြင်းသာလို့ ရွှေနားတော်ကြား လျှောက်ထားတဲ့အခါ၊ အပြစ်တင်ခံရတယ်။ ရတုပိုဒ်စုရေးပြီး ဆက်သတဲ့အခါ ဘုရင်က နောက်ထပ် အပြစ်မတင်တော့ပါ။ ပဉ္စမသင်္ဂါယနာတင်မင်းတရားကြီး (မင်းတုန်းမင်း) နတ်ရွာစံတဲ့အခါ သားတော် သီပေါ မင်းဖြစ်လာတယ်။ သီပေါမင်းက ဦးကောင်းကို 'မင်းသတိုး သုဓမ္မ မဟာ သက်တော်ရှည်'ဆိုတဲ့ ဘွဲ့ကိုပေးတယ်။ အလုံမြို့သူ မရွှေမယ်ကို ၂၃ နိဝင်ဘာ ၁၈၇၉ မှာ အမေးတော်ခံ ကတော်ကြီးနေရာ နေစေလို့၊ သနားတော်မြတ်ခံရ တယ်။ အနောက်ပွဲတက် ကန်တော့ခံတက်ရတဲ့ ကတော်ဘွဲ့ရသူ ၁၆ ယောက်မှာ မရွှေမယ်က နံပါတ် ၁ ဖြစ်လာတယ်။ ကသာမြို့ကိုလည်း စားရတယ်။

ကိုယ်တိုင်ရေးသားစီကုံးခဲ့ဖူးတဲ့၊ အစ္စသံခိပ် ဓမ္မသတ်လင်္ကာကို အကျယ် ချဲ့ပြီး၊ အစ္စသံခေပဝဏ္ဏနာ ဓမ္မသတ်လို့ ရေးပြန်တယ်။ ၁၉ ဧပြီ ၁၈၈၄မှာ ကင်းဝန်မင်းကြီးကတော် ကသာမြို့စားကွယ်လွန်တယ်။ ကင်းဝန်မင်းကြီးကို အင်္ဂလိပ်အစိုးရက၊ ဆက်ပြီး အုပ်ချုပ်ရေးမှာ အတိုင်ပင်ခံသဘောမျိုး ခန့်ထား တယ်။ စီအက်(စ)အိုင် ဘွဲ့တံဆိပ်အပ်နှင်းတယ်။ ၁၈၈၈ ရောက်တဲ့အခါ အငြိမ်းစား လစာပေးပြီး အနားယူစေတယ်။ ၁၈၉၃ မှာ ကင်းဝန်မင်းကြီးကို မင်းကြီးဘာဂျက် (Burgest)က တောင်းပန်လို့၊ ဓမ္မသတ် ၃၆ စောင်တွဲကို ရေးသားပေးတယ်။

ကြီးကျယ်တဲ့ပုဂ္ဂိုလ်ဖြစ်ပေမယ့် သေခြင်းတရားကို မလွန်ဆန်နိုင်ပါ။ ၃၀ ဇွန် ၁၉၀၇၊ အသက် ၈၆ နှစ် ၄ လ ၂၁ ရက်မှာ ကွယ်လွန်တယ်။

အိုလာပြီ

အဖိုးအဖွားတွေနဲ့ မြေးတွေကြားမှာ အဖေအမေမိမိတယ်။ သူတို့မှာ ကြေးသစ်လည်း ချရ ကြေးဟောင်းလည်းဆပ်ရနဲ့ မသက်သာဘူး။ အဖိုးအဖွားက သန့်စွမ်းဖျတ်လတ်ပြီး၊ ဝင်ငွေသင့်တင့်တယ်ဆိုရင် တော်သေးတယ်။ လူကျွတ်ကျွတ် ဝင်ငွေရှာမရရင် ဘယ်လိုလုပ်မလဲ။ သူတို့ပြဿနာကို သူတို့လည်း မဖြေနိုင်ပါ။

အဖိုးက မေ့တတ်လို့ကတော့ သူ့ ငယ်သူငယ်ချင်းနာမည် မသိတော့ဘူးတဲ့။ ဒါ ဘာဟုတ်သေးလဲ၊ ငါ ထမင်းစားပြီးပလားလို့တောင် မေးသေးတယ်။ အဖွားကလည်း လမ်းထိပ်က ကုန်စုံဆိုင်တောင် ရောက်အောင် မသွားနိုင်ဘူး။ လမ်းမှာ ခဏ နားနေရသေးတယ်။ အဖိုးတစ်ယောက်၊ တစ်နေ့က ခုတင်ခြေရင်း ဗီရိုလေးအောက်က ထွေးခံကိုလှမ်းဆွဲတာ ပုံရက်လဲကျပြီး ကိုယ့်ဟာကိုယ် ပြန်မထနိုင်တော့ဘူး။ ဒါနဲ့ ဓာတ်မှန်ရိုက်ကြည့်တော့ ၊ တင်ပါးဆုံဖိုးက ပဲ့ပြီး အရိုးကလေးထွက်နေလို့ အခု ပတ်လက်ဖြစ်နေပြီ။ ဘာတွေ ဆက်လုပ်ပေးကြရမယ်ဆိုတာ ဆက်ပြောဖို့ မလိုဘူး။ ဘာပြုလို့ သူများခေါ်ပြီး၊ မခိုင်းလဲလို့ အပြစ်တင်တော့၊ ပြုံးပြုံးပဲ 'ဒါလောက်တော့ ငါ့ဘာသာ လုပ်သင့်သလို'လို့ ဖြေတယ်။ အရင်က ကိုယ့်ဘာသာ လုပ်နိုင်တယ်၊ လုပ်သင့်တယ်၊ အခု မလုပ်နိုင်ဘူး၊ မလုပ်သင့်ဘူးလို့ အဖိုးကလည်း သိသင့်ပြီမဟုတ်လား။ အရင်က မော်တော်ကားနဲ့သွား၊ ဓာတ်လှေကားနဲ့တက်။ ဒါ့ကြောင့် ဗိုက်ကြီးစူထွက်လာတာလို့ ပြောတာကို စိတ်ထဲစွဲမနေနဲ့။ သားသမီးကလည်း၊ အဖေ ကလေးလို့ ပြန်ဖြစ်နေတာသိလို့ အနားကစောင့်ပါတယ်။ အိမ်မှုကိစ္စလုပ်စရာက

များတော့၊ ခဏကလေးလစ်ရင် လစ်တဲ့အတိုင်း ဖြစ်တော့တာပဲ။ အိပ်ရာထ မျက်နှာသစ်၊ ဆီးဝမ်းသွား၊ အစားအသောက်ကျွေး၊ တံတွေးထွေးဖို့ ထွေးခံ ယူမပေးမိဘဲ လစ်သွားတာတော့ အမှန်ပဲ။ ဘယ်လောက်များ ဒီလို ဆက်လုပ်ပေးနေရဦးမှာလဲလို့တော့ စိတ်နဲ့တောင် မပြစ်မှားပါနဲ့။ လုပ်ရမှာပဲ။ ဘယ် လောက်အထိ ဒဏ်ခံနိုင်မလဲဆိုတာတော့ တွက်ပါ။ နို့မဟုတ်ရင် ကိုယ်ပါ လဲမယ်။ ကိုယ်ပေးနိုင်တဲ့အချိန်၊ ကိုယ်သုံးနိုင်တဲ့ငွေ နှစ်မျိုးစလုံးညှိရမယ်၊ ငါက သားသမီး လက်လွတ်ရင်၊ ကမ္မဋ္ဌာန်းကျောင်း သွားနေမှာလို့ စိတ်ကူးရှိပေမယ့်၊ သမီးကလည်း လင်မရနိုင်၊ အဖေကလည်း ယုယဖို့လိုတယ်ဆိုတာမျိုး၊ ကြုံနေတတ်တယ်။ သူ့နာပြု (Nurse)တစ်ယောက်ငှားထားပြီး၊ ကိုယ်က လုပ်ငန်းမပျက်နေမယ်ဆိုတာက အပြောလွယ်တယ်၊ တကယ်ဖြစ်အောင်လုပ်ပေးဖို့ မလွယ်ပါ။

'ခင်ဗျား၊ အရင်က ဆူပူကြိမ်းမောင်းလုပ်နေကျ။ အခု သိပ်ငြိမ်တယ်၊ အရင်လို နေစမ်းပါဗျ'လို့ မိတ်ဆွေတစ်ယောက်ကို ပြောတော့၊ 'မဖြစ်ဘူးလေ၊ ဒေါသထွက်ရင် ငါအရင်သေမှာကွ၊ သွေးတိုးရှိတယ်'တဲ့။ အဲဒီတော့ လူကြီးဘက်ကလည်း အရင်လောဘ၊ ဒေါသတွေကို လုံးလုံးနှိမ်မရတောင်၊ ထက်ဝက်ခေါက်ချိုး လျော့ရလိမ့်မယ်။ ရောင့်ရဲတင်းတိမ်လွယ်တယ်ဆိုတာ အကျိုးများပါတယ်။ ဟိုဟာ ဒီဟာ လုပ်ချင်တယ်၊ မဖြစ်တော့ စိတ်ဆိုးတယ်။ 'အော်ချင် ငေါက်ချင်တယ်။ နောက်တော့ အနတ္တနဲ့ ဖြေရတယ်'လို့၊ ဦးငြိမ်းမောင်(အခု အသက် ၉၁ နှစ်)က ပြောပါတယ်။ အခု ငါ့အခြေအနေဟာ၊ ဘုန်းကြီးကျောင်းသွားပြီး ကပ်စားနေရတာထက် အများကြီးကောင်းသေးတယ်လို့၊ ကိုယ့်ဘာသာ အမွမ်းတင်(Self-esteem) ရတယ်။

ရယ်စရာ ပြောတာမဟုတ်ဘူးနော်။ ခုတင်ပေါ် ပတ်လက်ကလေး မနေရ ခင်က၊ အလုပ်တစ်ခုခု လုပ်နေပါ။ ရှေးတုန်းကတော့ လူတို့ဆိုတာ တောင်းပလုံး ရက်ရတယ်။ ဒါပဲ သူ့အလုပ်၊ အိမ်တိုင်မှာ ဒူးတစ်ချောင်း ထောင်ပြီး၊ နံရိုးပြိုင်းပြိုင်းနဲ့ အကျီကိုယ်ချွတ်ထိုင်ရင်း ဓားမောက် အရိုးရှည်ကို ကြမ်းမှာထောက်ရင်း နှီးဖျာပါ။ ထိုင်ရာမထ ဓားသွေးကျောက်မှာ ဓားကိုသွေးပါ၊ ကြမ်းပေါက်က ကွမ်းတံထွေး ထွေးပါ။ အဲဒါ ရှေးက လူအိုရဲ့ရုပ်ပုံလွှာပေါ့။ အခုခေတ်မှာတော့ တရုတ်စကား သင်ပါ။ 'ဟောင်နင်ပုဟောင်'လောက်ပြောတတ်ဖို့၊ ဦးနှောက်သိပ်ကောင်းဖို့ မလိုပါဘူး။ စမ်းကြည့်ပါ။ အသေဝနာစ ငါလန့်ဆိုတဲ့ မင်္ဂလာတရားကို ပစ်ပယ်ပြီး၊ ကိုယ့်ထက်ငယ်တဲ့ ကလေးအမိုက်တွေနဲ့ ပေါင်းသင်းပြီး

ကျားထိုးပါ။ ဇယ်တောက်ပါ။ ငြင်းပါ။ ကိုယ့်ကမ္ဘာကလေးကို ကိုယ်တည်ဆောက်ပါ။ လူ့ရိုသေအောင် အော်ငြိုး ဘုရားရှိခိုးပါ။ မေ့စကြာရွတ်ပါ။ အဆုံးမသတ်နိုင်ဘဲ နည်းနည်းလည်နေလည်း။ ကြားတဲ့လူတွေက သိမှာမဟုတ်ပါ။ ခုနပြောတဲ့ အိမ်တိုင်ဖို့ပြီး နီးပြာတဲ့ တစ်တောင် ပတ်လည် နေရာဟာပဲ ကိုယ့်ကမ္ဘာပေါ့။ လက်သာကိုယ်လွတ်နေချင်တဲ့ ကမ္ဘာလူ့ဖျင်းကြီးတွေလည်း ရှိပါတယ်။ သူတို့ကိုတော့ သွားပြီး မနှောင့်ယှက်ပါနဲ့။ သူတို့ဟာ တစ်ခါက သိပ်အလုပ်လုပ်ခဲ့ပြီး အခု ခြေကုန်လက်ပန်း ကျသွားတာလည်း ဖြစ်မယ်။ ရုပ်ရှင်မှာလို 'တဖြည်းဖြည်း ဖိုန်ပြီးပျောက်'(fade out)ဖို့ပဲ ကြိုက်တန်တူပါတယ်။

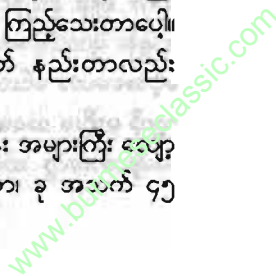
လူအိုတစ်ယောက်အတွက်၊ နေရေး၊ ထိုင်ရေး၊ စားရေး၊ သောက်ရေး၊ မြို့နဲ့ တော မတူသလို၊ ခုခေတ်နဲ့ ရှေးခေတ်လည်း မတူဘူး။ အခုဆို ၊ မတူပဲ ကွာခြား ချက်က ပိုမြန်လာတယ်။ မြေးတွေ ရန်ဖြစ်နေရင်၊ 'ဒီအိမ်မှာ အနည်းဆုံး TV နှစ်လုံး ရှိရမှာကွဲ့'လို့၊ ဖျန်ဖြေပေးပါ။ လူလည်းလိုက်ပါတယ်။ ၁၉၆၅ က အသက် ငါးဆယ် ပြည့်တယ်။ ကိုယ့်ထက် ရှစ်နှစ်ကြီးတယ် ကိုယ်တိုင်က အသက် လေးဆယ် ကျော်မှာ၊ တစ်ခေါင်းလုံးဖြူနေလို့ ပင်စင်ယူတော့မလား၊ အမေးခံရတယ်။ ကိုယ့်ထက် ငါးနှစ်ငယ်တဲ့ဇနီးနဲ့ ယှဉ်ထိုင်နေရင်၊ 'ငယ်လင်ငယ်မယားလား'လို့ အမေးခံရတယ်။ အဲဒီတုန်းက အခုပြောတဲ့အမျိုးသမီးကို၊ အသက်ငါးဆယ်လို့ မထင်ပါ။ ခြောက်ဆယ် ကျတော့လည်း၊ ခြောက်ဆယ်လို့ မထင်ပါ။ ခုနစ်ဆယ် ကျတော့၊ ကိုယ်တိုင်က နိုင်ငံခြားရောက်နေလို့ မျက်မြင်မဟုတ်ပေမယ့်၊ လုပ်ငန်း ကြီးတစ်ခုကို အောင်အောင် မြင်မြင်ခေါင်းဆောင်ဆဲပဲလို့ သတင်းရလျက်ပါပဲ။ အသက်ရှစ်ဆယ်ပိုင်းကို ဝင် လာတော့၊ သမီးတစ်ယောက်က သူ့လုပ်ငန်းမှာ အချိန်ပိုင်းဝင်လုပ်ပေးတယ်။ နောက် ချိန်ပြည့်ဖြစ်လာတော့၊ သူ့ဆုံးဖြတ်ချက် ကိုတောင် ပြင်ဆင်နိုင်တဲ့ဦးစီး ဖြစ်လာတယ်။ အဲဒီလိုပြောင်းသွားတာကို သူ့ကို ခင်တဲ့ပရိသတ် မသိလိုက်ဘူး။ သူ့အဖြစ်ပြောရရင် ဦးစီးနေရာက ပြတ်ပြီး၊ မှီခိုအဆင့်တစ်နဲ့ ထိန်းနိုင်ပါသေးတယ်။ အိုပေမယ့် အိုမှန်း မသိလိုက်ဘူး။ အသက်ရှစ်ဆယ်ပြည့်ပွဲလုပ်တော့ သူ့ပုံကို ပုံတူ ဆွဲပေးတဲ့လူတွေ ရှိတယ်။ ယှဉ်ကြည့်တဲ့အခါ၊ ပုံက နည်းနည်းနုနေတယ်။ 'အရင် သုံးလေးနှစ်က၊ ငါ့ပုံကို မဂ္ဂဇင်းမှာ ကာဗာဂဲလ်(cover girl)တောင် လုပ်ကြသေး တယ်။ အဲဒီပုံကလည်း အဲဒီအသက်မှာ ရိုက်တဲ့ပုံမဟုတ်ဘူး။ ဒီတော့၊ ပန်းချီဆရာ မျက်စိလည် သွားတာနဲ့တူတယ်'လို့ ပြောပါတယ်။ သူ့ကတော့ ဓားမောက်တစ်လက်နဲ့ နီးပြာသလိုလုပ်ရတဲ့အလုပ်မျိုးကို၊ လုပ်မြဲလုပ်နေတော့ မောသွားပြီ၊ ခြေကုန် လက်ပန်းကျပြီလို့ ဘယ်မှာရှိမှာလဲ။ စာရေးတဲ့အခါ ရေးပြီးသား ထပ်ရေးတာမျိုး ရှိလာပြီ၊ မေ့စကြာရွတ်ရင်း အဆုံးသတ်မရသလိုပေါ့။ ကိုယ်တွေ့နဲ့ ယှဉ်ပြောရ

ရင်တော့ နည်းနည်းနေးတယ်၊ လမ်းထွက်လျှောက်ရင် ခလုတ်တိုက်တာ များတယ်။ လူနာမည်တွေ မမှတ်မိဘူး၊ မမှတ်မိတာက ဂရုစိုက်ပြီး မမှတ်လို့ပါ။ ဂရုစိုက်စရာ မလိုဘူးလို့လည်း ဆုံးဖြတ်လို့ပါ။ မှတ်ချင်တော့ ဘယ်အကြောင်းကို ဘယ်စာအုပ်ထဲ မှာ စာဖျက်မှာအတိအကျ မပြောတတ်တောင်၊ မှန်းပြီး ခဏချင်း ရှာပေးနိုင်တယ်။ ဘယ်ကျောက်စာ စာကြောင်းဘယ်လောက်မှာ၊ ဒါ ပါတယ်လို့ ပြောနိုင်တယ်။ နေ့စဉ်သုံးရတဲ့ ရုံးခန်းသော့ကိုတော့၊ နေ့တိုင်း ရှာရတာက ပုံမှန်။ ခဏခဏ ရှာရတာက အမြဲ။ မကြာခင် အသက်ခြောက်ဆယ်ပြည့်မယ့် တိုးလှတော့၊ မယားနဲ့ သမီးကို စော့လိုက်ပို့ပြီး၊ သူတို့မပါဘဲ ပြန်လာတတ်တယ်။ မေ့လို့လို့ပြောတယ်။ ဟုတ်ချင်မှ ဟုတ်မှာပါ။ 'အသက်ကြီးလို့ နားပင်းသလိုပဲဆိုပေမယ့်၊ ကြားချင်တာ တော့ ကြားတာပဲ ဆိုသလိုပါပဲ။ အသက်ရှစ်ဆယ်ရောက်မှ၊ ငါ လူလတ်ပိုင်း ကျော်ခဲ့ပြီပေါ့လို့ သဘောပေါက်တဲ့လူလည်း ရှိပါတယ်။ အသက်ငါးဆယ်ကျော်မှ ရှင်ဘုရင်တက်ဖြစ်တော့၊ သမီးကညာတွေ့ဆက်ကြရင် တက်တစ်ခေါက်ခေါက်နဲ့ ခံနေရတဲ့ ဘုရင်လို့လည်း ဖြစ်နေတတ်တယ်။ ခုခေတ်မှာ အသက် ၇၅နှစ် အောက် 'အိုနု'၊ ၇၅ နှစ်အထက် 'အိုရင်' လို့တောင် ခွဲပြောကြသေးတယ်။ အဲဒါကို လက်မခံဘဲ၊ တချို့က ၈၀ ကျော်ထိ 'အိုနု'လို့ပဲ သွားလာလှုပ်ရှား နေသေးတယ်။ အဲဒါ ဘာပြုလို့လဲဆိုတော့၊ လူကြီး ၈၀ ရာနှုန်းမှာ ရောဂါကြီး မရှိဘူး၊ ရောဂါကြီးရှိတဲ့ အထဲမှာ၊ ၅ ရာနှုန်းပဲ ဆေးရုံတင်ရလောက်အောင် ဂရုစိုက်ဖို့ လိုတယ်။

- (၁) သွားလာလှုပ်ရှားဖို့ လွယ်တယ်။
- (၂) အဟာရဖြစ်မယ့် အစားအစာရလွယ်တယ်။
- (၃) ဆေးဝါးအကူအညီရဖို့ လွယ်တယ်။

'ရဖို့လွယ်တယ်'ဆိုတဲ့ စကားမှာ၊ ငွေကြေးတတ်နိုင်ဖို့ လိုတယ်လို့၊ ဖြည့်စွက်ပြောရပါမယ်။ မြို့နဲ့ တောလည်း ကွာတာပေါ့။ မြို့မှာ ဘာမဆို အကူအညီ ရလွယ်တယ်။ ခုထို လွယ်တယ်လို့ ထင်ပါတယ်။ 'အိုရင်' တွေထဲက၊ အရင်လို မသွက်ပေမယ့် ငါလည်းပါမယ်ဆိုပြီး ဝင်နွံကြပါသေးတယ်။ အသက်အရွယ် အလိုက် နားနားနေနေ ဝင်လုပ်တော့လည်း အရာရောက်ပါတယ်။ ငါလုပ်တဲ့ အလုပ်ကို ၆၀ ကျော် လည်း ဆက်လုပ်မယ်၊ လုပ်ဖြစ်တယ်။ ၇၀ ကျော်လည်း ဆက်လုပ်မယ်။ လုပ်ဖြစ်တယ်။ ၈၀ ကျော်ရင် ဘယ်လိုလဲ ကြည့်သေးတာပေါ့။ အဲဒါ စိတ်ဓာတ်နဲ့လည်း အများကြီးဆိုတယ်။ မစ္စရစ်တီ နည်းတာလည်း ပါတယ်။

ဒုတိယကမ္ဘာစစ်လွန်တော့၊ မွေးစကလေးအသေနှုန်း အများကြီး လျော့ တယ်။ အများကြီးလည်းမွေးတယ်။ အဲဒီတုန်းက ကလေးဟာ၊ ခု အသက် ၄၅

နှစ် ရှိပြီး ခရစ်နှစ် ၂၀၀၅ ဆိုရင် ၆၀၊ ၂၀၂၀ မှာ ၇၅၊ သူတို့က ပိုပြီး၊ တို့ထက် အသက်ရှည်မယ်ထင်တယ်။ ငါ့ကို အသက် ၆၀ ကျော်ရင်၊ ဒီမှာ အလုပ်က ရပ်နားလိုက်တယ်။ တခြားနိုင်ငံက ဆက်သုံးတယ်။ နောက်တော့ ၇၀ ကျော်လည်း သုံးမယ်။ ၈၀ ကျော်လည်း သုံးမယ်ဆိုရင်၊ (အထူးရှင်ပြုဖို့ မလိုဘူး) နှစ်ဖက်စလုံး အကျိုးရှိတယ်။ ငါကတော့ အလုပ်လုပ်မှာပဲ။ ဦးလှရွှေပြောတဲ့ 'ထမ်းပိုးကျွတ်' ပဲ။ ထမ်းပိုးနဲ့ ရှန်းရင်း၊ လဲသေတော့မှ ထမ်းပိုးချွတ်လိုက်ပါ။ ဖြစ်တယ်။ စစ်ပြီးမှ မွေးတဲ့ ကောင်လေးတွေလည်း အလားအလာရှိပါတယ်။ ဒီနေရာမှာ၊ အလုပ် လုပ်နေလို့ ပိုအသက်ရှည်တယ်လို့ ပြောချင်တယ်။ အသက်ကြီးတော့ စိတ်ဝင်စားတဲ့ အလုပ်နဲ့ဘက်တွဲပြီး၊ ငွေရတဲ့အလုပ်လည်း လိုပါတယ်။ တစ်နေ့ကပဲ၊ ခင်တဲ့မိတ်ဆွေ တစ်ယောက်ကို 'ခင်ဗျား အလွယ်နည်း စဉ်းစားပါ။ အသက်ရှင်ဖို့ စားရသောက်ရတဲ့ နေ့စဉ်သုံးစရိတ်နဲ့ အသုဘစရိတ်၊ ဘယ်ဟာက သက်သာမလဲ၊ သက်သာတာလုပ်' လို့ ပြောမိတယ်။ သူက ရယ်စရာပဲ ပြန်ပြောတယ်။ 'အခု မန္တလေးမှာ၊ စရိတ်ငြိမ်း သင်္ဂြိုဟ်ပေးတဲ့ လူစုရှိတယ်။ လုပ်ရိုးလုပ်စဉ်(stereotypes)တွေက ဖဲ့ထွက်ပြီး၊ ဉာဏ်ရှိရင် နှိသလို အလုပ်လုပ်တာကို ခွင့်ပြုတဲ့ခေတ်မှာ၊ အသက်ကြီးတဲ့လူဟာ အရင်ကထက် ပိုတော်လာတာကိုတွေ့ရတယ်လို့ ဆိုပါတယ်။ အရင်က အတွေ့ အကြုံပေါ်မှာ၊ အခု လွတ်လွတ်လပ်လပ်စိတ်ကူးခွင့်ရလို့ ပိုပြီး ကောင်းအောင် စီမံဆောင်ရွက်တတ်တယ်။ အသက်ကြီးသူများလေ၊ လူစုအသင်းအဖွဲ့မှာ ဉာဏ် အားသာလေလို့ ယူဆနိုင်တယ်။

အခု အသက် ၆၅ ရှိတဲ့လူကို စစ်ပြန်/သေရွာပြန် (surviver) လို့ ခေါ်ရ မယ်။ သူနဲ့ရွယ်တူအများကြီး သေကုန်ပြီ။ ကြီးကျယ်တဲ့(ကင်ဆာလို) ဝေဒနာ မရှိရင် ၊အစားအသောက် အနေအထိုင်လည်း ဆင်ခြင်မယ်ဆိုရင်၊

အခု၊ အသက် ၆၅ ရှိသူ ယောက်ျားဟာ၊ ရှေ့ ၁၄ နှစ်ခွဲ၊ မိန်းမ ၁၉ နှစ်

၇၅	၉ နှစ်	၁၁နှစ်ခွဲ
၈၅	၅ နှစ်ခွဲ	၇ နှစ်
၁၀၀	၂ နှစ်ခွဲ	၃ နှစ်

အမျိုးသမီးက ပိုပြီး အသက်ရှည်တတ်တာကတော့၊ သူတို့မှာ စစ်ဒဏ်၊ ဆေးလိပ်၊ အရက်၊ အန္တရာယ်တွေ နည်းတယ်။ ခန္ဓာကိုယ်တည်ဆောက်ပုံကလည်း ယောက်ျား ထက် ပိုပြီး ကြံ့ခိုင်တယ်။ အသက် ၆၅ နှစ်ကျော်တွေထဲမှာ၊ မိန်းမက ၆၀ ရာနှုန်း ရှိတယ်။ ၈၅ နှစ်ကျော် သုံးယောက်မှာ နှစ်ယောက်က မိန်းမဖြစ်တယ်။ မင့်အမေဟာ မင်းအမေထက် အသက်ရှည်မယ်။ သူ မုဆိုးမဖြစ်တဲ့အခါ သူ့မှာ သူ့လို မုဆိုးမ အဖော်တွေ အများကြီးရှိမယ်။ တစ်မျိုးပြောရရင် အသက်ကြီးတဲ့ အမျိုးသားတွေ ထဲမှာ ၁၅ ရာနှုန်းပဲ မုဆိုးဖို့ရှိမယ်။

အသက်ရှည်တာ၊ ကုလား တရုတ် မြန်မာနဲ့ မဆိုင်ပါ။ ဒါပေမဲ့ အသက်ရှည် တဲ့မျိုး ရှိတယ်။ အမျိုးထဲမှာ အဖိုးအဖွား အသက်ရှည်သလား၊ အဖေ၊အမေ အသက် ရှည်သလား၊ ညီအစ်ကို မောင်နှမသားချင်းတွေ အသက်ရှည်သလား။ ရောဂါ အနေနဲ့၊ သွေးကြောပိတ်နာ(atherosclerosis)၊ နှလုံးရောဂါ(heart disease) သွေးတိုး(high blood pressure)၊ ဆီးချို(diabetes)ကင်းသလား။ အသက် တိုစေ တယ်လို့ သေသေချာချာသိနေတဲ့ ဆေးလိပ်၊ အရက် အရှူ၊အသောက်လွန်သလား၊ ဝလွန်းသလား၊ အစာ သိပ်ညှံနေသလား၊ အစာ သိပ် ကောင်းနေသလား၊ ဖူးယစ် ဆေးဝါး၊အရက်များသလား၊ ဆေးလိပ် သိပ်သောက်သလား၊ ပတ်ဝန်းကျင် ညစ်ညမ်းသလား၊ စကားပြောနေရင်း စကားစပျောက်ပြီး ဆက်မပြောတတ် ဖြစ်နေပြီလား၊ သိပ်ဆင်းရဲသလား၊ အလုပ်သိပ်ပင်ပန်းသလား၊ အစိုးရိမ် အကြောင့် ကျ လွန်သလား၊ အထိတ်အလန့် အကြောက်ကြီးသလား၊ ကျန်းမာရေး ဂရုမစိုက် ဘူးလား၊ အထီးကျန် အသုံးမကျ ဖြစ်နေပြီလား ၊ ဒါတွေကို ပြင်နိုင်ရင် အသက် ရှည်ဖို့ များတယ်။ တစ်မျိုးပြောရရင် အသက်ရှည်ဖို့ ညောင်ထောက်၊ တံတားခင်း ဆိုတဲ့ ယတြာမျိုးတွေက -

- ပျော်တယ်၊ လက်ရှိအခြေအနေကို ကျေနပ်တယ်၊
 - ကိုယ်လက် လှုပ်ရှားသင့်သလောက် လှုပ်ရှားတယ်၊ အပိုအလုပ်လည်း နည်းနည်းဝင်လုပ်တယ်၊
 - စိတ်ဓာတ်ကြံ့ခိုင်တယ်၊ 'ငွေ'ဆိုပါတော့၊
 - ကိုယ့်ကို ဝန်းကျင်က 'အားကိုးတယ်' (ဆွေးနွေးမေးမြန်း တိုင်ပင်ချင်ကြ တယ်၊ တပည့်ခံချင်ကြတယ်)၊
 - ပညာအဆင့်မြင့်တယ်၊
 - အသိအမြင်ကြီးတယ်၊ ထက်မြက်တယ်၊
 - (ဒုက္ခမပေးတဲ့) အိမ်ထောင်၊ ကျန်းမာအောင်ကုသပေးမယ့်လူ ရှိတယ်။
- ဘာတွေဘယ်လောက်ကောင်းကောင်း မသေတဲ့လူတော့ မရှိပါ။

မြန်မာ ဝိဇ္ဇာသိပ္ပံအကောသမီ

မြန်မာနိုင်ငံဝိဇ္ဇာနှင့်သိပ္ပံပညာရှင်အဖွဲ့ (Myanmar Academy of Arts and Sciences) ကို ၁၆ ဩဂုတ် ၁၉၉၉ မှာ ဖွဲ့စည်းခဲ့ပါတယ်။ မြန်မာစာအဖွဲ့၊ မြန်မာသမိုင်းအဖွဲ့တွေနဲ့ အလားတူ တန်းတူဖြစ်တယ်။ နိုင်ငံထုထောင်ရာမှာ အသိ ပညာရှင် အတတ်ပညာရှင်တွေက မိမိနိုင်ငံမိမိလူမျိုးဆိုတဲ့ ကိုယ်စိစွမ်းသလောက် ပါဝင်ဆောင်ရွက်ရမယ်။ မြန်မာစာအဖွဲ့၊ မြန်မာသမိုင်းအဖွဲ့၊ ပညာရေးသုတေသန အဖွဲ့တွေရဲ့အင်အားကိုလည်း ရနိုင်သလောက်ယူပြီး အလုပ်လုပ်ရမယ်။ ဝိဇ္ဇာဘာသာရပ် ၁၁ ခု၊ သိပ္ပံဘာသာရပ် ၈ ခု၊ စီးပွားရေး၊ ဥပဒေပညာ၊ သင်ကြားမှုနဲ့ သင်ယူမှုပညာ၊ ဘာသာစကားဘာသာရပ် ၄ ခု၊ အစုစုဘာသာရပ် ၂၃ မျိုးက အစုစုအဖွဲ့ဝင်ပေါင်း ၇၁၇ ဦး ရှိတယ်။

သမိုင်းလေ့လာသူတစ်ယောက်အနေနဲ့ ရှေးရှေးက အကောသမီဆိုတာ ဘယ်ဟာမျိုးလဲလို့ ပြန်ကြည့်မိပါတယ်။ ပြင်သစ်နိုင်ငံ လူဝီ ၁၄ (Louis XIV, 1643-1715) လက်ထက်မှာ ဓာတုပညာရှင်တစ်ဦးကို မင်းက အငြိမ်းစားလစာ များများပေးပြီး ခန့်မြှင့်ပါတယ်။ အကောသမီကို လူဝီ ၁၃ (Louis XIII, 1610-1643)ကပဲ၊ အမတ်ကြီး ရေရှယ်လေ (Richelieu, ၁၆၄၃ ကွယ်လွန်)က စတင်ဖော်ထုတ်ခဲ့တာ ဖြစ်ပါတယ်။ ပထမအစမှာ ဒီအဖွဲ့က ပြင်သစ်ဘာသာစကားကို အသုံးအစွဲများဖို့၊ မှန်မှန်ကန်ကန် ပြောတတ်ဖို့ ချေချောင်ပြောဆိုဖို့ လုပ်ဆောင်ပေးရမယ့်အဖွဲ့ ဖြစ်ပါတယ်။ အဖွဲ့ဝင် လေးဆယ်သာရှိပြီး၊ ဒီလိုအဖွဲ့မျိုးမှာ ပါဝင်ရတာကို သိပ်ဂုဏ်ယူကြပါတယ်။ သိပ္ပံပညာ တိုးတက်ကြီးပွားဖို့ ရည်ရွယ်ပြီး ပညာရှင်ကြီးတွေရဲ့ဂျာနယ် (The Journal des Savants) နာမည်နဲ့

ဂျာနယ်တစ်စောင် ထုတ်ခဲ့တာ၊ ဒီကနေ့အထိ ထုတ်ဝေဆဲပါပဲ။ ကိုလာ (Colbert)က ပါရီ (Paris)မှာ နက္ခတ်မျှော်စင်(astronomical observatory) ကို ဆောက်တယ်။ ဘုရင့်စာကြည့်တိုက်(The Royal Library) မှာ အစက စာအုပ် တစ်သောင်းခြောက်ထောင်က နှစ်သန်းခွဲအထိ တိုးပွားလာတဲ့အတွက်၊ ဟိုအခါက ပညာရပ်ကျမ်းမျိုးစုံလို့ ကမ္ဘာကျော်ဖြစ်ခဲ့တယ်။ ကနေ့အထိပဲ ကမ္ဘာအရပ်ရပ်က ပညာရှင်တွေ၊ ကျမ်းကိုးရှာဖို့ လာရောက်ကြတယ်။ နိုင်ငံအစိုးရကလည်း ပမာနအကျဆုံးတာဝန်ဟာ စာပေအနုပညာနဲ့သိပ္ပံကို နိုင်ငံတကာက အတုယူလောက်တဲ့အထိ မြှောက်စားအားပေးမယ်လို့ သတ်မှတ်တယ်။ ဒီလိုလုပ်ငန်းမျိုးမှာ တက္ကသိုလ်ဆိုတဲ့အဖွဲ့အစည်း မပါလို့မဖြစ်၊ တက္ကသိုလ်ဝန်ထမ်းတွေ မပါလို့မဖြစ် ပါဝင်ကြရမှာဖြစ်ပါတယ်။

အခုအခါ နာမည်ကြီးတက္ကသိုလ်တွေဟာ ခေတ်လယ် (Middle Ages) က စတင်ပေါ်ပေါက်ပါတယ်။ ခေတ်လယ်ဆိုတာ ခပ်လွယ်လွယ် ပြောတော့ ဥရောပ(Europe)မှာ ငါးရာစုနှစ်က တစ်ဆယ့်ငါးရာစုအထိ ကာလကို ခေါ်တာဖြစ်တယ်။ ကမ္ဘာမှာ ခေတ်လယ်အခြေအနေမျိုးကို၊ ခုထို ဆက်လက်ကျင့်သုံးနေလို့ သိပ်ခေတ်နောက်ကျတဲ့ နိုင်ငံနဲ့လူမျိုးတွေ ရှိပေမယ့်၊ အများစုကတော့ ခေတ်သစ်ထဲမှာ တိုးတက်ကြီးပွားနေကြပါတယ်။ ရောမ ဧကရာဇ်နိုင်ငံကြီး (Roman Empire) ပျက်သုဉ်းတော့ ပညာရေးသိပ်အားနည်းပြီး အမှောင်ခေတ်(Dark Age)လို့ တင်စားပြီး ခေါ်တဲ့အခါမှာ၊ အီတလီ(Italy)နဲ့ စပိန်(Spain)ကလွဲပြီး အဆင့်မြင့်ပညာကို သင်ကြားပို့ချတဲ့နိုင်ငံ မရှိသေးပါ။ အဲသည်နှစ်နိုင်ငံမှာတောင် အဆင့်မြင့်ပညာရှိတယ်လို့ သာမညပြောရပေမယ့် တကယ် အဆင့်မမြင့်လှပါ။

ဗြိတိန်(Brittany)နယ်သား အဗေလတ်(Abelard)ဟာ ဟိုခေတ်က ပညာရှာသူတွေ သိပ်အာရုံစိုက်တဲ့ ဒဿနိကပညာမှာ ထူးချွန်ပြောင်မြောက်တဲ့လူကို လည်ရှာတယ်။ ငါ့လောက်မတော် ဆိုသလို တွေ့ရှိတာနဲ့ တပည့်တွေလက်ခံပြီး သူ့ကိုယ်တိုင်သင်ကြားပို့ချလို့၊ သူ့ဆီမှာ တပည့်ထောင်နဲ့ချီပြီး ရောက်လာတယ်။ သူ့ဆီကတော့တပည့်တွေက အဖွဲ့ဖွဲ့ပြီး တစ်ဆယ့်နှစ်ရာစုမကုန်မီမှာ ပါရီတက္ကသိုလ်ကိုတည်ထောင်ကြတယ်။ ပညာရပ်တစ်ခုမှာ လုပ်ဖော်ကိုင်ဖက်တွေစုပြီး အသင်းရယ်လို့ဖြစ်လာရင် ယူနီတရီတ(Universitas)လို့ ခေါ်လေ့ရှိပါတယ်။ အဲဒီအဖွဲ့က ယူနီတရီတီ(University)ဆိုတဲ့အမည်၊ ပေါ်ထွက်လာတာ

ဖြစ်တယ်။ ဘုရင်နဲ့ ရဟန်းမင်း (Pope) ကလည်း အားပေးတယ်။ ဆရာတွေကို ပညာအရာမှာ ဘုန်းကြီး(Priest)တွေနဲ့တန်းတူပဲလို့ သတ်မှတ်တယ်။ (ဆိုလိုတာက ဘုန်းကြီးတွေပဲ အရင်က စာတတ်ပေတတ်ရှိတယ်။ အခု လူဝတ်ကြောင်လည်း ဘုန်းကြီးအဆင့်ပီလာပြီလို့ အသိအမှတ်ပြုတာဖြစ်တယ်။) အခု ဘွဲ့ရတဲ့လူတွေ ဝတ်ခွင့်ရတဲ့ဝတ်လုံဟာ ဘုန်းကြီးဝတ်စုံပဲ ဖြစ်ပါတယ်။ ပြင်သစ် ပါရီ (Paris)မှာ ပညာတန်ဆောင်အဖွဲ့မျိုးရှိသလို ဗိုလုံယာ(Bologna)မှာလည်း ပညာရှာ အဖွဲ့ အစည်းထွန်းကားပါတယ်။ ပါရီ(Paris)က ယုံကြည်ကိုးကွယ်မှုကို အလေးပေး လေ့လာသလို ဗိုလုံယာ(Bologna)က ဥပဒေပညာကို ထိပ်တန်းထားပြီး လေ့လာ တယ်။ လူဥပဒေကို သင်ပေးသလို၊ ရဟန်းမင်းဥပဒေလည်း သင်ပေးတယ်။ ကထိက(Lecturers)တွေ လိုက်နာရမယ့် စည်း၊ နည်း၊ ဥပဒေတွေလည်း ပေါ်လာ ပါ တယ်။ ဟင်နရီ-၂ (Henry II, 1154-1189) လက်ထက်မှာ ပါရီတက္ကသိုလ်မှာ မနှစ်သက်စရာ အချက် တစ်မျိုးမျိုးရှိလို့ အောက်စဖို့ဒ်တက္ကသိုလ်(Oxford University) ပေါ်လာရပါတယ်။ ကိဗရစ်တက္ကသိုလ်(Camebridge University) နဲ့ တခြား ပြင်သစ်(France)၊ အီတလီ(Italy)နဲ့ စပိန်(Spain)တွေမှာ ပေါ် လာတဲ့တက္ကသိုလ်တွေကတော့ တစ်ဆယ့်သုံးရာစုနှစ်က ထူထောင်ကြတာ ဖြစ်ပါတယ်။ ဂျာမနီ(Germany)မှာတော့ တစ်ဆယ့်လေး၊ တစ်ဆယ့်ငါး ရာစုနှစ် တွေရောက်မှ ပေါ်လာကြပါတယ်။ မြောက်ပိုင်းမှာ ပါရီ (Paris) တက္ကသိုလ်ပုံစံ၊ တောင်ပိုင်းမှာ ဗိုလုံယာ(Bologna)တက္ကသိုလ်ပုံစံကို အတုယူကြတယ်။ ထူးချွန်တဲ့ တပည့်ကို အခါအခါ ဘွဲ့(degree)ပေးတယ် ဆိုတာ၊ ရှေးကတော့ ဆရာလုပ်ခွင့် ယေးတာ ဖြစ်တယ်။ မဟာဘွဲ့(master)၊ ပါရဂူဘွဲ့(doctor)ကို ဆိုလိုတယ်။ ဝိဇ္ဇာဘွဲ့၊ သိပ္ပံဘွဲ့(B.A., B.Sc.)တွေက အတန်းငယ်၊ ဆရာငယ်တွေအတွက် ဖြစ်ပါတယ်။

တပည့်ရဲ့အသက်ကို အကန့်အသက်မထားပါ။ ဆရာမှာလည်း ကန့် သတ်ချက် ရှိဟန်မတူပါ။ တက္ကသိုလ် အဆောက်အဦရယ်လို့လည်း သီးသန့် မရှိပါ။ အခန်းကြီးရဲကြမ်းပေါ်မှာ ကောက်ရိုးခင်းထိုင်ပြီး သင်ယူကြရတယ်။ အစမှာ ဂရိ(Greek)၊ ရောမ(Rome)က ပညာတွေ ကိုသင်တယ်။ နောက်တော့ အာရပ်(Arab)အတွေးပိုင်းကို နေရာပေးလာပါတယ်။ ဂျူးဝါဒ(Judaism)၊ ခရစ်ဝါဒ (Christianity)တွေက အာရပ် (Arab)နယ်က ဝါဒတွေဖြစ်ပါတယ်။ သမိုင်း (History) မသင်ပါ။ လက်တင်(Latin)ဘာသာစကားပဲ သုံးတယ်။ အင်္ဂလိပ်၊ ပြင်သစ်၊ စပိန် စတဲ့ ဘာသာစကားတွေကို တန်ဖိုးမထားပါ။ ရှေးကကျမ်းတွေ ထဲမှာ မပါလို့ အခုလူတွေ မသိတာများတယ်။ သိချင်ရင် လက်တွေ့စမ်းသပ်ချက် (Experimentation)လုပ်ပါလို့၊ စပြောတဲ့ ပုဂ္ဂိုလ်က အင်္ဂလိပ်ဘုန်းကြီး (Franciscan monk) ရော်ဂျာဘောကွန်(Roger Bacon) ဖြစ်တယ်။ သူက

'လူတွေကောင်းကင်မှာ ပျံလိမ့်မယ်။ မြင်းမဆွဲဘဲ သွားတဲ့လည်း၊ မလှော်ဘဲ ရွေ့လျားတဲ့လေး၊ အောက်က တိုင်မခံဘဲ သွယ်တန်းတဲ့တံတားတွေ ပေါ်လာမှာ' လို့ သူက စပြောတာဖြစ်ပါတယ်။ ဆိုလိုတာက အခုပြောတဲ့ အသစ်အဆန်းတွေ ပေါ်လာဖို့လမ်းစဟာ သင်္ချာ၊ ဓာတုဗေဒ၊ ရူပဗေဒ တွေမှာ အခြေခံရမယ်ဆိုတဲ့ သဘောထားတွေ၊ တက္ကသိုလ်မှာဝင်လာပါပြီ။ နောက် တစ်ဆယ့်ငါးရာစုနှစ် ဝင်တဲ့အခါ ခေတ်သစ်စပြီဆိုရမယ်။ အဲဒီတော့မှ ပုံစံသစ်တက္ကသိုလ် ပေါ် ထွန်းလာပါတယ်။

နိဂုံး

အကေဒမီဆိုတာ တစ်ခါက ပညာရပ်တစ်ခုခုမှာ ထင်ရှားကျော်ကြားခဲ့တဲ့ အဖိုးကြီး၊ အခုဆင်းရဲနေတာကို နိုင်ငံအဖိုးရက မသေခင် မကြောင့်မကြ စား သောက်နေနိုင်အောင် ငွေကြေးထောက်ပံ့တာ ဖြစ်တယ်။ ဆယ်ဂဏန်းလောက်ပဲ ရှိမယ်။ တက္ကသိုလ်ဆိုတာကလည်း ဘာသာရပ်တစ်ခုမှာ အရင်သိဖူးသမျှကို မပျောက်ပျက် မတိမ်ကောအောင် ထိန်းထားတဲ့ ပညာရှိဆရာတွေရဲ့အဖွဲ့အစည်း ဖြစ်တယ်။ ဒီဆရာတွေ ကိုယ်တိုင်ကလည်း ဆိုင်ရာပညာရပ်ကို ဆက်လက်တိုးပွားဖို့ သုတေသနကို စူးစိုက်ဆောင်ရွက်တယ်။ ပညာရပ်ကိုဆက်ခံမယ့် လူသစ်ကိုလည်း မွေးချင်တယ်။ ဒီဆရာတွေမှာ တခြားဝင်ငွေရမယ့်လုပ်ငန်း မရှိလို့ သူတို့ အသင့် အတင့် စားသောက်နေထိုင်နိုင်အောင် တပည့်တွေရဲ့ဉာဏ်ပူဇော်ခကို ယူရတယ်။ စေတနာတွေ၊ မေတ္တာတွေရှေ့ထားပြီး လူစည်းစားအောင် ဆွယ်တရား မဟောပါ ဘူး။ သူတို့ဆီကိုလာရောက်တဲ့ တပည့်တွေဟာ ဘာသာရပ်ကို တကယ် ဝါသနာ ပါလို့၊ ဉာဏ်အရည်အချင်းနဲ့ အခြေခံပညာလည်း ရှိပြီးဖြစ်လို့၊ လုံ့လဝီရိယနဲ့ ကြိုးစားပါမယ်လို့ ကိုယ့်ဘာသာဆုံးဖြတ်ချက်နဲ့ လာကြတာလို့ပဲ ယူဆတယ်။ ဘွဲ့တပ်ချင်လို့ လာတာမျိုးကို မနှစ်သက်ပါ။ အပေးအယူသဘောနဲ့ 'ငါ့ကို ကောင်းကောင်းပေးမှ ငါတတ်တာ သင်ပေးမယ်'ဆိုတဲ့သဘောထား လုံးဝ မရှိပါ။ ဒီဆရာတွေကို အသက်ပြည့်ပြီး အငြိမ်းစားယူတော့လို့ ထမ်းပိုးချွတ်ပြီး လွှတ်လိုက်ပေမယ့် အငြိမ်မနေပါ။

မင်းသား ဂျွန်ဝီလီယမ် မောင်လတ် (မတ်၊ ၁၈၅၂-၂၀ ဇန်နဝါရီ ၁၉၃၆)

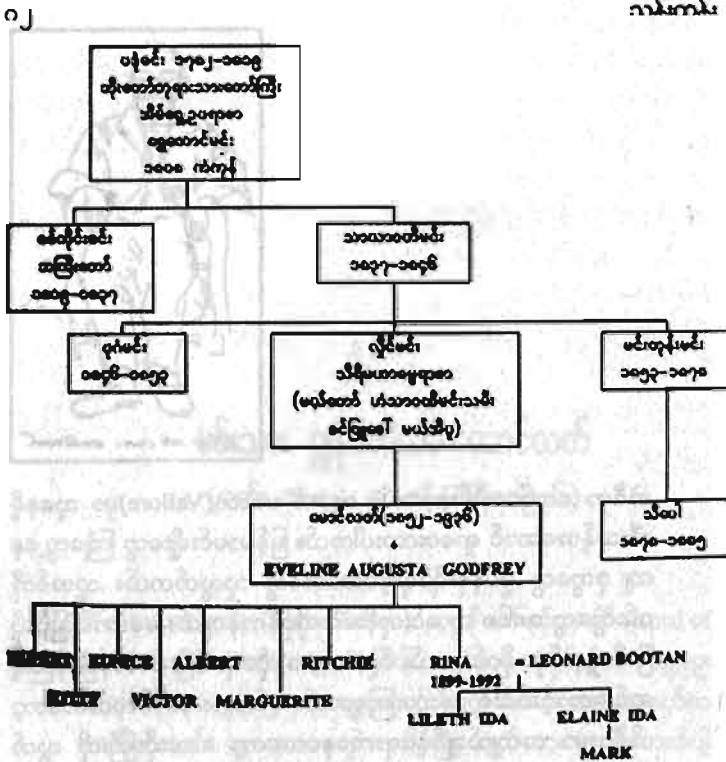

အိလိန်းဟာလ်တန် (Elain Halton) ဆွန်ဆင်မင်းသခင် (Lord of the Celestial Elephant) လန်ဒန်၊ ဗမာတန် ပုံနှိပ်တိုက်၊ ၁၉၉၉၊ စာအုပ်ကို ၃၀ ဇွန် ၂၀၀၁ နေ့က ရင်းနှီးတဲ့ မိတ်ဆွေတစ်ယောက်က ငှားလိုက်တယ်။ သူ့နေတာတွေက သိပ်ပြီး ကျယ်တာ၊ ဟုတ်မှဟုတ်ပဲ၊ မလား ခင်ဗျားဖတ်ကြည့်စမ်းပါတဲ့။ ဟုတ်တဲ့အပိုင်းက များပါတယ်။ မဟုတ်ဘူး မပြောရဲဘူး ဟုတ်-မဟုတ် မသေချာတဲ့ အပိုင်းက နည်းပါတယ်။ သူ့နာမည်က မင်းသား ဂျွန်ဝီလီယမ်မောင်လတ်တဲ့။ အင်းစိန်ကြည့်မြင်တိုင်သုဿန်က သူ့သင်္ချိုင်းစာကို ဖတ်ကြည့်ပါ။ အင်းစိန်မှာ သူ့နေသွားတဲ့အိမ်ကလေးကို ကြည့်ပါ။

၁၈၇၃ ကစပြီး အထိန်းသိမ်းခံခဲ့ရတဲ့ မောင်လတ်ကို လွတ်လိုက်တော့ သမိုင်းကြောင်းတစ်ခု ပြန်ပေါ်လာပါတယ်။ ဒီပုဂ္ဂိုလ်က မင်းတုန်းမင်းရဲ့တူတော် မင်းသားဖြစ်တယ်။ အသက်ငယ်ငယ်ကပဲ မသမာတဲ့လူကြီးတွေက သူ့ကိုသုံးပြီး အလားတူမိုက်မဲတဲ့တိစ္ဆာတွေကို လုပ်ခိုင်းတာကိုခံခဲ့ရတာတယ်။ ဗြိတိသျှမြန်မာနိုင်ငံမှာ ဆူပူမှုတွေကို ဖြစ်ပွားစေတယ်။ ဒါကြောင့် သူ့ကိုဖမ်းပြီး အေဒင်(Aden)ကို ပို့ထားတယ်။ ပျော်စရာရယ်လို့ ဘယ်တွေ့မလဲ။ ဟိုမှာ ဖျင်းလွန်းလို့ ကိုယ့်ကိုကိုယ် သေကြောင်းကြံမိသေးတယ်။ အိန္ဒိယအစိုးရက နည်းနည်းခံသာတဲ့ နေရာကို ရှာပေးတယ်။ ကနန်း(Cannanore) မှာ စခန်းချရပြန်တယ်။

အဲဒီမှာ တော်တော်ကြာတယ်။ နောက် ဗလော(Vallore)မှာ သူ့နေဖို့ သီးသန့်အဆောင် ရှာပေးထားပါတယ်။ မြန်မာမင်းမျိုးတွေ ကြုံတွေ့နေကျ ဒုက္ခတွေ ပူပန်စိုးရိမ်ရတဲ့သောကတွေ သူ့လွတ်တယ်။ သူ့အစ်ကို ဝမ်းကွဲတွေ ၁၈၆၈ က မင်းတုန်းမင်းကိုပုန်ကန်တယ်။ မအောင် မြင်လို့ ဗြိတိသျှနယ်မှာ ခိုဝင်ရတယ်။ စိင်(Saigon)ကိုရောက်ပြီး လစာနည်းနည်းနဲ့ ဆင်းတောင့်ဆင်းရဲ နေသွားကြရတယ်။ မင်းသား မောင်လတ်ကတော့ အိန္ဒိယမှာ အကျယ်ချုပ်နဲ့ရောက်နေလေတော့ ဘေးဆိုးကြီးကို လွတ်တယ်။ သီပေါမင်း ၁၈၇၈ ဘုရင်ဖြစ်တော့ မင်းညီမင်းသား ၇၀ ကျော် ၈၀ ဟာ ဖေဖော်ဝါရီ၊ ၁၈၇၉ မှာ ကွပ်မျက်တာကို ခံကြရပါတယ်။ သိပ်ဆိုးတာပေါ့။ မောင်လတ်သာရှိရင် သူလည်း ခံရမှာပဲ။ အညှာ အတာကင်းတဲ့အုပ်စုဘက်က ပါနိုင်ရင်တော့ တစ်မျိုးပေါ့။ သူ့ အောင်မြင်တယ်ဆိုရင်လည်း သူပဲသွေးချောင်းစီးကိစ္စကို ဦးစီးဆောင်ရွက်ရမှာ ဖြစ်ပါတယ်။

မင်းသားမောင်လတ်ကို ထာဝရဘုရားသခင်က ကယ်မဖို့ ကြုံရတာကတော့ ခရစ်ယာန်အယူရှိတဲ့နိုင်ငံခြားသူ(? Australian)ကို လက်ထပ်လိုက်တဲ့အတွက် ဖြစ်တယ်။ ၃၁ မတ် ၁၈၇၈ မှာ ကန်နန်နီ (Cannanore) ကန်တိုမင်ကျောင်းတော်မှာ ဘုန်းကြီး ဂျွန်စမစ်ဂိုက်က နှစ်ခြင်းမင်္ဂလာပေးပြီး သူ့ချစ်သူ အပယ်လင် သြဂတ်စတာ ဂျေဖရေ (Eveline Augusta Godfrey) ရွေးပေးတဲ့ ခရစ်ယာန်ဘာသာဝင်အမည် ဂျွန်ဝီလီယမ် (John William)နာမည်ကို ယူလိုက်ပါတယ်။ သူ့ ဆွေခင်နတ်ဆက် (အထက်-၃၊ အောက် ၃၊ သူပါနဲ့ -၇)ကို ကြည့်ပါ။

မိမိလမ်း ၊ မင်းစိန်၊ ဇွန်၊ ၁၉၂၈

† IN LOVING MEMORY
 OF
 PRINCE JOHN WILLIAM MAUNG LAT
 SON OF
 PRINCE HLINE MEIN
 BORN IN AVA. MARCH 1852
 DIED IN INSEIN, 20th JANUARY 1936
 ERECTED BY KELLY HUGH KNIGHT

အီလိန်းက၊ အခုပြောနေတဲ့စာအုပ် ဆွန်ဆင်မင်းသခင်ကိုရေးပြီး ပုံနှိပ် ထုတ်ဝေသူပါ။ ဂိုနာက သူ့မည်းတော်အကြောင်း စာရေးတယ်။ အဆုံးမသတ်နိုင်ဘဲ ကွယ်လွန်သွားလို့ အီလိန်းကဆက်ရေးရတာပါ။ ဒီလိုဆိုတော့ စာရေးသူက အဘိုး ပြောတာ အမေကမှတ်၊ အမေမှတ်မိသမျှ သူကရေး၊ နောက်ခံအချက်အလက် ကတော့ Encyclopedia Britannica ထဲက Burma အခန်းကို သုံးပါသတဲ့။ အဲဒီမှာ တော့ မှားတာ နည်းနည်းပါနေတယ်ပေါ့။

လှိုင်မင်းအကြောင်း ကုန်းဘောင်ဆက် တတိယတွဲ(၁၉၆၈ ပြန်ပုံနှိပ်) မှာ တွေ့ရသလောက် ရှာကြည့်တယ်။ (စာမျက်နှာ ၅၆၊ ၁၂၉၊ ၁၃၀၊ ၁၃၂၊ ၁၃၅၊ ၁၄၄၊ ၁၄၅ မှာ တွေ့တယ်။)

သာယာဝတီမင်း ကိုယ်လုပ်တော် မယ်အိမ်ပူတွင်မြင်သည့် သားတော် လှိုင်မြို့စား မင်းသား သီရိမဟာဓမ္မရာဇာ။ (၅၆)

(၆ ဇန်နဝါရီ ၁၈၂၅) ညီတော် လှိုင်မင်းသား သီရိမဟာ ဓမ္မရာဇာကို စုအမှုထမ်း လူငါးရာ၊ သူကောင်းဖြစ် အမှုထမ်း လူငါးရာ၊ နှစ်စု လူ တစ်ထောင်ခန့် စည်းကြပ်ပေးအပ်ပြီးလျှင် ဝန်ထောက်လေးဆယ်၊ ဒိုင်း ဝန်မင်းကြီး မဟာမင်းလှကျော်ထင်၊ မြောက်တစ်ရာငါးဆယ်ဝိုက် မင်းထင် မင်းခေါင်ကျော်၊ အမြောက်ဝန်မင်းကြီး မဟာမင်းထင်မင်းခေါင်တို့ကို အုပ်ချုပ်စေပြီးလျှင် မြစ်အနောက်ဘက် စစ်ကိုင်းကြောင်း(သူပုန် မင်းတုန်း၊ ကနောင်တို့ကို တိုက်ခိုက်စေတယ်) (၁၂၉)

လှိုင်မြို့စားမင်းသား သီရိမဟာ ဓမ္မရာဇာလည်း တောင်မျက်နှာ နန္ဒမူတံခါးက ထွက်... (တိုက်သည်) (၁၄၄-၁၄၅)

(၁၇၊ ဇန်နဝါရီ ၁၈၅၃) လှိုင်မြို့စား မင်းသား သီရိမဟာဓမ္မရာဇာ (နန္ဒမူတံခါးကဝင်၍) ဈေးကြီးအနီးမြို့တွင်းသို့ ရောက်သည့် (ရန်သူတို့နှင့်) စစ်မျက်နှာရင်ဆိုင်တိုက်ခိုက်ကြရာ လှိုင်မြို့စားလည်း ယင်းတွင်ပင် ကျ ချေ၏။ (၁၄၅)

လှိုင်မင်းသားက ပုဂံမင်းရဲ့အိမ်ရှေ့မင်းနေရာမှာရှိတယ်ဆိုတာ သတိပြုပါ။ လှိုင်မင်းသားကွယ်လွန်ရင် မောင်လတ်က အိမ်ရှေ့မင်းသားပေါ့။ အရေးတော် အောင်နိုင်ရင် ဂျွန်ဝီလီယမ်မောင်လတ်ဟာ အမရပူရတောင်မြို့မှာ ရှင်ဘုရင် ဖြစ်မယ်။ မန္တလေးဆိုတဲ့ မြောက်မြို့တောင် တည်ဖြစ်မယ် မထင်ပါ။

WAVES MAGAZINE; 2-2007

ငါ စတတ်အောင်၊ မင်း စာချယ်

ရေစကြိုကို ၁၉၆၅ က တစ်ခေါက်၊ ၃ ၁၉၇၅ မှာတစ်ခေါက်၊ ပေါင်း နှစ်ခေါက် ရောက်ဖူးတယ်။ (ဒီစာတမ်းကို ရေစကြို၊ မြို့မရပ် ဆရာမကြီး ဒေါ်ယဉ်မေအိမ်မှာ တည်းခိုရင်းရေးတယ်။) ပထမတစ်ခေါက်က ရေစကြို မှာ၊ သမိုင်းအထောက်အထား ဘာတွေရှိသလဲလို့ လာပြီးရှာတာပါ။ (ရွှေဘုန်းပွင့်ရပ် ဆရာကြီး ဦးပွားအိမ်မှာတည်းခဲ့တယ်။) အရင်သုံးလ (ဇူလိုင် ၁၉၇၅) မြေငလျင်မှာ ပဒုတ္တု၊ ပခန်း၊ ရေစကြို ဘက်က ဘုရား တွေလည်း၊ ပုဂံမှာလို ပြိုကြပျက်ကြတယ်ဆိုတော့ 'ငါ မှတ်သားခဲ့ဖူးတဲ့ ပန်းချီ ပန်းပု ဝိသုကာ သမိုင်းဆိုင်ရာပစ္စည်းတွေ ဘယ်လောက် ပျက်စီး ကုန်ပြီလဲ' လို့သိရအောင်လာကြည့်တာပါပဲ။ ထင်သလောက် မပျက်လို့ တော်သေးရဲ့။

သမိုင်းနဲ့ပတ်သက်နေတယ်လို့ ကျွန်တော်ထင်တဲ့နေရာ၊ အ ဆောက်အဦနဲ့ ပန်းချီလက်ရာတွေအကြောင်း နည်းနည်းပြောချင်တယ်။ ရေစကြိုသားတွေက၊ ဒါတွေကို သိပ်ပြီးဂရုစိုက်ဟန်မတူဘူး။ ဒီစာတမ်း ကိုဖတ်ပြီးရင်တော့ နှမြောလာကြမလား မသိဘူး။ အဖိုးတန်လက်ရာလို့ ထင်ရတာတွေဟာ၊ ဒီစာရင်းပါ ဘုရား၊ သိမ်နဲ့ ကျောင်းတွေမှာ ရှိပါတယ်။

(၁) နဂါးရုံ ဘုရားနားက ကျောက်စေတီ၊ ဖိနပ်တော်မှာ ထွင်း ထားတဲ့ရက်စွဲက ၂၄ ဧပြီ ၁၉၁၈ (၂ ကဆုန်လဆုတ် ၁၂၇၂)။

www.burmeseclassic.com

- (၂) နဂါးရုံဘုရားနားက ချမ်းသာကြီးရုပ်ပွားတော်ရှိတဲ့ဂူ၊ ပြင်ဆင်တဲ့ရက် ၁၄ မေ ၁၉၁၈ (၅ နယုန်လဆန်း ၁၂၈၀)။
- (၃) နဂါးရုံဘုရားနားက ဒီပက်ရာဂူ၊ နံရံဆေးရေးလက်ရာကို ကြည့်ပြီး၊ ခရစ် ၁၉ ရာစုနှစ်၊ ဒုတိယ နှစ်အစိတ်က ရေးခဲ့တာဖြစ်မယ်လို့ မှန်းပါတယ်။
- (၄) နဂါးရုံဘုရား အနောက်မြောက်နားကဂူ၊ နံရံဆေးရေးလက်ရာကို ကြည့်ပြီး၊ ခရစ် ၁၈ ရာစုနှစ်၊ ဒုတိယနှစ်အစိတ်က ရေးခဲ့တာ ဖြစ်မယ်လို့ မှန်းပါတယ်။
- (၅) ပန်းတိမ်းမုဒုံဘုရား (မစိုးရိမ်တိုက်တွင်း)၊ နံရံဆေးရေးထဲမှာ အမျိုးသားရုပ် ပါးတစ်ဖက်ဖောင်း ပါလို့၊ လက်ရာကြည့်ပြီး ခရစ် ၁၈ ရာစုနှစ်၊ ပထမနှစ်အစိတ်က ရေးခဲ့တာဖြစ်မယ်လို့ မှန်းပါတယ်။
- (၆) ပြာသာဒ်ကြီးဘုရား၊ နံရံဆေးရေးထဲမှာ ဥရောပတိုက်၊ ဥရောပတိုက်သား တံခါးမုဒုံ ပါတယ်။ လက်ရာကြည့်ပြီး ၁၈ ရာစုနှစ် ဒုတိယ နှစ်အစိတ်က ရေးခဲ့တာဖြစ်မယ်လို့ မှန်းပါတယ်။
- (၇) မင်းအိုတိုက် သိမ်၊ ရာမာဓိပတိ(ဓမ္မစေတီမင်း)လက်ထက် သီရိလင်္ကာကျွန်းကို ရဟန်းတွေလွှတ်ပြီး ရဟန်းခံခိုင်းတာ၊ ရဟန်းသစ်တွေလွှတ်ပြီး ရဟန်းခံခိုင်းတာ၊ ရဟန်းသစ်တွေပြန်လာပြီး ဒီနိုင်ငံက ရဟန်းအားလုံး သိမ်ပြန်ဝင်ဟန်၊ သာသနာပြုဟန်တွေကို ပခုက္ကူဆရာဖေက ရေးဆွဲလို့ ဇွန် ၁၉၀၄ (ဝါဆို ၁၂၆၆)မှာ ပြီးစီးတယ်လို့ သိရတယ်။
- (၈) ရွှေဂူကြီး၊ ပြိုသွားပြီး ခုပြင်ဆဲ၊ ဌာပနာတိုက် ကျောက်သေတ္တာ တစ်ဖက်သားမှာ အင်္ဂတေပေါ်က ဆေးရေးဗုဒ္ဓရုပ်ပွားပုံ ရေးနေ ကျန်တယ်။ ခရစ် ၁၉ ရာစုနှစ် ဒုတိယနှစ်အစိတ်လက်ရာ ဖြစ်မယ်လို့ ထင်တယ်။
- (၉) ရွှေမုဒွေ လေးမျက်နှာဘုရား၊ စာပါခေါင်းလောင်းတွေရှိတယ်။ ရက်စွဲတွေကတော့ ၅ စက်တင်ဘာ ၁၇၃၈ (၄ သီတင်းကျွတ်လဆန်း ၁၀၀၀) ၂၉ ဧပြီ ၁၈၁၇ (၁၅ ကဆုန်လဆန်း ၁၁၇၉) ၂၃ ဇွန် ၁၉၀၇ (၁၄ ပထမဝါဆိုလဆန်း ၁၂၆၉) ၁၉ စက်တင်ဘာ ၁၉၀၇ (၁၃ တော်သလင်းလဆန်း ၁၂၆၉)ဖြစ်ပါတယ်။
- (၁၀) ရွှေလဝင်းဘုရား၊ ခေါင်းလောင်းစာ၊ ရက်စွဲက ၁၈၅၂ (သက္ကရာဇ် ၁၂၀၄)
- (၁၁) လောကုတ္တရာသိပ္ပံကျောင်းတိုက်၊ ယခင် အောင်မြေသာယာတိုက်

ကို ၁၈၆၉ (သက္ကရာဇ် ၁၂၃၁)၊ ၁၈၇၇ (သက္ကရာဇ် ၁၂၃၉) နဲ့ ၁၉၂၅ (သက္ကရာဇ် ၁၂၈၇) နှစ်တွေက၊ မွမ်းမံခဲ့တာဖြစ်တယ်။

(၁၂) ဝါဆိုဘုရား၊ နံရံဆေးရေးမှာ နွယ်လိမ်ပန်းအစား ရွက်လိမ်ပန်းကို အထူးရေးဆွဲထားတာတွေ့တယ်။ အဝင်မုခ်ထိပ်စီး စိုင်ပေါင်နေရာမှာ နဂါးရုပ်ထုထားတယ်။ ပုတလင်တွဲထဲမှာတွေ့ရတဲ့ လက်ရာမျိုး ဖြစ်တယ်။ အနားကသိမ်ထဲမှာ ၂၃ ဇွန် ၁၈၂၅ (၄ ဝါဆိုလဆန်း ၁၁၈၆) ရက်စွဲတွေ့လို့ ဒီလက်ရာတွေဟာ ခရစ် ၁၉ ရာစုနှစ် ဒုတိယ နှစ်အစိတ်ကဖြစ်မယ် ထင်မိတယ်။

(၁၃) ဝါဆိုသိမ်၊ မြူးနေတဲ့ခြင်္သေ့အင်္ဂတေရုပ်လုံး တွေ့ရတယ်။ တခြားဘယ်မှာမှ ဒီအကောင်ရဲ့ဟန်မျိုး မတွေ့ဖူးသေးဘူး။ ၂၃ ဇွန် ၁၈၂၅ (၄ ဝါဆိုလဆန်း ၁၁၈၆)။

(၁၄) ဦးမင်းကျော် သက်ပျောက်နန်း၊ ၁၉၆၃ ပြင်ဆင်ဆောက်ထားတဲ့ နတ်ကွန်း။

အဲဒီနေရာတွေမှာ တွေ့သမျှအထောက်အထားနဲ့ ယှဉ်တွဲကြည့်တဲ့အခါ ရှေးစကား အမှတ်အသားလို့တော့၊ သီရိဓမ္မသောကမင်းကြီး တည်ခဲ့တဲ့ဘုရား၊ အလောင်းစည်သူမင်းကြီး တည်ခဲ့တဲ့ဘုရား၊ ဦးညှင်းမင်းတရား တည်ခဲ့တဲ့ဘုရားလို့ ကောက်ပြောနိုင်စရာ တစ်ကွက်မျှဖြစ်ရာ မတွေ့ပါဘူး။ ဒီနေရာဟာ ရှေးက နန်းတော်ရာဖြစ်တယ်လို့ အခုခေတ်လူတွေသိနိုင်အောင် ကျောက်တိုင်စိုက်ပြတာ မျိုး၊ ဒီနေရာမှာ ရှေးတုန်းက ပုဂံမင်းတစ်ပါးရဲ့ကောင်းမှု စေတီတစ်ဆူရှိဖူးတယ်လို့ 'အထိမ်းအမှတ်ကျောက်တိုင်' သဘောမျိုးပဲ၊ မှတ်စရာရတယ်လို့ဆိုရမယ်။ မှတ်တိုင်ကတော့ ၂၀ ရာစုနှစ်လက်ရာပဲပေါ့။ အထောက်အထောက်အထားနဲ့ ပြောကြားဆိုတော့ ခရစ် ၁၈၇၁ ခုနှစ်အတွင်း၊ ပထမနှစ်အစိတ် (၁၇၀၁-၂၅) လက်ရာဟာ၊ ဒီရေစကြိုမှာ အစောဆုံးတွေ့ရတဲ့လက်ရာပါပဲ။ ဒီလက်ရာတွေ လျှင်ဒဂုန်ကြောင့် ပျက်စီးတာ၊ မဖြစ်စလောက်ပါပဲ။ စေတီက ထီးခေါ်တဲ့ မကိုဋ် ပြုတ်ကျတာ၊ ငှက်ပျောဖူးခေါ်တဲ့ မိုးရေခဲ၊ ကြာဖတ်နဲ့ဖေါင်းရစ်ခေါ်တဲ့ ထီးစဉ် တွေပြိုကျတာတွေရှိတယ်။ ရှေးလက်ရာ မဟုတ်ပေဘူး။ ခရစ် ၁၈ ရာစုနှစ် လက်ရာကတော့၊ ဂူထဲက နံရံဆေးရေးဖြစ်လို့ ခုထိတော့ပျက်တာ မတွေ့ရပါဘူး။ ဆက်လက်မပျက်အောင်လည်း ရေစကြိုသားတွေက ထိန်းကြရမယ်ဆိုပါတော့။ အဟောင်းတွေဖယ်ချပြီး အကုန်သစ်၊ အကုန်လှအောင် မှန်စီရွှေချတွေနဲ့ ဝင်းဝင်း တောက်သွားအောင် အရင့်အရင်ကလုပ်ပုံမျိုးတော့ မလုပ်ကြပါနဲ့။ ရှေးလက်ရာ မပျက်၊ ရှေးလက်ရာကို လေးလေးစားစားနဲ့ ကြာရှည်ခိုင်မြဲအောင် မွမ်းမံတာမျိုးပဲ ဖြစ်သင့်ပါတယ်။ ပြင်ဆင်ခြင်းမဟုတ်ဘဲ ပြန်လည်တည်ဆောက်ခြင်းပဲ ဖြစ်သင့်တယ်။

'မှတ်တိုင်'တွေကိုလည်း ကျနော်တို့ လေးစားပါတယ်။ တောထဲ လေးမျက်နှာ ရှစ်မျက်နှာနဲ့ ဂူကြီးဘုရားတွေက၊ အစောဆုံး သာသနိကအဆောက်အဦတွေရဲ့ နေရာဖြစ်ကြမယ်ပေါ့။ ပုဂံခေတ် (ခရစ် ၁၁-၁၃ ရာစုနှစ်) မှတ်တိုင်တွေက ဖောင်တော်ဦးဘုရား၊ ဖောင်တော်ပဲဘုရား (ဂူဖြူတိုက် ညောင်ပင်ဘုရား)နဲ့ ရှင် ပင်ရပ်ကြည့်ဘုရားတွေ ဖြစ်တယ်။ နောက် ညောင်ရမ်းခေတ် (ခရစ် ၁၇-၁၈ ရာစုနှစ်)မှတ်တိုင်တွေက၊ နဂါးရုံဘုရားနဲ့ ချမ်းသာကြီး၊ ချမ်းသာရ သက်တော်ရ၊ သက်တော်ရှည် ဆင်းတုတော်တွေထားဖို့ ဆောက်ခဲ့တဲ့ဂူငယ်တွေ ဖြစ်မယ်။ ဒီမှာ၊ ကျွန်တော်တို့ နည်းနည်းကကောင်းလာပြီ ဆိုရမယ်။ တချို့ဂူက၊ ဂူရဲ့ အပြင်ဟန် သစ်နေပေမယ့်၊ အတွင်းမှာတော့ မူလလက်ရာမို့၊ ပန်းချီဆေးရေး ရှိနေလို့ပါပဲ။ ဥပမာ၊ မစိုးရိမ်တိုက် ပန်းတိမ်မုန့်ဘုရား၊ ပြီးတော့ နဂါးရုံဘုရားနား က အနောက်မြောက်ကပ်ရပ် ဂူငယ်၊ နဂါးရုံဘုရားဝင်းထဲက ချမ်းသာကြီးဆင်းတု ရှိတဲ့ ဂူငယ်တွေကို ဆိုလိုပါတယ်။ ကုန်းဘောင်ခေတ် (ခရစ် ၁၈-၁၉ ရာစုနှစ်) အထိမ်းအမှတ်တွေကတော့၊ ရှင်ပင်ဘုရားအင်းဘုရား၊ ရွှေဘိုသာဘုရား၊ ရွှေဘုန်းပွင့် ဘုရား၊ ဝါဆိုဘုရားနဲ့ ဝါဆိုသိမ်တွေပဲ ဖြစ်ပါတယ်။ အင်္ဂလိပ်ခေတ်မှတ်တိုင်လို့ ခေါ်ရင်လည်း ဖြစ်တယ်။ မူလလက်ရာတွေမပျက်ဘဲ ပကတိအတိုင်း ရှိသေးတဲ့ အဆောက်အဦတွေ တွေလို့ ခေါ်ရင်လည်းဖြစ်တယ်ဆိုတဲ့ ဘုရား၊ သိမ်နဲ့ ကျောင်း တွေဖြစ်ပါတယ်။ အကောင်းဆုံးစံပြ ကတော့၊ လောကုတ္တရာသိပ္ပံကျောင်းတိုက် (အောင်မြေသာယာလည်း ခေါ်တယ်၊ သူဌေးဦးချင်းတိုက်လည်း ခေါ်တယ်) ဖြစ်ပါတယ်။

လောကုတ္တရာသိပ္ပံကျောင်းတိုက်ကို ပို့ပါလို့၊ ကျွန်တော်ပြောတော့ ရေစကြိုသားက မသိဘူးတဲ့။ ဦးချင်းတိုက် ဆိုတော့၊ ချက်ချင်းရောက်သွားတယ်။ သူကလည်း ဇာတ်လမ်းအရှည်သားပေါ့။ ကျောင်းတိုက်ထဲက ကူးလို့ရခဲ့တဲ့မှတ်တမ်း သုံးခုကို ရေးပြချင်တယ်။

(၁)

- (၁) ကောဇာသက္ကရာဇ် ၁၂၃၁ (ခရစ် ၁၈၆၉)ခုနှစ် စားတော်ဝန်
- (၂) မင်းဦးခဲကို သာသနာပြုလုပ်၍၊ ၄ ရိုက်ချုပ်
- (၃) ဆရာတော်ဘုရားကြီး ဦးဝရသမ္မောဓိ၊ သီတင်းသုံးတော်မူသည်။

(၂)

- (၁) ကောဇာသက္ကရာဇ် ၁၂၃၉ (ခရစ် ၁၈၇၇) ခုနှစ် ဝန်မင်းကြီး
- (၂) ဦးလူသာကို သာသနာပြုလုပ်၍၊ ၂၉ ရိုက်
- (၃) ချုပ်ဆရာတော်ဘုရားကြီး ဦးဂန္ထ သီတင်းသုံးကော်မူသည်။

(၃)

- (၁) ကောဇာသက္ကရာဇ် ၁၂၀၇ (ခရစ် ၁၉၂၅) ခုနှစ်၊ သူဌေး
- (၂) ဦးချင်းကို သာသနာပြုလုပ်၍ ရိုက်ချုပ်
- (၃) ဆရာတော်ဘုရား ဦးစာရိန္ဒ သီတင်းသုံးတော်မူသည်။

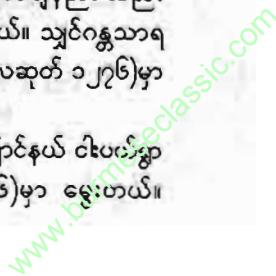
ဒီမှတ်တမ်းတွေမှာ တွေရတဲ့ ဆရာတော်တွေဟာ တကယ့် အကျော် အမော်ရဟန်းတွေ ဖြစ်ပါတယ်။

သျှင်ဝရသမ္မောဓိကို၊ အဘဦးကျော်ညွန့် အမိဒေါ်ရွှေသန်းတို့က၊ ပခန်း ကြီးနယ် ရွာငယ်ရွာမှာ ၃ ဒီဇင်ဘာ ၁၈၁၃ (၆ နတ်တော်လဆန်း ၁၁၇၅)မှာ မွေးဖွားတယ်။ မင်းတုန်းမင်းက 'ဝရသမ္မောဓိသီရိပဝရဓမ္မာဓိရာဇဂုရု' ဘွဲ့တံဆိပ် ဆက်ကပ်တယ်။ ရေစကြိုမှာရှိတဲ့ အဝမင်းခေါင်လက်ထက်က တည်ခဲ့တဲ့၊ မင်းအိုတိုက်မှာ လာပြီးသီတင်းသုံးရာက၊ နောက် စားတော်ဝန် ဦးခဲရဲ့အောင်မြေသာယာတိုက်မှာ၊ ၁၈၆၉ (သက္ကရာဇ် ၁၂၃၀)က စပြီး သီ တင်း သုံးတယ်။ ၁၈၇၄ (သက္ကရာဇ် ၁၂၃၆) မှာ ပျံလွန်တယ်။ ဆရာတော်က တရားကျမ်းစာအများ ပြုစုပါတယ်။ အဲဒီကျမ်းတွေထဲက လူသိများတာကတော့ 'ရေစကြိုတရားစာ' ပဲ ဖြစ်ပါတယ်။

သျှင်ဂန္ထသာရကို၊ အဘဦးလူပု အမိဒေါ်မင်းခဲတို့က၊ ပခန်းကြီးနယ်၊ ညောင်ပင်ရွာမှာ ၁၃ မတ် ၁၈၃၃ (၁၃ တပေါင်းလဆန်း ၁၁၉၄)မှာ မွေးဖွား တယ်။ မင်းတုန်းမင်းက 'ဂန္ထသာရဘိဝေသီရိပဝရဓမ္မာဓိရာဇဂုရု' ဘွဲ့ ဆက်ကပ်တယ်။ သီပေါမင်းလက်ထက် ပခန်းမြို့ဝန်ဖြစ်ပြီး၊ အင်္ဂလိပ်ခေတ်ဦး ရေစကြိုဝန်မင်းဖြစ်တဲ့ ဦးလူသာ ပြုပြင်မွမ်းမံထားတဲ့ အောင်မြေ သာယာတိုက်မှာ လာပြီးနေတယ်။ (ဝန်မင်းကိုအကြောင်းပြုပြီး ရေစကြိုဟာ၊ ရွာကြီးက မြို့အဆင့် တိုးတက်လာရတယ်။ ပခန်းကြီးထက်ပိုပြီး အရေးပါလာရတယ်လို့ဆိုလိုပါတယ်) ဒီအရှင် ဂန္ထသာရဆရာတော်ကိုခွဲပြီး 'ရေစကြိုစာချနည်း' ရယ်လို့ ထင်ရှားတဲ့စာချ နည်းတစ်ခု တိုးပွားလာရပါတယ်။ ဒီစာချနည်းအကြောင်း ထပ်ရှင်းပါမယ်။

ရေစကြိုကို ၁၈၉၆ (သက္ကရာဇ် ၁၂၅၈)မှာ မီးအကြီးအကျယ်လောင်တော့၊ ပခုက္ကူကို သျှင်ဂန္ထသာရ ကြွသွားပါတယ်။ ပခုက္ကူမှာ ပထမ ပန်းစွာတိုက်မှာ သီတင်းသုံးတယ်။ မင်္ဂလာမဟာဝိသုသာရ တိုက်ကြီးကို၊ ၄ ဖေဖော်ဝါရီ ၁၉၀၄ (၄ တပို့တွဲလဆုတ် ၁၂၆၅)မှာ တည်တယ်။ 'ရေစကြိုစာချနည်း'လည်း ပခုက္ကူကို ပွားသွားတယ်။ ဟိုမှာ ကြီးထွားကျော်ကြားလာတယ်။ သျှင်ဂန္ထသာရ ဟာ ပခုက္ကူမှာပဲ ၅ အောက်တိုဘာ ၁၉၀၄ (၂ သီတင်းကျွတ်လဆုတ် ၁၂၇၆)မှာ ပျံလွန်တယ်။

သျှင်စာရိန္ဒကို အဘဦးစံဝိုင်း အမိဒေါ်ရွှေမယ်တို့က မြောင်နယ် ငါးပယ်ရွာ မှာ ၃ ဒီဇင်ဘာ ၁၈၇၃ (၁၄ နတ်တော်လဆန်း ၁၂၃၆)မှာ မွေးတယ်။

ရေစကြို အောင်မြေသာယာတိုက်မှာ ၂၀ ဖေဖော်ဝါရီ ၁၈၉၈ (၁ တပေါင်းလဆန်း ၁၂၅၉)က စပြီး အကြီးအကဲဖြစ်လာပါတယ်။ မော်လမြိုင်ကျွန်း သူဌေး ဦးချင်း ဒေါ်လှဝင်းတို့က အဲဒီစာသင်တိုက်ကို ပြုပြင်မွမ်းမံပြီး လောကုတ္တရာသိပ္ပံတိုက် လို့ ခေါ်ပြန်တယ်။ သူ့စာရိတ္တကို ၁၉၂၅ (သက္ကရာဇ် ၁၂၈၇)မှာ တိုက်အပ်တယ်။ ပခန်းကြီးနယ် ဝိုက်ချုပ်ဆရာတော်ရယ်လို့၊ ၁၈ ဇန်နဝါရီ ၁၉၂၇ (၁ ပြာသို လဆုတ် ၁၂၈၈)မှာ ဖြစ်ပါတယ်။ အဂ္ဂမဟာပဏ္ဍိတဘွဲ့ကို ၂၄ ဒီဇင်ဘာ ၁၉၅၉ (၁၀ နတ်တော်လဆုတ် ၁၃၂၁) မှာ ရတယ်။ ၁၅ မတ် ၁၉၆၇ (၅ တပေါင်းလဆန်း ၁၃၂၈)မှာ ပျံလွန်တယ်။

အခု လောကုတ္တရာသိပ္ပံတိုက် အကြီးအကဲဖြစ်တဲ့ သက်တော် ၇၁နှစ်ရှိ ဆရာတော် ဦးရာဇိန္ဒကို ၂၉ အောက်တိုဘာ ၁၉၇၅က ဖူးတွေ့ပြီး၊ 'ရေစကြို စာချနည်းကို ရှင်းပါဘုရား' လို့လျှောက်မိတယ်။ ဆရာတော်က "ခုတော့ လည်း မန္တလေးနည်းနဲ့ မထူးပါဘူးကွယ်။ ရှေ့ကတော့ ကွာသကဲ့၊ ပခုက္ကူ အလယ်တိုက် သက်တော် ၉၃နှစ်မှာ ပျံလွန်သွားတဲ့ ဆရာတော် ဦးသုန္ဒရ စကားပဲ ငါက တစ်ဆင့်ပြောပြမယ်။ မန္တလေးမှာစာချတော့ စာချပုဂ္ဂိုလ်က အဓိပ္ပာယ်တွေ ကျယ်ကျယ်ပြန့်ပြန့်ပြောနိုင်အောင်၊ အင်မတန်အားထုတ်ပြီးမှ စာချတာကိုးကွဲ့။ သူတို့နည်းက ရှည်တယ်၊ ကြာတယ်၊ စာသင် တတ်၊မတတ် ခဏထား။ စာချ ကတော့ စာဖတ်များပြီး သိပ်တော်သွားမယ်လေ။ တို့ရေစကြို ပခုက္ကူကတော့ အနက်ပေးစုံတယ်။ တခြားအပိုတွေ မပြောတော့ဘူး။ ဒီတော့ သင်ခိုး အပေါက် မြန်တယ်။ အလွယ်ပြောကြစို့ဆိုတော့၊ ရေစကြိုနည်းက 'မင်း စာတတ်အောင် ငါစာချမယ်' ဆိုတဲ့ပုံစံကွဲ့။ မန္တလေးနည်းက 'ငါ စာတတ်အောင် မင်း စာချမယ်' ပေါ့ကွယ်။" ဒီလိုရှင်းတယ်။ " တကာကြီးမှတ်သွားလို့ ဦးရာဇိန္ဒက ပြောလိုက်ပါ တယ်။

ရေစကြိုအကြောင်း စာတမ်းတစ်စောင်ရေးဖို့ ကျွန်တော် လှည့်ပတ် သွားလာမေးစမ်းပြီး၊ ကိုယ်ကိုယ်တိုင် တော်တော်လေးနဲ့စပ်အောင် လုပ်ရပါ တယ်။ အခု စာတမ်းရေးပြီးတော့၊ အခြားလူ တတ်၊ မတတ်တော့မသိဘူး။ 'ငါ စာတတ်အောင်၊ မင်း စာချမယ်'တော့ ဖြစ်သွားပါတယ်။

ဦးအောင်ခင်၊ မြန်မာရန်ပန်းချီ

မိတ်ဆက်စကား

ဦးအောင်ခင်

၂၀ ဇန်နဝါရီ ၁၉၂၈ - ၁၄ ဇူလိုင် ၁၉၉၆

နတ်ကျွန်းအောင်မြေရွာ (မုံရွာခရိုင်) ဇာတိ၊ အဖ ဦးစံရွှေ - အမိ ဒေါ်ငွေသ တို့၏ သတ္တမမြောက်သားထွေး ဖြစ်သည်။ လူအေးလို့ ထင်ရပေမယ့် ဇွဲနဲ့ လိုချင်တာကို ရအောင်လုပ်နိုင်သူ ဖြစ်ပါတယ်။ အမြင်ရှင်းရှင်းနဲ့ စူးစူးစိုက်စိုက် လုပ်ဆောင် အောင်မြင်တဲ့ အချက်နှစ်ချက်က (၁) ပန်းချီကားကိုမြင်ရုံနဲ့ ဒါ ကုလား၊ ဂျပန်၊ တရုတ်ကားရယ်လို့ သိနိုင်သလို၊ ဒါ မြန်မာကားလို့ သိအောင် ဖော်တဲ့ 'ဟန်' ကိုရှာတယ်။ ပြီးတော့ (၂) သုံးဆယ့်တစ်ဘုံ မှာ ဒေဝလောက၊ ဗြဟ္မာလောကကို ဘယ်လိုရေးဆွဲမယ်လို့ 'အတွေး'ကို 'အမြင်' ဖြစ်အောင် ရေးဆွဲတယ်။ အရောင်တစ်မျိုးတည်းက အလင်းဘက်ကိုဝင်သွားပုံ၊ အမှောင် ဘက်ကိုဝင်သွားပုံတွေကို ထင်ရှားအောင် ပြနိုင်တဲ့အစွမ်း၊ ရှိတယ်။ သူ့ဘဝတစ်သက်တာကို လေးဆင့်ပိုင်းပြီး မြင်နိုင်တယ်။

- (၁) နာမည်ကျော် ပန်းချီဆရာကြီး ဦးဘဉာဏ်ရဲ့ပုံဆွဲနည်းကို ထပ်တူကူး လာရာက ကိုယ်ပိုင်ဟန်ရအောင် ဖော်ထုတ်နိုင်တဲ့တပည့် သိပ်မများ ဘူး။ ဒီအနည်းစုမှာ သူပါတယ်။
- (၂) တချို့အတွေ့အကြုံခံစားမှုကို ဘယ်လိုရေးပြရင် အကောင်းဆုံး ဖြစ်မလဲ လို့ 'လက်စမ်း' တယ်။ ပုံကို ရောင်းစားဖို့မဆွဲ၊ အရောင်းအဝယ် ဖြစ် တာက တိုက်ဆိုင်မှုပါ။ သူ့အကြိုက်ဟာ ဝယ်သူအကြိုက် ဖြစ်သွားတာ ပါလို့ ဆိုလိုတယ်။
- (၃) 'ငါနဲ့ငါသာ နှိုင်းစရာ' ဆိုသလို၊ သူတစ်ခါရေးဆွဲတဲ့ကားထက် နောက် တစ်ကားကောင်းအောင် အမြဲကြိုးစားတယ်။
- (၄) လူ့စည်းစိမ်၊ နတ်စည်းစိမ်၊ ဗြဟ္မာစည်းစိမ်တွေကို ရေးဆွဲ ပြချင်တယ်။ ဒါဟာ သူ့ရဲ့ နောက်ဆုံးကြိုးစားချက် ဖြစ်ပါတယ်။ သမိုင်းကားမှာတော့ မရှိကို အရှိလုပ်ပြီး ရေးတာမျိုး ပါတတ်တယ်။

ဒေါက်တာသန်းထွန်း

Introduction

U Aung Khin

20 February 1921 - 14 May 1996

The seventh and youngest son of U San Shiwe and Daw Ngwe Tha. U Aung Khin was a native of Nat Kyun Aung Mye (Monywa district). He looked quiet and unassuming but with steadfastness he always achieved his goal. He worked with dear conscience to establish two things. First he tried to find out the Myanma style of painting so that anyone could identify a painting that it is Myanma in as much the same way that he could say a painting as either Chinese or Indian or Japanese. Next, he tried abstraction to show 'Life after Death' in Devaloka and Brahmalo. He was pastmaster in differentiating 'colour contrast. ' There are four phases in his career as an artist.

1. Establishing his own style. As one of the students of a famous artist U Ba Nyan, he copied his master's style of painting. Few of these Ba Nyan students succeeded to establish their own style. He was one of them.
2. Experimenting how best to portray a certain circumstance or experience. His pictures are not for sale. They are just experants. Selling them occasionally is just a coincidence.
3. Improving oneself in a sense that he was always in a contest with himself to produce a better picture than the one he had just finished.
4. He spent his last days in projecting his portrayal to 'higher planes of life' above man kind. In some of his historical picture, there are some anachronism, but that is negligible.

Dr. Than Tun

TRANSLATOR'S NOTE

U Aung Khin gave no name to this book. After having read the MS that I received on 18 March 1996 for English translation. I gathered that it is a collection of his articles contributed to various magazines for publication except a few that he kept for later use. Possibly this book is a selection of those articles edited, except the last chapter which I think he wrote specially for this compilation. I went to see him on 10 April 1996. I saw him an invalid in bed. He showed me a book *Chinese Art Treasures* saying 'This is the format I like best. You do help me get this work published. ' He died on 14 May 1996. Our mutual friend Ludu Daw Ahmar wrote to me on 12 July 1996 that she would like to publish it. I finished this translation on 1 August 1996 and it is of necessity that I give the name *Reminiscences of Myanma Art* to this book.

He had shown that an artist is more than a humble workman; he may also be a philosopher

(DURER 1471 - 1528)

ပန်းချီဆရာတစ်ယောက်ဟာ သာမန်လုပ်သားထက် ပိုနိုင်တယ်လို့ သူပြသွားတယ်။ တွေးခေါ်ပညာရှင်လည်း ဖြစ်နိုင်တယ်။

(၁၉၀၁ - ၁၅၂၈)

Than Tun
1 August 1996

ရှေးမြန်မာသမိုင်းလေ့လာရေး

နိုင်ငံခြားသား (အထူးသဖြင့် အင်္ဂလိပ်နဲ့ပြင်သစ်တွေ)က၊ မြန်မာ သမိုင်း လေ့လာချင်ရင် ပျူခေတ်၊ ပုဂံခေတ်၊ အင်းဝခေတ် ကျောက်စာတွေက စ၊ရမယ်လို့ သူတို့သဘောပေါက်ပါတယ်။ ဒါပေမဲ့ အပြောသာရှိတယ်။ သူတို့ ပြောတာကို သူတို့မလိုက်နာပါ။ ဘာပြုလို့လဲဆိုတော့ သူတို့အတွက်...

- (၁) အက္ခရာတင်တဲ့မှတ်တမ်းမရှိဘဲ ခေတ်အခါနဲ့ ပတ်သက် တဲ့ အထောက်အထား ရှာလို့ရခဲတယ်။ ရှာရတဲ့အခါမှာလည်း နားလည်ဖို့ သိပ်ခက်ပါတယ်။
- (၂) ကျောက်စာကို ပိုင်နိုင်အောင် မဖတ်နိုင်၊ အသုံးမချနိုင်ပါ။
- (၃) ကျောက်စာက ဗုဒ္ဓသာသနာရေးတွေပဲ များများရေးထားတယ်။ အဲဒီအထဲက လူမှုဖိုးပွားရေးနဲ့ ဓလေ့ကို ရှင်းထုတ်ယူဖို့ မလွယ်ပါ။
- (၄) ထုတ်ယူနိုင်ပေမယ့် တွေ့သမျှကိုတင်ပြရင်၊ ခေတ်ဗုဒ္ဓသာသနာဝင် မြန်မာတွေ မကြိုက်လို့ ကန့်ကွက်မှာကို ဖိုးရိမ်တယ်။ ရိုးရိုးပြောတော့ အတိုက်အခံကို ရှောင်တယ်။
- (၅) ပြီးတော့ သူတို့ကိုယ်တိုင်ကလည်း၊ မိနိုးမလာယုံကြည်ချက်တချို့ကို မပယ်ရှားဝံ့၊ မပယ်ရှားချင်ပါ။
အခုပြောတဲ့ အချက်ငါးချက်ကို နည်းနည်းစီ (အကျဉ်း) ရှင်းပြလိုက် ပါတယ်။

အက္ခရာမတင်မီခေတ်ဆိုတာက၊ ကျောက်ခေတ်ဟောင်းကာလ ဖြစ်ပါတယ်။ အဲဒီကာလဟာ၊ အရင်အနှစ် နှစ်သောင်းရဲ့ အထက် လောက်က ဖြစ်ပါလိမ့်မယ်။ အဲဒီအခါက၊ ကနေ့မြန်မာနိုင်ငံလို့ ခေါ်တဲ့

မြန်မာသမိုင်းအတိုအတွဲ

ဒေသမှာ လူတွေဟာ၊ ထုံးကျောက်တောင်စောင်းက ဂူတွေမှာ နေမယ် လို့ယူဆတယ်။ ဥပမာ၊ ကနေ့ ရှမ်းကုန်းပြင်မြင့်ရဲ့ အနောက်ဘက် တောင်စောင်း၊ မြေလတ်လို့ခေါ်ရမယ့်ဒေသ ဖြစ်ပါတယ်။ (ပြည်မြို့ အထက် အောင်လံ၊ သရက်ဒေသတွေကိုလည်း မြေလတ်ခေါ်လေ့ရှိပါ တယ်။ အဲဒီမြေလတ်နဲ့ မမှားစေချင်ပါ။ အခု မြေလတ်လို့ နာမည်ပေးတဲ့ နေရာက ကျောက်ဆည်၊ ကူမဲ အရှေ့ သံလွင်မြစ် နဲ့ စစ်တောင်းမြစ်ကြား ကနေရာ ဖြစ်တယ်။) အဲဒီမြေလတ်ဒေသမှာ အရင် ရာသီဥတုက၊ အခု ထက်ပိုပြီး မိုးများတယ်။ အခု တစ်နှစ်မိုးရေချိန် လက်မ ၁၂၀ ရတဲ့ နေရာမှာ၊ အဲဒီအရင် အနှစ် နှစ်သောင်းကျော်က ဒီမြေလတ်ဒေသမှာ မိုးရေချိန်ဟာ၊ တစ်နှစ်ကို ၃၆၀ လက်မထက် ပိုစရာအကြောင်းရှိတယ်။ မြောက်ဘက်ကတိုက်တဲ့လေကလည်း သိပ်အေးမှာဖြစ်လို့ တောင်စောင်း က လူနေတဲ့ဂူဆိုရင်၊ ဂူပေါက်ဟာ အနောက်ဘက် (သို့မဟုတ်) တောင် ဘက်ကို လှည့်တယ်။ အဲဒါကြောင့်၊ လူနေတဲ့ဂူဆိုရင် အနောက်နဲ့ အနောက်တောင်ကို ဂူပေါက်လှည့်ရမယ်။ တောင်ပေါ်က ရန်သူဆင်းလာ စရာလမ်း မရှိဖို့ သတိပြုပြီး၊ ဂူကိုရွေးရတယ်။ တောင်အောက်က တက် လာတဲ့ရန်သူကို ကောင်းကောင်းတွန်းလှန်နိုင်ရမယ်။ ဒီလိုဆိုရင်၊ ရက်စက်ကြမ်းကြုတ်တဲ့ သတ္တဝါကြီးတွေလည်း၊ ချက်ချင်းရောက်မလာ နိုင်ပါ။ နောက် တစ်ချက်က ရေကောင်းရေသန့်ရမယ့်နေရာရဲ့ အနီးအစပ် ဖြစ်ရမယ်။

ဂူထဲမှာ၊ လူတွေ နှစ်ပေါင်းရာနဲ့ထောင်နဲ့ချီပြီး နေသွားမယ် ဆိုတာကို သက်သေပြနိုင်တာကတော့၊ ဂူထဲမှာ မီးဖိုအဖြစ်သုံးခဲ့တဲ့ နေရာကို တွေ့ရတာ ဖြစ်ပါတယ်။ မီးကိုမြင်ရင် မြွေကြီးတွေ၊ ကျားလို၊ ကျားသစ်လို အသားစားတဲ့သတ္တဝါကြီးတွေ မလာဝံ့ပါ။ အကောင်းဆုံး ကာကွယ်ရေးလက်နက်ဖြစ်ပါတယ်။ အဲဒီအချက်ဟာ သိပ်အရေးကြီးပါ တယ်။ ရန်သူဟာ၊ အိပ်ပျော်နေတုန်း လာရင် မခက်ပါလား။ မီး မြင်ရင် တော့ လာမယ်မဟုတ်ပါ။ အဲဒါကြောင့် ဂူထဲမှာနေတဲ့ လူတွေဟာ မီးဖိုဘေးမှာပဲ ဝိုင်းပြီးအိပ်မယ်။ မီးမသေအောင် ကင်း မကြာခဏ ထည့် ပေးမယ်။ နှစ်ပေါင်း ရာနဲ့ ထောင်နဲ့ချီပြီး မီးမငြိမ်းတဲ့မီးဖို ဖြစ်ပါတယ်။ အဲဒါနဲ့စကားစပ်မိပြီး ပြောနိုင်တာက၊ ရှေးကလူတွေဟာ ပဏမ မီးမွှေး တတ်တယ်။ ပြီးတော့ မီးကိုအသုံးချတတ်တယ်။ ဆိုလိုတာက၊ မီးဖိုကို မီးမပြတ်အောင် ထင်းစိုက်ပေးရင်၊ သိပ်ချမ်းတဲ့ခေတ်ကာလမှာ အနွေး ဓာတ်လည်း ရတယ်။ ကြမ်းကြုတ်တဲ့သားကောင်ကြီးတွေရဲ့ ဘေးအန္တရာယ်

ကို ကာကွယ် တယ်။ အဲဒါအပြင် အသားကို မီးကင်စားမယ်။ တချို့အသားနဲ့ အသီးတွေကို မီးဖုတ်စားမယ်။ မကြာခင် အိုးလုပ်တတ်ပြီဆိုတဲ့အခါမှာ အမြတ်၊ အကြော်၊ အလှော် စားနိုင်မယ်။

အိုးလုပ်တတ်တယ်ဆိုတာကလည်း ရှေးအခါက အလွန်ကြီးကျယ်တဲ့ အတတ်ပညာတစ်ခုဖြစ်ပါတယ်။ ရွှံ့စေးကို လိုသလိုပုံသွင်းနိုင်တဲ့အခါ အိုးဖြစ်လာမယ်။ ဒါပေမဲ့ ရေထိရင်နှုန်းအိပြီး ပဲ့သွားမှာသေချာတယ်။ အိုးကို နေလှမ်းရမယ်။ မာလာတဲ့အခါ လုံးဝခြောက်သွေ့ပြီးတဲ့အခါ မီးဖုတ်ရမယ်။ မီးဖုတ်ဘဲ သုံးတဲ့အိုးလည်းရှိပါတယ်။ အိုးထွင်းတဲ့အိုးထိန်းစက် မရှိသေးတော့၊ အိုးတွေက အသားသိပ်သည်းခြင်း မရှိ၊ ထူတယ်၊ လေးတယ်။ အရင် အနှစ်လေးသိန်း လောက်က၊ မိုးရေလက်မ ၃၀၀ ကျော် ၄၀၀ ထိအောင် ရွာတယ်။ မြောက်လတ္တီတွဒ် ၄၉ ဒီဂရီထိ ရေခဲနေမယ်။ အခု၊ အဲဒီနေရာတွေမှာ နေလှန်းအုတ်နဲ့ အိမ်ဆောက်နိုင်ပေမယ့်၊ ကျွန်တော်တို့မြန်မာနိုင်ငံရဲ့ အပူပိုင်းဇုန်မှာ နေလှန်းထားတဲ့မြေခွက်နဲ့ ရေမသယ်နိုင်ပါ။ ရေမလှောင်နိုင်ပါ။ တစ်ဖက် အဆစ်ပိတ်ထားတဲ့ ဝါးကြိုးကြိုးကို၊ ရေသယ်ဖို့ရေလှောင်ဖို့ သုံးနိုင်တယ်ဆိုပေမယ့်၊ ရေကို မီးမှာကွဲမယ်။ အသားကိုသိတ်ထိုးပြီး မီးကင်ပြီးစားနိုင်ပေမယ့်၊ အသားကို မပြုတ်နိုင်ပါ။ အကြော်အလှော် မလုပ်နိုင်ပါ။ ပြီးတော့၊ အိုးထိန်းစက်(potter's wheel) မပေါ်မီက အိုးကြီးကြီးကို အိုးသား ပါးပါး၊ ချောချောနဲ့ ခိုင်ခံ့အောင် မလုပ်နိုင်ပါ။ အဲဒါကြောင့် ရေလုံတဲ့အိုးကြီးကြီး လုပ်တတ်ဖို့လိုပါတယ်။ အခု ကျွန်တော် ပြောပြနေတဲ့ကျောက်ခေတ်ဟောင်း က၊ အရင်အနှစ်နှစ်သောင်းအထက်က လူတွေဟာ၊ ရေလှောင်ဖို့ အိုးကြီးကြီး မလုပ်တတ်သေးပါ။ ဆီနဲ့ အသားကို ကြော်စားဖို့ အိုးပက်ပက်မရှိသေးပါ။ သူတို့နေသွားတဲ့ဂူထဲက သဘာဝကျင်းလို ဖြစ်နေတဲ့တွင်း (middens) ရှိတတ်ပါတယ်။ အဲဒီကျင်းထဲမှာ၊ သူတို့စားတဲ့ ငါးနံ့သားကောင်တွေရဲ့ အရိုး တွေကို၊ တွေ့ပါတယ်။ သူတို့ ဘယ်လိုသတ္တဝါတွေကို သတ်စားသလဲဆိုတာ သိနိုင်ပါတယ်။

ဂူမှာနေသွားတဲ့လူတွေဟာ ငါးကြီးကြီးကို ဖမ်းစားတတ်တယ်ဆိုပေမယ့်၊ သူတို့စားတဲ့ငါးဟာ ရေငန်ငါးမဟုတ်၊ ရေချိုငါးပဲဖြစ်မယ်။ အဝတ်ကြိုး လျှော်ကြိုးနဲ့လုပ်တဲ့ ပိုက်ကွန် ရှိမှာမဟုတ်ပါ။ ဝါးနဲ့လုပ်တဲ့ ယက်သဲ့တော့ ရှိနိုင်ပါတယ်။ အခုပြောသလို ငါးဖမ်းပြီးစားမယ်ဆိုပေမယ့်၊ ရေချိုငါး၊ ရေကန်ငါး၊ မြစ်ထဲကငါး ဖြစ်မယ်။ သားကောင်တွေရဲ့ အရိုးလည်း တွေ့ပါတယ်။ ဘယ်လို အကောင်တွေ လဲဆိုတာ စစ်ဆေးကြည့်တဲ့အခါ၊ အခု ကျွဲနွား၊ အခု ကြွ၊ အခု ဆင်၊ အခု သမင် တွေရဲ့ ရှေးကမျိုးဆက်ဟောင်း၊ အကောင်တွေဖြစ်မယ်လို့ ခန့်မှန်းပါတယ်။ ဒီခန့်မှန်းချက်ကို ထောက်ခံမယ့်အရပ်တွေ၊ ဂူနံရံမှာ သူတို့ကိုယ်တိုင် မြေဖြူ။

မြေနီ၊ မြေဝါ ဆေးဒန်း ဆိုတဲ့ဟာတွေနဲ့၊ နေခြစ်ပြီးထားခဲ့ပါတယ်။ အဲဒီအရပ်တွေမှာ တောက်ပနေတဲ့ နေဝန်းပုံလည်းပါတယ်။ ဒါတွေကိုစပ်ပြီး အဓိပ္ပာယ်ဖော်တဲ့ အခါ၊ သူတို့ရဲ့ယုံကြည်မှုတချို့ကို သိရပါတယ်။ ဥပမာ၊ ဂူထဲက 'နေ'ကိုမြင်ရတဲ့ပုံကို တွေ့ရပါတယ်။ ဂူပေါက်က အနောက်ဘက်ကို လှည့်နေလို့၊ သူတို့ မြင်ရတဲ့နေဟာ၊ မွန်းလွဲလို့ စက်နာရီနှစ်ချက်တီးကျော်လောက် ဖြစ်မယ်၊ ကျနေပဲ။ အပူသက်သာပြီဆိုပြီး ဝမ်းသာအားရနေခဲ့တာ ဖြစ်နိုင်တယ်။ ဒါမှ မဟုတ်ရင် ရာသီဥတုပြောင်းလဲစပြုနေပြီ၊ ပိုပိုပြီးပူလာပြီလို့ သတိပြုမိကြဟန်တူပါတယ်။

ယုံကြည်မှုအနေနဲ့ကတော့၊ သူတို့ကြုံတွေ့နေရတဲ့ နွေ၊ မိုး၊ ဆောင်း ရာသီဥတုအပြောင်းအလဲဟာ၊ ဘာကြောင့်လို့ သိဟန်မတူပါ။ ဆိုလိုတာက နွေရာသီမို့ သိပ်ပူတာ၊ မိုးရာသီမို့ မိုးရွာတာ၊ ဆောင်းရာသီမို့ အေးတာလို့ သိဟန်မတူပါ။ တန်ခိုးရှိတဲ့ပုဂ္ဂိုလ်တစ်ဦးဦးက ဒါတွေကို လုပ်ပေးနေတယ်လို့ယူဆပြီး၊ အဲဒီပုဂ္ဂိုလ်ကျေနပ်အောင် ပူဇော်ပသရတာလို့ တွေးကြဟန်တူပါတယ်။ ပြီးတော့ အဲဒီပုဂ္ဂိုလ်စိတ်မဆိုးအောင်၊ သတိထားနေရမယ်လို့လည်း ယုံတယ်။ လူသေတာကိုတောင် ခရီးသွားတယ်လို့ထင်ပြီး၊ အိုးတွေနဲ့အလောင်းဘေးမှာ ရိက္ခာထည့်ပေးတဲ့အလေ့အထ ရှိနေပါတယ်။ ဘဝတွေအများကြီး လှည့်ပတ်သွားလာနေတယ်လို့လည်း ထင်မှတ်ကြဟန်ရှိပါတယ်။ အားကိုးလောက်တဲ့လူ သေရင်၊ လက်ညှိုး၊ လက်မ တစ်ချောင်းချောင်းကိုဖြတ်တဲ့ထုံးစံ၊ ရှိတယ်ထင်ရပါတယ်။ အသက်မွေးဝမ်းကျောင်းဖို့ အလုပ်က၊ မုဆိုး၊ တံငါအလုပ်ကလွဲပြီး၊ ဘာမျှလုပ်တတ်ဟန် မရှိပါ။ ဒီဘဝက သေပြီး ဘယ်ဘဝရောက်သွားတယ်လို့၊ ဘယ်သူကမှ ရောက်ရာဘဝကပြန်လာပြီးတော့ ပြောပြနိုင်တယ်လို့ မရှိပေမယ့်၊ ဘဝတွေတစ်ခုပြီးတစ်ခု လှည့်ပတ်နေရတယ်လို့ ရှေးကယုံခဲ့သလို ယခုလည်း ယုံနေကြပါတယ်။ အရင်ဘဝက ရန်ပြီးကို၊ ခုဘဝမှာပြန်ပြီး အတုံ့အလှည့်လုပ်တယ်ဆိုတဲ့အထိ၊ ယုံကြည်နေကြတာလည်း ရှိပါတယ်။

ကမ္ဘာတည်ဟန်၊ ပျက်ဟန်၊ ကမ္ဘာဦးကစပြီး မဟာသမ္မတပေါ်တယ်။ ဇာတ်အနိမ့်၊ အမြင့်ရှိတယ်။ မင်း၊ ရဟန်း၊ ပုဂ္ဂိုလ်၊ ကုန်သွယ် လယ်လုပ် ကျွန် ဆိုသလို အတန်းအစားကွဲတယ်။ တစ်တန်းက တစ်တန်းကို ကူးလူးဆက်ဆံခွင့်မရှိ။ အသက်အိုးဒီဒီမိစည်းစိမ်ကို ကာကွယ်ပေးတဲ့လူကို အဖိုးအခပေးရတယ်။ အခွန်အကောက်ရယ်လို့ရှိလာတဲ့အခါမှာ ဆယ်ဖို့တစ်ဖို့ပေးရပြီး ဖြစ်တယ်။ အိမ်ထောင်ရယ်လို့ပေါ်ပေါက်တဲ့အခါ ကိုယ့်မိဘ၊ ဘိုးဘွား၊ သားသမီး၊ မြေး၊ မြစ်ဆိုပြီး အကုန်ဆက်တွေ ရှိလာပါတယ်။ တချို့က၊ အဖိုးချင်းလက်ထပ်တယ်။ တချို့က အပြင်က အိမ်ထောင်ဘက်ကိုရှာတယ်။ အောင်သွယ်ထားပြီး စေ့စပ်ပြီးမှ လင်မယားဖြစ်တာ ရှိသလို၊ တချို့က၊ လူကြီးမိဘဆွေမျိုးမိတ်သက်ဟ သဘောမတူပေမယ့်၊ ခိုးယူ

ပေါင်းသင်းတာလည်း ရှိတယ်။ နှစ်ဦးနှစ်ဖက်သဘောတူဖို့ အရေးကြီးသလို၊ ကျွဲနွားဝယ်ယူသလို ဈေးဆစ်ပြီး မယားယူသူ၊ လင်ရှာသူတွေလည်း ရှိပါတယ်။ ရှေးမြန်မာဓလေ့မှာတော့ ဒီယောက်ျားရဲ့အဝတ်ကို၊ ဒီမိန်းမအိမ်မှာ လျှော်ဖွပ်ပြီး တန်းမှာတင်ထားတယ်။ ဆွဲထားတယ်ဆိုရင်၊ သူတို့နှစ်ယောက်ကို လင်မယားလို့ပဲ အသိအမှတ်ပြုပါတယ်။ တစ်မျိုးပြောရရင်၊ ဒီလူနဲ့ဒီမိန်းမ ထမင်းအတူစားတယ်။ ပွဲလမ်းသဘင်အတူသွားတယ်ဆိုတာကို အရှေ့ ခုနစ်အိမ်၊ အနောက် ခုနစ်အိမ် တွေတယ်မြင်တယ်ဆိုရင်၊ သူတို့ဟာ လင်မယားဖြစ်တယ်လို့ သဘောထားလိုက် ကြတယ်။ အထူးပွဲလမ်းသဘင် မလိုဘဲ၊ ငွေတင်ပြီးတောင်းရတယ်။ ခန်းဝင် ပစ္စည်းပေးရတယ်။ ခဲဖိုးတောင်းတယ်ဆိုတာကလည်း၊ အခိုင်အမာဥပဒေ မရှိ ပေမယ့် ဓလေ့ထုံးစံရှိသလို လုပ်ကြရတယ်။ လူမျိုးမတူ၊ ကိုးကွယ်တဲ့ဘာသာမတူ၊ အသက်မတူရင် ပြဿနာအသင့်အတင့် ရှိနိုင်တယ်။ မြေရှင်းမရတဲ့ပြဿနာရယ်လို့ မရှိပါ။ အဲဒါတွေဟာ ခေတ်အလိုက်တပြည်းဖြည်း ဖြစ်လာပါတယ်။ နောက်မှ တခြားလူမျိုးတွေ လုပ်တာကို ကောင်းတယ်ထင်ပြီး၊ အတုခိုးတာလည်းရှိတယ်။ ဒါတွေအပြင်၊ သမိုင်းသဘောကိုသိချင်ရင် ဓမ္မသတ်၊ ရာဇသတ်၊ ဖြတ်ထုံးဆိုတာ တွေကို လေ့လာရပါတယ်။ မြန်မာတွေ ဗုဒ္ဓသာသနာကိုလက်ခံပြီးတဲ့အခါ၊ အိန္ဒိယဓလေ့တွေ အများအပြားဝင်လာတယ်။ ဥရောပတိုက်သားတွေနဲ့ တွေ့တဲ့ အခါ၊ သူတို့ဓလေ့လည်း ဝင်လာတယ်။ တရားသူကြီးရှေ့မှာ အသိသက်သေနဲ့ လက်မှတ်ထိုးပြီး၊ အိမ်ထောင်ကျသူတွေလည်း ရှိပါတယ်။ သူတို့မှာ ရှင်းရှင်း ပြော ရရင်၊ လက်ထပ်ပုံ၊ ကွာရှင်းပုံနဲ့ အမွေဆက်ခံပုံ သတ်မှတ်ချက်တွေရှိတယ်။ အဲဒါ တွေကို ညှိနှိုင်းလိုက်နာကြပါတယ်။ အဲဒါတွေကြောင့်၊ ရှေးမြန်မာသမိုင်းကို လေ့လာမယ်၊ သိချင်တယ်ဆိုရင် ဓမ္မသတ်၊ ရာဇသတ်၊ ဖြတ်ထုံးတွေကိုပါ လေ့ လာပါလို့၊ ပြောရတာဖြစ်ပါတယ်။

WAVES MAGAZINE, 4-2007

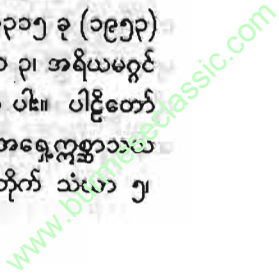
မလွန်ချေးသန်လှူသင်းစာရင်းဇယားအသုံးဝင်ပုံ

စစ်ကိုင်းတောင်ရိုးသမိုင်းကိုရေးဖို့၊ စစ်ကိုင်းတောင်ပေါ်မှာ သီတင်း နှစ်ပတ်လောက် ၁၉၇၃ က သွားနေခဲ့ဖူးတယ်။ နောက်လည်း ရွှေကိုင်း သားရဲအနုရုဒ္ဓါ့ချောင်ကို မကြာခဏရောက်ပြီး၊ စစ်ကိုင်းတောင်ရိုးသမိုင်းကို ဆက်လက်စုံစမ်းပါတယ်။

အဲဒီအခါကပဲ၊ မလွန်သင်းရဲ့ တစ်နှစ်တစ်ကြိမ်ထုတ်ဝေတဲ့ နှိုင်းဆော်စာ၊ ချောင်စာရင်း၊ အလှူခံပုဂ္ဂိုလ်စာရင်း၊ အလှူပစ္စည်းစာရင်း၊ စာအုပ် ဟောင်းတွေ စုခဲ့ဖူးပါတယ်။ စုတဲ့ရည်ရွယ်ချက်ကတော့၊ ချောင်စာရင်း၊ ချောင်မှာသီတင်းသုံးတဲ့ ရဟန်း၊ သာမဏေ၊ သီလရှင် စာရင်းနဲ့ လှူတဲ့ ဆန်အိတ်နဲ့တန်ဖိုးစာရင်းကို သိချင်လို့ ဖြစ်ပါတယ်။ သာမညပြောရရင် ချောင်မှာ ရဟန်းရှိမယ်။ နောက် သီလရှင်ရှိမယ်လို့မှတ်ထားပြီး၊ သံဃာ မရှိတဲ့ ချောင်စာရင်း၊ သီလရှင် မရှိတဲ့ ချောင်စာရင်းလို့ တွေ့ရတော့၊ ထင်းမရှိတဲ့ တော၊ ရေမရှိတဲ့ချောင်းဆိုတာ ဖတ်ရသလို ဆန်းတယ်လို့ ထင်မိပါတယ်။

တစ်နည်းပြောရရင် လူမရှိတဲ့ နေအိမ်မှာ သန်းခေါင်စာရင်း သွား ကောက်ကြမှာ မဟုတ်ဘူး။ သံဃာမရှိဘဲ ဆန်လှူမယ့်ပုဂ္ဂိုလ်တွေက၊ ဘာပြုလို့များ ချောင်စာရင်း ကောက်ယူပြုစုပြီး၊ မှတ်တမ်းယူခဲ့တယ်လို့ တွေးမရပါ။ အခုလို တွေးရခက်တဲ့ပစ္စည်းတစ်ခု နောက်ထပ်ရှိပါသေးတယ်။ ရဟန်းတော်စာရင်းမှာ သုဓမ္မာဂိုဏ်းဝင်၊ ရွှေကျင်ဂိုဏ်းဝင်၊ ပါဠိတော် ဂိုဏ်းဝင် သံဃာဘယ်လောက် ရှိတယ်ဆိုတာ တွေ့ရပြန်တယ်။

ပါဠိတော်သံဃာရှိတဲ့ မင်းကွန်းတောင်တန်းမှာ ၁၃၁၅ ခု (၁၉၅၃) စာရင်းမှာ ဉာဏဂဝေသီ သံဃာ ၁၊ မနောမယ သံဃာ ၃၊ အရိယမဂ္ဂင် သံဃာ ၄၊ ဣစ္ဆာသယမေယဝန သံဃာ ၃၊ ပေါင်း ၁၁ ပါး။ ပါဠိတော် သံဃာရှိတဲ့ စစ်ကိုင်းတောင်ရိုးမှာ ၁၃၁၉ ခု (၁၉၅၇) အရှေ့ဣစ္ဆာသယ လောကမှန်ကူသံဃာ ၅၊ အရှေ့ဣစ္ဆာသယ ရတနာပုံတိုက် သံဃာ ၅၊

အရှေ့ကုမ္ပဏီသယ ကျောက်စိမ်း သံယာ ၅၊ အရှေ့ကုမ္ပဏီသယ စကြို သံယာ ၂၊ အရှေ့ကုမ္ပဏီသယ ဖျာပုံ သံယာ ၃၊ အရှေ့ကုမ္ပဏီသယ ဝီဝေက သံယာ ၂ ပေါင်း ၂၂ ပါး။

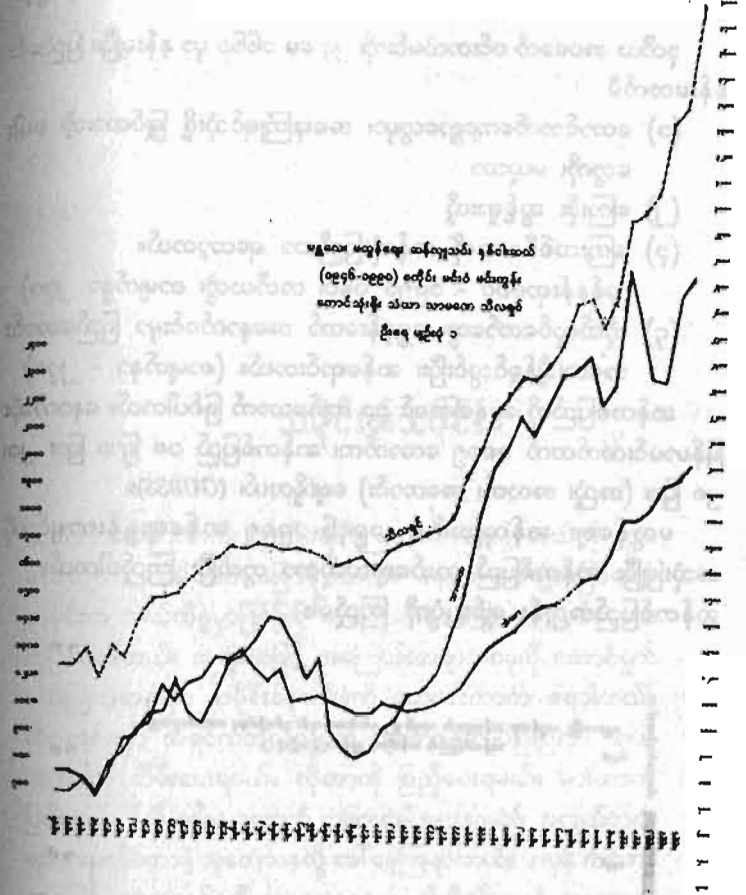
၁၃၂၀ ပြည့် (၁၉၅၈) မှာ စစ်ကိုင်း မင်းကွန်း ပါဠိတော်သံယာ ၃၀။ ၁၃၂၁ ခု (၁၉၅၉) မှာ ၃၅၊ ၁၃၂၂ ခု (၁၉၆၀) မှာ ၃၆။ ၁၃၂၄ ခု (၁၉၆၂) မှာ ၃၆။ ၁၃၂၆ ခု (၁၉၆၄) မှာ ၃၅။ ၁၃၂၇ ခု (၁၉၆၅) မှာ ၃၄။ ၁၃၂၈ ခု (၁၉၆၆) မှာ ၃၄။ ၁၃၂၉ ခု (၁၉၆၇) မှာ ၃၀။ ၁၃၃၀ ခု (၁၉၆၈) မှာ ၃၃။ အဲဒီလောက်ပဲ တွေ့ရလို့ သိပ်များများမရှိ။ စောစောက စာရင်းတွေအရ စစ်ကိုင်းကုမ္ပဏီသယ ချောင်ဟာ ရွှေကျင်ဂိုဏ်းဝင်ဖြစ်လို့ ဒီပါဠိသံယာတော်တွေလည်း ရွှေကျင်ရဟန်း တော်တွေဖြစ်မယ် ထင်ရပါတယ်။ ဟုတ်၊မဟုတ် စုံစမ်းကြည့်တဲ့ခါ ဟုတ်ပါတယ်။ ဒါပေမဲ့ ဒီပါဠိတော်ရဟန်းတွေက ဆွမ်းကိုသပိတ်နဲ့ခဲ၊ သပိတ်ထဲကပဲ ယူစား၊ သပိတ်နဲ့ ရေသောက်။ သင်္ကန်းလည်း အချုပ်အစပ် အတုမဟုတ်ဘဲ အချုပ်အစပ် အစစ်ရှိတဲ့ သင်္ကန်းကိုပဲ ဝတ်ရုံတယ်လို့ သိရပါတယ်။

အနစ်ငါးဆယ် (၁၉၄၆-၁၉၉၅) သံယာ၊ သာမဏေ၊ သီလရှင်စာရင်းကို ကြည့်ပြီး တောင်သုံးရိုး (စစ်ကိုင်း၊ မင်းဝံ၊ မင်းကွန်း)မှာ၊ သာသနာ တိုးတက် ကြီးပွားပုံကိုတွေ့ရတာ၊ ဝမ်းမြောက်စရာ ဖြစ်ပါတယ်။

ပရိယတ်၊ ပဋိပတ်၊ ပဋိဝေဓ တစ်ခန်းစီ ဘယ်လိုအားထုတ်နေကြတယ် ဆိုတာသိရရင် သိပ်ကောင်းမယ်။ သီလရှင်တွေမှာလည်း၊ ပိဋကတ်စာပေ သင်ကြားပုံ ဘယ်အခြေအနေရှိတယ်ဆိုတာ၊ သိချင်ပါတယ်။ ဒါပေမဲ့ ဆန်လှူ စာရင်းမှာ သံယာတော်၊ သီလရှင် အရေအတွက်နဲ့ ဘွဲ့ရဆရာတော် ဘယ်နှပါးကို ဘယ်လို အပိုလှူတယ်ဆိုတာလောက်ပဲ ပါနိုင်မယ်ဆိုတာလည်း မှန်ပါတယ်။

နည်းနည်းပိုပြီး အသေးစိတ်သိရရင်၊ ပိုပြီးသဒ္ဓါကြည်ညိုစိတ် ရှိလာမယ်ထင် ပါတယ်။ သာမဏေ၊ သီလရှင် နှစ်ခုပေါင်း အရေအတွက်ဟာ၊ သံယာအရေအတွက် ထက် သုံးဆနီးပါးရှိနေတယ်။ ပြီးတော့ သူတော်သူမြတ်ဦးရေတိုးပွားတာ များလွန်းရင် တောရဆိုပြီး သိပ်စည်ကားနေလို့၊ ဆိတ်ငြိမ်ရပ်ကွက် တောရသဘော ပျောက် ကွယ်သွားမှာ နှမြောစိုးရိမ်စရာ ဖြစ်လေမလားလို့လည်း ကြောင့်ကြမိပါတယ်။

ဥပမာ၊ ကျွန်တော် ခဏခဏ ရောက်ဖူးတဲ့ အနုရုဒ္ဓါချောင်ဆိုရင်၊ နှစ်တိုင်းလိုပဲ သံယာ ၁ ပဲရှိတယ်။ တစ်ဖက်က ပထမ ဂန္ဓာရုံ သံယာ ၃၅၊ သာမဏေ ၅၃ ဆို တာမျိုးလည်းရှိတယ်။ ပါဠိတက္ကသိုလ်နဲ့ ပဌာန်းနည်းပြကျောင်းတွေမှာ၊ သံယာ များတယ်။ ခြွင်းချက်က၊ မဟာသမုတိပါဠိတက္ကသိုလ် သံယာ ၃၊ သာမဏေ ၁ လို့ တွေ့တယ်။ ဘာပြုလို့ တက္ကသိုလ်ဖြစ်ပြီး စုစုပေါင်း ၄ ပါးပဲ ရှိရသလဲ သိချင်တယ်။ ဆန်လှူသင်းစာရင်းက ဘယ်မှာ အကြောင်းပြနိုင်မလဲ။ ချောင်စေ့အောင်

လိုက်ပြီးမေးမှ အဖြေထွက်မယ့်ပုစ္ဆာ ဖြစ်ပါတယ်။(သံယာ၊ သာမဏေ၊ သီလရှင် မျဉ်းပြပုံကို ကြည့်ပါ။)

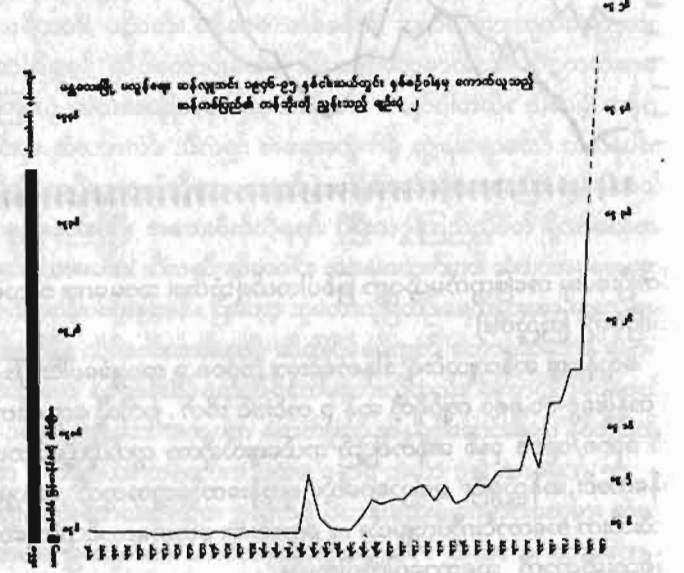
မလွန်ဈေး ဆန်လှူသင်းရဲ့ ဝါနစာရင်းမှာ၊ (၁၃၀၈ ခု အလှူခံပေါင်း ၂၆၂၂ ကို တန်ဖိုးငွေ ၁၀,၈၈၀ ကျပ်ရှိတဲ့ ဆန် ၃ တင်းဝင် အိတ် ၂၇၀)လို့ တွေ့ရတော့၊ အဲဒီ ၁၃၀၈/၁၉၄၆ ခုနှစ် ဆန်တစ်ပြည် ဘယ်ဈေးလဲဆိုတာ တွက်ယူလို့ရပါတယ်။ ဆန်ကောင်း၊ ဆန်ညံ့ခွဲပြီး မပြောပေမယ့်၊ ရဟန်းတော်တွေအတွက် အလှူရှင် အသီးသီးက အကောင်းကိုပဲလှူမယ်။ အ ကောင်းဆုံး မဟုတ်တောင်၊ ညံ့လို့တော့ မဖြစ်ဘူးဆိုတာကို သဘောပေါက်ပါတယ်။

အလယ်အလတ် ဖြစ်နိုင်စရာရှိတယ်လို့လည်း တွက်မိတယ်။ ရှေးရှေးတုန်းက ရေးခဲ့တဲ့ ဆန်ဈေးသမိုင်းအထောက်အထားကို ရှာကြည့်တော့၊ တစ်နေရာပဲ ရှားရှားပါးပါးတွေ့တယ်။ နှမ်းတစ်စေ့နဲ့ ဆီမဖြစ်ဘူးလို့ ပြောချင်လည်းပြောပါ။ ဒါပေမဲ့ တွေ့တာကိုပဲ ဖော်ပြပါရစေ။

ဒုတိယ အဝခေတ် ပင်းတလဲမင်းကို ၂၄ မေ ၁၆၆၁ မှာ နန်းချပြီး ပြည်မင်း နန်းမတက်မီ

- (၁) တောင်ဘက်ကျေးရွာတွေမှာ၊ အရေးကြီးရင်သုံးဖို့ မြှုပ်ထားတဲ့ စပါး တွေကို၊ မယူသာ
- (၂) ကြေးဖိုး ဆွန့်ရှားလို့
- (၃) ကြေးတစ်ပိဿာကို ဆန်သုံးပြည်သာ ရတော့တယ်။
(မှန်နန်းရာဇဝင် - ၁၉၅၆ ပုံနှိပ်၊ တတိယတွဲ၊ စာမျက်နှာ ၂၇၁)
- (၄) ကိုယ်လုပ်တော်တွေ၊ ရွှေနန်းတော် အနောက်ဝင်းမှာ ပြည်တောင်း အလေးချိန်ခွင်သွင်းပြီး၊ ဆန်ရောင်းတယ်။ (စာမျက်နှာ - ၂၇၁)
ဆန်တစ်ပြည်ကို ငွေနဲ့ပြောရင် ၃၃ ကျပ်လောက် ဖြစ်ပါတယ်။ နောက်ဆုံး မြန်မာမင်းလက်ထက် ၁၈၈၅ လောက်က၊ ဆန်တစ်ပြည် ၁၈ ပြား၊ ပြား ၂၀၊ ၂၈ ပြား (အညှဲ၊ အလတ်၊ အကောင်း) ဈေးရှိတယ်။ (GUBSS)။

မလွန်ဈေး ဆန်လျှိုသင်းရဲ့ ၁၉၄၆-၁၉၄၇ ဆန်ဈေးနှုန်းစာရင်းကို အသုံးပြုပြီး ဆန်တစ်ပြည် ဘယ်ဈေးလဲဆိုတာ တွက်ပြီး ကြည့်ပါတယ်။ ဆန်တစ်ပြည်အညွှန်း မျဉ်းပြပုံကို ကြည့်ပါ။

၁၈ ဩဂုတ် ၁၉၄၇

သမိုင်း၏သမိုင်း

သမိုင်းလမ်းကြောင်းကို ရပ်လို့မရပါ။ ဘယ်ကလာလို့ ဘယ်ကို သွားမယ်ဆိုတာ သမိုင်းက ပြောနိုင်တယ်။ နောက်တစ်မျိုးပြောရရင် သမိုင်းက ဘယ်ကိစ္စမှာဖြစ်ဖြစ်၊ အကြောင်းနဲ့အကျိုး ဆက်စပ်နေတာ ကိုပြပေးပါတယ်။ အထူးသဖြင့် အကြောင်းအရာတစ်ခုကို ဆောင်ရွက် မယ်ကြတဲ့အခါမှာ သမိုင်းနောက်ခံကို လေ့လာတာက စရပါတယ်။ ကိစ္စတစ်ခုမှာ အရင်ကဘယ်သူတွေ ဘယ်အထိလုပ်ပြီးပြီလဲ။ သူတို့ လက်စကို သိမ်းပေးရမယ်။ လိုတာကို ဖြည့်ပေးရမယ်။ မှားတာကို ပြင်ရမယ်။ ဒီလို လေ့လာတာကို တခြားခေါ်စရာနာမည် အလွယ်တကူ စဉ်းစားမရနိုင်တာနဲ့ သုတေသနလို့ ခေါ်နေကြရပါတယ်။ အမှန် ကတော့ အကြောင်းအရာတစ်ခုကို သုတေသနလုပ်မယ်ဆိုရင် ဘယ် အထောက် အထားနဲ့ လုပ်မှာလဲလို့ မေးပါ။ အထောက်အထားမရှိဘဲ သုတေသန လုပ်လို့မရပါ။

အထောက်အထားရှိ ရှေးနှစ်ပေါင်းများစွာက ရေးထားခဲ့တဲ့ စာတွေဖြစ်ချင်ဖြစ်မယ်။ ဥပမာ အရင် အနှစ်တစ်ထောင်ခြောက်ရာက ရေးခဲ့တဲ့ ပရူစာဖြစ်နိုင်တယ်။ အရင်အနှစ်လေးရာက ရေးခဲ့တဲ့ ဒပ်ချ်စာ ဖြစ်နိုင်တယ်။ ခရစ်မပေါ်မီ အနှစ်သုံးထောင်က အရပ်စာလည်းဖြစ်နိုင် တယ်။ ဒါကြောင့် နောက်တစ်ဆင့်စဉ်းစားရမှာက အထောက်အထား တွေ တွေ့ပြီး ကိုယ်ကိုယ်တိုင် ဖတ်နိုင်ရဲ့လား။ ကိုယ်တိုင်ဖတ်ဖို့ကပိုပြီး အရေးကြီးပါတယ်။ ဖတ်တတ်တဲ့လူ ဖတ်ခိုင်းမယ်ဆိုရင် သုတေသနကို လူငှားနဲ့လုပ်တယ်ဆိုပြီး ကဲ့ရဲ့ခံရလိမ့်မယ်။ သူများဖတ်ပေးတာကို သုံးရ

တော့မယ်ဆိုရင်လည်း အထပ်ထပ်စစ်ဆေးပြီးမှ သုံးသင့်ပါတယ်။ အဲဒီလို ကိုယ်တိုင်ဖတ်နိုင်ပြီဆိုမှ မှတ်စုထုတ်တာ မခက်ဘူးဆိုပေမယ့် မလွယ်ပါ။ စာတစ်ပိုဒ်ထဲက ဘယ်အချက်ဟာ အရေးပါဆုံးလဲလို့ ရှာရတာဖြစ်ပါတယ်။ ရှာလို့တွေ့ပြီဆိုရင် ကိုယ့်စာနဲ့ကိုယ် ရှင်းအောင်၊ တိုအောင် ရေးမှတ်ရပါတယ်။ လက်ရေးကလည်း ဘယ်သူဖတ်ဖတ် ဖတ်လို့ရအောင် ရေးရမယ်။ အညွှန်းကိုလည်း တိကျအောင်ရေးရမယ်။ မှတ်စုကို ဘယ်ပုံစံစီမံလဲဆိုတာက အခက်ဆုံးကိစ္စပါ။ အတိအကျပေးမယ့် စီတတ်မှ စေတီဖြစ်မယ်ဆိုတဲ့ သဘောပါ။ ကျမ်းညွှန်းကိုလည်း ရှင်းအောင်ရေးတတ်ဖို့လိုတယ်။ အညွှန်းအတိုင်းစစ်ဆေးတဲ့ ပုဂ္ဂိုလ်က ရှာကြည့်လို့ ကိုယ်ပြောတာ ထွက်မလာရင် ကိုယ့်ကိုလူလိမ်လို့ အပြောခံရတတ်တယ်။ အဲဒါတွေအားလုံး အဆင်ပြေပြီဆိုရင် ရေးတတ်ဖို့လိုသေးတယ်။ ရေးတဲ့အခါ တိုတိုရှင်းရှင်းရေးတတ်ဖို့ လိုပြန်တယ်။ ရေးပြီးတဲ့အခါ စိတ်ပါဝင်စားမယ့် ပရိသတ်ကို ဖိတ်ပြီးဖတ်ရမယ်။ အဲဒီ ဆဲမင်နာ Seminar ဆွေးနွေးပွဲမှာ မေးသမျှကို ကျေနပ်အောင်ဖြေကြားဖို့ လိုမယ်။ ပြီးတော့ ဝိုပြီး ကျယ်ပြန့်တဲ့ ပရိသတ်ထံရောက်အောင် စာစောင်တွေထဲမှာ ထည့်ရမယ်။ သီးခြားပုံနှိပ်ရင်လည်း သီးခြားပုံနှိပ်ဖြန့်ဝေရမယ်။ ဖြစ်နိုင်ရင် ဆက်လက်ရှာဖွေပြီး စောစောကစားတွေထဲမှာ လိုတာကိုဖြည့်၊ မှားတာကိုပြင် လုပ်ရလိမ့်ဦးမယ်။ ဒါမှ သုတေသနရဲ့ အခြေခံရည်ရွယ်ချက်အတိုင်း တိုးတက်မှု ရှိလာမယ်။ အဲဒါတွေဟာ သုတေသနမှာ လိုက်နာရမယ့်ထုံးစံဖြစ်ပါတယ်။ စည်းကမ်းတွေ များလွန်းတယ်ဆိုပေမယ့်လည်း လိုအပ်လို့ လုပ်ထားရတဲ့ စည်းကမ်းတွေပဲဖြစ်ပါတယ်။ ကိုယ့်အတွက် အသိဉာဏ် တိုးပွားတယ်ဆိုတာ နှစ်သက်စရာအကောင်းဆုံးဆု ဖြစ်ပါတယ်။ စိတ်ရင်းစေတနာ သန့်သန့်နဲ့ ကြိုးစားဆောင်ရွက်ချက်ကို ဝေငှခွင့်မရတာလည်း သိပ်ဝမ်းနည်းစရာကောင်းပါတယ်။ လူသူအများကို ဒုက္ခပေးနိုင်မယ့်လက်နက်ကို ရှာတွေ့တာ မဟုတ်တဲ့တွက် ပိုပိုပြီးဝမ်းနည်းရပါတယ်။

ရှေးအခါက ကန်ကွက်ချက်တွေ အများကြီးရှိခဲ့ဖူးပါတယ်။ ဒါပေမဲ့ ကန်ကွက်ခြင်းကိုမပိတ်ပင်ဘဲ ခွင့်ပြုသင့်တယ်လို့ အများသဘောတူတာကလည်း အနှစ်ငါးရာလောက်ရှိသွားပြီဖြစ်ပါတယ်။

ဒီဇင်ဘာ ၂၀၀၃

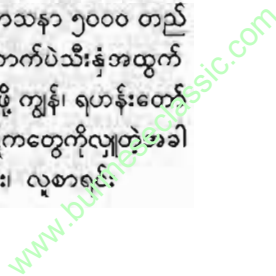
ဦးငြိမ်းမောင်တည်းဖြတ်သည့် ရှေးဟောင်းမြန်မာကျောက်စာများငါးတွဲ

ဦးငြိမ်းမောင် (၂၆ ဇန်နဝါရီ ၁၉၀၉-၁၉ ဇွန် ၂၀၀၂) ကိုယ်တိုင် ကျောက်စာတွေကို မင်နဲ့ ပုံတူနှိပ်ကူးတယ်။ ခေတ်မြန်မာ အက္ခရာပြန်တယ်။ အတွဲငါးတွဲမှာ စာမျက်နှာအစုစု ၁၄၁၇ မျက်နှာကို သူ့ကိုယ်တိုင် လက်ရေးလှလှ သေသေသပ်သပ် ကျောက်စာရက်စွဲအလိုက် စဉ်ပြီး ယဉ်ကျေးမှုဝန်ကြီးဌာန၊ ရှေးဟောင်းသုတေသနဦးစီးဌာနက ဖူးစကက်စက္ကူ (၁' ၃" x ၈.၅")နဲ့ ၁၉၇၂၊ ၁၉၈၂၊ ၁၉၈၃၊ ၁၉၉၈၊ ၁၉၉၈ နှစ်တွေက ပုံနှိပ်ပြီး တန်ဖိုးနည်းနည်းနဲ့ ရောင်းချခဲ့ပါတယ်။ အင်မတန် လူသိနည်းတယ်။ အရောင်းရထိုင်းတယ်။ ပညာရပ်အနေနဲ့ သိပ်အဖိုးတန်တယ်။ အခု ၁၉ ဇွန် ၂၀၀၅ က ဦးငြိမ်းမောင် အသက် ၉၃ နှစ်မှာ ကွယ်လွန်တဲ့အတွက် ဒီစာအုပ်ငါးတွဲအကြောင်းကို ကျွန်တော် အကျဉ်းပြောပါရစေ။

ရှေးဟောင်းမြန်မာကျောက်စာများပထမတွဲ(၁၉၇၂)

ဒီစာအုပ် ၁၉၆၆ က ရေးပြီး ပုံနှိပ်ဖို့ တင်ပေးမယ့် ခြောက်နှစ်ကြာမှ ပုံနှိပ်ပေးပါတယ်။ မြန်မာနှစ် ၄၇၄ က ၆၀၀ (အေဒီ ၁၁၁၂-၁၂၃၈) ထိ ကျောက်စာ ၂၂၅ ချပ်၊ လက်ရေးမူ စာမျက်နှာ ၃၈၁။ ကျောက်စာတွေက များသောအားဖြင့် ကျောင်းဘုရားတည်ထားတဲ့ အကြောင်းဖြစ်တယ်။

- (၁) ကောင်းမှုကုသိုလ်ပြုတဲ့ရက်စွဲ
- (၂) အလှူရှင်အမည်
- (၃) ဒါနပြုလိုက်တဲ့ ကျောင်း ဘုရား သာသနာ ၅၀၀၀ တည်အောင် ပြုစုစောင့်ရှောက်ဖို့ ကောက်ပဲသီးနှံအထွက်ကောင်းတဲ့မြေ၊ အလုပ်အကျွေးပြုဖို့ ကျွန်၊ ရဟန်းတော်တွေ ပရိယတ္တိ၊ ပဋိပတ္တိပြုနိုင်ဖို့ ပဋိကတွေကိုလှူတဲ့အခါ အနုမောဒနာပြုတဲ့ ရဟန်းစာရင်း၊ လူစာရင်း

(၄) အလှူပစ္စည်းကို ကူညီထောက်ပံ့ဖို့ သိမ်းဆည်းပေးဖို့ ပန်ကြားချက်

(၅) အလှူပစ္စည်းကို ဖျက်ဆီးလုယက်သူတို့အတွက် ကျိန်စာ အခလိုမှတ်တမ်းတင်သွားတဲ့အချက်ငါးချက်မှာ အချို့အလှူရှင်တွေက သူတို့ပြုလိုက်တဲ့အလှူဟာ စင်ကြယ်တဲ့ပစ္စည်း၊ ဘယ်လိုအသုံးဝင်တဲ့ပစ္စည်းလို့ ရှင်းပြတဲ့အခါ နိုင်ငံရဲ့လူမှုရေး၊ စီးပွားရေး၊ ဓလေ့နဲ့သမိုင်းကို တစ်နည်းတစ်ဖုံ ဖော်ပြထားပါတယ်။ ဦးငြိမ်းမောင်က ဒီကျောက်စာတွေ ရှိတဲ့နေရာကို ရောက်အောင်သွား၊ မိုင်းကိုင်စက္ကူနဲ့ မင်ကူးမူပွားလုပ်၊ ရှေးဟောင်းသုတေသနရုံးမှာ ပြန်လာပြီးဖတ်၊ ခေတ်အကွရာနဲ့ အကွရာဖွယ်၊ ပြီးတော့ ကျောက်စာတွေက စာလုံးပေါင်းပုံ စာလုံးပုံတွေ ခုခေတ်နဲ့မတူ ဆန်းနေလို့ ဦးငြိမ်းမောင် သူ့လက်ရေးနဲ့ သိပ်သေသေသပ်သပ်ကူးပြီး ရှေးဟောင်းရုံးကပဲ ပုံနှိပ်ဖြန့်ဝေပါတယ်။ အရင်က ရှေးဟောင်းရုံး ထုတ် ကျောက်စာစာအုပ်ကြီး ခြောက်မျိုးထက် အများကြီးသာတယ်။ အရင်ထုတ်ဝေပြီး စာအုပ်ခြောက်အုပ်က...

- (၁) ပုဂံ ပင်းယ ကျောက်စာ? ၁၈၉၂
- (၂) ဘိုးတော်ဘုရားစပြီး မဟာမုနိဝင်းထံမှာထားရစ်တဲ့ကျောက်စာ၊ ၁၈၉၂
- (၃) ဘိုးတော်စုကျောက်စာ? ဒုတိယတွဲ၊ ၁၈၉၇
- (၄) အထက်မြန်မာနိုင်ငံစုကျောက်စာ? ပထမတွဲ၊ ၁၉၀၀
- (၅) အထက်မြန်မာနိုင်ငံစုကျောက်စာ? ဒုတိယတွဲ၊ ၁၉၀၃
- (၆) မူလထိုးကျောက်စာ? ၁၉၁၃
- (၇) *Epigraphia Birmanica* in 4 parts, 1936, etc..

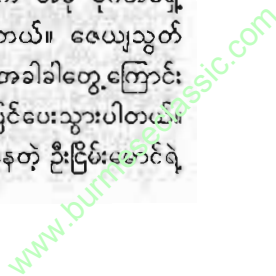
တွေ ဖြစ်ပါတယ်။ အဲဒီမူလထိုးကအစ ဆင့်ကူးမူပွားတွေဟာ ကြီးကြီးစားစား ဖတ်ပါမှ ကော်ပီဖြစ်တဲ့ ခေတ်မြန်မာအကွရာဖွယ်ပြီး စာမူဟာကောင်းမယ်။ ဒါကြောင့် ဦးငြိမ်းမောင်ရဲ့ ကျောက်စာ စာအုပ်တွဲက ရှေးရှေးကစာအုပ်တွေမှာ အဟောင်းစာလုံးပေါင်းကို အသစ်ပြင်ပေးထားတယ်။ အတုကို မစစ်ဆေးဘဲ အစစ်ထဲမှာရောထည့်ထားတယ်။ ဒီလိုမမှားအောင် ဦးငြိမ်းမောင်က သိပ်ဂရုစိုက်တယ်။ ဂရုစိုက်သလောက် အောင်မြင်ပါတယ်။ ကျောက်စာ အတုအစစ်ခွဲတဲ့အခါ ကျွန်တော်တို့ ဂရုစိုက်ကြည့်တာက...

- (၁) လက်ရေး၊ ပုဂံခေတ်လက်ရေးနဲ့ ခုခေတ်လက်ရေး သိပ်ကွာတယ်။ အခြေခံလေးထောင့်အကွရာက အခုလက်ရေးဝိုင်းဖြစ်နေပြီ။ လက်ရေးနဲ့ ခေတ်ကို ခွဲတယ်။
- (၂) ဝါကျ။ ဝါကျဖွဲ့ပုံအဟောင်းနဲ့အသစ် သိပ်ကွာတယ်။

- (၃) သတ်ပုံ။ စာလုံးပေါင်းလည်း သိသိသာသာ ခေတ်အလိုက်ကွာတယ်။
- (၄) ဝေါဟာရ။ တချို့ဝေါဟာရက ခေတ်ကို ပြနေပါတယ်။ နန်း၊ ကြွန်း ဆိုတဲ့ဝေါဟာရတွေက ပုဂံခေတ်ကုန်။ ကုလားကျ၊ တရုတ်ပြေး ဆိုတာတွေက ခေတ်ပြိုင်နာမည် မဟုတ်ပါ။

ဦးငြိမ်းမောင်က 'ကျုပ်ကိုဗျာ... ကျောက်စာကူးပါ။ တည်းဖြတ်ပါ။ စာအုပ်လုပ်ပါ' လို့ ခိုင်းသာခိုင်းတာ၊ တည်းဖြတ်ပုံနှိပ်ဖြန့်ချိရေးကို ဘယ်သူကမှ ဘယ်လိုလုပ်လို့ သင်မပေးဘူး။ ကျုပ်ကလည်း စာအုပ်လုပ်တဲ့အခါ ကျောက်စာကို နှုတ်ဖို့ဆိုတာပဲသိတာ။ ဒါကြောင့် ဥပမာ ကျောက်စာတစ်ခုက လေးမျက်နှာ ရှိပေမယ့် တစ်မျက်နှာ သက္ကရာဇ်တစ်ခု ဖြစ်နေရင် ဒီကျောက်စာ လေးမျက်နှာဟာ နေရာလေးခုကွဲသွားရော။ အဲဒါ ခင်ဗျားတို့က ကျောက်တစ်တုံးထဲမို့ တစ်ပေါင်းတည်း ထားစေချင်တယ်မဟုတ်လား။ အဲဒီလို ပြောဖူးပါတယ်။ အခု သူ တည်းဖြတ်တဲ့ ကျောက်စာ စာအုပ်မှာလည်း ကျွန်တော်တို့ (လူစံနဲ့ ဖေမောင်တင်ခေါင်းဆောင်တဲ့) အုပ်စုက အတုဆိုပြီး ပယ်ထားတဲ့ ကျောက်စာတချို့ကို သက္ကရာဇ်စဉ်အတိုင်း ထည့်သွင်းထားတာကို တွေ့ရပါတယ်။ ဒီအုပ်တွဲမှာ ကျွန်တော်တို့ အထုထင်တဲ့ ကျောက်စာတွေကို အပိုင်း(ခ)မှာ သီးသန့်ထည့်ပေးထားတဲ့အတွက် ကျွန်တော်တို့လို ကိုယ်ထင်တာ စွတ်မလုပ်ဘူး။ သတိထားဖော်ရတယ်ဆိုပြီး သူ့ကို ကျေးဇူးတင်ရပါတယ်။ ဦးငြိမ်းမောင်ကို နောက်တစ်ချက် ကျေးဇူးတင်စရာ ကောင်းတာက ကျောက်စာကို အရွှေ့အပြောင်းလုပ်တော့ သုံးလေးပိုင်းကျိုးသွားတာလည်း ရှိတယ်။ ဒါမျိုးကို ဦးငြိမ်းမောင်က ကြိုးစားပြီး အပိုင်းတွေကို ဆက်ပြီးဖတ်တယ်။ တည်းဖြတ်တယ်။ အဲဒါအတွက်လည်း ဦးငြိမ်းမောင်ကို ကျေးဇူးအများကြီး တင်ရပါတယ်။ အခု ၁၉ ဇွန် ၂၀၀၂ မှာ ဦးငြိမ်းမောင်ကွယ်လွန်ပြီလို့ သိရတော့ သူ့လို မြန်မာပဏ္ဍိတ်မျိုး ရောက်ထပ် မရနိုင်တော့ပါဆိုပြီး ရှေးကျောက်စာကို ဝါသနာပါသူတွေက ဝိုင်းပြီး အများကြီး ဝမ်းနည်းကြပါတယ်။

ဦးငြိမ်းမောင်က ကျောက်စာနဲ့တွဲဖက်ပြီး ဂူဘုရားနံရံကဖြစ်ပြီး မင်အမည်း မင်အနီနဲ့ မှတ်တမ်းကိုရေးခဲ့ကြလို့ မင်စာလို့ အခု ကျွန်တော်တို့ လွယ်လွယ်ခေါ်နေတဲ့ နံရံစာတွေလည်း စုံအောင်ရှာဖွေပြီး ဖတ်ပေးခဲ့ပါသေးတယ်။ နံရံစာ (မင်စာ) ကိုဖတ်ရင် အခု ပုဂံဒေသမှာရှိတဲ့ လူအများက အခု ပုဂံအရှေ့ဖွားစောရွာက ဘုရားကို ဇေယျပွတ်လို့ခေါ်တာ မှားတယ်။ ဇေယျသွတ် (ဇေယသ္မတ္တိ)လို့ ပြင်ခေါ်ပါ။ မင်စာမှာ ဇေယသ္မတ်လို့ အခါခါတွေကြောင်း ဦးငြိမ်းမောင်က ပြောပြပြီး အများတကာ မှားတာကို ပြင်ပေးသွားပါတယ်။ ဇေယျသွတ်ဘုရားကျောက်စာ (၂ မျက်နှာ)ကို အခုပြောနေတဲ့ ဦးငြိမ်းမောင်ရဲ့

ကျောက်စာအုပ်ကြီးပထမတွဲ စာမျက်နှာ ၂၆၇ နဲ့ ၂၇၅ မှာ ကြည့်ပါ။

ကျွန်တော် အမြဲအသုံးပြုတဲ့ ရှေးဟောင်းမြန်မာကျောက်စာ၊ ပထမတွဲ မှာ ဦးငြိမ်းမောင်က (၂၀ ဇူလိုင် ၁၉၉၀) နေ့စွဲနဲ့ စာတစ်ပုဒ် ရေးထည့်ပေးထား ပါတယ်။

ရှေးဟောင်းခေါ်မြန်မာတွဲ

ကျောက်စာကွယ် ရှုပါ။

သက္ကရာဇ်ကို တွက်စစ်လို့ စဉ်ကာထားတယ်

များသိစိမ့်ငှာ။

ယခုခေတ်မျက်မှောက်စာ

အက္ခရာနှင့်ပြန်ထား

ငဟုသုတတွေကို

ရှာဖွေသူဟူသမျှတို့

ယူကြစေသား။

ရှေးဟောင်းမြန်မာ ကျောက်စာများကို

ဖတ်ရှုလိုလား၊ လိုက်စားသူကို

ခက်ခဲကင်းကွာ၊ သိပါစေလို

လိုသမျှ ပြည့်ဝပါစေလို။

ရှေးဟောင်းမြန်မာကျောက်စာများကို

စုပေါင်းဖော်ပြရေးရကုသိုလ်

မလွှဲဇကန် နိဗ္ဗာန်မဂ်ဖိုလ်

ရလိုကြောင်း၊ ဆုတောင်းနှုတ်မြှောက်ဆို။

ရှေးဟောင်းမြန်မာကျောက်စာများ-ဒုတိယတွဲ(၁၉၈၂)

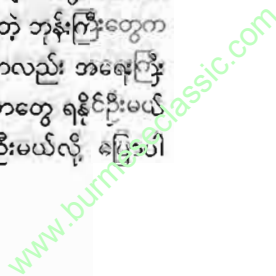
မြန်မာနယ်အရပ်ရပ်က ခရစ်နှစ် ၁၂၃၈-၁၂၆၀ အတွင်း တွေ့ရှိတဲ့ ကျောက်စာ ၁၄၅ တိုင်ကိုဖတ်ပြီး ခေတ်မြန်မာအက္ခရာ ဖလှယ်ထားပါတယ်။ မဟာယာန ကိုးကွယ်ခြင်းဆိုင်ရာကို ငြိမ်း (ဒု၊ ၁၉၈၂) ၁၇၅ နဲ့ ၁၉၄ မှာ အသင့် အတင့်တွေ့နိုင် ပါတယ်။ ယခင်က ပုဂံခေတ်မှာ မတွေ့နိုင်လို့ထင်တဲ့ ကန်သင် (ဂဇင်း)ကို ငြိမ်း(ဒု၊ ၁၉၈၂) ၈၄ နဲ့ ၁၄၈၊ မုဆိုင်မ၊ မုဆိုင်မကို ငြိမ်း (ဒု၊ ၁၉၈၂) ၁၈ မှာ တွေ့နိုင်ပါတယ်။ စာတိုအောင်လည်းကောင်းကို '၎င်း၊ 'မလွန်ဆန်နိုင်သော'ကို 'မလွန်ဆန်နိုင်ငါ'၊ 'ငါ့ကောင်းမှုကို'ကို 'ငါ့ကောင်းမှု ဉ' စသဖြင့် စာအစား ဂဏန်း ၄၊ ၅၊ ၉ ထည့်ရေးတာကို ခရစ်နှစ် ၁၂၅၀ ကျော်က စပြီး တွေ့ရတယ်လို့ သတိပြုမိပါတယ်။

ရှေးဟောင်းမြန်မာကျောက်စာများ-တတိယတွဲ(၁၉၈၃)

ခရစ်နှစ် ၁၂၆၀-၁၃၃၇ အတွင်း တွေ့ရှိရတဲ့ ကျောက်စာတွေကို အက္ခရာ ဖလှယ်ပြီး ဦးငြိမ်းမောင်လက်ရေးနဲ့ စာမျက်နှာ ၃၆၇ ရှိ စာအုပ်ကို ရှေးဟောင်းရံက ၁၉၈၃ မှာ ပုံနှိပ်ထုတ်ဝေပါတယ်။ ဒီကျောက်စာတွေမှာ ပုဂံခေတ်လွန်ပြီး မတည် မငြိမ်ဖြစ်နေတဲ့ အနှစ်သုံးဆယ်က အဖြစ်အပျက်တွေကိုရေဖို့ အရင်းခံ အထောက် အထားတွေ ဖြစ်ပါတယ်။ ကျောက်စာတွေထဲမှာ တောစိမ်းမြေကို ခုတ်ထွင်ပြီး လယ်တည်တာတွေ၊ စီးပွားရေးကောင်းလို့ အလှူ အတန်းမပြတ်လုပ်နိုင်ပုံတွေကို တွေ့ရလို့ ပုဂံပျက်တာ ဘုရားတွေသိပ်တည်ပြီး စီးပွားရေးကျဆင်းတာလည်း အကြောင်းတစ်ခုဖြစ်မယ်လို့ တွေးဆကြတာမဖြစ်နိုင်လို့ ထင်ပါတယ်။ အောက်ပြည် အောက်ရွာက မငြိမ်သက်ဘူးဆိုတာတော့ ရံဖန်ရံခါတွေ့ရပေမယ့် စစ်ထိုးလို့ နိုင်တဲ့စစ်သူကြီးကို ရဲဆုဆိုပြီး မြေဩဇာကောင်းတဲ့လယ်တွေကို ပေးတာလည်း တွေ့တယ် (တတိယတွဲ စာမျက်နှာ ၁၉၉ ကြည့်)။

ရှေးဟောင်းမြန်မာကျောက်စာ-စတုတ္ထတွဲ(၁၉၈၃)

ခရစ်နှစ် ၁၃၃၉ က ၁၄၃၆ ထိ စာမျက်နှာ ၂၆၇ ကို တတိယတွဲထွက်တဲ့ ၁၉၈၃ မှာပဲ ထပ်ပြီးထုတ်ပေးနိုင်တဲ့အတွက် ရှေးဟောင်းသုတေသန လှုပ်ရှား လာပြီလို့ မှတ်တမ်းတင်ရမယ့်ကာလဖြစ်ပါတယ်။ အဲဒီနှစ်က ညွန့်ချုပ် ဒေါက်တာ ခင်မောင်ညွန့် ဖြစ်လို့ မုချသူနွဲ့ဆော်ချက်အဖြစ် ဒီလိုသွက်လက်လာတာဖြစ်မယ်လို့ ထင်ရ ပါတယ်။ ရှေ့ကိုလည်း ဒီလိုဆက်ပြီး သွက်လက်မယ်ပုံစံ ဖြစ်မယ်လို့ ညွန့်ချုပ်ရဲ့ ကျမ်းဦးစကားအရ သိရပါတယ်။ အခု ကျောက်စာတွေဟာ လူမျိုးရဲ့ ရုတနာသိုက် ကြီးဖြစ်တယ်လို့လည်း ဖော်ပြထားတဲ့အပြင် အကျိုးရှိစွာ သုံးနိုင်ကြ ပါစေလိုလည်း ဆုတောင်းလိုက်တယ်။ ဦးငြိမ်းမောင်အနေနဲ့ ကျောက်စာကို ဖတ်ပြီး ကူးရေးပြီး ပုံနှိပ်ပြီးဖြစ်ပေမယ့်၊ ပြန်ဖတ်ပြီး စတုတ္ထတွဲ စာမျက်နှာ ၁၀ က ရွှေကူဘုရား ကျောက်စာ၊ စာကြောင်း ၃ မှ 'ဝပရာ' ကို 'ဝါရရာ'လို့ ပြင်ဖတ်ပါဆိုပြီး ၃ ဇူလိုင် ၁၉၉၂ ရက်စွဲနဲ့ ကျွန်တော်ကို အကြောင်းကြားပါတယ်။ ဒီစာအုပ်မှာ စာမျက်နှာ ၂၂၀ က ရန်အောင်မြင်ဘုရားကျောက်စာဟာ ပုဂံ မင်းဆက်ရဲ့ အရင်သမိုင်းကျမ်းတွေထဲက အမှားကိုပြင်နိုင်တဲ့အချက်တွေ ပေးထား တာတွေရလို့ စိတ်ဝင်စားစရာ ဖြစ်ပါတယ်။ မဟာသင်္ဂရာဇာဆိုတဲ့ ဘုန်းကြီးတွေက နိုင်ငံပြန်လည်ထူထောင်ရေးမှာ သိပ်အားကိုးရတာကို တွေ့ရတာလည်း အရေးကြီး တဲ့ သမိုင်းမှတ်တိုင်တစ်ခု ဖြစ်ပါတယ်။ ညွန့်ချုပ်က ကျောက်စာတွေ ရနိုင်ဦးမယ့် ထင်တယ်။ ဆက်ပြီးကြိုးစားရှာဖွေပြီး စာအုပ်ထုတ်ပေးပါဦးမယ်လို့ မပြောပါ တယ်။

ရှေးဟောင်းမြန်မာကျောက်စာများ-ပဉ္စမတွဲ(၁၉၈၇)

ခရစ်နှစ် ၁၉၃၉-၁၇၃၇ ထိ စာမျက်နှာ ၁၆၂ မျက်နှာထွက်ရှိသော ကျောက်စာစာအုပ်ကို လေးနှစ်အချိန်ယူပြီးထုတ်တဲ့အတွက် ပုံနှိပ်ထုတ်ဝေတဲ့ ဘက်က နည်း နည်းအရှိန်လျော့ဟန်တူတယ်လို့ ထင်မိတယ်။ ဦးငြိမ်းမောင် အနေနဲ့ ကတော အဲဒီ ၁၉၈၇ ခုနှစ်က သူ့အသက် ၇၈ နှစ်ရှိပြီဖြစ်ပေမယ့် မလျှော့တဲ့အနေနဲ့ နောက်ထပ် ထုတ်ပေးဦးမယ်ထင်တယ်။ အတွဲ ၆၊ ၇၊ ၈ ထိအောင်တောင် လုပ်စရာရှိပါတယ် ပြောပေမယ့် အခု ၁၉ ဇွန် ၂၀၀၂ အသက် ၉၃ မှာ ဦးငြိမ်းမောင် ကွယ်လွန်တဲ့အထိ ဘာမျှရှေးဟောင်းရုံးက လုပ်နိုင်စွမ်း ကုန်သွားပုံရတယ်။ မလှုပ်ရှားကြတော့ပါ။ အတွဲ ၅ တက်နွယ်ကျောင်းကျောက်စာ နှစ်မျက်နှာ (စာမျက်နှာ ၂၁-၃၃ ထိ)ဟာ ဘုန်းကြီးကျောင်းစာကြည့်တိုက်ကို ကျမ်းတွေအများကြီးလှူလို့ အသေးစိတ် လေ့လာသင့်တယ်ထင်ပါတယ်။ မြန်မာနိုင်ငံ ပါဠိစာပေသမိုင်းရေးတဲ့ မေဘယ်လ်ဗွိတ်က ဒီကျောက်စာအကြောင်း အကျယ်ရေးထားတာကို သူ့စာအုပ် စာမျက်နှာ ၁၀၁-၁၀၉ ထိမှာ ဖတ်နိုင်ပါတယ်။

ဦးငြိမ်းမောင်ကို သူ့စာအုပ်အတွဲ ၅ ထွက်တဲ့ ၁၉၈၇ က စပြီး 'ဆရာကြီး ကုန်းဘောင်ခေတ်ကျောက်စာတစ်တွဲ လုပ်ဦးလေ'လို့ပြောရင် နှစ်ခါမပြောရဘူး လုပ်မှာ ဖြစ်ပါတယ်။ ကျွန်တော် ၁၉၉၀ က ရန်ကုန်ပြန်ရောက်ပြီး ၂၀၀၀ ထိ မပြတ်ဆိုသလို သူနဲ့သွားတွေ့ပြီး အသစ်တွေ့တဲ့ ကျောက်စာတွေကိုဖတ်တယ်။ ကျောက်စာကူးတဲ့ ခရီးအတွေ့အကြုံတွေကို ပြောတယ်။ ဆက်လုပ်ချင်ကြောင်း ပြောတယ်။ ဇနီးဒေါ်သိန်းဌေးဇာတိ ရေဦးအထိ အညာတစ်ခေါက် ရောက်လိုက် သေးတယ်။ ၂၀၀၀ ပြည့်နှစ်မှာ မျက်စိမုန်လို့ lens implant လုပ်ပြီးတော့ မစွဲဘူး ဆိုပြီး စိတ်ဓာတ်ကျသွားပါတယ်။ အဲဒါမတိုင်မီက လုပ်နိုင်ရဲ့နဲ့ မလုပ်ရလို့ နှမြော မိတယ်။

၆ ဇူလိုင် ၂၀၀၂

ဘာသာစကားနဲ့ အရပ်ဒေသညိုပြီးတင်ပြသည့်

ရှေးမြန်မာတို့အကြောင်း

အယ်လီဘောက်မိုးရေးသားတင်ပြ၍

သန်းထွန်း မြန်မာပြန်သည်။

နိုင်ငံခြားက မြန်မာစာ၊ မြန်မာသမိုင်း၊ မြန်မာရှေးဟောင်း သုတေသနတွေကို စိတ်ပါဝင်စားတဲ့ပုဂ္ဂိုလ်တွေက မြန်မာ နိုင်ငံကို ကြီးကြီးစားစား လာရောက်ကြပြီး သူတို့အမြင် သူတို့အထင်တွေကို စာတမ်းရေးပြီး တင်ပြတတ်တယ်။ စာတမ်းအချုပ်ကို အခု မြန်မာလိုရေးလိုက်ပါတယ်။

လက်ဖက်ကြိုက်တဲ့မြင်းစီးကျွမ်းကျင်သူတွေ

ခရစ်မပေါ်မီ အနှစ် ၁၅၀၀ လောက်ကစပြီး ခရစ်ပေါ်ပြီး အနှစ် ၅၀၀ တွင်းမှာ (ယခု)အထက်မြန်မာနိုင်ငံလို့ခေါ်တဲ့ဒေသမှ ဘယ်လို လူမျိုးတွေ နေထိုင်ခဲ့ကြပါသလဲ။ အခုမေးတဲ့ အချိန်ကာလ အနှစ် နှစ်ထောင်တွင်းမှာ လူတွေသုံးစွဲခဲ့တဲ့လက်နက်ဟာ ကျောက်လက်နက်၊ ကြေးလက်နက်က သံလက်နက်ထိ အဆင့်ဆင့်ပြောင်းလဲ ခဲ့ကြတယ် ဆိုတာ သိကြပြီးဖြစ်ပါတယ်။ အဲဒီတစ်ဆင့်ပြီးတစ်ဆင့် တိုးတက် ကောင်းမွန်တဲ့ လက်နက်မျိုးစုံကို အသုံးပြုသွားတဲ့လူတွေရဲ့ အကြောင်း ကိုတော့ နည်းနည်းပဲပြောတတ်ပါတယ်။ အရှေ့တောင်အာရှ မြေပြန့် အရပ်တွေမှာ ဘာသာစကားမျိုးစုံ ပြောနေကြတဲ့အခါ ဘာသာတစ်မျိုး တည်းမှာ အသံနဲ့စကားလုံးရွေးချယ်ပုံတွေ ကွဲပြားခြားနားနေကြသေး တယ်။ အဲဒါကို ကုန်းမြင့်ဒေသမှာ ပိုပြီးသိနိုင်တယ်။ (တောင်ကုန်း တစ်ကုန်းက နောက်တစ်ကုန်းကို လှမ်းဖြေနေရပေမယ့် လူချင်း အဆက်ဆံ မရှိသလောက် နည်းပါးနေလို့ ကုန်းတစ်ကုန်းမှာ နေတဲ့ လူတွေရဲ့စကားကို နောက်တစ်ကုန်းကလူတွေက ချက်ချင်း နားမလည် ဘူးဆိုတာမျိုး ဖြစ်တတ်တယ်။) (ဗေ:ယတ်၊ ၁၉၇၉၊ ၂၈၀)။ အချင်းချင်း ရောနှောဆိုတာလည်း မလွယ်ဘူး။ ဒါကြောင့် ဟိုအရင် ခရစ်ပေါ် စရှေးခေတ်အခါက ပျူလူမျိုး၊ မွန်လူမျိုးလို့ သီးသန့် ခေါ်ကြခဲ့ပေမယ့် ပျူအချင်းချင်းလည်း စကားမပေါက်၊ မွန်အချင်းလည်းလည်းစကား မပေါက် ဖြစ်ခဲ့ပါတယ်။

ဥပမာ နှစ်ခု တင်ပြပါတယ်။ လက်ဖက်နဲ့ မြင်းကို လူအားလုံးသုံးကြပါတယ်လို့ ပြောလိုက်ရင် သူတို့နီးစပ်ရမယ့်သဘောရှိပေမယ့် ထိုင်း(ရှမ်း) မွန်ခမာ၊ တိဗက်မြန်မာ သုံးမျိုးစလုံးဟာ အထက်မြန်မာနိုင်ငံကို ကန့်လန့်ဖြတ်ပြီး နေထိုင်ခဲ့ကြပေမယ့် နယ်နိမိတ်အပိုင်းအခြား မဝီမပြင်ရှိမယ်။ အပြောအဆိုမှာလည်း တစ်ယောက်တစ်ပေါက်ဆိုသလို ကွဲပြားနေရပါတယ်။

လက်ဖက်စားတဲ့ခလေး

ကုန်းဘောင်ခေတ်မှတ်တမ်းအရ လက်ဖက်စားတယ်ဆိုတဲ့ခလေးကို ရှမ်းတွေဆီက ရမယ်။ ရှမ်းဟာ ထိုင်းလို့ခေါ်ကြရင်လည်း ဖြစ်တယ် (တိုးလှ ၂၀၀၄၊ ၆၀-၄)။ ရှမ်းပြည်နယ်မှာဆိုရင် ရေခဲနွေးကြမ်း (လက်ဖက်ရည်)ကို ဆားနဲ့ ခပ်ပြီး သောက်ကြတယ်။ လက်ဖက်စိုက်တဲ့တောင်သူတွေများတယ် (အောင်မြင့် ၁၈ ဒီဇင်ဘာ ၂၀၀၄)။ ဒါပေမဲ့ ထိုင်းတွေက လက်ဖက်စိုက် မစားပါ။

တရုတ်တွေက မကြာမီကဖော်ထုတ်တဲ့ အသိပညာတွေအရ လက်ဖက်စားတယ်ဆိုရင် မွန်ခမာရဲ့အစု၊ ကုန်းနေဩစရိုဏှတစ်ဘာသာစကားပြောသူတွေ (ဒီဒန်စော ၂၀၀၄) ဖြစ်တယ်လို့ သိနိုင်တယ်။ လက်ဖက်ကို အစနဲ့ထည့်စားတဲ့ ခလေးဟာ မြန်မာမှာလည်း ယုံနဲ့စွဲမြဲတဲ့ခလေးဖြစ်နေပါပြီ။ တိဗက်မြန်မာ ဘာသာစကားပြောတဲ့အုပ်စုအားလုံး ဒီခလေးကို (နှစ်သက်နေကြပြီ) မြန်မာစာပေနယ်ပယ်မှာ ဦးပုညက-

'အလှူမသာရှိလေရာတွင် လည်ကာဝါကြားလက်ဖက်စားသည် ဘုရားမကြိုက်တဲ့လူစုတည်း'။

(တိုးလှ ၂၀၀၄၊ ၆၄)

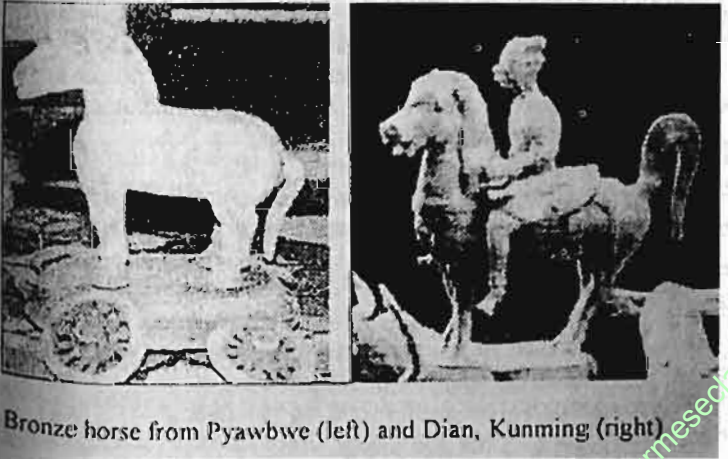
မိတ်ဆွေတစ်ဦး ကွယ်လွန်အနိစ္စရောက်တဲ့အခါ မသာအိမ်သွားရင်း(ကွမ်းဆေး) လက်ဖက်နဲ့ညှစ်တာကို နှစ်နှစ်သက်သက် စားသောက်ကြတယ်။ ဗုဒ္ဓမြတ်စွာဘုရားကလည်း လက်သင့်ခံတယ်။ (အခုလိုရေးသားချက်ကို ဦးအောင်မြင့်နဲ့ ဒေါက်တာတိုးလှတို့က ဖတ်ကြည့်ပြီး ပြင်ဆင်ပေးပါ။ ဒါပေမဲ့ တကယ်လို့ အခုလိုပြောတာမှားရင်တော့ စာရေးသူ၏အပြစ်သက်သက်သာဖြစ်ပါတယ်။) ဥပမာ လင်ယူ မယားယူ မြေဝယ်မြေရောင်းဆိုတဲ့ ပိုင်ရှင်လုပ်ငန်း အပြောင်းအလှဲလုပ်ကြရင် (နှစ်ဦးနှစ်ဖက်သဘောတူရင်) လက်ဖက်စားကြပါတယ် (တိုးလှ ၂၀၀၄၊ ၆၃)။ ဗုဒ္ဓဟောကြားတဲ့တရားတော်မှာ ဒုတိယပစ္စည်းဖြစ်တဲ့ မြင်းအကြောင်းကိုတော့ ထည့်သွင်းဆွေးနွေးခြင်းမပြုပါ။ ပျူလူမျိုးမှာ ဗုဒ္ဓသာသနာဝင်တွေရဲ့ ခလေး ထုံးနည်းတွေဖြစ်မယ်လို့ ပြောဖို့ခက်ပါတယ်။

မြင်းစီးကျွမ်းကျင်တဲ့ပျူနဲ့ဒီယန်

ကြေးမြင်းရုပ်ကို ပျော်ဘွယ်နယ်မှာ တွေ့ဖူးတယ်။ ရွှေချထားတဲ့မြင်းတစ်ယောက်ကို ကုမင်(ယူနန်)အင်းမှာ တွေ့တယ်။ ဒါတွေဟာ တိဗက်မြန်မာအဖို့စုနဲ့ပတ်သက်နေပါတယ်။ ဒီနေရာတွေရဲ့ခလေးနဲ့ဆုံလို့ အောက်မှာ ဆက်လက်ဖော်ပြဆွေးနွေးပါမယ်။ အရုပ်တွေနဲ့ဟန်က သိပ်ပြီးမတူလှပါ။ ဒီလိုဆိုရင် ဒီဒေသနှစ်ခု ဆက်သွယ်မှုရှိတယ်လို့ ပြောဖို့ခက်သေးတယ်။

တရုတ်မှတ်တမ်း ဌာယန်ကောကျိန်ကို ခရစ်နှစ် ၂၄၀ လောက်က ရေးသားထားခဲ့တယ်လို့ သတ်မှတ်တယ်။ သံတမန်ဖြစ်တဲ့ ချန်ကျူနဲ့ ချူယင်တို့က သူတို့သိချင်လို့မေးတဲ့အခါ သူတို့အိန္ဒိယကလာတဲ့ သံတမန်တစ်ဦးက ဒီလိုပဲ ဖြေတယ်လို့ ပြောပါတယ်။ အဲဒီအခါက ပျူတွေဟာ စားပြေတွေဖြစ်တယ်။ သူတို့ဟာ (မြန်မာနိုင်ငံဘက်ကို) ထိုးဖောက်ဝင်ရောက် ကျူးကျော်သူတွေ ဖြစ်တယ်။ ခရစ်နှစ် ကိုးရာစုနှစ်ကိုရောက်တဲ့အခါ ရေးမှတ်ခဲ့တဲ့ ထန်နန်းစဉ်မှတ်တမ်းတွေမှာ ပျူတွေကို မြင်းသည်တွေလို့ ရေးမှတ်ခဲ့ကြတယ်။ (သန်းထွန်း ၁၉၆၉၊ ၂၅။ ဗရစ်ဂ် ၁၉၅၁၊ ၂၀) ဒီလိုဆိုရင် အဲဒီ(ပျူ) တွေဟာ ဘယ်ဇာတိလဲလို့ မေးရပါလိမ့်မယ်။

ပျူတွေဟာ တရုတ်နိုင်ငံကြီးရဲ့ အနောက်မြောက် ကန်စုပြည်နယ်ကိုကိုးရင် ရေအိုင်ဝန်းကျင်က တပိန်နဲ့ ရွှေလီမြစ်ဝှမ်းကို ရောက်လာတဲ့လူတွေ ဖြစ်ပါလိမ့်မယ်။ (၁၆ ဒီဇင်ဘာ ၂၀၀၄ က ဦးလှထွန်းဖြူ ပြောပြချက်)။ တကောင် (၂၃'၁၀ မြောက်လတ္တီကျု ၉၆' အရှေ့လောင်ဂျီကျု) ကျဆုံးတဲ့အခါ ပျူ၊ ကမ်းယံနဲ့ သက် ဆိုပြီး လူစုသုံးစုကွဲတယ်။ ကမ်းယံနဲ့ သက်က ပုဂံဝန်းကျင်မှာ သုနာပရန္တနယ်ကို တည်ထောင်တယ်။ ပျူတွေက ဧရာဝတီကိုစုန်ဆင်းပြီး ကျောက်ဆည် ၁၁

Bronze horse from Pyawbwe (left) and Dian, Kunming (right)

ခရိုင်ကို တည်ထောင်ပြီးနေကြတယ် (အောင်သွင် ၁၉၈၂ ၁၆)။ ဒီနယ်စွန့်မှာ မိုင်းမော (၂၀*၁၇ မြောက် x ၉၆*၁၂ ရှေ့) ရှိပါတယ်။ (သန်းထွန်း ၁၉၇၉) အဲဒီမိုင်းမောမှာ မြင်းစီးထားတဲ့လူတစ်ယောက်ပုံကို မြေပုံ တစ်ချပ်မှာ တွေ့ရဖူးပါတယ်။ (အောင်မြင့် ၁၉၉၈၊ က ၁၄-၁၅။ မိုး/အောင် မြင့် ၁၉၉၁၊ ၈၃)

လွှဲက ဝိဿနိုးရဲ့စီးတော်မြင်းလေးစီးထဲက တစ်စီးရဲ့ပုံလိုပြောပေမယ့် ပျူတွေ (မြင်းစီးပြီး နယ်သစ်ရှာရင်း) ရောက်လာပုံ (၁၉၈၅၊ ၁၄၃။ ပုံ ၄၀၁၄၁) ဖြစ်မယ်လို့ ထင်ပါတယ်။ သူတို့တွေဟာ တောင်ဘက်ကို အုပ်စုသုံးစုခွဲဆင်းလာတဲ့ တိဗက်မြန်မာအနွယ်ဝင်တွေဖြစ်မယ်။ လွှဲက ဒီလိုဝင်လာတဲ့ခေတ်ကို ခရစ်တော် မပေါ်မီ အနှစ်တစ်ထောင်အတွင်းက ဒီလိုဖြစ်ခဲ့လိမ့်မယ်လို့ မှန်းဆပါတယ်။ ကမင်း အနီး ဒီယန်ရေအိုင်ဝန်းကျင်ကိုရှာဖွေတဲ့အခါ တန်ဖိုးရှိတဲ့ပစ္စည်းတွေပါထည့်ပြီး မြှုပ်နှံထားတဲ့သင်္ချိုင်းတွေကို တွေ့ပါတယ်။ အဲဒီသင်္ချိုင်းမှာ တွေ့တဲ့လူတွေဟာ အနောက်မြောက်အရပ်ဒေသတွေက ယူနန်နယ် ဒီယန်နဲ့ အာဟိုင်ရေကန်ဝန်းကျင် ကို ဝင်လာတဲ့လူတွေဖြစ်မယ်လို့ ထင်ရပါတယ် (နမိယို ၁၉၈၅)။

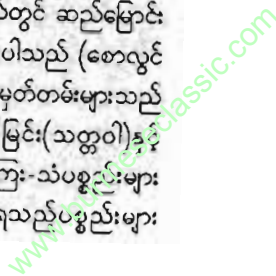
ဒီယန်၊ စမုံတို့၏ကြေး/သံခလေးနဲ့ ပျူလူမျိုးတူစုများ

ဒီယန်အနီး ရှိတဲ့ရှန်သင်္ချိုင်းတူးဖော်ရေးတို့သည် စိတ်ဝင်စားဖွယ် အခြင်း အရာများကိုဖော်ပြသည့် တူးဖော်မှုများ ဖြစ်ပါသည်။ ယူနန်၏ငွေအကျဆုံး ကြေး လက်ရာပစ္စည်းများသည် ခရစ်တော်မကုန်မီ အနှစ် ၇၀၀ ခန့်က ဖြစ်မည်ဟု ထင်ပါသည်။ ဒီယန်ကြေးလက်ရာအများစုကိုမူ ခရစ်တော်မပေါ်မီ အနှစ် ၄၀၀ ခန့်မှ ခရစ်တော်ပေါ်ပြီး အနှစ် ၁၀၀ တွင်းက အသုံးပြုခဲ့သည့် ပစ္စည်းများဟု ဆိုနိုင်ပါသည်။ စည်ပုံသဏ္ဍာန်ရှိသည့် ခရုကောက်သည့် ခဲတောင်းများသည် များစွာလှပဆန်းကြယ်၍ ခဲတောင်းအဖုံးများတွင် သုံးဖက်မြင်ရုပ်တုများနှင့် အလှ ဆင်ထားသည်ကို တွေ့နိုင်ပါသည်။ လူမျိုးပေါင်းများစွာ၏ ပုံများကိုလည်း တွေ့နိုင် ပါသည်။ (ဖားစည်ပတ်လည်တွင် (ခေါင်းတွင်) ငှက်မွေးငှက်တောင်ပါသည့် ?လူ(သတ္တဝါ) များသည် ကုန်းပိုင်းတောင်အာရှ ကလီမန္တန်ဒယက်လူစုများ၏ ပုံသဏ္ဍာန်ပေါ်နေပါသည် (လွှဲ ၁၉၆၃၊ စာမျက်နှာ-၃)။ ထိုသူတို့၏အကြောင်းကို အကျဉ်းမျှဖော်ပြသင့်သည်ဟု ထင်ပါသည်။ ထိုသူတို့မှာ တိဗက်မြန်မာ အနွယ်ဝင်များဖြစ်၍ အာရှတောင်ပိုင်းတွင် နေသူများ၏ရုပ်သဏ္ဍာန် ရှိသည်။ လူမျိုးများစွာပါဝင်ပါသည်။ အာရှတောင်ပိုင်းသားများဟု ခေါ်ပါလျှင် မွန်နှင့် တနင်္သာရီဒေသတစ်လျှောက်တွင်နေသူတို့ဖြစ်မည်ထင်ရသည်။ ယင်းအချက်ကို သူတို့ အစဉ်အလာပြောသည့် အဖြစ်အပျက်များနှင့် မြို့ရွာ ဒေသအမည်များက သက်သေပြလျက် ရှိပါသည်။ ဥပမာပြရလျှင် ကေလာသဘုရား (သမိုင်းတွင်ပါသည့်)

မြန်မာသမိုင်းအတိုအထွာ

မနောသာရအကြောင်းသည် သားတစ်ယောက်မွေးတိုင်း ဘီလူးမကလာပြီး လူယူစားသောက်ခြင်းဆိုသည့် ပုံပြင်သည် ပိသစနှင့် ဆက်နွယ်ကာ အာရှ တောင်ပိုင်းသား သို့မဟုတ် ခေတ်ဦးနီဂရစ်တို့များနှင့်ဆက်စပ်နေဟန် ရှိပါသည်။ မြန်မာများက ကပ္ပလီဟု အနွယ်နဲ့ပင်လယ်ကိုခေါ်သည်ကို သတိပြုပါ။ မြိတ်ကျွန်း များတွင်ရှိသည့် စလုံ (မော်ကင်)တို့၏ဘာသာစကားတို့ကို ရည်ညွှန်းပါသည် (မိုး ၂၀၀၄-၈၊ ၂၀၀၅ က။ မြင့်အောင်၊ မိုး၊ သန်းဆွေ ၂၀၀၅၊ ၁။ ကြင်စွမ် ၂၀၀၃-၂။ စန္ဒာဝင်း ၂၀၀၁)။ သို့သော် မြန်မာနိုင်ငံအောက်ပိုင်းနှင့်ယှဉ်တွဲ၍ စဉ်းစားဆင်ခြင်လျှင် အဖြစ်အပျက်များသည် ပို၍ပို၍ရှုပ်ထွေးသွားပါသည်။) တိုင်းရင်းသားလယ်သမားတို့သည် ဆပင်ကို ကျစ်ဆဲမြီးကျစ်သည် (နမိယိုဂေမိ ၁၉၈၅-၈)။ လူမျိုးများစွာပါဝင်ကြောင်း ပြသလျက်ရှိပါသည်။ ဓလေ့ထုံးစံများ လည်း ရောထွေးယှက်တင် ရှိပေမည် (ကာလော ၂၀၀၄)။ လွှဲက သက်၊ ဂဒူး၊ ချင်း၊ ပျူ (ဖျောက်၊ တိရ်စုလ်) ရောနှောနေပြီဟု ဆိုပါသည်။ (ဝွတ်တမင်နှင့် ဟတ်ဆင် ၂၀၀၄၊ ၁၅၁၊ လွှဲ ၁၉၈၅)။ အချို့မှတ်တမ်းများတွင် တိုင်းပြည် နိုင်ငံတစ်ဆယ့်ရှစ်ပြည်ထောင် ရှိမည်ဟု ဆိုပါသည်။ လွှဲက တပ်စခန်းကိုးခု ရှိသည်။ အရေးအပါဆုံးမြို့သည် နန်ကျောင်နှင့် အနီးဆုံးနေရာမှာ ရှိမည်ဟု ဆိုပါသည်။ ပျူလူမျိုးစုအကအကြောင်းကို အရေအတွက် ၂၉၈ မှ ၃၂၀မျှရှိသည့် တရုတ်မှတ်တမ်းများကိုကြည့်ပါ ဆိုပါသည် (?လွှဲ ၁၉၈၅၊ ၇၀-၇၁)။ ဤအချက် ကို လွှဲက ခရစ်နှစ်တစ်ဆယ့်တစ် ရာစုနှစ် တကောင်းအကြောင်း ရေးသားသည့် စာတမ်းတွင် တကောင်းကို ကဒူးတို့၏ 'အရှေ့ဘက်မြို့တော်' ဟု ဖော်ပြခဲ့ဖူးပါသည် (? လွှဲ ခေတ်ဟောင်းမြန်မာ ပုဂံ ခေတ်ဦး ပထမတွဲ ၁၉၆၉၊ စာမျက်နှာ ၂၈)။

မန္တလေးတိုင်း ပျော်ဘွယ်မြို့နယ်ကို နောက်ဆုံးတကောင်းမင်း(ဆက်) လာရောက်ခိုအောင်းဖူးသည်ဟု ဆိုပြန်ပါသည်။ ကြေးနှင့်ပြုလုပ်သည့်တူရိယာများ အကြောင်းကို စမုံမြစ်ဝှမ်းရှေးလက်နက်အကြောင်းပြောစဉ်က မြောက်မဲကျွန်း (၂၀*၃၇ မြောက်လတ္တီကျု ၉၆*၁၁ အရှေ့လောင်ဂျီကျု)တွင် တွေ့ရဖူးသည်ဟု ဖော်ပြဆွေးနွေးဖူးပါသည် (မိုး ၂၀၀၅ ၈)။ ဘိန္နက၊ ဟလင်း၊ တကောင်းတို့မှာ ပျူလက်ဖြစ်ကိရိယာများအပြင် ချင်းတွင်းမြစ်ဝှမ်း၊ စမုံမြစ်ဝှမ်းတို့တွင်တွေ့ရသော ရှေးလက်နက်(အမြောက်အမြား) တွေ့ရဖူးပါသည်။ ဘိန္နကနယ်တွင် ဆည်မြောင်း အသွယ်သွယ်ရှိနေသဖြင့် (လူနေမှု) စည်ကားသည်မှာ ထင်ရှားပါသည် (စောလွင် ၁၉၇၆၊ စာမျက်နှာ-၃၁၀)။ အချုပ်ပြောရလျှင် ရှေးပစ္စည်းနှင့် မှတ်တမ်းများသည် ပျူနှင့် ဒီယန်နယ်က လူများအကြောင်းကို ဖော်ပြရာတွင် မြင်း(သတ္တဝါ)နှင့် ပတ်သက်ကြောင်း တွေ့ရသည်။ လက်နက် ဆိုရာ၌ စမုံ၊ ကြေး-သံပစ္စည်းများ ရောနှောတွေ့ရှိနိုင်သည့် (လူသေအရိုးစုနှင့် တွဲဖက်တွေ့ရသည့်ပစ္စည်းများ

ဖြစ်ပါသည်။ နောက်တွင် နှစ်လောင်းပြိုင်တွေ့ရှိရာတွင် မြင်းတစ်ကောင်လည်း ပါသည် (ပက်ထရောနှင့်အပေါင်းပါများ ၂၀၀၁၊ ၉၉၊ ၂၀၀၃၊ ၆၂ နှင့် ၂၀၀၄...?)။

ကျမ်းစာနှင့်ရုပ်ပွား

ယခုကဲ့သို့ အကြောင်းအချက်များစွာ ရောယှက်ခဲ့သည်များကို ခရစ်မပေါ်မီ အနှစ် ၁၅၀၀ အထိ တွေ့ရှိနေရပါသည်။ ကျောက်နှင့် သတ္တုဆင်းတု (ရုပ်ပွား) များကို ပြတ်သားစွာမြင်တွေ့နေကြပြီဖြစ်သဖြင့် မည်သို့မျှ ဝေဖန်ဆွေးနွေးစရာ မရှိပါ။ သို့သော် ထိုရုပ်တုတော်များကို ထုလုပ်သည့်လူအများနှင့် ဒကာဒကာမတို့ အကြောင်းကိုသိရန် လိုအပ်ပါသေးသည်။ ရှေးဟောင်းသုတေသန၏ တူးဖော် တွေ့ရှိချက်နှင့် သမိုင်းမော်ကွန်းများ၌ မည်ကဲ့သို့ဖော်ပြပါသနည်းဟု တိုက်ဆိုင်၍ ကြည့်သင့်ပါသေးသည်။ သဘောထားကွဲလွဲခြင်း၊ မတိုက်ဆိုင်ခြင်းရှိနိုင်သော်လည်း ကြေးခေတ်လက်ရာတွေ့နောက်က ပျူခေတ်လက်ရာများ ဆင်းသက်လာမည် ဖြစ်ပါသည် (စိန်ဝင်း ၂၀၀၅၊ ဝင်းမောင် ၂၀၀၃)။

ရှေးစကား၊ ရှေးစာ (မှတ်တမ်း) ဆိုသည်မှာလည်း မင်းဧကရာဇ်တို့၏ အားပေးကူညီမှု၊ ထောက်ခံမှုများကိုသာ မှတ်ကြမိဖြစ်၍ (လစ်ကွက်ဟာကွက် များစွာ ရှိတတ်ပါသည်။) ဤပစ္စည်းကြည့်ပါဟု မျက်မြင်ချ၍ပြသည့်အခါ ခပ်ဝါးဝါး မသမကွဲမဟုတ်။ အထင်မပြောပါနှင့်။ အမြင်ကို ဆင်ခြင်ရပေမည်။ ထိုအခါ မည်သည့်ကိစ္စမှ မတိမ်ကောပါကလားဟု သိလာကြပါမည်။ (ရှင်စံနှင့် တီလီ ၁၉၈၇၊ ၁၁၄-၁၁၅)

အစဉ်အလာသဘောအယူအဆတွေကိုသာ စွဲမှတ်နေတဲ့ ရှေးဟောင်း သုတေသနသမားသည် မရှောင်သာမတိမ်းသာ ရုပ်ဝတ္ထုနှင့် ရင်ဆိုင်ထိတွေ့ ရှုမြင် ရသည့်အခါ ဤပုံကြီးနည်း သို့မဟုတ် ထိုပုံထိုနည်းဖြစ်သည်ဟု ဝေဖန်ပိုင်းခြားကြရ ပါတော့မည်။ ပတ်ဝန်းကျင် (သို့မဟုတ် အသိုင်းအဝိုင်းကို) ထည့်သွင်းစဉ်းစား ရပေမည်။

အနောက်တိုင်းက ရှေးဟောင်းသုတေသနပညာရှင်နှင့် ဗုဒ္ဓသာသနာဝင် တို့၏ ယှဉ်ပြိုင်ခြင်းဟု ဆိုရမည်လော။ မြစ်တွင်းဝယ် မျောပါလာသော ဆင်သေ ကောင်ပေါ်တွင် နားလျက် 'ငါ့တစ်သက် စားမကုန်ပြီ' ဟု အထင်ရောက်သော ကိုးမိုက်နှင့် တူနေတတ်သည်။ အဘိဓမ္မာတွင် အတ္တကို အနတ္တဟု သဘောပေါက် စေရန် အထူးလိုအပ်ပါသည်။ မည်သို့ပင်ဖြစ်စေ ယုံကြည်မှုနှင့် သိပ္ပံ ကွဲပြား သလား။ အတူတူဖြစ်ပါသည်။ ခြားနားခြင်း၊ ညီညွတ်ခြင်းကို ရှင်းလင်းပြတ်သား အောင်မြင်ရပေမည်။

စာနှင့် အရုပ်တို့မှာ တစ်မျိုးလျှင် တစ်ဘာသာစီ တသီးတခြားဖြစ်ကြ

ပါသည်ဟု ပြောလျှင်လည်းဖြစ်ပါသည်။ ဓမ္မဆိုသည်မှာလည်း အလေးအနက် တွေးခေါ်ယုံကြည်မှုဖြစ်၍ ရှေးဟောင်းသုတေသနပညာမှာ 'သိပ္ပံ' ဖြစ်သောကြောင့် လက်တွေ့သဘောဆောင်သည်။ ဤနှစ်မျိုးကို ရောထွေးပြောဆိုကြသော အလေ့ မရှိသလောက် ရှားသည်။

ရှေးအမြင်နှင့်ယခုအမြင်ပေါင်းယှက်ခြင်း

ဓာတ်ပုံရိုက်သူတစ်ဦးသည် ကင်မရာမှာ ပါသင့်သည့်အရာဝတ္ထု အား လုံးကို ကြည့်ကောင်းအောင် (ခပ်မြန်မြန်) ဆင်ရပါသည်။ ဒီလိုစီစဉ်ချိန် အကြာကြီး မယူပါ။ ယခုလို အဆင်ပြေပုံမျိုးသည် တကယ်ရှိနိုင်သည့်အရာမဟုတ်။ ခေတ္တခဏ မျက်မြင် အကွက်တစ်ကွက်မျှသာ ဖြစ်ပါသည် (ကလ် ၁၉၉၇၊ ၂၅)။

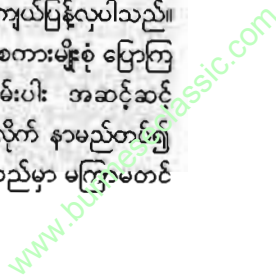
တကယ်မရှိတာကို ရှာကြည့်လို့မြင်မှာလား။ မမြင်ပါ။ စိတ်တွင် လိုချင်သည့် အချက်ကို စိတ်မှာပင်ရပြီဟု ဆုံးဖြတ်ခြင်းဖြစ်ပါသည်။ မြစ်ပြီးသားကိစ္စကို ပုတီးစေ စီကုံးသကဲ့သို့ ပြန်ပြောနေခြင်းသာဖြစ်ပါသည်။

ယခုစစ်ဆေးသကဲ့သို့ အရည်အဖတ်သဘောထားတွင် တကယ်ဖြစ် မြောက်စေချင်ပါလျှင် အတိတ်ကိုသိအောင် ကြိုးစားပါ။ မြစ်ပြီးသည်ကိုမြင်ပြီ ဆိုလျှင် ယခုအနေအထားနှင့် ဖက်တွဲလျက် ရှေးအဖုံဖြစ်နိုင်သည်ကို ဆက်လက် မှန်းဆကြည့်ပါ (ရှန်ခီနှင့် တီလီ ၁၉၈၇၊ ၁၁၂)

စိတ်ထင်ရှိသည့်အတိုင်း မြင်တတ်သည်၊ ထင်တတ်သည်၊ လေ့လာသူ၏ စိတ်နေသဘောထား ထင်ရှားလာတတ်သည်။ ဘက်မလိုက်ပါဟု ပြောငြားသော် လည်း မိမိအလိုရှိရာကိုသာ ကြည့်တတ်မြင်တတ်နေပါပြီ။ ရှေးခေတ်အခါက အဖြစ်အပျက်ကို မျက်မှောက်လောကအဖြစ်အပျက်များနှင့် တိုက်ဆိုင်လျက် အနက်အဓိပ္ပာယ်ကောက်မိသည်။ မြင်ကွင်းရောယှက်သွားသည်။ ရှေးမြင်ကွင်း ပင်လျှင် ဤသို့ဖြစ်သည်ဟု စွဲယူလိုက်သည် (ဂဒမာ ၁၉၈၇၊ ရှားရောက် ၂၀၀၃)။

မျက်နှာတူရှုမြင်ကွင်းများ

ရှေးဟောင်းသုတေသန၏အမြင်ကို မည်သည့်အမြင်နှင့် ရောနှောရပါ မည်နည်းဟု မေးရန်ရှိပါသည်။ ချင်းတွင်းဧရာဝတီကလည်း ကျယ်ပြန့်လှပါသည်။ ကျယ်ပြန့်လှသည်နှင့်အမျှ လူအမျိုးမျိုးနေထိုင်ကြ၍ ဘာသာစကားမျိုးစုံ ပြောကြ သည်ကိုလည်း အောက်တွင်ဖော်ပြဆွေးနွေးပါမည်။ မြစ်ကမ်းပါး အဆင့်ဆင့် အလိုက် 'အရေနှင့်အရိုး'များအကြောင်းကိုလည်း မြင်ကွင်းအလိုက် နာမည်တင်၍ ရှင်းလင်း ဖော်ပြရပါမည် (တီလီ ၁၉၉၄၊ ၂၀၀၄)။ အရေဆိုသည်မှာ မကြာမတင်

ပြုနိုင်ပြောင်းနိုင်သည်ကိုစွဲဖြစ်၍ ဒေသအလိုက် ပေါက်ရောက်သောအပင်များမှ အစပြု၍ လူတို့မြေအုတ်ကျောက်အုတ်တို့နှင့် တည်ဆောက်သွားသည် အဆောက်အအုံတို့၏အကြောင်းများကို ဖော်ပြရပါမည်။

အလယ်ပိုင်းလွင်ပြင်မှာ လူအမျိုးမျိုး ဝင်ကြထွက်ကြသဖြင့် ထိုသူတို့ လှုပ်ရှားမှုကို မြေအနေအထားနှင့် ဟပ်ကြ ဝေဖန်သုံးသပ်ရန်ရှိပါသည်။ သဘာဝ၏ လွှမ်းမိုးမှုနှင့် လူတို့၏လှုပ်ရှားမှုကို ပေါင်းစပ်ပေးရပါမည် (ဗရမ် ၂၀၀၄)။

ပတ်ဝန်းကျင်ကိုမူလထားရမည်ဆိုရာ၌ ကြေးခေတ်သံခေတ်ကို အထက် မြန်မာနိုင်ငံတွင် မည်သို့ပေါ်ပေါက်ပြောင်းလဲစေသည်ဟု ရှာဖွေရမည်ဖြစ်ပါသည်။ ဥပမာ ပြပါမည်။ စီးပွားရေးမှာဖြစ်စေ၊ စစ်ရေးမှာဖြစ်စေ တရုတ်နှင့် အိန္ဒိယ ဆက်ဆံရေးတွင် မြန်မာကိုဖြစ်၍ ဝင်ကြထွက်ကြရမည်ဖြစ်ပါသည်။ လူ့စင် မှန်းဆချက်အရ အရှေ့ယွန်နန်ကို တရုတ်က ခရစ်မပေါ်မီ အနှစ် ၁၀၉ က သိမ်းယူခြင်းသည် အိန္ဒိယနှင့် ကုန်စည်ကူးသန်းရောင်းဝယ်ရေး တိုးမြှင့်မှုဖြစ်နိုင်သည်။ ယခုကဲ့သို့ ရောင်းဝယ်ရေးမှာ ဟန်မင်းဆက် ယွန်နန်စပ်ထိ သိမ်းပိုက်ရန် လှုံ့ဆော်ခြင်းဖြစ်၍ ရောင်းဝယ်ရေးမှာ ခရစ်နှစ် ၆၉ ထိ ရှင်သန်ဖြစ်ထွန်းခဲ့ရပါသည် (၁၉၆၀၊ ၃၀၇)။ ဤတွင် အနောက်ဘက်၌ ချင်းတွင်းမြစ်ညာကိုဆန်၍ မဏိပူရကိုဝင်ရာ လမ်းကြောင်းတစ်ကြောင်းနှင့် ဝန်းမော်ကိုဖြတ်သည့် အရှေ့မြောက်လမ်းများဖြစ်နိုင်ပါသည် (တော်စိန်ခို ၁၉၁၄၊ ၃၂၉-၃၀)။

တော်စိန်ခိုနှင့် လူ့စင်တို့ပြောသည့် ကုန်သွယ်လမ်းမျိုး မဏိပူရနှင့် ဝန်းမော်လမ်းမှာ အကြိုသမိုင်းကာလကပင် တွင်ကျယ်စွာအသုံးပြုလျက်ရှိခဲ့ပေမည်။ ဓလေ့စလှယ်ကိုလည်း ဘယ်ညာလုပ်ကြမည်ဖြစ်ရာ ချင်းတွင်းက မဏိပူရကို ဝင်သလို ဧရာဝတီ၊ စမုံနှင့် ရွှေလီတို့က ယွန်နန်ကိုဝင်၍ ကုန်းမြင့်လွင်ပြင်များကို ဖြတ်၍ တရုတ်ကို ဝင်နိုင်ပါသည်။

ဘာသာစကားကိုမျက်စိတစ်ဆုံးလှမ်းမျှော်ကြည့်ရှုခြင်း

ဘာသာစကားကိုလှမ်းမျှော်ကြည့်တယ်လို့ ပြောရတာ နည်းနည်း ဆန်းနေပါတယ်။ တိပင်မြန်မာအနွယ်ထဲမှာ ယူရောမြန်မာပါ ပုဂံမှာရှိကြောင်း မြန်မာတွေ ရဲ့ရာဝင်တွေမှာ လေးလေးနက်နက်ဖော်ပြထားပါတယ်။ ကျောက်စာတွေမှာ တော့ ဒီအဆိုပါ အုပ်စုနှစ်စုဟာ ဟိန္ဒူဗုဒ္ဓဓလေ့တွေကို လက်ခံကျင့်သုံးနေပြီလို့ သိရပါတယ်။ ကျောက်ချောလက်နက်များ၊ ကျောက်ကွင်းများ၊ ရံဖန်ရံခါပေါ်လာတဲ့ ကြေးနီ (ကြေးနဲ့ သံဖြူရောထားတဲ့ သတ္တု) လက်နက်များ ၏လက်ရာကိုကြည့်လျှင် အကြိုသမိုင်းနည်းပညာအဆင့်ပဲ ရှိကြပါသေးတယ်။

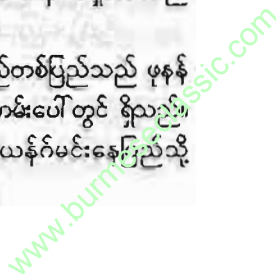
လူ့စင်ကြံဆသည်မှာ ယူတို့သည် ခရစ်နှစ်မစမီ နှစ်တစ်ထောင်၏

နောက်ပိုင်း၌ ကျောက်ဆည်နယ်က မွန်တို့နှင့်ထုတ်ရန် ရောက်လာကြဟန်ရှိပါသည်။ ယူနှင့်မွန်ကိုပြောသည့်အခါ ထိုသူတို့ မြို့ကို နံရံကာ၍နေခဲ့သော ဒေသ၊ တောင်ဘက်မွန်ဒေသနှင့် ပုဂံတွင်ရှိသမျှ ယူ၊ မွန်တို့လက်ရာ (ဟုခန့်မှန်းသော) အဆောက်အအုံတို့ကို ရည်ညွှန်းပါသည်။ ရာဇဝင်စာအုပ်များမှာလည်း ယူနှင့် မွန်မင်းဆက်တို့ကို ရှေ့တန်းနေရာပေးထားသည်ကို တွေ့မှာဖြစ်ပါသည်။ သို့သော် ယူနှင့် မွန်တို့ကို ဘာသာစကားအုပ်စုခွဲ၍ ဖော်ပြမည်ဆိုလျှင် ဤမျှသည် တိပင်မြန်မာအနွယ်၊ ထိုမျှသည် အာရှတောင်ပိုင်းအနွယ်ဟူသော အစွဲအလမ်းများအားလုံး လွှင့်စဉ်၍ သွားပေမည်။ မရှင်းလင်းနိုင်သေးသမျှ ရှုပ်ရှားပင်နေပါဦးမည်။ တရုတ်မှတ်တမ်းနှင့် ယခင်ရှိခဲ့ဖူးသည့် မြန်မာသမိုင်းစာအုပ်များသည် (ယခုပေါ်ထွက်လာသည့်) ရှေးပစ္စည်းများ၏လက်ရာနှင့် အသုံးပြုပုံကို မည်သို့မျှ ဆက်စပ်၍ မရနိုင်တော့ပါ။ လူမျိုးအလိုက် ယူ သို့မဟုတ် ကဒူးဆိုရုံဖြင့် မျိုးတူစုရုပ်ပုံပေါ်၍ မလာပါ။ ဤကောက်ချက်ကို ချင်းတွင်းမြစ်၊ စမုံမြစ် ရှမ်းတို့မှရရှိသော ရှေးပစ္စည်းများ ထောက်ခံမည်ဖြစ်ပါသည်။ ထူးထူးဆန်ဆန် စမုံမြစ်သည် မြောက်သို့ စီးဆင်း၍ ဧရာဝတီမြစ်နှင့် ပေါင်းသည့်နေရာ အဝန်းအဝိုင်းတွင် တောင်ဘက် အာရှသားများနှင့် တိပင် မြန်မာဘာသာစကားပြောသူများ လာရောက်ဆုံမိကြသည်ကို အမြဲသတိပြုလျက် ဤဒေသကို ဂရုတစိုက် လေ့လာရမှာ ဖြစ်ပါသည်။

မွန်ခမာ

အာရှတောင်ပိုင်း မွန်ခမာ (စကားပြောသူတွေသည်) ကုန်းပိုင်းအရှေ့တောင်အာရှတွင် အဦးအစ ဝင်ရောက်နေထိုင်သူများဖြစ်ပါသည် (နိုင်ပန်းလှ ၁၉၉၂)။ ခေတ်ဦးမွန်တို့၏ ဂဝံကျောက်ကို အများဆုံးသုံးစွဲသည့်ဓလေ့တွင် မြန်မာနိုင်ငံတောင်ပိုင်း၏ မြို့ဟောင်းများတွင် အုတ်ခဲပေါ်၌ လက်ညှိုးတစ်ချောင်းဖြင့် အစင်းအကြောင်းရေးဆွဲထားသည့်အုတ်ခဲများ (စံဝင်း၊ ၂၀၀၂။ မိုး ၂၀၀၄ က၊ ၂၀၀၅) များကို အသုံးပြု၍ မြို့ရိုးတင်သည်က တသီးတဖွဲ့ထူးခြားချက်ကို ပြနေကြပါသည်။ ယင်းသို့ဓလေ့ချင်တိုက်ဆိုင်သည်ကို ရှေ့ပိုက်ဆံ၊ ငွေပိုက်ဆံများ မှာလည်း တွေ့နေရပါသည်။ မွန်ဒေသကို သုဝဏ္ဏဘူမိဟု ခေါ်တွင်၍ ထိုဒေသသို့ ဗုဒ္ဓသာသနာသည် ခရစ်နှစ်မပေါ်မီ အနှစ် ၃၀၀ ဝန်းကျင်က ရောက်ရှိလာသည်ဟု ဂုဏ်ယူပြောဆိုစမြဲ ဖြစ်ပါသည်။

တရုတ်မှတ်တမ်းများတွင် ချင်းလင် ခေါ် မင်းနေပြည်တစ်ပြည်သည် ဖုန်အနောက် လီ ၂၀၀၀ အကွာတွင်ရှိသော ပင်လယ်ကွေ့၏ကမ်းပေါ်တွင် ရှိသည်။ နောက်ထပ် လီ ၂၀၀၀ အနောက်သို့သွားပြန်လျှင် လင်ယန်ဂ်မင်းနေပြည်သို့

ရောက်မည်။ ထိုနေရာမှာ ပင်လယ်ကမ်းရိုးတွင် မရှိပါ။ ကုန်းလမ်းဖြင့်သာ ဝင်နိုင် ထွက်နိုင်သောဒေသ ဖြစ်ပါသည်။ ထိုဒေသ၌နေထိုင်ကြသူတို့မှာ ဗုဒ္ဓသာသနာဝင် များဖြစ်၍ အချို့စာရေးဆရာများက ထိုဒေသမှာ ပိဿကိုး (မြို့ဟောင်း) ဖြစ်မည် ဟု ဖော်ပြပါသည်။ ထိုမြို့ပျက်ခြင်းအကြောင်းမှာ ခမာတပ်များ ခရစ်နှစ် ၂၁၀-၂၂၅ အတွင်း ဝင်ရောက်သိမ်းပိုက်ခြင်း၊ မွန်များက လက်ဆင့်ကမ်းသိမ်းယူခြင်းတို့ ကြောင့် (တစ်စတစ်စ နိုင်ငံရေးတန်ခိုး မှေးမှိန် သွားဖွယ်ရှိသည်)။ မွန်တို့က ထိုမြို့ကို ပန်ထွာဟူ၍လည်းကောင်း၊ ရာမညပူရ ဟူ၍လည်းကောင်း ခေါ်ပါသည်။ တရုတ်က လင်ယန်ဟု ခေါ်သည်။ (ဤ အယူအဆအဆုံးသတ်)တွင် ခရစ်နှစ် ၆၆ရာစုနှစ် ရောက်သောအခါ ဂြိုဟေ့ကြ မှ ပျက်တို့က ပိဿကိုးကို ဖျက်ဆီးသဖြင့် ထိုမြို့ဇာတ်သိမ်းရပါသည် (ချန်ရီစိန် ၁၉၉၉၊ စာ ၆-၇)။

ယခုစာတမ်းရေးသူသည် ၂၀၀၄ နှစ်အတွင်း တစ်နေရာတွင် ပိဿကိုးကို ခရစ်နှစ် ၂၀၅-၂၁၀ အတွင်းက ဖုန်ဘုရင် ဖန်ရိုမန် (သီရိမာရ)တို့ လာရောက် တိုက်ခိုက်သိမ်းယူထားသည်ဟု ကမ္ဘောဇရီ ဖုန်မင်းတို့အကြောင်း များကို ရေးသားသည့်မှတ်တမ်းတို့တွင် အထင်အရှားဖော်ပြချက်မရှိကြောင်း၊ ခမာ၊ မွန်၊ ပျံ သုံးပွင့် ဆိုင်နှင့်ပတ်သက်သည်ဟု အထင်အရှားတွေ့ရသော ဘုရားကျောင်း၊ ဘုန်းကြီး ကျောင်းအစုအဝေး (ကုက္ကိုခွ၊ တောင်တွင်းကြီးတူး ကွက် ၃၊ ၄) တို့အရ ဤသို့ ဖြစ်ရာ၏ဟူသော မှန်းဆချက်မျှသာ ဖြစ်ပါသည်။ မွန်ဩဇာလွှမ်းမိုးသော ခေတ္တ ခဏမျှသာ ဖြစ်ဟန်ရှိပါသည် (စံရွှေ ၂၀၀၂ ၂၉)။

နိဂုံး

ခမာကိုထိပ်တန်းတင်သည့် အန်ကော်၊ မွန်ကိုထိပ်တင်သည့် ဒွာရာဝတီ၊ သုဝဏ္ဏဘူမိဘုရားဆင်းတုတွေကို ပြန်ပြီးစစ်ဆေးပါလျှင် အယူအဆတွေ မကြာ ခဏ ပြောင်းပေးရမည့်ပုံပေါ်ပါမည်။ တောင်ဘက်အာရှသားနှင့် တိဗက် မြန်မာ တွေ၏သမိုင်းလည်း ဤသို့ဖြစ်ရာ၏။ ထိုသို့ဖြစ်ရာ၏ဟု သို့လောသို့လောတွေ ထပ်နေပါပြီ။ တရုတ်မှတ်တမ်းဆိုရာမှာလည်း (တစ်ဆင့်စကားတွေ) များလှသည်။ ပိဿကိုးမှာ ပျော်ဘွယ်နယ်၏အရှေ့မြောက်ဖြစ်၍ (မင်းဆက် မင်းနေကျပါ သည်)။ လူစုစုရှိသမျှ ချစ်ကြည်စွာ အသင့်အတင့်ဆက်ဆံမည်လော၊ အနိမ့်အမြင့် မပြေမပြစ် ဖြစ်မည်လော ပြတ်သားအောင်ပြောရန် ခက်ပါသည်။ စမုံ(မြစ်ဝှမ်း နေလူတို့၏) ကြေးသံခလေးနှင့် ပျူတို့အနေအထိုင်ကိုယှဉ်လျက် တိဗက်မြန်မာ အနွယ်ဝင် အမြောက်အမြားနှင့် အာရှအရှေ့တောင်ပိုင်း မျိုးတူစုတို့ကို ထည့်သွင်း စဉ်းစားပါလျှင် (ဇာတ်လမ်း)အချောတွေကို တွေ့ကြရပါသည်။ ယခုဖော်ပြပါ လူတို့ကို အကြိုသမိုင်းကာလသို့ရောက်အောင် နောက်ပိုင်းသို့

မြန်မာသမိုင်းအတိအထွာ

တွန်းထုတ်ပါလျှင် အထောက်အထားဟု အတိအကျရနိုင်စရာမရှိကြောင်း ထင်ရှား လာရသည်။

ခရီးသည်များ၊ လယ်သမားများ၊ (ရေကြည်ရာမြက်နေရာ) ရွှေပြောင်းနေ ထိုင်သူများ၊ သူတစ်ပါးမြို့ရွာနယ်မြေကို ဝင်ရောက်တိုက်ခိုက် (လုယက်) သူများ၏ အထွေထွေအကျင့်အကြံ အလေ့အလာတို့ဖြင့် အထပ်ထပ်ကူးလူး ဆက်ဆံပေါင်း သင်းခဲ့ကြသဖြင့် နည်းဟန်အဖြစ်အပျက် ဆုံးခဲ့ကြရပါသည် (ကာလို ၂၀၀၄၊ ၂၀၀၄ က)။ ဓလေ့အသွင် အမျိုးမျိုးပြောင်းလျက်ရှိသည့်အခါက ချင်းတွင်း စမုံဝန်းကျင် ပျူတို့၏ဆက်ဆံရေးမှာလည်း နေရာအရပ်ကိုလိုက်၍ ကွဲပြား ခြားနားပေမည်။ ထို့ကြောင့် ထိုခေတ်အခါ၏အခြေအနေကို ကြည့်ပါလျှင် မြန်မာ အကြိုသမိုင်း ပုံသဏ္ဍာန် ထင်ရှားဖို့ထက် (ဝိုးတဝါး)မျှသာ ဖြစ်ပါတော့သည်။

ကျမ်းကိုး

(မြန်မာအထောက်အထားကို မြန်မာလို ဖော်ပြ၍ အင်္ဂလိပ်အထောက်အထားကို အင်္ဂလိပ်ဘာသာနှင့် ပြပါမည်။)

အောင်မြင့် (၁၉၉၈)	ကောင်းကင်မြေပုံမှ မြန်မာရေးဟောင်းမြို့တော် များ
Aung Thwin, (1982-3)	"Burma before Pagan, The Status of Archeology Today", <i>Asian Perspective</i> , XXV,ii, 1-20
Bayard, D.T.	(1979), "Comment on H.Shorto, The Linguistic Protohistory of Mainland Southeast Asia", Editors. R.Smith & W.Watson, Oxford University Press, Oxford
Brass, M. 2004	Human Evolution and the Dawn of Civilization
Briggs, L.P., 1951.	<i>The Ancient Khmer Empire</i> , The American Philosophical Society, Philadelphia
Cialo, Ambra,	Aspects of the Decorative Development of Bronze Drums, International Symposium on Bronze Drums, 2004
Chen Yi Sein, Lin Yang (Visnu City) 1st-5th centuries AD. (Essay given to Than Tun on his 75th Birthday).	Inwa Publishing, Yangon, 1999
Clark, G	<i>The Photography</i> , Oxford University Press, London, 1977
Gadamer, Hans George,	Philosophical Hermeneutics, University of California Press, 1976
Gutman, P. and Hudson, B.,	"The Archaeology of Burma from the Neolithic to Pagan", Rontlege curcom, London, 2004

၁၂၂

သန်းထွန်း

- Kyin Swan, Sustainable Utilization of Forest Land in Dawei District, Department of Geography, University of Dawei, Dawei Fifth Annual Paper Reading Session, 13 December 2003
- Luce, G. H. Phrases of Pre-Pagan Burma, Oxford University Press
- Luce, G. H. Old Burma- Early Pagan, Oxford
- Luce, G. H. "The Ancient Pyu", II 307-23
- Luce, G. H and Pe Maung Tin, "Burma down to the Fall of Pagan, An Outline, IJBRS, XXIX, iii, 385-403
- Moore, E., Stone Tools and Rings Neolithic and Bronze Age Change, MHC 50th Anniversary Publication, Yangon, January 2005
- Moore, E., The Sacred Landscape Lateride Walled Sites of the Man State and Bago Division, *MHRJ*, University of Yangon, XIII, June 2004, 1-67
- Moore, E., Pyawtwe and Tagaung Ethnicity and Ritual Change in the Pre-Bagan Landscape of Myanmar, MHC Golden Jubilee Conference, 12-14 January 2005
- Moore, E., Interpreting Pyu Material Culture, *J.MHR*, University of Yangon, XIII, June 2004, 1-57
- Moore, E., The Prehistory of Pyu Sites, Resources and Change at Halin, *Pyay University Journal*, September 2004
- Moore, E., The Pyu Site of Halin, Upper Myanmar, Bridge to China?, Institute of Archaeology, Beijing Conference, Ancient Cultural Exchange and Archaeological Research, 7-10 September 2004
- Moore, E., Ancient Knowledge and the Use of Landscape, Wallwd Sctile ments in Labour Myanmar pp1-28 in Traditions of Knowledge in Southeast Asia, Part I, Yangon, Myanmar Historical Commission, Ministry of Education
- Moore, E., Bronze and Iron Age Sites in Upper Myanmar, Chindwin, Samon and Pyu, *SOAS Bulletin of Burma Studies I* pp.24-39, issued on 1 May 2003
- Moore, E., & U Aung Myint, Finger- marked Designs on Ancient Bricks in Myanmar, *Journal of the Siam Society*, LXXIX, ii, 1991, 81-102
- Myint Aung "The Excavation of Ayetawans Hinka (?Suram alhumil) *Studies in Myanmar History*, I, 17-69
- Nai Pan Hla The Significant Role of the Mon Language and Culture in Southeast Asia, Tokyo, Institute for the Study of Languages and Culture of Asia and Africa
- Narnio, Egami Foreword, *The Bulletin of the Ancient Orient Museum*, VII, Tokyo, The Ancient Orient Museum
- Palazzo Venoria, Bronzi ded Regno di Dian, Yunan, Cina (Sewli VI, i,

ac, Rome).

- Patreau, J.P, Patricia Mornais, Anne Sophie Curey, Aung Aung Kyaw, "Three Born Iron Age Cemeteries in Central Myanmar", European Association of Southeast Asian Archaeologists, 10th International Conference, London, 14-17 September (2004)
- Patreau, J.P., U Pauk Pauk and Kate Domett, Le Cinetiene de Hnaw Kan, Mahlaing, Mandalay, Noi Preliminaire. 73-102 in *Aseanie & December 2001*
- Po Latt, Shan Shne, *The Origin of the Burmese Races*, Yangon, Myanmar The Culture of Vinu Old City, Master of Research Thesis, University of Yangon, 2002
- San Win, "Surannablumi" (Thaton), *Research Study 2000-2001*, Universities Historical Research Centre, 2002
- Sanderwin, Religion and Social Activision of Stone Nationals, Research Paters (Arts), University of East Yangon, 18-19 June, 2005
- Saw Lwin Excavation of Pyaw Myo and Pisse Ar., M.A Disertation, Department of Geography, University of Yangon
- Sein Lwin, Adornment and offersip of the Bronze and Iron Age, MH Commission Golden Jubilee Conference, 12-14 January 2005
- Shamks, M. and Tilley, C. Recontoucting in Archæology, Theory and Practice, Ronttdge, London
- Sharrock, P., "Tantric Buddhism, Fusing Harizons with the Occual, Ph.D Thesis, 50 As
- Than Tun, "A Forgotten Town of Burma," *Shirken XVI*, November 1979, 51-56
- Than Tun, *Khit Hang Myanmar Yazawin*, MahaDagon Publications, 1969
- Tilley, C., The Material of Stone Exploration in Landscape Phenomenology, Oxbow, London
- Tilley, C., A Phenomenology of Landscape, Borg, London
- Tue Ta, Konbang Khit Kyay Lat Lwmhu Sibwa Yay, 1752-1885, Yangon
- Win Maung (Tanpawady), Samnn Myit Hram Yinlkyay humn, 249-256, in *Myawadi (Shweyatu) 1952-2003*, Golden Jubilee issue, Yangon
- Zide Cao, *The Tea-Eaters of Southwest China* (in Chinese), Beijing

WAVES MAGAZINE; 5-2007

အမေး နဲ့ အဖြေ

ဆရာကြီးခင်ဗျား-

ကျွန်တော်က ဦး...ပါ။ လူက ရဝမ်၊ အလုပ်က ကျောင်းဆရာ၊ ဘာသာက ခရစ်ယာန်ပေါ့။ ကျွန်တော်က ဆရာကြီးကို ၁၉၇၂ ခုနှစ်တွင် မြစ်ကြီးနားကောလိပ်မှာ မြန်မာ သမိုင်းနဲ့ပတ်သက်ပြီး ဟောပြောပွဲလာလုပ်တုန်းက တစ်ခါပဲ တွေ့ဖူးတယ်။ ဒါပေမဲ့ ဆရာကြီးအကြောင်းတော့ တော်တော်သိတယ်ဆိုပါစို့။ အခု ဆရာကြီးဆီ စာရေးလာတာ သခင်ယေရှု ခရစ်တော် (ဆရာကြီး၏အသုံး သခင်ကျေလ်ခရစ်) အကြောင်းနဲ့ ပတ်သက် ပြီး ဆရာကြီး၏အမြင် တစ်ချက်မေးချင်လို့ပါ။

ဆရာကြီးလို သမိုင်းပါရဂူတစ်ဦးအနေဖြင့် ကမ္ဘာ့သမိုင်း သာမက ကမ္ဘာ့သမိုင်းများကို စတင်တည်ထောင်ခဲ့ကြတဲ့ ဗဟိုလ်များ အကြောင်းလည်း တော်တော်လေ့လာပြီးသားဖြစ်မယ်လို့ ယုံကြည်ပါတယ်။ သမိုင်းပညာရှင်များ သခင်ယေရှုအကြောင်း လေ့လာတဲ့အခါ အရေးကြီးလျက်နဲ့ လျစ်လျူရှုတဲ့အပိုင်းတစ်ပိုင်း ရှိတယ်။ ထိုအပိုင်းက ခရစ်ဝင်ကျမ်းလေးကျမ်းဖြစ်တဲ့ ရှင်မဿဲအခန်းကြီး ၂၈၊ ရှင်မာကု ၁၆၊ ရှင်လုကာ ၂၄၊ ရှင်ယောဟန် ၂၀-၂၁ နဲ့ ရှင်ပေါလု၏ ကောရိန္တုဩဝါဒစာ ပထမစောင်အခန်းကြီး ၁၅ မှာ ပါဝင်တဲ့အကြောင်းအရာပဲ။ သခင်ယေရှု ခရစ်တော် သေခြင်းမှ ရှင်ပြန်ထမြောက်ခဲ့တယ်ဆိုတဲ့ အကြောင်းပေါ့။ ထိုအကြောင်းက သာမန်အမြင်မှာတော့ ရယ်ရာအကြောင်းပဲပေါ့။ ဒါပေမဲ့ တကယ်လို့မှန်ကန်ရင် ယေရှုခရစ်တော်က သူ့အကြောင်း သူ ပြောခဲ့သလို သူက ဘုရားဖြစ်လို့ပေါ့။ ဘာသာကြီးတွေမှာ ထိုအချက်က ထူးဆန်းလို့ လေ့လာဖို့ အရမ်းကောင်းသလိုပဲ။

အနောက်တိုင်း ခရစ်ယာန်သမိုင်းပညာရှင်တွေကတော့ ထိုအချက်သည် မှန်ကန်ကြောင်း ထွက်ဆိုတယ်။ ဒါကြောင့်လည်း ခရစ်ယာန်ဘာသာ၏ အတိုက်အခံတော်တော်များများက ခရစ်တော် သေခြင်းမှရှင်ပြန် ထမြောက်ခဲ့တယ် ဆိုတဲ့အကြောင်းဟာ မမှန်ကန်ကြောင်း သက်သေထူဖို့ ကြိုးစားရင်း မှန်ကန်ကြောင်းမငြင်းနိုင်တဲ့ သက်သေတွေနဲ့ပဲ ရင်ဆိုင်ရလို့ နောက်ဆုံးတော့ သူတို့ကိုယ်တိုင်လည်း ခရစ်တော်၏တပည့်တွေ ဖြစ်သွားတယ်။ ဒီလိုပုဂ္ဂိုလ်တွေမှာ ရှင်ပေါလုလည်းပါဝင်တယ်။ ထားပါတော့ သူတို့ယုံတာ သူတို့အကြောင်းနဲ့ သူတို့ပေါ့။

ကျွန်တော်သိချင်တာကတော့ ဆရာကြီးတို့လို Secular Historian တွေရဲ့အမြင်၊ အထူးသဖြင့် မြန်မာသမိုင်းပညာရှင်တွေရဲ့အမြင်ကို သိချင် တယ်။ ဆရာကြီးတို့ ထိုအကြောင်းကိုလေ့လာတဲ့အခါ ဘယ်လို မြင်သလဲ၊ ရှေးဟောင်းသမိုင်းတွေကိုလေ့လာတဲ့စံနဲ့ ချိန်ထိုးအကဲခတ်ရင် ဖြစ်ခြေရာခိုင်နှုန်း ဘယ်လောက်လောက်ရှိနိုင်မလဲ။ ဆရာကြီး၏ အမြင် ဘယ်လိုရှိသလဲဆိုတာ နည်းနည်းလောက်အမိန့်ရိုပါလို့ လေးစားစွာ စာရေးအပ်ပါသည်။ ဆရာကြီး မဖြေလို (ဝါ) အလုပ်များလို့ မဖြေနိုင်ရင်လည်း ရပါတယ်။ နှောင့်ယှက်မိတာကိုပဲ ခွင့်လွှတ်ပါ။

အထူးလေးစားစွာဖြင့်
ဦး...
...မြို့။

ဦး... ခင်ဗျာ

၇ နိုဝင်ဘာ ၂၀၀၃ ဖေးစာကို ရပါတယ်

သခင်ယေရှု သေခြင်းမှပြန်ထမြောက်ကြောင်း ဆွေးနွေး လိုပါတယ်။

(၁) ဒီလိုကိစ္စမျိုးကို လက်ခံနိုင်ဖို့ Mirace မကြုံစဖူး ထူးကဲတဲ့ ဖြစ်ရပ်ကိုလက်ခံပြီးမှ ဆက်ပြီးပြောလိုရပါတယ်။ ဥပမာ- ပုဂံခေတ်က ငစွယ်ရှင် ပံသုကုမထေရ်တို့အကြောင်း ပြော တဲ့အခါ ပံသုကုမထေရ်က လူသေရဲ့အဝတ်ကို ကောက်ယူမြဲ မထေရ်ကိုလှည့်စားရှင်လို့ ငစွယ်က လူသေယောင် ဆောင် တယ်။ မထေရ်က အဝတ်ကို လာယူသွားတော့ ငစွယ် တကယ် သေနေတယ်။ မထေရ်က အဲဒါသိတော့ ပြန်လာပြီး ငစွယ် အသက်ပြန်ရှင်အောင် ကုသတယ်လို့ မြန်မာသမိုင်းမှာ ရှိလေ တော့ အလားတူပုံပြင်မျိုး အခြားအယူဝါဒ အခြားလူမျိုးတွေ မှာလည်း ရှိမှာပဲ။ စစ်ဆေးပြီး ဖြစ်နိုင်၊မဖြစ်နိုင် ပြောဖို့မလို၊ 'ယုံကြည်မှု' ဆိုရင် အစစ်ဆေးလွတ်တယ်ဆိုတဲ့ သဘော ဖြစ်ပါတယ်။

'ဒါမျိုးကို တို့မယုံ'လို့ဝင်ပြောရင် ခိုင်းစိုင်းတာပဲ ဖြစ် တယ်။ ကျွန်တော်ကိုယ်တိုင် ယုံတယ်၊မယုံဘူးဆိုတာလည်း ထည့်ဆွေးနွေးဖို့ မလိုပါ။

(၂) အရာခပ်သိမ်း အသေးစိတ်ကို ဘယ်မှာသိနိုင်မလဲ။ သိဖို့ လည်းမလိုပါ။

- ဥပမာ - ခင်ဗျား နှုတ်ခမ်းမွေး ဘယ်နပင်ရှိသလဲ။
- ခင်ဗျားနေ့စဉ် သွားပြန်နေတဲ့ ကြမ်းပြင်ကို ဖြတ်တဲ့ အခါ ခြေလှမ်းဘယ်နှလှမ်း လှမ်းရသလဲ။
- ခင်ဗျား မနက်စာ ဘာဟင်းတွေနဲ့စားသလဲ၊ မေးရင် ဖြေတတ်ဖို့ မလွယ်ပါ။

ဒါပေမဲ့ အကြောင်းတိုက်ဆိုင်လို့ ငါဝမ်းသွားတာ ဘာကို စားမိလို့၊ လေလည်တာ ဘာကိုစားမိလို့ ဆိုတာ မျိုးတော့၊ ပြန်ပြီး စဉ်းစားတတ်ပါတယ်။ အဲဒါကြောင့် လူတွေ အသက် ရလာရင် ဆေးဆရာဖြစ်လာတယ်လို့ ပြောလေ့ရှိပါတယ်။

(၃) ကျွန်တော်တို့ ကိုယ့်ကိုယ်ကို သမိုင်းပညာရှင် Historianလို့ မခေါ်ဝံ့ပါ။ သမိုင်းပညာရှာ Students of History လို့ပဲ ခေါ်

ပြောလေ့ ရှိပါတယ်။ သမိုင်းကို ခင်ဗျားပြောသလို 'အကဲခတ်' တာမျိုးကို ရှောင်ပါတယ်။ အကျိုးအကြောင်းနဲ့ ရလဒ်ကို ဆက် ပေးတာပဲ လုပ်ပါတယ်။ အကြောင်းရင်းမခိုင်ဘူးလို့ ပြောတာကို၊ မယုံဘူးလို့ပြောတာ ဖြစ်တယ်လို့ အဓိပ္ပာယ်ဖော်လေ့ရှိပါတယ်။ အကြောင်းရင်းရှာတွေ့ရင် ယုံမှာပေါ့လို့ မပြောတဲ့အတွက်၊ ကျွန်တော်တို့ သက်သက် နာမည်ပျက်နေတာ ဖြစ်ပါတယ်။

'I believe you but allow me to investigate' လို့ ပြင်ပြောပါရ စေ။ (ယုံပါတယ်ဗျာ၊ နည်းနည်းတော့ စုံစမ်းခွင့်ပြုပါလို့ ပြောချင် ပါ တယ်။)

(၄) Secular Historian လို့မရှိပါ။ နိုင်ငံရေးသမိုင်းဆရာ၊ စီးပွားရေး သမိုင်းဆရာ၊ လူမှုရေးသမိုင်းဆရာ၊ ဓလေ့သမိုင်းဆရာ ဆိုတာမျိုး တော့ ရှိပါတယ်။

(၅) သမိုင်းသမားဆိုတိုင်း အမြင်မတူညီပါ။ ဒါပေမဲ့ သမိုင်းဆရာတွေ ဘက်မလိုက်ဖို့ Bias အမြဲသတိထားကြပါတယ်။

(၆) သမိုင်းပြဿနာရှိရင် မေးပါ၊ ဖြေတတ်သလောက် ဖြေမယ်ပေါ့။ ချစ်လို့ မုန်းလို့ ကြောက်လို့ မသိလို့ မဖြစ်အောင် ကြိုးစားပြီး မှတ်သားလေ့လာ သင်ကြားပါတယ်။

(၇) အမြင်ဘယ်လိုရှိသလဲလို့ မေးတာကိုတော့၊ တည့်တည့်မြင်တယ်လို့ ဖြေမယ်။

(၈) မြင်တဲ့အတိုင်း ပြောရဲဖို့ ကြိုးစားပါတယ်။

သန်းထွန်း
၁ နိုဝင်ဘာ ၂၀၀၃

ငလင်္ကာနှင့် သီတာ

ငလင်္ကာဟူသည် ဒီဘရီတို (Filip de Brito Y Nicote) ပင်ဖြစ်သည် ဟူသော အများအယူအဆမှားလေဟန်၊ မန္တလေး ပိဋကတ်တော် ပြန့်ပွားရေးပုံနှိပ်တိုက်မှ၊ (၁၉၅၃ တွင်) မန္တလေးတက္ကသိုလ် သုတေသနအဖွဲ့ စာစဉ် (၂) အဖြစ်ဖြင့် ပုံနှိပ်ထုတ်ဝေသော၊ ပါမောက္ခ ဦးချမ်းမြ တည်းဖြတ်သည့် တောင်ငူဘုရင် နတ်ရှင်နောင်ဆိုရတုများ စာအုပ်၊ နိဒါန်း စာမျက်နှာ ၂၆ မှ ၂၈ ထိ 'ကုလားငလင်္ကာ' ဟူသောစာပိုဒ်၌၊ ရေးသား ပါရှိသည်။ ဦးချမ်းမြပင်၊ ၁၉၃၉ ခုနှစ်က မြန်မာနိုင်ငံ သုတေသနအသင်းအတွက်၊ အဆိုပါ ရတုများကို တည်းဖြတ်ပေးခဲ့စဉ်ကလည်း၊ အထက်ပါအယူအဆကို နိဒါန်း၌တင်ပြခဲ့သည်ဟု ထင်ပါသည်။ ဦးချမ်းမြသည် ရန်ကုန် သူရိယတိုက်မှ ၁၉၁၈ ခု ပုံနှိပ်သည့် ဘရင်ဂျီဘုန်းတော်ကြီး ဒေါင်ဘီနာရှုနှင့် အခွန်ဝန် သီရိဇေတရတ်ကျော်တို့ ဘာသာပြန်သော ပေါတုဂီရာဇဝင်ကို ကိုးကားလျက်၊ ငလင်္ကာဟူသော အမည်သည် မူရင်း ဇွင်ကာကူမှ ဖြစ်ပေါ်လာသောအမည်ဖြစ်၍၊ ဒီဘရီတို ဆိုသူနှင့်မဆိုင်ဟု ရေးသားခြင်းဖြစ်သည်။

ထို့ကြောင့်၊ မူလဖြစ်သော ပေါ်တုဂီရာဇဝင်၌ ရှာဖွေသော အခါတွင်၊ အောက်ပါအတိုင်းတွေ့ရပါသည်။ စာမျက်နှာ ၁၉၀ အပိုဒ် ၈၄။

ဂိုဝါစစ်ဘုရင်က၊ ပေါ်တုဂီမင်း အံတရိုက် အမိန့်အမှာပါချက် အတိုင်း၊ တိုက်သင်္ဘော ၁၂ စင်းတွင်၊ သေနတ်၊ အမြောက်၊ ဆေး၊ ခဲ၊ ယမ်း အပြည့်အစုံ၊ ရဲမက်ဗိုလ်ပါ ရိက္ခာ ဆန် ရေ

အလုံ အလောက်နှင့်၊ ဒီဘရီတိုကို ဗိုလ်မှူးခန့်၍၊ ခရစ်နှစ် ၁၅၇၀ ပြည့်၊ သက္ကရာဇ် ၉၃၂ခု တွင်၊ ဂိုဝါမြို့မှ ရခိုင်သို့ ချီသွား လုပ်ကြံစေသည်။

ယင်းသို့စေလွှတ်ခြင်းခံရသော ဗိုလ်မှူးဒီဘရီတိုသည်၊ စစ်ရှုံးသဖြင့် ဂိုဝါသို့ပြန်အရောက်တွင် အကွပ်မျက်ခံရသည် ဟူ၍လည်းကောင်း၊ မိမိဘာသာ အဆုံးစီရင်သည်ဟူ၍လည်းကောင်း၊ အဆိုနှစ်မျိုးရှိကြသော်လည်း၊ ဤတွင်ပင် ဒီဘရီတို၏ဘဝလမ်းဆုံး၍၊ ၎င်းနှင့် သံလျင်နှင့် သက်ဆိုင်သူ၏အကြောင်းကို ဤ ပေါတုဂီရာဇဝင် စာမျက်နှာ ၁၉၈ အပိုဒ် ၈၇ ၌ . . .

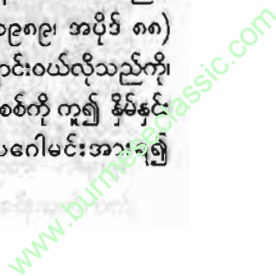
ဂိုဝါစစ်ဘုရင်က၊ ပဲခူးတိုင်း ပြည်တပြည်သို့ အကြည့်အရှု အရှာအဖွေ အပြုအစု ဇွင်ကာကူကို ဗိုလ်မှူးခန့်ထား၍၊ သင်္ဘော ၁၂ စင်းတွင် အမြောက်၊ သေနတ်၊ ဆေး၊ ခဲ၊ ယမ်း၊ အပြည့်အစုံ၊ ရဲမက်ဗိုလ်ပါ ရိက္ခာ ဆန် ရေအလုံအလောက်နှင့်၊ ကုလားသိုးဆောင်းတို့ ခရစ်နှစ် ၁၆၀၆ ခု၊ မြန်မာတို့သက္ကရာဇ် ၉၆၈ ခုတွင် ဂိုဝါမြို့မှပဲခူးသို့ ချီလာသည်။

ဟု ဖော်ပြ၏။ ယင်းအထောက်အထားများအရဆိုလျှင် ဒီဘရီတိုနှင့် ဇွင်ကာကူ၊ တစ်ဦးစီဖြစ်သည်ဟု ဆိုရမည်ကဲ့သို့ရှိသည်။

ပေါတုဂီရာဇဝင် ၌ပါသည့်အတိုင်း၊ သံလျင်တည်ပုံနှင့်ပျက်ပုံကို ဆက်လက်၍ဖော်ပြဦးမည်။ ဇွင်ကာကူသည်၊ ဦးစွာပထမ ရခိုင်မင်းထံဝင်သည်။ ပဂေါနိုင်ငံ၌အခြေစိုက်၍ ဆိပ်ကမ်းဆောက်ခွင့် ပြုသင့်ကြောင်း၊ ရခိုင်မင်းက ပဲခူးမင်းသို့ ထောက်ခံစာရေးပေးလျှင် ဗိုလ်မှူးဇွင်ကာကူက . . . မေတ္တာစာပေးလိုက်သည့်အရာမှာ အလွန်ကောင်းသည်ပင် ဖြစ်တော့သည်။ သာသာယာယာ အခွင့်ပေးလျှင်လည်း ကောင်းတော့သည်။ အကယ်၍ မပေးဘဲနေခဲ့လျှင်လည်း၊ လျော့မည်မဟုတ်။ စစ်ဘုရင်က မိန့်မှာလိုက်သည့်အတိုင်း၊ နိုင်အောင်ယူ၍နေမည်ပင် ဖြစ်သည်ဟုပြောဆို၍၊ ပဲခူးပြည် သံလျင်အရပ်သို့ လွှင့်သွားဆိုက်ရောက်လေသတည်း။

(စာမျက်နှာ ၁၉၈၉၊ အပိုဒ် ၈၈)

ထိုသို့ ပေါတုဂီက သံလျင်၌နေထိုင်ပြုစု၍ ရောင်းဝယ်လိုသည်ကို ပဂေါမင်းက ဝမ်းသာစွာလက်ခံပါသည်။ သို့သော်၊ ရှမ်းစစ်ကို ကူ၍ နှိမ်နင်းပေးပါဆိုသဖြင့် ကူညီရ၏။ ရှမ်းတို့ပြေးလျှင်၊ ပဂေါမင်းအား၍ နေလိုရာနေပါတော့ဟု ခွင့်ပေးသည်။

ထိုအခါ ပေါတုဂီဇိလ်များက ကျွန်ုပ် ကြိုက်ရာအရပ်တွင် နေပါမည်။ ကျွဲရေတစ်ချပ်ရာမျှသောနယ်မြေကို ပေးပါဟုတောင်းဆိုလျှင်၊ ပဲခူးမင်းက၊ အမှတ်မထင် ယူတော့ဟုအခွင့်ပေးသည်။ ထိုသို့အခွင့်ရလျှင် ကျွဲရေတစ်ချပ်ကို သေးသေးမျှင်မျှင်လှီး၍၊ သံလျှင်အရပ်တွင် ကုန်းကောင်းရာမှာ တိုင်းတာ၍ ယူသည်။

(စာမျက်နှာ ၁၉၉၊ အပိုဒ် ၈၉)

ယင်းသို့စဉ်းလဲသော်လည်း မူလကတိရှိသည်တစ်ကြောင်း၊ ရှမ်းတို့ကို တိုက်ခိုက်ပေးသည့်ကျေးဇူး ရှိသည်တစ်ကြောင်း၊ ပေါတုဂီဇိလ်လက်နက်အင်အားကို လေးစားသည်တစ်ကြောင်း၊ ထိုအကြောင်းတို့ကြောင့် ပဂေါမင်းက မကန့်မကွက်၊ မြို့တည်ရာ၌ပင် လူသူမလောက်မငရှိသည်ကို ကူညီပေးသဖြင့်၊ ခြောက်လနှင့် မြို့ပြီး၏။

သံလျှင်မြို့ကိုလည်း၊ ထိုအခါကာလတွင် မြို့တည်ငိသကာ ဇွန်သရယိန၊ စီရင်ပြသတည်လုပ်သည်ဖြစ်၍ ဗိသုကာအမည်အတိုင်း သရယိန တွင်သည်။

(စာမျက်နှာ ၂၀၀-အပိုဒ် ၈၉)

ဤသို့ သံလျှင်တွင် ပေါတုဂီဇိလ်အခြေစိုက်မိလျှင်၊ ရခိုင်မင်းက ကြောက်ရွံ့စိတ်ဖြစ်လာသဖြင့် တိုက်ဖျက်စေသည်။ ရခိုင်တို့စစ်နွှဲ၍ စစ်ဦးစီး ရခိုင်မင်းသားလည်း အဖမ်းခံရသည်။ သို့သော်ကောင်းမွန်စွာထား၍ ရခိုင်မင်းက အကျေအအေး ပြောဆိုတောင်းပန်သဖြင့်၊ ပြန်၍ လွတ်လိုက်သည်။ ဤအတွင်းဝယ်၊ အဝမင်းက တောင်ငူမင်း ကိုဖမ်းယူပြီးမှ၊ တောင်ငူ၌ပင် လက်အောက်ခံမင်း ပြုစေပြန်ရာ တောင်ငူမင်းက သံလျှင်ကို အကူအညီတောင်းသည်။ ဂိုဝါမှ ခွင့်ပြုချက်ကို တောင်းခံ၍၊ ရခိုင်တွင်ရှိသော ပေါတုဂီဇိလ်များသားအားလုံးကို စုရုံးခေါ်ယူ၍၊ ဇွန်ဒေကရသီယာဆိုသူကို အများထားလျက် တောင်ငူသို့ခို့စေသည်။ တောင်ငူကိုရလျှင် နတ်ရှင်နောင်နှင့် လူ ၃၀၀၀ ကျော် သံလျှင်သို့ပါလာသည်။ အဝမင်းက တောင်ငူကိုတိုက်စေလျှင် အမြောက်သေနတ် ထူထပ်လှသောကြောင့်၊ ကာလကြာမြင့်စွာ မြို့အနီးအနားကိုမျှ မချဉ်းကပ်နိုင်ရုံရသည်။ ပြီးမှ-

မြန်မာတို့က မြေကိုတူးဆွ၍ ချဉ်းကပ်သည်။ မြို့အနီးအပါးသို့ရောက်လျှင် တွင်းထဲမှနေသည်ဖြစ်၍၊ အမြောက်ခင်း မသာရှိသည်တွင် ပေါတုဂီဇိလ် (၈၇ နတ်)နှင့်ပစ်လျှင် တွင်းထဲမှာ (၈၇ နတ်)ကွဲ၍ လူအများထိခိုက်သေဆုံးသည်တွင်၊ မဟာဓမ္မရာဇာ၏ ရဲမက်စစ်သည်တို့သတ်ရ၍ တွင်းကို ပျဉ်မိုးသည်။ ညည့်/နေ မနေမနား တိုက်ခိုက်ရသည်။

(စာမျက်နှာ ၂၀၇-အပိုဒ် ၉၄)

ယင်းသို့ တွင်းအောင်းသော်လည်း ချမ်းသာရာရကြသည်မဟုတ်ချေ။ ပေါတုဂီဇိလ် ဗိုလ်မှူးဇွန်ကာကူကိုယ်တိုင် ခေါင်းဆောင်လျက် နတ်သျှင်နောင်နှင့်အတူ-

နံနက် ၄ ချက်မတီးမီ အရှေ့တံခါးကထွက်၍၊ မြို့နားပတ်လည် ကျုံးကဲ့သို့ တူးပြီးလျှင်၊ တွင်းထဲမှာရှိနေသည့်တပ်ရင်းသို့ ရောက်လျှင် မင်းမဟာ ဓမ္မရာဇာ၏ရဲမက်တို့ တစ်ယောက်မျှမသိကြ။ ပေါတုဂီဇိလ် ကြည့်လျှင် တွင်းတွင် ပုန်းလျက်ကာလျက် နေသည့်အရာများကို မမြင်ရသောကြောင့်၊ သေနတ်တစ်ချက် ပစ်ဖောက်သည်တွင် မင်း မဟာဓမ္မရာဇာ၏ ရဲမက်တို့၊ မြိုးမြိုးဖျဖျ ထကြွဟစ်ကြော်ခေါ်ဝေါ်ကြလျှင်၊ လှည်းရထားအမြော် (၈၇လက်) သေနတ်ပါသမျှတို့ကို မရပ်မဆိုင်း မနေမနား၊ လက်ဝဲ လက်ျာ တောင် မြောက် ကျုံးမြောင်း (ကဲ့သို့) တွင်းတူးနေသည့်တစ်လျှောက်ကို ပစ်ဖောက်လေလျှင်၊ မင်းမဟာဓမ္မရာဇာ၏ ရဲမက်တို့ ကျုံးတွင်းတွင် အများ ထိခိုက်သေဆုံးကြ၍ မရပ်မခံနိုင်လွတ်မိလွတ်ရာ တက်ပြေးဆုတ်ခွာကြရသည်။ တွင်းအောင်းနေသမျှ လူတို့တွင် အနည်းငယ်မျှသာ လွတ်သည်။

(စာမျက်နှာ ၂၀၈-၉၊ စာပိုဒ် ၉၅)

သို့သော်... မြောက်မျက်နှာက မြန်မာတို့ထံသို့ စစ်ကူလာသဖြင့် ပေါတုဂီဇိလ် တွင်းသို့ ပြန်၍ဝင်ခဲ့ရသည်။ ဤတိုက်ပွဲတွင် ဗိုလ်မှူး ဇွန်ကာကူ၏ပေါင်၌ သေနတ်ဒဏ်ရာအနည်းငယ်ရသည်။ ရန်သူအင်အားနှင့် နှိုင်းစာလျှင် ပေါတုဂီဇိလ်အားနည်းလှသည်ကို ဗိုလ်မှူးဇွန်ကာကူပြောသည့် အနေဖြင့်- ကျွန်ုပ်တို့လူအင်အားနှင့် မင်းမဟာဓမ္မရာဇာ၏လူအင်အားကို ငလွင် ငပြင် ကျင်းပ၍ တိုက်ရသည်အရာ၊ လင်ပန်းနား ဆားစုခန့်မျှသာ ရှိချေသည်။ လက်ခုပ်နှင့်ကျုံး၍ ယူသော်လည်း ရလွယ်ခမန်းပင် ရှိချေသည်။

(စာ မျက်နှာ ၂၀၉ - စာပိုဒ် ၉၆)

ဟု ဖော်ပြထားသည်။ ထိုအတွင်း ပဂေါမင်းလူနှင့် တောင်ငူမင်းလူများကလည်း စိတ်ဓာတ်ကျဆင်းလျက် ရန်သူဘက်သို့ ပြေးဝင်သည်လည်း အများရှိသည်။ တောင်ငူမင်းကိုအပ်လျှင် စစ်ပြေငြိမ်းမည်ဟု ကမ်းလှမ်းလာသည်ကိုလည်း ငြင်းဆိုလိုက်၏။ ဤသို့ဒုက္ခရောက်လျက်ရှိစဉ် ကမ်းတွင်ဆိုက်ကပ်ထားသော သင်္ဘောနှစ်စင်းလည်း မီးဘောင်လွတ်၍ မီးတိုက်သဖြင့် ပျက်စီးဆုံးပါးရသည်။ စစ်တကောင်းမှ လေမသင့်၍ ရခိုင်သို့ရောက်လာသော ပေါတုဂီဇိလ်များ သား မာရကျစ် ဓမ္မေက သံလျှင်သတင်းကိုကြားလျှင် ကူညီရန် မိမိသဘောဖြင့် ခရီးဆက်လက်

သန်းထွန်း

လာ သည်မှာလည်း မြန်မာတို့က လှည့်ဖြားဖမ်းယူသည်။ ပြီးမှ ဖမ်းမိသူတို့ကို နား၊ နှာဖြတ်၍ စာဆွဲကာ လှေငယ်နှင့် သံလျင်သို့မျှော်လိုက်သည်။ ဤမျှ ရက်စက်သည်ကိုမြင်လျှင် တောင်ငူမင်းသည်စိတ်နာ၍ ငါလည်း ပေါတုဂီ အမျိုးသားတို့သင်းဝင် ဖြစ်လိုသည်ဆိုသဖြင့် ဘုန်းတော်ကြီး ရုဇာရှနှင့် အံတော်နီ အာလမေတူ နှစ်ပါးတို့က ခရစ်ဘာသာဝင်ဖြစ်အောင် ဆောင်ရွက်၍ပေးရသည်။

သံလျင်မြို့တွင်းသားတို့ အင်အားကုန်ခမ်း၍လာသည်မှန်သော်လည်း ၁၆၁၂-ခု နှစ်သစ်ကူးနေ့တွင် မြန်မာတို့ မြောက်မျက်နှာမှတက်၍ မြို့တွင်းသို့ လူ ၁၅၀၀ ကျော်ဝင်မိသော်လည်း ဝင်မိသမျှ တယောက်မကျန် သေရသည်။ ထို့နောက် ၃ ရက်ကြာလျှင် မြို့တွင်းမှ ပဂေါသားတို့ဟု ထင်ရသော လူတစ်စုက ညအချိန် အရှေ့တံခါးကိုဖွင့်ပေးသဖြင့် မြို့ပေါက်၍ ငွင်ကာကူနှင့် နတ်သျှင်နောင်တို့ကို ဖမ်းမိသည်။ သံလျင်တွင် ငွင်ကာကူ ကြီးစိုးနေသည်မှာ ၆ နှစ်နှင့် ၃ လကျော်ကြာသည်။

(စာမျက်နှာ ၂၁၆-အပိုဒ် ၁၀၃)

ငွင်ကာကူနှင့် နတ်သျှင်နောင်တို့ကို တစ်နေ့ တည်းပင် ကွပ်မျက်ရာ ရဲဝံ့စွာအသေခံကြသည်။ သံလျင်တိုက်ပွဲမှာလည်း ၂ လကျော် ကြာသည်။ တိုက်ပွဲအကြောင်းကို ထိုက်တန်သည့်အလျောက် ပေါတုဂီတို့၏အစွမ်းကို ဖော်ထုတ်လျက် ဤသို့ရေးခဲ့၏။

ပေါတုဂီဗိုလ်မှူးငွင်ကာကူမှာ ကုလားဖြူ ၅၃၀၊ (ကပ္ပလီ) ၅၀၊ လူပေါင်း ၁၅၀၀ နှင့် သို့ဆင် အဓိပတိမြန်မာရှင်ဘုရင်ကို ကြည်းကြောင်း ရေကြောင်း၊ ဆင်လုံးမြင်းရင်းရဲမက်ဗိုလ်ပါမရေမတွက်နိုင်သော တပ်အပေါင်းတို့နှင့် ၂ လကျော်ခန့် ဆီးခဲတိုက်လှန်သည်အရာ ပြောပ၍မကုန်နိုင်အောင်ပင် ရှိပေသည်။

(စာမျက်နှာ ၂၁၇၊ အပိုဒ် ၁၀၃)

ပေါတုဂီရာဇဝင်ကို ကိုးကားလျက် ဦးချမ်းမြက ဒီဘရီတူနှင့် ငွင်ကာကူတို့မှာ တစ်ဦးစီဖြစ်၍ သံလျင်တွင်တပ်စွဲလျက် နတ်သျှင်နောင်နှင့်ပူးတွဲကာ အနောက်ဘက်လွန်မင်းတို့ ရန်စစ်ဖက်ပြိုင်ပွဲသူကား ငွင်ကာကူ ဆိုသူဖြစ်သည်ဟု စတင်ဖော်ထုတ်ခဲ့သော်လည်း ရှေးအထက်ကျော်ကာလကစ၍ ရာဇဝင်သူတေသိတို့က ဦးချမ်းမြကဲ့သို့ မယူဆကြချေ။ ဤနေရာတွင် ပေါတုဂီဘာသာဖြင့်ရေးသားထားသော ခေတ်ပြိုင်မှတ်တမ်းတို့ကို ရှာဖွေရရှိနိုင်ပါမူ အထူးလျော်ကန်သင့်မြတ်မည်ဖြစ်သော်လည်း အခိုက်အတန့်အားဖြင့် လက်လှမ်းမမီနိုင်ပါသောကြောင့် စုစုံ၍ ရနိုင်သမျှသော တစ်ဆင့်စကား မှတ်တမ်းအထောက်အထားတို့ကိုသာ တင်ပြနိုင်ပါသည်။

ပထမဆုံးတင်ပြလိုသည်ကား ၁၈၂၉-ခု နှစ်က လစ်ဘွန်တွင်ပုံနှိပ်သော ပဂေါနိုင်ငံအကြောင်းအကျဉ်းဖော်ပြချက် စာအုပ်ပါအကြောင်းအရာတို့ ဖြစ်ပါသည်။ ဤစာအုပ်မှာ မူလအားဖြင့် စပိန်ဘာသာနှင့် ၁၆၁၇ ခု ကပင်လျှင် လစ်ဘွန် မှထုတ်ဝေခဲ့ဖူး (J.L.Ma Callum: "Old Kingdom of Pegu", JBRS XXIII, iii, 130 တွင် ကြည့်ပါ) ရာ စာရေးသူ၏အမည်ကား Manuelde Abreu Mousinho ဖြစ်၏။ ယင်းကို ပေါတုဂီဘာသာဖြင့် ၁၈၂၉ တွင် ထပ်မံပုံနှိပ်လျက် ထိုမှတစ်ဆင့် Alexander Macgocgor က အင်္ဂလိပ်ဘာသာပြန်၍ မြန်မာနိုင်ငံ သုတေသနဂျာနယ်တွင် ထည့်သွင်းခဲ့ပါသည်(JBRS XVI, ii.101-38)။ အချုပ်အားဖြင့် ၁၆၁၇ ခုနှစ်ကပင် ပထမပုံနှိပ်ဖူးသော စာအုပ်ဖြစ်ခြင်းကြောင့် ခေတ်ပြိုင်မှတ်တမ်း အဝင်အပါပင်ဖြစ်ပါသည်။ ယင်းစာအုပ်အရ ဆိုင်ရာအချက်အလက်များကို အောက်၌ဖော်ပြပါမည်။

ပေါတုဂီနိုင်ငံ ဒေါရောမိညောနယ်သား ဆာလ်ဗာဒေါရီဘောရောဒီဇူလာသည် စင်စစ်အားဖြင့် သံလျင်ကိုတည်သူဖြစ်ပါသည်။ ၎င်းသည် အိန္ဒိယ၌ ခုနစ်နှစ်၊ သီဟိုဠ်၌ ခြောက်နှစ်အမှုထမ်းပြီး ကပ္ပတိန်ရာထူးအထိ ကြီးမြင့်ပြီးသည့်နောက် ပေါတုဂီသို့အပြန်တွင် လေမိုးအခန့်မသင့်သဖြင့် ခရစ်နှစ် ၁၆၀၀ ပြည့်နှစ် ဇွန်လတွင် သံလျင်ဆိပ်သို့ရောက်လာရာ ပဂေါမင်းက တောင်ငူမင်းကိုအညံ့ခံပြီးသည်မှာ တစ်ဆယ့်ရှစ်ရက်မျှသာရှိသေးကြောင်း တွေ့ရသည်။ ထိုအချိန်၌ ရခိုင်မင်းလည်း လှေကြီးလှေငယ်တစ်ရာမျှနှင့် သံလျင်တွင်ရှိနေလျက် ထိုမင်း၏ထံပီးတွင် အမှုထမ်းလျက်ရှိသော ပေါတုဂီအမျိုးသားတို့ကို တွေ့ရှိရ၏။ ယင်းတို့အနက် ထင်ရှားသူကား ဖိလစ်ဒီဘရစ်တိုဒီနီကိုတေ (Filip de Brito denicote) ပင် ဖြစ်ပါသည်။ ထိုသူမှာ လစ်ဘွန်မြို့သားဖြစ်၍ ရွှေတိုက်မိုးဟု အနက်သဘောသက်ရောက်သော ဆန်ဂါဘွဲ့ကို ခံယူသူဖြစ်ပါသည်။ ရခိုင်မင်း၏ကျေးဇူးတော်ကိုခံယူလျက် ဤအရပ်ဒေသတို့၌ အနှစ်နှစ်ဆယ်မျှ ကုန်သွယ်နေသူလည်းဖြစ်သည်။ ဤအရပ်၌ မက်မောစရာကား ပင်လယ်ကူးသင်္ဘောဆောက်ရန် ကျွန်းသစ်ပေါ်ခြင်းဖြစ်ရာ ယခုကဲ့သို့ ဖြည့်ရွာမငြိမ်မသက်ရှိစဉ် အခွင့်ကောင်းယူ၍နေရာယူလျှင် ရခိုင်ကြောင်းကို ဒီဇူလာနှင့် ဒီဘရီနီတို့ တို့ စကားစပ်မိကြသည်။ ဒီဘရီတိုက ရခိုင်မင်းထံ၌ ကုန်လှောင်ရှာအခွင့်ယူပေးသောအခါတွင် ဒီဇူလာက မြေနှင့်သစ်ကိုသုံး၍ ခံတပ်တစ်ခုကို စတင်ဆောက်ခဲ့သည်။ ဤအတွင်းဝယ် ပဂေါမင်း၏ဘဏ္ဍာကို ရခိုင်မင်းနှင့် တောင်ငူမင်းတို့ ခွဲဝေယူရေးအတွက် ရွှေတိုက်စိုးဖြစ်သူ ဒီဘရီတိုကို တောင်ငူသို့ စေလွှတ်သဖြင့် ခြောက်လကြာမျှ သွားခဲ့ရသေးသည်။ ပသီဘာသာဝင်တို့က ပေါတုဂီတို့ကို သံလျင်၌ အဆောက်အဦတည်ဆောက်ခွင့် မပြုသင့်ကြောင်း ပြောမသော်လည်း ရခိုင်မင်းက မနာယူခဲ့ချေ။ ရခိုင်မင်းပြန်လျှင် ခံတပ်ကြီးလည်း

အထင်အရှား ဖြစ်လာတော့၏။ ထိုအခါတွင်မှ ရခိုင်မင်းက ရွံ့ကြောက်လာတာ ဒေသဆိုင်ရာ ဝဉ္စားတို့နှင့် ပြည်မင်းကိုထားမြစ်စေသည်။ ခရစ်နှစ် ၁၆၀၁ ခု နှစ်ဦး၌ တိုက်ခိုက်လာသော ပြည်မင်း၏စစ်သည်တို့ကို သံလျင်မြို့တွင်းက ကောင်းစွာ ခုခံတွန်းလှန်နိုင်ခဲ့သည်။ ပြည်မင်းတပ်ပျက်လျှင် ဒီဇူဇာသည် ခံတပ်ကို ပို၍ ခိုင်လုံအောင်ပြုပြင်မွမ်းမံပြန်၏။ ဒုတိယတိုက်လာသူကား လောဝဉ္စား ဖြစ်သည်။ ထိုရန်စစ်ကိုလည်း ကောင်းစွာဖြိုခွင်းနိုင်သည့်ပြင် ဒီဇူဇာကိုယ်တိုင် လောဝဉ္စားကိုသတ်လိုက်ရ၏။ ပဂေါနိုင်ငံ၌ မင်းအမည်မခံသော်လည်း တန်ခိုး အကြီးဆုံးကား လောဝဉ္စား၏ယောက္ခမဖြစ်သူ ဒလဝဉ္စားဖြစ်ရာ သမက်၏ က ဆိုးပုံကိုသိရှိရပြီးနောက် ကြီးစွာသောတပ်ဖွဲ့နှင့် ပေါတုဂီတို့ကို ဝိုင်းလာသည်။ ရံသည်လည်း ခုနစ်လကျော်ခဲ့လျှင် မြို့တွင်းလူတို့ များစွာစိတ်ဝမ်းငယ်လျက်ရှိကြရ သည်။ ဒီဇူဇာတွင် ပေါတုဂီအမျိုးသားငါးဦး၊ အဘပေါတုဂီမှ မွေးသူ ခုနစ်ဦးနှင့် တိုင်းရင်းသားခရစ်ယာန်အယူရှိသူ ခြောက်ဦးအားဖြင့် အစုစုတစ်ဆယ့်ရှစ်ဦးသာ အကူအပံ့ရှိ၏။ ထိုသူတို့ ထွက်ပြေးမည်မိုး၍ ဒီဇူဇာသည် မိမိပိုင်သင်္ဘောများကို ညအခါ ရန်သူမီးတင်ရုံလေဟန်ဆောင်လျက် မီးတိုက်ဖျက်ဆီးလိုက်သည်။ ဤ အခြေအနေ၌ ရှစ်လရှိလျှင် အံ့ဩဖွယ်ကြုံတွေ့ရသည်ကား ဂိုဝါမှ စစ်ကူရောက် လာခြင်းဖြစ်၏။ ၎င်းတို့သည် ယခုကဲ့သို့ ရန်သူကိုရန်သူမထင် စွမ်းအင်သတ္တိ ရှိသည်ကို ဂိုဝါဘုရင်ခံချုပ်က အထူးအံ့ကျူးလျက် ဒီဘရီတိုကို ကပ္ပိတန်ရာထူးပင် ပေးလိုက်သည်။ ရခိုင်မင်းစေသဖြင့် ဘေးအန္တရာယ်ကင်းဝေးရာ ဘင်္ဂလား၌ တစ်ချိန်လုံးရောက်နေသော ဒီဘရီတိုသည် မထိုက်တန်ဘဲ အံ့ကျူးခံရသော်လည်း ဒီဇူဇာက သဘောထားကြီးစွာဖြင့် ဘုရင်ခံချုပ်၏စာများကို ဒီဘရီတိုထံသို့ အရောက်ပေးပို့လိုက်၏။ ထို့နောက် (? ၁၆၀၂-ခု) မေလတွင် သင်္ဘောများလာပြန်ရာ ပေါတုဂီဘုရင်က ဒီဘရီတို ကိုအိုးမွမ်းသောစာ ပါ၍လာပြန်သည်။ ထိုစာကိုလည်း အထက်နည်းပိုင်းပေးသည်။ ဝဉ္စားဒလသည် မိမိအစွမ်းဖြင့် ပေါတုဂီတို့ကို မနိုင်လျှင် ယခင် ပဂေါမင်း၏အနွယ်တော်ကို မင်းမြှောက်မည်ခေါ်ယူလျှင် ယခင် ကျေး ဟောင်းကျွန်ဟောင်းတို့သည် အကူအညီပေးလာမည်ဟုတွက်၍ မစင်ဂါ ကိုပင် သည်။ မစင်ဂါရောက်လာ၍ ဘီသိက်ပွဲပြင်ဆင်နေဆဲမှာပင် ဒီဇူဇာက ညအခါ တိတ်တဆိတ်လှေဖြင့်သွား၍ ထိုမင်းကိုသတ်ခဲ့သည်။ ထိုအခါတွင်မှ ဝဉ္စားဒလ သည် မိမိပိုင်ဆိုင်ရာ တလသို့ဆုတ်ခွာသွား၍ ဒီဇူဇာလိုက်တိုက်လျှင် ပြည် အရောက် ဆန်တက်ပြေးလေသည်။ ဒီဇူဇာ၏အစွမ်းသည်ကား ဝေးနီးကျော်ကြား လျက် ဝဉ္စားတစ်ဆယ့်ငါးဦးပေါင်း၍ သစ္စာခံလာသည်။ နန်းကျပဂေါမင်းမှာလည်း ၎င်း မှီခိုနေသောတောင်ငူမင်းက သတ်သဖြင့်သေရသည်။ ထီးမွေဆက်ခံနိုင်သူ တောင်ငူမင်းကလည်း ဒီဇူဇာမင်းပြုပါတော့ဟု သံစေ၍ပြောလာသည်။ မစင်ဂါဘွဲ့

ကိုပင်ယူရန်လည်း ရွှေပြားတွင်ရေး၍ပေး လိုက်၏။ ဆိုသည်အတိုင်းပင် ဒီဇူဇာက မစင်ဂါဘွဲ့ယူ၍ မင်းပြုသည်။ အဝမင်းကပင် ယင်းကိုအသိအမှတ်ပြုကြောင်း သံစေလာ၏။ ထို့နောက်ဝယ် သံလျင်ခံတပ်ကို ထာဝစဉ်မြဲအောင် များစွာချဲ့ထွင် ပြုပြင်ပြန်သည်။ ဘုရင်ခံချုပ် အေရတ်စ်ဒီဆယ်ဒညထံမှလည်း ပိုမိုအိုးမွမ်းစာကို ဒီဘရီတိုထံ ပို့ပြန်သည်။ ဒီဘရီတိုမှာလည်း ယခုမှပင် သံလျင်သို့လာခွင့်ရ၍ ဒီဇူဇာက အသာတကြည်ကြိုယူလျက် ပေါတုဂီမင်း၏သစ္စာတော်ခံပီပီ မိမိကိုယ် တိုင် ကြီးစားထူထောင်ရသောမြို့ကို ဒီဘရီတိုလက်တွင်းသို့ ကြည်ဖြူစွာအပ်နှင်း ခဲ့သည်။ ထို့ပြင် ပဂေါဘက်တွင် ထကြွသည်များကိုပါ သွားရောက်နှိမ်နှင်းပေးပြီး လျှင် ၁၆၀၃ခု၊ မတ်လတွင် သံလျင်မှ ထွက်ခွာ၍သွားခဲ့လေသည်။ ဤတွင် ကျွန်ုပ်တို့မှတ်သားရမည်မှာ သံလျင်ကို ခရစ်နှစ် ၁၆၀၀ ပြည့်နှစ် ဇွန်လလွန်မှ ထူထောင်၍ ဒီဘရီတိုမှာ ၁၆၀၃ ခုနှစ်ဦးတွင်မှ သံလျင်သို့ လာရောက်နေထိုင် ကြောင်း ဖြစ်ပါသည်။

ဒုတိယအားဖြင့် ဆာအာသာဖယ်ရာရေး၍ ၁၈၈၃ ခုနှစ်ကပုံနှိပ်ခဲ့သော မြန်မာရာဇဝင်စာအုပ် (စာမျက်နှာ ၁၂၄-မှ ၁၃၀ အတွင်း) ၌ ရေးသားပါ ရှိသော ဒီဘရီတို၏အကြောင်းပင်ဖြစ်ပါသည်။ ဖယ်ရာရေးသားသော အချက်အလက်များ မှာ ဟက်ကလွတ်ခရီးသွားမှတ်တမ်းများ အတွဲ (၁၀) တွင်ပါသော ဂျက်စဝတ် ရဟန်းတော် ဇောဝစ်၏ ၁၆၀၀ ခရီးသွားမှတ်တမ်း (စာမျက်နှာ ၂၁၆) နှင့် လစ်ဘွန်တွင် ၁၆၆၆ ခုနှစ်ကစ၍ပုံနှိပ်ခဲ့သော မင်နရယ်ဒီဖရီယာဒီဇူဇာရေးသည့် အာရှပေါတုဂီစ ခေါ် အာရှတိုက်ရှိ ပေါတုဂီများအကြောင်း စာအုပ်သုံးတွဲတွင် တတိယတွဲ၌ ဖော်ပြ ပါရှိသည့်အတိုင်း ဖြစ်ပါသည်။ ယင်းစာအုပ်ကို ကပ္ပိတန် ဂျွန်စတီဇင်စံက ပုံနှိပ်ထုတ်ဝေခဲ့၏။ ဤတွင်ဖော်ပြပါရှိသည်ကား ရခိုင်မင်းမူထမ်း ဒီဘရီတိုသည် သင်္ဘောအစေခံ ငယ်ဘဝမှ ဘုရင်ကျွန်ယုံတော်ဖြစ်လာ၍ သံလျင် တွင် ဆိပ်ကမ်းခွန်ကြီးကြပ်ရေး၏အလို့ငှာ ခရစ်နှစ် ၁၆၀၀ ပြည့်နှစ်တွင်ပိုထားသူ ဖြစ်ရကား အခြားပေါတုဂီအမျိုးသားတို့အပေါ်၌ ဩဇာရှိသူမဟုတ်ချေ။ သို့သော် ရခိုင်မင်းက စေလွှတ်ထားသူဖြစ်လျက် ရခိုင်ကိုပုန်စားပုန်ကန်ပြု၍ မိမိတန်ခိုးကြီး ရန် အခွင့်သာသဖြင့် အခွန်ငွေကိုကာကွယ်ရန်ဟု အကြောင်းပြချက်ဖြင့် ခံတပ်ငယ် စတင်၍ဆောက်သည်။ ပေါတုဂီအရာရှိ ဆာလ်ဗာဒေါရီဘောရော၏အကူအညီဖြင့် အခြား ရခိုင်မင်းမူထမ်းတို့ကို နှင်ထုတ်သည်။ ထို့နောက် ဂိုဝါဘုရင်ခံချုပ်ထံသွား၍ ၎င်း အားအသိအမှတ်ပြုပါရန် ခွင့်ပန်သည်။ ဤသို့ ဒီဘရီတိုမရှိခိုက်တွင် ရခိုင်မင်း စစ်သည်နှင့် ပြည်မင်းစစ်သည်တို့ပေါင်း၍ သံလျင်ကို ရှစ်လပိုင်းဝန်းတိုက်ခိုက်လျှင် ရိဘောရောက အညံ့ပခံဘဲ၊ ရဲဝံ့စွာခုခံ၍ လက်အောက်ငယ်သားတို့ငုတ်မှတ်သဖြင့် ထွက်ပြေးလိုစိတ်မပေးနိုင်အောင် ဆိပ်ကမ်းတွင်ရှိသော သင်္ဘောသုံးစင်းကို မီးရှို့

၁၃၆

သန်းထွန်း

ပစ်လိုက်သည်။ စစ်ကူရောက်လာသောအခါ၌ ရိဘောရော၏ကြိုးစားချက်ဖြင့် ဒေသဆိုင်ရာ တိုင်းရင်းသားအကြီးအကဲများက ဒီဘရီတိုကို မင်းဟုအသိအမှတ် ပြုလာကြသည်။ ဒီဘရီတိုသည် ဘုရင်ခံချုပ်၏တူမ ဒေါ်ညာလွင်စာဒီဆယ်ဒညနှင့် လက်ဆက်ပြီးနောက် ကပ္ပိတန်ဂျင်န ရယ်ဟူသောဘွဲ့ဖြင့် သံလျင်သို့ပြန်လာကာ ခံတပ်ကိုပြုပြင်ခြင်း၊ မြို့၏နယ်နိမိတ်ကို သတ်မှတ်ခြင်း၊ ခရစ်ဘုရားကျောင်းတော် ဆောက်ခြင်းတို့ကိုပြုသည်။ ရခိုင်မင်းနှင့်တောင်ငူမင်းတို့ပေါင်း၍ စစ်သည်များ လွှတ်သည်ကိုလည်း နိုင်သည့်ပြင် ရခိုင်မင်းသားကိုပင် ဖမ်းမိသည်။ ရန်သူ ရေတပ်ကိုနိုင်နင်းသူကာ ပင်နရိုဆိုသူဖြစ်၏။ ၁၆၀၄ ခုတွင် တစ်ကြိမ်တိုက်လာ ပြန်သောအခါ ပင်နရို သည် ရေတိုက်ပွဲတစ်ခု၌ ရန်သူလက်သို့ကျအံ့ဆဲဆဲတွင် မိမိသင်္ဘောကိုဖောက်ခွဲ ၍ အသေခံလိုက်သည်။ သို့သော် ရန်သူတို့က သံလျင်ကို မသိမ်းယူနိုင်ချေ။ ရခိုင်မင်းသားကိုလည်း တောင်းသော ရွှေဒဂါးငါးသောင်းပေး၍ ရွှေယူရ၏။ ဒီဘရီတိုကား ယခုအခါတွင် များစွာအခြေခိုင်လျက်ရှိချေပြီ။ ပတ်ဝန်းကျင်မှ မြို့စားရွာစားက အညံ့ခံကြသည်ပြင် တောင်ငူမင်းက မဟာမိတ်ဖြစ်လို ကြောင်း ကမ်းလှမ်းလာသည်။ ဒီဘရီတို၏သား ဆိုင်မွန်ကို ယိုးဒယားလက် အောက်ခံ မုတ္တမစား ဗညားဒလ၏သမီးနှင့်ပေးစားလိုက်သည်တွင် ပေါတုဂီ အရောင်းအဝယ်သည် ပို၍နယ်ကျယ်လာသည်။ နောက်ဆုံး၌ တောင်ငူမင်း နတ်သျှင်နောင်ကိုယ်တိုင် သံလျင်တွင် ခိုင်လာရသည်။ အနောက်ဘက်လွန်မင်း လာ ရောက်တိုက်ခိုက်ပုံနှင့် သံလျင်ကျဆုံးပုံတို့ကိုကား အထက်က ရေးပြီးဖြစ်သည့် အတိုင်းဖြစ်၍ အထူးနောက်ထပ်ရေးတွယ်မရှိချေ။ ဆာ အယ်သာဖယ်ရာ ရေးပုံ မျိုးအတိုင်းပင် ဂျီအီးဟာဝေကလည်း ၎င်း၏ မြန်မာရာဇဝင်ကျမ်း (Longmans 1925) စာမျက်နှာ ၁၈၅-၉ တို့၌ ထောက်ခံရေးသားထားပါသည်။

တတိယအားဖြင့် ၁၉၁၅ ခုနှစ်က သတိုးသီရိသုဓမ္မဂျေအက်စ်ဇာနီဗယ် ရှာဖွေတွေ့ရှိသည့် ၁၈၄၃ ခု၊ မေလ ၂၈ ရက် တနင်္ဂနွေနေ့တွင် ရေးကူးပြီးစီးသော 'သံလျင်ရာဇဝင်'၊ မြန်မာနိုင်ငံသုတေသနဂျာနယ်၊ အတွဲ ၅ စာမျက်နှာ ၁-၁၁၊ ၄၉-၅၇၊ နှင့် ၁၂၉-၅၁ တွင်ပါသော ဇင်ကာဆိုင်ရာအကြောင်းအချက်များကို ထုတ်နုတ်ဖော်ပြလိုပါသည်။ ဤတွင် အထက်ပါရာဇဝင်ကို အင်္ဂလိပ်ပြန်သော ဂျေအက်စ်ဇာနီဗယ်က မှတ်ချက် ၂၂ ၌ ဇင်ကာဟူသည် ဖိလစ်ဒီဘရီတို ဒီနီကိုတေ ဖြစ်ကြောင်းဖော်ပြခဲ့၏။

ရခိုင်မြို့က ဘရင်ဂျီကုလားဇင်ကာသည်၊ သိမ်ဝုတ္တရကုန်း၊ ရွှေဆံတော် ဘုရား ရှင်စိစေတီကောင်းမှု၊ ခေါင်းလောင်းကြီးကိုချ၍၊ အမြောက်သွန်းမည် ကြံသည်တွင်၊ ဘုရားရှင်တံခွဲတော်ကြောင့်၊ ပန် အလွဲတွင် သင်္ဘောနှင့်တကွ နစ်မွန်း ၍ အမြောက်မသွန်းရရှိသည်တွင် ဇင်ကာသည်၊ အနောက်ဘက်လွန်မင်းတရားကြီး

ပြည်မြို့ကို အလိုတော်ပြည့်သည်နှစ် (သကရစ် ၉၇၄)၊ လက်နက်ကိရိယာ၊ ဆေး၊ ခဲယမ်း၊ လက်ဆောင်ပဏ္ဏာအများနှင့်၊ ကျွန်တော်ကို သံလျင်မြို့တွင် မြို့ရာ သားရေ တစ်ချပ်ရာ၊ သနားတော်မူပါ။ အသနားတော်ခံ၍၊ မြေ သားရေတစ်ချပ်ရာ သနား တော်မူသည်တွင် ဇင်ကာသည်၊ သရေကိုနန်းငင်၍၊ အရှေ့ အနောက် တောင် မြောက် သရေကြီးတစ်ဆန်စီတိုင်းထွာပြီးလျှင် မြို့တည်လေသည်...။ အနောက်လွန်မင်းတရားကြီး တောင်ငူသို့ ၉၇၆ ခုတွင် ချီ၍လုပ်ကြံတော်မူသည်၊ အလိုတော်ပြည့်လျှင် တောင်ငူဘထွေးတော် နတ်သျှင်နောင်ကို စည်းစိမ်(မ)ပျက် သနားတော်မူသည်။...။ တူတော်အနောက်လွန်ကျွန် မခံလိုပြီ၊ ဇင်ကာ အစီရင်ကို ပါတော့မည်၊ ရာဇသံမှာ စာနှင့်ကြက်ရမ်းပင်စား တို့ကို သံလျင်မြို့ ဇင်ကာထံသို့ စေလွှတ်သည်တွင်၊ ကြက်ရမ်းပင်စားတို့နှင့် ဇင်ကာကို ဝိုလ်လုံး တပ်ရင်းအများ တောင်ငူသို့ ရောက်လာ၍၊ ဘဝရှင်မင်းတရားက ထားခဲ့သည်။ ဝန်ရှင်တော်ဗိုလ်မှူး တပ်မှူး၊ လှံကိုင်အစောင့်အနေတို့က ဆီးကြိုတိုက်လန်လျှင်၊ ဝန်ရှင်တော် ဆင်ဦးပေါ်တွင် လက်နက်သင့်၍ ဆုံးသည်နှင့်၊ ရဲမက်လက်နက်ကိုင်တို့ မခံမရပ်နိုင်၊ ရွှေဘဝါးအောက် အင်းဝသို့ထွက်ပြေး၍ တောင်ငူမြို့ကို ကုလားတို့ ရလေသည်။...။ ၉၀၁ ခု၊ သံလျင်သို့ချီတော်မူသည်၊ သံလျင်မြို့ကို အောင်တော် မူလျှင်၊ ဘထွေးတော်ကို စစ်ကြောမေးမြန်း၍၊ သာသနာတော်ဖျက် လူဆိုးလူသွမ်း တို့နှင့် ပေါင်းဘက်သသဖြစ်သည်။ ဘထွေးတော်ဖြစ်သော်လည်း၊ မထားသင့် အမိန့်တော်ရှိ၍၊ ရင်ကိုဖွင့်စေသည်။ ဇင်ကာကိုလည်း သာသနာတော်ကိုဖျက်၍ ပစ်သည်ဆို၍ သံလျင်မြို့ရုံးရှေ့တွင် သံတံကျင်တင်သည်။ စီရင်ကွပ်မျက်တော် မူပြီးလျှင် သံလျင်မြို့ကိုလည်း သင်္ဘောဆိပ်ဖြစ်၍ သင်္ဘောအစီးအကြိုကင်းစောင့်၊ ကင်းရဲလေ ၁၂ စင်း ခန့်တော် မူသည်။ (JBRV V, ii, 49)

ဤရာဇဝင်၌ပင် ဆက်လက်၍ဖော်ပြသည်ကား ရခိုင်မင်းက ဇင်ကာ ထံသို့ သင်္ဘော ၃ စင်း စစ်ကူလွှတ်လိုက်သည်မှာလည်း အရောက်နောက်ကျသဖြင့် မြန်မာမင်းက ရသည်။ မိမိကိုပုန်စားပုန်ကန်ပြုခဲ့သူကို ကူညီခြင်းမှာလည်း ဆန်း သည်ဟု ထင်မိပါသည်။ ထိုသင်္ဘော ၃ စင်းသားတို့ကို သစ္စာတော်ပေး၍ အမှုတော်ကို ဆက်လက်ထမ်းရွက်စေသည်။ ဇင်ကာ၏ဆွေသားမျိုးသားတို့ကိုမူ တပယင်းတွင် နေရာပေး၍နေထိုင်ကြစေသည်။ ဇင်ကာ ပေါတုဂီအမှုထမ်းတို့ကို ကြောက်ရစ်၊ ပနက်၊ ယင်းတော်မြို့ရွာများ၌လည်းကောင်း၊ ကုလားအမှုထမ်းတို့ကို မြေတူး၌လည်းကောင်း နေရာချထားတော်မူသည်။ ယင်းဖော်ပြပါအချက်တို့နှင့် အထက်ကညွှန်းခဲ့သော ဘရင်ဂျီဘုန်းတော်ကြီး ဒေါင်ဘီနာရှုနှင့် အခွန်ဝန် သီရိ ဇေတရက်ကျော်တို့ ဘာသာပြန်သည့် ပေါတုဂီရာဇဝင်နှင့် တူညီသောအချက် များရှိ၍ ဇင်ကာကို သာသနာဖျက်ဟု စွပ်စွဲချက်တခုကိုသာ ချန်လှပ်၍ထားသည်

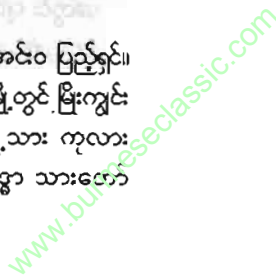
ကိုတွေ့ရသည်။ ထို့ပြင် သံလျင်တိုက်ပွဲကိုကား ပေါတို ရာဇဝင်က ပိုမိုစုံလင်အောင် ဖော်ပြပေးသည်။ သံလျင်ရာဇဝင်နှင့် ပေါတိုရာဇဝင် နှစ်ကျမ်းကို နှိုင်းယှဉ်လျက် သတိုးသိရီသုဓမ္မ ဂျေအက်စ်တန်ဗယ်ကပင် မြန်မာနိုင်ငံသုတေသနဂျာနယ် အတွဲ ၂ အပိုင်း ၂ စာမျက်နှာ ၁၆၁-၇ တွင် (မေပျောက်နေခဲ့သော ရာဇဝင်ကျမ်း တစ်စောင်)ဟု ဆောင်းပါးရေးခဲ့ဖူးပါသည်။ သံလျင်ရာဇဝင်ပါ သက္ကရာဇ်များကား မှန်နိုင်မည်မထင်။ ငရင်ကာသည် သံလျင်ကို ခရစ်နှစ် ၁၆၀၀ ခု၊ ဇွန်လ၌ ခေတ္တ ရောက်လာ၍ တစ်ဖန် ၁၆၀၃ ခု၊ နှစ်ဦးမှစ၍ သံလျင်မြို့၌ လာရောက်နေခဲ့ရာ ၁၆၁၃ ခု၊ နှစ်သစ်ကူးပြီးစ မကြာမီအတွင်းမှပင် ကွပ်မျက်ခံရသည်။

စတုတ္ထတင်ပြလိုသည်မှာ ဦးချမ်းမြသည် ၁၉၃၉ ခုနှစ်ကစ၍ ၁၉၅၃ ခုနှစ်လောက်ရောက်သည်အထိ ငရင်ကာဟူသောအမည်သည် မူရင်း ငွင်ကာကုမုဖြစ်ပေါ်လာ၍ ဒီဘရီတိုဆိုသူနှင့် မဆိုင်ဟူသောအယူအဆကို အနည်းဆုံး ၁၉၅၈ ခုတွင်စွန့်လွှတ်၍ ဒီဘရီတိုကိုပင် မြန်မာတို့က ငရင်ကာဟုမှတ်ယူရေးသားကြောင်း ရှေးအယူအဆကိုပင် ပြန်၍လက်ခံလိုက်ဟန်တူပါသည်။ အဘယ့်ကြောင့်ဆိုသော် (မြဝတီ အတွဲ ၄၊ အမှတ် ၁၀၊ ၁၉၅၆ ခု၊ ဩဂုတ်လ၊ စာမျက်နှာ ၁၇၂-၁၈၁) တွင် မြကေတု (ဦးချမ်းမြ)၏ 'နတ်သျှင်နောင် သစ္စာ မဖောက် ဆောင်းပါး၌ အဆိုပါကိစ္စကိုပြန်၍မရေးသည့်အပြင်၊ ဆရာတိုးကားသော သာသနာပြုရဟန်း ဗောဓဇ၏မှတ်တမ်းထုတ်နုတ်ချက်၌ ဒီဘရီတိုဟုပါ ရှိသည်ကို ငြင်းချက်မထုတ်ဘဲ လက်ခံ၍ ကိုးကားသည်ကို တွေ့ရပါသည်။

ငရင်ကာ၏အမည်နှင့်ပတ်သက်၍ အယူအဆနှစ်မျိုး တွေ့ရပါသည်။ ဂျီအီဟာပေ၏ ရာဇဝင် (စာမျက်နှာ ၁၈၉) ၌ ဒီဘရီတိုကား သူနှင့်ဖက်ပြင်ရသော တိုင်းရင်းသားမင်းများနည်းတူ စဉ်းလဲသည်။ လူအများက ၎င်းအပေါ်တွင် မည်သို့သော သဘောထားသည်ကို အမည်မှန်ပျောက်လျက် ငရင်ကာဟုခေါ်ခြင်းဖြင့် ထင်ရှား၏။ ထိုအခါ သင်္ဘောဆိပ်များ၌သုံးစွဲလေ့ရှိသော ဘန်းစကားအရ ဆန်ဂါဟူသည် (လူကောင်း)ဟု ဆိုလို၏။ ပန်ချာပိဘာသာ ဆန်ဂါသည် ကောင်း၏ဟု အဓိပ္ပာယ်ရသည်။ P.W. Schmidt ဂျာမန်လို ဘာသာပြန်၍ ဝိယန်နာမှာ ၁၉၀၆ ခုနှစ်က ပုံနှိပ်ထုတ်ဝေဖူး၍ R.Halliday က တစ်ဖန် ၁၉၂၃ တွင် မြန်မာနိုင်ငံ သုတေသနဂျာနယ် အတွဲ ၁၃ အပိုင်း ၁ စာမျက်နှာ ၁-၆၇ အထိ၊ မူလကျမ်းနှင့် တကွ အင်္ဂလိပ်ဘာသာပြန်နှင့် မှတ်စုများပါဖူးတွဲ၍ ထုတ်ဝေဖူးသော သပတ်ရာဇဝင်အတောင်သို့ရောင်ခေါ် မင်းတို့အကြောင်းဟူသည့် မွန်ရာဇဝင်တွင် နိုင်ငံခြားသားသင်္ဘောသူကြီး ကပ္ပိတာန်ဇရာသည် သံလျင်၌ ၁၂ နှစ် မင်းမူ၍ အဝမင်းက သကရစ် ၉၇၄ ခု တန်ခူးလဆန်း ၈ ရက် ဗုဒ္ဓဟူးနေ့တွင် လာရောက်တိုက်

သည်ပါရှိရာ၊ (JBRS, XII, i, 26 and 59) ထိုကပ္ပိတာန် ဇရာသည် Captain General (Capitem General) ကို ဆိုလိုသည်။ ဒီဘရီတိုသည် ဂိုဝါဘုရင်ခံချုပ်ထံမှ ထိုရာထူးကို ရယူခဲ့သည်လည်းမှန်၏။ ထို့ကြောင့် C.O.Blagden က ငရင်ကာဟူသောအမည်သည် အဆိုပါကပ္ပိတာန်ဇရာမှ ရွှေ့လျော၍ လာအံလောဟု ကြံဆမိကြောင်းကို မြန်မာနိုင်ငံသုတေသနဂျာနယ် (JBRS, III, i, 80) ၌ တစ်ခါက ရေးဖူးသည်။ (ဦးဝန်က စစ်တခေါင်းနယ်ရှိ ဒီယန်ဂါ Dianga အရပ်အမည်နှင့် ငရင်ကာဆင်ဆင်ရှိသည်ဟု ပြောဖူးပါသည်။) ငရင်ကာ၏သားမယားတို့အကြောင်း သိသမျှရေးရပေဦးမည်။ ငရင်ကာသည် ဂိုဝါဘုရင်ခံချုပ်၏တူမဒေါ်ညာလီဇာဒီဆယ်ဒညနှင့် လက်ထပ်ကြောင်းကိုလည်းကောင်း၊ (ဒီဖရိယာ ဒီဇာ၏စာအုပ်အတွဲ ၃၊ စာမျက်နှာ ၂၃၈-၉ ကြည့်)၊ သားဆိုင်မွန်ကို မုတ္တမစားသမီးနှင့် ပေးစားသည်ကိုလည်းကောင်း (ဟက်ကလွတ် အတွဲ ၁၀၊ ဗောဓဇ၏ ၁၆၀၀ ခရီးသွားမှတ်တမ်းကြည့်)၊ အထက်က တွေ့ခဲ့ရပြီ။ ဤတွင် သံလျင်၌မင်းမူသော တဆယ့်နှစ်နှစ်အတွင်းမှာပင် ဒေါ်ညာလီဇာနှင့်လက်ထပ်ခြင်း၊ သားဆိုင်မွန်ကို မယားပေးစားခြင်းပြုသဖြင့် ဆိုင်မွန်၏အမိသည် ဒေါ်ညာလီဇာမဖြစ်နိုင်ချေ၊ ငရင်ကာကို သံတကျင်တင်ရာ နှစ်ရက်ကြာမှသေသည်။ မယားဒေါ်ညာလီဇာကို အနောက်ဘက်လွန်မင်းက သိမ်းပိုက်တော်မူမည်အကြံနှင့် စင်ကြယ်စေရန် မြစ်တွင်းဝယ် သုံးရက်ထားခဲ့၏။ ပြီးမှရှေ့တော်သို့သွင်းလျှင် အမျက်စောင်းမာန်ခက်ထန်လှသဖြင့် အစေခံကျွန်မရိုးရိုးအနေနှင့် အဝသို့ပို့လိုက်သည်။ သားဖြစ်သူ ဆိုင်မွန်ကိုလည်း မုတ္တမစားအား သတ်ရန်စေခိုင်းသဖြင့် သတ်ရသည်။ ဤမျှဖြင့် ငရင်ကာ၏အဖိုးအဆက်ကုန်ပြီဟု မဆိုသာချေ။ တိုင်းရင်းသူနှင့်ရသော သားသမီးများအကြောင်းကို ကျောက်စာတစ်ခုတွင် တွေ့ရပြန်ပါသည်။ (မြန်မာနိုင်ငံ ကမ္ဘာ့ကျောက်စာဝန်၏ ၁၉၁၅ ခု နှစ်ပတ်လည်အစီရင်ခံစာ၊ အပိုဒ် ၃၃ နှင့် ဟာပေ၊ ရာဇဝင် စာမျက်နှာ ၁၈၉ ကြည့်)။ ထိုကျောက်စာကား ဟင်သာတခရိုင် ကုန်ပြင်ရွာ၏မြောက် ၂ ဖာလုံကွာတွင်ရှိသော သီတာရွာ၊ မြသိန်းတန်ဘုရား၌ရှိပါသည်။ ခရစ်နှစ် ၁၈၇၁ ခုတွင် ငွေထိုးသောကျောက်စာ ဖြစ်သော်လည်း အသင့်အတင့် အားကိုးလောက်သည်ဟု ယူဆမိပါသည်။ ကျောက်စာအတ္ထုပ္ပတ္တိကား သနားဖွယ်လည်း ဖြစ်သည်။ ရာဇဝင်တွင် လူသိနည်းသောအစိတ်အပိုင်းလည်းဖြစ်သည်။ ထို့ကြောင့် မူရင်းအတိုင်း ရေးကူးဖော်ပြလိုက်ပါသည်။

ဇေယျတု၊ ဘုနာပရံ၊ တပဒီပတိုင်း။ ရတနာ၊ ပူရ၊ အင်းဝ ပြည့်ရှင်။ အနောက်သံလွင်မင်းတရားကြီးသည်။ ပဲကူး ဟံသာဝတီမြို့တွင် မြီးကျွင်း သက္ကရာဇ် ၉၇၀ ပြည့်။ ၁၂ နှစ်နန်းစံသော သံလွင်မြို့သား ကုလား ငရင်ဂါ။ လောင်းကြိုက်မြို့သူ ရခိုင်မ။ မိဖုရား စောသဒ္ဓာ သားဇော်

နန္ဒဘရ သမီးတော် သုပဘာဒေဝီ။ ဘိုးတော်။ မင်းစောထွတ် တို့ကို။ လက်ရဖမ်းယူရာ။ သံလွင်မြို့သား ကုလားမောင်ဇင်ဂါကိုသာမိ၍။ ရာဇဝတ်ဖြင့် ကွပ်ညှပ်တော်မူသည်။ ဘိုးတော်နှင့်တကွ။ မိဖုရား သွားတို့ကို။ မမိ၍။ ဘိုးတော်ကား။ မွန်မြို့ပိုင်အနောက်ချောင်းလက်တက်သို့ ထွက်ပေးတိန်းရှောင်ပုံး၍ နေသောကြောင့်။ ဖိုးတော်ချောင်း (ခေါ်)သည်။ မိဘုရားစောသဒ္ဒာသည်။ သားတော်နန္ဒဘရ။ သွားတော် သုပဘာဒေဝီ တို့နှင့်တကွ လောင်းကျိုက်မြို့သို့ ထွက်ပြေးတိန်းရှောင်ပြုလာရာ။ ကျိုက်ပွင့်ပဒေါမြို့၊ အနောက်ချောင်းကုံးပြင် ရွာတွင်မိဘုရားသည်။ ဖျားသောရောဂါနှင့်သေလေ၏။ သားနှင့်သွားမောင်နှမနှစ်ယောက်တို့ကို။ ဧညေဝီ အမတ်သူထိန်နှင့်တွေ့၍ ကောက်ယူမွေး၍ ကြီးမောက်သော ကာလ ဘုံပညာလက္ခဏာနှင့်ပြည့်စုံသဖြင့်၊ မင်းမြီးမွန်းသိ၍ ဝိ(ဘာ) စုရုံး(ပြီ)လျှင် သက္ကရာဇ် ၉၈၅ ခုနှစ် တပို့တွဲလဆန်း ၅ ရက် ၆ ကျာနေ့ ကျိုက်ပွင့်မြို့ကိုတည်၍၊ နန္ဒဘရသုပဘာဒေဝီ ၎င်းမောင်နှမ နှစ်ယောက်တို့ကို မင်းမြောက်၍ နန်းစံစေ၏။ မွန်တို့ဘာသာ၊ ကျိုက်ပွင့်မြို့ကို မြဗ္ဗာဘာသာ သီတာမြို့ခေါ်၏။ ထိုအကြောင်းကို အနောက်ဘက် သံလွင်မင်းတရား ကြားသိတော်မူလျှင်၊ ဖမ်းယူအံ့ဟု တက်တော်မူ၍၊ ၎င်းမောင်နှမ နှစ်ယောက်တို့သည်။ ကျိုက်ပွင့်လှံဒါးမြို့အနီး ဂေါင်ပေါင်ကြီးတွင်ရွာသို့ ထွက်ပြေးတိန်းရှောင် ပုံး၍နေကျလေ၏။ ၎င်းသံလွန်မင်းတရားကိုးသည် မတွေ့၍ ပျံလီသည်နောက် သက္ကရာဇ် ၉(၈)၆ ခု တက္ကလအတွင်း မင်းသား၊ မင်းသမီးနှစ်ယောက်တို့သည် မိမိ နေရင်း၊ သီတာမြို့သို့ပျံလာရာ အင်ဂပူမြို့အနောက်တောင်ပေါ်တွင် ခေတ္တခန့်မြို့တံ၍ ၃ နှစ် နန်းစံပြီးမှ သီတာမြို့သို့ ကဆုလကျော်ကျော် ၁၂ ရက် တနင်္ဂနွေနေ့ ပျံရောက်တော်မူ၍ သက္ကရာဇ် ၉၈၉၊ ခုနှစ် တပေါင်းလဆန်း ၇ ရက် သောကျာနေ့တွင်၊ နန်းဦးဘုရား၊ ကူနီဘုရားကို တကျိမ်တည်တယ်၏။ ၎င်းနောက် သုပဘာဒေဝီ မည်သောမင်သမီးသည်။ အညိန်နင်းရင်ကစားရာဖြစ်သော တံပျင်တောင်မူဇာပေါ်တွင် ရွှေခန်းဦးဘုရားကိုတည်၏။ ထိုနောက် သက္ကရာဇ် ၉၉၉ ခု ပြာသိုလ အတွင်း ပျင်းစွာသော ဘေးတိုးရင်ကျတ်နာနှင့် မောင် နန္ဒဘရ နတ်ရွာ စံလေ့၏ ကျံရစ်သောအလောင်းကို ရွှေခန်းဦးဘုရား ဘိနပ်တော်၊ ပန်းတင်ကုံးတင် သံစကာနံသာဒင်းတို့နှင့် သင်းကျီ၏။ ၎င်းနောက် တပေါင်းလဆန်း ၁ ရက်၊ နှမတော်၊ သုပဘာဒေဝီမင်းသမီးသည်၊ မောင်တော်ကို လွန်ဆွပ်သောစိပ်နှင့် ပျင်းစွာဖျား၍ နတ်ရွာစံ၏။ ၎င်း အ

လောင်းတော်ကို ရွှေသား(တ)လာ မိဖုရားအသုံးအဆောင်နှင့် ကုံပျင် တောင်ပူဇာပေါ်တွင်၊ သုမိရ ဇာပနာကို၊ သင်ကျီမူထား၏ ၎င်းမင်း သား မောင်နှင့်မတို့သည်။ တိတ်ပါးသောအယူနှင့်၊ နတ်စိန် ဖြစ်၏။
 ယင်းနတ်မောင်နှမကို သီတာမောင်နှမဟုခေါ်၍ ပုသိမ်အနောက်ချောင်း ငါးသိုင်းချောင်းလေးမျက်နှာ နယ်သူနယ်သားတို့က ကိုးကွယ်ပူဇော်ကြသည်။ ဝေံမြစ်ခေါ် အနောက်ချောင်း မြစ်ရေလျှံချိန်မိုးအခါ၌ လှေပွဲအကြီးအကျယ် ကျင်းပ၍ နတ်ပွဲလုပ်သည်။ တစ်ပါတည်း မြသိန်းတန်ဘုရားပွဲလည်း လုပ်မြဲဖြစ်ပါ သည်။ အထက်ဖော်ပြပါကျောက်စာကို သီတာနန်းဦးဘုရားဖြစ်သော မြသိန်းတန် စေတီကို ၁၈၇၁ ခုနှစ်က ပြုပြင်သော ဘုရားတကာ (ဖိုးလွန်းကျော့) ဘုရားအမ (မဒွန်းအောင်) တို့က ရေးထိုးခဲ့သည်။
 ဘရင်ဂျီဘာသာဝင် ပေါ်တူဂီအမျိုးသားဖြစ်၍ သံလျင်တွင်မင်းမူခဲ့သော ဒီဘရီတိုင်းသားနှင့်သမီးသည် သီတာကုန်းပြင်တွင်နတ်စိမ်းဖြစ်၍ နယ်သူနယ်သား တို့၏အပူအဇော်အပအသကို ခံယူလျက်ရှိသည့်အရာမှာလည်း အံ့ဩဖွယ်တစ်ရပ် ဖြစ်သည်ဟု ဆိုချင်ပါတော့သည်။
 မှတ်ချက်။ ။ ဖော်ပြပါကျောက်စာကို ကျွန်တော်ငယ်စဉ်က နတ်ပွဲ သွားရင်း ကူးယူခဲ့ဖူးသော်လည်း သီတာ၏အရှေ့တောင်ထောင့် ငါးမိုင်ခန့်အကွာတွင်ရှိသော ငါးသိုင်းချောင်းနေအိမ်ကို သောင်းကျန်းသူတို့ ၁၉၄၈ ခုနှစ်က မီးရှို့ဖျက်ဆီးသည်တွင် ပါသွားသဖြင့် ပါမောက္ခ ရှိ အိပ်နံ့၊ လုစ်ထံမှ တစ်ဆင့်ကူးယူဖော်ပြရပါကြောင်း။

မြန်မာ - ဂျပန်တို့၏ ဒုတိယကမ္ဘာစစ်မတိုင်မီ ဆက်ဆံရေး

ဦးကျော်အင်္ဂလိပ်ဘာသာဖြင့် ရေးသောစာကို ချို့၍ ဒေါက်တာသန်းကျွန်း ဖြန့်ဖြူးခဲ့သည်။

'မြန်မာဂျပန်ဆက်ဆံရေး' ဟူ၍၊ ဒုတိယကမ္ဘာစစ် မတိုင်မီက ပြောပလောက် အောင်မရှိပါ။ သို့သော် ၁၉၀၅ တွင် မြန်မာနှင့် ဂျပန်ရောင်းဝယ်ရေး သဘောတူညီမှုချမှတ်ခဲ့ကြောင်း သိရပါသည်။ ဂျပန်တို့သည် စက်မှုထွန်းကားရေးကို ကြိုးစားဆောင်ရွက်အောင်မြင်သဖြင့်၊ ရုရှဂျပန်စစ် (၁၉၀၄-၅) ကို အနိုင်တိုက်ခိုက်နိုင်သည်မှစ၍ ဂျပန်လုပ် အထည်အလိပ်များသည် ကမ္ဘာ့ဇွေးကွက်၌ ဖွံ့ဖြိုးခဲ့ပါသည်။ ဩစကအထည်စက်ရုံထွက်ပစ္စည်းများသည် ဘုံဘိုင်နှင့် လန်ကက်ရှိုင်ယာစက်ရုံထွက်အထည်များနှင့် ပြိုင်ဆိုင်၍၊ မြန်မာနိုင်ငံတွင် ရောင်းချခဲ့ပါသည်။ တရုတ်-ဂျပန် ၁၉၃၇ စစ်နောက်ပိုင်းတွင်၊ တရုတ်နယ်များမှာ ဂျပန်ကိုသပိတ်မှောက်သဖြင့် မြန်မာတွင် ယခင်ကထက်တိုး၍ ဂျပန်ထွက်အထည်များရောင်းချရန်၊ ဂျပန်က ကြိုးစားခဲ့ပါသည်။ ဂျပန် ချည်၊ ပိုးနှင့် ရေယွန်အထည်များပို့၍ ဆန်နှင့်ဝါကို မြန်မာမှဝယ်ယူသည်။ ယင်းသို့လဲလှယ်ရာတွင် ဂျပန်က အသွင်းပစ္စည်းများ၍၊ မြန်မာပစ္စည်းအထုတ် နည်းသည်။ ထို့ကြောင့် ၂၅ မတ် ၁၉၃၇မှစ၍ ဂျပန်သွင်းကုန်ကို မြန်မာနိုင်ငံတွင် ကန့်သတ်ပေးရပါသည်။ မြန်မာဝါဂွမ်းထုပ် ၇ သောင်း ယူပါမှ၊ ဂျပန် ချည်ထည် ကိုက် ၄ ကုဋေ ၂သန်း သွင်းခွင့်ရပါမည်။ ယင်းကန့်သတ်ချက်ကို ဂျပန်က မကျေနပ်လှပါ။ အလွယ်ပြောရလျှင် 'အရှေ့အာရှ အတူကြီးပွားရေးနယ်ကြီး' တွင်၊ မြန်မာလည်းပါရမည်ဟူသော ဝါဒကို ဂျပန်က ထိုစဉ်ကပင် မြန်ခဲခြင်း ဖြစ်ပါသည်။

နိုင်ငံရေးအမြင်တွင်၊ မြန်မာ-ချုံကင်းညှိနှိုင်းလျက် မြန်မာလမ်းမကြီးကို ၁၉၃၉ တွင် ဖွင့်လှစ်လိုက်သည်ကစ၍၊ ဂျပန်က မြန်မာ၏ ကြွယ်ဝသောသယ်ယာပို့ဆောင်ရေးကို သူတို့သုံးခွင့်ရလျှင်၊ အရှေ့တောင်အာရှကို ဂျပန်လွှမ်းမိုးနိုင်မည်ဟု တွက်ဆမိသည်။ ဂျပန်တို့၏ကြွေးကြော်သံဖြစ်သည့် 'အာရှသည် အာရှသားတွေအတွက်'သည် မြန်မာတို့၌ပျံ့နှံ့လာသည်။ ရုရှစစ်ကို ဂျပန်နိုင်သည်မှစ၍လည်း၊ မြန်မာတို့ ဂျပန်ကိုအထင်ကြီးလာသည်။ လူသိများလာသည်။ ဂျပန်ကို အရှေ့တောင်အာရှတွင် စံတင်လာကြသည်။ ထိုအခါက ရဟန်းခေါင်းဆောင် ဦးဥတ္တမနှင့် မျိုးချစ်ခေါင်းဆောင် ဦးစော တို့ ဂျပန်ကိုသွား၍၊ ဂျပန်တိုးတက်ပုံကို အားကျဖွယ် ဖြစ်ကြောင်း စာတမ်း စာအုပ်ဆောင်းပါး များစွာရေးခဲ့ကြသည်။ မြန်မာအများပင် ဂျပန်သာလျှင် ငါတို့လွတ်လပ်ရေးကို ထောက်ပံ့နိုင်မည်ဟု စွဲမှတ်လာကြသည်။ လူငယ်ခေါင်းဆောင်အချို့သည် ဖက်ဆစ်ဂျပန်ကို မဆက်ဆံလိုပါ။ ဂျပန်အစိုးရက ဝါဒဖြန့်ရာတွင် ငွေကြေးများစွာအကုန်ခဲ၍၊ ဂျပန်ဆန့်ကျင်ရေးအဖွဲ့များ ပျောက်အောင် ကြိုးစားပါသည်။ ဂဠုန်ဦးစောကို မြန်မာနိုင်ငံရှိ ကောင်စစ်ဝန်က ငွေ သုံးသိန်းကျော်ပေး၍၊ မြန်မာများ ဂျပန်ကိုလိုလားအောင် ဝါဒဖြန့်ခိုင်းသည်ဟု သိရသည်။ မြန်မာ ကာကွယ်ရေးဗြူရို၏ ထောက်လှမ်းချက်အရ၊ မြန်မာရောက် ဂျပန်ကောင်စစ်ဝန်ကနေကို (T.Kaneko) သည်၊ အစုစုငွေ ၈ သိန်းသုံးကာ ဝါဒဖြန့်သည်။ ရုရှ-ဂျပန်စစ်တွင် ဂျပန်နိုင်ခဲ့ပုံကို၊ ရန်ကုန်တွင် ရုပ်ရှင်ကား အကြိမ်များစွာ ပြသလျက် ဂျပန်ကို မြန်မာလူထု လိုလားကာ အထင်ကြီး၍ အားကိုးလာအောင်၊ ဆောင်ရွက်သည်။ မြန်မာတို့ အလွန်ပင် ဂျပန်ကို လိုလားလာကြသည်။ တစ်ဖက်တွင် မြန်မာလေ့ကို ဂျပန်တို့ ပို၍သိအောင်လေ့လာကာ၊ မြန်မာကြိုက်အောင် ပြောဆိုတတ်လာပါသည်။ ဤအတောအတွင်း ၁၉၃၉ ခု အကုန်ပိုင်းတွင်၊ အင်္ဂလိပ်များ ဥရောပတွင် အခက်အခဲများစွာကို ရင်ဆိုင်ရသည်ကို အခွင့်ကောင်းယူလျက်၊ အာရှမှ အနောက်တိုင်း ဩဇာ ဆုတ်ယုတ်သွားအောင်နှင့် ဂျပန်ဩဇာကို အစားထိုးနိုင်အောင် ကြိုးစားလာပါသည်။

ဤစာတမ်းတွင်၊ ဒုတိယကမ္ဘာစစ်မဖြစ်မီ သို့မဟုတ် ၁၉၃၉ မတိုင်မီက ဂျပန်-မြန်မာဆက်ဆံရေး၏ ထင်ရှားသောအခြင်းအရာအချို့ကို၊ တင်ပြလိုရင်း ဖြစ်ပါသည်။ ပထဝီဝင်အနေအထားရ မြန်မာသည် တရုတ်နှင့်ကုလားကြားတွင် တည်ရှိ၍၊ နယ်နိမိတ်မှာ ကုလား၊ တရုတ်၊ လောနှင့် ထိုင်းတို့နှင့်

အယုတ်အတင်ရှိပါသည်။ ဂျပန်ထက်မြန်မာက ၁. ၈ ဆ ကြီးသည်။ သို့သော် လူဦးရေမှာ ဂျပန်၏ သုံးချိုး တစ်ချိုးသာ ရှိသည်။ သယံဇာတ ပေါများကြွယ်ဝ သည်။ သို့သော် (ရေနံ၊ ကျောက် မျက် သတ္တုတူးဖော်ရေး) သံ၊ သစ် ထုတ် လုပ်ရေးစသည်တို့၌ ဂျပန်က စိတ်မပါ။ မြင်းခြံနယ်တွင် ဝါဂွမ်းစက်ငယ်နှစ်စက်မှ တစ်ပါး အခြားလုပ်ငန်း မရှိပါ။ အမှန်မှာ လူစည်ကားရာမြို့များတွင် ဂျပန် သွားစိုက်ဆရာ၊ စာတံပုံဆရာ၊ ကုန်စုံဆိုင်ရှင်၊ ဆေးတိုက်ပိုင်ရှင်သာ များပါသည်။ စီးပွားရေးတွင် အင်္ဂလိပ်လက်အောက်ခံ မြန်မာတို့က အင်္ဂလိပ် ကုလားဘက်ကို သာ ယိမ်းယိုင်လျက်ရှိပါသည်။ ဈေးပေါ နှစ်သက်စရာဖြစ်သော ဂျပန် ကလေး ကစားစရာများ မြန်မာနိုင်ငံတွင် အရောင်းရ တွင်ကျယ်သည်။ 'ပင်နီကိုသာ ဝတ်ပါ' ဆိုသည့် နိုင်ငံရေးလှုပ်ရှားမှုတစ်ခုမှာ ဂျပန်ဆန့်ကျင်ရေးထက် ဥရောပ အင်္ဂလိပ် ဆန့်ကျင်ရေးဖြစ်ပါသည်။ မြန်မာနိုင်ငံရောက် တရုတ်တို့၏ ဂျပန်ကုန် သပိတ် မှောက်ခြင်းမှာလည်း မထိရောက်လှပါ။ (စီးပွားရေးဆိုင်ရာ စာရင်းဇယားများကို မဖော်တော့ပါ။)

မြန်မာနိုင်ငံရေးဇာတ်ခုံတွင် ဂျပန်များပို၍ စိတ်ဝင်စားသည်မှာ ၁၉၃၅မှ စတင်ပါသည်။ ထိုအခါမှစ၍ ဂျပန်ကို မြန်မာတို့ လိုလားအောင် အားကိုးအောင် စနစ်တကျဝါဒဖြန့်ရန်စီမံသူမှာ ရန်ကုန်ရှိ ဂျပန်ကောင်စစ်ဝန် ကုဂ (Kuga) ဖြစ်ပါ သည်။ ၂၆ မေ ၁၉၃၆ တွင်၊ ကုဂ ထံသို့ စစ်စရိတ်ခေါင်းစည်းဖြင့် သုံးငွေ အ မြောက်အမြားပို့သဖြင့်လည်း ဝါဒဖြန့်လုပ်ငန်း ပို၍တွင်ကျယ်လာပါသည်။ ဝါဒဖြန့် ကိစ္စအဝဝကို စီမံသူ ကုဂသည် နောက်ကွယ်မှနေ၍၊ အထင်ခံဆောင်ရွက်သူမှာ အိုဘ (Ohba)၊ ဖုရဟတ (Furuhata) နှင့် ဥတဂဝ (Utageawa)တို့ ဖြစ်ပါသည်။ မြန်မာ နိုင်ငံတွင် နိုင်ငံရေးလှုပ်ရှားမှုများစွာတွင်၊ နောက်ခံ ဂျပန်ပါဝင်နေကြောင်း ဗြိတိသျှ ဘက်မှလည်း သိရှိသဖြင့် ဝါဒဖြန့်ကိစ္စကို အဆင့်ဆင့်စေခိုင်းခြင်း ဖြစ်ဟန် တူပါ သည်။ ထိုအခါတွင် ရှမ်းနှင့်လည်း ဂျပန်က အဆက်ရပြီး ဖြစ်ပါသည်။ ၂၅ ဧပြီ ၁၉၃၉ တွင် မြန်မာ-ဂျပန်အသင်းကို ရန်ကုန်မှာ စတင်တည်ထောင်သည်။ ဥက္ကဋ္ဌ ဦးကျော် က အငြိမ်းစားမင်းကြီး၊ ဒုတိယ ဥက္ကဋ္ဌ က ဦးဘလွင် ကျောင်း အုပ်ကြီး ဖြစ်ပါသည် (မြန်မာကာကွယ်ရေး ဗြူရိုထောက်လှမ်းချက် အကျဉ်းချုပ် ၁၇ ဧပြီ ၁၉၃၉)။ မြန်မာ-ဂျပန် ရောင်းဝယ်ရေးအသင်းကို ဦးမုနိန္ဒ၊ ဦးတေဇိန္ဒ အစရှိသောပုဂ္ဂိုလ်များက ရေနံချောင်းမှာတည်ထောင်သည်။ မြန်မာရောင်းဝယ်မှု ဖက်ဒရေးရှင်း၊ မြန်မာ-နိပွန်ရောင်းဝယ်မှုအေဂျင်စီ ဆိုသည်များလည်း ပေါ်ပေါက် လာပါသည် (ဗြူရိုထောက်လှမ်းရေး ၂၆ ဇွန် ၁၉၃၉)။ နိပွန်ရောင်းဝယ်ရေး အေဂျင်စီ၏ဦးစီး အိုဘ (I. Ohba) က တိုင်းရင်းသားပုံနှိပ်တိုက်တွေ အပါအဝင် လူနှင့်ရဟန်းများစွာကို ဝါဒဖြန့်ရေးမှာပါဝင်လာအောင် ချဉ်းကပ်သည်။ ဂျပန်

ကောင်စစ်ဝန်က ရန်ကုန်မှာ မြန်မာ၊ တရုတ်၊ ကုလားနဲ့အင်္ဂလိပ်ကပြားတွေကို သူ့လျှို့အဖြစ်နဲ့ အစုစုခြောက်ဆယ်ခန့်မွေးထားပြီးဟု အစီရင်ခံသည်။ တရုတ်- ဂျပန် စစ်စတင်ချိန်မှစ၍ ဝါဒဖြန့်သည့်အခါ သုံးစွဲခဲ့သောငွေ ရှစ်သောင်းခွဲရှိပြီဟု ဆိုပါသည် (ဗြူရိုထောက်လှမ်းရေး ၁၈ မေ ၁၉၃၉)။ အဆိုပါကောင်စစ်ဝန်သည် တစ်လ တစ်လလျှင် သူ့လျှို့အတွက် ငွေတစ်ထောင်သုံးစွဲခွင့်ရှိသည်။ ဂျပန် မှတ်တမ်းပတ်စုမှာ ယခင် ရန်ကုန်ကောင်စစ်ဝန် ကနေကို(Kaneko)သည် သစ်တော ရေးဝန်ကြီး ဦးစော ကို အရပ်ရပ်ဆောင်ရွက်ရန် အစုစုငွေ သုံးသိန်းပေးပြီးပြီဟု ဆိုပါသည်။ ဦးစော ကမူ ငွေတစ်သိန်းရကြောင်းဝန်ခံပါသည်။ ဦးစော ဂျပန်မှ ရငွေသည် တစ်နှစ် အတွင်း သုံးသိန်းမကနိုင်ဟု ခန့်မှန်းကြသူတွေရှိပါသည်။ ဤဂျပန်ထောက်ပံ့သည့်ပိုက်ဆံနှင့် သူရိယသတင်းစာတိုက် ရှယ်ယာများဝယ်ကာ သတင်းစာကို အုပ်စီးခိုင်းခဲ့ခြင်း ဖြစ်ပါသည်။ သခင်မြလည်း ငွေခြောက်ရာကျော် ရသဖြင့် တို့ပမာအစည်းအရုံး၌ သုံးစွဲကြောင်းသိရပါသည် (ဗြူရိုထောက်လှမ်းရေး ၂၆ ဇန်နဝါရီ ၁၉၃၉)။ ထို့ပြင် ဒေါက်တာ ဘမော်နှင့် ဒေါက်တာသိန်းမောင်တို့က တစ်လ ငွေ ၄၆ ရာစီရကြသည် (ဗြူရိုထောက်လှမ်းရေး ၂၄ ဇူလိုင် ၁၉၃၉)။ ဂျပန်တပ်မတော်နှင့် လျှို့ဝှက်အဖွဲ့အစည်း ဝတနဘီ(Watanabe)၏ သိရှိ ထောက်ခံချက် မရလျှင်၊ ဤသို့ ထောက်ပံ့ပေးကမ်းသုံးစွဲခြင်း မပြုနိုင်ပါ။ ၂၂ ဒီဇင်ဘာ ၁၉၃၈ တွင်၊ သေဆုံး သူဗိုလ်အောင်ကျော်၏ အသုဘကုန်ကျစရိတ် အဖြစ် ဂျပန်ထံမှရငွေကိုသုံးကြောင်း သခင်မြက ပြောပါသည် (ဗြူရိုထောက် လှမ်းရေး ၂၉ ဇန်နဝါရီ ၁၉၃၉)။ ထိုကာလဝယ် ဂျပန်၏ အရှေ့တောင်အာရှ ဝါဒကို ထင်ရှားသိသာနေကြပါပြီ။ မြန်မာလွတ်လပ်ရေးအတွက် ငွေကြေးအထောက် အပံ့ ရယူသုံးစွဲကြောင်းကို၊ ဒေါက်တာ ဘမော်နှင့်တကွ သခင်များသိရှိကာ၊ ထိုအခွင့်အရေးကိုသုံး၍ နိုင်ငံရေးအာဏာရရန် လိုလားလျက်ရှိနေကြပါသည်။ မြန်မာ-ဂျပန်ရောင်းဝယ်သင်းက ဒေါက်တာ ဘမော်ကို ထောက်ခံသည်။ ၂၂ အောက်တိုဘာ ၁၉၃၉ တွင် ဂျပန်ဘက်မှ ခေါင်းဆောင်များဖြစ်ကြသော ကုဂ (Kuga)၊ စုခုနီ (Suzuki)၊ အိုဘ (Ohba) နှင့် ဥတဂဝ (Utageawa)တို့နှင့်၊ စက်ာပူ ဂျပန်အုပ်စုခေါင်းဆောင် ကတို (Kato)တို့ ဒေါက်တာ ဘမော်အိမ်မှာ ခေတ္တကြ သောအခါ၊ ကတို (Kato)က ဥရောပစစ်မှာ ဂျပန်က ကြားနေမည်ဟု တင်ပြ သည် (ဗြူရိုထောက်လှမ်းရေး ၂၃-၂၄ အောက်တိုဘာလ ၁၉၃၉)။ နောက် အိုဘ (Ohba) က၊ မြန်မာဘာသာနှင့် ဂျပန်ဘက်တော်သား သတင်းစာတစ်စောင် ထုတ်လိုကြောင်း၊ တင်ပြသည်။ ထို့အပြင်၊ ယူဂာတတ် မြန်မာလူငယ်တစ်ဦးကို ဂျပန်သို့စေလွှတ်ကာ မြန်မာဘာသာ၊ အင်္ဂလိပ်ဘာသာဖြင့် ရေဒီယိုက အသံပွင့် သည့်အခါ သုံးလိုကြောင်း၊ တင်ပြသည်။ ၁၉၃၇ အချိန်အခါ နှင့်မတူ ၁၉၃၇

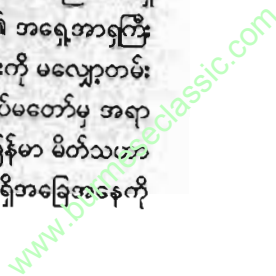
၁၉၃၈ နှစ်များတွင် မြန်မာနိုင်ငံရေး များစွာရှုပ်ထွေးလာပါသည်။ ဥရောပ၌ စစ်ဖြစ်နေပြီဖြစ်သဖြင့်၊ ယခင် လုပ်မြဲလုပ်ငန်းနှင့်ဝါဒများကို ပြန်လည် သုံးသပ်သင့်ပြီဟု တင်ပြပါသည်။ မြန်မာတို့၏ နိုင်ငံရေးပါတီများစွာက မိမိတို့ လိုလားချက်ကို၊ ယခုအခါ ပေါ်လာသည့်အခွင့်ကောင်းများကို သုံးလျက်၊ ဖေါ် ထုတ်လိုကြသည်။ သခင်တို့က မြန်မာလွတ်လပ်ရေးရခိုန် ရောက်ပြီဟု မှတ်ယူကြ သည်။ အာဖဂန် (Afghan) တွင် ဗြိတိသျှတို့ ဘေးဒုက္ခတွေ့လျက်ရှိသည်။ အိန္ဒိယတွင် ကုလားတပ်သား ပုန်ကန်မှာစိုးရသည်။ သခင်တို့က ဤအချက်များကို စုလျက်၊ အင်္ဂလိပ်အခက် မြန်မာ့အချက်ဟု ကြွေးကြော်ကာ 'တပ်' များဖွဲ့၍နေကြပြီ။ သခင် တို့၏လက်ရုံးတပ်၊ ကျောင်းသားတို့၏ သံမဏိတပ်များ ရှိပါသည်။ ဆင်းရဲသား ပါတီ၏ ဓားမတပ်၊ ဦးစော၏ မိုးချစ်ပါတီ ဂဠုတပ်၊ ဦးအောင်ကြီး၏ တပ်စိမ်း ဟု ခေါ်တွင် ခဲ့သည်။ ဤသည့်တပ်များတွင်၊ တပ်ဝတ်စုံ၊ စွဲကိုင်ရန်လက်နက် စသည့် အသုံးစရိတ်များအတွက်၊ အထောက်အပံ့ မျှော်နေကြပါပြီ။ ဂျပန်က မည်သူ့ကိုမည်မျှ ကူရမည်ဟု သုံးသပ်ရပါသည်။ နောင် အောင်မြင်သောအခါ ဂျပန်နှင့်တွဲဖက်လျက် အာရှကြီး၏ အတူကြီးပွားရေးလုပ်ငန်းတွင် လိုလိုလားလားပါဝင်မည့်အဖွဲ့အစည်း ဖြစ်ရမည်။ မြန်မာနိုင်ငံတွင် ယင်းဦးတည်ချက်ကို လောလောဆယ်သတ်မှတ်ရန် ဖြစ်ပါသည်။ အခြားတင်ပြချက်တစ်ခုမှာ ဂျပန်တို့သည် တရုတ်စစ်ပြီးမှ မြန်မာ့ လွတ်လပ်ရေးကို ကူညီနိုင်မည်ဟူသောအချက် ဖြစ်ပါသည်။ ထိုအခါ တိုင်းပြည် နိုင်ငံကို သိမ်းယူထားမည် မဟုတ်ပါ။ မြန်မာမင်းသားတစ်ပါးကို ရှာ၍ ထီးနန်း တင်ပေးမည် ဖြစ်ပါသည် (ဗြိတိသျှထောက်လှမ်းရေး ၂၉ ဖေဖော်ဝါရီ ၁၉၃၉)။ နောက် တစ်မျိုးပြောရလျှင် မြန်မာနိုင်ငံကို ငွေကြေးနှင့်လက်နက်များပေးကာ မန်ချူးကို (Manchukuo) လို ထားမည်ဟူ၍ ဖြစ်ပါသည်။

သူရိယသတင်းစာတွင်၊ မောင်စံညွန့်က ဂျပန်ပုံစံ ကျောင်းသားများကို အတတ်ပညာသင်ပေးခြင်းကို ကန့်ကွက်သော်လည်း၊ ဂျပန်က မြန်မာနိုင်ငံအုပ်ချုပ် ရေးကို တာဝန်ယူစေလိုသည်ဟု၊ ဆောင်းပါးရေးသည်။ (ဗြိတိသျှထောက်လှမ်းရေး ၁၇ နိုဝင်ဘာလ ၁၉၃၉)။ ဂျပန်ဝါဒဖြန့်ဆရာတို့၏ ပြဿနာတစ်ရပ်မှာ မြန်မာတို့၏ ဂျပန်မှန်းတီးရေးအုပ်စုပင် ဖြစ်ပါသည်။ ထိုသူတို့၏တင်ပြချက်တွင် အရေးခံချက်မှာ ဂျပန်သည် ဖက်ဆစ်(Fascist)ဖြစ်၍တစ်ကြောင်း၊ ဂျပန်တွင် ပညာသင်ရောက်မှ သည့် မြန်မာလူငယ်ကို ဂျပန်က နောက်မှ အမြဲကြီးကိုင်နေမည်ကို စိုးရကြောင်း ဟူသောအချက်များကို တင်ပြကြသည် (နယူးဘားမား ၂၄ စက်တင်ဘာ၊ ၁၉၃၉)။ ဒီးဒုတ်ဂျာနယ်တွင် ဂျပန်ဆန့်ကျင်ရေး ဆောင်းပါးတစ်ခု ပြင်းထန်စွာ ရေးသား ပါရှိဖူးသည်ဟု ကုဂ (Kuga) က ထောက်ပြ၍၊ သတင်းစာများတွင် ဤသို့ သော ဆောင်းပါး မပါရလေအောင် ကူညီ၍တားဆီးပေးသင့်ကြောင်း ပြောပါသည်။

တရုတ်အမျိုးသားတို့၏ ဂျပန်ဆန့်ကျင်ရေးလုပ်ငန်းများအကြောင်း ဆွေး နွေးရာတွင်၊ မြန်မာနိုင်ငံရှိ တရုတ်တို့ ဂျပန်ပစ္စည်း သပိတ်မှောက်ကြပုံကို အခြေ ခံလျက်၊ ရန်ကုန်နှင့်မန္တလေးတွင် ဂျပန်ပစ္စည်းမသုံးရန် တားမြစ်ချက်များ ရှိနေပါ သည်။ သို့သော် ဂျပန်ပစ္စည်းမှာ ဖျော့ပေါသဖြင့် ဝယ်သူ ကြိုက်မြဲကြိုက်မှာဖြစ်လို့ စိုးရိမ်စရာမရှိဟု ထင်ပါသည်။ ၁၁ မေ ၁၉၃၉ ခု မြန်မာ့အလင်းတွင်၊ မြန်မာ ဘက်မှသွားသော ဗြိတိသျှကောင်စစ်ဝန်နှင့် ချွဲကင်းအစိုးရတို့ မြန်မာလမ်းမကြီးကို ဖွင့်ရန် သဘောတူစာချုပ်ကို ချုပ်ဆိုပြီးကြောင်း၊ သတင်း ပါလာပါသည်။ ဤသို့ မြန်မာကို တရုတ်က နောက်ဖေးလမ်းသဖွယ်သုံးသည်ကို ဂျပန်က စိတ်ဆိုးကြောင်း၊ တရုတ်က စစ်ပစ္စည်းအကူအညီကို ရယူလိုသဖြင့်သာ ယင်းအစီအစဉ်ကို ပြုခြင်း ဖြစ်သဖြင့်၊ တန်ပြန်ချက်အနေဖြင့် တရုတ်မြောက်ပိုင်းနှင့် မန်ချူးတို့တွင် ဂျပန် ကော့ဇူး မည်မျှရှိသည်ကို မြန်မာကိုယ်စားလှယ်အဖွဲ့ လာကြည့်ပါဟု ဖိတ်လို ကြောင်း တင်ပြသည်။ ဂျပန်ကောင်စစ်ဝန်ကလည်း ဤအတိုင်းဖြစ်မြောက်အောင် စီစဉ်ပါသည်။ မြောက်ပိုင်းတရုတ်နှင့် မန်ချူးကို မြန်မာကိုယ်စားလှယ်အဖွဲ့ သွား နိုင်ရေးကိုဆောင်ရွက်ရန် စီစဉ်ပါသည်။ တိုရု အို ကမုရ (Toru O Kamura) အိ ဘုနိုစု ကာမိကျွဟရို (Ibunosu Ka Mitsuhashi) တို့သည် တရုတ်ပြည်သို့ သွင်း သော လက်နက်များအကြောင်းစုံစမ်းရန်၊ ၁၁ ဇူလိုင် ၁၉၃၉ မှာ ရန်ကုန်ကို ရောက်လာပါသည် (ဗြိတိသျှထောက်လှမ်းရေး ၂၄ ဇူလိုင် ၁၉၃၉)။ ၁၉၄၀ အတွင်း ရန်ကုန်တွင် ဂျပန်စပိုင်တချို့ကိုဖမ်းမိသည်ဟု ပုလိပ်အဖွဲ့က ကြေညာသည်။ ထို့ပြင် ပုလိပ်အဖွဲ့ကလည်း၊ ဂျပန်လိုလားသူများ ဘာပြောသည် ဘာလုပ်သည်ကို မျက်ခြည်မပြတ်စောင့်ကြည့်နေသဖြင့်၊ အထူးဂရုစိုက်၍ အပြောအဆို အသွား အလာ သိမ်းဆည်းရန်လိုပါသည်ဟု၊ ဆွေးနွေးကြသည်။

နိုင်ငံရေး၊ ကမ္ဘာ့အရေး အရပ်ရပ်ကြောင့် ၁၉၃၉ နှစ်ကုန်ပိုင်းတွင် အရောင်း အဝယ်ပျက်စီးဆုတ်ယုတ်ခြင်း များသည်။ ၇ စက်တင်ဘာ ၁၉၄၀ တွင် ဦးပုအစိုးရ ပြတ်၍ မိုးချစ်ပါတီခေါင်းဆောင် ဦးစော ဝန်ကြီးချုပ် ဖြစ်လာသည်။ ထိုအခါမှစ၍ သူရိယတွင် ဂျပန်မျှော်ဆောင်းပါးများ မတွေ့ရတော့ပါ။ အောက်တိုဘာ ၁၉၄၀ တွင် မြန်မာလမ်းမကြီးကို ပြန်ဖွင့်မည်၊ တရုတ်ပြည်သို့ ဆောင်ယူသွားမည့် ကုန်တို့ ကို လည်း အခွန်ကောက်မည် မဟုတ်ဟု ကြေညာချက်များ ပါလာပါသည်။ အာရှ သည် အာရှသားများအတွက်ဟူသော ကြွေးကြော်သံနှင့် ဂျပန်တို့၏ အရှေ့အာရှကြီး အတူကြီးပွားရေးနယ်ဟူသော ကြွေးကြော်သံနှင့် ဝါဒဖြန့်စကားကို မလျှော့တမ်း သုံး၍ ကေအိဂျီ စုဇုကီ (Keiji Suzuki) ဆိုသူ ဂျပန်စကရာဇ်တပ်မတော်မှ အရာ ရှိတစ်ဦး၊ မေ ၁၉၄၀ တွင် ရောက်လာပါသည်။ ထိုသူမှာ ဂျပန်-မြန်မာ မိတ်သဟာ သင်း၏ အထွေထွေအတွင်းရေးမှူးဟု ဖော်ပြပါသည်။ လက်ရှိအခြေအနေကို

သန်းထွန်း

၁၄၈

လေ့လာပြီးနောက် ဒေါက်တာ ဘမော်၏ မြန်မာ့ထွက်ရပ်ဂိုဏ်းနှင့် လည်းကောင်း၊ ဒေါက်တာ သိန်းမောင်၊ ဦးစောတို့ နှင့်လည်းကောင်း အဆက်အသွယ်လုပ်ပါသည်။ ယခင်ရှိပြီး ဂျပန်တို့နှင့်လည်းဆက်သွယ်၍ သတင်းစကားများ စုဆောင်းပါသည်။ နောက်ဆုံးတွင် စုဇနီး (Suzuki) က၊ လွတ်လပ်ရေးတိုက်ပွဲအတွက် ဖွဲ့စည်းထားသော မြန်မာလူငယ်တို့ကို စစ်ပညာသင်ပေးရန် သဘောတူသည်။ ဤသည်ပင် မြန်မာ့လွတ်လပ်ရေးတပ်(BIA) နှင့် ဟေနန်(Hainan)ကျွန်းတွင် ရဲဘော်သုံးကျိပ်ရောက်သွားခြင်းအစ ဖြစ်ပါသည်။ ဂျပန်ဧကရာဇ်တပ်မတော်နှင့် မြန်မာလွတ်လပ်ရေးတပ်သည် မေ ၁၉၄၂ တွင် မြန်မာနိုင်ငံကို သိမ်းယူပါသည်။

မြန်မာ-ဂျပန် ယဉ်ကျေးမှုဖလှယ်ခြင်း အကြောင်းအရာများကို စစ်ကြီး မဖြစ်မီက များစွာပြောဆိုလေ့မရှိပါ။ ဂျပန်သည် ရုရှားကိုနိုင်လိုက်သဖြင့် ဝမ်းသာအားရကြပါသည်။ ဦးဥတ္တမက သူရိယနေ့စဉ်သတင်းစာမှာ ဆောင်းပါးများ ရေးသည့်အခါမှ ဂျပန်ကို လူသိများလာပါသည်။ ဂျပန်လူမှုဓလေ့တို့ကို သိလာကြသည်။ ၁၉၁၃-၁၉၄၀ အတွင်း ဂျပန်ဆောင်းပါးများကိုစုကာ စာအုပ်ထုတ်ဝေခဲ့သည်မှာ

- (၁) ဂျပန် မိန်းမ၊ သူရိယပုံနှိပ်၊ ၁၉၁၃။
- (၂) ဂျပန်စကား၊ ၁၉၁၄။
- (၃) ဂျပန်အတ္ထုပ္ပတ္တိ၊ ၁၉၁၄။
- (၄) တရုတ်-ဂျပန်၊ ၁၉၃၈။
- (၅) ဂျပန်ယောက်ျား၊ ၁၉၄၀

တို့ဖြစ်ပါသည်။

ဝန်ထောက်ဟောင်း ဦးရွှေကျူ မြန်မာပြန်သည်ရှုရှု-ဂျပန်စာအုပ်ကို ၁၉၁၀ က ပုံနှိပ်ဖူးပါသည်။ ထိုစာအုပ်တွင် မြန်မာနိုင်ငံကို ဂျပန်ကဲ့သို့ ဖြစ်လာအောင် ကြိုးစားအားထုတ်သင့်ကြောင်း ရေးသားပါရှိသည်။ ၁၉၂၅ တွင် မျိုးချစ်ပါတီ ခေါင်းဆောင် ဂဠုဦးစော ဂျပန်သွား၍ တိုးတက်မှုအဝဝကို လေ့လာပြီးနောက်၊ သူရိယပုံနှိပ်တိုက်မှ ၁၉၃၈ တွင် ဂျပန်လမ်းညွှန်စာအုပ် ထွက်ပေါ်လာပါသည်။ ဂျပန်ပြန် ရွှေတောင်ဦးလှက ၁၉၃၈ တွင်ရေးခဲ့သော မြန်မာ-ဂျပန် ကြီးပွားရေး မှတ်တမ်းမှာ စီးပွားရေးအမြင်သန့်သန့်ကို တင်ပြပါသည်။ စီးပွားရေးအောင်မြင်သဖြင့်၊ စက်မှုထွန်းကား၍ လူနေမှုအခြေအနေတိုးတက်ပုံများ ပါဝင်သည်။ ၁၉၂၀ မှ ၁၉၃၉ အတွင်း မြန်မာတို့၏ သတင်းစာ ဂျာနယ် မဂ္ဂဇင်းတို့မှာ ဂျပန်အကြောင်း ရေးကြသည်များမှာ -

- (၁) ဂျပန်နိုင်ငံ ဝါဂွမ်းအထည်များကို စက်နှင့်ရက်ကြောင်း၊ သူရိယနေ့စဉ် ၂၆ အောက်တိုဘာ ၁၉၁၁။
- (၂) ဂျပန် ဝါဂွမ်းထည်လုပ်ငန်း၊ သူရိယနေ့စဉ် ၂၆ အောက်တိုဘာ ၁၉၁၁။
- (၃) ဂျပန်သူဌေးများ ပင်လယ်သင်္ဘောများတည်၍ ရောင်းဝယ်ကြောင်း၊ သူရိယ နေ့စဉ် ၂၆ အောက်တိုဘာ ၁၉၁၁။
- (၄) ဂျပန် သွားနှုတ်ဆရာများ၊ သူရိယနေ့စဉ် ၁၄ စက်တင်ဘာ ၁၉၁၁။
- (၅) ဂျပန်မျှမှတ်စု၊ သူရိယနေ့စဉ် ၂၄ အောက်တိုဘာ ၁၉၁၁။
- (၆) နတ်ပြည်စံ ဂျပန်ဧကရာဇ်မင်း၊ မြန်မာ့အလင်းမဂ္ဂဇင်း မေ ၁၉၁၂။
- (၇) ကလေးကစားစရာလုပ်ငန်း၊ သူရိယမဂ္ဂဇင်း နိုဝင်ဘာ ၈၉၂၄။
- (၈) အရှေ့ကိုမျှော် ဂျပန်ပေါ်တာကို ကြည့်၊ သူရိယမဂ္ဂဇင်း နိုဝင်ဘာ ၁၉၂၄။
- (၉) ဂျပန်ပိုး၊ သူရိယမဂ္ဂဇင်း ဇန်နဝါရီ ၁၉၂၅။
- (၁၀) ဂျပန်ဖက်ဆစ်၊ ရဲသတင်းစာ၊ အတွဲ ၂၊ အပိုင်း ၁၀၊ ဩဂုတ် ၁၉၃၆။
- (၁၁) ဂျပန်ကို စိုးမိုးနေသည့် လျှို့ဝှက်အသင်းနှင့် နဂါးနက်၊ ရဲသတင်းစာ၊ အတွဲ ၂၊ အပိုင်း ၁၈၊ စက်တင်ဘာ ၁၉၃၆။
- (၁၂) ဂျပန် ဖက်ဆစ်ဖြစ်အံ့လော၊ ရဲသတင်းစာ၊ အတွဲ ၂၊ အပိုင်း ၁၈၊ နိုဝင်ဘာ ၁၉၃၆။
- (၁၃) ဂျပန်ဘုရင်၏ တစ်နေ့တာလုပ်ငန်း၊ သူရိယမဂ္ဂဇင်း၊ မေ ၁၉၃၈။

ဤဆောင်းပါးများတွင် အရှေ့တောင်အာရှ၌ ဂျပန်ထင်ရှားကြီးကျယ်မည့် သဘောကို ရည်ညွှန်းဖော်ပြလျက်ရှိပါသည်။ တို့ဗမာအစည်းအရုံးဝင် လူငယ်များက၊ ဂျပန်အကူအညီကိုယူကာ မြန်မာ့လွတ်လပ်ရေးကို တိုက်ယူလိုသည်။ သို့သော် တစ်ဖက်တွင် ဇွဲကောင်းကောင်းဖြင့် ဖက်ဆစ်ဆန့်ကျင်ရေးသမားတို့က ဂျပန်ကို မလိုလားကြောင်း ပြောဟောကြပါသည်။ ဤအချက်ကို ကိုလွင် ၁၉၃၉ တွင် ရေးသော ကျွန်းညိုညို အမည်ရှိသည့် ဝတ္ထုတွင်တွေ့ပါမည်။ ဂျပန်နှင့် ဖူးပေါင်းရေး

သင့်-မသင့်ဆွေးနွေးသည်။ သို့သော် ဂျပန်အပေါ် မြန်မာတို့အထင်ကြီးမြဲ ကြီးနေပါသည်။ ဗုဒ္ဓသာသနာကို ဂျပန်တို့လေးစားချီးမြှင့်ကြောင်း၊ ထင်ရှားစေသည့် နိပုန်အမျိုးသားစိတ်နှင့် နိပုန်ဗုဒ္ဓသာသနာဝင်တို့ဆက်ဆံရေး အမည်ရှိ စာအုပ်ကို မြန်မာပြန်ပါသည် (ဗြူရိုထောက်လှမ်းရေး ၈ ဖေဖော်ဝါရီ ၁၉၄၀)။ ဂျပန်အကြောင်း မြန်မာလို ဘာသာပြန်အလွန်ရှာပါးသေးသည်။ ဘာသာပြန်ပြီးသမျှမှာလည်း ဂျပန် ဘာသာမှ တိုက်ရိုက်ပြန်ဆိုသည်မဟုတ်ဘဲ၊ ဂျပန်အကြောင်းရေးသည့် အင်္ဂလိပ်စာအုပ်များကို ပြန်ဆိုရေးသားခြင်းသာ ရှိပါသည်။ ထိုစာအုပ်များမှာလည်း အားလုံးလိုပင် ဂျပန်ဆန့်ကျင်ရေး၊ ဖက်ဆစ်ဆန့်ကျင်ရေးတို့ ဖြစ်ပါသည်။ ဂျပန်ဘက်မှ မြန်မာအကြောင်း လေ့လာကြသည်မှာလည်း၊ ၁၉၃၇ တရုတ်-ဂျပန် စစ်ကာလမှ စပါသည်။ စီးပွားရေး၊ နိုင်ငံရေးကိုသာ ဦးစားပေးလေ့လာကြသည်။ ယင်းသို့လေ့လာခြင်းသည် မြန်မာလမ်းမကြီးဖွင့်သည်က စသည်ဆိုလျှင် ပို၍မှန်ပါမည်။ ၎င်းတို့လည်း အင်္ဂလိပ်စာအုပ်ကို ဂျပန်ပြန်ဆိုခြင်းများသာ ဖြစ်ပါသည်။ (အိုနိုတိုရို ရေး 'ဂျပန်တွင်မြန်မာအကြောင်း လေ့လာခြင်း' စာတမ်း မြန်မာနှင့်ဂျပန် ၁၉၈၇၊ စာ ၄၊ ၅ ကြည့်ပါ)။

ပညာရေးတွင် ဂျပန်အခြေအနေမှာ စိတ်ဝင်စားဖွယ်ဖြစ်ကြောင်း ဦးဥတ္တမက သူရိယ နေ့စဉ်တွင် ရေးဖူးသော်လည်း၊ မြန်မာတို့မှာ အင်္ဂလိပ်တို့ထင်ပေးသော ပညာရေးတွင် နစ်မွန်းလျက်ရှိပါသည်။ တရုတ်တို့က လူငယ်များကို ဂျပန်ကို ပညာသင်လွှတ်သည်ကိုလည်း အားမကျပါ။ ၁၉၃၆ တွင် နောင် ခေါင်းဆောင်ကြီး ဖြစ်လှည့် အောင်ဆန်း က (နယူဘားမား ၃ ဩဂုတ် ၁၉၄၃) တွင် အစိုးရက ဂျပန်ကို ပညာတော်သင်များ လွှတ်ပါဟုရေးသားဖော်ပြခဲ့သည်။ မြန်မာ့လွတ်လပ်ရေးတွင် ပညာတော်သင် အသင့်အတင့်လွှတ်သော်လည်း၊ အထည်အလိပ် လုပ်ငန်းအတွက်သာ များပါသည်။ ဒုတိယ ကမ္ဘာစစ်အတွင်းကမူ မြန်မာပညာတော်သင်များ ဂျပန်ကိုရောက်ကြပါသည်။

ဂျပန်ရုပ်ရှင်ကားများ ၁၉၁၀ မှ စတင်၍ ရန်ကုန်တွင် ပြသဖူးသည်။ ဂျပန်မှာလည်း ရုပ်ရှင်ပေါ်ဦးပေါ်စကားများ ဖြစ်ပါသည်။ များသောအားဖြင့် ရုရှ - ဂျပန်စစ်နှင့်ပတ်သက်သည်။ မြန်မာများ နှစ်သက်ပါသည်။ နည်းပညာဘက်က ဂျပန်က တခြားအာရှနိုင်ငံတို့ထက်သာသဖြင့်၊ မြန်မာတို့နမူနာယူစရာ ဖြစ်ပါသည်။ ၁၉၃၅ တွင် မြန်မာရုပ်ရှင်အဖွဲ့ ဂျပန်ကိုသွား၍ 'ဂျပန်ရင်သွေး' ဇာတ်ကားကို ဂျပန်မင်းသမီး (Tamiko San) အေးမိစ်နှင့် တွဲဖက်ရိုက်ကူးခဲ့သည်။ ယင်းမှာ ဂျပန်တွင် မြန်မာကားကို ပထမဦးဆုံးရိုက်ကူးခြင်း ဖြစ်ပါသည်။ ဂျပန်တို့လူမှုရေး၊ နေ့စဉ် နေထိုင်ပုံ၊ အလုပ်ဆင်းပုံတို့ကို ပြသောဝါဒဖြန့်ကားများကို ရန်ကုန်ရှိ ဂျပန်ကောင်စစ်ဝန်ရုံး၌ စည်သည်များဖိတ်ကြား၍ပြလေ့ရှိသည် (ဗြူရို ထောက်

လှမ်းရေး ၁၈ ဩဂုတ် ၁၉၃၈)။ စစ်အရပ်အယောင်များရှိပုံကို၊ ဂျပန်တို့ ရန်ကုန် မြေပုံနှင့် အခြား နေရာဒေသ အဆောက်အအုံတို့၏ပုံများ စုဆောင်းခြင်းက၊ ပြသလျက်ရှိပါသည် (ဗြူရိုထောက်လှမ်းရေး ၂၆ ဩဂုတ် ၁၉၃၉)။

အချုပ်ကိုဆိုရသော် မြန်မာက ၁၉၀၂ တွင် ဂျပန်ကို 'ဇပန်'ဟု ခေါ်သည် မှအပ၊ ထိုနိုင်ငံနှင့် လူမျိုးအပေါ်တွင် စိတ်ဝင်စားမှု မရှိပါ။ ၁၉၀၅ ဂျပန်က ဥရောပနိုင်ငံကြီးတစ်နိုင်ငံကိုနိုင်သဖြင့် ရှေးကထက်တိုး၍ မြန်မာတို့ ဂျပန်အကြောင်းကို စိတ်ဝင်စားလာကြပါသည်။ ဒုတိယ ကမ္ဘာစစ်ကြီးမတိုင်မီ နှစ်အနည်းငယ်ကမှ ဂျပန်က မြန်မာနိုင်ငံကို စိတ်ဝင်စားလာသည်။ စီးပွားရေးနှင့် နိုင်ငံရေး အရင်းခံသည်။ မြန်မာတို့၏ စိတ်ဝင်စားမှုရအောင်၊ ဂျပန်ဘက်က လှုံ့ဆော်ချက် ပို၍များကြောင်း တွေ့ပါသည်။

WAVES MAGAZINE: 6-2007

ဂျပန်နိုင်ငံရှိ မြန်မာမှုလေ့လာသူတစ်စု

ဂျပန်နိုင်ငံ၊ ကျိုတိုတက္ကသိုလ်(Kyoto Unviersity) အရှေ့တောင်အာရှ လေ့လာရေးဗဟိုဌာန (Centre for Southeast Asian Studies)ကို ဧည့်ပါမောက္ခ အဖြစ်နဲ့ ကျွန်တော် ၁၇ စက်တင်ဘာ ၁၉၈၂ မှာ ရောက်သွားပါတယ်။ မြန်မာနိုင်ငံ အကြောင်း ဟောပြောရတဲ့အဖွဲ့အစည်းနဲ့ ကျွန်တော်ပြောရတဲ့ အကြောင်း အရာတွေကို အခုပြောပြရင် ဂျပန်နိုင်ငံရှိ မြန်မာမှုလေ့လာသူတစ်စုအကြောင်း ကို အသင့်အတင့်သိမှာ ဖြစ်ပါတယ်။

တိုယိုဟရှိမြို့(Toyohashi)မှာ ကျင်းပခဲ့တဲ့ အာရှ သမိုင်းပညာရှင်များ အသင်း (Society of Southeast Asian Historian) နှစ်လည်ကွန်ဖရင့်ကဖိတ်လို့ ကျွန်တော် စာတမ်းတစ်စောင် သွားဖတ်ပါတယ်။ ဒီစာတမ်းအမည်က 'အဝကို မြို့တော်အဖြစ် ခရစ် ၁၆ ရာစုနှစ်ဦးတွင် ပြန်လည်တည်ထောင်ခြင်း' ဖြစ်ပါတယ်။ ဂျပန်ရေဒီယို(NHK) က အဲဒီစာတမ်းဖတ်ပွဲအပြီးမှာ 'ဂျပန်-မြန်မာချစ်ကြည် ရေး ရှေ့အလားအလာ'နဲ့ 'မြန်မာ မှုဝါသနာပါတဲ့ ဂျပန်အမျိုးသားတို့အပေါ်မှာ ကျွန်တော်ထင်မြင်ချက်'ကိုမေးပြီး၊ ဖြေကြားချက်တွေကို ကက်ဆက်တိပ်ခွေနှင့် အသံဖမ်းယူပြီး၊ မြန်မာပိုင်းအစီအစဉ်က အသံလွှင့်ပေးပါတယ်။ ဂျပန်လူငယ်တွေ မြန်မာမှုကို စိတ်ဝင်စားတာတွေ့ရလို့၊ ကျွန်တော်က ဝမ်းသာကြောင်းပြောတဲ့အခါ ပြန်မေးတဲ့မေးခွန်းက 'မြန်မာလူငယ်တွေကကော၊ ဂျပန်မှုကိုစိတ်ဝင်စားကြပါ သလား' လို့မေးတယ်။ 'မြန်မာတက္ကသိုလ်တွေမှာ ဂျပန်သမိုင်းကို သင်ရိုးတစ်ခု အနေနဲ့ပို့ချတယ်။ ရန်ကုန် နိုင်ငံခြားဘာသာသင်သိပ္ပံ(IFL)မှာ၊ ဂျပန်ဘာသာ စကားသင်ကြားသူ အများဆုံးဖြစ်တယ်'လို့ ဖြေတော့၊ နောက်မေးခွန်းတစ်ခု ထပ်မေးပြန်တယ်။ 'ဂျပန်စာပေ၊ အနုပညာ၊ အဆောက်အအုံ၊ ကိုးကွယ်ယုံကြည်မှု'

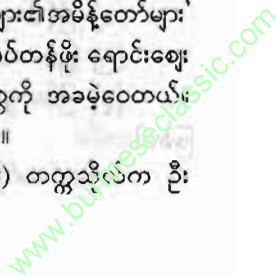
လူမှုရေး၊ စီးပွားရေးဆိုတာတွေကို တစ်ခုစီအထူးပြုပြီး နက်နက်နဲနဲလေ့လာနေ သူများ မရှိဘူးလား'တဲ့ သူတို့အထဲမှာက၊ မြန်မာတိုင်းရင်းသားလူမျိုးစုတွေရဲ့ ဘာသာစကားကို လေ့လာသူ၊ ဓမ္မသတ်ကို လေ့လာသူ၊ မြန်မာကျောက်စာကို လေ့လာသူ၊ တောင်သူလယ်သမားတော်လှန်ရေး၊ တို့တိရိစ္ဆာန်အစည်းအရုံးလှုပ်ရှားမှု ဆိုတဲ့ မျက်မှောက်သမိုင်းလေ့လာသူတွေအပြင်၊ မြန်မာအကြိုသမိုင်း (Pre- history) ကိုလည်း လေ့လာသူတွေရှိတယ်။ ရွှေကျင်နိကာယသမိုင်း လေ့လာသူ တစ်ဦးက၊ သုဓမ္မာဂိုဏ်း၊ ခွါရဂိုဏ်း၊ ဝေဠုဝန်ဂိုဏ်း၊ မဟာရင်ဂိုဏ်း အကြောင်း တွေပြောပါဦးလို့၊ ကျွန်တော့်ကို လာမေးနေသူလည်း ရှိတယ်။ အဲဒါမျိုးတော့ မြန်မာလူငယ်ထဲက ဂျပန်အကြောင်း လေ့လာသူမရှိပါ။ မြန်မာပညာတော်သင် တစ်ဦးက 'ဂျပန်ရှုခင်းသာဓဇယျာဉ်ငယ်ပြုစုခြင်းနှင့် ဦးဆောင်သဘောထားများ (Japanese Landscape Gardening and Its Principles) အကြောင်း ကျမ်း ရေးပြီး၊ တိုကျိုတက္ကသိုလ်က ပါရဂူဘွဲ့ယူခဲ့တယ်လို့ဖြေတော့၊ လေ့လာသူ ခု ထက်ပိုရင်ကောင်းမှာပဲလို့ ပြောပြနိုင်သေးတယ်။

ဩစက(Osaka)မှာရှိတဲ့ လူမျိုးစုံ ဓလေ့ဆိုင်ရာ အမျိုးသားပြတိုက် (National Museum of Ethnical Cultures) ကိုသွားပြီး၊ အဲဒီမှာစုထားတဲ့ မြန်မာ နိုင်ငံက ဘုရားဆင်းတုပန်းပုနဲ့ ရုပ်သေးရုပ်တွေကို အမျိုးအမည်ဖော်ပြပြီး၊ ဘာ ကြောင့် ဒီလိုရုပ်တုမျိုး၊ ပန်းပုပုံစံမျိုး၊ အရုပ်မျိုးလုပ်ရပါသလဲဆိုတာကို တစ်နေ ကုန် ရှင်းပြခဲ့ရတယ်။ နောက်မကြာခင် 'အာရှနိုင်ငံအသီးသီးမှ လူမျိုးစလေ့ လက်ရာများ' အမည်နဲ့ပြပွဲတစ်ခုလုပ်တော့၊ မြန်မာလက်ရာတွေကိုလည်း အခန်း တစ်ခန်းဖွဲ့ပြီး ပြသပါတယ်။

ဩစက နိုင်ငံခြားဘာသာသင်တက္ကသိုလ် (Osaka Unviersity of For- eign Studies) က ဖိတ်လို့ 'ပထမမြန်မာနိုင်ငံလူမျိုးစုများ' (Ethnic Groups in Myanma) အကြောင်း တစ်ကြိမ်ဟောပြောရတယ်။ နောက်တစ်ခါ 'မြန်မာနိုင်ငံ ကျောက်စာများ'ကို နှစ်ကြိမ်၊ 'မြန်မာနိုင်ငံသမိုင်းအကျဉ်း'ကို တစ်ဆယ့်နှစ်ကြိမ်၊ 'မြန်မာစာပေသမိုင်း'ကို တစ်ဆယ့်နှစ်ကြိမ် ဟောပြောရပါတယ်။

ကျိုတိုတက္ကသိုလ်မှာ မြန်မာနိုင်ငံစိုက်ပျိုးရေးသမိုင်းကို တစ်ကြိမ်၊ 'မြန်မာ နိုင်ငံလူမျိုးငယ်များသမိုင်း'ကို တစ်ကြိမ်၊ 'မြန်မာနိုင်ငံသမိုင်းလေ့လာရေး တိုး တက်ပုံများ'ကိုတစ်ကြိမ် ဟောပြောရဖူးတယ်။ 'မြန်မာမင်းများ၏အမိန့်တော်များ' အကြောင်း အင်္ဂလိပ်ဘာသာနဲ့ ရှင်းလင်းချက်ရေးပြီး၊ စာအုပ်တန်ဖိုး ရောင်းဈေး မရှိ၊ ကမ္ဘာ့နိုင်ငံအသီးသီးက တက္ကသိုလ်စာကြည့်တိုက်တွေကို အခမဲ့ဝေတယ်။ ပညာရှင်တွေထဲက တောင်းသူရှိရင် အလကားပေးတယ်။

တိုကျို နိုင်ငံတကာဥပဒေ (International Law) တက္ကသိုလ်က ဦး

ဆောင်ခဲ့တဲ့ တိုကျိုစစ်တရားခံခံရုံး(Tokyo Trails)အကြောင်း နိုင်ငံတကာ ပါဝင်တဲ့ ကွန်ဂရက် (International Congress) ကျင်းပတဲ့အခါ၊ မြန်မာနိုင်ငံ ဒုတိယ ကမ္ဘာစစ်ကြီးအပြီး စစ်တရားခံတို့အကြောင်းကို ဆွေးနွေးတင်ပြခဲ့ပါတယ်။ သုံးဆယ့်တစ်ကြိမ်မြောက် နိုင်ငံတကာ အာရှ အာဖရိကပညာရှင်များ ကွန်ဖရင့်မှာ ပုဂံကျောက်စာတစ်ခုဖြစ်တဲ့ 'ဒီသာပါမုခ်ကျောက်စာရဲ့သမိုင်း အရေးပါပုံ'ဆိုတဲ့ စာတမ်းရယ်၊ 'ပုဂံမြို့တော်ထိန်းသိမ်းရေး'စာတမ်းရယ်၊ စာတမ်းနှစ်စောင် ဖတ်တယ်။ ကွန်ဖရင့်စာတမ်းပေါင်းချုပ် စာအုပ်ထွက်ပြီးလို့ စာတမ်းတွေပုံနှိပ်ပြီး ဖြစ်ပါတယ်။ တိုကျို ဆိုဖီယာတက္ကသိုလ်(Sophia University) က ကျင်းပတဲ့ အာရှမြို့တော်ဟောင်းများ ဆက်လက်ထိန်းသိမ်းရေး နိုင်ငံတကာကွန်ဖရင့်မှာ တက်ရောက်ပြီး၊ 'ပုဂံမြို့တော်ထိန်းသိမ်းရေး'အကြောင်း စာတမ်းဖတ်တယ်။ စာတမ်းအကျဉ်းကို ဂျပန်ရေဒီယို(NHK)က အသံလွှင့်တယ်။ တိုကျိုလူမျိုးပေါင်းစုံခေလေ အနုပညာလေ့လာရေးအဖွဲ့ကဖိတ်လို့ သွားပြီး 'ပုဂံ မိတ်ဆက်(Introduction Pagan)အမည်နဲ့ စာတမ်းတစ်စောင် ဖတ်ပါတယ်။ ဂျပန်ဘာသာပြန်ပြီး ပုံနှိပ်ထုတ်ဝေခဲ့ပါတယ်။ မြန်မာနိုင်ငံရှိ ဗုဒ္ဓခြေတော်ရာ များအကြောင်း အင်္ဂလိပ်ဘာသာနဲ့စာတမ်းရေးပြီး ပုံနှိပ်တယ်။ ဂျပန်ဘာသာ ပြန်ပြီးတော့လည်း ပုံနှိပ်တယ်။ မြစ်ဟူသမျှ ဖျေဒိပ်ကျွန်းအလယ်က ရေကန်ကြီးက စီးဆင်းတယ်ဆိုတာ၊ မြန်မာရှေးမှတ်တမ်းတွေထဲမှာ ဘယ်လိုတွေ့ပါ သလဲမေးလို့ အင်္ဂလိပ်ဘာသာနဲ့ စာတမ်းတစ်စောင်ရေးပြီးပုံနှိပ်ပါတယ်။

ပုံနှိပ်ပြီးရှိတဲ့ မနုကျယ်မခွသတ်မှာ အစပိုင်းက အခန်း ၁၆ ခန်း ပါတယ် ပြောပြီး၊ အခန်း ၁၄ ခန်းနဲ့ပဲ စာအုပ်ကဆုံးသွားလို့ မေးတယ်။ ရန်ကုန် အမျိုး သားပြတိုက် ပေမူမှာတော့ အခန်း ၁၆ ခန်း အပြည့်ရှိတယ်။ ပုံနှိပ်မှုမှာ မပါတဲ့ အခန်း နှစ်ခန်းဟာ ဒါတွေပဲလို့ စာတမ်းတစ်ခု အင်္ဂလိပ်လိုရေးပြီး ပုံနှိပ်တယ်။ [စာတမ်းကို ပုံနှိပ်တယ်ဆိုတာ ပညာရှင်ဂျာနယ် (Learned Journal) တစ်ခုခုမှာ ထည့်တာကို ပြောတာပါ]

တိုကျို နိုင်ငံခြားဘာသာသင်တက္ကသိုလ် (Tokyo University of Foreign Studies) မှာ၊ အကြောင်းအရာတစ်မျိုးကို အကြိမ် ၂၀ လောက် ဟောပြော ရတဲ့ အကြောင်းအရာတွေကတော့-

- (၁) မြန်မာလေ့သမိုင်း: History of Myanma Culture
- (၂) မြန်မာကျောက်စာများ: Inscriptions of Myanma
- (၃) မြန်မာမှုအထောက်အထားများ: Myanma Source Materials တို့

ဖြစ်ပါတယ်။

အထက်ဖော်ပြပါ အချက်တွေဟာ၊ ဂျပန်နိုင်ငံရှိ မြန်မာမှုလေ့လာသူ

တစ်စုတို့က၊ မြန်မာအကြောင်းမေးကြလို့ မြေရ၊ ရေရ၊ ဟောပြောရတဲ့ အကြောင်း အရာတွေပါပဲ။

ဂျပန်နိုင်ငံ အချို့တက္ကသိုလ်တွေမှာ မြန်မာစာအုပ်အတော်များများ စုပြီး ရှိတာကို၊ ကျွန်တော် တာဝန်ယူပြီး စာအုပ်စာရင်း (catalogue) လုပ်ပါတယ်။ မြန်မာစာအုပ်ရှိတဲ့ နေရာတွေက-

- (၁) ကဂိုရှိမ(Kagoshima)တက္ကသိုလ် စာကြည့်တိုက်
- (၂) ကျိုတိုတက္ကသိုလ် အရှေ့တောင်အာရှ လေ့လာရေးဗဟို (Kyoto University, Centre for Southeast Asian Studies)ရဲ့ စာကြည့် တိုက်
- (၃) ဂျပန်လွတ်တော် (Diet) စာကြည့်တိုက်
- (၄) တိုကျို နိုင်ငံခြားဘာသာသင်တက္ကသိုလ် (Tokyo University of Foreign Studies) အာရှ အာဖရိက ဘာသာစကားနှင့်ခေလေ လေ့လာရေးဗိမာန် စာကြည့်တိုက်။ Institue for the Study of Languge and Culture of Asia and Africa
- (၅) တိုကျို နိုင်ငံခြားဘာသာသင်တက္ကသိုလ် အင်ဒိုချိုင်းနား လေ့လာ ရေးဌာန စာကြည့်တိုက်။ Tokyo University of Foreign Stud- ies, Department of Indo-Chinese Studies.
- (၆) ဩစက နိုင်ငံခြားဘာသာသင်တက္ကသိုလ် မြန်မာစာဌာနစာကြည့် တိုက်။ Osaka University of Foreign Studies, Myanma De- partment ဖြစ်တယ်။

အစုစုစာအုပ် ငါးထောင်လောက်ရှိမယ်။

- မြဝတီ၊ ငွေတာရီ၊ ရှုမဝ၊ သွေးသောက်၊ Guardian Magazineများ
- ဘာသာစာပေ ယဉ်ကျေးမှု ဂျာနယ်များ
- ရှေးဟောင်းသုတေသန နှစ်လည်အစီရင်ခံစာများ
- ရှေးဟောင်းသုတေသီတစ်ဦး၏ စာစောင်များ
- လမ်းစဉ်ပါတီ စာစဉ်များ
- အစိုးရပုံနှိပ်သော စီးပွားရေးနှင့် စိုက်ပျိုးရေးစာစဉ်များ
- နက္ခတ်ဗေဒင်၊ ဝတ္ထု၊ အတ္ထုပ္ပတ္တိ၊ ဆေးပညာ။
- သမိုင်း၊ ကလေးပုံပြင်။

အဲဒီလို အကြောင်းအရာစုံ ပါတယ်။

မြန်မာနိုင်ငံစာပေသမိုင်းနှင့် တရုတ်စာပေအထောက်အထားများ

■ ဗိုလ်မှူးဘရင်

တရုတ်ဘာသာနှင့် ရေးသားထားသော ရာဇဝင်ကျမ်းများနှင့် အခြားစာအုပ်တို့သည် မြန်မာနိုင်ငံသမိုင်းပြုစုရေးတွင် လွန်စွာအရေးပါသော အထောက်အထားများ ဖြစ်ကြသည်ဟုဆိုလျှင် သာမန်အားဖြင့် အသစ်အဆန်း ဖြစ်ကောင်းဖြစ်နေပေမည်။ နိုင်ငံသမိုင်းပညာကို သိပ္ပံနည်းကျစွာလေ့လာသော ယခုခေတ်တွင် ခိုင်လုံသော အထောက်အထားမရှိလျှင် နိုင်ငံသမိုင်းမရှိနိုင် ဟူသောမူကို စွဲမြဲစွာလက်ခံလာကြပြီဖြစ်ရာ၊ ကျွန်ုပ်တို့၏နိုင်ငံသမိုင်းကို သုတေသနပြုရာ၌လည်းကောင်း၊ ရေးသားပြုစုရာ၌လည်းကောင်း၊ လေ့လာရာ၌လည်းကောင်း၊ ခိုင်လုံသော အထောက်အထားများကို ရှာဖွေကြရသည်၊ ကိုးကားကြရသည်၊ သက်သေထုကြရသည်။ ခိုင်လုံသော အထောက်အထားဆိုရာ၌ မူရင်းဖြစ်ခြင်း၊ တတ်နိုင်သမျှ ခေတ်ပြိုင်ဖြစ်ခြင်းဟူသော အင်္ဂါရပ်များနှင့်ပြည့်စုံသည့် အထောက်အထားများကို ဆိုလိုပေသည်။

ကျွန်ုပ်တို့၏နိုင်ငံသမိုင်းအတွက် ပုဂံခေတ် ခရစ်နှစ် ၁၀၈၀ ကျော်လောက်မှစ၍၊ ခိုင်လုံသောအထောက်အထားများ အများအစားရှိသည်။ ကျောက်စာများ၊ မင်္ဂလာများ၊ အုတ်စာများ၊ နောက်ပိုင်းတွင် ပေပုရပိုက်များ စသည်တို့ရှိနေသည်။ ခရစ်နှစ် ၁၀၀၀ မတိုင်မီကာလအတွက်မူ၊ ပျူခေတ်အတွက် ကျောက်စာအချို့၊ အရိုးအိုးစာအနည်းငယ်၊ ရွှေပေစာအနည်းငယ်နှင့် ရှေးဟောင်းပစ္စည်းများမှ တစ်ပါး၊ အခြားခိုင်လုံသော အထောက်အထားများ မရှိကြပေ။ ရေးသားခဲ့ပြီးဖြစ်သော ရာဇဝင်ကျမ်းတို့တွင်၊ ခရစ်နှစ် ၁၀၀၀ မတိုင်မီက အကြောင်းရပ်များ ပါရှိသည်မှာ မှန်သော်လည်း၊ သိပ္ပံနည်းကျစွာ လေ့လာလိုက်စားသူတို့အဖို့၊ ကျေနပ်ဖွယ် မဟုတ်ပေ။ သို့ဖြစ်၍၊ ခရစ်နှစ် ၁၀၀၀ ၏အထက်ဖြစ်သော သမိုင်းကာလအတွင်း၊ မြန်မာနိုင်ငံသားတို့၏ဖြစ်ရပ်မှာ ခိုင်လုံသော အထောက်အထားများ လိုနေပေသည်။

တရုတ်စာပေနှင့်ခေတ်ပြိုင်ရေးသော ရာဇဝင်ကျမ်းများနှင့် အခြားစာအုပ်တို့တွင်၊ မြန်မာနိုင်ငံနှင့်သက်ဆိုင်သော အကြောင်းများပါရှိသဖြင့်၊ ယင်း တရုတ်စာပေနှင့်ဖြစ်သော အထောက်အထားတို့မှာ၊ မြန်မာနိုင်ငံသမိုင်းကို တွေ့ရပေသည်။ ထိုအစောပိုင်းကာလအတွက်သာမက၊ နောက်ပိုင်းခေတ်များအတွက်လည်း၊ မြန်မာနိုင်ငံတွင်းအထောက်အထားများကို အကူအထောက်ပြုသော၊ စစ်ဆေးပြုပြင် ပေးသော၊ ပိုမိုပြည့်စုံစေနိုင်သော အကြောင်းအချက်သစ်များကို ဖြည့်စွက်ပေးသည်။ တရုတ်စာပေနှင့် အထောက်အထားများ ပိုမိုများပြားစွာ ရှိနေပေသည်။

၁၉၂၄ ခုထုတ် မြန်မာနိုင်ငံသုတေသနအသင်းကျွန်းစု အတွဲ(၁၄) အပိုင်း (၂)တွင်၊ မြန်မာနိုင်ငံသမိုင်းနှင့်ဆက်စပ်နေသော တရုတ်အထောက်အထားကျမ်းများမှကောက်နုတ်ချက်များကို၊ ပါမောက္ခ ဂျီဟိချ်လွစ်သည် အင်္ဂလိပ်ဘာသာသို့ပြန်၍ ထည့်သွင်းဖော်ပြခဲ့သည်။ ယင်းစာစောင်၏နိဂါန်းတွင် ဤသို့ရေးသားထားသည်။

'ဤစာစောင်မှာ အစမ်းသဘောဖြင့် အစွဲစွန့်ရေးသားခြင်းဖြစ်၏။ သုတေသနပြုရန် မြန်မာနိုင်ငံနှင့်စပ်ဆိုင်သော၊ ကျယ်ပြန့်လှသည့် တရုတ်ရာဇဝင်ကျမ်းများနှင့် တရုတ်စာပေနယ်ကြီး ရှိနေကြောင်းကို၊ မြန်မာပြည်ဆိုင်ရာပညာရှင်တို့ ပြန်လည်သတိရစေရန် ရည်ရွယ်သောစာစောင် ဖြစ်သည်။ အထက်မြန်မာနိုင်ငံကို သိမ်းပြီးစဖြစ်သော အစောပိုင်းကာလတွင်၊ ဤသုတေသနနယ်ကြီးမှာ ရှေးဦးလက်မှန်အမြတ်ထုတ် 'ကောက်သိမ်း'မူကို၊ မစ္စတာဝါရီနှင့် မစ္စတာပါကာတို့ ပြုလုပ်ခဲ့ကြသည်။ သူတို့၏ဘာသာပြန်ချက်တို့အနက်၊ အနည်းငယ်မျှသောအစိတ်အပိုင်းကိုသာ၊ ပြည်သူလူထုက ဖတ်ရှုနိုင်လောက်အောင် ပုံနှိပ်ထုတ်ဝေခဲ့၏။ မြန်မာနိုင်ငံ အစောပိုင်းသမိုင်းနှင့်ဆိုင်သော စာပိုဒ်များကို၊ တရုတ်ရာဇဝင်ကျမ်းတို့မှ ရှာဖွေစုဆောင်းရန်၊ ကျွန်ုပ်တို့၏ကြိုးစားမှုမှာ နယ်ကျွင်းလှသည်။ ရန်ကုန်မြို့တွင် တရုတ်ရာဇဝင်စာကြည့်တိုက် မရှိသောကြောင့်ဖြစ်သည်။ အမှန်အားဖြင့်ဆိုသော် အနည်းငယ်မျှသောခြွင်းချက်တို့မှတစ်ပါး၊ ကျွန်ုပ်တို့သည် တရုတ်မင်းဆက် ရာဇဝင်ကျမ်းတို့လောက်နှင့်သာ ကျေနပ်ခဲ့ရပေသည်။'

မြန်မာနိုင်ငံသမိုင်းပြုစုရေး၊ အထူးသဖြင့် ပုဂံခေတ် အနော်ရထာမင်းစောမတိုင်မီကာလ၏ နိုင်ငံသမိုင်းပြုစုရေးတွင်၊ တရုတ်စာပေအထောက်အထားများ အရေးကြီးလှပုံကို၊ ရန်ကုန်တက္ကသိုလ် အရှေ့တိုင်းရာဇဝင်ဌာန၏ အငြိမ်းစားပါမောက္ခဖြစ်သော ဒေါက်တာ ဂျီအိချ်လွစ်သည်၊ ၁၉၂၄ ခုကပင် မြန်မာနိုင်ငံ

သမိုင်းဆိုင်ရာပညာရှင်တို့ကို အကြံပေးဖော်ပြခဲ့သောဆောင်းပါး ဖြစ်ပေသည်။
ဤသို့ အကြံပေးခဲ့သည့်အတိုင်း၊ ပညာရှင်တို့ ရှာဖွေသုတေသနပြုနိုင်
ရန်၊ လွန်ခဲ့သောနှစ်ပေါင်း ၄၀ ခန့်ကတည်းက ရန်ကုန်တက္ကသိုလ်သည် တက္က
သိုလ်၏ဧကကြည့်တိုက်တွင်၊ တရုတ်စာပေကျမ်းဂန်များ၊ သမိုင်းကျမ်းများကိုစု
ဆောင်းလာခဲ့ရာ၊ ၁၉၄၀ ပြည့်နှစ်လောက်တွင်၊ စာအုပ်ပေါင်း ၂၀၀၀၀ ကျော်
စုဆောင်းရှိထားပြီးဖြစ်ပေသည်။ စစ်ကြီးအတွင်းက စုဆောင်းလာခဲ့သော တရုတ်
စာအုပ်အားလုံး ဆုံးရှုံးခဲ့ရပေသည်။

တရုတ်စာအုပ်များစုဆောင်းခြင်းကို ထိုစဉ်က ရန်ကုန်တက္ကသိုလ် မြန်မာ
ရာဇဝင်နှင့် အရှေ့ပိုင်းရာဇဝင်ဌာနပါမောက္ခ မစ္စတာ ဂျီ အိပ်(ချ) လု(စ်) က၊
ဦးဆောင်ဦးရွက်ပြုခဲ့၏။ ဗုဒ္ဓဘာသာ တရုတ်ဘုန်းတော်ကြီး ဝန်ဝိုးက၊ အကြံပေး
ကူညီခဲ့သည်။ အထက်တန်းကျသောပညာရပ်များကို ကမ္ဘာ့တက္ကသိုလ်များနှင့်
ရင်ဘောင်တန်းလိုက်၍ သုတေသနပြုခြင်း၊ သင်ကြားပို့ချခြင်းပြုနိုင်ဟူသော
ဝါဒအရ ရန်ကုန်တက္ကသိုလ်က၊ အမြင်ကျယ်လှစွာဖြင့် လိုအပ်သော ဘဏ္ဍာရေး
ထောက်ပံ့သုံးစွဲမှုပြုရာတွင်၊ ဤပုဂ္ဂိုလ်ကြီးတို့၏ ကြိုးစားဆောင်ရွက်မှုတို့ကြောင့်၊
ထိုစဉ်က ရန်ကုန်တက္ကသိုလ်စာကြည့်တိုက်မှာ နိုင်ငံသမိုင်းဆိုင်ရာ တရုတ်စာပေ
တွင်၊ အာရှတိုက် အရှေ့တောင်ပိုင်း၌၊ အကောင်းဆုံးနှင့် စာအုပ်အစုံဆုံး စာ
ကြည့်တိုက်အဖြစ်၊ အသိအမှတ်ပြုခြင်းကို ခံခဲ့ရပေသည်။

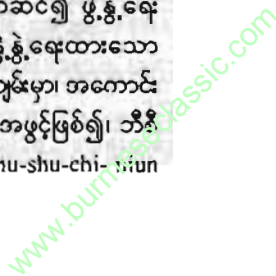
ဒုတိယကမ္ဘာစစ်ကြီးကြောင့် စာကြည့်တိုက်အဆောက်အအုံပါ မီးတင်
ရှို့ခြင်းခံခဲ့ရ၍၊ တရုတ်စာအုပ်များ အားလုံးဆုံးရှုံးခဲ့ရပြီးနောက်၊ လွတ်လပ်ရေး
ရလာသော ဤတစ်ခေတ်တွင်၊ မြန်မာနိုင်ငံသမိုင်းကို ခေတ်မီ ခိုင်လုံ ပြည့်စုံစွာ
ရေးသားရန်၊ နိုင်ငံအစိုးရက ဖွဲ့စည်းပေးခဲ့သော မြန်မာနိုင်ငံသမိုင်းကော်မရှင်
သည်၊ မြန်မာနိုင်ငံသမိုင်း ပြုစုရေးအတွက် မရှိလျှင်မဖြစ်သော တရုတ်စာအုပ်
များကို၊ အသစ်တစ်ဖန် ပြန်လည်စုဆောင်းရပြန်သည်။ ဤအရေးကြီးသော
နိုင်ငံသမိုင်း အထောက်အထားများကို စုဆောင်းသည့်လုပ်ငန်းတွင်၊ နိုင်ငံအစိုးရ
သည် ရက်ရောစွာ ကူညီထောက်ပံ့အားပေးခဲ့ပေသည်။ သို့ရာတွင် စစ်မဖြစ်မီက
ကဲ့သို့၊ စာအုပ်များကို လွယ်ကူစွာရှာဖွေဝယ်ယူ ရရှိနိုင်ခဲ့ခြင်းမရှိပေ။ စစ်ကြောင့်
စာအုပ်အများ ပျက်စီးဆုံးရှုံးခဲ့၍ လွန်စွာရှားပါးလာခဲ့၏။ အချို့စာအုပ်တို့မှာ
လုံးဝပျောက်ကွယ်သည့် အခြေသို့ပင် ရောက်နေပေပြီ။ ဖြစ်နိုင်သမျှ ရနိုင်သမျှ
သောနည်းတို့ဖြင့် စုဆောင်းလာခဲ့ရာ၊ ယခုအခါတွင် သမိုင်းကော်မရှင်စာကြည့်
တိုက်၌၊ တရုတ်စာအုပ်တော်တော်များများ စုဆောင်းရရှိခဲ့ပေပြီ။ သို့သော်၊ စစ်
မဖြစ်မီ ရန်ကုန်တက္ကသိုလ်စာကြည့်တိုက်ရှိ တရုတ်စာအုပ်တို့၏ ၅၁ ပုံခန့်မျှသာ၊
ရှိမည်ဖြစ်ပါသည်။

ဤစာအုပ်များမှာ အရေးကြီးသော အထောက်အထားများကို ဘာသာပြန်
ဆိုရန်၊ မြန်မာနိုင်ငံသမိုင်းကော်မရှင်သည် ဦးရည်စိန် (မစ္စတာချန်ယိစိန်)အား
တာဝန်ပေးခဲ့၏။ ယင်းစာအုပ်များမှ လိုအပ်သော ကောက်နုတ်ချက်များကို ပြန်ဆို
ခဲ့ပြီးဖြစ်ပေသည်။ ယင်းတရုတ်စာအုပ်တို့၏ ကတ်တလောက်စာရင်းတစ်ခုကို
လည်း ပြုလုပ်ခဲ့ပေသည်။

တရုတ်စာပေကိုအခြေပြု၍ မြန်မာနိုင်ငံသမိုင်းကို သုတေသန ပြုလိုသူတို့
အဖို့၊ စာကြည့်တိုက်အသုံးအတွက်သာ ရည်ရွယ်ပြုလုပ်ထားသော ဤကတ်
တလောက်စာရင်းမှာ၊ အကူအညီများစွာ ပေးနိုင်မည်မဟုတ်ပေ။ သုတေသီတို့၏
အကိစ္စအလို့ငှာနှင့် မြန်မာနိုင်ငံသမိုင်းကို လေ့လာလိုက်စားသူများအဖို့၊ တရုတ်
စာပေတွင် မြန်မာနိုင်ငံသမိုင်းဆိုင်ရာ မည်သည့်အကြောင်းအချက်များ ရှိနေသည်
ကို လွယ်လင့်တကူနှင့်သိရှိနိုင်ရန်၊ ဤ 'တရုတ်စာပေနှင့် မြန်မာနိုင်ငံသမိုင်း
အထောက်အထားများ'ကို မြန်မာနိုင်ငံသမိုင်းကော်မရှင် စာကြည့်တိုက်ရှိ တရုတ်
စာအုပ်တို့လောက်ကိုသာအခြေပြု၍၊ ရေးသားထားခြင်းဖြစ်ပေသည်။

မြန်မာနိုင်ငံသမိုင်းပြုစုရေးတွင် တရုတ်စာပေနှင့် အထောက်အထားများ
ကို အဘယ်ကြောင့် ဤမျှအလေးပေးထားရသနည်း။ ယင်းတရုတ်ကျမ်းတို့တွင်
ပါဝင်သည့်အချက်အလက်တို့သည်၊ အဘယ်မျှမှန်ကန်၍ပြည့်စုံသနည်း ဟူသော
အမေးတို့ကို၊ မေးဖွယ်ရာရှိပေသည်။ ဤအမေးတို့ကိုဖြေဆိုနိုင်ရန် နိုင်ငံသမိုင်း
ဆိုင်ရာ တရုတ်စာပေတို့အကြောင်းကို သိရှိဖို့လိုပေသည်။

တရုတ်ယဉ်ကျေးမှုတို့သည် ကြီးကျယ်ခမ်းနားလှသည်။ ဂုဏ်အမြောက်
ဆုံးဟုဆိုရမည့် တရုတ်ယဉ်ကျေးမှုတစ်ရပ်မှာ၊ နိုင်ငံသမိုင်းဆိုင်ရာ တရုတ်စာပေ
ဖြစ်၏။ ဂန္ထဝင် တရုတ်နိုင်ငံသမိုင်းကျမ်းကြီးတစ်ခုဖြစ်သော Shu Ching ကျမ်းတွင်၊
ခရစ်မပေါ်မီ ၁၀၀၀ ခုနှစ်များ၏ အစပိုင်းအဖြစ်အပျက်များ အကြောင်းများ
ပါသည်။ ဥရောပသားပညာရှင်တို့က ကွန်ဖူရှပ်(စ)ဟုခေါ်သော ခင်ရ (Kung-
tzu) ပညာရှင်ကြီးလက်ထက်၊ (၆၀၀-၅၀၀ ဘီစီ)တွင် ကံကျွေးချနိုင်ငံငယ်တို့၌၊
မိမိတို့နိုင်ငံဆိုင်ရာ ရာဇဝင်ကျမ်းအသီးသီးရှိခဲ့၏။ ယင်းရာဇဝင်ကျမ်းတို့အနက်
'ဆောင်းဦး နွေဦးကျမ်း' (Ch'um Ch'iu) ခေါ်သော၊ လုနယ် (L.u) ၏ ရာဇဝင်ကျမ်း
မှာ၊ ကွန်ဖူရှပ်(စ)ဝါဒ၏လက်စွဲကျမ်း ဖြစ်ခဲ့၏။ ဤကျမ်းမျိုးတို့မှာ၊ ဖြစ်ရပ်တို့ကို
မှီရိုးနှင့်တုံးတုံးတိတိ၊ ရေးထားသောကျမ်းများဖြစ်၏။ တန်ဆာဆင်၍ ဖွဲ့နွဲ့ရေး
သားထားသောကျမ်းမျိုး မဟုတ်ပေ။ ဤခေတ်၏နောက်၊ ဖွဲ့ဖွဲ့နွဲ့နွဲ့ရေးထားသော
ရာဇဝင်ကျမ်းအချို့ ပေါ်ပေါက်ခဲ့၏။ ယင်းတို့အနက် Tso Chuan ကျမ်းမှာ၊ အကောင်း
ဆုံးသောစံနမူနာဖြစ်၏။ ဤကျမ်းမှာ Ch'um Ch'iu ကျမ်းကြီး၏အဖွင့်ဖြစ်၍၊ ဘီစီ
၂၀၀ ခန့်က ရေးခဲ့သောကျမ်းဟု ယူဆသည်။ သို့ရာတွင်၊ Chu-shu-chi- shun

(‘ဝါးရာဇဝင်မှတ်တမ်း’ အေဒီ ၂၈၄ တွင် ၈၀ မင်းသားတစ်ပါး၏သမီးငယ်တို့ တူးဖော်ရရှိသည်။ ဝါးများပေါ်တွင်ရေးသားသော ရာဇဝင်မှတ်တမ်းများဖြစ်၍၊ ဤအမည်တွင်ခြင်းဖြစ်၏။ Huang Ti ဘုရင်မှ ဘီစီ ၉၉ အထိဖြစ်သော ရာဇဝင်မှတ်တမ်းများ ဖြစ်၏။) ကဲ့သို့သောကျမ်းတို့တွင်၊ အပိုအလိုမရှိဘဲ တိတိ ကျကျ ခုံညားစွာရေးသားထားသည့်ဟန်ကို၊ ဆက်လက်တွေ့ရပြန်၏။

ရာဇဝင်ရေးသားမှုအတတ်သည်၊ ၁၀၀ ဘီစီလောက်တွင် များစွာတိုးတက်လာခဲ့၏။ စတင်တီထွင်ခဲ့သော ပညာရှင်မှာ Ssu-ma Ts'ieu ဖြစ်သည်။ တရုတ်ပြည်၏ ၂၄ မင်းဆက်ရာဇဝင်ကျမ်းများ၏ ရှေးဦးလက်မှန်ကျမ်းဖြစ်သော Shih chi ကျမ်းခေါ် ‘ရာဇဝင်မှတ်တမ်းကျမ်း’မှာ ဤသမိုင်းပညာရှင်ကြီး၏ လက်ရာဖြစ်၏။ ဤကျမ်းကြီးကို ပြင်အသစ်အမျိုးသား ပညာရှင် ရှုဗန်း(Chavannes)သည် ပြင်သစ်ဘာသာသို့ ပြန်ခဲ့၏။ ရှုဗန်း မကွယ်လွန်မီ ထက်ဝက်ကျော်သော ဘာသာပြန်ပြီးချက်ကို၊ ပုံနှိပ်ထုတ်ဝေခဲ့သည်။ တရုတ်တို့၏ ရာဇဝင်ရေးသားမှုအတတ်နှင့် စပ်လျဉ်း၍ ယင်းစာအုပ်၏နိဒါန်းတွင် ရှုဗန်းက ဤသို့ဆိုထား၏။

‘တရုတ်တို့အတွက် ရာဇဝင်မှာ၊ ကုန်လွန်ခဲ့သောခေတ်များကရေးသားထားချက်များကို၊ ရောင်စုံဖန်၊ မှန်(သို့မဟုတ်) ကျောက် မျက်ရတနာတို့ကို ပုံပေါ်အောင်စပ်ဟပ်စီကပ်ထားသည့် မှန်စီ ကျောက်စီ အနုပညာလက်ရာ သဖွယ်၊ ကုန်လွန်ခဲ့သောခေတ်များကို ရေးသားထားချက်များကို စုပေါင်းစီစဉ်ထားအပ်သောပညာရပ် ဖြစ်၏။ ရေးသားသောပညာရှင်သည် ထိုရှေးရေးသားချက်တို့မှ၊ လိုအပ်သည်တို့ကိုရွေးချယ်ခြင်းနှင့် ရွေးချယ်ထားချက်တို့ကို စုစည်းစီကုံးမှုတွင်အသုံးပြုသော ကျွမ်းကျင် မှုတို့လောက်တွင်သာ ဝင်ရောက်စွက်ဖက်ခြင်းပြု၏။ တစ်စုံတစ်ခုကို ဖြည့်စွက်လျှင် (သို့မဟုတ်) မူရင်းထင်မြင်ယူဆချက်တစ်ခုကို ဝန်ခံလျှင် မူလရေးသားချက်တွင် အလွှာတစ်ခုကိုသာ ထပ်လောင်းဖြည့်စွက်ခြင်း ဖြစ်သည်။ ယင်းဖြည့်စွက်ချက်ကို လွယ်ကူစွာနှင့် ခွဲခြားသိရှိနိုင်၏။’

တရုတ်တို့၏ ရာဇဝင်ရေးသားသည့်နည်းတွင် အနည်းငယ်မျှသော ချွတ်ယွင်းချက်မှတစ်ပါး ပုဂ္ဂိုလ်စွဲနှင့် အတ္ထုနောမတ်မပါပေ။ မိမိကိုယ်တိုင်တွေ့မြင်ခဲ့ရသည့်အဖြစ်အပျက်များနှင့် အကြောင်းများကိုရေးသားရာ၌ပင်၊ မြစ်နိုင်ပါက ကိုးကားရေးသားခြင်းမျိုးကို ပြုလုပ်လိုသည်။

သို့ဖြစ်၍လည်း အနုပညာတစ်ခုအနေဖြင့် တရုတ်ရာဇဝင်တို့တွင် ချို့ယွင်းချက်ရှိသည်။ တရုတ်ရာဇဝင်ရေးနည်းမှာ အတွင်းမှပေါ်ပေါက်သည်ထက် ပြင်ပမှပေးလာသောနည်း ဖြစ်သည်။ သို့ရာတွင် အစွဲမရှိမှုနှင့် မျက်နှာမလိုက်မှုတို့တွင် အဆင့်အတန်းမြင့်မားချက်က၊ ဤချို့ယွင်းချက်ကို ဖာထေးပေးနိုင်မည်

ဖြစ်၏။ ရာဇဝင်ရေးရာတွင် မျက်နှာမလိုက်မှုအစဉ်အလာကို အားပေးသော အစဉ်အလာတစ်ခုမှာ၊ မင်းဆက်တစ်ခုအကြောင်းကို ထိုမင်းဆက်ကုန်ဆုံးပြီးနောက်ဆက်ခံခဲ့သော မင်းလက်ထက်တွင် ရေးသားစေသော အစဉ်အလာဖြစ်၏။ ကုန်ဆုံးခဲ့ပြီဖြစ်သော မင်းဆက်တစ်ခုကို မျက်နှာလိုက်ရန်လိုတော့မည် မဟုတ်ပေ။

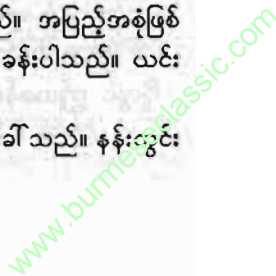
မူချစ်သော အကြောင်းအချက်တို့နှင့် သက်ဆိုင်သောစာပေကို၊ တရုတ်တို့က ကမ္ဘာတွင် ရှေးဦးစွာပေါ်ထွန်းစေခဲ့၏။ ဥရောပတိုက်၌မူ လွန်ခဲ့သော ၁၉ ရာစုနှစ်များအတွင်း လောကဓာတ်ပညာ ထွန်းကားလာပြီးနောက်မှာ၊ ဤစာပေမျိုးပေါ်ပေါက်ခဲ့သည်။

အခြားတစ်ခုမှာ ရာဇဝင်ပညာဆိုရာ၌ ဘုရင်ဧကရာဇ်တို့၏အတ္ထုပ္ပတ္တိ၊ နန်းတော်(သို့မဟုတ်) နိုင်ငံရေး (သို့မဟုတ်) တိုက်ပွဲတို့၏ မှတ်တမ်းများလောက်သာ မဟုတ်၊ လူသားတို့ဘဝအထွေထွေ လှုပ်ရှားမှုအမျိုးမျိုးတို့ အကြောင်းများပါ ပါဝင်ရသည်။ တရုတ်ပြည်အကြောင်းကိုသာကွက်၍ ရေးသားခြင်းမျိုးမဟုတ်။ တရုတ်ပြည်ပတ်လည်ရှိ ‘အရှေ့၊ အနောက်၊ တောင်၊ မြောက် လူရိုင်းများ၏ အကြောင်းများလည်း ပါဝင်ရသည်’ ဟူသောအချက်တို့ကို ရာဇဝင်ဆရာတို့၏ဖခင်ကြီး စုမာဆီယန်၏ရာဇဝင်ကျမ်းက ထင်ရှားစေခဲ့ပေသည်။

စုမာဆီယန်၏နောက် ဆက်လက်ရေးခဲ့သော မင်းဆက် ၂၃ ဆက်(မင်းဆက်ရာဇဝင် ၂၃ စောင်)တို့၏ ရာဇဝင်များကိုရေးသားရာ၌၊ သာမန်မျှဖြစ်သော ပြောင်းလဲချက်နှင့် ပြုပြင်ချက်တို့ဖြင့်၊ စုမာဆီယန်၏ ရာဇဝင်ရေးနည်းထုံးကို လိုက်နာခဲ့ကြ၏။ ဤသို့ရေးလာခဲ့ကြသည်။ အိန္ဒိယနိုင်ငံ အာရှတိုက် အရှေ့တောင်ပိုင်းကျွန်းဆွယ်နှင့်တကွ အာရှတိုက်၏ ခေတ်ဟောင်းရာဇဝင်တို့မှာ အတွဲပေါင်း ၁၅၀၀ ခန့်ရှိသော မင်းဆက် ၂၄ မင်းဆက် ရာဇဝင်ကျမ်းကြီးတွင် ပါဝင်လာခဲ့ပေသည်။ မြန်မာနိုင်ငံအကြောင်း ရေးသားထားချက်များကို ဤရာဇဝင်ကျမ်းကြီးတွင် ရှာဖွေထုတ်နုတ်ယူရမည်ဖြစ်၏။ ပုဂံ အနော်ရထာမင်းစော မတိုင်မီဖြစ်သော မြန်မာနိုင်ငံသမိုင်းအတွက် ဤကျမ်းကြီးမှာ အဓိက အထောက်အထားဖြစ်၏။

အတွဲပေါင်း ၁၅၀၀ ခန့်ရှိသော ကျမ်းကြီးတွင် မြန်မာနိုင်ငံအကြောင်းကို မည်သည့်နေရာ၌ ကြည့်ရမည်နည်း။ ရှာဖွေတတ်ရန် ဤရာဇဝင်ကျမ်းကြီး၏ အခန်းများနှင့် အခန်းတို့စီစဉ်ထားပုံကို သိရှိရန်လိုပေသည်။ အပြည့်အစုံဖြစ်သော မင်းဆက်တစ်ခု၏ရာဇဝင်ကျမ်းတွင် အခန်းကြီး ၃ ခန်းပါသည်။ ယင်းတို့မှာ chi, chih နှင့် chuan တို့ဖြစ်သည်။

chi မှာအဓိကအပိုင်းဖြစ်သည်။ pau chi ဟုလည်းခေါ်သည်။ နန်းတွင်း

ရာဇဝင်မှတ်တမ်း ဖြစ်သည်။ နန်းတွင်းရာဇဝင်ဆရာက နေ့စဉ် နန်းတွင်း ဖြစ်ပျက် ချက်များကို နေ့ရက်အစီအစဉ်အတိုင်း ရေးသားထားသော နေ့စဉ်မှတ်တမ်း ဖြစ် သည်။ ရေးသားထားသော ဤမှတ်တမ်းကို ဘုရင်ဧကရာဇ်အား ပြရန် မလိုပေ။ ဘီစီ ၈၄၁ ခုမှစ၍ နေ့စဉ်မှတ်တမ်းများကို နေ့စဉ်လစဉ်မပျက်မကွက် အစီအစဉ် အတိုင်းရေးသားလာခဲ့၏။ ရက်စွဲများကို အတိအကျရေးမှတ်ထားသည်။ နေ့စဉ် မှတ်တမ်းတို့သည် ဝေဝေဆာဆာဖွဲ့နွဲ့ ရေးသားထားခြင်း မရှိ။ အပိုအလို မပါဘဲ၊ တိုက်ရိုက်ရေးသားထားသည်။ တစ်ရက်ပြီးတစ်ရက် စီရေးထားသော်လည်း မှတ် တမ်းတစ်ခုခုနှင့် အဆက်အသွယ်မရှိပေ။

ချီ(chih) အပိုင်းတွင် သီးခြားစာတမ်းများပါဝင်သည်။ ရေးသားသော အကြောင်းရပ်တို့မှာ မများလှပါ။ တူရိယာဂီတ၊ ပထဝီဝင် (တိလိ tilī) အုပ်ချုပ် မှုစနစ်၊ တပ်မတော်၊ စာပေစသည့် အကြောင်းရပ်များပါဝင်သည်။ ဤအ ကြောင်းရပ်များအားလုံး (သို့မဟုတ်) အချို့တို့တွင် မြန်မာနိုင်ငံနှင့်စပ်လျဉ်းသည့် အကြောင်းအရာများ ပါဝင်သည်။

Chuan အပိုင်းမှာ အရှည်ဆုံးဖြစ်သည်။ ဤအပိုင်းတွင် ထင်ရှားသော ပုဂ္ဂိုလ်တို့၏ အတ္ထုပ္ပတ္တိများပါသည်။ ဤအပိုင်း၏ အဆုံးပိုင်းအခန်းတို့မှာ 'နိုင်ငံ ခြားများအကြောင်းမှတ်တမ်း'၊ 'တောင်ပိုင်းလူရိုင်းများ'၊ 'အနောက်တောင်ပိုင်း လူရိုင်းများ' စသည်တို့ဖြစ်၏။ ဤအခန်းတို့တွင် မြန်မာနိုင်ငံနှင့်တိုက်ရိုက်သက် ဆိုင်သော အခန်းငယ်များပါစမြဲဖြစ်သည်။ ဤအခန်းငယ်တို့တွင် တွေ့ရသော အကြောင်းအချက်တို့ကို ရှာဖွေမှတ်သားရပေမည်။ သံအဖွဲ့များ၊ စစ်ပွဲများ စသည့်တို့၏ ခုနှစ်များကိုမှတ်သားပြီးလျှင် pau-chi တွင်ပါဝင်ချက်များနှင့် တိုက် ဆိုင်စစ်ဆေးနိုင်ပေသည်။ pau-chi တွင် ပါဝင်ချက်တို့မှာ တိုပင်တို့သော်လည်း ပို၍တိကျမှန်ကန်သည်။ တစ်ဖန် မြန်မာနိုင်ငံနှင့်သက်ဆိုင်သော ထင်ရှားသည့် ပုဂ္ဂိုလ်များ၊ စစ်သူကြီးများ၊ ဘုရင်ခံများ၊ သံတမန်များနှင့် အခြားပုဂ္ဂိုလ်တို့၏ အမည်များကိုလည်း မှတ်သား၍ ဤ chuan အပိုင်းပါအတ္ထုပ္ပတ္တိများတွင် ရှာဖွေ လေ့လာနိုင်သည်။ ဤသို့ဖြင့် ပိုမိုပြည့်စုံသောအကြောင်းအချက်များကို ရရှိနိုင် ပေသည်။

တူရိယာဂီတအကြောင်းရေးသားထားချက်ကိုတွေ့လျှင် chih အပိုင်းပါ တူရိယာဂီတအခန်းတွင် ပြန်၍ ရှာဖွေလျှင်အကျိုးရှိမည်ဖြစ်၏။ မြို့၊ ရွာ၊ မြစ်၊ ချောင်းစသည့် နေရာဒေသတို့၏ အမည်များကို တိလိချီ ti li chih တွင် ယူနန် နယ် အနောက်ပိုင်းအခန်းတွင် ရှာဖွေတွေ့ရှိနိုင်သည်။ နောက်ပိုင်းခေတ် ရာဇဝင် တို့တွင် ဤအခန်းမှာ ပိုမို၍အရေးကြီးပေသည်။

ရဲများ၊ အရာရှိများ၊ အုပ်ချုပ်မှုဆိုင်ရာအဖွဲ့အစည်းများ၏ အမည်များနှင့်

အခေါ်အဝေါ်များမှာ ခေတ်အလိုက်၊ မင်းဆက်အလိုက် ပြောင်းလဲခဲ့သည်။ ဤသို့ ပြောင်းလဲလာသောအမည်နှင့် အခေါ်အဝေါ်များကို chih အပိုင်းတွင်ပါ သော အုပ်ချုပ်မှုစနစ်အခန်းနှင့် တပ်မတော်အခန်းတို့တွင် တွေ့ရှိနိုင်ပေမည်။ အခြားကျမ်းကိုးကျမ်းကားများအတွက်မူ chih အပိုင်းပါ စာပေအခန်းကို လေ့ လာရပေမည်။

သို့ရာတွင် ဤရာဇဝင်ကျမ်းကြီးတို့တွင် အညွှန်းမာတိကာ ထည့်ထားခြင်း မရှိသဖြင့် ရှာဖွေမှုမှာ မလွယ်ကူလှပေ။ မြန်မာနိုင်ငံ (သို့မဟုတ်) မြန်မာနိုင်ငံနှင့် ဆက်စပ်နေသောအကြောင်းရပ်များနှင့် အညွှန်းများကိုရရှိနိုင်ရန် ဤကျမ်းကြီး တို့၏ သက်ဆိုင်ရာအခန်းတို့ကို အစအဆုံးဖတ်ရှုရန်လိုပေမည်။

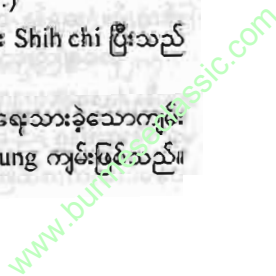
ဤကျမ်းကြီးတို့မှာ ရှည်လျားလှသည်။ အကျဉ်းချုပ်ရာဇဝင်ကျမ်းတစ် ကျမ်းဖြစ်သော ရှိကျိ Shih-chi ၌ပင် အုပ်ပေါင်း ၁၃၀ (chuan)ပါသည်။

Tu-shu-chi-cheng ခေါ်သောစွယ်စုံကျမ်းကြီးတွင် အုပ်ပေါင်း ၁၀၀၀၀ ကျော်ပါဝင်၍ အတွဲပေါင်း ၁၆၂၈ တွဲရှိသည်။ ဘီစီ ၄ ရာစုနှစ်မှ အေဒီ ၁၀ ရာစုနှစ်ထိဖြစ်သော မင်းဆက်ရာဇဝင်ကျမ်းများကို အုပ်ချုပ်မှုတွင် ကျွမ်းကျင် နားလည်သောပညာရှိ Sau ma hung သည် အလွန်သပ်ရပ်တိကျစွာ အကျဉ်း ချုံး၍ရေးသားခဲ့၏။ ထိုအကျဉ်းချုပ်ရာဇဝင်ကျမ်းမှာ Tzu-chuh-t'ung-chien ဖြစ်သည်။ ဤအကျဉ်းချုပ်ကျမ်း၌ပင် အုပ်ရေပေါင်း ၃၀၆ ရှိ၍ အတွဲကြီးပေါင်း ၆၀ ရှိလေသည်။

ရာဇဝင်ကျမ်းများကဲ့သို့ပင် ပထဝီဝင်ကျမ်းများကိုလည်း တရုတ်ပညာရှိ တို့သည် အလွန်ရှေးကျသောကာလ ကတည်းက ရေးသားခဲ့ကြသည်။ ပထဝီဝင် ကို တရုတ်ဘာသာ၌ တိလိ ဟုခေါ်သည်။ ရှေးအကျဆုံးရာဇဝင်ကျမ်း Shu Ching ၏ (yu kung)အခန်းတွင် ပထဝီဝင်ပညာ၏အရိပ်အမြွက်ကို တွေ့ရသည်။ ဤကား တရုတ်ဘာသာနှင့် ရှေးအကျဆုံးရေးသားထားသော ပထဝီဝင်အကြောင်းဖြစ်သည်။ ထိုအချိန်လောက်မှစ၍ တရုတ်ဘာသာနှင့် ပထဝီဝင်ကျမ်းများကို ရာဇဝင်ကျမ်း များနှင့်ယှဉ်တွဲ၍ တွေ့ရ၏။ ကျယ်ပြန့်ခြင်း၊ စနစ်တကျရှိစွာ ပြည့်စုံခြင်းတို့၌ တရုတ်ပထဝီဝင်ကျမ်းများကို မည်သည့်ပထဝီဝင်ကျမ်းတို့ကမူ ယှဉ်ပြိုင်နိုင်မည် မဟုတ်ဟု တရုတ်စာပေပါရဂူ ဆာအာသာဝေလီက ဆိုထားပေသည်။ ('Notes on Chinese Literature', A. Wylie; Shanghai, 1922, 43.)

မင်းဆက်ရာဇဝင်ကျမ်းတိုင်း၌လိုပင် ရာဇဝင်အခန်း Shih chi ပြီးသည် နောက် Ti-li-chih ပါစမြဲ ဖြစ်သည်။

တရုတ်နိုင်ငံ၏ မြစ်များအကြောင်းကို ရှေးအကျဆုံးရေးသားခဲ့သောကျမ်း မှာ မရဂန္ဓဝင်ကျမ်းဟု အမိပ္ပာယ်ကောက်နိုင်သော Shui chung ကျမ်းဖြစ်သည်။

ခရစ်နှစ်ပေါ်ဦးလောက်က Sang Chin ဆိုသူရေးသားခဲ့၏။ (Wyle 53) ဤကျမ်း၏မူရင်းအဖွင့်ကို Li Tao yuan က အေဒီ ၆ ရာစုနှစ်များ အစလောက် တွင်ရေးခဲ့၏။ ဤကျမ်းတွင် တရုတ်ပြည်ရှိ မြစ်များအကြောင်းကို မြစ်များမှ မြစ်စုံ အထိ ရေးသားထားသည်။ အချို့မြစ်တို့မှာ မြန်မာနိုင်ငံနယ်စပ်နှင့်နီးသဖြင့် ထိုဒေသများအကြောင်းကို ယင်းစာအုပ်တွင်တွေ့ရ၏။ (အခန်း ၃၃-၃၇)

တရုတ်အင်ပါယာအကြောင်းကို အသေးစိတ်ဖော်ပြ ရေးသားထားသော T'ai-p'ung-huan-np-chi (ibid 44) ကျမ်းမှာ ပထဝီဝင်ကျမ်းကြီးတစ်ကျမ်း ဖြစ်သည်။ အေဒီ ၉၈၀ လောက်က Lo-shih ဆိုသူရေးသားခဲ့သည်။ ဤကျမ်း ၏အဆုံးလောက်တွင် တောင်ပိုင်းလူရိုင်းများအကြောင်း (အခန်း ၁၇၆-၉)ပါ၏။ ဤအကြောင်းတွင် အာရှတိုက်အရှေ့တောင်ပိုင်းအတွက် အရေးကြီးသော နိုင်ငံ သမိုင်းအထောက်အထား အကိုးအကားများ ပါရှိသည်။

ယွန်း(Yuan) မွန်ဂိုလ်မင်းဆက်လက်ထက်က ရေးထားခဲ့သော Ta-yuan-i-t'ung-chih ယွန်မင်းဆက်ပထဝီဝင်ကျမ်းကြီးတွင် အခန်းပေါင်း ၁၀၀၀ ပါသည်ဆို၏။ ဤကျမ်းကြီးမှာ ယခုအခါတွင် အစပျောက်၍နေပေပြီ။ သို့ရာတွင် မင်မင်းဆက် ပထဝီဝင်ကျမ်းကြီးမှာ ကျန်ရှိနေသေးသည်။ ယွန် ကျမ်းရေးသားပုံ ကိုမူတည်၍ ရေးသားထားသော ဤ Ta-ming-i-t'ung-chih ကျမ်းကြီးကို အုပ်ချုပ်မှုအရ ပိုင်းခြားထားသောနယ်များကို လိုက်၍ရေးသားထား၏။ အခန်း ၈၇ တွင် ယွန်နန်နယ် မြန်မာနိုင်ငံနယ်စပ်အနီး အနီးဒေသများနှင့် မြန်မာနိုင်ငံ မြောက်ပိုင်းဒေသတို့၏ပထဝီဝင်ကို တွေ့ရ၏။ အရေးကြီးလှသောဖော်ပြချက် များ ဖြစ်ပေသည်။

ဤပထဝီဝင်ကျမ်းတို့၏မူကိုလိုက်၍ မန်ချူးမင်းဆက်လက်ထက်တွင် ပိုမိုကြီးကျယ်သော Ta-t'ing-i-t'ung-chih ကျမ်းကြီး ပေါ်ပေါက်ခဲ့သည်။ နယ် ကြီးများသာမက shing, chou, hsunတို့အထိ အုပ်ချုပ်မှုနယ်အငယ်ဆုံး အထိ အသေးစိတ်ရေးသားထားသော ကျမ်းဖြစ်သည်။ (ibid 43)

မြန်မာနိုင်ငံအတွက် အရေးကြီးသော အခြားတရုတ်ပထဝီကျမ်းတစ်ခုမှာ ၁၆၆၇ တွင်ထုတ်ဝေသော Ku-tsu-yu ရေး Tu-chih-fang-yu-chi-yao ဖြစ်သည်။ (ibid 63) စာ ၉-အုပ်ရှိ၏။ ပြောင်းလဲလာသော တရုတ်နိုင်ငံ၏ ပထဝီဝင်ကို အစောဆုံးအချိန်မှ ၁၇ ရာစု အေဒီအထိ ရေးထားသောကျမ်း ဖြစ်သည်။ အခန်း ၁၁၉ မှာ မြန်မာနိုင်ငံနှင့်ဆက်စပ်နေပေသည်။

အရေးကြီးသော အခြားကျမ်းကြီးများမှာ စွယ်စုံကျမ်းကြီးများ ဖြစ်ကြ သည်။ ရှေးကျသောကျမ်းတို့မှာ Chiu T'ung ၉ ကျမ်းဖြစ်သည်။ ပဌမ ၃ကျမ်း မှာ T'ing-tian, T'ing Chih နှင့် T'ing K'ao တို့ ဖြစ်သည်။ ထန်မင်းဆက်မှ ဆုန်မင်းဆက်အထိဖြစ်သော အကြောင်းတရားများ ပါသည်။

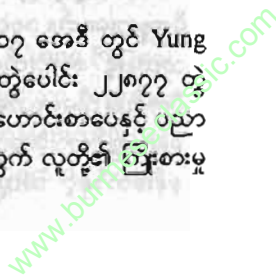
T'ing-tian ကို Tu Yu ကရေးသည်။ အုပ်ရေ ၂၀၀ ပါဝင်၏။ (ibid 68) ဤကျမ်းမှာ Liu (Chih) Yih ရေးသော Chang tian ကို မိုးသည်ဆို၏။ အစိုးကျမ်းမှာ မပြည့်စုံသဖြင့် ပြည့်စုံအောင် အခန်းသစ်များထည့်၍ ရေးသား ခြင်းဖြစ်သည်။ ဤကျမ်းတွင် ပါဝင်သောအခန်းတို့မှာ နိုင်ငံရေးဆိုင်ရာ စီးပွားရေး၊ စာပေ တိုးတက်ရေး၊ အစိုးရရုံးနှင့်ရာထူးများ၊ အခမ်းအနားများ၊ တူရိယာဂီတ၊ စစ် စည်းကမ်း၊ ပထဝီဝင်နှင့် အမျိုးသားကာကွယ်ရေးတို့ဖြစ်သည်။ ဤကျမ်းပါ အချက်တို့မှာ တရုတ်နိုင်ငံသမိုင်းအစောဆုံးမှ ၈ ရာစု အေဒီအလယ်လောက်ထိ ရောက်၏။

ဤကျမ်းမှာ အကြောင်းအရာပြည့်စုံ၍ ခိုင်လုံစွာရေးသားထားသောကျမ်း ဖြစ်၏။ ဤကျမ်းအစီအစဉ်အတိုင်း သမိုင်းစဉ်မပျက်အောင် ဆက်လက်ရေးသား ရန် လိုအပ်သဖြင့် မန်ချူးမင်းဆက်လက်ထက် ၁၇၆၇ ခုတွင် ဘုရင် ဧကရာဇ် အမိန့်ဖြင့် ဆက်လက်ရေးသားမှုကို ပြုလုပ်စေခဲ့သည်။ ဤသို့ဆက်လက်၍ ဖြည့် စွက်ရေးသားသောကျမ်းကို Chin-ting-hai-t'ing-tinခေါ်၏။ နောက် ဆက်ရေး သော lisu ကျမ်းများဟု ခေါ်နိုင်သည်။ ဤရေးသားချက်တို့မှာ Meng မင်းဆက် ကုန်သည်အထိ ရောက်သည်။ အုပ်ရေ ၁၄၄ ရှိ၏။ အစီအစဉ်မှာ ထပ်တူ ဖြစ်သော်လည်း နောက်ဆုံးအခန်းဖြစ်သော အမျိုးသားကာကွယ်ရေးအခန်းကို စစ်ရေးနှင့် တရားဓမ္မသတ်ရေးဟု ၂ ခန်း ခွဲခြားလိုက်သည်။

မန်ချူးခေတ်အထိ ဆက်လက်ရေးစေပြန်ရာ Chiu-t'ing-huang- chao-t'ing-tian စွယ်စုံကျမ်း ပေါ်ပေါက်ခဲ့သည်။ ဤကျမ်းတွင် အုပ်ရေ ၁၀၀ ရှိသည်။ မန်ချူးမင်းဆက် အသေးစိတ်အကြောင်းအရာများ ပါ၍ ၁၇၃၆ အေဒီ အထိ ရောက်သည်။

ဤကျမ်းအားလုံးတို့လောက်တွင် 'တောင်ဘက်နယ်နိမိတ်' (သို့မဟုတ်) တောင်ပိုင်းလူရိုင်းများအကြောင်းပါဝင်၍ မြန်မာနိုင်ငံသမိုင်းအတွက်အရေးကြီး လှပေသည်။ ဤ tung ကျမ်းတစ်ကျမ်းဖြစ်သော Ma Tnan-liu (၁၂၈၂) ရေး Tuang Kao ကျမ်းပါ တောင်ပိုင်းလူရိုင်းတို့အကြောင်းကို Hervey de Saint Denysက ပြင်သစ်ဘာသာပြန်ဆိုပြီး ဖြစ်သည်။ ဤကျမ်းကိုလည်း မန်ချူးမင်းဆက်တွင် အစဉ်အဆက်မပြတ်ရအောင် ဆက်လက်၍ ရေးသားစေခဲ့ ပေသည်။

မင် မင်းဆက်ဝင် Yung lo ဧကရာဇ်သည် ၁၄၀၇ အေဒီ တွင် Yung Lo ta triu ဧရာမစွယ်စုံကျမ်းကြီးကို ပြုစုစေခဲ့၏။ အတွဲပေါင်း ၂၂၈၇၇ တွဲ ပါရှိသည်။ မာတိကာပင် ကျမ်းစာအုပ်အဖြစ်ရှိသည်။ ရှေးဟောင်းစာပေနှင့် ပညာ ရှင်များကို စာအုပ်ရေးသားခြင်းဖြင့် ထိန်းသိမ်းနိုင်ရေးအတွက် လူတို့၏ ကြိုးစားမှု

သမိုင်းတွင် ဤစွယ်စုံကျမ်းကြီးကိုပြုစုခြင်းနှင့် နှိုင်းယှဉ်နိုင်သည့် ကြီးစားမှုမျိုးမှာ ရှားပါးလှပေသည်။ ဤကျမ်းကြီးကိုပြုစုခဲ့ရပုံ အကြောင်းမှာ စိတ်ဝင်စားဖွယ် ကောင်း၏။

မင် မင်းဆက်၏ ဒုတိယဧကရာဇ် Ching Tsie သည် လိုလေသေးမရှိ အောင် ပြည့်စုံသော စွယ်စုံကျမ်းကြီးတစ်ခုကို ပြုစုစေရန် ၁၄၀၃ အေဒီတွင် Chinch kai Tsin ဆိုသူပညာရှိကို တာဝန်ပေးခဲ့သည်။ Kai Tsin သည် စာပေ ပညာရှင် ၁၄၇ ဦးတို့၏အကူအညီဖြင့် ကျမ်းကြီးတစ်ကျမ်းကိုပြုစုခဲ့ရာ ၁နှစ်ခွဲ ခန့်အချိန်အတွင်းပြီးခဲ့၏။

ဤကျမ်းမှာ ဘုရင်ဧကရာဇ်မျှော်မှန်းသည်လောက် ပြည့်စုံခြင်းမရှိသဖြင့် စာပေပညာရှင်တို့၏ဦးရေကိုတိုးချဲ့ကာ ကော်မရှင်တစ်ခုကို ဖွဲ့စည်းပေးခဲ့၏။ ကော်မရှင်၏တာဝန်မှာ ထုတ်ဝေခဲ့ပြီးသမျှသော ဂန္ဓဝင်ကျမ်းများ၊ ရာဇဝင်၊ သဘာဝတ္ထပညာနှင့် စာပေကျမ်းဂန်တို့၏ အဆီအနှစ်တို့ကိုထုတ်ယူ၍ တစ်စု တစ်ပေါင်းတည်း ကျမ်းကြီးတစ်ခုဖြစ်အောင် ရေးသားရန်ဖြစ်၏။ ဤကျမ်းတွင် နက္ခတ်ဗေဒ၊ ပထဝီဝင်၊ လူ့ဥာဏ်မမီလောက်အောင် နက်နဲသောပညာရပ်များ၊ ဆေးဝါး၊ ဗုဒ္ဓဝါဒ၊ တရားဝါဒ၊ အနုပညာရပ် စသည်တို့ ပါဝင်ရန်ဖြစ်သည်။

ဤကျမ်းကြီးပြုစုရေးတွင် ကြီးကြပ်တွင်ကဲရန် Chich Tsin ကိုပင် တာဝန်ပေး၏။ Yao Kuang-hsias နှင့် Liu chi chih တို့ကား Chich Tsi ကို ကူညီ စေသည်။ ဤပုဂ္ဂိုလ်ကြီး ၃ ဦးတို့က ကော်မရှင်၏ဥက္ကဋ္ဌများအဖြစ် ဆောင်ရွက် ၏။ ကော်မရှင်တွင် ညွှန်ကြားရေးမှူးချုပ် ၅ ဦး၊ လက်ထောက်အုပ်ချုပ်ရေးမှူး ၂၀ နှင့် ပညာရှင်စာပြုသူပေါင်း ၂၀၆၉ ယောက် ပါဝင်သည်။ ၁၄၀၇ ခု ကုန် လုနီးမှ ရေးသားပြုစုမှုလုပ်ငန်း ပြီးစီးခဲ့၏။

အခန်းများကို Hung-wu-ching-yin အဘိဓာန်တွင် ပါဝင်သည့် စာလုံး အစီအစဉ်အတိုင်း စီထားသည်။ ပေါ်ပေါက်ထွန်းခဲ့ပြီးသော ကျမ်းများကို ကိုး ကားဖော်ပြသည့်နည်းမှာ တစ်သမတ်တည်း မရှိပေ။ တစ်ခါတစ်ရံ ခေါင်းစဉ်ပါ သော ဝါကျစာပိုင်းလောက်သာပေးသည်။ တစ်ခါတစ်ရံ စာအုပ်ပါအခန်း တစ် ခုလုံးကို ထည့်၍ကိုးကားသည်။ တစ်ခါတစ်ရံ အကြောင်းနှင့်ဆိုင်သည့် စာအုပ် တစ်အုပ်လုံးကို ထည့်ပေးသည်။

စာမူများပြီးစီး၍ ဘုရင်ဧကရာဇ်ထံ တင်ပြသောအခါတွင် ပုံနှိပ်နိုင်ရန် မိတ္တူကူးစေ၏။ ၁၄၀၉ ခုတွင် မိတ္တူပြီး၏။ သို့ရာတွင် ပုံနှိပ်ရန် တာဝန်ကြီးလေး လှသဖြင့် စာလုံးတို့၏ဘလောက်များကိုပင် မလုပ်နိုင်ခဲ့ပေ။ နေပြည်တော်ကို ပိကင်းမြို့သို့ရွှေ့လာသောအခါ ဤကျမ်းကြီးကိုပုံနှိပ်ရန်မိတ္တူကို နန်းတော်တွင်းရှိ ခန်းမတွင်ထားခဲ့သည်။ ဤစာမူမှာ ၁၅၅၇ ခုနှစ်တွင် လောင်ကျွမ်းသောမီးတွင် နန်းတော်နှင့် အတူပါသွားခဲ့ဟန်တူ၏။

၁၅၆၂ ခုတွင် စာကူးသမား ၁၀၀ ကိုခန့်ထား၍ ဤကျမ်းကြီးကို မိတ္တူ ၂ ခု ကူးစေပြန်သည်။ ၁၅၆၇ ခုတွင် ပြီးစီးခဲ့၏။ စာမူတစ်စောင်ကို ပိကင်းမြို့ Wan Yiian hao တွင်ထား၍ တစ်စောင်ကို ဘုရင်ဧကရာဇ်၏စာကြည့်ခန်းတွင် ထားသည်။ မူရင်းစာမူကို နန်ကင်မြို့တွင်ထားသည်။ မင်မင်းဆက်ပျောက်၍ မင်းပြောင်းမင်းလွဲဖြစ်ချိန်တွင် နန်ကင်းရှိမူရင်းစာမူနှင့် ဘုရင်ဧကရာဇ်၏ စာ ကြည့်ခန်းရှိစာမူတို့ ပျက်စီးဆုံးရှုံးခဲ့၏။ Wan Yiian hao တွင် ထားသောစာမူမှ စာတွဲပေါင်း ၂၄၂၂ ပျောက်ဆုံးသည်။

ဤကျမ်းကြီးမှာ မပြည့်စုံတော့သည်တိုင်အောင် မူလစီစဉ်ရေးခဲ့သူတို့ မျှော်မှန်းခဲ့သည်ထက် ပညာရေးလောကတွင် အကျိုးပြုလျက်ရှိ၏။ ဤကျမ်းကြီး တွင် ကိုးကားဖော်ပြခဲ့သည့်အတွက် သာမန်အားဖြင့် ပျောက်ဆုံးနေပြီဖြစ်သော အဖိုးတန်ရှေးကျမ်း ၃၈၅ စောင်မှာ ဤကျမ်းအတွင်း ပါဝင်တည်ရှိလျက် မ ပျောက်မပျက် ကျန်ရှိနေပေသည်။

ယနေ့တိုင် ကမ္ဘာတွင်အကြီးဆုံးဟု ယူဆရသော စွယ်စုံကျမ်းကြီးမှာလည်း တရုတ်ဘာသာနှင့် ဖြစ်၏။ ဤကျမ်းမှာ ၁၇၂၆ အေဒီတွင် Chin Meng Lei က ရေးသားထုတ်ဝေခဲ့စေ၏။ Tu-shu-chi-ching ကျမ်းကြီးဖြစ်သည်။ အတွဲ ပေါင်း ၁၆၂၈ တွဲပါ၏။ ဤကျမ်းတွင်ပါသော အကြောင်းအရာများနှင့်အမည် များကို လွယ်ကူစွာရှာဖွေတွေ့ရှိနိုင်ရန် ဗြိတိသျှပြတိုက်က အညွှန်း၊ မာတိကာများ ကို ပြုလုပ်ခဲ့ပေသည်။

ဤကျမ်းကြီးများကဲ့သို့ ကြီးကျယ်ခြင်းမရှိသော်လည်း ဤကျမ်းတို့ထက် ပိုမိုရေးကျ၍ မြန်မာနိုင်ငံသမိုင်းအတွက် အရေးပါလှသော စွယ်စုံကျမ်းငယ်တို့ မှာ Hui-yao ကျမ်းစဉ်များဖြစ်သည်။ Hui-yao (Wylu, 69)မှာ မင်းဆက်တစ်ခု၏ အစဉ်အလာနှင့်ထုံးနည်းဥပဒေဟု အဓိပ္ပာယ်ရသည်။ တိုင်းရေးပြည်ရာနှင့် သက်ဆိုင် သော အကြောင်းရပ်တို့ကို အဖိုးအစားခွဲခြားကာ မင်းဆက်အလိုက် ရေးသားထားသောကျမ်းများ ဖြစ်သည်။

ဤကျမ်းစဉ်တွင် ရှေးအကျဆုံးကျမ်းကို Su Mian ဟုခေါ်သော ပညာ ရှင်က ပြုစုသည်။ ၆၁၈ မှ ၈၀၄ အေဒီအထိဖြစ်သော ကာလအထိ ဖြစ်သော အကြောင်းရပ်များပါဝင်သည်။ ၈၅၃ အေဒီတွင် Yang Chao-fu နှင့် အခြား ပုဂ္ဂိုလ်တို့သည် ၈၀၄ မှ ၈၅၃ အေဒီအထိဖြစ်သော အဖြစ်အပျက်နှင့် အကြောင်း အရာများကို မင်းမိန့်အရ ဖြည့်စွက်ရေးသားသည်။

Sung မင်းဆက် (၉၆၀-၁၂၈၀) အစလောက်တွင် Wuang Piu ခေါ် ပညာရှင်သည် ရေးခဲ့ပြီးသောကျမ်းများကိုစုပေါင်း၍ လိုအပ်နေသော အကြောင်း အရာများကို ဖြည့်စွက်ရေးသား၏။ ထို့ပြင် T'ang မင်းဆက်ကုန်ဆုံးသည့် ၉၀၇ အေဒီအထိ ဆက်လက်ရေးသားခဲ့သည်။ ဤသို့ စုပေါင်းဖြည့်စွက်ရေးသားခြင်း

သည် ၉၆၁ အေဒီတွင် ပြီးဆုံးခဲ့၏။ ဤကျမ်းမှာ Tang-Hui-Yao (ibid 69) ဟု တွင်သည်။ အကြောင်းအချက်တို့ကို စီစဉ်ထားပုံမှာ သင့်မြတ်ခြင်းမရှိ ရှုပ်ထွေးသည်။ သို့ရာတွင် တူရိယာဂီတအခန်းဖြစ်သော အခန်း ၃၃ နှင့် နောက်ဆုံးအခန်း (အခန်း ၁၀၀) တို့တွင် ပျူလူမျိုးနှင့် မြန်မာနိုင်ငံ၏ ရှေးခေတ်ဟောင်းနိုင်ငံများနှင့်စပ်လျဉ်းသည့် အဖိုးတန်လှသော အကြောင်းအချက်တို့ကို တွေ့နိုင်ပေသည်။

T'si-fu-yuan-kui (ibid 183) ခေါ် ကျမ်း၏ နောက်ဆုံးအပိုင်းဖြစ်သည့် နိုင်ငံပ ကျေးတော်မျိုး ကျွန်တော်မျိုးများအကြောင်းခေါ် Wai Ch'an တစ်ပိုင်း၊ (အခန်း ၉၅၆ မှ ၁၀၀၀ ထိ) တွင် ရှေးခတ်မြန်မာနိုင်ငံနှင့်စပ်လျဉ်းသည့် နောက်ထပ် အကြောင်းအချက် အတော်များများကို အနုအပြားတွေ့ရပေသည်။ ဤကျမ်းမှာ ၁၀၀၅ အေဒီတွင် တတိယမြောက် Sung ဧက္ကရာဇ် Chiu Tsung ခန့်အပ်သော ကော်မရှင်ကရေးသားသောကျမ်း ဖြစ်၏။ အစောဆုံးအချိန်မှစ၍ ပြည်ရေးပြည်ရာနှင့်ဆိုင်သော အကြောင်းအချက်တို့ကို သက္ကရာဇ်အစဉ်အလိုက် စွယ်စုံကျမ်းဆန်ဆန် ရေးသားထားသောကျမ်း ဖြစ်၏။ အကြောင်းအရာများကို ပြည့်စုံစွာ အသေးစိတ်၍ဖော်ပြထားသည်။ ၁၀၁၃ အေဒီတွင် ရေးသားပြီးစီးသည်။ အခန်းပေါင်း ၁၀၀၀ ပါဝင်၏။ ပြည့်စုံသော်လည်း အကြောင်းအရာဖော်ပြချက်တို့မှာ စိတ်ချဖွယ်ရာမရှိဟု ပညာရှင်တို့ယူဆကြ၏။

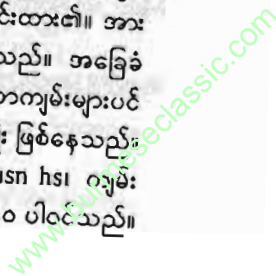
ဤကျမ်းထက် ပိုမိုခိုင်လုံသည်ဟုယူဆသောကျမ်းမှာ Tai-Ping-yu-lan ကျမ်းဖြစ်၏။ (Wylie, 183) ဒုတိယမြောက် Sung ဧက္ကရာဇ် T'ai Tsung ၏ အမိန့်အရ ပညာရှိ Li Fang နှင့် အခြားပုဂ္ဂိုလ်တို့ပြုစုသည့် စွယ်စုံကျမ်းဖြစ်၏။ ၉၈၃ အေဒီတွင် ရေးသား၍ပြီးသည်။ ဤကျမ်းကို ရှေးဦးပေးသောအမည်မှာ T'ai-p'ing-pin-lei ဖြစ်သည်။ မင်းဧကရာဇ်ကိုယ်တိုင် စာမူကိုစစ်ဆေးသည်။ တစ်နေ့လျှင် ၃ အုပ်ကျပြီး၍ တစ်နှစ်ကြာမှ စာမူစစ်ဆေးခြင်းပြီးသည်ဟု ဆို၏။ ဤသို့စစ်ဆေးရသည်ကို အကြောင်းပြု၍ ကျမ်းအမည်ကို ယခုခေါ်ဝေါ်နေသော T'ai-ping-yu-lan သို့ပြောင်းခဲ့ခြင်း ဖြစ်သည်။

ဤကျမ်းမှာ ပေါ်ခဲ့ပြီးသောစွယ်စုံကျမ်းတို့ထက် ပိုမို၍ပြည့်စုံသည်။ အခန်းပေါင်း ၁၀၀၀ ပါသည်။ ကျမ်း၏အစတွင် ကိုးကားသောကျမ်းပေါင်း ၁၆၉၀ တို့၏စာရင်းကို ပေးထား၏။ အချက်အလက်များကို ရေးသားဖော်ပြရာ၌ ယင်းကျမ်းတို့မှ ကောက်နုတ်ချက်များကိုယူ၍ မှန်ကန်စွာကိုးကားဖော်ပြသည်။ ဤကိုးကားချက်များကို ရှိနေသေးသည့်ကျမ်းများနှင့် တိုက်ဆိုင်စစ်ဆေးသောအခါ မှန်ကန်သည်က များသည်ကိုတွေ့ရ၏။ သို့ရာတွင် ဖော်ပြထားသောအကိုးအကားကျမ်းများမှာ မရှိတော့ပါ။ ယင်းတို့မှ ကောက်နုတ်ချက်များလောက်သာ ဤစွယ်စုံကျမ်းတွင် တွေ့ရတော့သည်။

ကျမ်း၏အစီအစဉ်မှာ ကောင်းမွန်သည်။ တောင်ပိုင်းလူရိုင်းများအပိုင်း (အခန်း ၇၈၅ မှ ၇၉၁ ထိ) နှင့် အခြားသက်ဆိုင်ရာနေရာများတို့တွင် မြန်မာနိုင်ငံနှင့်စပ်ဆိုင်သော အကြောင်းအချက်များကို တွေ့ရသည်။

ဤကျမ်း၏ အဖိုးတန်ပုံကို တရုတ်စာပေပညာရှိ လီယိုနယ်ဂျိုင်း (Lionel Giles) က 'လက်ရှိလူသားတို့၏အသိပညာတစ်ခုလုံးကို ခြုံမိအောင် အလေးအနက် ကြိုးစားပြုစုထားသောကျမ်းဖြစ်သဖြင့် စွယ်စုံကျမ်းဟူသောအမည်ကို အမှန်တကယ် ခံယူထိုက်သောကျမ်း ဖြစ်သည်။ သိလိုသော အကြောင်းအရာပုံတစ်ခုခု၏အကြောင်းကို ၁၆၉၀ ထက်မနည်းသောကျမ်းတို့မှ ထုတ်နုတ်ယူထားသောစာပိုဒ်များအားဖြင့် ဖော်ပြထားသေးသည်" ဟု ချီးကျူးရေးသားခဲ့ဖူး၏။

ဆိုခဲ့ပြီးသောစွယ်စုံကျမ်းတို့မှာ ကျမ်းကြီးများဖြစ်၏။ ဤကျမ်းတို့အပြင် ဒေသန္တရဆိုင်ရာ စွယ်စုံကျမ်းမျိုးလည်းရှိသေးသည်။ ယင်းကျမ်းတို့ကို T'ung-chih ဟုခေါ်သည်။ နယ်အစိုးရအသီးသီးတို့က ထုတ်သော ကျမ်းများဖြစ်သည်။ မြန်မာနိုင်ငံနှင့် အနီးဆုံးဖြစ်သော ယူနန်နယ်၏ T'ung-chih တို့အနက် ရှေးအကျဆုံးမှာ Yüan မင်းဆက်လက်ထက်က ထုတ်ခဲ့သောကျမ်းဖြစ်၏။ ထိုကျမ်းနောက် Li Yuan Yang ၏ ကျမ်းပေါ်ပေါက်ခဲ့သည်။ ၁၅၇၂ အေဒီ Mung မင်းဆက်အတွင်း ရေးသားခဲ့သောကျမ်းတည်း။ ထို့နောက် မန်ချူးနန်းဆက် အစောပိုင်း ၁၆၉၁ ခု ရေးသားသော Yinn-nau Tung-chih ကျမ်းလည်း ရှိသည်။ ၁၇ တွဲပါ၏။ ၁၇၃၆ အေဒီတွင် Orkтай နှင့် Chung Tao-mo တို့၏ကျမ်းပေါ်ပေါက်ခဲ့သည်။ အကြောင်းအချက်စုံ၍ လွန်စွာအသုံးဝင်သော ပုဂ္ဂိုလ်တို့ကျမ်းမှာ Wang Sung, Li Ching စသူတို့ ၁၈၂၆ ခုက ရေးထုတ်ခဲ့သောကျမ်းဖြစ်သည်။ ဤကျမ်း ကို Ch'ang T'ing-chun ဆိုသူက ၁၈၂၆ ခုနှစ် နောက်ဖြစ်ပျက်ခဲ့သော အကြောင်းရပ်တို့ကို ဖြည့်စွက်၍ ပိုမိုကျယ်ပြန့်စွာတည်းဖြတ်ပြီးလျှင် ၁၈၉၅ ခု တွင်ထုတ်ဝေခဲ့၏။ ကျမ်း၏အရေးကြီးသော နောက်ထပ်ဖြည့်စွက်ချက်ဖြစ်သည်။ Hsu-yün-nan-t'ung-chih-kao ကို Lo Yüan-fu ဆိုသူက ပြုစုသည်။ ဤနောက်ထပ်ဖြည့်စွက်ချက်ကျမ်းမှာ ဘုရင်ဧက္ကရာဇ်၏အတည်ပြုချက် မရသဖြင့် စာမူအဖြစ်နှင့်သာ ရှိနေခဲ့သည်။ ဤစာမူအတိုင်းပင် ၁၉၀၀ မြည့်နှစ်၌ပုံနှိပ်ထုတ်ဝေခဲ့၏။ ဤနောက်ပိုင်း T'ung chih ကျမ်းတို့တွင် ယူနန်နယ်တွင်ပါဝင်သော ခရိုင်တိုင်းတို့၏မြေပုံများကို ထည့်သွင်းထား၏။ အားလုံးကိုခြုံကြည့်လျှင် ဤကျမ်းတို့မှာ အညွှန်းကျမ်းမျိုးသာဖြစ်သည်။ အခြေခံအနေဖြင့် မေပျောက်ရန်ကျမ်းမျိုး မဟုတ်ပေ။ အဖိုးတန်သောကျမ်းများပင်ဖြစ်လင့်ကစား ဥပဒေအစိုးရဆန်လွန်းလှသော အရေးအသားမျိုး ဖြစ်နေသည်။ ပိုမို၍ စာပေသဘာဝကျကျရေးသားသည့်ကျမ်းမှာ T'ung hsi ကျမ်းဖြစ်၏။ ၁၈၀၇ ခုတွင် Shih Fan ဆိုသူကရေးသားခဲ့၏။ အတွဲ ၄၀ ပါဝင်သည်။

အခန်းခွဲခြားပုံအစီအစဉ်မှာ အစိုးရစွယ်စုံကျမ်းများလောက် ကောင်းမွန်ခြင်းမရှိပေ။ ကျမ်းပြုသူ Shih Fan မှာ အစိုးရအရာရှိဖြစ်သည်။ အခြေခံအားဖြင့် ပညာရှင်တစ်ဦးဖြစ်၏။ ပညာရှင်ဆိုရာ၌ တရုတ်ပညာရှင်တို့တွင် ရှိစမြဲဖြစ်သော ထူးခြားသည့်ဝိတ်သဘောထားရှိသူ ဖြစ်သည်။ သဘောထားကြီးသည်။ ပင်ပင်ပန်းပန်းကြီးစားသည်။ နှိမ့်ချသည်။ အခြားကျမ်းများတွင် မတွေ့နိုင်သည့် အကြောင်းအရာတော်တော်များများကို Tuan chih ကျမ်းတွင်တွေ့ရ၏။ Shih Fan ၏ ကျေးဇူးပင်ဖြစ်သည်။ သက်ဆိုင်ရာအကြောင်းအရာ၏တန်ဖိုးကို ဖြတ်ပေးသော ဝေဖန်ချက်မှတ်စုတစ်ခုလည်း ပါသေးသည်။

အခြားကျမ်းစုမှာ ခရိုင်မှတ်တမ်းများ ဖြစ်သည်။ ယခုအခါတွင် ရရှိရန် ခက်ခဲလှသောကျမ်းများဖြစ်၏။ တက္ကသိုလ်စာကြည့်တိုက်တွင် ရှေးက ဤကျမ်းမျိုး ၂ ကျမ်းသာရှိခဲ့ဖူး၏။ တစ်ကျမ်းမှာ T'eng-yüih-chun-chih ဖြစ်၏။ အေဒီ ၁၇၉၅ က T'u Shu-Lin ဆိုသူ ပြုစုခဲ့၏။ အခြားကျမ်းများ ၁၈၈၇ အေဒီတွင် Chao Tuan-Li ဆိုသူက ပြုစုသော T'eng-yüih-t'ing-chih ကျမ်း ဖြစ်သည်။ Wang Seng ၏ Yü-nan-t'ung-chih ကျမ်းအခန်း ၁၉၁ နှင့် ၁၉၂ တို့တွင် အစောဆုံးခေတ်မှ စ၍ ရှိလာခဲ့သော Yü-nan နယ်အကြောင်း ကျမ်းများစာရင်းကို တွေ့နိုင်သည်။ ယခုသိနေသော Yü-nan နယ် အကြောင်းပါ ကျမ်းစာရင်းနှင့် နှိုင်းယှဉ်ကြည့်လျှင် Yü-nan နယ်အကြောင်း ရေးထားသောကျမ်း အမြောက်အမြားကွယ်ပျောက်ခဲ့ရပြီကို သိနိုင်သည်။ ယင်းကျမ်းတို့တွင် မြန်မာနိုင်ငံအကြောင်းများ အတော်များများပါရှိခဲ့မည် ဖြစ်သည်။ အချို့ကျမ်းတို့မှာ မြန်မာနိုင်ငံအကြောင်းသပ်သပ်ကို ရေးထားသောကျမ်းများ ဖြစ်ပေသည်။ ဤကျမ်းမျိုးမှာ T'ai-pao တောင်ပေါ်နေ ထင်းခွေရသေ့ရေးသော Mu-tiu-shih-wo 'မြန်မာနိုင်ငံ၏အစနှင့်အဆုံး' ခေါ် ကျမ်းဖြစ်၏။

Wang Buug ပင်ရေးသားသော Yü-nan-pei-chaung-chih ကျမ်းမှာ မြန်မာနိုင်ငံသမိုင်းသုတေသနပြုရန်အတွက် အလွယ်တကူသုံးစွဲနိုင်သောကျမ်းဖြစ်၏။ အခန်း ၂၁ ခန်းပါသည်။ ၁၈၃၁ ခုနှစ်ကဖြစ်၏။ T'eu-hai ကျမ်းထက် သာသည့်အချက်မှာ အကြမ်းအားဖြင့် ခုနှစ်အလိုက် စီစဉ်ထားခြင်းဖြစ်သည်။ Mug မင်းဆက်အဆုံးထိ ပါသည်။ အသုံးကျသောကျမ်း ဖြစ်သည်။

**Ba Shin; Chinese Sources on Myanma History
Translated by Than Tun**

Every new Chinese emperor wanted to know the extent of the Chinese empire and the history and culture of the people living in it. The Chinese took it for granted that Myanma had had a subordinate alliance with them. Reports on Myanma were made out the beginning of each emperor's reign and anyone interested in Myanma's relation with her eastern neighbour has to use these reports. Colonel Ba Shin (1914-7 January 1970) specialized in Myanma Relations with Her Eastern Neighbours and his Note on Chinese Sources on Myanma is found very useful to all people working on Sino-Myanma relations.

Than Tun

Chinese Imperial Annals have various accounts on China's neighbouring countries and its political as well as economic relations with Myanma are of immense value source material to write the early history of Myanma. One would hardly believe such a statement, but it is true. Documentation is of prior importance. The material should be (a) original, (b) contemporary and (c) trustworthy in the sense that there are no imaginations nor exaggerations in it.

From about the tenth century AD native material is ample and usable. Beyond this, they are either too little and too difficult to understand. That certainly was 'The Dark Age'. The Chinese information, however, could throw some light in that darkness. In another words the Chinese sources could supplement much to what scanty knowledge that we have on the history of 'Early Myanma'.

Professor G.H. Luce, Editor of the *Journal of the Burma*

Research Society, for the year 1924, said:

The present number (*JBRS* XIV, ii, August 1924) is but a shot at a venture. It aims at recalling the attention of (Myanma) scholars to the wide field of research awaiting them in Chinese histories and literature relating to (Myanma). In the early days after the annexation of Upper Myanma a first harvest from this field was reaped by Messrs Warry and Parker. Of their translations only a fraction has been published in a form accessible to the public; and Professor Parker's best known work on the subject - *Burma with Special Reference to Her Relations with China*, Yangon Gazette Press, 1893, is now well-nigh unprocurable. For subsequent work in this field we are chiefly indebted to French orientalist, notably to Professor Pelliot, M. Coedis, M. Gabriel Ferrand and the late M. Edvard Hunter. As early as 1904, M. Pelliot published, in Tome IV of the *Bulletin de L' Ecole Fran,caise d' Extreme-Orient*, his masterly 'article' (of nearly 300 pages), *Deux Itinéraires*, a great contribution to the history, not merely of Myanma, but the whole of Indo-China. It is the solid rock on which much subsequent research has been founded. Being in French, however, this work is unfamiliar to some of our readers; that is why-not without shame at the 20 years delay-we offer, in this latter part of this number, a translation of the first fifty pages, containing most of the passages directly relating to Myanma. Our efforts to collect passage in the Chinese Histories dealing with the early history of Myanma, have been greatly limited by the absence of any Chinese Historical Library in Yangon. In fact with but for exception, we were confined to this Dynastic Histories.

(Using the Gupta script of early Christian era, Pyu people left tomb stones with inscription. With what like vocabulary known, we think we know who died when. Chronologies have no scruples. They mention dozens of kings and the cities they

built. In addition to this, they mention the migration of people. Tibeto-Myanma would have moved south from Yunnan, T'ai-Chinese from Sisom Panna and Mon-Khmer from Kampucha. But the Chroniclers said they were Indo-Aryans and their kings were the direct descendants of Mahathamada, the very first monarch on earth). That certainly was the Dark Age. The Chinese records, however, could fill in the blank and shed some glimmer of light in the said darkness.

Subsequently, the collecting of Chinese Works were started. At about the beginning of the Second War (1940) about 20,000 works were collected. (Unfortunately all of them were lost during to the Second World War.

Museum? Start collecting. Have a building first. Making the wearer to fit the clothes or cutting the cloth to fit the wearer? Take over the Phayre Museum and enlarge it. Take the Myanma exhibits at the Wembley Park Exhibition. A warehouse would be good enough at the beginning. (*JBRS*, XIV,i, April, 1924, 17) " Museum is an urgent national need".

Professor G.H. Luce started seriously to collect Chinese sources on Myanma History and Rev.S. Wan Hui (ဝန်စိုး) was of great help to him in this dark. As a result, they two succeeded in making this library of the history of Southeast Asia became this best in the whole of Southeast Asia.

During the World War II, the library building was burnt and the whole of Southeast Asian references were lost. The Myanma Historical Commission, formed in 1955, started to build a similar collection of Chinese Sources on (Early) Myanma History. Unfortunately, several of the important works are not available. The Library of MHC (Myanma Historical Commission), however, has so far collected... works (which is about 1/5 of the Prewar Collection).

The translation of relevant parts on Myanma history from.... books was made by U Yi Sein (Chen Yi Sein, unfortunately Chen left Myanma to live with his son in Taiwan. He never returned and he died there on 23 March 2005.) The List of Translated Works is available. It is not complete, though the

Chinese Text	Description
Shu Ching	About India in 1,000 BC
Ch'un Ch'in (Spring/Autumn)	Manual of Confunism, short and simple
Tso chuan	Ch'un Ch'in explained written before 200 BC
Chu-Shu-chi-nien	Accounts on the reign of Huang Ti (299BC); from a grave of a We prince, unearthed in AD 284
Shih-chi	A history of 24 Chinese Dynasties; partly translated into French by Chinese; translator took great care to keep close to the original

work done so far, is quite helpful.

One might ask why so much importance is attached to Chinese sources in the research of (Early) Myanma History. The next thing one would ask is how much information would be useful and how would we check their authenticity.

Chinese culture is great. Their dynastic histories are numerous. They contain much information that we could use with much a

The Chinese were past masters in collecting information on the history and culture of neighbouring countries. On antiquities they know the difference between.

- (1) Conservation (stop the decay)
 - (2) Preservation (keep it stands exactly as it was before)
- and
- (3) Restoration (maintain its old appearance)

On the other hand, they have had a great thirst for knowledge. A new emperor must be told about

- (1) the extent of his territories
- (2) the history of the people living in these territories and
- (3) the likes and dislikes of these people

When a Chinese writes these informations he takes care not to add his own observations. His reports are true and precise. Perhaps it was because the old people were dead and gone and

they did not fear any reprisals for being too honest. They felt free to be honest. In Europe there were religion wars right up to the 19th century.

The Chinese historians always try to get contemporary or 'eye-witness' accounts. That too has a weakness in it. Some witnesses are not keen in observation. It is not difficult to check any account on a battle but it is not so easy to check an account of any expedition. For instance the Chinese considered themselves the only civilized people on earth. To them, Myanma were "Southern Barbarians," Japanese were "Island Barbarians" and European were "Red Headed Barbarians". So they were incapable of doing anything good. There is, however, one saving device on it. A new emperor always wanted to know about the success or failure of the last dynasty and he got unbiased or true stories. Nothing like this was found in Europe until the 19th century A.D.

Almost all historical accounts were on palaces and palace people (King, Queens and Concubines). Sumeria took the leadership in writing historical another. Causes lead to events and results and this process was faithfully observed. Thus the volumes of 23 dynasties and 24 dynasties followed. The story of Myanma would appear in these volumes running into 1,500. It would a long time to do it. It is arduous but possible. Inevitably we shall have to do it.

Where shall we go from here? Look at the contents under the headings of

Chi

Chih

Chuan

Chi is a major part of work which is also called Pai-Chi. It recored *Everyday Events of the Palace*. The king would not say 'Delete it' nor 'Omit It'. So it contains all sorts of information. We were amazed to find that these records date back to 841BC. The records are short, simple and straight forward. they are on largely on -

Administration

Army
 Geography
 Literature
 music and
 Musical instruments

They all contain several references to Myanma conditions. Chuan is long and close information on some people of importance. It also included foreign relations. In this part, the chapter on Southern Barbarians and South Westerns barbarians are interesting. In all these accounts there are some descriptions on people in Myanma. We shall have to take note on such references on Myanma and compare them with similar references found in Pai-Chi. Pai-Chi descriptions are usually short but more accurate. They are mostly on biographies of notable persons and these are just clues to various important events.

On music, Chih is more useful. In giving what kind of musical instruments were used by which people of what places, one would also learn the geography.

There are several volumes of these records. The Shih-Chi has 130 Chuan (? Volumes)

The Encyclopaedia of *T'u - Shu - Chi - Ch'eng* has 10,000 parts in 1,625 volumes for the period from the 4th century BC to the 10th century AD. It was compiled by the learned man called Ssu-man Kuang. He was precise and accurate in his writings. His book is known as *Tza - Chuh - t'rang - chien*. Though it is called A brief History, it has 306 volumes under 60 parts.

The Chinese scholars have great interest not only in history but also in geography and they had produced great (or several) volumes on it from the very early periods. Geography is *Ti Li*. In the *Shu Ching* - the earliest work on history, there is a reference to geography. And that is the most early account on Geography in Chinese. Most of the historical works have references to geography and no other geographies could rival the Chinese geographers in detail and description. So says A. Wylie

on his *Notes on Chinese Literature*, Shanghai, 1922, 43. All Shih-chi (history) would have a few reference to Tili (geography).

The earliest notice on rivers is found in Shui Chung. (Wylie, 53) He wrote it at about the beginning of the Christian era. By 6th century AD, an explanatory work on Ch'in's book appeared. The Chinese rivers are traced from its source to its mouth is enduring the ocean. Some rivers come close to Myanma border and a few notes on people living at these borders are also given. (see PP. 33-37)

A fairly complete description of the Chinese empire is given on a noted work on geography called *The Tai-p'ing-huan-yu-chi* compiled by Lo-shih in about AD 980. At about the close of this work (in Chapters 176-9) the description of Southern Barbarians is given. Political conditions are also given in these chapters. These are, in fact, useful information on the politics of these land and people.

The *Ta-yuan-l-t'ung-chih*, written during the Yuan Dynasty has 1,000 chapters. It is lost. But the Geography of the Mings is available. It is written after the style of Yuan history. In this work called *Ta-mung-i-t'ung-chih*. The empire is divided into several administrative units and each unit is described in detail. Chapter 87 of this work deals with Yunnan and the areas bordering on Myanma are described. There are several important details in this. In the wake of these treatises, a very comprehensive work in geography was produced. It is called *i Ta-t'ing-i-t'ung-dih*. Not only provinces but also districts are given in detail. (Wyle 43)

Another important treatise on Geography of Myanma published in 1667 is *Ku Tsu-yu*. (Wyle 63)

Tu-chih-fang-yu-chis-yuo, from the earliest time to the 17th century AD in 9 volumes Chapter 119 is on Myanma. Most important works are Encyclopaedias *Chin Tung*. The first three volumes are

T'ung-tien
 T'ung Chih and

T'ung K'ao

They are on dynasties of T'ung to Sung. Tu Yu wrote T'ung tien in 200 (?books).(Wyle 68). It is based on Leu (Chib) Yih?,

Chingtien. The original is not so comprehensive so it was enlarged. Now it has special sections on

- Administrative Offices and Officers
- Ceremonics secular and temporal
- Economic developments
- Geographical positions
- Literary pursuits
- Military Programs
- Music and musical instruments
- National defence problems
- Political changes

All these account started from the earliest possible times to middle of 8th century AD. It goes without saying that they should be up dated. In 1767 the Emperor passed an order to supplement it. The supplementary volume is called Ch'in-tung-hsi-t'ung-tien. These supplementary works are sometimes called as hsu. They brought down the treatise to the end of Ming dynasty. There are 144 volumes. There is, however, one improvement. The last part (on national defence) is divided into two sections, viz. Military and Law. When it was again supplemented to bring the story right down to the time of Manchu (or last dynasty in China), it is called the Encyclopaedia of Ch'in-tung-huan-ch'ao-t'ung-tien and the story is brought down to AD1736. Almost all these works mention the southern boundry (of China) where southern barbarians lived. And this is to reason why these accounts are considered very useful source material on the history of Myanma. The account on the southern Barbarians in one of these volumes written by Traing K'ao in (AD 1282), was translated into French by Hervay de Saint Denys is also taken as one of the supplementary volumes to the above mentioned compilation. All these works are written about the Manchu rulers of China but they updated the story of

China from time to time. In 1407 Emperor Yung-Lo ordered the compilation of a very large encyclopaedia of 22,877 chapters. The contents alone takes sixty pages. It is indeed a great marvel that all human activities were reduced to writing to the minutest detail so that the later generation could have an easy access to them.

The second Ming Emperor Ching tsu asked a wise wan called Chih Kai Tsin in AD 1403. He and his 147 associate learned friends finished within a year. This work did not come up to the expectation of the emperor. He got more learned men to get together to write the most complete book on astrology, Buddhism, geography, medicine, occultism, Taoism, etc. The coordinator do have had it compiled was Chuh Tsi. Yao Kuang-hsiao and Liu Chi- Eh'ih were to help. Chuh Tsi in this grand scheme. This commission had five directors, 20 assistant directors and 2,169, learned men. They finished their work before the end of 1407. Personal names and subjects are arranged as they are found in the Dictionary called Hung-wa-ching-yun. The list of references is not made properly. And quotations are often too long. The emperor, sanctioned its publication. A fair copy of it was made first. It was finished in 1409. But it was not printed. The palace was burnt in 1557 and it seems that the MS was also burnt with the palace. In 1562, one hundred scribes were employed to make two copies of it. The copies were finished in 1567. One copy was kept at Nan Yuan Ko and another in the library of the emperor. When the Ming dynasty fell, the original copy kept at Nan King of and at the library of the emperor were lost. The editors expected that it might be useful. Its usefulness goes much beyond expectation. If it were not in incorporated in this collection, 385 classics might be lost for ever.

The world's biggest encyclopadia, called T'u-shu-chi-ch'ang was compiled in 1726 by Ch'an Mang-Lei has 1,628. For easy reference, the British Museum. No other encyclopaedias are as good as this work. For the history of Myanma that the Myanma Historical Comission is supposed to produce, the fol-

lowing works might be of great help.

1. The Hui-yao-Theory and practice of Dynasties, was compiled by Su Mien. It is about China from AD 618-804. By Royal Order of AD 853, Yang - Chao- fu and several of his associated work in this series from AD 804-853.

2. At about the beginning of the Sung dynasty (960-1280), Wang P'u, The Learned Man joined the program and continued the work down to AD 907. He finished it in AD 961 and he named it T'ang-hui-yuo. (Wyle, 69)

The writing was not clear and the arrangement were was haphazard. Chapter 33 is on music and 100 is on Pyu. These chapters are quite useful. They are on Myanma and its neighbours.

T'si-fu-yiiian-kui (Wylie, 183) is the last section of the work. It has several accounts on the people living at the outskirts of the frontiers Sections 956-1000 have references, though much scattered, on Early Myanma. This work was written in AD 1005 by the order of Chin Tsung, the Third Emperor. This is another but much better encyclopaedia. The compilation was finished in AD 1013. There are 1000 chapters in it. It was not done properly so that some people were reluctant to use it. A far more better work is T'ai-ping-yu-lan (Wyle, 183) Li-fang and his associates compiled it by order of T'ai- Tsung (Sung Emperor II). It was finished in AD 983. First it was called T'ai-ping-pien-lei. The emperor himself edited it. He finished editing three sections in each day. And the editing lasted one whole year. Thus its name had been changed to T'ai-p'ing-yu-lan. There are 1000 chapters and the bibliography contains 1,690 works. References are accurate. Several of these works are now lost. Except these quotations, there are no trace of them now. Lioriel Gile's, the famous specialist on China said, No other encyclopaedias are as good as this one. For instance, one point is verified by using 1,690 references.

One kind of encyclopaedia deals with only one single subject. It is called T'ung-chih. On Yunnan, which is very close

to Myanma, the encyclopaedia called Li-Yuan-yaung is the best. It was compiled in AD 1572. There is another work compiled in 1691 is called Yunnan T'ung-Chih. It has seventeen volumes. In 1736, there is also another work called O-erh-t'ai-mo. The works of Brananas Sung and Li Ch'ring appeared in 1826 and anything that happand later works of 1895. Lo-yuan-fu compiled this in 1895. Some similar works which did not have the Emperors approval could not be used. But in 1900 they too were published. But they are pedantics so that they were not popular. Later T'ung chih have the maps of Yunnan. They were not written with care so that they did not become known much. In addition to this, one could not find this easily. The Library at the University of Yangon once possessed two of these rare works. The work of 1790 called T'ong-yuch-t'eng-chih has a list of works on Yunnan though much of them are lost. The Mien-tien-shih-mo is in Myanma. Wang Sung's Yunnan-pei-cheng-chih ites some more notes on Myanmar and it is not difficult to get it. It has 21 chapters and it was compiled in 1831. It comes down to the end of the Ming dynasty.

Than Tun
27 May 2005

WAVES MAGAZINE; 2-2008

ခေတ်သစ်

ရန်ကုန်ကောလိပ်မှာ သမိုင်းသင်ရိုးကို ကလပ်စစ်ကယ်(classical)နဲ့ မော်ဒင်(modern)လို့ နှစ်ပိုင်းပိုင်းပြီးသင်ခဲ့တယ်။ အခုတက္ကသိုလ်တွေမှာလို့ သမိုင်းသင်ရိုးက အမည်မများပါ။ ကလပ်စစ်ဆိုရင် ဂရိခေမ(Greek)၊ ရှေးရောမ(Rome) စာပေအနုပညာနဲ့ဆိုင်တဲ့ အကြောင်းအရာတွေဖြစ်တယ်လို့ အဓိပ္ပာယ်ရပြီးသားဖြစ်လို့ သမိုင်းသင်ရိုးမှာ ခေမသမိုင်း၊ ရောမသမိုင်းကိုသင်ရပါတယ်။ ကလပ်စစ်ပညာရှင်ဆိုရင် ခေမစာပေ လက်တင်(Latin)စာပေတွေကို လေ့လာသူလို့သိရတယ်။ အဲဒီသဘောထားနဲ့ဆက်စပ်ပြီး ကလပ်စစ်ကယ်ဆိုရင် ရှေးဟောင်းစာပေ၊ အနုပညာသမိုင်းကို ရည်ညွှန်းတယ်လို့ သိလာကြတယ်။ ဒါပေမဲ့ တရုတ်ရှေးဟောင်း၊ ကုလားရှေးဟောင်း၊ မက်ဆိုတေမီယ(Mesopotamia) ရှေးဟောင်း၊ အီဂျစ်(Egypt)ရှေးဟောင်းသမိုင်းကို လေ့လာသင်ကြားတာကို ကလပ်စစ်ကယ်လို့ခေါ်ရင်လည်း ဖြစ်တယ်ဆိုပေမယ့် ခေမ ရောမသက်သက် မဟုတ်လေတော့။ အိန်ရှန်း(ancient)ဆိုတဲ့ဝေါဟာရကို သုံးလာတယ်။ အိန်ရှန်းဆိုရင် အလွန်အလွန်ရှေးကျတဲ့အချိန်ကို ဆိုလိုတယ်။ ရန်ကုန် ယူနီဗာစတီ ကောလိပ်မှာ ၁၉၂၃ လောက်ကစပြီး ကလပ်စစ်ကယ်သမိုင်းနေရာမှာ ရှေးဟောင်းသမိုင်း(ancient times)ကို ပြောင်းလဲသင်ကြားခဲ့တယ်။

ကမ္ဘာ့သမိုင်းကိုသင်ကြားတဲ့အခါ ကမ္ဘာတည်စတင်ပဲ စတင်သင်တယ်။ ဘူမိဗေဒအချိန်ပိုင်းပုံ(geological time-scale)ကို အကျဉ်းသိထားဖို့ လိုပါတယ်။ မြေလွှာအနက်ကို ယုဂ်(period)နဲ့တွဲပြီးမှတ်ရပါတယ်။ အရင်နှစ် သန်းပေါင်းအများကြီးကြာတဲ့အချိန်ကို ကပ်(era) လို့ခေါ်တယ်။ ဥပမာ-

သက်ဦးအကြိုကပ် (proterozoic era)	အရင်နှစ်သန်း	၄၅၀၀ - ၆၀၀
သက်ဦးကပ် (palaeozoic era)	အရင်နှစ်သန်း	၆၀၀ - ၂၂၅
သက်လယ်ကပ် (mesozoic era)	အရင်နှစ်သန်း	၂၂၅ - ၇၀
သက်နှောင်းကပ် (caenozoic era)	အရင်နှစ်သန်း	၇၀ - ၀
နောက်ဆုံး သက်နှောင်းကပ်ကို ယုဂ်နဲ့ ခွဲထားပြန်တယ်။		
တတိယယုဂ် (tertiary period)	အရင်နှစ်သန်း	၇၀ - ၁သန်းထိ
စတုတ္ထယုဂ် (quaternary period)	အရင်နှစ် ၁ သန်း - ယခုထိ	
စတုတ္ထယုဂ်ကို ယုဂ်ငယ်နှစ်ခု ထပ်ပြီးခွဲပြန်တယ်။		
ပလိုင်စတိုဆင်း (pleistocene)	အရင်နှစ် ၁ သန်း - ၁သောင်းထိ	
ဟိုလိုဆင်း (holocene)	အရင်နှစ် ၁ သောင်း - ကနေထိ	

အဲဒီယုဂ်ငယ်နှစ်ခုတွင်းမှာ လူသတ္တဝါ ပေါ်ပေါက်ကြီးပွားခဲ့ပါတယ်။ ပလိုင်စတိုဆင်းယုဂ်ငယ်အစ အရင်အနှစ်တစ်သန်းကျော်က၊ မျောက်ကြီးဆန်ဆန် (ape-like)လူဟာ ကျောက်ခဲကို လက်နက်အဖြစ် အသုံးချနိုင်တဲ့အသိရှိလာတယ်။ ကျောက်လက်နက်နဲ့ တိရစ္ဆာန်ကိုသတ်ပြီးစားတယ်။ ဒီရှေးလူ (primitive men) တွေ စတင်နေထိုင်သွားတယ်လို့ ထင်ရတဲ့နေရာတွေကို အာဖရိက (Africa) အရှေ့ခြမ်းမှာတွေ့တယ်။ ပလိုင်စတိုဆင်း အလယ်လောက် ရောက်တော့ ဒီရှေးလူတွေဟာ ကမ္ဘာဟောင်း(old world)မှာ အနှံ့အပြားရောက် ရှိနေကြပါပြီ။ သူတို့သုံးစွဲသွားတဲ့ ကျောက်ဟောင်းလက်နက် (palaeoliths) တွေကို အာဖရိက(Africa)၊ အာရှ (Asia) နဲ့ ဥရောပ (Europe) နေရာအနှံ့ တွေ့ရတယ်။ ဒီရှေးလူတွေ တွေ့ရာ အရပ်ကိုဗီတိုဗီ၊ ဝီကင်း (Beijing) လူ ဂျာဗာ (Java) လူ ဟေဗဲလ်ဗတ် (Heidelberg)၊ နေယန်ဒါလ် (Neanderthl)၊ ရိုဒေသျှ (Rhodesia) ဆွမ်စကမ်း (Swanscomb) လို့ခေါ်တယ်။ အခုတော့ ပေါင်းစပ်ပြီး တိုမိုဇရက်တပ်စ် (Homo erectus) ခေါ်တယ်။ ဒီလူတွေရဲ့အနီးဟာ ကျောက်ဖြစ်ရုပ်ကြွင်း (fossil) အဖြစ်နဲ့ အစအပိုင်းနည်းနည်းပဲတွေ့နေရလို့ သူတို့အကြောင်းကို ပြည့်ပြည့်စုံစုံ မပြောတတ်သေးပါ။

ဂူအောင်းလူ(cave men)ကို ပလိုင်စတိုဆင်းနှောင်းပိုင်းမှာ တွေ့ပါပြီ။ ကရိုမနောန် (cromagnon) တွေနှင့် အလားတူ လူတွေဟာ အခုခေတ်လူတွေပဲ ဖြစ်လာပါတယ်။

ဟိုလိုဆင်ယုဂ်ငယ်က အရင်နှစ်တစ်သောင်းက စတယ်။ ရေခဲပြင်ကြီးတွေ ပျောက်ကွယ်ပြီး၊ အရင်သစ်တောကြီးတွေ ပေါက်လာတယ်။ သစ်ပင်ဝတ်မှုန်ဝတ်ဆံ(pollen-grain) ကို သစ်ဆွေးကျင်း (peat-beds) က ဖော်ယူပြီး စစ်ဆေးတဲ့အခါ၊ သစ်ပင်တွေမှာလည်း အပြောင်းအလဲရှိတယ်။ ဘယ်လိုပြောင်းလို့ ရှေးရှေးအပင်မျိုးက အခုအပင်မျိုးဖြစ်လာတယ်လို့ သိနိုင်တယ်။ ရာသီဥတုအအေးလွန်ကဲရာက ပူလာတာ၊ မိုးရွေရာက မိုးပါးလာတာတွေကို အပင်တွေက ဖော်ပြနေပါတယ်။ ရေခဲစိမ့်မြေ(tundra)ပေါက် သစ်ပင်မျိုး(vegetation) တွေကပျောက်ပြီး၊ ထင်းရှူး(birch, pine)ပင်တွေ ပေါက်လာတယ်။ အရင်နှစ် ၉၀၀၀ လောက်မှာ သစ်အယ်(hazel)ပင်တွေ ပေါက်လာတယ်။ အရင်နှစ် ၇၀၀၀ လောက်မှာ ဝက်သစ်ချ(oak, alder)ပင်တွေ ပေါက်လာတယ်။ ဒီလို သစ်ပင်တွေ ပေါက်စက ပင်လယ်ရေမျက်နှာပြင်ဟာ ခုထက်နိမ့်တယ်။ ဒါကြောင့် ပြင်သစ်က အင်္ဂလန်ကို ကုန်းလမ်းသွားလို့ဖြစ်တယ်။ မလေရှက အင်ဒိုနေးရှကိုလည်း လမ်းလျှောက်သွားလို့ရတယ်။ အရင်နှစ် ၈၀၀၀ လောက်ကစပြီး ပင်လယ်ရေမျက်နှာတက်လာလို့ ကုန်းလမ်းတွေရေမြုပ်ပြီး ပင်မမြေ(mainland)နဲ့ ကျွန်းစု (archipelago)တွေ ဖြစ်ပေါ်လာပါတယ်။ ရာသီဥတုကတော့ ပိုပြီးပူ(နွေး)လာတယ်။ တောင်ဘက်အပူပိုင်းဒေသတွေမှာ မိုးရွေ (pluvial) ရာက မိုးပါး (inter-pluvial)လာတယ်။ ဒီအချိန်မှာ လူတွေက ကောက်ပဲသီးနှံစိုက်ပျိုးပြီး၊ တိရစ္ဆာန်ကို ယဉ်အောင်မွေးတတ်လာတယ်။ လူတွေလည်း အရိုင်း(savage) အကြမ်း(barbarous)ဘဝက အယဉ်(civilized)ဘဝကို ကူးခဲ့ပါတယ်။ ဒီအဆင့်တွေမှာတော့ သဘောသဘာဝအဆင့်တစ်ခုက တစ်ခုကိုကူးတာကိုသိဖို့၊ ရှေးဟောင်းသုတေသန (archaeology မြေထဲသမိုင်း)ကိုပဲ အားကိုးရပါတယ်။

ရေခဲခေတ်(ice age)တွေ အများကြီးရှိခဲ့ဖူးပါတယ်။ ဒါပေမဲ့ ပလိုင်စတိုဆင်မှာ လေးခေတ်ရှိတယ်။ ပထမရေခဲခေတ်လောက်ကစပြီး တောင်အာဖရိကမှာ ရှေးလူတွေပေါ်ပြီး၊ ကျောက်ခဲလက်နက် စလုပ်တတ်နေပြီ။ အရင်နှစ် ၆၀၀,၀၀၀ ကလို့ ဆိုနိုင်ပါတယ်။ ကျောက်ဟောင်းခေတ် (palaeolithic ၃၉) ဖြစ်ပါတယ်။ လူတွေတိုးတက်လာပုံကို ခေတ်(age)အစဉ်လိုက်ပြောရင်၊ ကျောက်ဟောင်းခေတ်(palaeolithic age)အရင်နှစ် ခြောက်သိန်း က အရင်နှစ် ၁၂၀၀၀ (တစ်သောင်း နှစ်ထောင်)ထိ ဖြစ်တယ်။ ပြီးတော့ ကျောက်လယ်ခေတ် (mesolithic age)က အရင်နှစ် တစ်သောင်းနှစ်ထောင်က အရင်နှစ် ကိုးထောင်ထိ ဖြစ်တယ်။ ကျောက်သစ်ခေတ်(neolithic age) က အရင်နှစ် ကိုးထောင်က

အရင်နှစ် ငါးထောင်ထိဖြစ်တယ်။ နှစ်ပိုင်းပေးတာက၊ နေရာတကာ ဒီအတိုင်းပဲ ဖြစ်တယ်လို့ မပြောနိုင်ပါ။ တချို့ဒေသတွေမှာ၊ ကနေထီ ကျောက်ခေတ် (stone age)ပဲ ရှိသေးတယ်။ ကျောက်ခေတ်ကပဲ သတ္တုခေတ်ကို ချက်ချင်းမပြောင်းဘဲ၊ ကျောက်နဲ့သတ္တုပစ္စည်း တွဲသုံးတဲ့ ကျောက်ကြေးခေတ်(chalcolithic age)။ ပြီးတော့ ယဉ်ကျေးမှု(civilization)စတင်ထွန်းကားတဲ့ ကြေးခေတ်(bronze age)။ ပြီးတော့ သံခေတ်(iron age)ဆိုတဲ့ခေတ်တွေ ဖြတ်သန်းခဲ့ကြပါတယ်။

ခေတ်(age)ဆိုတဲ့ဝေါဟာရက ပါဠိ၊ ခေတ္တ။ ကိစ္စတစ်ခု အာဏာတစ်ခု ဩဇာသက်ရောက်ရာ အချိန်အပိုင်းအခြားကို ရည်ညွှန်းပါတယ်။ လူတွေသုံးစွဲတဲ့ လက်နက်ကိုလိုက်ပြီး၊ ရှေးက ခေတ်တိုးတက်ပြောင်းလဲတာ နှေးတယ်။ နောက်တော့ မြန်လာတယ်။ ပြီးတော့ ဒေသအလိုက် ပိုနှေးတာလည်းရှိတယ်။ ပြီးတော့ တစ်ဒေသမှာပေါ်ထွန်းတဲ့ အသိပညာတစ်ရပ်ကို၊ တခြားဒေသက ရယူလို့ အခြေပြောင်းလာတာလည်း ရှိတယ်။ အဲဒါတွေအကုန်လုံးကို တတ်နိုင်သမျှ အကျဉ်းချုပ်ပြီး ပြောခဲ့ပြီးပါပြီ။ ရန်ကုန်တက္ကသိုလ် သမိုင်းသင်ကြားရေးမှာ ခေတ်ပိုင်းပုံကို၊ တက္ကသိုလ်ပေါ်စက စပြီး အကျဉ်းပြောခဲ့ပြီးပါပြီ။ အခုဆက်ပြီး ပြောလိုတာက၊ ခေတ်ဟောင်းကို ခရစ်ခြောက်ရာစုနှစ်မှာ၊ အဆုံးသတ်ပါတယ်။ ခေတ်ဟောင်းအဆုံးသတ်ပုံကို ပြောပါရစေ။

အင်မတန်အားကြီးတဲ့ ရောမလက်နက်နိုင်ငံဟာ၊ အေဒီ ၃၉၅ မှာ ဧဏ္ဍိယတစ်ပင်လယ်(Adriatic sea)အလယ်ထားပြီး၊ အရှေ့ပိုင်း အနောက်ပိုင်းခွဲပြီး၊ ဧကရာဇ်တစ်ပါးစီ အုပ်ချုပ်ပါတယ်။ အရှေ့ပိုင်းအင်ပိုင်ယာကို နောက် ဗိုင်ဇ်တင် (Byzantine)အင်ပိုင်ယာလို့ ခေါ်ကြတယ်။ အနောက်ပိုင်းအင်ပိုင်ယာရဲ့ အဆိုးဝါးဆုံး အန္တရာယ်ကတော့၊ လူကြမ်း(Bhrbarians)တွေ မကြာခဏ ဝင်ရောက်တိုက်ခိုက်ကြလို့၊ ဒုက္ခအမျိုးမျိုးကြုံရတယ်။ ဝီစီဂိုသ်(Visigoths)တွေ အီတလီကို ဝင်တိုက်တယ်။ အေဒီ ၄၁၀ မှာ ရောမမြို့တော်ကိုဝင်ပြီး လုယက်နိုင်တဲ့အထိ ဖြစ်လာတယ်။ နောက်တော့ ဒီလူကြမ်းတွေ ဂေါလ်(Gaul)နယ်နဲ့ စပိန်(Spain)မှာ အခြေချပြီး နေထိုင်ကြတယ်။ အေဒီ ၄၅၀ မှာ ဟန် (Hun) ခေါင်းဆောင်အတ်တီလာ (Attila)ဟာ၊ ရောမမြို့တော်ဝင်အထိ ရောက်လာနိုင်တယ်။ ဗင်ဒဲလ်(Vandal)တွေက အေဒီ ၄၅၅ မှာ အာဖရိကမြောက်ပိုင်းကို ဝင်တယ်။ ကာသေချ် (Carthage) အထိ ရောက်တယ်။ နောက် စီစလီ(Sicily)ကတစ်ဆင့် အီတလီကို လာရောက် လုယက်ဖျက်ဆီးတယ်။ ရောမတပ်မတော်ခေါ်ရတဲ့တပ်မှ အများစုက ဂျာမန်တွေ ဖြစ်လို့၊ အေဒီ ၄၇၆ မှာ အဲဒီတပ်က ရောမ နောက်ဆုံး ဧကရာဇ် ရောမြူလပ်စ် ဩဂုတ်စ် တုလပ်စ် (Romulus Augustulus)ကို နန်းချပြီး၊ သူတို့ခေါင်းဆောင် ဩဒိုလာစာ (Odoacer)ကို နန်းတင်ခဲ့ကြတယ်။ ဩစထြိုဂိုသ် (Ostrogoths)

တွေ၊ အေဒီ ၄၉၃မှာ အီတလီကိုဝင်လာပြီး၊ ဩဒိုဗားကို နန်းချပြီး၊ သူတို့ ခေါင်းဆောင် သီအိုဒေါရစ်(Theodoric)ကို နန်းတင်လိုက်တော့၊ အနောက်ရောမ အင်ပါယာရဲ့ဇာတ်သိမ်း ဖြစ်သွားတယ်။ အရှေ့အင်ပါယာမှာတော့ ဟန် (Huns) တွေ ကို နှစ်စဉ် အခွန်ဘဏ္ဍာပေးသွင်းပြီး၊ ငါးရာစုနှစ်ကုန်ထိ ဆက်လက်တည်ရှိခဲ့ပါတယ်။ အနောက်ဥရောပကိုရောက်လာတဲ့ လူကြမ်းတွေဟာ၊ ခရစ်ခြောက်ရာစုနှစ်မှာ လွတ်လပ်တဲ့အဖိုးသားနိုင်ငံတွေ ထူထောင်ကြတယ်။ အဖိုးသားရေးဆိုတာ၊ ဥရောပမှာ အဲဒီအခါကပဲ နိုင်ငံရေးဦးတည်ချက်ကြီး ဖြစ်လာခဲ့ပါတယ်။ အရှေ့ဘက်က ဗိုင်ဇတိုင်(Byzantine) အင်ပါယာဟာ ၁၄၅၃ ထိ ဆက်လက်တည်ရှိနေခဲ့ပါတယ်။ အဲဒီတော့၊ ခေတ်ဟောင်းကနေပြီး ခေတ်လယ်ကို ဘယ်တော့ ပြောင်းသလဲ ဆိုတာ၊ ပြောဖို့ခက်တယ်။ စောစောက ပြောသလို ခရစ်ခြောက်ရာစုနှစ်လို့ပဲ အလွယ်မှတ်သင့်တယ်။

ခေတ်လယ်ကို၊ ခရစ်သာသနာ ဥရောပမှာ အခြေစိုက်တဲ့ အခါကစတယ်လို့ လွယ်လွယ်မှတ်စေချင်တယ်။ ခရစ်တော်ကို အေဒီ ၂၉ ခန့်မှာလက်ဝါးကပ် အတင်ခံရပြီးမှာ၊ ခရစ်သာသနာဟာ အနောက်ဘက်ကိုပျံလာပါတယ်။ မီလန် အမိန့်တော် (Edict of Milan) အေဒီ ၃၁၃ အရ၊ ခရစ်သာသနာဟာ တရားဝင် ရပ်တည်နိုင်ခွင့်ရခဲ့ပါတယ်။ အဲဒီအခါကစပြီး ခေတ်လယ်ဖြစ်တယ်လို့ ယူဆလိုတဲ့ ပညာရှင်တွေ ရှိတယ်။ အနောက်ဥရောပကို ဝင်ရောက်လာကြတဲ့ ဂျာမန်လူသစ်တွေကလည်း၊ ခရစ်သာသနာကို ကူးပြောင်းလာကြတော့၊ ခရစ်ယာန်ခေါင်းဆောင်တဲ့ အုပ်ချုပ်ရေးအဖွဲ့အစည်းတွေပေါ်လာပြီး၊ အုပ်စုကြီးတစ်ခုအနေနဲ့ ကြီးထွားလာတဲ့ အစ်စလမ် (Islam)ကိုခုခံဖို့ စည်းရုံးကြရတာကြောင့်၊ အားမပျက် တည်နေသလို ရှိပါတယ်။ ဒါပေမဲ့၊ ခရစ်ကိုးရာစုနှစ်မှာ မြောက်ပိုင်းသားတွေ ဥရောပကို ဝင်ရောက် တိုက်ခိုက်နေရာယူကြလို့ အစည်းအရုံးအင်အား အများကြီးဆုတ်ယုတ်ရပါတယ်။ ဥရောပမှာ နိုင်ငံအသစ်တွေပေါ်လာတယ်။ အင်္ဂလန်၊ စပိန်၊ ပြင်သစ်၊ ဩစတြီးယာ ဆိုတာတွေပါပဲ။ ဒီလိုနဲ့ ခရစ် ၁၅၀၀အထိ၊ အလယ်ခေတ်ကိုရှုပ်လွန်းလို့ အမှောင်ခေတ် (dark age) လို့တောင် ခေါ်ကြပါ သေးတယ်။ ဒီတော့၊ ဥရောပမှာ ခေတ်သစ်ဟာ ခရစ် ၁၅၀၀ ရောက်မှပေါ်တယ်။ မြန်မာနိုင်ငံမှာတော့ အင်္ဂလိပ် ရောက်တဲ့အချိန်ကစပြီး၊ ခေတ်သစ်လို့ ပြောချင်သူတွေရှိသလို၊ လွတ်လပ်ရေးရမှ ခေတ်သစ်လို့ ပြောချင်သူလည်းရှိပါတယ်။ မြန်မာ့ခေတ်သစ်ဆိုတာ ဂျပန်ခေတ်ကပဲ စတယ်လို့ပြောလည်းရတယ်။ ဒါထက် စောတယ်ဆိုရင်လည်းဖြစ်ပါတယ်။ ဘာပြုလို့လဲဆိုတော့ မြန်မာ့အဖိုးချစ်စိတ်နဲ့ မြန်မာ့ခေတ်သစ်ဟာ ခွဲမရနိုင်ဘူးလို့ ထင်ပါတယ်။

၁၁ မတ် ၁၉၉၇

နိုင်ငံခြံ (ကမ္ဘာ့အရှည်ဆုံးခြံ)

နိုင်ငံခြံအကြောင်းရေးချင်တယ်။ နိုင်ငံခြံဟာ ကမ္ဘာမှာ အရှည်ဆုံးခြံလို့ ပထဝီဝင်အရ သိရတယ်။ နိုင်ငံခြံဝှမ်းဟာ ကမ္ဘာမှာ ယဉ်ကျေးမှုအစောဆုံး စတင် ထွန်းကားတဲ့နေရာရယ်လို့ သမိုင်းအရသိရတယ်။ ပထဝီဝင်မှာ ဖော်ပြထားတဲ့ ကမ္ဘာ့မြစ်ကြီးတချို့နဲ့ မြန်မာရဲ့မြစ်တွေ အရှည်စာရင်းဇယားကို ကြည့်ရင် မြန်မာနိုင်ငံရဲ့မြစ်တွေထဲက အရှည်ဆုံးဧရာဝတီတောင် သိပ်မရှည်ဘူးဆိုတာ တွေ့မယ်။

အမည်	ဒေသ	ပိုင်း
နိုင်း (Nile)	အာဖရိက	၄၁၅၉
အယ်မဇန် (Amazon)	တောင်အမေရိက	၄၀၀၀
မစ်စစ်ပီ (Mississippi)	မြောက်အမေရိက	၃၈၉၂
အော့ဖ်အာတ်စ် (Ob-Irtish)	ဆိုင်ဘီရီယ	၂၃၀၀
ယံဒီ (Yangtze)	တရုတ်	၃၁၀၀
ကွန်ဂို (Congo)	အာဖရိက	၂၉၀၀
အမူ (Amur)	မန်ချူးရီယ	၂၇၀၄
ဟွမ် (Hwang)	တရုတ်	၂၇၀၀
လေနာ (Lena)	ဆိုင်ဘီရီယ	၂၆၄၈
မဲခေါင် (Mekong)	အရှေ့တောင်အာရှ	၂၆၀၀
နိုဂါ (Niger)	အာဖရိက	၂၆၀၀
မက်ကင်ဒီ (Mackenzie)	ကနေဒါ	၂၅၁၄
ပရန (Prana)	တောင်အမေရိက	၂၄၅၀
ယယ်နီဆေ (Yenisei)	ဆိုင်ဘီရီယ	၂၃၆၄
မာရေး (Murray)	ဩစတြေးလီယ	၂၃၁၀
ဗောလဂါ (Volga)	ဆိုင်ဘီရီယ	၂၂၉၀
မဒေရ (Madeira)	တောင်အမေရိက	၂၀၀၀

www.burmeseclassic.com

ယုကောင် (Yukon)	အလစက	၁၉၇၉
စိန်လောရင့် (St. Lawrence)	ကနေဒါ	၁၉၀၀
ပုရူစ် (Purus)	တောင်အမေရိက	၁၈၅၀
ရီအိုဂရန်ဒ (Rio Grande)	မြောက်အမေရိက	၁၈၀၀
ဆာအိုဖရန်စစ္စကို (Sao Francisoco)	တောင်အမေရိက	၁၈၀၀
သံလွင် (Thanlwin)	မြန်မာ	၁၇၅၀
၁င်နယု (Danube)	ဥရောပ	၁၇၂၅
ယုဖရေတီစ (Euphrates)	အီရတ်	၁၇၀၀
အိန္ဒု (Indus)	ပကစ်စတန်	၁၇၀၀
အော်ရင်နိုကို (Orinoco)	တောင်အမေရိက	၁၇၀၀
တိုကန်တင် (Tocantins)	တောင်အမေရိက	၁၇၀၀
ဗြဟ္မပုတ္တရာ (Brahmaputtra)	အိန္ဒိယ	၁၆၈၀
ဆာဒါရယ (Syrdarya)	ပကစ်စတန်	၁၆၈၀
စိ (Si)	တရုတ်	၁၆၅၀
နယ်လဆင် (Nelson)	ကနေဒါ	၁၆၀၀
ဇံဘီဇီ (Zambezi)	အာဖရိက	၁၆၀၀
ယူရယ် (Ural)	ရုရှ	၁၅၇၄
အမူဒါရယ (Amudarya)	ရုရှ	၁၅၅၀
ဂင်္ဂါ (Ganges)	အိန္ဒိယ	၁၅၄၀
အောလေနက် (Olenek)	ရုရှ	၁၅၀၀
ပါရာဂွေ (Paraguay)	တောင်အမေရိက	၁၅၀၀
ဧရာဝတီ (Ayeyarwady)	မြန်မာ	၁၂၅၀
ဒွန် (Don)	ရုရှ	၁၂၂၂
တိုဂရစ် (Tigris)	အီရတ်	၁၁၅၀
ချင်းတွင်း (Chindwin)	မြန်မာ	၄၅၀
မဲနမ် (Menam)	ထိုင်း	၄၀၀
ကုလားတန် (Kaladan)	မြန်မာ	၂၂၀
စစ်တောင်း (Sittaung)	မြန်မာ	၂၂၀
လေးမြို့ (Laymyo)	မြန်မာ	၁၄၀
ပဂိုး (Bago)	မြန်မာ	၁၂၀
မယူ (Mayu)	မြန်မာ	၆၀
နတ် (Naff)	မြန်မာ	၄၀

နိုင်မြစ်ကျေးဇူး

သမိုင်းလေ့လာသူတစ်ယောက်ဖြစ်ဖို့ ရန်ကုန်တက္ကသိုလ်ရောက်စနစ်မှ နိုင်မြစ်ကြီးကို အမှီပြုပြီး အီဂျစ်သမိုင်း ဘယ်လိုစခဲ့တယ်ဆိုတာ သင်ခဲ့ရဖူးတော့ အဲဒီတုန်းက သင်ခဲ့ရဖူးတာကိုပဲ တိုတိုရေးပါမယ်။

မြောက်အာဖရိက ကုန်းမြင့်ဒေသတွေ တစ်စတစ်စခန်းခြောက်လာ တော့ မုဆိုးတံငါဖြစ်တဲ့လူတွေဟာ ရေပေါတဲ့ နိုင်မြစ်ကမ်းကို ခိုဝင်လာကြတယ်။ တိရစ္ဆာန်အရိုင်းကို ခြံလှောင်ပြီးမွေးတယ်။ အလေ့ကျပေါက်တဲ့သီးနှံပင်ကို စိုက် ယူတယ်။ စိုက်ပျိုးမွေးမြူရေး စပြီး။ အရင်နှစ်ပေါင်း ၇၀၀၀ က ဆိုပါတော့။ စိုက်ပျိုးရေးစတယ်ဆိုရင် ရေလိုတယ်။ နိုင်မြစ်က တစ်နှစ်တစ်ခါရေကြီးလို့ မြစ်ရိုး တစ်လျှောက်မှာ မြေဩဇာကောင်းတဲ့မြေပြန့်ရှိပေမယ့် မိုးရွာတဲ့အရပ် မဟုတ်ဘူး။ မြစ်ရေကိုခပ်ယူပြီး မြောင်းနဲ့ စိုက်ခင်းကိုရေသွင်းရတယ်။ မြောင်းရေသောက် စိုက်ပျိုးရေးဖြစ်ပါတယ်။ မြစ်ထဲကရေကို ရေတွင်းရေငင်သလို မောင်းတံနဲ့ခပ်ပြီး မြစ်ကမ်းစောက် သုံးခိုးတစ်ခိုး ကန်(၁) ကိုဖြည့်၊ သုံးခိုးနှစ်ခိုး ကန်(၂) ကိုဖြည့်၊ ကမ်းထိပ်က ကန်(၃) ကိုဖြည့်၊ ကန်(၃) ကမြောင်းနဲ့သွယ်ပြီး စိုက်ခင်းကို ရေပို့ ပါတယ်။ အဲဒီနည်းကို ရှေးရှေးကစပြီး ခုရေစုပစ်စက်မပေါ်မီအထိ သုံးတယ်။

ရွံ့ရွံ့တွေ အများကြီးသယ်လာတဲ့ နိုင်မြစ်ရေမှတ်ဟာ နွေအခါမှာ မြင့် တက်လာပြီး ကမ်းကိုရေလျှံတယ်။ ရေလွှမ်းချိန်လည်း တော်တော်ကြာတတ်လို့ ရေကျတော့ နန်းမြေတွေ ကျကျနံ့ရစ်တယ်။ ကမ်းပေါ်မှာနန်းတင်သလို မြစ်ဝမှာ လည်း နန်းကျပြီး မြစ်ဝကျွန်းပေါ်ကြီးဖြစ်လာတယ်။ အဲဒီမြစ်ဝ ပထမမြစ်ကျဉ်း အထိ စိုက်ပျိုးမြေစတုရန်း တစ်သောင်းနှစ်ထောင်ရှိတယ်။ စောစောက ဗွက် တောနဲ့ နန်းမြေတွေကို စိုက်ပျိုးမြေဖြစ်အောင် လုပ်လာကြလို့လည်း တစ်စ တစ်စနဲ့ အဲဒီလောက်ကျယ်လာတာဖြစ်တယ်။ ထွက်ကုန်သီးနှံပေါများလာတော့ မြစ်ဝကျွန်းပေါ်ဒေသကလူတွေဟာ မြစ်ညာအရပ်က လူတွေထက် တိုးတက် ဖွံ့ဖြိုးလာတယ်။ လူစုတစ်စုစီလိုက်နာတဲ့ စည်းကမ်းကလည်း တိုးတက်ပြီး နိုင်ငံ အုပ်ချုပ်ရေးဥပဒေဖြစ်လာတယ်။ နိုင်ငံအစိုးရရယ်လို့ ဖြစ်ပေါ်လာတော့မှ တစ်နိုင်ငံလုံးအတိုင်းအတာနဲ့ ရေရရှိရေးကို စည်းစနစ်ကျကျ လုပ်ဆောင်လာ နိုင်ပါတယ်။ ခေါင်းဆောင်ကလည်း ရေခွန်ရေခ၊ မြေခွန်မြေခယူပြီး တိုင်းပြည် ငြိမ်းချမ်းသာယာအောင် အုပ်ချုပ်ကွပ်ကဲပါတယ်။ အထက်နိုင်ငံ၊ အောက်နိုင်ငံ ရယ်လို့ နှစ်နိုင်ငံရှိခဲ့တယ်။ အထက်နိုင်ငံက မြစ်ဝကြိုရံရံထိပ်က ပထမမြစ် ကျဉ်းအထိ မိုင်ငါးရာကျော်ရှိတယ်။ အဲဒီလို နှစ်နိုင်ငံရှိခဲ့တာဟာ စောစောက ပြောပြီးခဲ့သလို အရင်အနှစ် ၇၀၀၀ ကပဲ ရှိခဲ့တာပဲဖြစ်ပါတယ်။ အရင်နှစ်ပေါင်း ၆၀၀၀ လောက်ရောက်တော့ နှစ်နိုင်ငံပေါင်းပြီး ပြည်ထောင်စုဖြစ်ခဲ့ရတယ်။

ဒီပထမပြည်ထောင်စုသက်တမ်းဟာ အနှစ်ရှစ်ရာကျော်တယ်။ မင်းနေပြည်တို့ တော်က ဟေလီယိုပေါလစ် (Heliopolis - နေမြို့တော်) ဖြစ်တယ်။ ဒီခေတ်ကပဲ လူကြမ်း (barbarous) ခေတ်ကုန်ပြီး လူယဉ် (civilized)ခေတ် ရောက်ပါတယ်။ ကြေးသတ္တုလည်း အနည်းအပါးသုံးစွဲလာကြပါပြီ။ လူယဉ်ခေတ်လို့ ခေါ်ရ လောက်အောင် ဘာတွေမှာ တိုးတက်လာသလဲဆိုတာ ပြောပါမယ်။

ရှေးအခါ မုဆိုးဘဝကနေပြီး ရွာတည်၊ လယ်တည်ကြတဲ့အခါ စိုက်ပျိုး စရာ ထွန်(hoe)ရှိတယ်။ အဲဒီအခါ စိုက်ခင်းကလည်း ကျဉ်းမယ်၊ ထွန်ရှိရင် မြေကိုဆွပြီး မျိုးစေ့ချလို့ရတယ်။ ဒီလို ရှေ့ကနွားနှစ်ကောင်နဲ့ ဆွဲလို့ရအောင် ထယ် (plough)ကို တီထွင်ဖန်တီးနိုင်တယ်။ ထွန်စေ့ (hoe culture)က ထယ် စေ့ (plough culture)ကို တိုးတက်တာဟာ ကြီးကျယ်တဲ့ တိုးတက်ခြင်းတစ်ခု ဖြစ်ပါတယ်။ လူအားထက်ပိုတဲ့ အားတစ်မျိုးကိုသုံးစွဲနိုင်ပါပြီ။ စိုက်ပျိုးတဲ့ မြေ နေရာကျယ်လာမယ်။ ထွက်ကုန်သီးနှံ ပိုလာမယ်။ ဦးစွာပထမဖြစ်ထွန်းတဲ့ စိုက်ပျိုးရေးနိုင်ငံကြီး ဖြစ်ခဲ့ရပါတယ်။ စိုက်ပျိုးလို့ရတဲ့သီးနှံဟာ ပထမဆုံးပေါ်တဲ့ ရွှေ့ပြောင်းနိုင်တဲ့ဥစ္စာနေဖြစ်တယ်လို့လည်း ဆိုနိုင်ပါတယ်။ ဒီသီးနှံကိုပဲ ချေးငှား လို့ရတယ်။ အခွန်အခပေးလို့ရတယ်။ ကြေးဆပ်နိုင်တယ်။ ငွေခဲ၊ငွေပြားစတဲ့ ပိုက်ဆံပေါ်ခင်က လက်ပြောင်းလက်လွှဲလုပ်လို့ရတဲ့ ဥစ္စာဖြစ်လို့ စီးပွားရေးလုပ်ငန်း တွင်ကျယ်လာကြပါတယ်။ အုပ်ချုပ်တဲ့အစိုးရကလည်း အခွန်ပိုရလို့ ရေ ရရှိရေးစနစ်ကို ပိုပြီးကောင်းအောင် စီမံဖို့ကြိုးစားလာတယ်။ ဆည်မြောင်းနဲ့ ရေပေးရေးဟာ တစ်နိုင်လုံးကိစ္စဖြစ်လာတယ်။

စပြီးပေါ်ပေါက်လာတဲ့ ရက်နေ၊ လ၊ နှစ် မှတ်ပြက္ခဒိန်ကိုကြည့်ရင် လယ် သမားသုံးဖြစ်တယ်။ စိုက်ပျိုးရေးကိုဦးစားပေးပြီး သတ်မှတ်တယ်ဆိုတာ သိနိုင် ပါတယ်။ တစ်နှစ်ကာလကို သုံးရာသီပိုင်းပြီး ရေကြီးချိန်၊ မြေပေါ်ချိန်နဲ့ ကောက် သိမ်းချိန်လို့ အမည်ပေးထားတယ်။

တစ်ရာသီမှာ လေးလရှိတယ်။ လလို့ခေါ်တာကိုပဲ သတိပြုပါ။ တကယ် လဆန်းတဲ့ရက်က ကွယ်တဲ့အထိ တစ်လလို့ဆိုလိုတယ်။ အမေရိကမှာရှိတဲ့ အင်ဒီယန်တွေလည်း ရက်ခြောက်ဆယ်ခရီးကို နှစ်လခရီးလို့ ခုထိပြောနေကြ ပါတယ်။ လပြက္ခဒိန်ရဲ့ချွတ်ယွင်းချက်က ပထမနှစ်ဆယ့်ကိုးရက်ရှိရင် တစ်လ ခေါ်ပြီး ထပ်လာတဲ့လမှာ ရက်သုံးဆယ်ဖြစ်နေတော့ တစ်နှစ်မှာ ရက်ပေါင်း သုံးရာငါးဆယ်လေးပဲဖြစ်မယ်။ နေကိုအစွဲပြုပြီး သတ်မှတ်တဲ့နှစ်တစ်နှစ်မှာ သုံးရာခြောက်ဆယ်ငါးရက်ရှိနေတော့ အဲဒီနေပြက္ခဒိန်နဲ့ညှိဖို့ သုံးနှစ်ကြာတိုင်း တစ်လတိုးပေးနေရတယ်။ အဲဒီလိုလုပ်တဲ့လူတွေ (ဥပမာ- မြန်မာ၊ ထိုင်း) ရှိသေး တယ်။ အီဂျစ်ကလူတွေကတော့ ဟိုရှေးအခါ (ပထမပြည်ထောင်စုကာလကပဲ)

တစ်နှစ်မှာ ၃၆၅ နဲ့ ဆိုတာအထိ မသိပေမယ့် ၃၆၅ ရက်ရှိမှန်းသိလို့ တစ်လကို ရက်သုံးဆယ်၊ တစ်ဆယ့်နှစ်လ ရက် ၃၆၀၊ လိုတဲ့ ၅ ရက်ကို ရက်အား (ပွဲရက်) လုပ်လိုက်ပါတယ်။ လတိုင်း တစ်လကို ရက်သုံးဆယ်သတ်မှတ်တာဟာ သိပ်ပြီး အဆင်ပြေတယ်။ နက္ခတ္တဗေဒ (astronomy)ပညာနဲ့ ပြန်တွက်ကြည့်တော့ တစ်လ ရက်သုံးဆယ်စပြီး သတ်မှတ်ခဲ့တာ ခရစ်မပေါ်မီ ဘီစီ နှစ်ပေါင်း ၄၃၆ က ဖြစ်ပါတယ်။ တဖြည်းဖြည်း လေးနှစ်ကြာရင် ၃၆၅ ရက်အစား ၃၆၆ ရက် လုပ်ရတယ်လို့လည်း သိခဲ့ကြပါတယ်။

လကို နာမည်မမှည့်ဘဲ (မြန်မာနိုင်ငံက ပျူတွေလို) တစ်လ၊ နှစ်လ၊ သုံးလ ဆက်ပြီးမှတ်တဲ့အတွက် သုံးစွဲတဲ့အခါ သိပ်ပြီးလွယ်ကူသွားပါတယ်။ နှစ်ကိုမှတ်ရာမှာ 'သာသနာအနှစ် ၂၅၃၇ လွန်ပြီးရကား၊' 'ခရစ်နှစ် ၁၉၉၄' တွင် ဆိုသလို ကြီးကျယ်တဲ့အဖြစ်အပျက်ကစပြီး နှစ်စဉ်ဂဏန်းထိုးပြီးမခေါ်ဘဲ ရေကြီးတဲ့နှစ်၊ မီးကြီးလောင်တဲ့နှစ်၊ စစ်ကြီးပြီးသုံးတဲ့နှစ်လို့ပဲ အကြောင်းအရာ တစ်ခုချင်း ဖော်ထုတ်ပြီး နှစ်နာမည်သတ်မှတ်ဖော်ညွှန်းတဲ့အတွက် နှစ်နာမည် စာရင်းကို ကျောက်တုံးမှာရေးမှတ်ထားကြရပါတယ်။ ပလာမို (Palermo) ကျောက် တုံးအရ ၃၄၀၀ ဘီစီက ၂၇၀၀ ဘီစီထိ နှစ် ခုနှစ်ရာစာရင်းရှိတယ်။ နောက်တော့ ဘယ်ဘုရင် နန်းစံဘယ်နှနှစ်မှာလို့ပြောကြပြီး မင်းစဉ်မင်းဆက် စာရင်းကိုပဲ မှတ်တမ်းလုပ်ထားလိုက်တယ်။ မှတ်တမ်းအမျိုးမျိုးကို စာမရေးတတ်ခင်ကပဲ စပြီးသုံးခဲ့တယ်။ ဥပမာ-ရေသည်က နံရံမှာ မြေဖြူနဲ့ တုတ်ချောင်း တစ်ချောင်း ခြစ်ရင် ရေတစ်ထမ်းပေးပြီးဆိုတာမျိုးကို ဆိုလိုပါတယ်။ ချင်းအကြီးအကဲက သူ့တစ်သက်မှာ ကျားတစ်ကောင်၊ တောဝက်သုံးကောင်၊ ရန်သူကိုးယောက် သတ်ခဲ့ရတာကို ကျားရုပ်၊ ဝက်ရုပ်၊ လူရုပ် သစ်သားပြားမှာရေးပြီး ထောင်ထား တာမျိုးကို ဆိုလိုပါတယ်။ အဲဒါမျိုး မှတ်တမ်းကတော့ ပထမပြည်ထောင်စု မတိုင်မီကပဲ ရှိနေပါပြီ။

အရပ်မှတ်တမ်းထဲကအရပ်ကို အသံထွက်ဖြစ်အောင် လုပ်လာကြတဲ့ အခါကတော့ ပထမပြည်ထောင်စုခေတ်ဖြစ်တယ်။ အရပ်တစ်ခုကိုရေးပြီး ဒါကို ရေးထားရင် ပထမသတ်မှတ်ချက်က ဒီအသံပဲထွက်ပါလို့ အတိအကျ သတ် မှတ်ခြင်းပါပဲ။ ဥပမာ-ယုန်တစ်ကောင်ရေးထားတာတွေရင် 'ယု' လို့ပဲ အသံထွက်ရ မယ်။ ကောင်းကင်က ကြယ်ရေးထားရင်လည်း 'ကြယ်' လို့ပဲ အသံထွက်ရမယ်။ အဲဒီက ခုတိယအဆင့်ကိုတက်လာရင် ယုန်ရုပ်နဲ့ ကြယ်တစ်လုံးကို အနီးအစပ် ပေါင်းရေးရင် 'ယုကြည်'သည်လို့ အသံထွက်ရမယ်။ အရပ်ကို အသံထွက်ရာမှာ သုံးပြီး ပြောဆိုပြုမူတွေးခေါ်ချက်တွေကို ဖော်ပြလာကြပါတယ်။ အရပ်ဟာ အသံထွက်သင်္ကေတဖြစ်လာတယ်။ အဲဒီအခါ ပြောချင်တဲ့စကားကို အရုပ်နဲ့

ပြောလို့ရတယ်။ အသံသတ်မှတ်ထားတဲ့ အရုပ်ခြောက်ရာရှိတယ်။ အရုပ်ဟာ ဝိသုဒ္ဓိမလိုဘူး။ ရေးဆွဲဖို့လွယ်ရမယ်။ အဲဒီလိုအလွယ်ဆွဲနိုင်တဲ့ အရုပ်ဟာလည်း အရေအတွက်နည်းသွားမယ်။ နောက်ဆုံး ပထမပြည်ထောင်စုကျဆုံးတဲ့ ၃၅၀၀ ဘီစီမှာ အက္ခရာနှစ်ဆယ့်လေးလုံး ပေါ်လာပါတယ်။

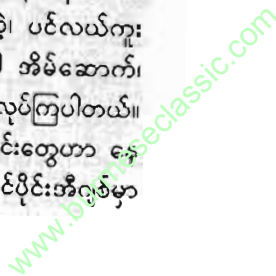
မှတ်တမ်းအစဟာ နံရံမှာရေးခြစ်တာဖြစ်မယ်။ အဲဒါက အစရပြီး ရေးခြစ်စရာ ကညစ်၊ ကန့်ကူဆံ၊ မြေဖြူ၊ ခဲတံ၊ မင်တံ ဖြစ်လာသလို၊ အီဂျစ်မှာ ပထမဆုံးရေးစရာက သစ်မြစ်ဖြစ်တယ်။ ရေးဖို့မင်ကတော့ မီးခိုးမှိုင်းနဲ့ သစ်စေ့ အရည်ဖျော် ထားပါတယ်။ ရေစပ်မှာပေါက်တဲ့ကျွတ်မျိုးက အမွှေးအမျှင်တွေ ထူပြီး စက္ကူလုပ်ပါတယ်။ ပက်ပီရပ်စ်(papyrus)ခေါ်တယ်။ သူတို့လုပ်တဲ့စက္ကူ ကိုပဲ အသင့်အတင့်ပြုပြင်ပြီး ကနေ့အထိ သုံးခွဲနေကြရပါတယ်။

လူတွေ စာရေးနည်းပညာတတ်လို့ အများကြီး တိုးတက်ပြောင်းလဲလာပါတယ်။ ကမ္ဘာစစ်ကြီးတစ်ခုပြီးဆုံးသွားလို့ ငြိမ်းချမ်းတဲ့ခေတ်ကို ဘယ်လိုထူထောင်မယ် စီစဉ်ကြတာထက်တောင်၊ အရေးပါတယ်လို့ သမိုင်းဆရာက ပြောချင်သေးတယ်။ စာရေးနည်းပညာကြောင့် စီးပွားရေးလုပ်ငန်းတွေ ကြီးပွားလာတယ်။ ပထမပြည်ထောင်စုကာလ မြှုပ်နှံခဲ့တဲ့သင်္ချိုင်းတွေမှာ နိုင်မြစ်တွင်း သွားလာနေတဲ့ ခတ်တက်အများကြီးဆွဲတဲ့လှေပုံကို မြေအိုးပေါ်မှာ ဆွဲထားတာတွေ့ပါတယ်။ ဒီလှေမျိုးဟာ လှေသမိုင်းမှာ အစောဆုံးတွေ့ရတဲ့လှေတွေပါပဲ။ မြစ်ရိုးတစ်လျှောက် တစ်မြို့နဲ့တစ်မြို့၊ ဒီကုန်တင်လှေကြီးတွေနဲ့ တွင်တွင်ကျယ်ကျယ် ရောင်းဝယ်နေကြပြီလို့ ဖော်ပြတဲ့အထောက်အထားဖြစ်ပါတယ်။ လှေပေါ်မှာ ဘယ်မြို့၊ ကလာခဲ့တယ်လို့ပြောတဲ့ အထိမ်းအမှတ်ကို လွှင့်တင်ထားတယ်။ ပထမ ပြည်ထောင်စုခေတ်က သင်္ချိုင်းတွေမှာ ဒီလိုမြို့တံဆိပ်တိုင်ပါတဲ့ လှေပုံအိုးတွေ သုံးရာကျော်တွေ့တယ်။ အဲဒီအထဲက အိုး နှစ်ရာနှစ်ဆယ့်နှစ်အိုးဟာ နိုင်မြစ်ဝကျွန်းပေါ်အနောက်ခြမ်းက မြို့တံဆိပ်တွေဖြစ်တယ်။ အကြမ်းသဘောကို ပြောရရင် အခုလိုကြီးပွားတိုးတက်တဲ့ အရောင်းအဝယ်တွေမှာ အောက်ပိုင်းအီဂျစ်က ခေါင်းဆောင်နေပါတယ်။ (မြစ်ကြီးစီးဆင်းပုံအရ ဖြစ်လာ ပြောက်ဘက်မှာရှိလို့ အောက်ပိုင်းအီဂျစ်ဆိုတာ မြောက်ပိုင်းအီဂျစ်ဖြစ်ပါတယ်။) နိုင်မြစ်ရဲ့ မြစ်ဝ ဆိုတာလည်း မြေထဲပင်လယ်မှာရှိတယ်။ မြစ်ဝနဲ့ အမောက်ခြမ်း စည်ကားတိုးတက်လို့ နောင်အခါ မဟာအလီဒဲဒါက ထင်ရှားကြီးမားတဲ့ အလီဒဲဒါဒြယ် မြို့တော်ကို အဲဒီမြစ်ဝအနောက်ခြမ်းမှာ တည်ထောင်ခဲ့တာ ဖြစ်ပါတယ်။ ရှေးခေတ်ဟောင်းက အကြီးဆုံးပင်လယ်ကူးသင်္ဘောဆိပ်မြို့ ဖြစ်ခဲ့ပါတယ်။ တကယ်တော့ မဟာအလီဒဲဒါ (၃၅၆-၃၂၃ ဘီစီ) မပေါ်မီ အရင်အနှစ်သုံးထောင်ကပဲ အီဂျစ်ထွက်ပစ္စည်းနဲ့ အီဂျစ်ယဉ်ကျေးမှုဟာ ပင်လယ်ကိုဖြတ်ကူးပြီး ကရိကျွန်း၊

အဲဒီကတစ်ဆင့် ဥရောပကို ယှံ့နှံ့နေပြီဖြစ်ပါတယ်။ ပထမပြည်ထောင်စုဟာ၊ ၄၃၀၀ဘီစီက ၃၄၀၀ဘီစီအထိ ကာလကြာ မြင့်စွာတည်ရှိပြီး၊ ပျက်စီးသွားတယ်။ တောင်နိုင်ငံ၊ မြောက်နိုင်ငံလို့ နှစ် လေးဆယ်လောက် သီးခြားရှိနေပြီး၊ မြောက်နိုင်ငံက လူစွမ်းကောင်း၊ မွဲနက်စ် (Menes)ပေါ်လာပြီး၊ တောင်နိုင်ငံကို ၃၃၆၀ ဘီစီမှာ သိမ်းယူလိုက်တာနဲ့၊ ဒုတိယပြည်ထောင်စု ပေါ်လာပြန်ပါတယ်။ ပထမပြည်ထောင်စုက ယဉ်ကျေးမှု တိုးတက်တဲ့အချိန်အဟုန်ကို ဆက်တယ်ဆိုပေမယ့်၊ အခြေခံစီးပွားရေးနောက်ခံ ပြောင်းသွားပါတယ်။ ပထမပြည်ထောင်စုမှာ၊ ထယ်ခလေ့နဲ့တစ်ပါတည်း ကောက်ပဲသီးနှံအထွက်တိုးတက်လို့၊ လူဦးရေတိုးပွားလာတယ်။ အရောင်းအဝယ် စည်ကားယှံ့နှံ့ရတယ်။ ဒုတိယပြည်ထောင်စုခေတ်မှာတော့ အစောဆုံး ကြီးကြီးကျယ်ကျယ် သတ္တုတူးဖော်ရေးကိုတွေ့ရပြီး၊ ကြေးအများဆုံးပိုင်ဆိုင်သုံးစွဲနိုင်တဲ့ နိုင်ငံအဖြစ်နဲ့ ကြီးပွားလာပါတယ်။

အီဂျစ် ပထမပြည်ထောင်စုခေတ် သင်္ချိုင်းတွေမှာ တူးဖော်ကြည့်တဲ့အခါ၊ ကြေးလက်နက် အသင့်အတင့်တွေ့ပြီဖြစ်လို့ ကျောက်ခေတ်က သတ္တုခေတ်ကို ရောက်စပြုပြီလို့ဆိုရပေမယ့်၊ အခု အီဂျစ်ဒုတိယပြည်ထောင်စုခေတ်ကို ရောက်ခါက သတ္တုခေတ်လို့သတ်မှတ်ပါတယ်။ အများအားဖြင့် စိနီး(Sinai)ကျွန်းဆွယ်က၊ တောင်တွေမှာ ဒုတိယပြည်ထောင်စုမင်းတွေစေခိုင်းလို့၊ သတ္တုတူးသမားတွေ အမြောက်အမြားရောက်လာပြီး တောင်ကိုဖောက်၊ လိုက်ရှည်တွေတူးပြီး သတ္တုယူကြတယ်။ အဲဒီနေရာဟာ အစောဆုံးတွေ့ရဖူးတဲ့ ကြေးတွင်းတွေဖြစ်တယ်။ သတ္တုရှာသူတွေက တောင်ကမ်းပါးမှာ မှတ်တမ်းရေးထွင်းခဲ့သေးတယ်။ အဲဒီမှတ်တမ်းတွေဟာလည်း သမိုင်းမှာ ရှေးအကျဆုံးမှတ်တမ်းတွေ ဖြစ်ပါတယ်။

ဒုတိယပြည်ထောင်စုက စိနီးကြေးတွင်းတူးရုံသာမက၊ မြောက်ကမ်းရိုးတန်းလိုက်ပြီး ဆာရိယ(Syria) ကမ်းက ဘစ်ဗလော့စ်(Byblos)နဲ့ ပင်လယ်ကူးအဆက်အသွယ်လုပ်တယ်။ ဒီမြို့အတွင်းမှာ သစ်တောကြီးရှိတယ်။ အီဂျစ်တွေ အလိုရှိသမျှသစ်ကို အဲဒီမြို့မှာ ဝယ်တယ်။ သစ်ကို အနေတော်ဖြတ်ပြီး၊ ဖရို (Pharoh- အိမ်ကြီး)ခေါ်တဲ့ အီဂျစ်မင်းတွေရဲ့ရေတပ်နဲ့ တင်ယူခဲ့ကြတယ်။ ဒီလို မြေထဲပင်လယ်အရှေ့တောင်ထောင့်မှာ၊ ပင်လယ်ဖြတ်ပြီး ကူးသန်းရောင်းဝယ်တာဟာလည်း၊ အမှတ်အသားနဲ့ အစောဆုံးတွေ့မြင်သိရှိရတဲ့၊ ပင်လယ်ကူးရောင်းဝယ်ရေးဖြစ်တယ်။ သစ်တွေ အီဂျစ်ကိုရောက်တဲ့အခါ အိမ်ဆောက်၊ လှေစပ်၊ လက်သမားဆရာလုပ်တတ်သမျှ ပရိဘောဂမျိုးစုံကို လုပ်ကြပါတယ်။ ဒုတိယပြည်ထောင်စုရဲ့အစပိုင်း အနှစ်လေးရာတွင်း၊ မင်းတွေဟာ နေလှမ်းမြေအုတ်နဲ့ သင်္ချိုင်းဂူကိုတည်ဆောက်လေ့ရှိတယ်။ တောင်ပိုင်းအီဂျစ်မှာ

အဲဒီသင်္ချိုင်းတစ်စု တွေ့ထားပါတယ်။ ဘုရင်မင်းတွေထားရစ်တဲ့ အဆောက်အအုံ တွေထဲမှာ၊ ဒီသင်္ချိုင်းတွေဟာ အစောဆုံးအဆောက်အအုံတွေလို့ ဆိုနိုင်ပါတယ်။ နောက် ၃၀၀၀ ဘီစီလောက်မှာ ပထမဆုံး သဲကျောက်တုံးနဲ့ဆောက်တဲ့ သင်္ချိုင်း ကို တွေ့ပါတယ်။ ဒီလို ကျောက်နဲ့ဆောက်နိုင်တာဟာ ကြေးလက်နက်နဲ့ကျောက် အုတ်ဖြတ်ယူနိုင်လို့ ဖြစ်တယ်။ ကြေးသတ္တုလက်နက်ကိရိယာကို နိုင်နိုင်နင်းနင်း သုံးစွဲနိုင်လို့၊ ကျောက်အဆောက်အအုံတွေ ပေါ်လာတာဖြစ်ပါတယ်။

ကျောက်သင်္ချိုင်း၊ ကျောက်နတ်ကွန်းတွေ ပေါ်လာတော့၊ ဒုတိယပြည် ထောင်စုသက်တမ်းဟာ အနှစ် ၄၀၀ လောက်ရှိနေပြီပေါ့။ ကျေးရွာက မြေကျည်းနဲ့ သင်္ချိုင်းထက် ကျောက်သင်္ချိုင်းထဲမှာ၊ သမိုင်းမှတ်တမ်းအများကြီး ပိုတွေ့မှာ သေ ချာတယ်။ အဲဒါကြောင့် ၃၀၀၀ ဘီစီကျော်တဲ့အခါ၊ နိုင်မြစ်ဝှမ်းကို အဖိုးတန်တဲ့ သမိုင်းစာအုပ်ကြီးလို့တင်စားပြီး ခေါ်လေ့ရှိကြပါတယ်။

သမိုင်းစာအုပ်ကြီးရဲ့ ပထမခန်းကိုကြည့်ကြစို့။ ပီရမစ်(pyramid)ကျောက် သင်္ချိုင်းထဲမှာ ဂေ့ဇဲ (Gizeh) သင်္ချိုင်းတော်ကြီးနဲ့ ဝန်းကျင်က သင်္ချိုင်း ငယ်တွေကို စတင်လေ့လာကြရပါတယ်။ သင်္ချိုင်းငယ်မှာ မင်းဆွေမင်းမျိုး၊ ရာကြီးထူးကြီး တွေကို သင်္ဂြိုဟ်ထားပါတယ်။ တစ်ပတ်လှည့်ကြည့်ရင် အီဂျစ်အုပ်ချုပ်ရေးအဖွဲ့ လူစုံတွေ့မယ်။ အသက်ထင်ရှားရှိစဉ်က ညီလာခံဝင်သလို၊ အလောင်းညီလာခံလို့ ဆိုနိုင်ပါတယ်။ ဆွေတော်မျိုးတော်သင်္ချိုင်းဟာ အီဂျစ်အုပ်ချုပ်ရေးစနစ်ကို နား လည်သဘောပေါက်အောင် ခင်းကျင်းပြသထားသလို တွေ့ရပါတယ်။ အုပ် ချုပ်ရေးစနစ်အပြင် တခြားသိစရာမှတ်စရာလည်း တွေ့မယ်။ ပထမသတ်ပြု စရာက ကိုးကွယ်ယုံကြည်မှုဖြစ်တယ်။ လူသေတာ နောက်တစ်ဘဝကူးတာ ဖြစ်တယ်လို့ ယုံကြည်တယ်။ ဘဝဟောင်းခန္ဓာကိုယ်မပျက်အောင် ထိန်းနိုင်မှ ဘဝသစ်မှာ ခန္ဓာကိုယ်နဲ့ ပြည့်စုံမယ်။ အဟောင်းတုန်းကစည်းစိမ်နဲ့ နေသလို နေရမယ်လို့ယုံတယ်။ အဲဒါကြောင့် အလောင်းကောင်ကို မပျက်အောင် ဂူသွင်း ရမယ်။ ဂူမသွင်းခင် ဆေးစည်းရမယ်။ ပြီးမှ တွင်းနက်နက်ထဲမှာ ကျောက်အုတ် အခင်း အကာ အဖုံးနဲ့ ဝှက်ခဲ့ကြပါတယ်။

သင်္ချိုင်းမှာ တွေ့တဲ့မှတ်တမ်းတွေထဲက ရှေးအီဂျစ်နိုင်ငံသားတွေ ကိုးကွယ်တဲ့ နတ်မင်းတွေအများထဲက အရေးပါဆုံးနတ်မင်းနှစ်ပါးကိုပဲ တွေ့တယ်။ မိုးသား တိမ်တိုက်ကင်းတဲ့ အီဂျစ်ကောင်းကင်မှာ အားရပါးရတောက်ပနေတဲ့ နေနတ်ကို ပူဇော်ဖို့၊ ခမ်းနားတင့်တယ်တဲ့ ကျောင်းတော်တွေကို သူတို့ဆောက်ခဲ့တယ်။ ပီရမစ်ဟာ နေမင်းရဲ့တံဆိပ်လက္ခဏာဆိုလည်း ဖြစ်တယ်။ သူတို့ဘာသာစကားနဲ့ နေမင်းကို ရေ(Re)လို့ ခေါ်တယ်။ နောက် ထင်ရှားကြီးကျယ်တဲ့ နတ်တစ်ပါးက သိကြတဲ့အတိုင်း နိုင်မြစ်ကြီးဖြစ်တယ်။ နေရောင်ထဲမှာ တလျှပ်လျှပ် တဖိတ်ဖိတ်

တောက်နေတဲ့ ရေစီးယဉ်ကြောကိုကြည့်ရတာ အီဂျစ်တွေ သိပ်နှစ်သက်ကြည့်နူး မယ် ထင်ပါတယ်။ မြစ်ကြီးကျေးဇူးနဲ့ မြေဩဇာသိပ်ကောင်းတဲ့ ကမ်းနှစ်ဖက်က မြေကြီးပေါ်မှာ ဖြစ်ထွန်းနိုင်တဲ့ စိမ်းစိမ်းလန်းလန်း သီးပင်၊ပွင့်ပင်တွေဟာ သူတို့ အသက်ဖြစ်ပါတယ်။ ရေမြေခုံပေါက်ရောက်တဲ့ အပင်မှန်သမျှရဲ့အရှင်သခင်က ဩစရိ(Osiris)နတ် ဖြစ်ပါတယ်။ ရာသီပြောင်းတိုင်း ပျောက်လိုက်ပေါ်လိုက်၊ အပြီးသေဆုံး ပျောက်ကွယ်သွားပြီလို့မရှိတဲ့ နတ်လို့လည်း ယူဆကြတယ်။

အဲဒါကြောင့် လူဟာ ဒီဘဝသေရင် နောက်တစ်ဘဝမှာမွေးမယ်။ အခု ဘဝမှာ နတ်မင်းစောင့်ရှောက်သလို သူ့အလောင်းကို သဲကန္တာရအစပ်မှာ မြှုပ် ထားတဲ့သင်္ချိုင်းမှာလည်း စောင့်ရှောက်ပေးဦးမှာပဲလို့ ယုံတယ်။ အီဂျစ်တွေယုံတဲ့ နတ်မင်းအများစုကို သူတို့က တီရစ္စာန်နဲ့ အမှတ်အသားထားပြီး ကိုးကွယ်ပသပူ ဇော်ကြတယ်။ မူလသဘောထားကိုမသိကြလို့ နောင်အခါ အီဂျစ်တွေ တီရစ္စာန်ကို ရှိခိုးတယ်လို့ ထင်ကြတယ်။ (ဥပမာ-နေမင်းကို ဒေါင်းနဲ့ မှတ်သားခဲ့တာကို နောက်တော့ ဒေါင်းကိုရှိခိုးတယ်လို့ ပြောကြတာမျိုးဖြစ်ပါတယ်။) အီဂျစ်မှာ နေမင်းကိုရည်ညွှန်းပြီး အလယ်စက်ဝိုင်းကို မြေဟောက်နှစ်ကောင်နဲ့ သိန်းငှက် တောင်ပံနှစ်လက်နဲ့ ရေးဆွဲတယ်။

ဂဇဲပီရမစ်(Gizeh pyramid)ကို လေ့လာရင် အီဂျစ်ကိုးကွယ်ယုံကြည်မှု အပြင် တခြားအကြောင်းတွေလည်း သိနိုင်ပါတယ်။ အီဂျစ်လက်မှုပညာသည် တွေ ကြေးလက်နက်သုံးနေပြီဖြစ်တာကို ဖော်ပြခဲ့ပြီးပါပြီ။ ဂဇဲပီရမစ်ဟာ ဒီလက် နက်တွေနဲ့ ဘယ်လောက်အရာရောက်အောင် တီထွင်ဆောက်လုပ်နိုင်ကြောင်းကို သက်သေပြထားပါပြီ။ အခုမြင်နေရတဲ့ပီရမစ်ကို တည်ဆောက်သူတွေရဲ့အထက် လေးငါးခြောက်ဆက်လောက်က လူတွေသေလို့ သဲကန္တာရအစပ်မှာ ကျင်းတူး ပြီး၊ ကျောက်လက်နက်တစ်ခုနှစ်ခုအတူ အလောင်းကို တစောင်း ခွေခွေလေး မြှုပ်ထားတာတွေတဲ့အခါ၊ အခုလူတွေနဲ့ ပညာစွမ်းကွာလှချည်လားလို့ အံ့ဩ မယ်ဆိုလည်း အံ့ဩစရာပါပဲ။ ကျောက်အဆောက်အအုံကို နိုင်နိုင်နင်းနင်း ဆောက်တတ်တာကတော့ မြန်တယ်။ ကျောက်သုံးရာက ကြေးသုံးဖို့ ပြောင်းလဲ တာကတော့ မမြန်ပါဘူး။ စိနီး(Sinai)မှာ ကြေး စတွေ့တာနဲ့ ပီရမစ်ဆောက်ချိန် ကြားကာလဟာ နှစ်ပေါင်းနှစ်ထောင်ကျော်ရှိတယ်။ ပြီးတော့ ပီရမစ်ဆောက် ချိန်အထက် အနှစ်တစ်ရာတွင်းမှာပဲ ရှင်ဘုရင့်သင်္ချိုင်းကို နေလှမ်းမြေအုတ်နဲ့ ဆောက်ပေးနေကြသေးတယ်။ အဲဒီအခါက သင်္ချိုင်းဟာ မြေတွင်းပတ်လည်ကို အုတ်စီပြီး၊ အပေါ်က သစ်သားအဖိုး မိုးထားတာပဲ ဖြစ်ပါတယ်။ အဲဒီအပေါ်က သဲနဲ့ကျောက်ခဲရောပြီး ကုန်းမို့လုပ်ထားရင် ပြီးတာပဲ။ ကျောက် စသုံးတော့ ထုံးကျောက်ကို မြေအုတ်နေရာမှာသုံးတာပဲ ကွာခြားပါတယ်။ အဲဒါမျိုးဟာ

မြေအောက်ခန်းပဲဖြစ်တယ်။ အဆောက်အအုံလို့တောင် ခေါ်နိုင်စရာမရှိပါ။ နောက် အဆောက်အအုံကို မြေပေါ်မှပေါ်လာတော့လည်း မြေအောက်ကဲ့ပဲ သုံးပါတယ်။ ဗိသုကာဆရာ အမ်ဟိုတက်(Imhotep)က ဘုရင် ဇောဆာ (Zoser) အတွက် ကျောက်အဆောက်အအုံကို ၂၉၄၀ ဘီစီမှာ ဆောက်တော့မှ ပထမဦးဆုံးကျောက်နဲ့ဆောက်တဲ့တိုက် ပေါ်လာပါတယ်။ ကမ္ဘာမှာ အဲဒီတိုက်ဟာရှေးအကျဆုံးကျောက်တိုက် ဖြစ်ပါတယ်။ ရှင်ဘုရင့်အတွက် အဆောက်အအုံကို ဝိုင်းပြီး ကျောက်သင်္ချိုင်းငယ်နှစ်ခုလည်း ဆောက်ပါတယ်။ ထုံးကျောက်လက်ရာ အကောင်းတွေဖြစ်ပြီး၊ မျက်နှာစာက ကျောက်တိုင်သွယ်သွယ်လေးတွေစီပြီး ထောင်ထားပုံက၊ နောင်အနှစ် ၂၅၀၀ လောက်မှာပေါ်လာတဲ့ ဂရိနတ်ကွန်း မျက်နှာစာကျောက်တိုက်လုံးသေးမျိုး ဖြစ်နေတယ်။ ဒီလိုပုံသဏ္ဍာန်ကို စထွင်တဲ့ ပညာရှင်ကို တိုင်းပြည်နိုင်ငံကြီးတွေ အောင်နိုင်တဲ့သူရဲကောင်းတွေထက် ပိုပြီး ချီးကျူးသင့်ပါတယ်။

အင်ဟိုတက် ဆောက်တဲ့ အဆောက်အအုံက တစ်ဆင့် ထက်တစ်ဆင့် ငယ်သွားတဲ့ လေးထောင့်ပစ္စယာ(terrace)ခြောက်ဆင့်ထပ်ပဲ ဖြစ်ပါတယ်။ အခု ပြောတဲ့ ပစ္စယာဆောက်တဲ့ ၂၉၄၀ ဘီစီက စပြီး၊ တိုးတက်မှုမြန်တယ်။ ၂၈၈၅ ဘီစီရောက်တော့ ဂရိပီရမစ် ဆောက်ကြပါတယ်။ ပီရမစ်ဆောက်ထားတဲ့ အောက်ခံမြေဟာ တစ်ဆယ့်သုံးဧကရှိတယ်။ ထုံးကျောက်အတုံး ၂,၃၀၀,၀၀၀ (နှစ်သန်းသုံးသိန်း) သုံးတယ်။ ကျောက်တစ်တုံးစီဟာ နှစ်တန်ခွဲလောက်လေးတယ်။ ပီရမစ်အနားတစ်ဖက်ဟာ ၇၅၆ ပေ ရှည်တယ်။ မူလအမြင့်က ပေ ၅၀၀ နီးနီး ရှိတယ်။ လူတစ်သိန်းကို အနှစ်နှစ်ဆယ်ခိုင်းရမယ်လို့လည်း ခန့်မှန်းကြပါတယ်။

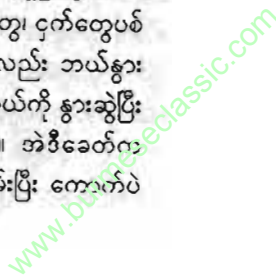
လက်ငင်းအကျိုးစီးပွားလုံးဝမပြနိုင်ဘဲ လူတစ်သိန်းကျော်ကို အနှစ်နှစ်ဆယ်ခိုင်းထားတဲ့ မင်းရဲဘုန်းတန်ခိုးကို အံ့မဆုံးနိုင်ဘူး။ လူတွေက အဲဒီမင်းကြီးကို ဖရိုလို့ခေါ်တယ်။ အခုလိုကြီးကျယ်တဲ့ ဒုတိယပြည်ထောင်စုကာလကို ဒါကြောင့် ဖရိုခေတ်လို့ ခေါ်လေ့ရှိကြပါတယ်။

ဖရိုဘုပ်ချုပ်ရေးမှာ အရာရှိနှစ်မျိုးထားတယ်။ မင်းကြီးအနီးအပါးမှာ အစေအပါးခံသူတွေက ဗဟိုအမှုထမ်းရဲ့အမိန့်ကို နယ်ကတစ်ဆင့် နာခံမှတ်သားပြီး ဆောင်ရွက်ပေးရတဲ့ နယ်အမှုထမ်းတွေဖြစ်ပါတယ်။ နယ်အမှုထမ်းက အခွန်ကောက်ရတယ်။ တရားသူကြီးလုပ်ရတယ်။ အိဂျစ်လက်စွဲဥပဒေရှိဖူးပါတယ်။ အခု ရှာမရပါ။ အခွန်က လူတွေပေးတဲ့အခါ ထွက်ကုန်သီးနှံအတိုင်းပဲ ပေးပါတယ်။ ပိုက်ဆံမပေါ်သေးဘူး။ ဒါကြောင့် မင်းကြီးရဲ့စပါးကျို ကုန်လှောင်ရုံ တိရစ္ဆာန်ခြံဆိုတာတွေ နေရာအနှံ့မှာ အစုလိုက်အစုလိုက်ရှိပါတယ်။ ရာနဲ့ချီပြီး စာရင်းမရေးမှတ်တဲ့စာရေးတွေဟာ စက္ကူနဲ့မင်တံသုံးပြီး နေ့စဉ် စာရင်းရေးမှတ်

တွက်ချက်နေကြရတယ်။ အခွန်ပေးသူ အမည်၊ နေရပ်စာရင်း၊ ပေးသွင်းပစ္စည်း မည်မျှ၊ အခွန်ပြေစာ ဆိုတာတွေကို အခုအခါမှာလို့ပဲ ရေးပေးနေကြရပါတယ်။ ဥရောပမှာ ဒီလိုလုပ်ရတာကို ဥရောပဧကရာဇ်နိုင်ငံ(Roman Empire)ထွန်းကား ချိန်ရောက်မှ တွေ့ရပါတယ်။

မင်းနေပြည်ဆိုတာက နန်းတော်နဲ့ဝန်းကျင်ဥယျာဉ်တော်ကြီး၊ ဗဟိုအမှု ထမ်းတို့အိမ်၊ ဘဏ္ဍာတော်တိုက်၊ စာရေးအစေခံတို့နေထိုင်ရာနဲ့ပဲ မြို့ကြီးဖြစ် သွားပါပြီ။ ဂရိတောင်ဘက် အတော်လှမ်းတဲ့နေရာမှာ ဖြစ်ပါတယ်။ မမ်ဖစ် (Memphis)ခေါ်တယ်။ မြို့တွင်းအဆောက်အအုံတွေ အားလုံးကိုတော့ ကျောက် အုတ်မသုံးဘဲ နေလှမ်းအုတ်နဲ့ သစ်သားပဲ သုံးစွဲဆောက်လုပ်ခဲ့ကြလို့၊ အခုဘာ တစ်ခုမှ ပြစရာအဟောင်းပစ္စည်း မကျန်တော့ပါ။ ပီရမစ် အကြီးအငယ်ဖြစ်တဲ့ လူသေမြို့တော်ကတော့ ကျောက်နဲ့ဆောက်လို့ အများကြီးကျန်ရစ်နေပါသေး တယ်။ လူသေမြို့မှတစ်ဖက်တွေကိုလေ့လာပြီး တစ်ရာဆယ်နှစ်အတွင်း အိဂျစ် မင်းဆက်၊ နိုင်ငံနဲ့လူသမိုင်းကို အများကြီးဖော်ထုတ်နိုင်ခဲ့ကြပါတယ်။ တခြား သင်္ချိုင်းအုပ်စုတွေက ရှာဖွေတွေ့ရှိချက်နဲ့ ပေါင်းလိုက်တဲ့အခါ အနှစ်ငါးရာကျော် သမိုင်းဖြစ်လာပါတယ်။ ဂရိတောင်ဘက်ကို မိုင်ခြောက်ဆယ်လောက် မပြတ်တဲ့ သင်္ချိုင်းတန်းမှာ ၃၀၀၀ ဘီစီတစ်ဝက်က ၂၇၀၀ ဘီစီ တစ်ဝက်ထိ စိုးမိုးအုပ်ချုပ် သွားတဲ့မင်းတွေရဲ့သင်္ချိုင်းတွေကို တွေ့မယ်။ အဲဒီသင်္ချိုင်းတွေကရတဲ့သမိုင်းဟာ အိဂျစ်ယဉ်ကျေးမှုသမိုင်းပဲ ဖြစ်ပါတယ်။

လူတို့ နေ့စဉ်နေထိုင်စားသောက် လုပ်ကိုင်ပုံကို ပီရမစ်အတွင်း သင်္ချိုင်း နံရံတွေမှာ အရုပ်နဲ့ ရေးဆွဲဖော်ပြထားတာတွေ့ရပါတယ်။ အကြောင်းအရာ ပြည့်စုံလှပါတယ်။ တကယ့်လူစည်ကားတဲ့မြို့တွင်းမှာ လမ်းလျှောက်သွားရင်း လူမျိုးစုံ အလုပ်ကိုယ်စီနဲ့ ပြောဆိုလှုပ်ရှားနေကြတာကို တွေ့မြင်ရသလို၊ သင်္ချိုင်း နံရံတွေကိုလှည့်ကြည့်ရင် တွေ့ပါမယ်။ သင်္ချိုင်းတွင်းမှာပဲ နတ်ပူဇော်ပြီး ဆုတောင်း ဆုယူလုပ်တဲ့အဆောင် သီးခြားရှိနေလို့ သေပြီးသူတွေလည်း၊ ဒီကို နေ့စဉ်လာပြီး ဝတ်ပြုနေကြဦးမှာလားလို့ ထင်ရပါတယ်။ အဆောင်ထဲမှာလည်း သင်္ချိုင်းမြှုပ်နှံ စဉ်က အိန္ဒိယတွေ့တွေနဲ့ စားစရာတွေ ထည့်ပေးလိုက်ကြလို့ သူတို့အသက်ရှင်စဉ် ထားလို့၊ သခင်က ဘယ်လိုပုံသဏ္ဍာန်၊ ကျွန်က ဘယ်လိုပုံသဏ္ဍာန်ရှိပြီး စိုက်ခင်း မှာ ဘာတွေစိုက်တယ်၊ တောလိုက်သွားတဲ့အခါ ဘယ်သတ္တဝါတွေ၊ ငှက်တွေပစ် ခတ်ကြတယ်လို့လည်း သိနိုင်ပါတယ်။ တိရစ္ဆာန်အယဉ်ဖြစ်ရင်လည်း ဘယ်နွား က ခိုင်းနွား၊ ဘယ်နွားက နို့ညှစ်နွားမလို့ မြင်ရုံနဲ့သိနိုင်တယ်။ ထယ်ကို နွားဆွဲပြီး ယာထွန်တာလည်း တွေ့ပါတယ်။ မြင်းကို တွေ့မှာမဟုတ်ပါ။ အဲဒီခေတ်က မြင်းယဉ်မရှိသေးပါ။ ဝန်တင်လား ရှိပါတယ်။ ကောက်ရိတ်သိမ်းပြီး ကောက်ပဲ

သီးနှံကို လားနဲ့ အသယ်အပွဲလုပ်ရပါတယ်။ ဒီသတ္တဝါက မရှိမဖြစ် အားကိုးရတယ်။ ကျွန်ုပ်ရုပ်တွေက အရွယ်ငယ်တယ်။ အရှင်သခင်ကို ကြီးကြီးဆွဲထားတယ်။ ကျွန်တွေ အလုပ်ခွင်မှာလာပြီး စစ်ဆေးကြီးကြပ်တဲ့ပုံကို တွေ့ပါတယ်။ ကြေးပန်းတိမ်ဆရာ အလုပ်လုပ်ပုံကိုလည်း တွေ့ပါတယ်။ ကြေးသတ္တုအသုံးကို တွေ့ခဲ့တာ အရင်အနှစ်နှစ်ထောင်ကဖြစ်လို့ ကြေးတူးဖော်ရှာဖွေပုံတော့ တွေ့ရမယ် မဟုတ်ပါ။ သစ်ခွဲဖို့ ကြေးလွှာကို အလွန်တော်တဲ့ဆရာမှ လုပ်တတ်မှာဖြစ်ပါတယ်။ ငါးပေ၊ခြောက်ပေရှည်တဲ့ကြေးလွှာနဲ့ သစ်ခွဲ၊ ကြေးဆောက်နဲ့ သစ်ကိုအကော့၊ အခုံး၊ အခေါင်းထွင်း၊ ကြေးစူးနဲ့ အပေါက်ဖောက်ပြီး ထမ်းစင်တွေ၊ ထိုင်ခုံတွေ လုပ်ကြပါတယ်။ ကျောက်တုံးကိုလည်း လွှာနဲ့ပုံ လိုတဲ့အရွယ်ရအောင် ဖြတ်ပါတယ်။ ပေ ၁၃၀၀ (တစ်မိုင်ရဲ့ လေးချိုးတစ်ချိုးလောက်)ရှိတဲ့ ကြေးရေသွယ်ပိုက်ကို ပီရမစ်နတ်ကွန်းဆောင်မှာ ထည့်ထားတာ တွေ့ရပါတယ်။

ကျောက်သွေးဆရာ အလုပ်လုပ်ပုံကိုလည်း တွေ့တယ်။ ကျောက်အမာစားကို ရေသောက်ခွက်လုပ်တယ်။ စေခိုင်းတဲ့သူကောင်းက ခွက်ကိုကိုင်ကြည့်ပြီး အံ့ဩနှစ်သက်ပုံတွေတွေ့တော့၊ ခွက်ရဲ့ဘေးနံရံကို ပါးအောင်ထွင်းနိုင်လို့ အလင်းရောင်ကိုမြင်ရလို့ ချီးမွမ်းနေပုံပေါ်တယ်။ ပုတီးစေ့ငယ်ကလေးတွေကို လှအောင်သွေးပြီး ကျောက်စီရွှေခွက်လုပ်တယ်။ အပေါက်ဖောက်ပြီး ပုတီးသီကုံးတယ်။ ရွှေပန်းတိမ်ဆရာရဲ့အလုပ်ခွင်မှာ ဆရာ၊ လက်ထောက်နဲ့တပည့်တွေ ရွှေကို နန်းဆွဲ၊ အပြားခတ်၊ ပုံသွင်း၊ ဂဟေဆက်နဲ့ အလုပ်လုပ်နေကြပုံ သူတို့လက်ရာကို လူသေမှာဆင်ပြင်ထားတာနဲ့ တိုက်ဆိုင်ကြည့်တဲ့အခါ၊ အခုခေတ် ကျော်ပေ ဆိုတဲ့ပန်းတိမ်ဆရာတောင် သူတို့ကိုသာအောင်လုပ်နိုင်မယ် မထင်ပါ။

အိုးထိန်းစက်နဲ့ အလုပ်များနေတဲ့ အိုးထိန်းကိုလည်းတွေ့ပါတယ်။ အိုးကို မီးညှိအောင် အိုးဖို့နဲ့ဖုတ်ဖို့ ပြင်ဆင်နေတာလည်း တွေ့တယ်။ အိုးကို စဉ်းသုတ်တဲ့ပညာကိုတတ်တာ နှစ်ပေါင်းရာထောင်ရှိလောက်ပြီ။ ခုဆို စဉ်ရည်သုတ်လိမ်းတာအပြင် ရောင်စုံဖန်ပန်းအိုး၊ ဖန်ခွက်တွေလုပ်ပြီး နိုင်ငံခြားကိုပါ တင်ပို့ရောင်းချနေကြပါပြီ။

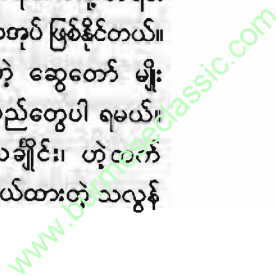
ရက်ကန်းစင်ရုပ်ပုံကိုလည်း ကြည့်ပါ။ ဖျင်ချောမယ်၊ အဆင်အသွေးလှမယ်လို့ မှန်းစရာမလိုပါ။ ရှင်ဘုရင်အလောင်းကို ထုပ်တဲ့ပိတ်တွေ အကောင်းပကတိ နီးနီး လေ့လာစရာကျန်ပါသေးတယ်။ လက်ခတ်စင်ဖြစ်လို့ ပိတ်မကြမ်းပါ။ ခေတ်စက်ရက်ကန်းထက်ပိုပြီး ပိတ်ချောပိတ်ကောင်းထွက်ပါတယ်။ နံရံမှာ အလှချိတ်ဆွဲဖို့ ကောဇော၊ အဖိုးဥယျာဉ်မှာသုံးဖို့ နေကာတွေလည်း ထီးသုံးနန်းသုံး အဆင့်မီပါတယ်။

နိုင်မြစ် ဝွက်တောမှာပေါက်တဲ့ ကျွဲပင်တစ်မျိုးကို စက္ကူလုပ်ဖို့ ခုတ်ယူနေကြပုံကို တွေ့ပါတယ်။ ဝါးကို နွီးထိုးသလိုဖျာပြီး တစ်မျှင်နှုတ်တစ်မျှင် ဆက်ပြီး

ဖြန့်ပါတယ်။ မြီးတော့ ပြန်နှစ်ခုကိုထပ်တဲ့အခါ ရေးစရာစက္ကူဖြစ်တယ်။ အဲဒီစက္ကူလိပ်အစည်းတွေကို သင်္ဘောတင်ပြီး ဆီရိယာနဲ့ ဥရောပကိုပို့တယ်။ အီဂျစ်ဟာ ဒီလိုနဲ့ နှစ်ပေါင်းသုံးထောင်လောက် ကမ္ဘာသုံးစက္ကူထုတ်လုပ်ရာဌာန ဖြစ်ခဲ့ပါတယ်။

လက်သမားဆရာတွေက သစ်သားဗီရိုကအစ ပင်လယ်ကူးသင်္ဘောအထိ တည်ဆောက်နေကြတယ်။ မင်းစိုးရာဇာထိုင်ခုံ၊ ထမ်းစင်၊ သလွန်ဆိုတာ တွေလည်း လုပ်ကြတယ်။ ပုံသစ်ပုံဆန်း နူးညံ့အိစက်လှပ ကျက်သရေရှိအောင် ရွှေငွေကုပ်တယ်။ ဆင်စွယ်၊ သစ်နက် မြှုပ်တယ်။ သားရေဖုံကပ်တယ်။ အိမ်ထောင်ပရိဘောဂလုပ်သူတွေ လက်မလည်ကြရသလို လှေသင်္ဘောစပ်တဲ့လူတွေဟာ ပုရွက်တွေ စားစရာအတုံးကြီးကြီးကို ပိုင်းအံ့ဆွဲနေယူပုံမျိုး ကိုင်တွယ်တွန်းမြှောက်နေတာ တွေ့ပါတယ်။ မြစ်တွင်းလှေနဲ့ ပင်လယ်ကူးသင်္ဘောနှစ်မျိုးစလုံး လုပ်နေကြပါတယ်။ မြစ်တွင်းလှေတွေ အလုပ်ရှုပ်နေကြတာ ပထမ ပြည်ထောင်စုခေတ်ကပဲ ဖြစ်ပါတယ်။ ခုတော့ ဈေးတင်ဖို့ကုန်ပစ္စည်းပို့ရသလို ဘုရင့်ဘဏ္ဍာတော်ကျိုကိုသွင်းဖို့လည်း ပို့ရပါတယ်။ ဖိနပ်ချုပ်သူ ပြင်သူက အခကို မုန့်ဖုတ်သူ ဆီက မုန့်ယူနေပုံ၊ လက်သမားဆရာရဲ့ဇနီးက တံငါကို သေတ္တာငယ်ပေးပြီး ငါးယူနေပုံ၊ ဆီမွေးခရားငယ်ကို ဘယဆေးသည်ဆီက မြေအင် အသစ်နှစ်လုံးနဲ့ လဲယူနေတဲ့ အိုးထိန်းသည်မယားပုံတွေကို တွေ့တော့၊ သူတို့မှာ ပိုက်ဆံမပေါ်သေးပါလားလို့ သတိပြုမိပါတယ်။ သာမန်အရပ်သူ အရပ်သားတော့ ဒီလိုပဲ ကုန်ဖလှယ်ကြမယ်။ နန်းတော် အိမ်တော်နဲ့ လက်ကားဆိုင်တွေ၊ ပွဲရုံတွေမှာတော့ ရွှေခွက်၊ ငွေခွက်၊ ကြေးကွင်းကို သတ်မှတ်တဲ့အလေးချိန်နဲ့ စံမီအောင် အရည်အသွေးညှိပြီး လုပ်ထားမယ်။ ဒါတွေနဲ့ပဲ ကုန်ဖိုးပေးမယ်။ အဲဒီခွက်တွေက နောက်တော့ ပိုက်ဆံဖြစ်လာလိမ့်မယ်လို့ မှန်းဆရပါတယ်။

သင်္ချိုင်းတွင်းမှာ နတ်ကွန်းနံရံပေါ်က ဈေးရှုခင်းမှာ လူလွတ်တွေပါသလို ကျွန်တွေလည်း တွေ့မယ်။ ကျွန်အများစုဟာ လယ်ထဲမှာပဲ အလုပ်လုပ်နေကြတာတွေ့ရပါတယ်။ မင်းစိုးရာဇာနဲ့ သိပ်ချမ်းသာသူတွေက မြေရှင်ပါ။ လယ်ပိုင်ယာပိုင်နဲ့ ကိုယ့်ဘာသာ တစ်နိုင်စိုက်ပျိုးသူမရှိတော့ဘူး ထင်ပါတယ်။ သင်္ချိုင်းတွေကလည်း ထင်ရှားသူတွေရဲ့သင်္ချိုင်းပဲဖြစ်လို့ အညတရတွေအကြောင်း မသိရပါ။ ထင်ရှားသူတွေကတော့ သင်္ချိုင်းများ မည်သူဖြစ်ကြောင်း ရေးထားလို့ စာရင်းကောက်ယူရင် အရင်အနှစ်ငါးထောင်က လုပ်ငန်းရှင်လမ်းညွှန်စာတုပ် ဖြစ်နိုင်တယ်။ ဂဇပီရမစ်ကိုပြန်သွားပြီးကြည့်ရင် ရှင်ဘုရင်အပါးမှာခစားရတဲ့ ဆွေတော် မျိုးတော်၊ မယ်တော်၊ မိဖုရား၊ မျှူးကြီး မတ်ကြီး၊ အရာရှိကြီး နာမည်တွေပါ ရမယ်။ သူတို့ရဲ့ပုံတူလည်းတွေ့မယ်။ ကူးဖူး(Khufu)မယ်တော်သင်္ချိုင်း၊ ဟဲ့ဇက်ဟာရက်စ် (Hetep-Heres)မိဖုရားသင်္ချိုင်းမှာ ကျောက်မျက်စိဖြယ်ထားတဲ့ သလွန်

ညောင်စောင်းတွေ တွေ့မယ်။ နန်းတော်တွင်းမှာ ဖိတ်ဖိတ်တောက်နေတဲ့ အသုံးအဆောင်တွေကို မှန်းကြည့်လို့ရပါတယ်။ သူတို့ နောက် အနှစ် တစ်ထောင့် ငါးရာကြာတော့သေတဲ့ ဘုရင် တွက်တင့်ခမ္ဘန်(Tutenkhamon)သင်္ချိုင်းက ပရိဘောဂ အသုံးအဆောင်တွေနဲ့ယှဉ်ပြီး လက်ရာတိုးတက်ဆန်းပြားလာပုံကိုလည်း တိုက်ဆိုင်ပြီး ကြည့်နိုင်ပါသေးတယ်။

နန်းတွင်းသားတွေကိုလည်း ကြည့်ပါ။ ထမ်းစင်နဲ့ လယ်ယာမှာ အလုပ်လုပ်သူတွေကိုသွားပြီး စစ်ဆေးဟန်၊ အတိုင်၊အဖောက်တေးဆိုရင်း ထမ်းစင် ထမ်းသူတို့က အိမ်ပြန်ရောက်တော့ တေးကိုရပ်ပြီး၊ အိမ်ရှေ့သာယာတဲ့ဥယျာဉ်မှာ ခေတ္တနားဖို့ သခင်ကိုချထားခဲ့ဟန်၊ သူတို့ဆိုခဲ့တဲ့တေးကို ဂုန်ရံမှာ ရေးထားသေးလို့ ဘာကိုဆိုလာကြမယ်ဆိုတာလည်း သိရပါတယ်။ အိမ်သူဇနီးက ခရီးကြိုဆိုဟန်၊ လင်ယောက်ျားမြောက်စားလို့ ရှိသမျှစည်းစိမ်ကို ခင်ပွန်းသည်နဲ့ထပ်တူ ပိုင်ဆိုင်သူဖြစ်တယ်။ ဥယျာဉ်ဟာလည်း သူတို့ပျော်စံရာနတ်နန်း ဖြစ်ပါတယ်။ ဒီဥယျာဉ်မှာပဲ အပန်းဖြေရင်း မိတ်သင်္ဂဟကိုစဉ်ခံမယ်၊ ကြွေကစားမယ်။ ချစ်သူဇနီးမှုတ်တဲ့ ပြေသံခတ်တဲ့စောင်းသံကို နားထောင်မယ်။ ဖျော်ဖြေဖို့ခေါ်ထားတဲ့ ကချေသည်တို့ နဲ့ နှောင်းပျော့ပျောင်းတဲ့ယိမ်းအကကို ကြည့်မယ်။ သစ်ပင်တွေ အုပ်ဆင်းနေတဲ့ရေကန်မှာ သားငယ်သမီးငယ်မြူးတူးဟန်၊ အိမ်မွေးမွောက်ငယ်ကို စဟန်၊ မျောက်ငယ်ကကြောက်ပြီး ဖခင်ရဲ့ဆင်စွယ်ခြေတပ်ထိုင်ခဲ့အောက်လာပြီးခိုဟန်၊ အဲဒီပုံတွေကြောင့် နှစ်ပေါင်းထောင်သောင်းမက လူ့ရိုင်းလူကြမ်းဘဝက သားမယားခြွေရဲသင်းပင်းနဲ့ ယဉ်ကျေးဖွယ်ရာတဲ့ လူ့ဘဝ လူ့စည်းစိမ်ကို ခံစားကြရပုံကို ခုလိုပြန်ပြောနိုင်တာဖြစ်ပါတယ်။

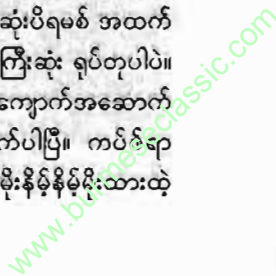
မြို့စားကြီးဟာ သူ လက်သပ်မွေးထားတဲ့ အမဲလိုက်ခွေး ခေါင်းပေါ်ကို လက်တစ်ဖက်တင်ပြီး၊ နောက်လက်တစ်ဖက်နဲ့ ဥယျာဉ်များကို ခေါ်တယ်။ ပြီးတော့ 'ရွက်စားသင်္ဘောမုန်လာကို ငါ စားကြည့်မယ်၊ ခူးစမ်းလို့ ခိုင်းနေပါတယ်။ သူ့အိမ်ကြီးကိုလည်း ကြည့်ပါ။ ခန့်ညားကြီးကျယ်တယ်။ နေလှမ်းအုတ်နဲ့ သစ်သားအိမ်ပါပဲ။ ခန်းဖွင့်ကျယ်တယ်။ လေသန့်အဝင်ကောင်းတယ်။ ဇာပြတင်းများများ ထည့်ထားတယ်။ ရာသီဥတုနဲ့ လိုက်ဖက်ပါတယ်။ အိမ်ခန်းနဲ့ရံဆိုတာကလည်း ရောင်စုံခန်းဆီးဆွဲဖို့တောင်ပဲဖြစ်တယ်။ လေထန်တဲ့ သဲဖုန်တိုင်းတိုက်တဲ့အခါပဲ ဒီခန်းဆီးကိုသုံးမှာပါ။ ဒါကြောင့်လည်း အိမ်ဟာ သာယာပြန်ပြန်တယ်။ အနုပညာဆန်တယ်။ ဝန်းကျင်အလှကို အီဂျစ်နိုင်ငံခြားသားတွေ ခံစားလိုတယ်။ ခံစားတတ်တယ်ဆိုတာ သိနိုင်ပါတယ်။ သူတို့သုံးဆောင်သမျှ ပစ္စည်းကိုလည်း တတ်နိုင်သလောက် အလှဆင်ထားတယ်။ မြို့စားကြီးရဲ့ထမ်းစားခန်းကိုလည်း ဝင်ကြည့်ပါ။ ဇွန်းလက်တံဟာ ကြာရိုးကြာပွင့်ပုံသဏ္ဍာန်ထူထားတယ်။ ကြာပန်း

ပုံ ပိုင်ခွက်ထဲက ဝိုင်ရည်ဟာလည်း အရောင်လဲ့လဲ့ထွက်နေတယ်။ ထိုင်ခုံခြေကိုလည်း ဆင်စွယ်နဲ့ခြံသေ့ခြေထုထားတယ်။ ညောင်စောင်းခြေကိုလည်း ဒီလိုပဲ ဆင်စွယ်နဲ့ နွားလားခြေထောက်ပုံ ထုထားပါတယ်။ မျက်နှာကြက်ကို အပြာနုဆေး ခံပြီး၊ ကြယ်တာရာနက်ပုံဆွဲထားတယ်။ တိုင်ကြီးတွေကို ထမ်းလုံးတိုင်ပုံလုပ်ထားတယ်။ ထိပ်မှာ ထန်းရွက်ဝိုင်းတွေစုပြီး အဝိုင်းလုံးကြီးလုပ်ထားတယ်။ တချို့တိုင်ကို ကြာရိုးကြာပွင့်နဲ့ခပ်နွဲ့နွဲ့ ကောင်းကင်ပြာနဲ့ကြယ်တွေကို ထောက်ထားပုံမျိုး ဟန်ဆောင်နေတယ်။ ချိုးငှက်နဲ့ လိပ်ပြာတွေ ပျံဝဲနေပုံလည်း နံရံမှာ တချို့ ကောင်းကင်မှာတချို့ တွေ့မယ်။ ခြေနင်းတဲ့ကြမ်းမှာ ကော်ဇောရှိတယ်။ မြက်နှစ်မီးစိမ်း ပတ်လည်ဝိုင်းတဲ့ရေကန်ထဲမှာ ကန်စွန်းနွယ်တွေ၊ မှော်တွေ၊ ငါးတွေ မြင်နိုင်တယ်။ ရေကန်ကမ်းစပ်မှာ နွားရိုင်းက ချိုသွေးပုံပါတယ်။ ငှက်တွေကလည်း ပျံကြ၊ ကြူပင်ညှတ်အောင် နားကြ၊ တောကြောင်က ငှက်သိုက်ကိုဝင်ပြီး ဥခိုးပုံလည်းရှိတယ်။ နဲ့ကောင်ကြီးကြီးတွေလည်း အပင်တွေကြားမှာ အထင်းသားမြင်နေရသလို ဖားကောင်ကြီးတွေလည်း ပင်ခြေမှာခိုကပ်နေတာ တွေ့ပါတယ်။

အီဂျစ်အမျိုးသားပန်းချီပန်းပုဆရာအကျော်အမော်တွေကို လှပဆန်းကြယ်တဲ့အရောင်တွေနဲ့ မင်းစိုးရာဇာတွေရဲ့ပုံတူကို နံရံပြည့်ရေးဆွဲစေခဲ့တယ်။ နံရံထောင့်တစ်နေရာမှာ ပန်းချီဆရာက သူ့ပုံတူကိုတောင် ရေးထည့်ခဲ့သေးတယ်။ ဆရာနဲ့ လုပ်ဖော်ကိုင်ဖက်တွေနဲ့အတူ စားကောင်းသောက်ဖွယ်တွေကို စားနေကြတဲ့ပုံဖြစ်ပါတယ်။ အဲဒီအခါတုန်းက နံရံပြားပြားပေါ်မှာ အလုံးသဏ္ဍာန်နဲ့ အနံအလျား ထု ရှိတဲ့ပစ္စည်းကို သရုပ်ပေါ်အောင်ဆွဲပြဖို့ ခက်နေဟန်တူတယ်။ တိရစ္ဆာန်ရုပ်ဆွဲရရင်တော့ အင်မတန်လက်ရာမြောက်တဲ့ပုံကို ရမယ်။ ပိုးမွှားကိုလည်း လက်ခြေအနေအထားမှန် ရမယ်။ ဒါပေမဲ့ ဝတ္ထုပစ္စည်း အနီးအဝေးခွဲပုံကိုတော့ မလုပ်တတ်ဘူး။

ပုံတူပန်းပုထုတဲ့အခါ သိပ်တော်တယ်။ သစ်သားရုပ်တု၊ ကျောက်ရုပ်တု အားလုံးပဲ ဆေးခြယ်တယ်။ မျက်လုံးကို ကျောက်သလင်းတပ်ထားလို့ အခုအထိပဲ ဝင်းနေသေးတယ်။ ရှင်းရှင်းပြောတော့ နောက်ဘယ်ခေတ်အခါမှာမှ သူတို့ရဲ့ ပုံတူပန်းပုလက်ရာကို မမီပါ။ ဖရိုပုံတူကို သင်္ချိုင်းထားဖို့ လုပ်သလို သင်္ချိုင်းထိပ်က အင်မတန်ကြီးမားတဲ့ လူခေါင်းခြံသေ့ကိုယ်နဲ့ စဖင့်စကြီးရဲ့ခေါင်းဟာ ဘုရင်ကပ်ဖရာ (Khafre)ရဲ့ပုံတူ ဖြစ်ပါတယ်။ ဂဇဲ့ရဲ့ ဒုတိယအကြီးဆုံးပိရမစ် အထက်ကကျောက်ဆောင်မှာ ထုထားတယ်။ ပုံတူရုပ်တုတကာမှာ အကြီးဆုံး ရုပ်တုပါပဲ။

ဗီသုကာဆရာ အမ်ဟိုတက်ဆောက်တဲ့ ပထမဆုံး ကျောက်အဆောက်အအုံအကြောင်း ပြောခဲ့ပြီးပါပြီ။ အခု ဒုတိယအဆင့်ရောက်ပါပြီ။ ကပ်ဖရာစဖင့်စ အောက်က ချိုင့်ဝှမ်းမှာရှိတဲ့ နတ်ကွန်းခန်းမကို အမိုးနိမ့်နိမ့်ထားထဲ့

ပြတင်းပေါက်စောင်းတွေနဲ့ အလင်းရောင်ပေးထားပါတယ်။ အဲဒီပြတင်းကို လည်ပေါ်ပြတင်း (clerestory) ခေါ်ပါတယ်။ ဒီလိုပြတင်းပေါက်ကို အီဂျစ်မှာ စပိတီထွင်သုံးစွဲရာက ဂရိနဲ့ ရောမက ယူသုံးတယ်။ နောက် ခရစ်ကျောင်းတော် တွေမှာ သုံးစွဲလေ့ရှိတာကို တွေ့ရပါတယ်။ ကပ်ဖ်ရာ ခန်းမဟာ တိုင်ကြီးတွေနဲ့ ကြီးကျယ်ခန်းနားတယ်။ နောက် နှစ်တစ်ရာလောက်ရှိတော့ (နှစ်ဆယ့်ရှစ် ရာစု နှစ် ဘီစီ) မှာ ကြီးကျယ်ခန်းနားတာထက် နွဲ့နှောင်းယဉ်ကျေးတာကို ပိုပြီးနှစ် သက်လာကြတယ်။ လေးထောင့်တိုင်ကြီးအစား တိုင်လုံးသွယ်တန်တန်ကို အလှ ဆင်ပြီး အသုံးပြုလာကြပါတယ်။ အဆောက်အအုံရှေ့မှာ တိုင်ငယ်လုံးသွယ် တွေကို အစီလိုက်တန်းထားတာကို အဆန်းအသစ်အနေနဲ့ ဗိသုကာသမိုင်းမှာ တွေ့လာကြရပါတယ်။

အီဂျစ်မှာ တီထွင်အသုံးပြုလို့ နှစ်သက်စရာအဆောက်အအုံပုံစံဖြစ် ပေါ်လာရင် မြေထဲပင်လယ်ကိုဖြတ်ပြီး ဒီပုံစံဟာ ဥရောပကိုရောက်တယ်။ ကုန်း လမ်းက အနောက်အာရှကိုရောက်တယ်။ ရှေးအကျဆုံးယဉ်ကျေးတဲ့ဥရောပနဲ့ အာရှနိုင်ငံတွေကို ကုန်သွယ်ကြရင်း ရောက်ရှိလာကြတာ အနောက်အာရှမှာ လည်း အံ့ဩစရာကောင်းလောက်အောင် ယဉ်ကျေးမှုပျံ့နှံ့တိုးပွားလာတာကို တွေ့ကြရပါတယ်။ အီဂျစ်နဲ့ အာရှ အပြန်အလှန်ရောင်းဝယ်ကြရင်း ဓလေ့ထုံးစံ အသုံးအဆောင်တွေလည်း ပျံ့နှံ့တယ်။ နိုင်မြစ်ဝအနောက်ခြမ်းနဲ့ ကရက်(Crete) ဆက်ဆံရေးမှာလည်း ဒီသဘောရှိပါတယ်။ ရာစုနှစ်ပေါင်းများစွာ ကြာအောင် အီဂျစ်ဖရိုတွေဟာ ဒီပင်လယ်ရပ်ခြားရောင်းဝယ်ရေးကို အားပေးခဲ့တာ တွေ့ရပါ တယ်။ စီနီး ကြေးအစားသတ္တုအရှာလွတ်သလို ဖရိုတွေဟာ နိုင်မြစ်ဖျားဒေသ ဖြစ်တဲ့ စုဒန် (Sudan) ကို ဝန်တင်လားတွေနဲ့ အဆက်အသွယ်လုပ်ပြီး သစ်မည်း (ebony)၊ ဆင်စွယ်၊ ဩစထရစ် (ostrich) ငှက်တောင်နဲ့ သစ်စေးတွေကို သယ် ယူစေပါတယ်။ ဒီဝန်တင်လားအဖွဲ့ခေါင်းဆောင်တွေဟာ အတွင်း အာဖရိကကို ကြိုးစားဝင်ရောက်ပြီး လေ့လာတဲ့ ရှေးအကျဆုံးနေရာသစ် ရှာဖွေသူများဖြစ် တယ်။ ပထမမြစ်ကျဉ်းမှာ သူတို့ရဲ့သင်္ချိုင်းနံရံမှာ သူတို့လူရိုင်းတွေနဲ့ တွေ့ဆုံရပုံ၊ စွန့်စားသွားလာရင်း သေဆုံးရပုံတွေကို စိတ်ပါဝင်စားစရာပုံတွေ ရေးဆွဲထားခဲ့ တာကို တွေ့တယ်။ စုဒန်ဘက်ကရတဲ့ပစ္စည်းများကို ပင်လယ်နီတောင်ဖျားရှိ ပန် (Punt) ကို သင်္ဘောလွှတ်ပြီး သယ်ယူတာလည်း ရှိပါတယ်။

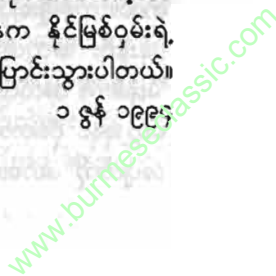
ပိရမစ်ခေတ် အီဂျစ်နဲ့ကျောက်ခေတ်ဥရောပ အဆက်အသွယ်လုပ်ကြလို့ ခေတ်ပြိုင်ဖြစ်ပေမယ့် တစ်ဒေသက နောက်တစ်ဒေသထက် ညံ့ပုံ (သို့မဟုတ်) ဥရောပထက် နိုင်မြစ်ဝှမ်းသားတို့သာပုံကို နှိုင်းယှဉ်စရာ တွေ့မြင်ကြရပါတယ်။ အီဂျစ်မှာ အထူးသဖြင့် ၃၀၀၀ ဘီစီကျော်လာတဲ့အခါ လူတွေဟာ ယဉ်ကျေး

နေပြီလို့ သိရပါတယ်။ သူကောင်းမျိုးတွေဟာလည်း ပိုပြီးချမ်းသာကြွယ်ဝပြီး ဩဇာအာဏာရှိလာလို့ ဖရိုတွေ တန်ခိုးကျဆင်းပြီး ၂၄၅၀ ဘီစီအလွန်မှာ ဖရိုအုပ်ချုပ်ရေးပျက်စီးခဲ့တယ်။ ဖရိုခေတ်က အနှစ်ငါးရာဟာ လူကြမ်းဘဝက လူယဉ်ဘဝကို စတင်ကူးပြောင်းအောင်မြင်ခဲ့တဲ့ကာလ ဖြစ်ပါတယ်။

အရိုင်း၊ အကြမ်း၊ အယဉ် သုံးမျိုးမှာ အယဉ်ဖြစ်လာဖို့ အခြေခံအချက်ကြီး နှစ်ချက် ရှိပါတယ်။ ပထမအချက်က စိုက်ပျိုးရေး အကြီးအကျယ်ဖြစ်ထွန်းခြင်းနဲ့ ဒုတိယ သတ္တုအမြောက်အမြား ရှာဖွေတွေ့ရှိခြင်းဖြစ်တယ်။ သတ္တုရှာထွက်ဖို့ကို အင်မတန်တန်ခိုးကြီးတဲ့မင်းကသာ စီစဉ်စေခိုင်းနိုင်တာဖြစ်တယ်။ မင်း တန်ခိုး တိုးတက်ဖို့က စိုက်ခင်းမြေဧရိယာကျယ်ပြန့်ပြီး ထွက်ကုန်သီးနှံ များပြားလာဖို့ လိုတယ်။ လယ်မြေကျယ်ကျယ်ကို စိုက်ပျိုးဖို့ပြင်ဆင်တဲ့အခါ ထယ်ရှိဖို့ လိုတယ်။ စိုက်ခင်းဖြစ်လာပြန်တော့ ရေအလုံအလောက်ရဖို့ ဆည်မြောင်းစနစ်ကို နိုင်ငံတစ် ဝှန်းလုံးမှာ ကျေးဇူးရှိအောင်သုံးနိုင်ကြဖို့ အစိုးရက စီမံပေးနိုင်ဖို့လိုပါတယ်။ အစိုးရ စီမံရေး သွက်လက်သေချာအောင်မြင်ဖို့ စာရေးနည်းပညာနဲ့ တောင်သူပြုစုဒီန လိုတယ်။ အဲဒါတွေအားလုံးဟာ ယဉ်ကျေးမှုခရီးလမ်းစဉ် ဖြစ်တယ်။

လက်ငင်းတိုးတက်ရေးတွေရဲ့အခြေခံကို ပိုပြီးပြည့်စုံအောင် သိလိုရင် ကျောက်ခေတ်အထိ ဆုတ်ကြည့်ပါ။ ကျောက်ခေတ်က မုဆိုးတွေဟာ နိုင်မြစ် ဝှမ်းကို သားကောင်မပေါရင် လာနေကြမှာမဟုတ်ဘူး။ သားကောင်ကို ယဉ် အောင်မွေးနိုင်တဲ့အခါရောက်တော့မှ စားစရာထုတ်လုပ်နိုင်ပြီ ယူဆရမှာဖြစ် တယ်။ နိုင်မြစ်ဝှမ်းမှာ သားကောင်ပေါများလာရတာကလည်း ဆာဟာရ ခန်း ခြောက်လှိုက်လှိုက်ဖြစ်တယ်။ နိုင်မြစ်ဝှမ်းရောက်တော့ မုဆိုးတွေက သားကောင်ကို လျှိုမြောင်ထဲမောင်းသွင်းပြီး လှောင်ထားလို့လွယ်တယ်။ မြေထဲပင်လယ်ပတ်လည် မှာ ကျောက်ခေတ်ဦး အရိုင်း ဘဝက နေပြီး ဝန်းကျင်အခြေအနေပြောင်းလဲလို့ လူနေမှုလည်းပြောင်းတယ်။ နိုင်မြစ်ဝှမ်းမှာ တိုးတက်ရေးမြန်ဖို့ အခြေအနေက တခြားဒေသတွေထက် ပိုပြီးအဆင်ပြေလို့ သူက ယဉ်ကျေးမှုအဆင့်ကို ခေတ် ပြိုင်အခြားဒေသတွေမှာထက် ပိုစောပြီး ရောက်ခဲ့ရတာဖြစ်ပါတယ်။

နိုင်မြစ်ရဲ့ကျေးဇူးကြောင့် အီဂျစ်တိုးတက်ကြီးပွားရေးသမိုင်း ပဒေသ ရာဇ်ခေတ်နဲ့ လက်နက်နိုင်ငံတော်ခေတ်ဆိုပြီး နောက်ထပ်နှစ်ပိုင်း ဆက်လေ့လာ ပါမှ ပြည့်စုံမှာဖြစ်ပါတယ်။ လေ့လာရမယ့်ဗဟိုအရပ်ဌာနက နိုင်မြစ်ဝှမ်းရဲ့ မြစ်ဝပိုင်း(မြောက်ဘက်)က မြစ်ညာပိုင်း(တောင်ဘက်) ကို ပြောင်းသွားပါတယ်။

ဖတ်စာအုပ်သမိုင်း

ရှေးမြန်မာစနစ်နဲ့ စာသင်ပေးနေတာက၊ ၁၉ ရာစုနှစ်ရဲ့ ပထမ နှစ်အစိတ် လွန်တဲ့အခါ။ အင်္ဂလိပ်စနစ်နဲ့သင်ကြားချင်တော့ ဖတ်စာအုပ်ဟာ ပေါင်းကူးတံတား ဖြစ်တယ်။ ဒီဖတ်စာအုပ်ကိုပဲ စနစ်ဟောင်းကိုဖြိုခွင်းတဲ့ လက်နက်အဖြစ်နဲ့ သုံးတယ်။ ဘာပြု လို့လဲဆိုတော့၊ ရှေးစနစ်မှာ ဖတ်စာအုပ်ရယ်လို့ မရှိဘူး။ သင်ပုန်း ကြီးရပြီးရင်၊ ပရိတ်ကြီးပဲ တစ်ပုဒ်စီအရွတ်ခိုင်း အကျက်ခိုင်းတော့ တာပဲ။ အဲဒါကနေပြီး၊ ဗုဒ္ဓစာပေထဲက အဆင့်ဆင့်မြင့်တဲ့ သင် ခန်းစာတွေ၊ ပေးသွားတော့တယ်။ အင်္ဂလိပ်ယူလာတဲ့ အနောက် နိုင်ငံစနစ်ကတော့၊ ဖတ်စာအုပ်ကိုသုံးပြီး စာရေးနည်း စာဖတ် နည်းကိုသင်တယ်။ အဲဒီအခါ၊ ကလေးငယ်ရဲ့အသက်ကိုလိုက်ပြီး စကားလုံးလွယ်ရတယ်။ ဝါကျဖွဲ့ပုံရိုးရတယ်။ ပြီးတော့၊ ဒီအရွယ် မှာ ဒီအကြောင်းတော့သိသင့်ပြီဆိုတဲ့၊ ဗဟုသုတကိုလည်း ပေး တယ်။ တစ်မျိုးပြောတော့ စာရေးစာဖတ်သင်တဲ့နေရာမှာ၊ သင် ပုန်းကြီး အလွတ်ကျက်နေတာထက် နေ့စဉ်မြင်တွေ့နေရတဲ့ 'မီးနီမီးဝါ၊ အလီလီအလာလာ၊ ဆရာမိဘ' ဆိုတာတွေကို၊ စာနဲ့ တွေ့ရရင် ပိုကောင်းမယ်ဆိုတဲ့သဘောနဲ့၊ ပတ်ဝန်းကျင် အဖြစ် အပျက်ကို ဖတ်စာအုပ်ထဲမှာရေးထည့်ပေးထားတယ်။ အဲဒါက

တစ်ဆင့်တက်ပြီး၊ ရှေးလူကြီးသူမဆုံးမတဲ့စကားကို ပုံပြင်နဲ့တစ်မျိုး၊ လင်္ကာနဲ့တစ်မျိုး၊ စကားပြေနဲ့တစ်မျိုး ရေးထည့်ပေးထားပါသေးတယ်။ အဲဒါအပြင် ခေတ်ရဲ့အခြေ အနေကိုအကဲခတ်နိုင်အောင်၊ ကိုယ့်ပြည်တွင်းမှာ မြို့ကြီးပြကြီးတွေ ကြီးကျယ် စည်ကားပြီး ရောင်းခင်းဝယ်ခင်းတိုးတက်ပုံ၊ ကျေးလက်တောရွာမှာ သာယာ ငြိမ်းအေးပြီး ဖျော်စရာကောင်းပုံ၊ ဝတ္ထုပစ္စည်းထုတ်လုပ်သုံးစွဲပုံ၊ ကောက်ပဲသီးနှံ စိုက်ပျိုးစားသောက်ပုံ၊ ပြည်ပ တခြားနိုင်ငံတွေမှာ တိုးတက်ကြီးပွားနေပုံ၊ ပြည် ထောင်ချင်းချင်း ဆက်သွယ်အကျိုးဖြစ်ထွန်းပုံဆိုတာတွေကို၊ ရေးထည့်ထား တယ်။ အနာဂတ်မျှော်မှန်းချက်လည်း ထည့်ပေးလိုက်သေးတယ်။ စာဖတ်နေတဲ့ ကလေးဟာ၊ ဝါထိုးကြီးလာရင် ဒါမျိုးလုပ်မယ်ဆိုတဲ့စိတ် ဝင်စားလာအောင်၊ ကမ္ဘာ မှာကြီးကျယ်ထင်ရှားတဲ့ ပုဂ္ဂိုလ်ကြီးတွေ၊ ကိုယ့်ပြည်က အများလေးစားတဲ့ ခေါင်း ဆောင်ကြီးတွေရဲ့အတ္ထုပ္ပတ္တိတွေကို ဖတ်ရင်၊ ဒီစိတ်ဖြစ်တယ်လို့ သိလေတော့ ဒီလိုအတ္ထုပ္ပတ္တိလည်း အနည်းအပါးထည့်ပေးထားတယ်။ မြန်မာနိုင်ငံမှာလို လောကဓာတ်ပညာအကြောင်း အခုမှမှစပြီး ပြောရဆိုရတဲ့အခါ၊ စာသင်သား ကလေးငယ်ကို သိပ္ပံပညာအကြောင်း တစ်စိတ်တစ်ပိုင်းသင်ပေးဦးမှပဲလို့ယူဆပြီ။ နောင်အခါ စာသင်ကျောင်းတွေမှာ အထွေထွေသိပ္ပံလို့ခေါ်တဲ့ ပညာရပ်ကို၊ ဖတ် စာအုပ်ထဲမှာ ဒုတိယပိုင်းဆိုပြီး၊ ထည့်ပေးထားတယ်။

အခု ပြောပြီးတာတွေ နည်းနည်းစီပြန်ပြောရရင်၊ ဖတ်စာအုပ်ဆိုတာ အင်္ဂလိပ်ရောက်မှပေါ်တာ ဖြစ်တယ်။ ကလေးငယ်ရဲ့အသက်လိုက်ပြီး စကားလုံး ငယ်ငယ်၊ ဝါကျတိုတိုကနေပြီး တဖြည်းဖြည်းခက်လာတဲ့ စာရေးနည်း၊ စာဖတ် နည်းကိုသင်တဲ့စာအုပ် ဖြစ်တယ်။ ဒီလိုသင်တဲ့အခါ စိတ်ပါဝင်စားစရာဖြစ် အောင်၊ ကလေးရဲ့အသက်ကိုလိုက်ပြီး သိသင့်သိထိုက်တဲ့ဗဟုသုတ ပေးသွား တယ်။ ရှေးလူကြီးသူမဆုံးမစကားလည်း ပါမယ်။ ပတ်ဝန်းကျင်လေ့လာရေး ပါမယ်။ အနာဂတ်ကြီးပွားတိုးတက်ရေးကို မျှော်ကိုးတဲ့အကြောင်းအချက်လည်း ပါမယ်။ တိုင်းပြည်အုပ်ချုပ်နေတဲ့အစိုးရက လူငယ်တွေကိုသွင်းပေးချင်တဲ့ စိတ် ဓာတ်တစ်မျိုးမျိုးကိုလည်း၊ ဖတ်စာအုပ်ကနေပြီး သွင်းလိုက်ပါတယ်။ အစိုးရ ဝါဒ ဖြန့်လက်နက်တစ်ခုဆိုရင် ငြင်းမရပါဘူး။

ဖတ်စာအုပ် စုကြည့်ပါတယ်။ ဖတ်စာအုပ်စာရင်း လုပ်ကြည့်ပါတယ်။ မိတ်ဆွေအများက ဖတ်စာအုပ်အဟောင်းလေးတွေ ပို့ပေးပါတယ်။ အစိုးရပုံနှိပ် တိုက် စာအုပ်ကြော်ငြာတွေ၊ အစိုးရဂေဇက်ပါ စာအုပ်စာရင်းတွေ၊ ပညာရေး ဌာန နှစ်ချုပ်အစီရင်ခံစာတွေထဲမှာလည်း၊ ပြဋ္ဌာန်းတဲ့ဖတ်စာအုပ်အကြောင်း ပါတယ်။ ဗြိတိသျှပြတိုက် မြန်မာစာအုပ် ကတ်တလောက်ထဲမှာလည်း ဖတ် စာအုပ်နာမည်တချို့ တွေ့တယ်။ လန်ဒန်မှာရှိတဲ့အိန္ဒိယရုံး (အခု ဓနသဟာယ

ဆက်ဆံရေးရာ)စာကြည့်တိုက်၊ မြန်မာစာအုပ် ကက်တလော့က်ထဲကလည်း ဖတ်စာအုပ်နာမည်တချို့ရတယ်။ ဒီလိုနဲ့ပဲ အားလုံးစုံတဲ့စာရင်းရရှိလို့ မပြောနိုင်တောင်၊ အတော်များများပြည့်စုံတဲ့စာရင်းကို ရပါတယ်။ ဥပမာ၊ ဝန်ရှင်တော်မင်းကြီး အာသာဖယ်ရာရဲ့ ၂၆ ဒီဇင်ဘာ ၁၈၆၄ နေ့စွဲနဲ့ အိန္ဒိယပြည်ထဲရေးဌာနကို အစီရင်ခံတဲ့စာထဲမှာ...

အင်္ဂလိပ် မြန်မာနိုင်ငံသားတွေဟာ၊ အင်္ဂလိပ်အစိုးရကို (မှုခင်းဖမ်းတဲ့) ပုလိပ်၊ အခွန်ခံတဲ့အရာရှိ၊ (ထောင်ချတဲ့)တရားသူကြီးလို့ သိထားတာကလွဲပြီး၊ တခြား (အရည်အသွေးတွေကို) သိပ်မသိဘူး။ သူတို့နိုင်ငံမှာ အရင်ကြုံဖူးတဲ့ အာဏာပိုင်တွေထက်တော့၊ အင်္ဂလိပ်အာဏာပိုင်ဟာ စည်းစနစ်ကျပြီး ဖိစီးနှိပ်စက်တဲ့သဘော ကင်းတယ်လို့တော့ သိကြပါပြီ။ မြန်မာလိုပြောတတ်တဲ့ ဥရောပသားက နည်းရတဲ့အထဲ၊ အတွင်းပိုင်းကျတဲ့နေရာတွေကို အရောက်အပေါက် မရှိသလောက် နည်းကြလေတော့၊ တောင်သူလယ်သမား ကျေးတောသား အများဟာ၊ အင်္ဂလိပ်အာဏာပိုင်တွေက ငါတို့ကို ပညာသင်ပေးချင်တယ်၊ ယဉ်ကျေးမှုအဆင့်မြင့်လာအောင် ကူညီချင်တယ်လို့ ၊ မသိကြတော့ဘူးပေါ့။ ဒီလိုရည်ရွယ်ချက်ရှိတာကို သိအောင် ဘယ်လိုလုပ်ကြမလဲ။ သဘောပေါက်အောင် ဘယ်လိုပြောမလဲ။ သဘောကျလက်ခံလာအောင် ဘယ်လိုသွေးဆောင်ရမလဲ၊ အဲဒီလုပ်ငန်းက အခြေခံပါပဲ။ ဒီအခြေခံပစ္စည်း မပါရင်၊ ဘာလုပ်လုပ် အလကားဖြစ်မှာပဲ။ တကယ်ထိရောက်မယ့် နည်းတစ်နည်းပဲ မြင်တယ်။ ခရိုင်တစ်ခုစီမှာ ကျကျနနထိန်းသိမ်းအုပ်ချုပ်နိုင်တဲ့၊ ဗဟိုကျောင်းတစ်ကျောင်းစီ ဖွင့်ဖို့ပါပဲ။ ဒီလိုကျောင်းမျိုးက အသိပညာလည်း ပြန့်မယ်။ အားကျလာအောင်လည်း ဆွဲဆောင်နိုင်မယ်။ အင်္ဂလိပ်အာဏာပိုင်ဟာ၊ ကျေးတော်မျိုးကျွန်တော်မျိုးတွေကို၊ ပညာသင်ပေးလိုစိတ်ရှိကြောင်းလည်း ထင်ရှားလာမယ်။ ဒီကျောင်းမျိုး၊ ခရိုင်တိုင်း ပြိုင်တူဖွင့်လိုက်ဖို့တော့ မလွယ်ပေဘူး။ ရည်ချင်းပြည့်ဆရာက လိုသလောက်ရဖို့ ခက်မယ်။ ကျောင်းတွေဟာ သိပ်မကြီးနိုင်သေးဘူး၊ (ကျောင်းအုပ်ကို တစ်လ ၄၀၀ ပေးပြီး၊ လက်ထောက် ၃၊ ၄ ယောက်နဲ့ အခု မော်လမြိုင်က ကျောင်းမျိုး)ကို ပထမဆင့်အမျိုးအစား၊ (ကျောင်းအုပ်ကို တစ်လ ၄၅၀ ပေးပြီး၊ လက်ထောက် ၃၊ ၄ ယောက်နဲ့ အခု စစ်တွေက ကျောင်းမျိုး)ကို ဒုတိယအဆင့်အမျိုးအစားထားပြီး၊ ပထမအမျိုးကို ပုသိမ်မှာ ဖွင့်ပေးလိုက်တယ်။ နောက် ပြည်မှာဖွင့်သင့်လည်း ဖွင့်တာပေါ့။ ဒုတိယအမျိုးကို တောင်ငူ၊ ဟင်္သာတ၊ မြန်အောင်၊ ထားဝယ်မှာ ဖွင့်ကြည့်မယ်။

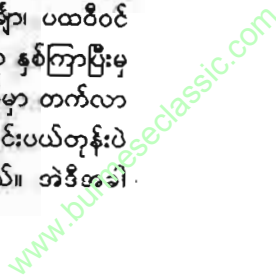
မြိတ်၊ ရွှေကျင်၊ သံတွဲမှာ ဖွင့်သင့်သလား ဆက်စဉ်းစားတာပေါ့။ ကျောင်းအုပ်ကို နေအိမ်လည်း တစ်ပါတည်းဆောက်ပေးရမယ်။ သင်ခန်းစာ သင်တဲ့အခါ မြန်မာစာကိုမပစ်ပယ်ဘူးဆိုတာ ထင်ရှားစေရမယ်။ ဒါပေမဲ့ (မြန်မာစာကလွဲလို့ ကျန်ဘာသာတွေကို) အင်္ဂလိပ်စာနဲ့ သင်ပေးသင့်တယ်။ အင်္ဂလိပ်ဘာသာကို ဆိပ်တမ်းမြို့တွေက ပိုပြီးသင်ချင်ကြတယ်။ ဒီတော့ ဒေသရဲ့ဆန္ဒလိုက်ပြီး၊ အင်္ဂလိပ်ဘာသာ အနည်းအများ ချိန်နိုင်ပါတယ်။ ဒီစီမံကိန်းမှာ၊ တပည့်တွေအတွက်ရေးထားတဲ့ တချို့စာအုပ်တွေကို၊ ဘုန်းကြီးကျောင်းက ရဟန်းတော်တွေ နှစ်သက်လက်ခံအောင်၊ တဖြည်းဖြည်း ဟောရ ပြောရမှာကလွဲပြီး၊ တခြား လုပ်စရာ မရှိသေးပါဘူး။ မြန်မာလိုရေးထားတဲ့ ကျောင်းသုံးစာအုပ်ကောင်းကောင်းလေးတွေ ရှိနေပါပြီ။ စာရင်းချပြောရရင်...

- (၁) ဆရာဟောက်ရေးတဲ့ ပထဝီဝင် (မြေပုံ လိုနေသေးတယ်)
- (၂) တြိဂံဖွဲ့ထုံးနဲ့ မြေယာတိုင်းတာပုံအကြောင်းစာ
- (၃) စတီလဆင်ရေးတဲ့ ဂဏန်းသင်္ချာစာအုပ်၊ ဒီစာအုပ်ရေးပုံဟာ ခိုးမွမ်းလောက်အောင် ကောင်းပါတယ်။ ပြီးတော့ ...
- (၄) 'ငါနေတဲ့အိမ်' နာမည်နဲ့ လူခန္ဓာအဆောက်အအုံအကြောင်း စိတ်ပါဝင်စားစရာကောင်းအောင် ရေးထားတဲ့စာအုပ်ငယ်ကို မြန်မာပြန်ထားတာရယ်
- (၅) ဆရာစတီဗင်ရေးတဲ့ ရှေးရှာဇဝင်အကြမ်းရယ်
- (၆) ဟေဇကီဒ်ရစ်ဂျော်မက်ထရီ

ဆိုတာတွေပါပဲ။ အခြေခံနက္ခတ်ပညာ စာအုပ်သာ ဒီအထဲပါရင်၊ အခု စီမံကိန်းစဖို့ စာအုပ်ပြည့်စုံပြီလို့ ဆိုနိုင်တယ်။ ဗုဒ္ဓသာသနာဝင် ရဟန်းတော်တွေလက်ခံဖို့ဆိုတာ တော်တော်သိမ်မွေ့တဲ့ကိစ္စ၊ အမှုဆောင်ရွက်တဲ့ လူဟာ အင်မတန်ပါးနပ်သွက်လက်ရမယ်။

ဒီကောက်နုတ်ချက်မှာ၊ တန်းကျောင်းသားကို သူတို့သင်ပေးချင်တဲ့ ဖတ်စာအုပ်အကုန်ပါသွားပြီ။ ဘုန်းကြီးကလည်း လွယ်လွယ်လက်မခံဘူးလို့ သူတို့ သိတယ်။

တစ်ဖက်က၊ ရဟန်းတော်တွေရဲ့အယူအဆမှာတော့ သင်္ချာ၊ ပထဝီဝင်ဆိုတာတွေသင်ဖို့ မလိုလားတာ သေချာပါတယ်။ အဲဒီနောက် ၄၃ နှစ်ကြာပြီးမှ တောင်ခွင်သာသနာပိုင်ဆီကို၊ ဒီကိစ္စ ၁၉၀၇ ခု နှစ်လယ်လောက်မှာ တက်လာတဲ့အခါမှာတောင်၊ လောကီပညာကို ဘုန်းကြီးတွေက ခါးခါးသီးခြင်းပယ်တုန်းပဲ ရှိသေးတယ်။ ဆရာတော်တွေနဲ့ သာသနာပိုင်က တိုင်ပင်ပါတယ်။ အဲဒီအခါ

စိန်ပန်းကျောင်းသစ်ဆရာတော်က၊ စာရေးပြီး ထင်မြင်ချက်ပေးဖူးပါတယ်။ ထင်မြင်ချက်ကတော့ ...

ထမင်းစားလျှင် ဝသည်၊ သေရည်သောက်လျှင် မူးသည်၊ တစ်နှင့်တစ်ပေါင်းသော် နှစ်ဖြစ်၏။ ဝမ်း ဖြူ၏။ ဆင်မှာ အစွယ်နှစ်ခုရှိ၏။ သင်္ဘောမှာ ရွက်များရှိ၏။ ပင်လယ်ထဲတွင် ကျွန်းများရှိ၏။ ငှက်မှာ အတောင်နှစ်ခုရှိ၏။ မြေကြီးပေါ်မှာ ဖုတ်ရှိ၏။ သစ်ပင်များမှာ အမြစ်ရှိသည်။ မြင်းမှာ ချို(ဂျို)မရှိ၊ အစရှိသည်စကားမျိုး၊ နေ လ နက္ခတ်တာရာများကို ကမ္ဘာမြေကြီးက လှည့်ပတ်နေသည်အစရှိသည့် အယူအဆမျိုးများသည် အကျိုးမရှိသော အကြောင်းတရားမျိုးသာဖြစ်၍၊ လောကယတကျမ်း၌ အကျိုးဝင်သည်။ သင်္ချာ၊ ပထဝီဝင်၊ အင်္ဂလိပ်စာ စသည်ဘာသာများသည်၊ တိရစ္ဆာန်ဝိဇ္ဇာမည်သော အတတ်ပညာမျိုးပင်ဖြစ်သည်။

(ညွှန်ညွှန်ဝေ၊ တောင်ခွင်သာသနာ့ပိုင်လက်ထက်အရေးအခင်းများ(၁၉၃၀-၃၈)

ပုံမနှိပ်ရသေးသည့်မဟာဝိဇ္ဇာကျမ်း၊ စာမျက်နှာ ၇၁-၂)

ဖတ်စာအုပ်အဟောင်းတွေမှာ ဘာတွေ သင်ခန်းစာဖွဲ့ထားသလဲလို့ စစ်ဆေးကြည့်မိတယ်။ အဟောင်းကိုရှာရတာကတော့ လွတ်လပ်ရေးရပြီးတဲ့အခါ၊ နာမည်တူဖတ်စာအုပ်မှာပဲ တဖြည်းဖြည်း ရေးပုံခေတ်ဆန်အောင် ပြင်ဆင်လိုက်လို့ပါပဲ။ တချို့သင်ခန်းစာတွေ ပြောင်းထည့်ထားတာမျိုးလည်း တွေ့ရလို့ပါပဲ။ ပထမဆုံး ၁၉၀၁ က ပုံနှိပ်တဲ့ မြန်မာဘတ်စာ ပဌမတွဲ အကြောင်း ပြောချင်တယ်။ ကျွန်တော်ရှာရတဲ့ ဖတ်စာတွေထဲမှာ အဟောင်းဆုံးဖြစ်တယ်။ ကက်တလောက်အရပြောရရင် ၁၈၉၁ က အဲဒီမြန်မာဖတ်စာ စသုံးတယ်။ ၁၉၁၁ ခုမှာ၊ ဒီစာအုပ်ဟာ ၁၁ ကြိမ်မြောက် အုပ်ရေတစ်သောင်း ပုံနှိပ်ရတဲ့ စာအုပ်ဖြစ်နေပြီ။ နိဒါန်းမှာ ...

ပဲခူး တနင်္သာရီ ဧရာဝတီ ရခိုင် နိုင်ငံကြီးလေးရပ်အတွင်း ပညာသင်ကြားခြင်းနှင့်စပ်သော အရပ်ရပ်ကျောင်းတို့၌ ဘတ်သင်ထိုက်သော စာအုပ်ဖြစ်အောင် ကြံဆောင်စီကုံးကြစေခြင်းငှာ၊ ပညာဝန်မင်းကြီး သခင်ဘုရား(၁၈၆၆ မှာ ဒီအရာရှိကို လခတစ်ထောင်နဲ့ ပထမစပြီးခန့်တယ်) အမိန့်ထုတ်ပြန်ကြော်ငြာတော်မူရာ နာခံရပါသည်အတိုင်း၊ ချင့်နိုင်၊ ဝေဘန်၊ မြန်မာတို့ကျမ်းဂန်မှ ဉာဏ်အလျောက်ထုတ်နှုတ်၍ ပုဒ်အက္ခရာမချို့၊ ရန်ကုန်မြို့ပိဋကတ်တိုက်အုပ် ရစ်ပလီသခင်နှင့်တကွ အစိုးရကျောင်းတော်ကြီး အင်္ဂလိပ်စာသင်ဆရာ ဆာဗီသခင်တို့ တိုင်ပင်ရေးသားကြသော ဘတ်စာကို၊ ပညာဝန်မင်းကြီး သခင်ဘုရား ရုံးတော်သို့ပို့ဆက်ရာ၊ ပညာရှိလူပေါင်း ၃၀ ခန့်တို့ဆက်ပို့ကြသော စာအုပ်အပေါင်း

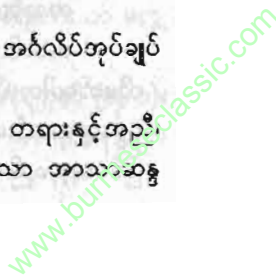
တို့တွင်၊ ဤစာသာလျှင် ဦးစွာအစ ပထမဘတ်စာဖြစ်ထိုက်သည်ဟူ၍ သဘောတူမြှောက်ဘော်လျက်၊ ကော်မီတီလူကြီးအသင်းတို့၊ နှစ်လုံးခွဲခွဲခြင်းကိုခံရ ဆုတော်ငွေဦးစွာရသည်ဖြစ်၍ သေချာပုံနှိပ်သော မြန်မာဘတ်စာ ပဌမတွဲကို၊ ပညာလိုလားသူအများလူတို့အား နှစ်သက် ကြည့်ရှုကြစေသောပင်။

လို့တွေ့ရပါတယ်။ သင်ခန်းစာတွေကတော့၊ ဇာတ်နိပါတ်ကို စကားလွယ်လွယ်နဲ့ ပြန်ရေးထားတာ များတယ်။ မင်္ဂလာသုတ်ကို မြန်မာစကားသက်သက် ရေးထားတာလည်း တွေ့တယ်။ ပုထောဝါဒကောက်နုတ်ချက်လည်း ပါတယ်။ နောက်ပိုင်းမှာ၊ အထင်အရှားသွတ်သွင်းလာတဲ့ အင်္ဂလိပ်ကို ကျေနပ်နှစ်သက် အထင်ကြီးစေတဲ့ အင်ပါယာစွဲစိတ်ဓာတ်ကိုသွင်းပေးတဲ့ အရေးအသားမျိုး ရေးထားတာ မတွေ့ရသေးဘူး။ ပဉ္စမတန်း မြန်မာဘတ်စာသစ် ပြဋ္ဌာန်းချက်စာအုပ်ဆိုပြီး ၁၉၁၂ခု ပုံနှိပ်စာအုပ်တစ်အုပ်လည်း တွေ့ဖူးပါတယ်။ စောစောကပြောတဲ့ ရစ်ပလီနဲ့ ဆာဗီတို့ရေးတဲ့ ဖတ်စာအုပ်စာစဉ်ထဲက၊ မဟုတ်တော့ဘူး။ သူက 'ဘတ်စာသစ်'ဆိုတဲ့ဝိသေသ ပါနေပြီ။ အဲဒီစာအုပ်ထဲမှာတော့၊ အင်ပါယာစွဲစိတ်ဓာတ်သွင်းပေးတဲ့ အရေးအသားမျိုးပါနေပြီဆိုတာ တွေ့ရပါတယ်။ 'ငြိတ်ငြိတ်နီနိုင်ငံသားတို့နှင့် တိုင်းပြည်မူစိမ့်အုပ်ချုပ်နည်းများအကြောင်း' ဆိုတဲ့ သင်ခန်းစာ ၁၃ မှာ ...

ငြိတ်သူကျွန်းသားတို့သည် လုံ့လဝီရိယများစွာရှိ၍၊ အပင်ပန်းအဆင်းရဲကို အခြားသူတို့ထက် ပိုမိုသည်းခံနိုင်ခြင်းသတ္တိ ရှိကြ၏။ ကြည်းတပ်ရေတပ် နှစ်ဖက်စလုံး၌၊ ၎င်းလူမျိုးတို့၏ စစ်သည်တပ်သားတို့သည်၊ မိမိတို့အသက်ကို မမာဏမပြု၊ သက်စွန့်ကြိုးပန်းရဲစွန့်စား၍၊ ရွပ်ရွပ်ခွဲခွဲထမ်းရွက်ကြသော ဂုဏ်သိတင်းသည်၊ ကမ္ဘာမြေပြင်အလုံး အနှံ့အပြား ထင်ရှားကျော်ဇောခြင်းရှိ၏။ ကမ္ဘာမြေပေါ်အရပ်ရပ်တို့၌ လိုလုနီခေါ် အဝေးနယ်ပယ်ကြီးများကို တည်ထောင်အုပ်စိုးရသည်အတိုင်း၊ ထိုနယ်ပယ်တို့၏အကျယ်အဝန်းနှင့် ၎င်းနယ်များအတွင်း မှီတင်းနေထိုင်ကြသော လူဦးရေတို့သည်၊ ငြိတ်သူကျွန်းစုမှာထက်ပင် ကျယ်ဝန်းများပြားစွာရှိကြ၏။ ယင်းကဲ့သို့ အင်္ဂလိပ်မင်းတို့ပိုင် နိုင်ငံမြို့ရွာနယ်ပယ်တို့သည် အလွန်ကျယ်ဝန်းနံ့ပြားရှိသောကြောင့်၊ ၎င်းတို့နိုင်ငံတွင် နေ မဝင်ဟူ၍ ဆိုကြ၏။ (စာမျက်နှာ ၈၇-၈၈)

အဲဒီလို အင်အားကောင်းပုံကိုရေးပြပြီးတော့၊ တစ်ခါ အင်္ဂလိပ်အုပ်ချုပ်ရေးနူးညံ့ပုံ၊ တရားမျှတပုံကို ဆက်ပြောပြန်တယ်။

ငြိတ်သူလူမျိုးတို့ကိုယ်တိုင်ပင်၊ အရာခပ်သိမ်းတို့၌ တရားနှင့်အညီ၊ ဖြောင့်မတ်မှန်ကန်စွာ ပြုကျင့်လိုသည်၊ ကောင်းမြတ်သော ဘာသာဆန္ဒ

စိတ်သဘောထားရှိကြ၏။ ၎င်းတို့သည် တရားဥပဒေကို စောင့်စည်းလိုက် နာ ပြုကျင့်ကြသောလူမျိုးများ ဖြစ်ကြသည့်အတိုင်း၊ ၎င်းတို့ သွားရောက် နေထိုင်လေသမျှအရပ်ဒေသတို့၌၊ နှိပ်စက်ညှဉ်းပန်း ဆီးတား ကန့်ကွက် မရှိ၊ လွတ်လပ်စွာနေထိုင်ခြင်းအဖြစ်ကို လူအပေါင်းတို့ ရရှိခံစားအောင် ပြုလုပ်တတ်ကြ၏။ ထို့ကြောင့် ဤကမ္ဘာမြေပေါ်တွင်၊ ဗြိတိသျှပိုင်နိုင်ငံ ကဲ့သို့ မည်သည့်နိုင်ငံမျှ လွတ်လပ်စွာနေထိုင်ခြင်းအခွင့်ကို၊ လူတို့ မရ ကြချေ။ (စာမျက်နှာ ၈၈-၈၉)

အချုပ်သဘောကတော့၊ အင်္ဂလိပ်အုပ်ချုပ်တဲ့လက်အောက်မှာ နေရ တာဟာ အကောင်းဆုံးဖြစ်တယ်လို့၊ အသက် ဆယ်နှစ်၊ ဆယ့်တစ်နှစ် ရှိတဲ့ ကလေးကို တစ်သက်စွဲအောင် ပြောပြလိုက်တာပဲဖြစ်ပါတယ်။

ဒေါင်းတံဆိပ် မြန်မာဖတ်စာအုပ်အသစ်တစ်စုံကို၊ ၁၉၁၁ နှစ်လယ် လောက်မှာ အစိုးရပြဋ္ဌာန်းစာအုပ်ကော်မတီက ပြင်ဆင်ကြပြန်တယ် (ဦးရွှေကြူ၊ နဲ့ ဆရာလင်းတို့စီမံတာဖြစ်မယ်ထင်တယ်)။ 'မြန်မာလူမျိုးတို့ အစိုးရအစဉ်အလာ ဘာသာထုံးစံအတိုင်း' ဖြစ်စေချင်ပါတယ်။ ပြင်ဆင်သူတစ်သင်ပေးပါလို့ ၂၈ ဧပြီ ၁၉၁၁ ရက်စွဲစာနဲ့အတူ၊ တတိယတန်းဖတ်စာအုပ်ကို ၇ ဇွန် ၁၉၉၁၊ စတုတ္ထကို ၁၅ နိုဝင်ဘာ ၁၉၁၁၊ ပဉ္စမကို ၁၆ ဖေဖော်ဝါရီ ၁၉၁၂၊ ဆဋမကို ၂၈ ဧပြီ ၁၉၁၂ မှာ ပို့တယ်လို့ သိရပါတယ်။ ဆရာတော်က ထွေထွေထူးထူး မပြင်ဘူး။ သတ်ပုံပဲ ပြင်တယ်။ ကော်မတီက သတ်ပုံကိုမပြင်ပါနဲ့။ အကြောင်း အရာကိုသာဝေဖန်ပါလို့ စာရေးပေမယ့်၊ ဆရာတော်က မဝေဖန်ဘူး။ အဲဒီတုန်းက ရေးသားပြင်ဆင်တဲ့စာအုပ်ထဲက၊ ၁၉၁၃ မှာပုံနှိပ်ထုတ်ဝေတဲ့ ဒုတိယတန်း မြန်မာ ဘတ်စာ ဒေါင်းတံဆိပ်တစ်အုပ်ကို၊ အင်းလေးရွာမက ရဖူးပါတယ်။ စာအုပ် အမှာစကားထဲမှာ ရဟန်းကျောင်းတွေမှာ၊ စာအုပ်ထဲက ကဗျာလင်္ကာကို မသင် လို့လျှင် ချန်ထားပါလို့ ရေးထားတယ်။ မြန်မာတောင်သူတွေအတွက် နှိုးဆော်စာ တစ်ပုဒ်ကို...

လယ်ယာစိုက်ပျိုးသူနှင့် ကုန်သည်တို့သည်၊ ယခုအခါ ငွေစုငွေချေး အသင်းများကို ဖွဲ့စည်းတည်ထောင်ကြပြီး၊ အစုအသင်းပြုလုပ်ရောင်း ဝယ်လုပ်ကိုင်သူတို့သာ အကျိုးထူးခံစားရသည်ဖြစ်၍၊ ဤငွေစုငွေချေး အသင်းအကြောင်းကို စာသင်သားတို့သည် ကောင်းစွာမှတ်သားလျက်၊ အသင်းအပင်းပြုလုပ်ဖွဲ့စည်းရန် လိုလားကြရာသည်။ (စာမျက်နှာ ၁၅) လို့ဖတ်ရပါတယ်။ အရင်းရှင်ရဲ့ဖိစီးနှိပ်စက်တဲ့ဒဏ်ကို၊ တောင်သူတွေက ငွေစု ငွေချေးအသင်းလောက်နဲ့ခံဖို့ ပြောနေတာပဲဖြစ်တယ်။ တကယ်တမ်း မအောင် မြင်တော့လည်း၊ မင်းတို့မလုပ်တတ်လို့ မအောင်မြင်တာလို့ပြောခဲ့တာကို၊ အား

လုံးအသိပဲ ဖြစ်ပါတယ်။ အဲဒီဖတ်စာအုပ်ထဲမှာ အထူးခြားဆုံးကတော့ 'တောရွာ များကို အုပ်ချုပ်ခြင်းအကြောင်း' ဆိုတဲ့ သင်ခန်းစာ (၂၃) ပဲ ဖြစ်ပါတယ်။ နောက် ပုံနှိပ်တဲ့စာအုပ်တွေမှာတော့၊ အဲဒီသင်ခန်းစာကို ဖြုတ်ပစ်လိုက်ပါတယ်။ အဲဒီ အထဲမှာ ရွာသူကြီးရဲ့တာဝန်ဝတ္တရားတွေကို ရှင်းပြထားတယ်။ သူကြီးဟာ အခွန် တောင်းရတယ်၊ မပေးတဲ့လူကို တရားစွဲရတယ်၊ ခိုက်ရန်မဖြစ်အောင် တားရ တယ်၊ လင်ကွာ မယားကွာမှုကို ဆုံးဖြတ်ရတယ်လို့ ဆိုတယ်။

ရွာသူကြီးက အပြစ်ဒဏ်ပေးနိုင်သောအမိန့်အာဏာမှာ၊ တစ်ရက် အကျဉ်း ချုပ်ထားခြင်းနှင့် ငါးကျပ်ထက်မပိုသော ငွေဒဏ်ထားခြင်း ဖြစ်သည်။ အုပ်ချုပ်စီမံဆုံးဖြတ်ခြင်းကို ကျွမ်းကျင်၍ အမှုထမ်းကောင်းသော ရွာ သူကြီးတို့အား၊ တရားဆုံးဖြတ်ရန် အထူးအာဏာကို အစိုးရမင်းက အပ် နှင်းပေးသနားတော်မူသည်။ (စာမျက်နှာ ၃၆)

လို့ ရေးထားတယ်။ သူကြီးကို လန့်နေမှကောင်းမယ်ဆိုတဲ့ ရည်ရွယ်ချက် ဖြစ် တယ်လို့ ထင်တယ်။

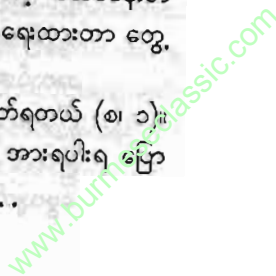
တတိယတန်းဖတ်စာမှာတော့ ၊ အခုထိ ဟုတ်-မဟုတ် ငြင်းနေရတဲ့ ပြဿနာတစ်ခုကို တင်ခဲ့တယ်။

မြန်မာအစ၊ တကောင်းက၊ ပြောကြစဉ်အလာ၊ သာကီနွယ်ရင်း၊ ဝင် ရောက်ခြင်း၊ မင်းအဘိရာဇာ

(မြန်မာဘတ်စာသစ်၊ တတိယတန်း သင်ခန်းစာ ၄)

အဲဒီအဖြစ်အပျက်ဟာ သမိုင်းကြောင်းနဲ့ပြောရင် မမှန်ပေမယ့်၊ ဒီဖတ်စာ နဲ့ စာသင်ကြားပြင်းလာရတဲ့လူကိုတော့၊ အင်မတန်စွဲလမ်းအောင် လုပ်နိုင်ခဲ့တယ်။ လိမ်ပြိုးအနိုင်ယူတဲ့ ကံရာဇာငယ်ကို အားကျစေခဲ့တယ်။ တစ်ဖက်ကတော့၊ ဖတ်စာအုပ်ထဲမှာ လေယာဉ်ပျံအကြောင်းကိုပြောရင်း၊ သိပ္ပံပညာကို ချီးကျူး တယ် (တ၊ ၆)။ မြန်မာနိုင်ငံတော်ကို စီရင်အုပ်ချုပ်ခြင်းအကြောင်းမှာလည်း၊ အင်္ဂလိပ်ကောင်းကြောင်း အပြည့်ပါတယ် (တ၊ ၁၈)။ သုံးတန်းလောက် ရောက် နေတဲ့ကလေး ဝါဒဖြန့်လို့ရပြီပေါ့။ မြန်မာနိုင်ငံအတွင်းရှိ တိုင်းရင်းသားများ အကြောင်း (တ၊ ၂၄) မှာ၊ ခရစ်ယာန်သာသနာပြုဆရာတွေရဲ့ကျေးဇူးကို ဖော် ထုတ်ထားတယ်။ လွတ်လပ်ရေးရပြီး ဒီစာအုပ်ကိုဆက်ပုံနှိပ်တော့၊ ဒီသင်ခန်းစာ ကို တိုင်းရင်းသားချစ်ကြည်ရေးပုံသွင်းပြီး၊ အားလုံး အသစ်ပြန်ရေးထားတာ တွေ ပါတယ်။

လေးတန်းဖတ်စာအုပ်မှာတော့ ရန်ကုန်အကြောင်း ဖတ်ရတယ် (စ၊ ၁)။ အင်္ဂလိပ်ဆောက်တဲ့ မြန်မာနိုင်ငံရဲ့အကြီးဆုံးမြို့ဖြစ်တယ်လို့ အားရပါးရ ပြော ပြတယ်။ နောက် ဆက်ပြီး၊ ဗန္ဓုလအကြောင်းပြောတဲ့အခါ...

သန်းထွန်း

အာသံနှင့် မဏိပူရပြည်တို့မှ သံပန်းလူတို့ကို ရက်စက်စွာ နှိပ်စက်သတ်ဖြတ်ခဲ့ဖူးသော်လည်း။ အင်္ဂလိပ်နှင့် ဗြိတိန်ဆိုင်တိုက်ခိုက်ရာ၊ မြန်မာသံပန်းများနှင့် လက်နက်ထိခိုက်သူများကို၊ အင်္ဂလိပ်က ကောင်းစွာကြည့်ရှုကျွေးမွေးကြောင်းကိုကြားလျှင်၊ စစ်သူကြီး ဝဇ္ဇလသည် အင်္ဂလိပ်သံပန်းများနှင့် လက်နက်ထိခိုက်သူများကို၊ သတ်ဖြတ်ညှဉ်းပန်းနှိပ်စက်ခြင်းဖြစ်သော ပြုမူအလေ့အကျင့်ကို မပြုစေဘဲ၊ ကောင်းစွာကြည့်ရှုကျွေးမွေးရန် ဝိမိတပ်၌အမိန့်ထုတ်ပြန်လေသည်။ (စာ၊ ၂၄)

လို့ တွေ့ရတယ်။ ဒီနေရာမှာ၊ အင်္ဂလိပ်အစိုးရရဲ့ ဆက်ဆံရေး နူးညံ့သိမ်မွေ့တာကို၊ ဖော်ထုတ်လိုတဲ့သဘောပါပဲ။ ပြီးတော့ မြန်မာတောင်သူလယ်သမားတွေ ဘာကြောင့် သိပ်ဆင်းရဲသလဲလို့ အကြောင်းရှာကြတဲ့အခါမှာ... .

ရှေးအထက်ကျော်ကာလ မြန်မာမင်းတို့လက်ထက်က စ၍ပင်လျှင်၊ ဆင်းရဲသားတို့သည် ဥစ္စာစည်းစိမ် ပေါများကြွယ်ဝသောသူတို့ထံမှ၊ ငွေကို အဆမတန်အတိုးကြီးပေး၍ ချေးငှားလုပ်ကိုင်ကြရသည် တစ်ကြောင်း၊ အလောင်းအစား အပျော်အပါးကိုလိုက်စား၍ အသုံးဖွာကြသည်တစ်ကြောင်း၊ ဤကဲ့သို့သောအကြောင်းများကြောင့် တရွေ့ရွေ့တဖြည်းဖြည်းတိုး၍သာ ဆင်းရဲနွမ်းပါးခြင်းသို့၊ ရောက်လာကြချေသည်။(စာ၊ ၃၃) လို့ ရေးပြတယ်။ အင်္ဂလိပ်နယ်ချဲ့နှိပ်စက်လို့ ဆိုတဲ့အချက်ကို မမြင်စေရဘူးပေါ့။ အဖြေအနေနဲ့... .

ပြည်ပိုင်အစိုးရမင်းတို့သည် ဆင်းရဲသားများကို သနားသဖြင့်၊ ယခုထက်တိုး၍ဆင်းရဲခြင်းမဖြစ်စေရအောင် ငွေစုငွေချေးအသင်းဖူးကို မကြာမီကပင် တည်ထောင်ဖွင့်လှစ်၍၊ အာမခံ အခိုင်အလုံပေးနိုင်သော လယ်လုပ်သမားများအား၊ အဖိုးငွေအနည်းငယ်နှင့် ချေးငှားသဖြင့် ဆင်းရဲသားတို့သည် မှန်ကန်ကောင်းမွန်တည်ကြည်စွာ လုပ်ကိုင်ပေးဆပ်ကာ မကြာမီအတွင်း အကျိုးခံစားရချေမည်... (မြန်မာနိုင်ငံထွက်) ကုန်စည်များသည်၊ အခြားတိုင်းနိုင်ငံတို့သို့ တင်ဆောင်ရောင်းချနိုင်လောက်အောင် များမှသာလျှင်၊ ပြည်သူပြည်သားတို့ ကြွယ်ဝချမ်းသာခြင်းဖြစ်ရာသည်။... လယ်သမားတို့သည် မိုးယံနှင့်ဆောင်းဥက္ကများ၌ လယ်ထွန်ခြင်းအမှုကို ပြုလုပ်ရုံမျှပြုလုပ်ကြ၍... (ဆောင်းအခါ)အခြားအလုပ်အကိုင်များကို ဆက်လက်၍မလုပ်ကိုင်ဘဲ ငြိမ်းချမ်းစွာနေလေ့ရှိကြ၏... သစ်ခုတ်ခြင်း၊ ဈေးနှာရောင်းခြင်း၊ တောင်းဖျာ ရက်လုပ်ခြင်း... ထွန်တစ်လှည့်၊ လက်တစ်ခါ ဆိုဘိသကဲ့သို့ ဥစ္စာစီးပွားကိုရှာဖွေလျက်၊ အဝတ်အစား၊ အသုံးအစွဲကိုဆင်ခြင်၍ ဝတ်စားသုံးစွဲကြပါမှ။

လုံလပ်ရိယနှင့်ပြည့်စုံသော အခြားပြည်သား တရုတ် ကုလားတို့အောက်သို့ မကျရောက်ဘဲရှိချေမည်။ (စာ၊ ၃၃)

လို့ဆိုတယ်။ အခုတော့၊ အဲဒါတွေဟာ တကယ့် အဖြစ်စစ်မဟုတ်ဘူးလို့၊ သိကြပြီပေါ့။ တိုတုန်းက သိမယ်မဟုတ်ဘူး။ တရုတ် ကုလားကိုပဲ ရန်လုပ်ချင်အောင် အဆုံးသတ်ထားတော့၊ ရန်သူကြီးဟာ အင်္ဂလိပ်လို့မမြင်အောင် ဖုံးတဲ့သဘောပဲလို့ ဆိုရမယ်။

ငါးတန်းဖတ်စာအုပ်ရောက်တဲ့အခါ အင်္ဂလိပ်ရန်ကုန်နဲ့နှိုင်းယှဉ်ဖို့ မြန်မာမန္တလေးအကြောင်း ရေးပြတယ် (ပဉ္စမ၊ ၁)။ နောက် လွတ်လပ်ရေးရပြီးမှ ဒီစာအုပ်ကိုပြန်ရိုက်တဲ့အခါ၊ ဖြုတ်ပစ်ခံရတဲ့ သင်ခန်းစာတွေကတော့ 'ပဉ္စမမြောက် ဂျော့ဘုရင်မင်းမြတ်အကြောင်း' (ပ၊ ၅)၊ 'ပေန်ကျွန်းအကြောင်း' (ပ၊ ၂၁)နဲ့ 'မြန်မာပြည်၏ ပစ္စုပ္ပန်ခေတ်အကြောင်း'(ပ၊ ၃၁) ဖြစ်ပါတယ်။ ဒီသင်ခန်းစာကတော့၊ မြန်မာတွေဟာ အရင် လေ့ လှည်းခေတ်က၊ အခု မီးရထားမီးသင်္ဘောခေတ်ကို ရောက်ခဲ့ပြီ။ ဒါ အင်္ဂလိပ်ကျေးဇူးလို့ ထောက်ပြတာဖြစ်ပါတယ်။ အရင်ကကြားဖူးတဲ့ စကြာယာဉ်ပျံဟာ အခုလေယာဉ်ပျံပေါ့။ မကြာခင်လေယာဉ်ပျံခေတ်ရောက်တော့မယ်လို့ မျှော်လင့်ချက်ပေးထားပါသေးတယ်။ စီးပွားရေးဘက်က စိုက်နည်းတိုးတက်အောင် လုပ်သင့်ကြောင်း တိုက်တွန်းတယ်။ အစိုးရစိုက်ပျိုးရေးဌာနက ကူညီနေပြီလို့ဆိုတယ်။ (ပဉ္စမ၊ ဒုတိယပိုင်း ၅) ခြောက်တန်းစာအုပ်ထဲမှာ နောက်အဖြုတ်ခံရတဲ့ သင်ခန်းစာတွေက 'ပဉ္စမမြောက် ဂျော့ဘုရင်မင်းမြတ် ဘုန်းတော်ဘွဲ့ရတုပိဒ်စုံ' (ခြောက်၊ ၁၅)နဲ့ 'ယိုးဒယားပြည်အကြောင်း' တွေပါပဲ။ စာပေသင်ကြားခြင်းရဲ့ ရည်ရွယ်ချက်အကြောင်းကို ပြောပြတဲ့အခါ... .

ယခုခေတ်သမယ၌ ဆင်းရဲနွမ်းပါးသော ကျောင်းသားမိဘတို့သည်၊ ပြည်ပိုင်အစိုးရမင်းတို့ သတ်မှတ်ပြဌာန်းထားသော စာမေးပွဲတို့ကို၊ မိမိတို့သားသမီးများသည် အောင်မြင်၍ စာရေးစာချီ၊ ရှေ့နေ၊ မြို့အုပ်၊ ဝန်ထောက် စသည်တို့ ဖြစ်စိမ့်သောငှာ၊ သားသမီးများကို ကျောင်း၌ အပ်နှံကြလေသည်။ (ခြောက်၊ ၉)

အဲဒီလို သူတို့ထည့်ပေးထားတဲ့အစွဲအလမ်းဟာ၊ ခုထိ အတော်များများ ကျန်နေသေးတယ်လို့ဆိုရမယ်။ တန်းကျောင်းမှာနေမှ လခစားအလုပ်ကောင်းကောင်း ရမယ်။ ပညာတတ်လူတန်းစားဆိုတာ ရာထူးရဖို့ပဲ။ အာသီသထားရမယ်။ အင်္ဂလိပ်မွေးထုတ်ပေးတဲ့ မြန်မာပညာတတ်ဟာ ဒီအတိုင်းတွေ့မယ်။ လုပ်မယ်လို့ ပြောပြနေတာပဲဖြစ်တယ်။ 'ဘောက်ကားရောင်းဝယ်ခြင်းနှင့် အလုပ်အကိုင်အကြောင်း' သင်ခန်းစာက၊ တိုင်းရင်းသားဘုရားဖြစ်မြောက်ရေးကို

လမ်းခင်းတယ်(ခြောက်၊ ၁၂)။ ကဗျာခန်းမှာ 'ပဉ္စမမြောက် ဂျော့ဘုရင်မင်းမြတ် ဘုန်းတော်ဘွဲ့ရတပိုဒ်စုံ' (ခြောက်၊ ၁၇)ရယ်လို့ ပါလာတယ်။ ဘိသိက်ခံတဲ့ရက်က ၁၂ ဒီဇင်ဘာ ၁၉၁၁ ဆိုတော့၊ ဖတ်စာအုပ်ထွက်စ ရေပန်းစားတဲ့ အဖြစ်အပျက် ကြီးမို့၊ ဖတ်စာအုပ်ထဲ ပါလာတာဖြစ်တယ်။ အင်ပိုင်ယာတည်တဲ့နေ့မှာလည်း အထောက်အကူဖြစ်တယ်ပေါ့။ ယိုးဒယားနိုင်ငံအကြောင်း ပြောတဲ့အခါ . .

နန်းစံလျက်ရှိသော ယိုးဒယားဘုရင် (၂၄ အောက်တိုဘာ ၁၉၁၀ မှာ ထီး မွေရတဲ့ မဟာဝင်္ဇီရဝုဒ္ဓိဘွဲ့ခံ ဆဋ္ဌမရာမ ၁ ဂျန်နဝါရီ ၁၈၈၁ဖွား။ ၂၆ နိုဝင်ဘာ ၁၉၂၅ လွန်) အင်္ဂလန်တိုင်းတွင် သိပ္ပံကျောင်းကြီးအသီး သီးတို့၌ နှစ်ပေါင်းများစွာ ပညာတော်သင်ခဲ့ဖူးသောကြောင့်၊ (ကောင်းစွာ) အုပ်ချုပ်မည့်မင်းမြတ် ဖြစ်ပေသည်။ (ခြောက်၊ ၂၁)

လို့ ရေးတယ်။ အင်္ဂလိပ်ပေးတဲ့ပညာရေး၊ ကောင်းတယ်ဆိုတဲ့သဘောကို ထင် ရွားအောင် ပြောပြတာပါပဲ။ တိုင်းရင်းသားဘုရားပေါ်လာရေးအတွက် 'ဥစ္စာကြွယ်ရန် နည်းလမ်းအကြောင်း'ဆိုပြီး၊ သင်ခန်းစာနှစ်ခု ထည့်ပေးလိုက် သေးတယ်။ (ခြောက် ၂၂-၃၃)။

ဒီစာတမ်းမှာ၊ ဖတ်စာအုပ်ဆိုတာ စာသင်တန်းကိုင်စာအုပ်အားလုံးကို၊ ရည်ညွှန်းပါတယ်။ ဆိုလိုတာက၊ မြန်မာဖတ်စာအုပ် တစ်မျိုးတည်းမဟုတ်ဘူး။ အင်္ဂလိပ်က 'တန်းကျောင်း' မှာသင်ပေးချင်တဲ့ သင်္ချာ၊ မြေတိုင်း၊ ပထဝီဝင်၊ ရာဇဝင်၊ လောကဓာတ်ပညာ ဆိုတာတွေလည်း ပါ ပါတယ်။ အဲဒီစာအုပ်တွေ အကြောင်း အခုဆက်ပြီးတင်ပြပါမယ်။

မော်လမြိုင် အက်ဇာတိုက်ဇား စာပုံနှိပ်တိုက်မှ ၁၈၆၉ က ပုံနှိပ်တဲ့ ပညာရေး ၁၈၆၈-၉ နှစ်ချုပ်အစီရင်ခံစာထဲမှာ မင်းကြီးချုပ် (ဝန်ရှင်တော် မင်းကြီး) အယ်လ်ဗတ်ဖိုက်က နီဒါန်းရေးတဲ့အခါ၊ ပညာမင်းကြီးအဖြစ်နဲ့ ပထမ ဆုံး ၁၈၆၆ က ဂျီဟော့က (G. Hough) ကို ခန့်ခွဲလို့၊ ပထမနှစ်ချုပ်အစီရင်ခံစာ ထွက်ခဲ့ပြီးနောက်၊ ၁၈၆၇ ကုန်ခါနီးမှာ ပီဟော့ဒန် (P.Horder)ကို ပညာ မင်းကြီးခန့်လို့၊ အခု ဒုတိယနှစ်ချုပ်အစီရင်ခံစာ ထွက်လာပါတယ်။ ပြဿနာ ကတော့ ဘုန်းကြီးကျောင်းမှာ ပထဝီဝင်၊ သင်္ချာနဲ့ မြေတိုင်းပညာ သင်ပေးဖို့ ပဲဖြစ်တယ်။

ဘုန်းကြီးတွေက မသင်္ကာစိတ်ကင်းကင်းနဲ့ အဆင်ခြင် သဘောထားတွေ ကို ပယ်ဖျောက်ပြီး၊ အခုပေးတဲ့စာအုပ်တွေကို လက်ခံဖို့လိုတယ်။ ဒီ စာအုပ်တွေကိုအသုံးပြုပြီး သင်ကြားခွင့်ပြုဖို့ လိုတယ်။ ဒီလိုဖြစ်လာ အောင်၊ သက်နဲ့ ဆင်ဆင်ခြင်ခြင်ပြောဟောရင် ရမယ်လို့ အရင်မင်းကြီး ချုပ် (ဖယ်ရာ)က ထင်တယ်။ ဝေငှလိုက်တဲ့စာအုပ် ၁၇၀ မှာ ပထဝီဝင်

၁၉ အုပ်ပဲ ပါ ပါတယ်။ ဒီနေရာမှာ၊ ပညာမင်းကြီး ဟောခန့်ပြောတဲ့ အတိုင်း၊ သင်္ချာနဲ့ မြေတိုင်းပညာစာအုပ်တွေလို ပထဝီဝင်စာအုပ်ကို တော့၊ လွယ်လွယ်လက်ခံကြမှာ မဟုတ်ဘူး။ ဒါကတော့၊ အင်္ဂလိပ်မြန်မာ နိုင်ငံမှာ တိုင်းရင်းသားစာသင်ကျောင်းဆိုရင်၊ ဒီအတိုင်းပဲ တွေ့မယ်။ ကျောင်းကို ဥရောပတိုက်သားအုပ်ချုပ်မယ်။ ဒါမှမဟုတ်လည်း သင်ရိုးကို အတိအကျညွှန်းထားမယ်ဆိုရင်တော့ ဒါမျိုးမဖြစ်နိုင်ဘူးပေါ့။ ဒါပေမဲ့ တစ်ဖက်က ပညာမင်းကြီးထောက်ပြတဲ့အတိုင်း၊ အခုလို ပညာပေးကြတဲ့ ပဓာနရည်ရွယ်ချက်က အစိုးရဌာနမှာဖြစ်ဖြစ်၊ ကုန်တိုက်မှာဖြစ်ဖြစ် ခိုင်း နှိုင်းရှုံ့လောက်ပဲ မဟုတ်လား။ ဒီအလုပ်မျိုးအတွက် ဂဏန်းသင်္ချာတတ်ဖို့ အမှန်လိုတယ်။ ကုန်းတွင်းပိုင်းကလူတွေကိုပဲ ခိုင်းရမယ့် အစိုးရအလုပ် အဖို့တော့၊ မြေတိုင်းပညာက အသုံးတည့်ဆုံးပဲ။ ပထဝီဝင်ပညာက ချက် ချင်းမသုံးရသေးဘူးပေါ့။

(ပညာရေး ၁၈၆၈-၉ နှစ်ချုပ်၊ နိဒါန်း၊ ၁၇)

အဲဒီလိုဖတ်ရတာမှာ၊ ပထဝီဝင်စာအုပ်ကို ဘုန်းကြီးတွေက မကြိုက်ဘူး ဆိုတာ၊ သိရတယ်။ ပထဝီဝင်စာအုပ်ကလည်း မြေပုံမပါဘူး၊ ရှေးပုံကလည်း ဖတ်ချင်စရာ မဟုတ်ဘူးတဲ့။ ဒီစာအုပ်ကို မကြိုက်ကြဘူးဆိုတာ၊ ပညာရေး ၁၈၆၇-၈ နှစ်ချုပ် တွန်းကလည်း၊ ရေးခဲ့ပြီလို့ ဆိုတယ်။ ဒီတော့ ပြဿနာဟာ၊ တောင်ခွင်သာသနာပိုင်လက်ထက်မှာ အသစ်မဆန်းမဟုတ်ဘူး။ အနည်းဆုံး အနှစ်လေးဆယ်လောက် ရှိနေပြီ။ တစ်မျိုးပြောရရင် ကမ္ဘာလုံးတယ်၊ နေကို ကမ္ဘာပတ်တယ်ဆိုတဲ့အသိကို၊ မြန်မာနိုင်ငံမှာ အနှစ်ငါးဆယ်လောက် ပြော ဟောယူရတယ် ဆိုပါတော့။

ပထဝီဝင်ပညာကို ဒါလောက်ခွဲခွဲကြည့်လို့ပဲ၊ ရဟန်းကျောင်းဆိုတဲ့ ဘုန်း ကြီး အုပ်ချုပ်စီမံတဲ့ကျောင်းတွေမှာ၊ မသင်ဘဲနေနိုင်တယ်လို့ ပညာရေးကိုဥပဒေ (၁၉၁၀၊ အပိုဒ် ၁၇၂) မှာ တွေ့ရပါတယ်။ အဲဒီကျောင်းမျိုးက စာသင်သားဟာ၊ ပထဝီဝင်အစား ပါဠိဘာသာယူကြရတယ်။ အစိုးရပြဌာန်းတဲ့စာအုပ်က ဟောက် သခင် စီရင်သော ပထဝီကာရက ဖြစ်ပါတယ်။ (ပညာရေးဌာနလက်စွဲ၊ ၁၈၆၆၊ နောက်ဆက်အခန်း-၁)။ အဲဒီစာအုပ်တစ်အုပ်ကို (ဦးမောင်မောင်တင် ရှာပေး လို့) ကျွန်တော် တွေ့ဖူးပါတယ်။ မျက်နှာဖုံးမှာ ဒီလိုတွေ့တယ်။

အင်္ဂလိပ်မင်းပိုင် မြေဗျာပြည်တွင် ပညာသွန်သင်ခြင်းအမှုအရေး၌ ပဲ့ပျင် သော ပညာဝန်ကြီးက ခန့်ထားတော်မူသည့်အတိုင်း မော်လမြိုင်မြို့နေ၊ သာသနာပြုဆရာ ဇိမ်ဟာဇွေလ (Rev. Jas. R. Haswell) သည်၊ ဆရာ ကြီး ဟောက်သခင် (G. Hough) စီရင်ပုံနှိပ်ထားခဲ့သော၊ ပထမမြေ

၏အကြောင်းစာကို အရာရာအားဖြင့် ထပ်မံသွတ်သွင်းရန် အသစ်ပြုပျင်သော ပထဝီဝင်ချုပ်။

အစိုးရကျောင်းတော်မှစ၍၊ အခြား စာသင်ကျောင်းများတို့တွင် သင်ကြားလေ့ကျက်သော တပည့်ကျောင်းသားများအပြင်၊ ကြည့်ရှုဖတ်ရွတ်လိုသမျှသောသူတို့နှင့်လည်း တော်သင့်သည်ဖြစ်၍၊ အကျိုးဖြစ်ပွားဘုံသောငှာ ၎င်းစာစောင်ကို စီရင်ရေးသား၍ ထုတ်ထားပါသည်။ ရန်ကုန်အမေရိကန်သာသနာပြုပုံနှိပ်တိုက်၊ စီ၊ ဗိနက် ၁၈၇၄။

အဲဒီစာအုပ်နိဒါန်းမှာ လူတို့မျက်မြင်ကိုယ်တွေ့ကိုပဲ ရေးတယ်။ ကိုးကွယ်ယုံကြည်မှုနဲ့မဆိုင်လို့ ကြေညာတယ်။ ကမ္ဘာလုံးတယ်၊ လိမ့်တယ်ဆိုတာက စပြီး ရေးတယ်။ နေကို လှည့်ပတ်ရတယ်။ ဒါကြောင့် နေ၊ ည၊ ရာသီဥတုပေါ်ပေါက်ပုံကို ပြောတယ်။ ပြီးတော့မှ မွန်းတည့်တန်း(Longitude)နဲ့ အပြိုင်တန်း(Latitude)ကို အသံ၊ လိတ္တာ၊ ဗီဇနာနဲ့ တိုင်းရပုံကိုပြောတယ်။ မြေမျက်နှာပြင်နဲ့ တိုက်အပိုင်းအခြားကိုပြောတယ်။ ပြီးတော့၊ ကိုးကွယ်ယုံကြည်မှုတွေအကြောင်း အကျဉ်းပြောလိုက်တယ်။ ဒီလိုအခြေခံပြီးမှ ဥရောပတိုက် အကြောင်းစုံ ပါတယ်။

အင်္ဂလိပ်အကြောင်းရေးတဲ့အခါ ပိုင်နက်ကြီးမားပုံနဲ့ စစ်အင်္ဂါကြီးမားပုံကို တခမ်းတနားဖော်ပြတယ်။ သမိုင်းအခြေခံလည်း ပါတယ်။

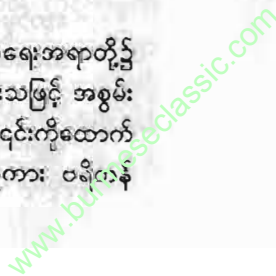
လွန်ခဲ့သောအနှစ် ၂၅၀ အတွင်းတွင်၊ အင်္ဂလိပ်နိုင်ငံသားတို့သည် မြေကြီးတပြင်လုံး၌၊ နှံ့ပြားကြသည်နှင့်၊ အခြားတိုင်းပြည်တို့တွင်၊ စစ်တိုက်သိမ်းယူကြသဖြင့်၊ အစိုးရသော တိုင်းပြည်နယ်ပယ်အများတို့ကို ရကြလေပြီ။ ၎င်းတို့ကဲ့သို့ အစိုးရပိုင်သော နယ်ပယ်အရပ်ရပ်တို့ကိုလျှင်၊ ကိုယ်နေရင်းနိုင်ငံထက် ၄၅ ဆမျှ ကြီးကျယ်သတည်း။ ၎င်းပြင် ဆိုခဲ့သော အင်္ဂလိပ်မင်းပိုင်၊ တတိုင်းတပြည်တို့တွင်နေ လူအပေါင်းကား အရေအတွက်အားဖြင့် ၁၇ ကုဋေခန့်ရှိကြ၏။ အင်္ဂလိပ်ဘုရင် အစိုးရပိုင်သော အရပ်များကား၊ ဥရောပတိုက်အဝင်ဖြစ်သော စပါးပြည်ထောင်စွန်း၌၊ ဂျီပြာလတာမြို့ ရှိ၏။ ၎င်းမြေထဲပင်လယ် မော်လတာကျွန်းရှိ၏။ ၎င်းအမေရိကတိုက် အနောက်ဖက်ကမ်းတွင် များစွာသောဒေသအရပ်တို့နှင့်၊ တောင်ဘက်စွန်း၌ ကိပ်ပြည်နှင့်နေတလ်နယ်ရှိ၏။ ၎င်း အတ်လန္တိတ်သမုဒ္ဒရာတွင် စံပလေးနကျွန်းနှင့် အာစင်ရှ်ကျွန်းရှိကြ၏။ ၎င်း အာရှတိုက်ကြီး၌ကား အာရပ်ပြည်တွင် ဒေင်မြို့၊ ဣန္ဒူပြည်၊ အာသံပြည်၊ ရခိုင်ပြည်၊ ပဲကူးပြည်၊ တနင်္သာရီပြည်၊ စင်္စီပူမြို့၊ ဣန္ဒူ၊ ပင်လယ်တွင် ကျွန်းအများနှင့်၊ တရုတ်ပြည်အရှေ့ဘက်ကမ်းနှင့် အနီးတွင် ဟုန်ကုန်

ကျွန်း ရှိကြ၏။ ၎င်းပြင် ပစိဖိတ်သမုဒ္ဒရာတွင်၊ ဩစတြေးလျကျွန်းနှင့် နူဇီလန်ကျွန်းရှိကြ၏။ ၎င်းမြောက်အမေရိကတိုက်ကြီးတွင် မြောက်ဘက်တပိုင်းနှင့် အနောက်ဣန္ဒူကျွန်းစုတွင်၊ ကျွန်းငယ်အများမှစ၍၊ အင်္ဂလိပ်မင်းပိုင်နယ်ဖြစ်ကြကုန်၏။

စစ်မှုအရေးအခင်းအလုံးစုံတို့၌ ဗရိတန်ကြီးဟူသာ အင်္ဂလိပ်နိုင်ငံတော်အစိုးရတို့သည်၊ အလွန်ကျွမ်းကျင်တတ်စွမ်းသဖြင့်၊ တပါးသောနိုင်ငံတကာတို့ထက်၊ အကုန်အစင်တတ်မြောက်၍ အရှိန်တန်ခိုးအာဏာကြီးသောနိုင်ငံဖြစ်သည်ဟု ဆိုဘွယ်ရာရှိလေသတည်း။ ၎င်းနိုင်ငံအတွင်း တည်ရှိ၍ ရန်သူဘေးမှ ကွယ်ကာဆီးတားရန်၊ များပြားစွာထားလျက်ရှိသော ရဲတိုက်၊ ကျောက်တပ်အမျိုးမျိုးတို့ကိုမဆိုဘဲ၊ ရုံးမက်ဗိုလ်ခြေအကြောင်းကို၎င်း၊ တိုက်သင်္ဘောအကြောင်းကို၎င်း၊ ခရစ်နှစ် ၁၈၆၅ ခုနှစ်၏စာရင်းအရ အနည်းငယ်ဖော်ပြပေအံ့။

အသင့်စီမံလျက် အမြဲစစ်မှုထမ်းရန်ထားသော၊ အင်္ဂလိပ်အမျိုးစစ်သည်တို့၏အရေအတွက် လူပေါင်းကား၊ ၂ သိန်း ၃ သောင်း ၄ ရာခန့်တည်း။ ၎င်းပြင် နှစ်စဉ်အတိုင်း စစ်ရေးသင်ပြရန်၊ ခိုင်းထားလျက်ရှိသော သူရဲတို့၏အရေအတွက်ကား၊ ၁ သိန်း ၂ သောင်း ၉ ထောင်ခန့်တည်း။ ၎င်းမှတပါး စစ်အင်္ဂါပြည့်စုံလျက် စစ်မှုဆောင်ရွက်ရန် မိမိအလိုအလျောက်ဖြင့်သင်းဖွဲ့ကြသော တိုင်းသူပြည်သားတို့၏အရေအတွက်ကား၊ လူပေါင်း ၄ သိန်း ၉ သောင်း ၅ ထောင်ကျော်ရှိကြလေသတည်း။ ယခင်ဆိုခဲ့သော စစ်မှုထမ်းသုံးတန်းတို့မှာ၊ ပဌမတန်းတို့ကား အကြောင်းအရေးပေါ်ရှိလျှင်၊ မည်သည့်တိုင်းပြည်သို့မဆို၊ ရုတ်တရက် အလျင်အမြန် စစ်ချီသွားရကြပေ၏။ ၎င်းနောက်ဆိုသောနှစ်တန်းတို့ကား၊ မိမိတို့၏တိုင်းပြည်ကို ရန်သူဘေးမှ ကာကွယ်စောင့်မရန်၊ အသင့်စီမံလျက်ရှိကြလေ၏။ ၎င်းမှတ်သားဘွယ်ရာ အရာတစ်ခုဟူသည်ကား၊ ဆိုခဲ့သောစစ်ဗိုလ်ခြေများတို့သည် စစ်ဝတ်စစ်စား၊ လက်နက်ကရိယာ၊ အသုံးအဆောင်တို့တွင် ပြည့်စုံစေခြင်းငှာ၊ အစိုးရတို့သည် ၁၈၆၆ခုနှစ် တနှစ်အတွက်၊ ခွဲထားကြစစ်စရိတ်ငွေပေါင်းကား ကျပ်သုံးဒဂါးပြားရေ ၁၀ ကုဋေ ၉ သိန်း ၅ သောင်းပေတည်း။

ပင်လယ်သမုဒ္ဒရာပေါ်တွင် စစ်တိုက်ခြင်း အမှုအရေးအရာတို့၌ လည်း၊ အင်္ဂလိပ်နိုင်ငံသည် နိုင်ငံတကာတို့ထက်၊ အထူးသဖြင့် အစွမ်းသတ္တိအရှိန်တန်ခိုး အားကြီးသောနိုင်ငံဖြစ်လေသတည်း။ ၎င်းကိုထောက်ရှုသဖြင့်၊ ကြာမြင့်စွာအဆိုရှိသော ပုံစကားတချက်ကမူကား ဗမာ့လန်

ကြီးနိုင်ငံသည်။ သမုဒ္ဒရာအစိုးရသတည်း။ ဟူ၍ အဆိုရှိပေ၏။ ၎င်းအင်္ဂလိပ်နိုင်ငံပိုင်သော စစ်သင်္ဘောတို့၏အကြောင်းမှာ၊ ရွက်သင်္ဘောကိုမဆိုဘဲ၊ သက္ကရာဇ် ၁၈၆၆ ခုနှစ် စာရင်းအရ တိုက်မီးသင်္ဘောပေါင်း အရေအတွက်ကား၊ အစင်း ၄၁၉ ပေတည်း။ ၎င်းတို့တွင်ပါရှိ၍၊ တစင်းလျှင် ချိန်ဝန်တန်ပေါင်း ၆ သောင်းမကတင်နိုင်၍ ကြီးသဖြင့်၎င်း၊ သင်္ဘောကိုယ်လုံး၌လည်း ၆ လက်မအထူရှိသော သံပြားနှင့်ဆင်ရင်လျက် အကွယ်အကာရှိကြသဖြင့်၎င်း၊ ရဲတိုက်စစ်သင်္ဘောဟူ၍ ခေါ်အပ်သော စစ်မီးသင်္ဘောကြီး ၃၆ စင်း ပါဝင်လေ၏။ ၎င်းပြင် အသင့်စီမံလျက် စစ်သင်္ဘောသားအရေအတွက် လူပေါင်း ၆ သောင်း ၈ သောင်းခန့်ရှိကြလေ၏။ ၁၈၆၆ ခုနှစ်အတွက် ခွဲထားလျက်ရှိသော တိုက်သင်္ဘောစရိတ်ငွေကား ကျပ်သုံးဒဂိုးပြားရေ ၁၀ ကုဋေ ၃ သန်း ၈ သိန်း ၈ သောင်းပေတည်း။ (ဟောက်၊ ပထဝီဝင်ချုပ်၊ ရန်ကုန်၊ အမေရိကန် သာသနာပြုပုံနှိပ်၊ ၁၈၇၄၊ စာမျက်နှာ ၄၀-၂)

ဒါမျိုးတွေရေးထားတဲ့ ပထဝီဝင်စာအုပ်ပဲဖြစ်တယ်။ ဒီစာအုပ်ထဲမှာ (၁)အင်္ဂလိပ်ကို ခန့်ညားအောင်နဲ့ (၂) နေ လ ကမ္ဘာ ကို၊ ဗုဒ္ဓဝါဒီတွေ ယုံသလို မဟုတ်ဘူးဆိုတာ၊ မူလထား ရေးပါတယ်။ ဆိုလိုတာက၊ မန္တလေးက မြန်မာဘုရင်လည်း ကြောက်အောင်၊ ခရစ်ယာန်သာသနာပြုရတာလည်း လွယ်အောင်ပါပဲ။

အမျိုးသားမြန်မာနိုင်ငံအကြောင်း ပြောတဲ့အခါ၊ လူဦးရေ လေးသန်းလောက်ပဲရှိပြီး ရှေးဆန်လို့ တိုးတက်မှုမရှိ၊ ဒါပေမဲ့ အခုတလောတော့ ဥရောပနည်းတွေနဲ့ တိုးတက်ရေး စနေပါပြီ။ မီးသင်္ဘော၊ ကြေးနန်း၊ ဒဂိုး၊ စာပုံနှိပ်စက်၊ သံရည်ကျိစက်ဆိုတာတွေ ရှိနေပြီလို့ ဆိုပါတယ်။ မန္တလေးအကြောင်းကိုတော့ ဒီလိုတွေ ရတယ်။

မန်းဒလေးမြို့တော်သည်၊ ဧရာဝတီမြစ်အရှေ့ဘက်ကမ်းနှင့် မန်းမဝေတွင် အင်းဝမြို့တော်ဟောင်းအထက်၊ မြောက်ဘက်အပြင်တန်း ၂၂ နှင့် အရှေ့ဘက်မွန်းတည့်တန်း ၉၆ ၁၀' တို့၏ရှက်ရာ၌ တည်ရှိ၏။ ယခုရှိသော မင်းတုံးမင်းသည် ခရစ်သက္ကရာဇ် ၁၈၅၃ ခုနှစ်တွင် နန်းတက်၍စိုးစံတော်မူသည် နောက်များမကြာ၊ ထိုမြို့ကို တည်ထောင်ပြုစုတော်မူလေ၍ မြို့နေလူပေါင်း ၁၀၀၀၀၀ ခန့်ရှိသတည်း။ နန်းတော်အိမ်တော် (မှတပါး) မှတ်သားလောက်သော တိုက်ကြီးအိမ်ကြီးအများမရှိ။ (စာမျက်နှာ ၁၅၆-၇)

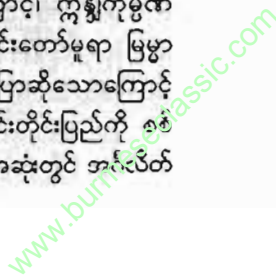
မန္တလေးအကြောင်း အခုလိုရေးထားတာနဲ့ အင်္ဂလန်အကြောင်း အထက်ကရေးခဲ့ပုံကို၊ ဟိုတုန်းက အမျိုးသားမြန်မာနိုင်ငံကလူတွေ ဖတ်မိကြပြီး သတိရှိ

ကြမယ်ဆိုရင်၊ အင်္ဂလိပ်ဟာ တို့ရဲ့အစွမ်းအစကို နည်းနည်းမှဂရုမထားဘူးဆိုတာ၊ တွေးမိကြမယ်ပေါ့။ မြန်မာပိုင်နက်ကိုကျော်ပြီး တရုတ်နိုင်ငံဘက်နဲ့ ရောင်းဝယ်လိုစိတ် သူတို့မှာရှိလို့၊ အထက်ပိုင်းကို သိမ်းမှာပါပဲဆိုတာလည်း သိပြီးသားဖြစ်မယ်။ ဘာပြုလို့လဲဆိုတော့ ဗန်းမော်အကြောင်းရေးတဲ့အခါ . . .

မြို့ပြမြောက်ပိုင်းတွင် ဘမော်သည်မြို့မဖြစ်၍၊ မန်းဒလေးမြို့ အထက်သို့ တိုင်ပေါင်း ၃၀၀ ခန့်အကွာတွင် ဧရာဝတီမြစ်အနောက်ဘက်ကမ်းပေါ်၌ တည်ရှိလေ၏။ ၎င်းမြို့တွင် အိမ်ခြေပေါင်း ၄၀၀၀ ခန့်ရှိသည်ဟု ဆိုကြ၏။ မြို့နေလူတို့တွင်လည်း တရုတ်လူ၊ ရှမ်းလူ အများရှိကြသည်ဖြစ်၍၊ အင်္ဂလိပ်အရေးပိုင်မင်းလည်း ထိုမြို့၌ နေလေ၏။ ၎င်းမြို့သို့ တရုတ်ကုန်သည်အများတို့သည်၊ ယူနန်နယ်မှ နှစ်စဉ်မပြတ် မြည်းဝန်တင်တို့ဖြင့် ရောက်လာ၍၊ ပိုး ယမ်းစိမ်းစသော ကုန်မျိုးတို့ကို ယူခဲ့တတ်ကြ၏။ တရုတ်ပြည်တွင် မိုမိုင်ဟူသောမြို့ကြီးသည် အနီးဆုံးဖြစ်၍ ဘမော်မြို့မှ ၇ ရက် ခရီးအကွာတွင်ရှိလေ၏။ တရုတ်လူတို့တွင် စစ်မှုကြောင့်မည်မဝပ်ရှိ၍ အထက်ကကဲ့သို့ပင် ကုန်စည်များစွာ မရောက်နိုင်၊ ယခုကလမှာ မီးသင်္ဘောတို့သည်လည်း မပြတ် ဘမော်၊ မန်းဒလေး၊ ရန်ကုန် ၎င်းသုံးမြို့အတွင်း၌ စုံဆန်သွား၍ လူသူမှစသော ကုန်စည်အမျိုးမျိုးတို့ကို သယ်ပို့ရွက်ဆောင်လျက် ရှိကြလေ၏။ ဘမော်မြို့သည် ရှေ့သို့ ရောင်းဝယ်ဖောက်ကားခြင်းအမှု၌ အလွန် ကြီးကျယ်ဦးမည်ဟု မျှော်လင့်စရာရှိပေ၏။(စာမျက်နှာ ၁၅၉-၆၀)

လို့ ရေးထားတယ်။ အမျိုးသားမြန်မာနိုင်ငံကိုသိမ်းပြီး၊ တရုတ်နဲ့ကုန်သွယ်ဖို့ အင်္ဂလိပ်စိတ်ကူးထားတာကို၊ ဒီမှာတွေ့ရပါတယ်။ မြန်မာဘုရင်အတွက် အင်္ဂလိပ်နဲ့ရန်မဖြစ်ဖို့ဟာ အရေးအကြီးဆုံးပဲဖြစ်တယ်လို့လည်း ပထဝီဆရာက မှတ်သားထားပြီးပါပဲ။

ခရစ်နှစ် ၁၈၅၂ ခုနှစ်တွင် မြို့မှာတို့သည်၊ အထက်စာချုပ်အတိုင်းမတည်၊ ဖောက်ပြန်သောကြောင့်၊ နှစ်တိုင်းနှစ်ပြည်အသစ်ထပ်မံ၍ စစ်တိုက်ကြရပြန်၏။ ရန်ကုန်မင်းကြီးသည် အင်္ဂလိပ်ကပို့တန်သင်္ဘောသူကြီးများထန် ကြေးငွေတို့ကို အတင်းလျှင်ဖြတ်၍ယူသဖြင့်၊ အင်္ဂလိပ်လူအချို့တို့ကိုလည်း၊ အလွန်ညှင်းပန်းနှိပ်စက်ပြုသောကြောင့်၊ ဣန္ဒကျကုမ္ပဏီ အင်္ဂလိပ်မင်းသည် ၎င်းကြေးငွေတို့ကို ပြန်၍တောင်းတော်မူရာ မြို့မှာ မင်းတို့က ၎င်းတောင်းသည်ငွေကိုမပေးဘဲ၊ ခုခံပြောဆိုသောကြောင့် ဣန္ဒကျကုမ္ပဏီ အင်္ဂလိပ်မင်းကြီးကိုယ်တော်သည်။ ၎င်းတိုင်းပြည်ကို စွန့်မတိုက်ဘဲမနေသာ၊ ထို့ကြောင့် ခရစ်နှစ် ၁၈၅၂ ခုနှစ်အဆုံးတွင် အင်္ဂလိပ်

မင်းတို့သည် လက်နက်ကိုင် စသည်တို့ကို ရန်ကုန် မြို့သို့ ချီစေတော်မူ၍၊
 ပဲကူး၊ ဟံသာဝတီ၊ မုတ္တမ စသော၊ ၎င်းနယ်ရပ်များကို အောင်တော်မူ၏။
 ၎င်းနှစ် ဒီဇင်ဘာလ အရက် ၂၀ တွင်၊ ဆိုခဲ့သောနယ်များကို အင်္ဂလိတ်
 မင်းက အပိုင်သိမ်းယူတော်မူကြောင်းကို ကျော်ညာစေတော်မူသည်။
 ထိုနောက်များမကြာ၊ ယခုစိုးစံတော်မူသော ရှင်ဘုရင် မင်းတုန်းမင်း နန်း
 တက်တော်မူလေ၏။ ကိုယ်တော်သည်လည်း၊ လွန်ခဲ့သောမြေမှာမင်းတို့
 ထက် မိမိနိုင်ငံအကျိုးစီးပွားကို ထောက်တော်မူသဖြင့်၊ အင်္ဂလိတ်မင်းတို့နှင့်
 အသင့်အတင့်နေလိုသောစိတ် ရှိတော်မူ၍၊ ခရစ်နှစ် ၁၈၂၆ခုနှစ် ၌၎င်း၊
 ၁၈၆၇ ခုနှစ်၌၎င်း၊ မဟာမိတ်စာတို့ကို အထပ်ထပ်ချုပ်တော်မူလေ
 သည်။ (စာမျက်နှာ ၁၆၃-၄)

ဒီအရေးအသားကိုကြည့်ရုံနဲ့ မြန်မာရှင်ဘုရင်ကို အင်္ဂလိပ်က သနားပါမူ
 နန်းသက်ရှည်မယ်လို့ဆိုတာ အင်မတန်ထင်ရှားနေတယ်။ ဒီစာအုပ်မျိုးကို
 သာသနာပိုင်က အစ၊ မြန်မာဘုန်းကြီးတွေက နိုင်ငံရေးအမြင်ရှိလို့ ကန့်ကွက်တာ
 မဟုတ်ပေမယ့်၊ ရှေ့ပိုင်းမှာပါတဲ့ ကမ္ဘာလုံးတယ်ဆိုတဲ့အချက်ကို ကန့်ကွက်ရင်း၊
 တစ်အုပ်လုံးကို ကန့်ကွက်ရာရောက်တယ်လို့ ကောင်းသလိုရှိပါတယ်။ ဒါပေမဲ့
 သိပ္ပံအသိဉာဏ်ပေးမယ့် ဘာသာရပ်တစ်ခုကိုကန့်ကွက်ကြလို့ သူတို့ကို ထောက်
 ခံပြောဖို့ ခက်နေပါတယ်။ ပြီးတော့ ဉာဏ်ရှိမယ်ဆိုရင်၊ ဒီစာအုပ်ဟာ အသုံးဝင်
 နိုင်ပါတယ်။ ဂျပန်စတဲ့ တခြားနိုင်ငံတွေမှာ၊ အားကျစရာ ကြီးပွားပုံကိုလည်း
 တွေ့နိုင်ပါတယ်။ အဲဒီတုန်းက ပြဋ္ဌာန်းတဲ့ သမိုင်းစာအုပ်ကိုလည်း၊ တစ်လက်စ
 တည်း နည်းနည်းစစ်ဆေးကြည့်သင့်ပါတယ်။ ရန်ကုန်၊ ဟံသာဝတီပုံနှိပ်တိုက်က
 ၁၈၉၀ မှာ ဟန္တသခင် ရေးတဲ့ အိန္ဒိယသားတို့၏ရှာဖွေဝင်ချုပ်ကို ကျောင်းသုံး
 ပြဋ္ဌာန်းခဲ့ပါတယ်။ မြန်မာနိုင်ငံကိုလည်း အိန္ဒိယအဝင်အပါလို့ယူဆပြီး အင်္ဂလိပ်
 စစ်အကြောင်းကိုလည်း ထည့်ရေးတယ်။ မျှော်လင့်ထားတဲ့အတိုင်းပဲ၊ မြန်မာဆိုးလို့
 သူတို့က ဆုံးမရတဲ့သဘော၊ ရေးခဲ့ပါတယ်။ ပထမစစ်အကြောင်းကို ဒီလိုရေး
 တယ်။

ပဌမမြန်မာစစ်၊ ၁၈၂၄-၁၈၂၆

အလောင်းမင်းတရားကြီးအဆက်အနွယ်တို့သည် မြန်မာပြည်အလုံးကို
 နှိမ်နင်း၍၊ မင်းသီးခြားအုပ်စိုးသော အာသန်ပြည်ကိုပင် တိုက်ခိုက်သိမ်း
 ပိုက်ပြီးလျှင်၊ ဘင်္ဂလားနယ် အင်္ဂလိတ်ပိုင်ဒေသတို့ကို စည်ဆက်တိုက်
 ဖျက်ရန် အစပြုလေသည်။ ငြိမ်သက်စွာနေကြရန် အကြောင်းဖြင့်
 အင်္ဂလိပ်တို့ စတင်ပြောဆိုသမျှအချက်တို့ကို၊ မြန်မာမင်းက မထိမိမြင်
 ငြင်းပယ်လေသောကြောင့်၊ လတ်ဆွဲတော်ရ အမြန်သတည်း။ ၁၈၂၄

ခုနှစ်၊ ရန်စစ်ပြုရလေသည်။ မြန်မာလူမျိုးတို့ကို နိုင်ရသော်လည်း၊ အ
 ဂ်လိပ်တို့စိုးရိမ်ကြောက်ရွံ့သော တိုင်းပြည်၏အဖျားရောဂါထူထပ်ခြင်း
 ကြောင့်သာ၊ မိမိတို့ဘုန်းတန်ခိုးကြက်သရေ ကြီးမြင့်ရန်အကြောင်း မရှိ
 ပေ။ အင်္ဂလိပ်စစ်သည် တတိုင်သည် တိုက်သင်္ဘောများကိုစီးနင်း၍ ဗြဟ္မ
 ပုတြ မြစ်ကြောင်း အာသန်ပြည်သို့တက်ကြလေသည်။ တတိုင်သည်ကား
 ဘင်္ဂလားနယ်စီပါဟိတို့ ပင်လယ်ကြောင်းမသွားဟူ၍ ငြင်းပယ်ခြင်း
 ကြောင့်၊ စစ်တကောင်းနယ်ကိုဖောက်၍ ရခိုင်ပြည်ကို ကြည်းကြောင်းစီး
 လေသည်။ အလုံးအရင်းကြီးသေ တတိယ တတိုင်မူကား၊ မဒရတ်မှ
 သင်္ဘောစီးနင်းထွက်ကြ၍ ဧရာဝတီမြစ်ဝသို့ တိုက်ရိုက်လာကြသည်။
 ၎င်းစစ်ကို ၂ နှစ်ပတ်လုံးတိုက်ရသဖြင့်၊ အင်္ဂလိပ်တို့မှာ စရိတ်ငွေတော်
 ၁၄၀၀၀၀၀၀ ကုန်ကျလျက်၊ လူပေါင်းနှစ်သောင်းသေဆုံးသည်အနက်
 များစွာသောသူရဲတို့ ရောဂါဖြင့်ဆုံးပါးရလေပြီးနောက်၊ အင်းဝဘုရင်
 သည် ၁၈၂၆ ခုနှစ် ရန်ကုန်စာချုပ်ကို လက်မှတ်ရေးထိုးလေသည်။
 ဤစာချုပ်အရ၊ မြန်မာမင်းသည် အာသန်ပြည်ကို မပိုင်ပြီဟု ဝန်ခံ၍၊
 အင်္ဂလိပ်တို့ လက်နက်နိုင်ငံပြုလုပ်ထားသော ရခိုင်ပြည်နှင့် တနင်္သာရီနယ်
 တို့ကို အင်္ဂလိပ်တို့အား အပိုင်ပေးအပ်ရလေသည်။ ဧရာဝတီမြစ်စည်
 တလျှောက်၊ ရန်ကုန်မြို့ပင်လယ်ဝအထိသာ မြန်မာဘုရင် ပိုင်ရတော့
 သည်။ (စာမျက်နှာ ၄၀၈-၉)

သဘောအချုပ်ကိုပြောရရင်၊ မြန်မာကို သူတို့အင်္ဂလိပ်က စစ်တိုက်ရ
 တာဟာ

- (၁) မြန်မာက ခော်ကားလို့ဖြစ်တယ်။
- (၂) မြန်မာနိုင်ငံမှာ ကြောက်စရာဆိုလို့ ငှက်ဖျားရောဂါပဲ ရှိတယ်။
- (၃) သူတို့စစ်သား တော်တော်များများဟာလည်း အဖျားကြောင့်ပဲ သေ
ရတယ်။
- (၄) မြန်မာနိုင်ငံရလို့ သူတို့မှာ ဘယ်လိုမှဂုဏ်မတက်ဘူးတဲ့။
ဒုတိယစစ်ကို ရေးတဲ့အခါ
- ဒုတိယမြန်မာစစ် ၁၈၅၂
ရန်ကုန်မြို့ရှိ ဥရောပတိုက်သား ကုန်သည်အချို့တို့ကို ညည်းပန်း နှိပ်စက်
ခြင်း၊ သို့အချက်ကို ထုတ်ဖော်ပြစ်တင် အရေးစကားပြောဆိုရန် စေ
လွှတ်သူ တိုက်သဘောကပ်တန်အား မလေးမခန့်ပြုခြင်း၊ ထို့ကြောင့်
၁၈၅၂ ခုနှစ် ဒုတိယမြန်မာစစ်ဖြစ်ရလေသည်။ အနည်းငယ်မျှ ရက်
လ အတွင်း၊ ရန်ကုန်မြို့ ပြည်မြို့အထိ ဧရာဝတီမြစ်စည်တလျှောက်

သန်းထွန်း

အင်္ဂလိပ်စစ်သည်တို့ လက်နက်နိုင်ငံပြုထားလေသည်။ အင်းဝဘုရင်သည် မဟာမိတ်စာချုပ် မပြုလုပ်ဟုငြင်းပယ်ခြင်းကြောင့်၊ ၁၈၅၂ခုနှစ် ဒီဇင်ဘာလ ၂၀ ရက်နေ့ ကြော်ငြာစာထုတ်ပြန်တော်မူ၍၊ ပဲခူးအမည်ဖြင့်၊ ၁၈၆၂ ခုနှစ်က ရအပ်ပြီးသော အင်္ဂလိပ်ပိုင် ရခိုင် တနင်္သာရီပြည်တို့နှင့် ၎င်းနယ်ကိုပေါင်းစည်းလေသည်။ (စာမျက်နှာ ၄၃၂-၃)

လို့ မြန်မာပေါ်မှာပဲ အပြစ်လုံးလုံးပုံချပြီးရေးတယ်။ ရန်ဖြစ်ကြတယ်ဆိုရင် တစ်ဦးတည်း ဆိုးလို့မဟုတ်ဘူးဆိုတာ၊ လူပိန်းတွေ၊ တွေးရုံနဲ့သိနိုင်တယ်။ မြန်မာနိုင်ငံအောက်ပိုင်းကို ခွဲထုတ်ယူသွားပြီးတော့၊ အင်မတန် စည်ကားတိုးတက်လာတယ် ဆိုတာကိုတော့၊ သူတို့ ဂုဏ်ယူပြီးပြောချင်တယ်။

ဗြိတိသျှမြန်မာပြည် တိုးတက်စည်ပင်ပြောခြင်း

သို့ပေါင်းစည်းသည်နေ့မှစ၍၊ ရန်ကုန်ရှိမြို့သူမြို့သားအပေါင်းတို့သည် ဆယ်ဆတိုးပွားလျက်၊ အိမ်ခြေလူနေ စည်ပင်ဖြစ်ထွန်းကြလေသည်။ ၎င်းမြို့ကိုသိမ်းပြီးနောက် ၄ နှစ်ကျော်လွန်၍၊ ၁၈၅၇-၁၈၅၈ ခုနှစ် ကျရောက်ကာလ၊ ၎င်းမြို့ ဆိပ်ကမ်းအရောင်းအဝယ်သည်၊ ငွေတော် ၂၃၁၀၅၅၀ ထိ၍၊ ၁၈၈၁-၈၂ ခုနှစ်၌ ၁၁၇၂၃၇၈၁၀ ငွေတော်အထိ တိုးတက်လေသည်။ အခြားမြို့ကြီးများနှင့် တောကျေးရွာတို့လည်း၊ ၎င်းနည်းအညီအမျှပင် စည်ကားပြန့်ပွားကြလေသည်။ ၁၈၂၆ ခုနှစ် မတိုင်မီရောက်မှီ၊ ကျိုက္ခမိစီရင်စုသည် ယိုးဒယားဘုရင်နှင့်ပဲခူးဘုရင်တို့ မပြတ်စစ်ဖြစ်ရာငှာနဖြစ်သောကြောင့်၊ မြို့သူရွာသား တယောက်မျှမရှိဖြစ်လေသည်။ ၁၈၂၇ ခုနှစ် ဖေဖော်ဝါရီလအတွင်း ဗွန်အကြီးအမှူး တယောက်သည် နောက်ပါလူပေါင်းတသောင်းနှင့် ကျိုက္ခမိစီရင်စု၌ အတည်အမြဲ ဝင်ရောက်နေထိုင်လေသဖြင့်၊ များမကြာမီပင် လူပေါင်း ၂ သောင်းတို့လည်း ထပ်မံဝင်ရောက် နေထိုင်လာကြပြန်လေသည်။ ၁၈၅၅ ခုနှစ် ကျိုက္ခမိစီရင်စုလူဦးရေသည်၊ ၈၃၁၄၆ ယောက် ဖြစ်လေသည်။ ၁၈၆၀ ပြည့်နှစ်၌ ၁၃၀၉၅၃ ယောက် တိုးတက်ပြန်လေသည်။ ၁၈၈၁ ခုနှစ်၌ကား၊ လူဦးရေပေါင်း ၃၀၁၀၈၆ တိုင် တိုးလေသည်။ တဖန်တုံလည်း ပင်လယ်ဆိပ်ကမ်း၊ တခုကို ဆိုရပြန်သော်၊ ၁၈၂၆ခုနှစ် ရခိုင်ပြည်ကို အင်္ဂလိပ်တို့သိမ်းစကာလ၊ စစ်တွေမြို့သည် တံငါတံစွပ်တို့ ဆင်းရဲရွာနေထိုင်ကြသော ရွာသိမ်ငယ်မျှသာဖြစ်လေသည်။ ၁၈၃၀ ပြည့်၌၊ ထိုရွာငယ်၌ မြို့ကလေးတမြို့ဖြစ်လာ၍၊ အရောင်းအဝယ် ကုန်တို့၏အဘိုးငွေ ဒင်္ဂါးပြားရေ ၇၀၀၀၀ ထက် မြောက်လေသည်။ ၁၈၈၁ ခုနှစ်၌ ရောင်းဝယ်ဘောက်ကားသော ကုန်ဘိုးငွေမှာ၊ ၂၇၅၀၀၀

တိုင် တိုးတက်လေသည်ဖြစ်သောကြောင့်၊ စစ်တွေမြို့၌ ရောင်းဝယ်ဘောက်ကားခြင်းသည်၊ အနှစ် ၅၀ အတွင်း အဆ ၄၀၀ နီးကမ်း တိုးတက်ခဲ့လေသည်။ ဗြိတိသျှမြန်မာပြည်၌ လူဦးရေပေါင်းသည်လည်း၊ ၁၈၅၇ခုနှစ်၌ ၁၂၅၀၀၀၀သာရှိလျက်၊ ၁၈၈၁ခုနှစ် ကျရောက်ကာလ ၃၇၅၀၀၀၀ တိုင် တိုးတက်လေသည်။ (စာမျက်နှာ ၄၃၃-၄)

အဲဒါလို အတိုးအပွားစာရင်းကိုပြပြီး ဂုဏ်ယူတယ်။ အထက်ပိုင်းအမျိုးသားမြန်မာနိုင်ငံကိုရရင်၊ ဒီလိုပဲ တိုးပွားအောင်လုပ်ပေးမယ်လို့ အာမခံတဲ့ သဘောပဲ ဖြစ်တယ်။ ဒီစာအုပ်က ၁၈၉၀ မှာ ပုံနှိပ်ပေးမယ်၊ ၁၈၈၅ မှာ သီပေါမင်းကိုဖမ်းတဲ့အခန်း မပါဘူး။ ၁၈၈၀ မှာပဲ ရပ်တယ်။ မြန်မာရာဇဝင်သက်သက် ရေးတဲ့စာအုပ်ကတော့၊ စောစောကပြောခဲ့တဲ့ ဒေါင်းတံဆိပ်မြန်မာဘတ်စာသစ်နဲ့ အပြိုင်ပေါ်တယ်လို့ဆိုရမယ်။ အက်စဒဗလူကောက်ရေးတဲ့ မြန်မာရာဇဝင်အကျဉ်း ဟာ ၁၉၁၀ မှ ပြီးပါတယ်။ ၁၉၁၂ မှာ ပုံနှိပ်ပြီးလို့ ကျောင်းတွေမှာ သုံးရပါပြီ။ အင်္ဂလိပ်နယ်ချဲ့တာကို လုံးဝမပြောဘဲ မြန်မာက ရိုင်းပျတာ၊ ရခိုင်အာသံ မဏိပူရအထိ တိုက်ခိုက်သိမ်းသွင်းပြီး၊ ဘင်္ဂလားနယ်စပ်ကိုပါ စော်ကားတာကိုပဲ အကျယ်ချဲ့ပြောတယ်။ အင်္ဂလိပ်က ရှောင်မရတဲ့အဆုံးမှ ပထမစစ်ကို တိုက်ရတယ် (စာမျက်နှာ ၁၀၂) လို့ ရေးပါတယ်။ ဒုတိယစစ်ကိုလည်း မြန်မာဘက်က အလီလီရန်စစ်ကားလို့ (စာမျက်နှာ ၁၂၃) တိုက်ရတာပဲလို့ ရေးတယ်။ တတိယစစ်ကျတော့လည်း၊ အင်္ဂလိပ်သစ်ကုန်သည်ကို မြန်မာက ဖိစီးနှိပ်စက်လို့ အင်္ဂလိပ်အစိုးရက ဝင်ရောက်စွက်ဖက်ရတယ် (စာမျက်နှာ ၁၄၂-၃) လို့ ရေးတယ်။ အဲဒီစာအုပ်မှာ အရေးအပါဆုံးအခန်းက နောက်ဆုံးအခန်း (၂၄) ဖြစ်ပါတယ်။ 'အလောင်းမင်းတရားအဆက် မင်းများ လက်အောက် လူမှုရေးနှင့်အုပ်ချုပ်ပုံ' လို့ ခေါင်းစဉ်တပ်ထားပါတယ်။ ပထမဆုံး ရှင်ဘုရင်ဟာ သက်ဦးဆံပိုင်ဖြစ်ပုံကို ရေးတယ်။ နောက် လွှတ်တော်နဲ့ ဝန်ကြီးတွေအကြောင်း၊ ဗြိတိန်နဲ့ အတွင်းဝန်တွေအကြောင်း၊ အခွန်အကောက်အကြောင်း၊ မြို့သူကြီးရွာသူကြီးတွေအကြောင်းတွေ ရေးတဲ့အခါမှာ၊ အရာရှိက ပြည်သူဆီက ငွေညစ်ယူပုံ ပိုပမာနထားရေးတယ်။ စစ်သားအကြောင်း ရေးတဲ့အခါ၊ လက်နက်ညှိပြီး ခေါင်းဆောင်တွေ ဖျင်းတယ်။ ဒါတောင် မြန်မာစစ်သားဟာ၊ ပတ်လည်နိုင်ငံတွေက စစ်သားထက်တော့ သာပါတယ်။ စည်းကမ်းမဲ့ပြီး၊ တစ်ပြိုင်တည်း ပူးပေါင်းတိုက်ခိုက်တဲ့အလေ့ မရှိလို့သာ၊ အင်္ဂလိပ်တပ်ကိုတွေ့ရင် နှုတ်တယ်လို့ ရေးတယ်။ ပြည်သူက ရန်သူမျိုးငါးပါးထဲမှာ 'မင်း' ကိုလည်း ထည့်ထားကြတယ်လို့ ဖော်ပြတယ်။ သူဆိုလိုတာက၊ မြန်မာမင်းဟာ တိုင်းသူပြည်သားကို အမြဲနှိပ်စက်နေလို့၊ အားလုံးကြောက်ရွံ့နေရတဲ့သဘောပဲ။ ရာဇဝင် အစောင်စောင်ကို

ကြည့်ရင်၊ လူမှုလူကိစ္စတွေ တိုးတက်တာပဲ တွေ့မယ်။ မြန်မာရာဇဝင်ကတော့၊ တို့ အင်္ဂလိပ် မရောက်ခင်က ဆုတ်ယုတ်ပျက်ပြားတာပဲ တွေ့မယ် (စာ မျက်နှာ ၁၆၀) လို့ ရေးခဲ့ပါတယ်။ ငွေညစ်နည်းစုံလို့ ပိုက်ဆံချမ်းသာအောင် မကြိုးစားပဲ ဘူးလို့ ဆိုတယ်။ အခု အင်္ဂလိပ်လက်ထက်၊ လွတ်လပ်စွာ အရင်းအနှီးပြုစုခွင့် ခေတ်မှာ၊ တိုင်းရင်းသားဘုရား ပေါ်နိုင်မယ်လို့ မျှော်မှန်းတဲ့သဘောရှိဟန် တူ တယ်။ စာအုပ်ရဲ့ နောက်ဆုံးစာကြောင်းကတော့ . . .

အနောက်တိုင်းအတွေးအခေါ်က လွှမ်းမိုးလာတဲ့အခါ၊ မြန်မာဟာ သူ ကိုးကွယ်တဲ့သာသနာနဲ့ တိုးတက်ရေးလမ်းစဉ်ကို၊ ညှိတက်လာမယ့် အရိပ် အယောင်ရှိပါတယ်။ သူ (မှာ ဘာလို့နေတယ်ဆိုတာ)ကို အသိဆုံးဖြစ်တဲ့ ဥရောပသားတွေကို၊ အခု သူက(ဆရာတင်ဖို့) အင်မတန်လိုလိုလားလား နဲ့ (အဲဒီဆရာတွေရဲ့) နည်းနာမှန်သမျှကို အတုခိုးနေတယ်။ ဒီလို လုပ် တာမှန်ကြောင်း မကြာမီ ထင်ရှားလာပါလိမ့်မယ်။

(စာမျက်နှာ ၁၆၂)

လို့ ရေးထားပါတယ်။ ဒီစကားတွေက တိုင်းရင်းသားဘုရားကိုမွေးတဲ့စကား၊ အမျိုးသားသစ္စာဖောက်ကို ဖိတ်ခေါ်အားပေးတဲ့စကားတွေပါပဲ။

တစ်လက်စတည်း အက်စ်ဒဗလူကောက်ရေးတဲ့ ရာဇဝင်စာအုပ်လေမျိုး နဲ့ရေးတဲ့ နောက်တစ်အုပ်ထဲ ရေးပုံကို ပြချင်ပါတယ်။ ယခင်လမှအဆက်

တလက်စတည်း၊ အက်စ်ဒဗလူကောက်ရေးတဲ့ ရာဇဝင်စာအုပ်လေမျိုး နဲ့ရေးတဲ့ နောက်တစ်အုပ်ထဲ ရေးပုံကိုပြချင်ပါတယ်။ ဒီစာအုပ်ကို မြန်မာဘာသာနဲ့ ဝစ်လျံအယ်လဗရက်တိုးက၊ ရေး တယ်။ မြန်မာအင်ပါယာရာဇဝင်တော် လို့ ခေါ်တယ်။ သရက်၊ ပြည်ကြီးဗဟို စာပုံနှိပ်စက်က ပုံနှိပ်ဖြန့်ဝေတယ်။ ပုံနှိပ်နှစ်က ဖော် ပြမထားပေမယ့်၊ စုဘုရားလတ်ဟာ ရန်ကုန်မှာနတ်ရွာစံတယ်လို့ပါ တော့၊ နတ်ရွာစံရက်က ၂၄ နိုဝင်ဘာ ၁၉၂၅ ဖြစ်လို့၊ ဒီစာအုပ်ဟာ ၁၉၂၅ အလွန်မှ ပေါ်ထွက်လာတယ်လို့ ယူနိုင်တယ်။ အဲဒီစာအုပ်ထဲမှာ၊ ရခိုင်က ချင်းပြန် အရေးနဲ့ ပတ်သက်ပြီး၊ ဒီလိုရေးပါတယ်။

မြန်မာတို့ ကြမ်းတမ်းစွာအုပ်ချုပ်လေသောကြောင့်၊ ၁၇၉၈ ခုနှစ်တွင် ချင်းပြန်ဝန် ခေါင်းဆောင်၍၊ ခုခံပုန်ကန်လေသည်။ မြန်မာတို့၏ ကြမ်းတမ်း စွာ မတရားအုပ်ချုပ်ရေးထက်၊ သာလွန်ကောင်းမွန်သော ဗြိတိသျှတို့ အုပ်ချုပ်ရေးကို နှစ်သက်ကြသောရခိုင်တို့သည်၊ နယ်ခြားကိုကျော် လွန်ပြီး ဗြိတိသျှနယ်ပယ်တွင်းသို့ ဝင်ရောက်ခိုလှုံကြလေသည်။

(စာမျက်နှာ၆၇-၈)

အဲဒီအရေးအခင်းကစပြီး၊ မြန်မာအုပ်ချုပ်ရေး ကြမ်းတမ်း ရက်စက်တာကို၊ ထပ်တလဲလဲရေးတာပါပဲ။ မြန်မာ-အင်္ဂလိပ် ပထမစစ် ဖြစ်ရပုံကို၊ သူက ဒီလိုရေးတယ်။

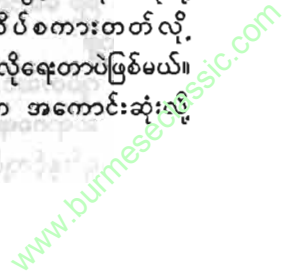
အာသံနယ်ရှိ ဂိုလပရမြို့တွင်၊ ဗြိတိသျှအောင်လံတော် လွှင့်ထားသည် ကို၊ မြန်မာတို့ဖြုတ်၍ချကြလေသည်။ ထို့ကြောင့်၊ ၁၈၂၄ ခုနှစ် မတ်လ ၅ ရက်နေ့တွင်၊ ဗြိတိသျှအစိုးရတို့သည် စစ်ကြေညာလေသည်။

(စာမျက်နှာ ၁၀၉)

ဒီလိုရေးတဲ့သဘောက၊ မြန်မာကစပြီး သက်သက်စော်ကားလို့ ဆုံးမလိုက် ရတယ်လို့၊ ဖြေရှင်းတာပဲဖြစ်တယ်။ နောက်ဆုံး၊ သီပေါမင်း နန်းကျပြီးတဲ့အခါ သူရေးတဲ့မှတ်ချက်က၊ 'ကံကောင်းတယ်' ဆိုတဲ့ အဓိပ္ပာယ်ပါပဲ။

မြန်မာပြည်ကို ဗြိတိသျှတို့ပိုင် အိန္ဒိယအင်ပါရာအတွင်းသို့ ပူးပေါင်း လိုက်ခြင်းမှာ၊ ကံအားလျော်စွာဖြစ်ပေသည်ဟု ထင်ရှားစွာမသိရကြသေး သော်လည်း၊ မြန်မာပြည်၏ နောင်လာနောက်သားတို့ သိရှိပေလိမ့်မည်။ မြန်မာပြည်ကို အရည်အချင်းညံ့သော မင်းတစ်ပါးနှင့်၊ နှုတ်သီးကောင်း လျှာပါးဖြစ်၍ မင်းအပေါ်တွင် ဩဇာလွှမ်းမိုးသောမိဖုရား အုပ်ချုပ်ခြင်း သည်၊ မြန်မာပြည်အတွင်း အုပ်ချုပ်ခြင်းမကောင်း၍ ပျက်ပြားလေသည်။ အထက်မြန်မာပြည်သည်၊ အကယ်၍ ပြင်သစ်တို့လက်သို့ ကျရောက်ခဲ့ပါမူ၊ မြန်မာပြည်ကြီးသည် ပြင်မရနိုင်လောက်အောင် ကွဲကြပေမည်။ ထိုအခါ အောက်မြန်မာပြည်တွင် အင်္ဂလိပ်စကားကို အသုံးပြုသကဲ့သို့၊ အထက် မြန်မာပြည်တွင် ပြင်သစ်စကားကို အသုံးပြုပြီးလျှင်၊ ပြင်သစ်နည်းနာ ပြင်သစ်ပညာရပ်တို့ကို အသုံးပြုကြရပေမည်။ သို့ရာတွင်၊ ယခု မြန်မာ ပြည်ကြီး၏အခြေအနေမှာ မကွဲမပြား တစ်လုံးတစ်စည်းတည်းဖြစ်၍၊ ကမ္ဘာတစ်ဝန်းလုံးတွင် အနှံ့အပြားရှိသော ဗြိတိသျှပိုင်အင်ပါယာနိုင်ငံကြီး ၏ အပါအဝင်ဖြစ်လော့၊ သီးခြားသော နိုင်ငံတစ်နိုင်ငံ ဖြစ်လေသည်။ သို့ပါ၍ ဖြစ်ရအကောင်းဟု ဆိုရိုးရှိ၏။(စာမျက်နှာ ၂၀၃)

ပြင်သစ်စကားကို နိုင်ငံတစ်ဝက်က တတ်မယ်။ အဲဒါ မကောင်းနိုင်ဘူး လို့ အကြောင်းပြတယ်။ အင်္ဂလိပ်ကျွန်ဖြစ်ရတာဟာ မဟာအခွင့်အရေးတစ်ခုလို့ ဆိုချင်တဲ့ သဘောပါပဲ။ စာရေးဆရာဟာ အင်္ဂလိပ်စကားတတ်လို့ လူရာဝင်တယ်။ ကျေးဇူးကြီးတယ်လို့ စွဲလမ်းနေလို့သာ ဒီလိုရေးတာပဲဖြစ်မယ်။ လက်အောက်ခံ ဖြစ်ကြတာချင်းတူရင်၊ အင်္ဂလိပ်ကျွန်က အကောင်းဆုံးလို့ ဆုံးဖြတ်ချက် ချပေးတာပဲပေါ့။

အင်္ဂလိပ်တို့ မန္တလေးကို သိမ်းပြီး နောက်တစ်နှစ် (၁၈၈၆)မှာ ထုတ်လိုက်တဲ့ ပညာရေးဌာနလက်စွဲ စာအုပ်ထဲမှာ၊ နောက်ဆက်တွဲ (ခ) အဖြစ်နဲ့ ကျောင်းသုံးစာအုပ်စာရင်း ပါတယ်။

ပညာရေးဌာန ကော်မတီလူကြီးမင်းတို့က၊ ကျောင်းများ၌သင်စေရန် သဘောတူကြပြီး စာအုပ်ဦးရေစာရင်း

မြန်မာဘာသာ

မြန်မာစာအုပ်များ

လောကနီတိ

မဟာဇနကဇာတ်ဝတ္ထု

ဓမ္မပဒ

သုဓမ္မစာရီ

မဟောသဌာဇာတ်ဝတ္ထု

ဟိတောပဒေသ

ဝေဿန္တရာဇာတ်ဝတ္ထု

နေမိဇာတ်ဝတ္ထု

မနုဝဏ္ဏနာဓမ္မသတ်

မဏိရတနာပုံ

ရာဇဝင်

အစိုးရပြုစုစီမံသော ဟန္တသခင် ရာဇဝင်အကျဉ်းချုပ်

ဖတ်စာများ

အစိုးရပြုစုစီမံသော မြန်မာဖတ်စာ ပဌမတွဲ၊ ဒုတိယတွဲ

ဆရာဆန္ဒီဖတ်စာ

ဆရာဆန္ဒီဒန္တာရီ

ဆရာမဂ္ဂဒစံဒန္တာရီ

ရုပ်ပုံပါဖတ်စာ

သင်ပုန်းကြီး

သတ်ပုံ

၉၉ ဆောင်ဝတ္ထု

သဒ္ဒါ

ဂျပံတဆင်သခင်စီမံသောသဒ္ဒါ

ဆရာဂဇေး စီမံသော ရှေးဦးစွာသင်ရန်သဒ္ဒါ

၎င်းနှင့်ကျင့်ရန်အခန်းများ

ဘာနပ်သခင်ပြုစုသောမြန်မာဖတ်စာ

အဘိဓာန်များ

ဂျပံဆင်သခင်မြန်မာစာနှင့် အင်္ဂလိပ်အဘိဓာန်

၎င်းအင်္ဂလိပ်နှင့် မြန်မာအဘိဓာန်

ဂဏန်းသင်္ချာ

စတလီသခင်အတွက်စာအုပ်

နိပ်ကွပ်သခင်အတွက်စာအုပ်

အက္ခရာသင်္ချာ

မောင်ဘိုးမောင် အက္ခရာသင်္ချာ

ဆရာလောင်းစတေး မြန်မာအက္ခရာသင်္ချာ

ဂဲဩမေဋရီ

ဩဒလိပ်သခင်ပြုစုသော ရူကလစ်

မက်သခင်ပြုစုသော ရှေးဦးသင်ရန် ဂဲဩမေဋရီ

လယ်ယာစိုက်ပျိုးခြင်း

အစိုးရပုံနှိပ်တိုက်ကပုံနှိပ်ပြုစုသော လယ်ယာစိုက်ပျိုးခြင်းလက်စွဲစာအုပ်

မြေတိုင်းပညာ

ကလံစီသခင်ပြုစုစီရင်သော မြေတိုင်းစာအုပ်

ဆာဗီသခင်မြန်မာပြန်သော ကယ်လီသခင်မြေတိုင်းစာအုပ်

ပထဝီကာရဏ

ဟောက်သခင်စီရင်သော ပထဝီကာရဏ

ဂျပံဆင်သခင်စီရင်သော အာကာသသျှတ္တရပထဝီကာရဏ

ခန္ဓာကိုယ်အကြောင်း

မမစတီဆင် စီရင်သော ခန္ဓာကိုယ်အကြောင်း

ခန္ဓာအိမ်အကြောင်း

ပိဋ

ခြောက်စောင်တွဲ

ဆရာဂဇေးပြုစုသော ရှေးဦးသင်ရန်ပိဋ

ဆရာချိတ်လဒါပိဋအဘိဓာန်

ကရင်ဘာသာ

ဂဏန်းသင်္ချာ

ဆရာသံပျာအတွက်စာအုပ်

သန်းထွန်း၊

ဒီစာအုပ်တွေကို ၁၈၈၆ ခုမှာ ပြဋ္ဌာန်းတယ်ဆိုတော့ အတော်များများဟာ ဒုတိယ မြန်မာအင်္ဂလိပ်စစ်ပြီးကတည်းက ရေးသားပြုစုခဲ့တယ်လို့ ဆိုရမယ်။ အနှစ်အစိတ်မှာ စာအုပ်သုံးဆယ်လောက်၊ အနောက်တိုင်းကျမ်းကို မြန်မာဘာသာ ပြန်လို့ ပြီးတယ်လို့လည်း ယူဆနိုင်ပါတယ်။ ဒီလိုဆိုတော့ တစ်နှစ် တစ်အုပ်နှုန်း၊ ထားနိုင်ပါတယ်။

ပထဝီသင်ကြားရေးနဲ့ ပတ်သက်ပြီး စာသင်ကျောင်းပြုစုမှုစာအုပ် အတွဲ (၃) (ရန်ကုန်၊ ဗြိတိသျှဘားမားပုံနှိပ်တိုက်၊ ၁၉၀၂) ထဲမှာ အင်္ဂလိပ်ကို အထင်ကြီး စရာတွေကို အားပါးတရသင်ခိုင်းတယ်။ အင်္ဂလိပ်နဲ့ဖက်တွဲပြီး အင်္ဂလိပ်ကျွန် ဖြစ်ရ တာကိုပဲ ကျေနပ်စရာကြီးလို့ ထင်စေတယ်။

ကုန်စည် အကြီးအကျယ် ကူးသန်းရောင်းဝယ်သော တိုင်းပြည်များမှာ ဖြိုပြတ်၊ အမေရိကပြည်စုတိုင်း၊ ဖရန်စစ်၊ ဇာမနီ၊ ဗေလင်ဂျီ၊ ဟောလံ၊ ရုသျှနှင့် ဩစတြိယပြည်များဖြစ်သည်။ အိန္ဒိယ၊ ကာနဒဒနှင့် ဩစတြေ လျှပြည်များပါဝင်သော ဗြိတိသျှနိုင်ငံ၌ ကူးသန်းရောင်းဝယ်ခြင်းသည် ဖရန်စစ်၊ ဇာမနီနှင့် အမေရိကပြည်စုတိုင်း သုံးပြည်ထောင်တို့၌ ကူးသန်း ရောင်းဝယ်ခြင်းထက်၊ ကြီးကျယ်များပြားသည်။ အင်္ဂလိပ်မင်းပိုင်နိုင်ငံတို့ တွင် နေမဝင်ဟုဆိုသောစကားသည် အမှန်ပင်ဖြစ်၏။ အဘယ့်ကြောင့် ဆိုသော်၊ နေသည် အင်္ဂလိပ်မင်းပိုင်နိုင်ငံတစ်ခုခု၌ မပြတ်ထွန်းလင်းလျက် နေသောကြောင့်တည်း။ (စာမျက်နှာ ၄၇၅-၇)

ဒီလိုရေးပြထားတော့ အင်္ဂလိပ်ကို သိပ်ကျေနပ်သလို သိပ်လည်း ကြောက် မယ်။ သူ့ကျွန်ဖြစ်ရတာ၊ အရှင်မြင့်ရင် ကျွန်တင့်တယ်ဆိုတဲ့ ပဒေသရာဇ် အစွဲနဲ့ နှစ်သက်သွားနိုင်သေးတယ်။ နိုင်ငံတွေကို အယဉ်-အရိုင်းခွဲတဲ့အခါ ကုန်းလမ်းသယ်ယူပို့ဆောင်ရေးမှာ ရထားတွေ၊ မီးသင်္ဘောတွေနဲ့သယ်ရင် ယဉ်ကျေးတဲ့တိုင်းပြည်ဖြစ်တယ်။

ရိုင်းစိုင်းသောပြည်နှင့် မယဉ်မရိုင်းသောပြည်များ၌မူကား၊ ကုန်စည်ကို အိန္ဒိယပြည်နှင့် မြန်မာပြည်များ၌ကဲ့သို့၊ နွားတို့ဖြင့်တင်ဆောင်ပြုလုပ်ကြ သည်။ (စာမျက်နှာ ၄၇၉)

လို့ဆိုတော့ မြန်မာနိုင်ငံဟာ ရိုင်းတယ်။ သိပ်မရိုင်းတောင် မယဉ်ကျေးသေးဘူးလို့ ဆိုတယ်။ အင်္ဂလိပ် ရောက်လာပြီးတဲ့နောက်မှာတော့၊ ယဉ်ကျေးလာပေတော့မယ် လို့ အာမခံချက်ပေးသလိုလည်း ဖြစ်တယ်။

ရာဇဝင်သင်တဲ့အခါမှာလည်း ၊ အရင် မြန်မာခေတ်ဟာ မကောင်းဘူး။ အင်္ဂလိပ်ကျွန်ဖြစ်ပြီးတဲ့နောက်၊ ရှေ့လျှောက် ကောင်းတော့မယ်ဆိုတဲ့သဘောကို လည်း ရောက်အောင်ပို့တယ်။ ဂလက်မ(Gladman)ရေးတဲ့ စာသင်ကျောင်းနည်း

လမ်းစာ (ရန်ကုန်၊ ဗြိတိသျှဘားမားပုံနှိပ် ၁၉၀၃) ထဲမှာ၊ ဒီလိုတွေပါတယ်။

ရာဇဝင်အတွက်၊ ရှေးအထက် ဖြစ်ပျက်ခဲ့ဖူးသည်အရ မည်သည့်တိုင်း ပြည်မြို့ရွာတွင် မည်သည့်မင်းလက်ထက်၊ မည်သည့်သက္ကရာဇ်က မည်သူမည်ဝါတို့ မသမာဖောက်ပြား၊ တရားမစောင့် မပြောင့်ဆိုသစ်၊ ကောက် ကျစ်စဉ်းလဲ၊ ဖောက်လွှဲဖောက်ပြန်၊ ကျင့်ကြံယုတ်မာ၍ မည်မျှလောက် အကျိုးစီးပွား ပျက်ပြားဆုတ်ယုတ်ကြောင်းများကို ဖော်ထုတ်ပြောပြသဖြင့်၊ ကလေးတို့ မကောင်းသောအရာကို အလွန်တစ်ရာရွံရှာစက်ဆုပ်၊ ခွေး ကောင်ပုပ် မြွေကောင်ပုပ်ကဲ့သို့၊ မဟုတ်မလျား မတရားသည့်အရာကို၊ များစွာကြောက်ရွံ့ ထိတ်လန့်စေခြင်း၊ မည်သည့်တိုင်းနိုင်ငံတွင် မည်သည့် မင်းဆက်၊ မည်သည့်မင်းလက်ထက်၊ ကြက်သရေမင်္ဂလာ ဂုဏ်ဩဘာနှင့်၊ ပညာအလျောက် ချီးမြှောက် သူကောင်းပြုတော်မူသည်ကို၊ ခံကြရသော များမတ် ဗိုလ်ပါ သေနာပတိ အရာရှိများတို့သည်၊ တရားနှင့်အညီ ကိုယ်စီ ကိုယ်ငှ လောကကြောင်း ဓမ္မကြောင်း ကောင်းသောအရာကိုပြုသောကြောင့် ကောင်းမှုအကျိုး ဖွံ့ဖြိုးခံစားရကြောင်းကို၊ သူငယ်တို့ကြားရပြန်သဖြင့် ရွှင်လန်းအားတက်၊ နှစ်သက်ဝမ်းမြောက်ခြင်းများကို ဖြစ်စေရမည်။

(စာမျက်နှာ ၉၃-၄)

လို့ သင်ကြားပုံညွှန်းတယ်။ ပြီးတော့၊ နမူနာပြုတော့ မကောင်းတဲ့အုပ်ချုပ်ပုံက မြန်မာ၊ ကောင်းတာက အင်္ဂလိပ်လို့ ဆက်လာဖို့ပါပဲ။ အင်္ဂလိပ်အုပ်ချုပ်ပုံ ကောင်း တယ်လို့ ထင်မြင်လာအောင်၊ အင်္ဂလိပ်ပိုင်ဆိုင်တဲ့အင်ပိုင်ယာထဲမှာ ပါဝင်နေတာ ဟာ အကျိုးခံစားခွင့် အပြည့်ရှိတယ်လို့ ထင်မြင်လာအောင်၊ စာသင်ကျောင်းတွေမှာ စာသင်ကြားရင်း၊ စိတ်ဓာတ်သွင်းပေးဖို့ စီမံတယ်။ စစ်ကိုင်းတိုင်းမင်းကြီး ဘီ အက် ကာရီကို ဥက္ကဋ္ဌတင်မြှောက်ပြီး၊ အင်ပိုင်ယာစွဲကော်မီတီ (The Imperial Idea Committee) ရယ်လို့၊ အဖွဲ့တစ်ခုကို ၁၉၁၆ မှာ ဖွဲ့ပါတယ်။

အင်ပိုင်ယာစွဲအဖွဲ့ရဲ့တာဝန်ကတော့

- (၁) စာသင်ကျောင်းတွေမှာ အင်ပိုင်ယာစွဲကိုသွင်းပေးတဲ့အခါ အခက် အခဲရှိရင်ကူညီဖို့ရယ်၊
- (၂) ဘျှိုင့်စကောက် ခေတ်စားလာအောင် လုပ်ပေးဖို့ရယ် ၊
- (၃) ပြည်သူနဲ့ စာသင်ကျောင်း ဆက်ဆံရေးပိုကောင်းလာဖို့၊ တစ်မျိုးပြော ရင် သားရှင်သမီးရှင်တွေက စာသင်ကျောင်းကို အထင်ကြီးပြီး၊ သား သမီးကို ကျောင်းထားကြဖို့ ဝါဒဖြန့်ပေးရမယ်၊

ဆိုတဲ့ အချက်တွေပါပဲ။ အင်ပိုင်ယာထဲမှာ လူမျိုးကွဲတွေများပေမယ့်၊ ခုလို တွဲနေနိုင် တာဟာ အကျိုးကျေးဇူးကြီးကြီးရလို့ပဲ ဖြစ်တယ်။ ဒါကြောင့် အင်ပိုင်ယာမပြုတဲ့ဖို့

ငါတို့ရဲ့တာဝန်ဖြစ်တယ်လို့ သိလာအောင် ပြောဟောကြရမယ်ပေါ့။

အင်ပိုင်ယာစွဲရင်သန်ဖို့ ဝါဒဖြန့်တဲ့အခါ၊ ကျောင်းတွေမှာ ယူနီယံကျက်အလံ လွှင့်၊ အလံသမိုင်းပြောပြ၊ အင်ပိုင်ယာစွဲရင်ပုံချိတ်၊ အင်ပိုင်ယာသီချင်းဆိုခိုင်း၊ ဘုရင် သီချင်းဆိုခိုင်း၊ အင်ပိုင်ယာနေ့ဆိုပီး ၁၂ ဒီဇင်ဘာကို ကျောင်းပိတ်ပေး (ဂေ့ဂျ ၅ နဲ့ မေရီတို့ ဒေလီမှာလာပြီး၊ ဒါဘာပွဲကြီးခံတဲ့ရက် ၁၂ ဒီဇင်ဘာ ၁၉၁၁ ကိုအစွဲပြုပြီး ဒီရက်ကို အင်ပိုင်ယာနေ့သတ်မှတ်တယ်။) အဲဒီရက်မှာ ပွဲလုပ်၊ ပွဲကို ကျောင်းသား မိဘတွေဖိတ်၊ အင်ပိုင်ယာသမိုင်းကို သင်ပေး၊ ပြည်သူ့ နီတိကိုသင်တဲ့အခါ အင်ပိုင်ယာပုံချိတ်ပုံကို ကောင်းတဲ့ဘက်က သဘောပေါက် အောင် သင်ပေး၊ သင်ခန်းစာတွေထဲမှာ အင်ပိုင်ယာစွဲကို သိသိသာသာ ထည့်ပေး တာလည်း ရှိမယ်၊ မသိ မသာ ထည့်ပေးတာလည်း ရှိမယ်။ အဲဒီလိုလုပ်ပေးဖို့ ဘယ်သူ ကိုခိုင်းမလဲဆိုတဲ့ ပြဿနာကျတော့၊ ကျောင်းဆရာဟာ အင်ပိုင်ယာအမျိုးသားဖြစ်ဖို့ လိုတယ်တဲ့။ အ နည်းဆုံး ကျောင်းအုပ်ဟာ အင်ပိုင်ယာဖြစ်ရမယ်ပေါ့။ အင်ပိုင်ယာစစ်စစ် မရတောင် အင်ပိုင်ယာပြား၊ အင်ပိုင်ယာက ကျွေးမွေးပေးကမ်းလို့ ကြီးမြင့်လာရတဲ့ဘာက ဆင်းသက်သူတွေဖြစ်ရမယ်။ အင်ပိုင်ယာခရစ်ယာန်သာသနာဝင် ဆိုရင်လည်း စိတ်ချရတယ်ပေါ့။ မနာကဆုံး သုံးလို့ရနိုင်တဲ့လူတစ်မျိုးကတော့၊ တိုင်းရင်းသား ပုဒ္ဒဘာသာဝင်ပြစ်ပေးမယ့်၊ ပညာတော်သင်အဖြစ်နဲ့ အင်ပိုင်ယာကိုလွှတ်လိုက်ရင် အင်ပိုင်ယာကိုအထင်ကြီးပြီး ပြန်လာမယ့်လူတွေဟာ၊ စိတ်ချရတဲ့ကျောင်းဆရာတွေ၊ ကျောင်းအုပ်တွေ ဖြစ်ရမယ်ပေါ့။ ဒီနေရာမှာ ခရစ်ယာန်သာသနာဝင်တိုင်း စိတ်မချရဘူးလို့ အင်ပိုင်ယာ နားလည်တယ်။ အင်ပိုင်ယာကြီးပွားတာကို မနာလိုတဲ့ တခြားဥရောပနိုင်ငံတွေက၊ ခရစ်ယာန်ဂိုဏ်းခွဲတွေကို မယုံနိုင်ဘူး။ အဲဒီဂိုဏ်းတွေနဲ့ ဆက်နေတဲ့ တိုင်းရင်းသားကိုလည်း မယုံနိုင်ဘူးပေါ့။

အင်ပိုင်ယာစွဲကိုဖော်ပေးမယ့် မြန်မာစာအုပ် လိုချင်တယ်။ အဲဒီစာအုပ်ကို ဘယ်ပုံဘယ်နည်း ရေးသင့်တယ်ဆိုတာ အကြံပေးဖို့ ကော်မတီဖွဲ့တယ်။ ဒီတော့ မြန်မာစာညွှန်ပေါင်းရယ်လို့ ပေါ်လာတယ်။ မြန်မာစာညွှန်ပေါင်း ဖြစ်အောင် ဝ ပေါင်းပေးသွားတဲ့ ဦးကျော်စွန်းက၊ သူ့ကျမ်းရဲ့အချိုးမှာ ဒီလိုရေးခဲ့ပါတယ်။

မြန်မာနိုင်ငံ အစိုးရပညာရေးဌာန၏ ၅ ဇူလိုင် ၁၉၁၆ နေ့စွဲပါ ဆုံးဖြတ်ချက်အမှတ် ၁၄ အီ-၄၂ အရ မြန်မာနိုင်ငံစာသင်ကျောင်းနှင့် ကောလိပ် တို့တွင် အင်ပိုင်ယာအိုင်ဒီယာ (Imperial Idea အင်ပိုင်ယာစွဲ) ကို မည်သို့ အထက်မြက်ဆုံး နှိုးဆော်ရမည်နည်းဟု စစ်ဆေးဖော်ထုတ်ရန်၊ မင်းကြီး ဆာဗာတရမ်ကရယ်ကို သဘာပတိခန့်လျက်၊ ကော်မတီတစ်ရပ် ဖွဲ့စည်းခဲ့ ပါသည်။

ယင်းကော်မတီက၊ တစ်ဖန် အင်ပိုင်ယာစွဲကို လမ်းကြောင်းတူပြုလျက်၊

သင်ကြားပို့ချနိုင်အောင်မြန်မာစာညွှန်ပေါင်းကျမ်း တစ်ခု စုစည်းမည်ဟု၊ အောက်ဖော်ပြပါပညာရှင်များပါဝင်သော အကြံပေးဘုတ်အဖွဲ့ကို ဖွဲ့ပါ သည်။

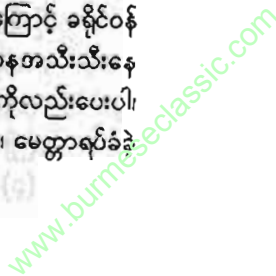
- (၁) ဝန်ကြီး ဦးဘတူ (ဥက္ကဋ္ဌ)
- (၂) စစ်ကဲ ဦးဘိုးဖြူ (ဒု-ဥက္ကဋ္ဌ)
- (၃) တရားဝန်ကြီး မောင်ခင်
- (၄) ဝတ်လုံတော်ရ ဦးမေအောင်
- (၅) ပါဠိပါမောက္ခ (ဦးဖေ) မောင်တင်
- (၆) အင်ပိုင်ယာပါမောက္ခ ဒဗလျူ ဂျီမရေလာ
- (၇) အဂ္ဂမဟာပဏ္ဍိတိ ဆရာမြေ
- (၈) အငြိမ်းစားတိုက်သူကြီး ဆရာဆိုင်

အကြံပေးဘုတ်အဖွဲ့၏ ညွှန်ကြားချက်ကို နားခံလျက်၊ လက်ထောက် အယ်ဒီတာ နှစ်ဦးဖြစ်သူ မန္တလေးဆရာသန့်စင်နှင့် မော်ပီဆရာသိန်းတို့၏ အကူအညီဖြင့်၊ ကျွန်တော် (ဦးကျော်စွန်း)သည် အလိုရှိသော ညွှန်ပေါင်း ကျမ်း ကို၊ နိုဝင်ဘာ ၁၉၁၆ မှ စတင်စုဆောင်းပြုစုပါသည်။

အစဦး ငါးလတွင်၊ အရှင်အစိုးရအပေါ်၌ သစ္စာရှိခြင်း၊ မျိုးချစ်စိတ် ထက်သန်ခြင်း၊ နိုင်ငံကိုချစ်မြတ်နိုးခြင်း၊ တောတောင်ရေမြေ၏သာယာ ပုံကိုဖွဲ့ခြင်းတို့သာလျှင်၊ အင်ပိုင်ယာစွဲစိတ်ဓာတ်နှင့် ဆီလျော်အံ့ဟု မြန်မာ စာပေမှ ယင်းအကြောင်းစပ်ဆိုင်ရာတို့ကိုသာ ရွေးနုတ်မိပါသည်။ သို့သော် ညွှန်ပေါင်းကျမ်း ဖြစ်မြောက်ရေး အားထုတ်ဆဲမှာပင်၊ မြန်မာစာပေတစ်ခွင် လုံး၌ အသိခက်သော နက္ခတ်နှင့်ဆေးပညာ စသည်တို့ကိုချန်ကာ၊ အစပ် အဟပ်ကောင်းသမျှကို ရွေးကောက်ထည့်သွင်းပါလျှင်၊ အမျိုးသားစာပေ သဘော သရုပ်ပေါ်ကာ၊ နှစ်သက်သူများမည်ဟုယူဆလျက် ညွှန်ပေါင်း ကျမ်း ကို တိုးချဲ့လိုက်ကြပါသည်။

ကောက်နုတ်ချက်ကိုရွေးတိုင်း စာပေရသကိုသာ မှတ်ကျောက်ထား၍ ရွေးသည်။

အကြိုက်အလေ့ ထွေထွေပြားပြားရှိသောလူမျိုးစုံ နှစ်သက်ချင်အောင်၊ လူတစ်ယောက်တည်းက ဆောင်ရွက်ရန်မလွယ်ကူပါ။ ထို့ကြောင့် ခရိုင်ဝန် နှင့် နေ့စဉ်သတင်းစာတို့မှတစ်ဆင့်၊ မြန်မာနိုင်ငံ အရပ်ရွာအသီးသီးနေ ပညာရှင်တို့ ဝိုင်းဝန်းကူညီသည့်သဘောဖြင့်၊ အကြံဉာဏ်ကိုလည်းပေးပါ၊ ကဗျာလင်္ကာ ကောင်းနိုးရာရာတို့ကို ရွေးချယ်ပေးပို့ကြပါဟု၊ မေတ္တာရပ်ခံခဲ့ ပါသည်။

တုံ့ပြန်သောအားဖြင့် ခရိုင်ဝန် ဂျေအက်ဖာနီဝါ၊ ကျောက်စာဝန် တော်စိန်ခို၊ စစ်ကဲ ဦးတင်၊ သမဝါယမ မောင်မောင်ပြာ။ တရားသူကြီး ဦးဖိုးစ၊ စစ်ကိုင်း အငြိမ်းစားစစ်ကဲ ဦးစံမင်း၊ စစ်ကဲ ဦးရွှေလံအောင်၊ ရွှေဘိုမှ ဆရာစိုင်းနှင့် ဆရာပြည့်စုံ၊ မန္တလေး မောင်လှတင်မှစသော ပညာရှင်တို့က၊ စာကောင်းပေကောင်းနှင့် အဖိုးတန်အကြံဉာဏ်များ ပေးပြုကြပါသည်။ ကူညီသူ အလွန်များလွန်းသဖြင့်၊ လူကုန်အောင် အမည်နာမအပြည့်အစုံ မဖော်ပြနိုင်ပါ။ ထိုပုဂ္ဂိုလ်အားလုံးကို ကျေးဇူးများစွာတင်ပါသည်။

၂။ ။ ညွှန်ပေါင်းကျမ်းကို အောက်ပါအတိုင်း ငါးပိုင်းငါးစု ခွဲဝေထားပါသည်။

အပိုင်း ၁၊ အဝ ဒုတိယမင်းခေါင် နန်းရသောသက္ကရာဇ် ၈၄၂ (အေဒီ ၁၄၈၁) မတိုင်မီက စာစုကောက်နုတ်ချက်

အပိုင်း ၂ ထိုသက္ကရာဇ် ၈၄၂ မှသည် အဝတွင် အနောက်ဘက်လွန် မင်းပြုသော ဇင်ဂွ ထိ (အေဒီ ၁၄၈၁-၁၆၀၆) ကာလအတွင်းမှ စာစုကောက်နုတ်ချက်

အပိုင်း ၃၊ ထို ဇင်ဂွ မှသည် အလောင်းမင်းတရားကြီးစိုးစံသည့် ၁၁၁၄ ထိ (အေဒီ ၁၆၀၆-၁၇၅၃) ကာလအတွင်းမှ စာစုကောက်နုတ်ချက်

အပိုင်း ၄၊ ထို ၁၁၁၄ မှသည် မင်းတုန်းမင်းစိုးစံသည့် ၁၂၁၄ ထိ (အေဒီ ၁၇၅၃-၁၈၅၂) ကာလအတွင်းမှ စာစုကောက်နုတ်ချက်

အပိုင်း ၅၊ ထို ၁၂၁၄ မှ (မျက်မှောက်ဖြစ်သော) ၁၂၇၉ ထိ (အေဒီ ၁၈၅၂ - ၁၉၁၇) ကာလအတွင်းမှ စာစုကောက်နုတ်ချက်

မည်သည့်စာကို မည်သည့်ရက်က စပ်ဆိုကြောင်း၊ အခါခပ်သိမ်း ဖော်ပြနိုင်ခြင်းမရှိပါ။ သို့သော် မည်သည့်မင်းစိုးစံသည့်ကာလက ဖြစ်တန်ရာသည် ဟု စပ်သွယ်ဖော်ပြနိုင်ပါသည်။ ထို့ကြောင့်၊ ယခု ရွေးကောက်ပြီး စာအပိုစိုင်းကို မှန်ကန်အောင် ကာလပိုင်းခြားခွဲဝေဖော်ပြလိုသဖြင့်၊ ဤသို့ မြန်မာမင်းကို လိုက်ကာ အပိုင်းခွဲခြားခြင်းဖြစ်၏။

အပိုင်းတစ်ခုလျှင် စာစုလေးစုပြု၍၊ အစုတိုင်း၌ စပ်ဆိုဖွဲ့နွဲ့သောရက်စဉ်ကိုလိုက်၍၊ ကောက်နုတ်ချက်တို့ကို စဉ်၍ထားပါသည်။

- အစုလေးစုကား
- (၁) သီချင်း
- (၂) လင်္ကာ
- (၃) တဗျာစပ်စကားပြေ

(၄) စကားပြင်

ဖြစ်ပါသည်။

ကာလငါးပိုင်း ခွဲသည်မှန်သော်လည်း၊ အပိုင်း (၁) နှင့် (၃) တွင် စု ဆောင်းရရှိသောစာစု နည်းပါးသဖြင့်၊ ညွှန်ပေါင်းကျမ်း ကို ပုံနှိပ်သောအခါ လေးတွဲနှင့် အပြီး ပုံနှိပ်လိုက်ပါသည်။

သို့သော် မရှုပ်ထွေးရလေအောင်၊ အတွဲတိုင်း၌ မာတိကာအစဉ်ကို ဖော်ပြလျက်၊ ခေတ်ကိုလည်း ပိုင်းခြားပြသထားပါသည်။

ခေတ်အလိုက်၊ စာအမျိုးအစားအလိုက်၊ လိုသလိုအလွယ်တကူရှာဖွေနိုင်အောင်၊ မာတိကာချုပ်ကိုလည်း ဖော်ပြထားပါသည်။ ဤအစီအမံကြောင့်၊ စာတစ်မျိုးစီ၏ကာလအလိုက် အဆင့်ဆင့်တိုးတက်ပုံကိုလည်း၊ စာရှုသူတို့ နှိုင်းယှဉ်လေ့လာရန်၊ လွယ်ကူသွားမည်ဟု မျှော်လင့်ပါသည်။

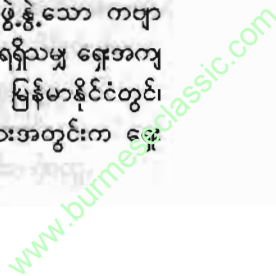
သဘောအနက် တိမ်မြုပ်ခက်ခဲမည်ထင်သော ဝေါဟာရမှန်သမျှကို၊ အောက်ခြေမှတ်ချက်တွင် ရှင်းလင်းဖော်ပြပြုဖြစ်သည်။ အက္ခရာစဉ်ဝေါဟာရရှင်းတမ်းတစ်ခုပြုနိုင်ပါက အလွန်အကျိုးရှိမည် မှန်သော်လည်း၊ အချိန်မရ၍ ချန်ခဲ့ရပါသည်။

ထင်ရှားသော စာဆိုသူတို့၏အတ္ထုပ္ပတ္တိကို၊ အုပ်တွဲတိုင်း၌ နောက်ဆက်တွဲက၊ ခ၊ ဂ၊ ဃ ဟူ၍၊ ထည့်သွင်းထားပါသည်။

၃။ ။ ကောက်နုတ်ချက်တို့ကို ရွေးချယ်ရာ၌၊ ပုံမနှိပ်ရသေးသော ကျမ်းများစွာတို့မှလည်း ပါဝင်သည်။ ထိုကျမ်းတို့မှာ အလွယ်တကူရနိုင်သော ကျမ်းများ မဟုတ်ပါ။ မြန်မာနိုင်ငံအနှံ့ လှည့်လည်ရှာဖွေနိုင်မှ၊ တွေ့ရမည်ဖြစ်သောကျမ်းများ ဖြစ်ပါသည်။

ယခု ကျွန်တော်များ စုဆောင်းပေးသော ညွှန်ပေါင်းကျမ်း ကို အရင်းမူလပြုလျက်၊ မြန်မာနိုင်ငံရှိ စာသင်ကျောင်းနှင့် ကောလိပ်များဝယ် အင်ပိုင်ယာစွဲ ရှင်သန်ပွားများအောင်၊ ဖတ်စာအုပ်များနှင့် မြန်မာစာပေသမိုင်း ရေးနိုင်လောက်အောင်၊ များပြားသည့်အထောက်အထားပြုဟု မျှော်လင့်ပါသည်။ ထို့ပြင်၊ မြန်မာစာပေ၏အညွန့်အဖူးမှန်သမျှကို၊ စုဆောင်းသိမ်းဆည်းပေးသည့် ဘဏ္ဍာတိုက်လည်း၊ ဖြစ်ပါသည်။

ဤသို့စုဆောင်းရာတွင်၊ မြန်မာတို့ အစောဆုံးစိတ်ဖွဲ့နွဲ့သော ကဗျာလင်္ကာများပါအောင်၊ အစွမ်းကုန်ကြိုးစားပါသည်။ ရှာဖွေရရှိသမျှ ရှေးအကျဆုံးစာကို၊ ပထမတွဲ၌ ထည့်သွင်းထား၏။ ရှေးအခါက မြန်မာနိုင်ငံတွင်၊ စစ်တိုက်ခိုက်ရေးပြတ်လှသည်ဟု မရှိသဖြင့်၊ ထိုစစ်များအတွင်းက နှေးမှတ်တမ်းများစွာ ဆုံးရှုံးခဲ့ပေဦးမည်။

မြန်မာစာပေသည်၊ မည်သည့်ကာလက စတင်ထွန်းကားသည်ဟူ၍ ကား၊ မပြောနိုင်။ အငြင်းပွားဆဲပြဿနာ ဖြစ်သည်။

၄။ ။ အချုပ်မှာ ဤကျမ်းကိုပြုစုရာတွင် စာပေစုဆောင်းခြင်းနှင့် အထားအသို စိစစ်ပြင်ဆင်ပေးခြင်းတို့၌ အရာရောက်အောင် ထိုက်ထိုက်တန်တန် ကူညီသူ၊ ကျွန်တော်၏ လက်ထောက်အယ်ဒီတာ ဆရာသန့်စင်နှင့် ဆရာသိန်းတို့ကိုလည်းကောင်း၊ အခက်အခဲကို အကောင်းဆုံးနည်းဖြင့် ဖြေရှင်းနိုင်အောင်၊ ပြဿနာပေါ်တိုင်း အမြဲဝရစိုက်၍ ကူညီသော အကြံပေးအဖွဲ့ ဥက္ကဋ္ဌ ဝန်ကြီး ဦးဘတူကိုအထူးပြုလျက်၊ အကြံပေးအဖွဲ့ဝင်အားလုံးကိုလည်းကောင်း၊ ကျေးဇူးတင်ကြောင်း မှတ်တမ်းတင်ပါသည်။

ကျော်ထွန်း
အယ်ဒီတာ

ရန်ကုန်၊ ၂၂ အောက်တိုဘာ ၁၉၁၇

ဒီအခန်းကို အစအဆုံးဖတ်ကြည့်ရင်၊ အင်ပိုင်ယာစွဲ ရှင်သန်ကြီးထွားရေးကို ပမာနထားပြီး၊ ကျောင်းသုံးစာအုပ်အမျိုးမျိုးရေးဖို့ ရည်ရွယ်ရင်းဖြစ်တယ်ဆိုတာ သိနိုင်တယ်။ ဒီကော်မတီရဲ့ စာအုပ်နဲ့ပတ်သက်တဲ့ဆုံးဖြတ်ချက်ထဲမှာ၊ မှန်နန်းရာဇဝင်ကို အင်္ဂလိပ်လိုပြန်ဆိုတဲ့အခါ၊ ဦးဖေမောင်တင်နဲ့ ဂျီအိပ်ချ်လတ်တို့က အင်္ဂလိပ်ဘာသာ ပြန်ကြပါတယ်။ စာအုပ်အဖြစ် ပုံနှိပ်ပြီးတာကတော့ ၁၉၂၃ ပါပဲ။ ကော်မတီက ရေးစေချင်တဲ့ နောက်တစ်အုပ်ကတော့၊ မြန်မာစာပေသမိုင်း ဖြစ်ပါတယ်။ အဲဒီစာအုပ်ကိုလည်း ရေးဖြစ်အောင်ရေးပြီး ပုံနှိပ်ထုတ်ဝေခဲ့ပါတယ်။ စုဆောင်းပြီး ရေးတယ်လို့ နာမည်ခံတဲ့ပုဂ္ဂိုလ်ကတော့၊ စောစောက အင်ပိုင်ယာစွဲဖြစ်မြောက်အောင် ပို့ပေးမယ့် မြန်မာစာညွန့်ပေါင်းကျမ်း ကော်မတီဝင်၊ ပါဠိပါမောက္ခ ဦးဖေမောင်တင် ပဲ ဖြစ်ပါတယ်။ စာအုပ်နိဒါန်း ရေးတဲ့အခါမှာတော့၊ 'အင်ပိုင်ယာစွဲ' ကို ထည့်ပြီးမပြောမိအောင်၊ သတိနဲ့ရေးတယ်။ ဒီကျမ်းကို 'မြန်မာစာပေ၏အရသာပေါ်စေနိုင်ရဲ့လောက်သာ၊ ရည်မှန်းရေးသားပြုစု' တယ်လို့ ဆိုတယ်။ ဒါပေမဲ့ သူတို့ပြောချင်တာကိုတော့၊ အင်မတန်သိမ်သိမ်မွေ့မွေ့ ထည့်လိုက်ပါသေးတယ်။ မြန်မာစာပေဟာ သီပေါမင်းနန်းကျပေမယ့် အချိန်သေမသွားဘူး။ ကင်းဝန်မင်းကြီး၊ မန်လည်ဆရာတော်၊ လယ်တီဆရာတော်တို့ဟာ၊ ဆက်ပြီး စာပေတွေရေးကြလို့ 'အင်္ဂလိပ်မင်းပေးတဲ့ဘွဲ့ဆိပ်များကို ခံယူကြရ' တယ်။ အဲဒါအပြင် အင်္ဂလိပ် လက် အောက်ဖြစ်တဲ့

ပစ္စုပ္ပန်ခေတ်ကား၊ မြန်မာစာပေနှင့် အင်္ဂလိပ်စာပေ ယှဉ်တွဲ၍ လာသော ခေတ်ဖြစ်သောကြောင့်၊ ထိုခေတ်တွင် ဆန်းသစ်သောအာဘော် စိတ်ကူးဉာဏ် ကိုယ်တွေ့အဖြစ်အပျက်များနှင့်သာ၊ ပြည့်နက်နေမည်။

လို့ရေးထားပါတယ်။ သူပြောတာလည်း မှန်ပါတယ်။ ဒီစာအုပ်ပုံနှိပ်ပြီး ထွက်လာတဲ့ အချိန်က ၁၉၅၃ မှာဆိုတော့၊ မူလကြစည်တဲ့အချိန်နဲ့ အနှစ်အစိတ်လောက် ကွာနေတယ်။ အမျိုးသားစိတ်ကလည်း တော်တော်ပဲပြင်းထန်နေပြီဆိုတော့၊ အင်္ဂလိပ်ကို သိပ်ပြီး ကျေးဇူးတင်စကားတွေ မထည့်သင့်ဘူးလို့ ကျမ်းဆရာက သဘောပေါက်ပြီး ဖြစ်တယ်။ အဲဒါအပြင် အင်္ဂလိပ်ချမှတ်တဲ့ပညာရေး ဝါဒနဲ့ လုပ်ထုံးတွေကြောင့်၊ မြန်မာစာပေဟာ အင်မတန်အားနည်းသွားတယ်။ ဒီလိုဖြစ်ရတာဟာ နည်းလမ်းမကျဘူးလို့လည်း၊ သဘောပေါက်စပြုပြီ ဆိုပါတော့။ ဒါကြောင့် အဲဒီစာအုပ်ရဲ့ နောက်ဆုံးစာပိုဒ်မှာ

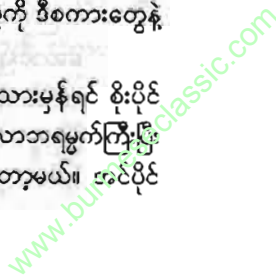
မြန်မာစာပေပင်မကြီး လဲကျမသွားနိုင်ရန် ညီညာဖြူ လုံ့လဥဿဟဖြင့်၊
ဝိုင်းဝန်းဖေးမ ဆက်လက်ပြုစုစောင့်ရှောက်ကြရန် တာဝန်ကား၊ ကျွန်ုပ်တို့
အပေါ်သို့ ကျရောက်၍ နေချေပြီ

လို့ မြန်မာစာပေသေတော့မယ်၊ မသေအောင် ကျုပ်တို့တာဝန်ယူရမယ်လို့ ဝန်ခံစကားရေးပါတယ်။ တကယ်ကတော့လည်း အဲဒီကော်မတီဝင်တွေရဲ့ စေတနာမေတ္တာ မပါပေမယ့်၊ သေမတတ်ဖြစ်သွားတဲ့ မြန်မာစာပေဟာ နိုးကြားလာတဲ့ အမျိုးသားစိတ်ဓာတ်နဲ့အတူ၊ အားသစ်ရလို့ ဆန်းသစ်လာတဲ့အပိုင်းကဏ္ဍကို ရောက်စပြုနေပါပြီ။ အင်ပိုင်ယာစွဲကော်မတီက စေခိုင်းလို့၊ ရန်ကုန်တက္ကသိုလ်က သမိုင်းပါမောက္ခ ဒီဂျီအီးဟောက၊ ရန်ကုန်ဂျူဗလီဟောမှာ ၁၉၂၂ စက်တင်ဘာ-အောက်တိုဘာလ ထဲမှာ၊ ဟောပြောပွဲတွေလုပ်တယ်။ နောက်တော့ စုပေါင်းပြီး ၁၉၂၃ မှာ၊ ခေတ်သမိုင်းထဲကအင်ပိုင်ယာဝါဒ ဆိုတဲ့ နာမည်နဲ့၊ စာအုပ်တစ်အုပ် အဖြစ်၊ အစိုးရပုံနှိပ်တိုက်က ဖြန့်ဝေပါတယ်။ အင်ပိုင်ယာချဲ့ကြပုံကို ယှဉ်ကြည့်ရအောင်ဆိုတဲ့သဘောနဲ့

- (၁) ကျွန်ခေတ်ရဲ့ရောမအင်ပိုင်ယာ
- (၂) ပဒေသရာဇ်ခေတ်အင်ပိုင်ယာဝါဒ
- (၃) အရင်းရှင်ခေတ်ဦးအင်ပိုင်ယာဝါဒ
- (၄) ပြင်သစ်အင်ပိုင်ယာဝါဒ
- (၅) ဂျာမန်အင်ပိုင်ယာဝါဒ
- (၆) အင်္ဂလိပ်အင်ပိုင်ယာဝါဒ

ဆိုပြီး ခြောက်ခန်းခွဲတင်ပြတယ်။ ဆရာဟောက သူဟောပြောပွဲကို ဒီစကားတွေနဲ့ စခဲ့တယ်။

အင်ပိုင်ယာဝါဒကို အနက်အမျိုးမျိုးဖြင့်ကြတယ်။ လူသားမှန်ရင် စိုးပိုင်လို့စိတ်ဟာ သဘာဝပဲပေါ့။ ဒီ ပိုင်လိုဆိုင်လိုစိတ်ဟာ လောဘရမ္မက်ကြီးပြီး အန္တရာယ်ဖြစ်လာရင်၊ ချိုးနှိမ်ပစ်မှသင့်တယ်လို့ ပြောရတော့မယ်။ အင်ပိုင်

ယာဝါဒကိုလည်း ချိုးနှိမ်ရမယ့်စာရင်းထဲ ထဲထားသူတွေရှိသလို၊ တခြား အုပ်စုက လူတွေကတော့ နိုင်ငံရေး၊ စီးပွားရေးနဲ့ ဓလေ့ပေါင်းစုံရဲ့ တိုးတက်ရေးမှာ ဒီဝါဒအဆင့်ထိတက်လာရင်၊ နှစ်သက်စရာ အကောင်းဆုံး အဆင့် ရောက်ပြီလို့ ယူဆတယ်။ တိုးတက်ရေးဆိုတဲ့ ဗြိတိန်ကြီးစားရတဲ့ပွဲ မှာ၊ လူ့အဖွဲ့အစည်းကို အထက်တန်းကျကျ အင်ပိုင်ယာဝါဒနဲ့ စည်းရုံး ပုံဟာ၊ အရေးပါအရာရောက်တဲ့ ဆောင်ရွက်နည်းပဲ ဖြစ်တယ်လို့ ထင်မြင် ယူဆကြတယ်။

အဲဒီဒုတိယအုပ်စုထဲမှာ အင်္ဂလိပ်ရဲ့အင်ပိုင်ယာဝါဒပါတယ်လို့ သူက ဆက်ပြီးအကျယ်တဝင့်ပြောဖို့ လမ်းခင်းတာပါပဲ။

အင်္ဂလိပ်ကြောင့် အင်ပိုင်ယာဆိုတာ သဘောအဓိပ္ပာယ်တစ်မျိုး ဖြစ်လာရ ပါတယ်တဲ့။ လွတ်လပ်ပြီး ကွဲလွဲခြားနားနေတဲ့နိုင်ငံတွေဟာ၊ တစ်ဦးကိုတစ်ဦး လေး စားပြီး သွေးရင်းသားရင်းလို ညီညွတ်သင့်တင့်အောင်၊ အင်္ဂလိပ်က တွဲပေးပါသတဲ့။ ဒီလို တွဲပေးတယ်ဆိုတာမှာလည်း၊ ဝါဒတွေ၊ စည်းကမ်းတွေရေးဆွဲပြီး လုပ်တာ မဟုတ်ပါဘူးတဲ့။ တစ်နယ်ပြီးတစ်နယ် တိုက်ခိုက်သိမ်းယူဖို့ အခြေအနေတွေ ပေါ် လာတာကို၊ ရှောင်မရလို့ တိုက်ခိုက်သိမ်းယူရတာပဲတဲ့။ ဆရာ ဟော ရေးပုံကလေး တွေဟာ သိပ်ညက်ညောတယ်။ ဒီမှာ နမူနာတစ်ခုကိုဖတ်ကြည့်ပါ။

အိန္ဒိယ၌ ၁၉ ရာစုဦးက အရှေ့အိန္ဒိယကုမ္ပဏီသည်၊ နိုင်ငံရေးအရ လို အပ်လှသဖြင့်သာ ပိုင်နက်များစွာကို သိမ်းယူရသော်လည်း၊ ယင်းသို့ ပြုမူ ခြင်းကို အင်္ဂလန်လူများစုက ကန့်ကွက်ကြသည်။ အကြောင်းမှာ၊ ဥရောပ၌ နပိုင်လှကြောင့် ခက်ခဲရှုပ်ထွေးလှသောအခြေအနေကို ရင်ဆိုင်နိုင်ရန်၊ အင်္ဂ လန်သည် ဝေးကွာလှသောအရပ်ဒေသတို့၌ ဆောင်ရွက်ရန်တာဝန်များ၊ ရှိမနေစေလိုပါ။ သို့သော် နီပေါ၊ စိန္တရီနှင့် မရသတို့ကို မလွဲသာသဖြင့် နှိမ်နှင်းလိုက်ရပါတော့သည်။ ယင်းသို့ နှိမ်နှင်းလိုက်ရခြင်း၏ရလဒ်ကား၊ အိန္ဒိယကျွန်းဆွယ်ကြီးတွင် အင်္ဂလိပ်သည် တန်ခိုးအကြီးဆုံးအာဏာပိုင် ဖြစ်လာခြင်းပင်တည်း။ ဤသို့လျှင် ၁၈၁၃ မှ ၁၈၂၃ အတွင်း၊ အဆိုပါ အတိုင်းဖြစ်မြောက်အောင် ဆောင်ရွက်သူကား၊ လော့ဒ်ဟော့စတင်း ပင်ဖြစ် ၏။ 'ရှေ့သို့ဝါဒ'ကို ကိုးစားယုံကြည်လှသူ မဟုတ်ရကား၊ လော့ဒ်ဟော့စတင်း သည် အင်္ဂလိပ်၏တန်ခိုးဩဇာ မြင့်မားသည်ထက်မြင့်အောင်၊ တမင် ကြံ ဆောင်၍ ယခုလိုပြုမူခြင်း မဟုတ်ပါ။ အင်္ဂလိပ်အားကောင်း၍ ငြိမ်းအေး သာယာအောင် အုပ်စိုးထားနိုင်ပါမှ၊ အိန္ဒိယအမျိုးသားတို့ အမှန်တကယ် ကြီးပွားတိုးတက်ချမ်းသာမည်ဟု၊ စွဲစွဲမြဲမြဲယုံကြည်သောကြောင့်သာ ဖြစ်၏။ ဤနည်းနှင့်ပင်၊ အိန္ဒိယတွင် သဘာဝခံတပ်ဖြစ်သော တောင်

တန်းကြီး များအထိရောက်အောင်၊ ၁၈၃၉ မှ ၁၈၄၉ အတွင်း အိန္ဒိယ အနောက် မြောက်ဘက်လွတ်လပ်သောနယ်တို့ကို အင်္ဂလိပ်သိမ်းယူရခြင်းမှာ၊ မတော် လောဘကြောင့်ဟု ယူဆ၍မဖြစ်နိုင်ပါ။ ရုရှား၏အန္တရာယ် ကြီး မားလာပြီဟု အထင်ရောက်သဖြင့်သာ၊ ယခုလို ပြုမူရပါသည်။ အရှေ့ဘက် တွင် အလောင်းမင်းတရား တည်ထောင်ခဲ့သော မင်းဆက်၏ရန်လိုခြင်း ကြောင့်၊ အိန္ဒိယပိုင်နယ်တို့တွင် ကျရောက်တော့မည့်ဘေးအန္တရာယ်ကို စိုးရိမ်ရသဖြင့်သာ အာသမ်၊ ရခိုင် နှင့် တနင်္သာရီကို ၁၈၂၅ တွင် လည်းကောင်း၊ ပဲခူးကို ၁၈၅၃ တွင်လည်းကောင်း၊ ကျန်သမျှ မြန်မာ အင်ပိုင်ယာကို ၁၈၈၆ တွင်လည်းကောင်း သိမ်းယူရခြင်းဖြစ်ပါသည်။ (ပါမောက္ခ ဟော၊ ခေတ်သမိုင်း၏အင်ပိုင်ယာဝါဒ၊ ရန်ကုန် အစိုးရ ပုံနှိပ်၊ ၁၉၂၃၊ စာမျက်နှာ ၇၁)

ဒီလို နိုင်ငံကို အပိုင်သိမ်းယူပေမယ့်၊ အင်္ဂလိပ်က သူတို့ကို သစ်ပင်နဲ့နှိုင်းပြီး၊ အသိမ်းခံရတဲ့နိုင်ငံက အပင်မှာသီးလာတဲ့အသီးပဲတဲ့။ ဒီအသီးဟာ ဒီအပင်ကြောင့် သီးပြီးကြီးတာ။ အသီးဟာ မမှည့်ခင်သာ အပင်မှာတွယ်နေမယ်။ မှည့်တဲ့အခါ အပင်ကိုစွန့်သွားမှာပါပဲ။ မမှည့်ခင်ကြော့ကျယင်တော့ အသီးဟာ ဘယ်နည်းနဲ့မှ မကောင်းနိုင်ဘူးပေါ့။ ဒီ'သီးမှည့်ပုံစံ' ကို အသိမ်းခံရတဲ့နိုင်ငံတွေက နားလည်ရင်၊ မှည့်တဲ့အထိ အပင်နဲ့ပဲ တွဲနေပါလိမ့်မယ်တဲ့။ သူပြောဖို့ မေ့သွားတာက၊ သဘာဝ ပေါက်တဲ့အပင်ကို အင်္ဂလိပ်က ငွတ် ငါ့အပင်၊ ငါစိုက်တာ အလုပ်ခံရတာရယ်၊ မှည့်အောင် သူက ကောင်းကောင်းပြုစုပါတယ် ဆိုတာကော ယုံရမှာလားဆိုတဲ့၊ အချက်နှစ်ခုပဲ ဖြစ်ပါတယ်။ ပြီးတော့ မှည့်ပြီလို့ အကဲဖြတ်တာလည်း သူပဲဆိုတော့၊ မှည့်ရမယ့်အချိန်က အဝေးကြီး အကြာကြီး စောင့်ရမှာပဲမဟုတ်လား။ တစ်ဖို့ ပြော တော့ သားသမီးကြီးလာရင် အိမ်ထောင်ခွဲမှာပဲပေါ့။ သူ ထည့်မပြောတာက၊ သားလို သမီးလိုမွေးတာမဟုတ်ဘဲ ကျွန်မွေးတာ ဖြစ်နေတယ်။ အဲဒါပြီးသေတဲ့အထိ ကျွန်ဟာ ကျွန်ပဲ။ ခွဲထွက်မသွားနိုင်အောင် နည်းအမျိုးမျိုးနဲ့ တားဆီးထားမှာပဲမဟုတ်လား။ ကနေဒါ၊ တောင်အာဖရိက၊ ဩစတြေးလျ၊ နယူးဇီလန်က သူတို့အပင်၊ သူတို့အသီး၊ သူတို့သားသမီးမှန်ပေမယ့်၊ ကျန်ကိုလိုနီတွေက ကျွန်တွေပါပဲ။ သူတို့အသီးရှိရာမှာ ကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်ရေး နဲ့ လွတ်လပ်ရေးရအောင်၊ ဘယ်လို လုပ်ကြတယ်လို့ ဆက်ပြီး ဆရာဟောက ဝမ်းသာစရာရေးပေမယ့်၊ အခုမှပြန်ဖတ်ကြည့်တဲ့လူက တို့နဲ့မဆိုင် ဘူး။ အင်္ဂလိပ်အမျိုးသားတွေ သူတို့အချင်းချင်း ရိုင်းပင်းနေတာပဲလို့ သိတယ်။ ဟို တုန်းကတော့၊ မြန်မာတစ်ယောက်ဟာ သူ့ရေးထားတာဖတ်ပြီး၊ သူပြောသမျှကို ယုံသွားနိုင်ပါတယ်။

'အင်ပိုင်ယာဟူသည်၊ တစ်ဖက်အကျိုးသက်သက်မျှသာ ဖြစ်ထွန်းစေရန်၊ နိုင်ထက်စီးနင်းလုပ်ထားခြင်း ဟူ၍မထင်အပ်။ လူလား မမြောက်သေးသူကို စောင့်ဆိုင်းကာ၊ ယဉ်ကျေးမှုကို စုပုံပေးအပ်လို၍ တည်ထောင်ထားခြင်း ဖြစ်ကြောင်း။'

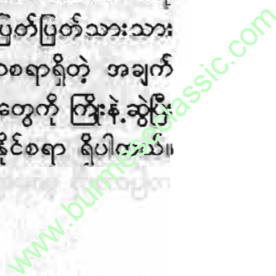
လို့ ဆက်ပြီးရေးသားတင်ပြပြန်တယ်။ ဆရာဟောရဲ့ နောက်တစ်ဖို့ တင်ပြချက်က အာရှအာဖရိကမှာရှိတဲ့ တိုင်းပြည်တွေကို အင်္ဂလိပ်မသိမ်းရင်လည်း၊ ဥရောပနိုင်ငံ တစ်ခုခုက သိမ်းယူတာကို ခံရမှာပဲ။ ရှောင်လို့လွတ်မှာ မဟုတ်ဘူးတဲ့။ အဲဒီအခါမှာ ဘယ်သခင်မျိုးက၊ ဘယ်လောက် ကြမ်းတမ်းရက်စက်တယ်ဆိုတာ သိချင်ရင်၊ ဂျာမဏီပိုင် အာဖရိက၊ ဘယ်လက်ယန်ပိုင် ကွန်ဂိုတို့ကိုပဲ နမူနာကြည့်ပါတဲ့။ အင်္ဂလိပ် အုပ်စီးထားတဲ့နေရာမှာ အင်္ဂလိပ်ကိုပြစ်တင်ရှုတ်ချပြီး ဘယ်လောက်ပြောပြော၊ စောစောက နမူနာတွေကိုတော့ ဘယ်တော့မှ မမီဘူးပေါ့။ မမီပေမယ့် သိပ်မကွာ ဘူးလို့ ပြောရင်လည်းဖြစ်တာကို၊ အားလုံးအသိပါပဲ။ ဆက်ပြီး စိတ်ကူးယဉ်ပြ လိုက်ပုံက၊ အခု အင်္ဂလိပ်အင်ပိုင်ယာထဲမှာပါနေတဲ့ မြန်မာ ကုလား စတဲ့နိုင်ငံတွေ ဟာ၊ အင်္ဂလန်နဲ့ အခွင့်တူပူးတွဲပြီး လူသားတွေရဲ့ပါလီမန်နဲ့ ကမ္ဘာပြည်ထောင်စု အဆင့်ကို ရောက်အောင်၊ မကြာခင် ချီတက်တာကိုမြင်ရပါတာမယ်တဲ့။ အားလုံး သိတဲ့အတိုင်း သူပြောသလို ဖြစ်မလာဘူး။ ဘာပြုလို့လဲဆိုတော့ သူတင်ပြတဲ့ အခြေခံအချက်တွေဟာ မမှန်လို့ပါပဲ။ သူက အင်္ဂလိပ်အင်ပိုင်ယာထဲမှာ မြန်မာ ပါရတာက၊ သိပ်ကောင်းတယ်လို့ ထင်အောင်၊ အဖိုးဖိုးလှည့်ပြောဖို့ပဲ အလိုရှိတာကြောင့်၊ ဒီလို ရေးခဲ့ ပြောခဲ့ တာပဲဖြစ်ပါတယ်။ နောင်အခါ မမှန်တော့လည်း၊ တစ်ဖို့ လှည့်သေး တာပေါ့လို့ ယူဆတာနဲ့တူတယ်။

အခုပြောပြီးတာတွေဟာ၊ မြန်မာနိုင်ငံဖတ်စာအုပ်သမိုင်းရဲ့ ပထမခန်းပဲ ဖြစ်ပါတယ်။ နောက်ပိုင်း ဆက်လေ့လာစရာတွေလည်း၊ အများပဲ ကျန်ပါသေး တယ်။ လူအများက ဝိုင်းဝန်းပြီး စာရွက်စာတမ်းတွေ ထပ်ဖြည့်ပေးတဲ့အခါ၊ အခု ပြောပြီးတာတွေထဲကလည်း၊ ပြင်စရာဖြည့်စရာရှိမှာ အမှန်ပါပဲ။ အချုပ်ကတော့ ဖတ်စာအုပ်ဆိုတာ၊ နုနယ်တဲ့ကလေးအပေါ်မှာ အများဆုံးဩဇာရှိတဲ့ လက်နက် တစ်ခုဖြစ်လို့၊ လူတိုင်းဂရုပြုသင့်တဲ့စာအုပ်တွေ ဖြစ်တယ်လို့၊ ပြောချင်တာပဲ ဖြစ်ပါတယ်။

ဂ ဒီဇင်ဘာ ၁၉၇၂

မြန်မာရုပ်သေး

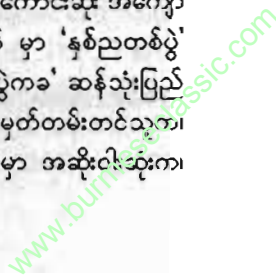
လူတွေဝမ်းသာပျော်ရွှင်တဲ့အခါ 'က'တယ်။ ဒါကြောင့် လူ ပေါ်ကတည်းက အက ပညာ ပေါ်တယ်။ လူကိုယ်တိုင် 'က' သလို အရုပ်ကလေးတွေလုပ်ပြီး 'က' တာဟာ၊ လူတွေ'က'တာနဲ့ တစ်ဆက်တည်းလို ဖြစ်နိုင်တယ်လို့တွေးရင်၊ မှားနိုင်စရာအကြောင်း မမြင်ပါ။ ဒါပေမဲ့ မြန်မာနိုင်ငံအတွင်းမှာ အထောက် အထား ရှာတဲ့အခါ၊ အရင် နှစ် ပေါင်း ၁၆၀၀ က ဝိဿနိုးမြို့ဟောင်း နံရံဆေးရေးပန်းချီမှာ၊ အရုပ် 'ကကွက်'တွေ ကို တွေ့နေရပါပြီ။ နောက် ခရစ်နှစ် ၈၀၀ က၊ တရုတ်ကိုလွတ်တဲ့သံအဖွဲ့မှာ ပျူတစ်စု ကပြဖျော်ဖြေ ဖို့ ပါသွားတယ်လို့ သိရတယ်။ ရာသီဥတု သဘာဝအနေအထား သာယာ လို့ စိတ်ကြည်နူးပျော်ရွှင်၊ ချစ်သူချင်းဆုံစည်းရလို့ ဝမ်းသာ၊ ကွေကွင်း ရလို့ဝမ်းနည်း၊ ရတနာသုံးပါးနဲ့ ရိုးရာနတ်တွေကိုပူဇော်ပသပြီး၊ ဆု တောင်း ဆုယူ ပြုတာတွေကြောင့် စိတ်ချမ်းသာ ကိုယ်ချမ်းသာ ရှိကြရပါ တယ်။ ဒီလို စိတ်လှုပ်ရှားမှု ရှိရင် 'က' ကြမယ်။ 'က' တဲ့အခါ အတီး အမှုတ်တွေ ပါမယ်။ ပျူလူမျိုးမှာ သံစုံ တူရိယာ ၂၂ မျိုး ရှိတယ်။ ပုဂံခေတ် (အရင်အနှစ် ၉၀၀) ကျောက်ရေတံတိုအခါ၊ ကျောက် ရုပ်ကြွ၊ သစ်သားရုပ်ကြွနဲ့ နံရံဆေးရေးပန်းချီတွေမှာ၊ အကမျိုးစုံကို တွေ့ကြရတယ်။ ပုဂံခေတ် 'အကပညာ' ဟာ ပျူထက်သာတယ်။ ယခု လောက်မခုံလို့ ပြောကြမှာဖြစ်ပေမယ့်၊ အဲဒီလို ပြတ်ပြတ်သားသား ပြောဖို့ အထောက်အထားမရှိပါ။ တစ်ဖက်မှာ ပြောစရာရှိတဲ့ အချက် တစ်ချက်က၊ လူကိုယ်တိုင် ကပြဖြေဖျော်သလို အရုပ်တွေကို ကြီးနဲ့ ဆွဲပြီး ကပြတာ ရှိနိုင်ပါတယ်။ ခေတ်ပြိုင်ဖြစ်တယ်လို့ ဆိုနိုင်စရာ ရှိပါသေး။

ဒါပေမဲ့ အထောက်အထားမတွေ့လို၊ ဦးသိန်းဟန်က ဒီအဆိုကို ထောက်ခံရေးသားခြင်း မပြုပါ။ အင်းဝခေတ်မှာ ရုပ်စုံသဘင်ရှိပြီလို့တော့ ပြောရဲကြပါတယ်။ အရုပ်ဖြစ်လင့်ကစား နှုတ်ခမ်းဖွင့်-အုပ်၊ မေးလှုပ်လှုပ်နဲ့ အရုပ်မထင်အရှင်လို့ မှားဖွယ်ရှိနိုင်လောက်တယ်လို့ ချီးမွမ်းခဲ့ကြတယ်။ ခရစ်နှစ် ၁၇၇၆မှာ နန်းတက်တဲ့ စဉ့်ကူးမင်းလက်ထက်က စတင်ပေါ်ပေါက်တယ်လို့ ဒီးဒုတ်ဦးဘအိုက မှန်းတယ်။ ဒေါက်တာ ထင်အောင်က၊ ဗဒုံမင်းလက်ထက် (၁၇၈၂-၁၈၁၉)လို့ ပြင်ဆင်ပါတယ်။ အသုံးပြုတဲ့အရုပ် အရေအတွက်က ၃၀ နည်းပါး ရှိမယ်။ နောက်ဆုံး ကောက်ယူတဲ့ စာရင်းအရ ၃၃ ရုပ်ဖြစ်ပါတယ်။ စင်တော်ကြီး အရုပ်တစ်ရုပ်ဟာ ဗုဒ္ဓအားဖြင့် ၂၇လက်မ အမြင့်ရှိပါတယ်။ စင်တော်ကလေးမှာ ၂၂ လက်မခွဲ ရှိတယ်။ ရုပ်သေးရုပ်တွေကို လက်ပံ၊ လက်ထုပ်သားတို့နဲ့ ပြုလုပ်နိုင်ပေမယ့်၊ ယမနေသားနဲ့လုပ်တာက ပိုကောင်းတယ်လို့ ယူဆကြပါတယ်။ လူတိုင်းမှာ အဆစ် ၁၄ ဆစ်ရှိလို့၊ အရုပ်မှာလည်း ၁၄ ဆစ် လုပ်ရတယ်။ လူရဲ့ မျက်နှာကို ထုရင် နဖူး ဆံစပ်က မျက်ခုံးအထိ အတိုင်းအတာအတိုင်း၊ မျက်ခုံးမှ နှာဖျား၊ နှာဖျားမှ မေးရိုးအထိ အရှည်အတို တူညီအောင်ဖြည့်ရပါတယ်။ အရုပ်တွေကို ထုလုပ် ပြီးတဲ့အခါ သုတ်လိမ်းဖို့ ဆေးဖော်ရပါတယ်။ ကန့်ကူဆံကို သွေးပါ၊ မန်ကျည်းစေ့ ကိုလှော်ပြီး အမှုန့်ထောင်း၊ ရေထည့်ပြီးကျိပါ။ အဲဒီအရည်မှာ ကန့်ကူဆံရည်ကို ထည့်ပါ။ အဲဒီအရည်နှစ်ခုစပ်နဲ့ အရုပ်တွေကိုသုတ်လိမ်းပါ။ လိမ်းကုန်ရန် ကြက်တောင်၊ ကြက်မွှေးကို သုံးပါ။ လိမ်းလိုက် နေလှမ်းလိုက်၊ ဆယ်ကြိမ်လုပ်ပါ။ ပြီးမှ မျက်ခုံး မျက်လုံး ပါးစပ်ပေါက်တွေမှာ ဆေးခြယ်ပါ။ ဟင်္သာပဒါးအနီနဲ့ လိုင်းတွေဆွဲပါ။ ရေးပြီးနေလှမ်း၊ နေလှမ်းပြီးလိမ်း၊ ဆယ်ကြိမ်လုပ်ရပါမယ်။ ဆံပင်အတွက် စူးနဲ့ အပေါက်ဖောက်ပြီး၊ ဆံပင်အစစ်ကို ဖရောင်းနဲ့လုံးပြီး၊ ရုပ်သေးရုပ်ဦးခေါင်းပိုင်းက အပေါက်ငယ်တွေမှာ ထိုးထည့်ရပါတယ်။ ဆံပင်မှာ လူဆံပင်၊ တိရစ္ဆာန်မွှေး မပါရ။ ရွှေချည်ထိုးလှဲချည်ကို ဝတ်ဆင်ပေးရပါတယ်။ မင်းသားမင်းသမီး အပျိုတော်ရုပ် တွေကလွဲရင်၊ ကျန်အရုပ်တွေကို သင့်သလို ဝတ်စားဆင်ယင်ခြင်းပြုနိုင်ပါတယ်။ ကြီး ၁၇ ကြီးကိုသာ မြင်ရပေမယ့်၊ စုပေါင်းဖက်တွဲပြီး ကိုင်လေ့ရှိတာကြောင့်၊ ကြီး ၉ ကြီးပဲရှိ တယ်လို့ထင်ရပါတယ်။ အခု ပြောပြပြီးတဲ့ အချက်တွေအရ ရုပ်သေးလို့ အများခေါ်နေတဲ့ ဖြေဖျော်မှုတစ်မျိုးဟာ၊ အရုပ်က လူနဲ့တူအောင် ပြုမပြောဆိုပုံကို အတုခိုးခြင်းဖြစ်တယ်။ အတုခိုးပုံ ကောင်းသထက်ကောင်းအောင် ကြိုးစားခဲ့တာကြောင့်၊ များစွာအောင်မြင်တာကို တွေ့ကြရပါတယ်။ ဒါပေမဲ့၊ အခု ရုပ်သေးကံ'တာ မရှိသလောက် ရှားသွားပါပြီ။ နိုင်ငံခြားသားတွေ အလည်ရောက်ရှိတဲ့အခါ ကြည့်ချင် ကြလိမ့်မည်အထင်နဲ့၊ ရုပ်သေးကပြတာကို ပုဂံရောက်တဲ့အခါ တွေ့ရဖူးပါတယ်။ ကိုယ်တိုင် တစ်ကြိမ်တစ်ခါမျှ

ဝင်ရောက်မကြည့်ဖြစ်ပါ။ တန်ဖိုးအနေနဲ့ တစ်ရုပ်ကို သောင်းကျော်တန်တယ်လို့ သိရပါတယ်။ ရှေးဟောင်းအမွေအနှစ်အဖြစ် တမင်ထိန်းသိမ်းထားကြတာ ဖြစ်ပါတယ်။ ကမ္ဘာ့လှည့်ခရီးသည်တွေထံမှ ဝင်ငွေရနိုင်တဲ့ အခွင့်အလမ်းဖြစ်ပါတယ်။ တိုင်းရင်းသားများ စိတ်ဝင်စားမှုနည်းပါတယ်။ တစ်ခါတစ်ရံ တီဗွီ (ရုပ်မြင်သံကြား)မှာ ပြတာ တွေ့ရပါတယ်။ ယခုလို အလွန်ကောင်း လှပါတယ်လို့ အဆိုရှိတဲ့ ဖြေဖျော်မှုတစ်ရပ်ကို၊ ဘာကြောင့် မှေးမှိန်တိမ်ကောတာလဲလို့ စုံစမ်းကြည့်မိပါတယ်။ အချို့ပုဂ္ဂိုလ်တွေက အားပေးအားမြှောက်တဲ့ မြန်မာဘုရင် မရှိတော့လို့ အခုလိုဖြစ်ရတာလို့၊ ဖြေရှင်းရေးသားကြတာကို ကြားရဖတ်ရ ဖူးပါတယ်။ သဘောမတူပါ။ ပြောသလောက် မကောင်းလို့ ဖြစ်မယ်လည်း ဖြစ်နိုင်စရာရှိပါတယ်။ ယခုလိုပြောတာကို မညာမတာပြောလေတယ်လို့ အပြစ်တင်စရာလည်းဖြစ်နိုင်ပါတယ်။ အကျိုးအကြောင်း ဆက်စပ်စဉ်းစားတဲ့အခါ၊ စင်တင်ပြသတဲ့ ပြကွက်(stage)နဲ့ ပိတ်ကားပေါ် မီးထိုးပြတဲ့ပြကွက်(screen) နှစ်ခု ပြင်တဲ့အခါ၊ ကားပေါ်မှာ မီးထိုးပြတဲ့ဘက်က၊ အပြတ်အသတ် အနိုင်ရရှိသွားတာ ဖြစ်ပါတယ်။

မြန်မာနိုင်ငံကို အလည်လာခဲ့ပါလို့ ဖိတ်ကြား။ မြို့ဟောင်းတွေကို၊ ရှေးအဆောက်အဦတွေကို ကြည့်လှည့်ပါလို့ကြော်ငြာ။ မြစ်ကိုဖြတ်ကူးတဲ့ သံတားကြီးတွေလည်း နေရာများများမှာ တည်ဆောက်ပြီးပြီ။ ကုန်ပစ္စည်းအသယ်အပို့လျှင်မြန် လွယ်ကူနေပြီ။ တိုင်းရင်းသားတွေလည်း ယခင်ကထက်ပိုပြီး လွယ်လွယ်ကူကူ တွေ့ဆုံခွင့်ရနေပြီ။ ကုန်ပစ္စည်းထုတ်လုပ်သူနဲ့ သုံးစွဲသူတို့ တိုက်ရိုက်ဆက်သွယ်ခွင့်ရလို့ ကုန်စေ့နှုန်းအတက်ကိုထိန်းနိုင်ပြီ။ တိုင်းရင်းသားချင်း တွေ့ဆုံဖို့ လွယ်ကူလာလို့၊ တိုင်းရင်းသားချစ်ကြည်ရေးကို များစွာအထောက်အကူဖြစ်နေပါပြီလို့၊ နေ့စဉ်ထုတ် သတင်းစာတွေမှာ ဖတ်နေရပါတယ်။ အဖြူ အမည်း အကွရာတင်တွေကို အတွေ့ရများရင် အကြီးထင်ရပါမယ်။ အခုလို တိုးတက်မှုတွေ အစဉ်တစိုက်ပေါ်ထွန်းနေတဲ့ ဒီအချိန်အခါမှာ မြန်မာရုပ်သေးကို မလွမ်းလောက်လို့ ထင်ကြပါတယ်။ ဒါပေမဲ့၊ ရုပ်သေးသမိုင်းကိုတော့ မှတ်တမ်းအဖြစ် ကျန်ရှိနေသင့်ပါတယ်။ ခေတ်ကောင်းတယ်လို့ပြောရတဲ့ ၁၉၂၀ ဝန်းကျင်ကပင်၊ ရုပ်စုံသဘင်ဟာ ဝင်ငွေကောင်းတဲ့ အသက်မွေးမှုတစ်ခု မဟုတ်ပါ။ ရုပ်သေးကရင်နှစ်ညဆက်တိုက် ကရတယ်။ အဲဒီ 'နှစ်ည တစ်ပွဲ' အတွက်၊ အကောင်းဆုံး အကျော်ကြားဆုံးအဖွဲ့ဖြစ်ပါမှ ငွေ ၅၀၀ ကျပ် ရပါတယ်။ ၁၉၃၆ မှာ 'နှစ်ညတစ်ပွဲ' အတွက် ငွေ ၆၀ ကျပ်သာ ရပါတော့တယ်။ အချို့ပွဲမှာ၊ 'ပွဲကခ' ဆန်သုံးပြည်သာ ရတော့တယ်လို့ အဆိုရှိပါတယ်။ ဒီအခြင်းအရာကို မှတ်တမ်းတင်သူက၊ ရုပ်စုံသဘင် ဗုန်းဗုန်းလဲ ပြိုကွဲခဲ့ရပြီလို့ ရေးပါတယ်။ အဲဒီမှာ အဆိုးဝါးဆုံးက၊

ရုပ်စုံပညာသည်တွေ ပွဲမကရတဲ့အခါတွေမှာ ကိုယ်တတ်တဲ့ပညာကို လေ့ကျင့်မနေနိုင်။ အသက်မွေးဝမ်းကျောင်းအတွက် သင့်ရာအလုပ်ကို ဝင်ရောက် လုပ်ကိုင်နေရခြင်း ဖြစ်ပါတယ်။ နောင်လာ နောက်သားအတွက်ဆိုပြီး ရွှေဘို တင်မောင်က၊ ဇာတ်ထုပ်တစ်ထုပ်ကို ငွေ ၂၀၀၀ ကျပ်နဲ့ ဇာတ်ထုပ် ခြောက်ထုပ်ကို ဓာတ်ပြားသွင်းခဲ့ပါတယ်။ ၁၉၆၅ (ဇူလိုင်၊ ဩဂုတ်)မှာ၊ ဦးသိန်းဟန် (ဇော်ဂျီ) နဲ့ ဦးသိန်းတန်တို့၊ မန္တလေးကိုသွားပြီး ရုပ်စုံသဘင်ပညာရှင်ကြီးတွေနဲ့ တွေ့ကာ၊ ပြောစကား ဆိုစကားတွေကို အသံသွင်းယူဖူးပါတယ်။ ၁၉၆၆ (ဧပြီ)မှာ ရန်ကုန်တပ်မတော်ကပွဲရုံမှာ ရုပ်သေးဇာတ်များကပြရာ၊ ကြည့်ရှုသူ အလွန်များပါတယ်။ ဒါပေမဲ့ ဒီလောက်နဲ့တော့ ပြန်လည်ထွန်းကားခြင်း (revival)လို့ မဆိုလောက်ပါ။ ကပြတဲ့အကြောင်းအရာ ကောင်း၊ ကပြသူတို့ ကြိုးဆွဲကျွမ်းကျင်ရမယ်၊ ဒီနှစ်ချက်ကို ရှေ့တန်းတင်ပြီး ရုပ်စုံသဘင်ကို ပြန်လည်ဖော်ထုတ်ရမယ်လို့ အကြံပြုသူတွေ ရှိပါတယ်။ ၁၈၂၂ မေဖော်ဝါရီ ၂၆ ရုပ်စုံသဘင်အမိန့်တစ်ခုမှာ၊ အရုပ် ၃၆ ရုပ်ပါရမယ်။ လိုအပ်သလို ရှိပြီးအရုပ်ကို အသင့်အတင့် ပြောင်းလဲသုံးပါလို့ ပါရှိပါတယ်။ ဥပမာ၊ မင်းသားမင်းသမီးအရုပ်တွေကိုပဲ အဝတ်လဲ တောင်ပံတပ်မယ်ဆိုရင် ကိန္နရီ၊ ကိန္နရာ ဖြစ်လာနိုင်တယ်။

အကမှာ 'ဇော်ကဟာ အထူးခြားဆုံးဖြစ်တယ်။ သူယောင်မယ်တို့နဲ့ ပျော်ပါးခန်း၊ ဆေးကြိတ်ခန်းတို့မှာ သွက်သွက်လက်ကလက် ကရတယ်။ ပွဲကြည့်ပရိသတ်က ဇော်ကကိုကြည့်ပြီး၊ ကြိုးဆွဲ ကောင်း၊ မကောင်းဆုံးဖြစ်တယ်။ အဲဒါကြောင့် (ဇော်ဆွဲ)ဆိုတဲ့စကားဟာ လူတော် သူရဲကောင်း ဗိုလ်စွဲသူလို အဓိပ္ပာယ်ရရှိနေခြင်း ဖြစ်ပါတယ်။ လူကတာကို အရုပ်က တူတယ်။ လူက ပျော့ပျောင်းတယ်၊ အရုပ်က ခပ်ဆက်ဆက် ဖြစ်နေတယ်။ နောင်အခါ လူက အရုပ်ကို အတုခိုး ပြန်တဲ့အခါ 'အရုပ်က'၊ 'အရုပ်ကြီး'လို့ ပုံတစ်မျိုးဖြစ်လာပြန်တယ်။ ဒီလို ပတ်ချာလည်နေတာကိုပဲ၊ နှစ်သက်သူများ ရှိလာပြန်တယ်။ ၁၇၇၆ ခုက ရေးတဲ့ မှတ်တမ်းတစ်ခုမှာ၊ 'အနိမ့်သဘင်မှာ ဇာတ်သဘင်၊ အမြင့်သဘင်မှာ ရုပ်သေး' ဖြစ်တယ်လို့ ယူဆဖွယ် တွေ့ရတယ်။ ရေးခေတ်ခါကပဲ၊ သဘင်ဝန်ကြီးနဲ့ သဘင်ဝန်ကြီးဌာန တစ်ခု သတ်သတ်ရှိမယ်လို့ စဉ်းစားလာကြပြန်တယ်။ ဒါပေမဲ့ မှတ်တမ်း အထောက်အထား မရှိပါ။

၂ မတ် ၂၀၀၅

A forgotten town of Myanmar by farmers producing Rice by Irrigation (Insearch of Old Town; Maing Maw)

Not very far away from the Nattheik Pass through which a route from Lawksawk and Pindaya of the Shan hills comes down to the Kyaukse plain, there stands an old fortified town site close to a bend on the Panlaung river. It is about five miles to the south east of Kume but it is quite close to Pinle or Myodwin near Thabyedaung which is a small railways station south of Kyuakse on the Yangon Mandalay line.

We all have forgotten this town simply because it was built and destroyed, I think, before the Burmans were settled in the plains and had time and technique to keep written records. To the west of it, at a distance of less than three miles, stands Pinle which we remember as a town which was first ever inhabited by the Burmans. In fact it is one of the first 11 towns occupied by the Burmans who came into the plains and who turned into rice growing farmers using irrigation. The 11 are (1) Pinle on the north east of Thabyedaung on the Samon river, (2) Pyinmana on the west bank of Panlaung river, a little north of Kume, (3) Myittha, (4) Ywamongyi, (5) Myingondaing, (6)

Panan on the Panlaung river, four miles west of Kyaukse, (7) Tamoke on the Panlaung west of Kyaukse, in the neighbourhood of Rakhine, (8) Thindaung, three miles north of Kyaukse, (9) Makkhaya where the Myitnge river and the Zawgyi river meet, (10) Thapyaktha on the west north west of Makkhaya, and (11) Khanlhu on the west of Thapyaktha.

They were known by the name of Eleven Khayaings in the early Burmese inscriptions. But later Burmans reduced them to only Nine Khayaings, viz. (1) Sowhla on the north of Ywakhaingyi, (2) Pinle, (3) Myittha, (4) Pyinmana, (5) Myaungghla on the west of Kyaka, (6) Myingondaing, (7) Panan, (8) Makkhaya and (9) Myinzaing.

When the two lists are compared we find that out of the original 11, five (Ywamongyi, Tamoke, Thindaung, Thabyaktha and Khanlhu) lost their importance and were dropped out of the list. Then three new towns of Sawhla, Myaungghla and Myinzaing were added to make a list of nine.

According to U Aung Myint, Conservator, Mandalay Forest Division, who first discovered this site from his readings on the aerial photographs and who told us about it in the 1968 Annual Research Congress held at Yangon, this site is bigger in area than all the above mentioned towns. In fact it is second in size only to Sriksetra which is the biggest walled ancient town in Myanma.

In addition to this, U Aung Myint maintained that after comparative study in the degree of decay in the walls, it seems to be the oldest – older than the Vishnu Old Town near Taungdwingyi, which is believed to be of the 1st century AD. But he added a word of caution that degree of decay alone could not be the criterion because there were and still are thieves who took away bricks from the old walls to sell for eight kyats a hundred. U Aung Myint continued to say that there is a small village at present called Maingmaw close to the centre of the old site and therefore he had tentatively named it the

Maingmaw Old Town with another word of caution that it has got nothing to do with Maingmaw in the People's Republic of China between the two rivers of Shweli and Nam Wan on the north of Namkham. I was with the team headed by Professor G H Luce visiting the Eleven Khayaings in 1956 and we took very little notice of this site which lay close to Pinle.

U Aung Myint talked about it at length with maps and photographs at the Saturday Literary Group meeting at Hanthawaddy Press, Mandalay, on 24 December 1977 and he succeeded in convincing his audience that he had discovered a worthy site for archaeological excavations that could and much to our knowledge of early Myanma history. I went with him to see the site on 9 February 1978 and like him I was amazed by its size, shape and location and I agreed with him that authorities concerned should be requested to do the digging there as quickly as possible.

Was it a town built by Shans? It is a site located at latitude 21° 17' N and longitude 96° 12' E and is close to a bend in the Panlaung river where it flows from east to west. The Natlwe Canal passes through it. This canal takes off from the left bank of the Panlaung about five miles below the Kinda Weir and it waters the whole area from the Panlaung in the east to the Yangon – Mandalay railway line that passes through Thabyedaung in the west.

There are four routes leading up to the Shan plateau. One route follows the Myitnge river, second the Taungghla valley on the east of Kyaukse town, third the Zawgyi valley and the fourth the Panlaung river and the Nattheik pass.

Pinle was the fort during the 11th 12th centuries AD that guarded the fourth route coming through Nattheik and we believe that Maingmaw was a bigger and stronger fort that guarded the area long before the Shans came to live in the hills which we now call the Shan Plateau. Some suggest that Shans could have built this place as they came to occupy these plains

of Kyaukse by the close of the 13th century. But when its fortification walls, as seen on aerial photographs, are compared to all other walls at Makhaya, Myingondaing, Myinzaing, Pinle, etc. We have the impression that it is the oldest. We might therefore assume that it was not Shans who built the place.

Was it a town built by Pyus? Sriksetra was a well known Pyu town, because Pyu inscriptions were found there which were first deciphered by CO Blagden. It is a big town with an almost circular brick wall enclosing not only residential quarters but also a large area to grow rice. This Maingmaw Old Town also has a circular brick wall nearly as big as that of Sriksetra and it certainly includes rice fields in it. Sriksetra has a square enclosure called the Palace Site in the centre. Maingmaw has a Palace Square too. The only difference is Maingmaw's square enclosure wall has within it another circular wall. A pagoda near the centre of this inner circular wall is called by the local people as the Nandawya Hpaya – Pagoda at the Palace Site. But we are almost sure that the pagodas are of the 18th century AD. As surface finds, there are a few coins. One type has Srivatsa and Sankha on the obverse and Bhadravata on the reverse. Another has Srivatsa on the obverse and a rising sun on the reverse. On the other hand we know that another Pyu town called Halin has a rectangular enclosure wall. And it is not safe to call the two types of coins just mentioned as Pyu coins. Until we have further evidence produced by archaeology, we could not say that Pyus had built it.

Was it a town built by Mons? They had built towns like Bago, Dagon, Dala, Madama, Thaton, etc. An eminent scholar has said the following about Mons. (1) Of the present inhabitants of Myanma, the Mons are the oldest. (2) Once Mons must have spread all over Myanma though they wanted to remain on the eastern half. (3) Mons were, it seems, pioneers

in the cultivation of rice and beans. (4) Oldest Mons were similar to the Mundas of India and Senoi-Sakai Malayas. (5) Mon's hold on southern Myanma was impaired by the infiltration of south Indians early in the Christian Era. (6) When Burmans suddenly came down the Shan Hills probably through the Nattheik Pass, Mons receded to the south and they lived thickly along the Samon and Sittang valleys though a few remained near the conjunction of the Ayeyarwady and the Myitnge rivers. The oldest Mon inscription of octagonal pillar at Vat San Sung, Lopuri, is dated 8th century AD. If it were a Mon town and if it were destroyed in the 9th century AD an archaeological excavation could unearth some Mon inscriptions with several other evidence either to support or suppress the above assumption.

We still have two more points to consider. Firstly there is a deviation of 10 degrees to the west in the north-south alignment of the Maingmaw rectangular wall. The Vishnu Old Town has a deviation of 13 degrees. The deviation of magnetic north from true north varies with time. At a certain time the two norths coincide and then the magnetic north deviates to the east and to the west like the swing of a pendulum. One complete swing will take about 160 years. From one observation we find that there was no deviation in 260 BC. Then the swing went farthest west in 100 BC; came back to no deviation point in AD 60; and went farthest east in AD 140. At latitudes 15° and 25° north deviations to the east would be within seven and eight degrees at the farthest and deviations to the west would be within 16 and 18 degrees at the farthest. We still could not know how much of these calculations would be true and reliable but we have something to work upon. In the case of the Vishnu Old Town the deviation to the west is 13 degrees and that indicates that the town was built in early 1st century BC. Then Maingmaw could be of the mid 2nd century BC. Excavation results might either proof or refute this.

Secondly there are paddy husks in the bricks. By an article recently published by Kaung Nyunt in the *Pinnya Padetha*, Science Number, XI, iii, June 1977 pp 117-37 we know that a team of workers led by one T Watabe and including the author, had studied paddy husks found in the old bricks at the old towns of Myanma to identify the species of rice grown in olden times in South-East Asia. According to them, one called the Mekhon type has the grain round in shape and was grown in early times. From about the 12th century another species called the Bengal type with the grain oblong in shape was introduced. Bricks from the Vishnu Old Town have a majority of husks from rice grains of the Mekhon type. Most probably the bricks from Maingmaw would also show the same kind of species. But I feel that the team should be invited to investigate the bricks of Maingmaw which also have paddy husks in them so that was could achieve results with certainty.

In conclusion I would like to stress four points. Firstly, it is one of the earliest towns built by rice growing farmers in the irrigated fields of Myanma. Secondly it was founded in about the middle of the 2nd century BC. Thirdly it is not unlikely that it was destroyed in the middle of the 9th century AD and we all have completely forgotten it. Fourthly I support U Aung Myint's request that an archaeological excavation be done on that site as earliest as possible so that we could know more about it with some degree of certainty.

Than Tun

BOROBUDUR AND BAGAN; A Study in Contrasts

[Paper read at International Symposium of The Borobudur Experience, 7 November 1986, Borobudur ,Jogyakarta, Indonesia.]

Like Borobydur, where a large scale restoration and preservation project was started since 1968, Bagan monuments had been restored recently since many of them were destroyed by the 8 July 1975 earthquake. But similarly stops there. Because

- (1) Borobydur is a stone monument where as Bagan pagodas are of bricks;
- (2) Borobydur was of the 8th century AD while the majority of Bagan edifices (2217 in number according to a recent Archaeological Department Report) were of a period from the 11th to 13th century AD;
- (3) Borobydur was built, it seems, to depict some aspects of religious beliefs like Hinduism, Mahayanists Buddhism and Old Javanese ancestor worship, while Bagan pagodas are of the Hinayanist Buddhist tradition with one or two exceptions representing Vishnavite Hinduism and Mahayanist Buddhism; and finally
- (4) people around Borobydur had stopped using it as a religious building from about the 15th century and it was even forgotten-lost in a jungle until 1814, but Myanma people are still trying to maintain the Bagan tradition of Theravada Buddhism and therefore quite a number of Bagan pagodas are still used as places of worship.

Building Material

The Kyaukku Umin on the north of Nyaung U , Nanpaya in Myingaba, Than Daw Gya Image in the middle of Bagan town and two pillars to support a hanging bell near Thabinnyu pagoda, Bagan, are of sandstones. All other monuments in Bagan either in a state of good preservation or in various stages of ruin, are of baked clay bricks of reddish brown colour which are at least seven hundred years old. From a total of 2217 buildings, 378 are conserved by the Archaeological Department and They are still used as places of worship.

For constructing Borobydur, stones from the neighbouring river beds were used (Soekmono 1976, 15). Stone used in Kyaukku Umin is identified as the micaceous sandstone found plentiful in the localities like Taywindaung and Tangyidaung which are small ridges close to Bagan (Than Tun 1976, 62). It is an 11th century building. Nanpaya, probably an 11th century edifice also, uses sandstone locally procurable. The statue on the pedestal in the centre of the main hall was lost but it is probably a Hindu temple as it has the figures of Brahma carved on the four major pillars of the building. The Than Daw Gya Image of the Buddha was constructed in AD 1284 and the image was made of Rhyolite or Aplite stones found in areas only on the east of the Ayeyarwady at Poppa, Singu and Madaya. On the southeast of the Thabyinnyu pagoda, there stand two pillars of stone (Luce 1969, Plates 379 and 380) commonly known as the 'Bell- Pillars' and there are also of locally procurable sandstone and they have lovely floral designs engraved on them. As I have mentioned above, all the remaining old buildings of Bagan are built of bricks except keystones and corner-stones. When compared to modern ones, these ancient bricks are quite large. Each measures 18in x 9 in x 6 in (457.2 mm x 228.6 mm x 152.4 mm). Bagan did not produce these bricks because no clay was available there. On some bricks there were stamped either the name of the manufacturer or the place of manufacture

or the name of the person who had ordered them. The places where they were made were mostly Sale and Minbu, and as I have mentioned above, most of them are at least seven hundred years old. When restoration and conservation works were done, no one consider it necessary to make the new bricks to have the size and colour of the old ones. As a result an ungainly sight of new patches were exposed wherever a repair was done. When restorations are made, I believe, people here in Borobydur take immense care that the new parts would look just like the first designer had done them before. It is a sad thing that people in Bagan are not that careful. One would often see across in a Bagan building two gate pillars standing side by side with one looking plain, new and strong while the other is weak and old though it has lovely stucco carvings dating back to the 13th century. Because the two are not of equal strength, the old would soon crumble yielding place to another concrete pillar.

Date of the Monuments

It is said that constructions at Borobydur started in AD 790 and it took seventy years to complete them (Chihara 1980, 143). Many of the Bagan pagodas were much damaged by the 8 July 1975 earthquake and they had been restored recently. Here is a list of them with approximate dates when they were built, mentioned against each name.

Ananda

The original name is Nanda, built in the 12th century but it had been repaired so often that perhaps only the ground plan is true to its origin

Bu

Said to be of the 11th century, though it is now entirely new built with no reference to its original design; perhaps there is no one who knows what it looked like when it was first built or there is no one who considers it useful to do any research

before a restoration work is undertaken

Gawdawpalin

First half of the 12th century the top part is entirely new and throughly different from its origin

Kondawgyi

Late 13th century; once very beautiful with wall paintings which were now entirely lost in the 8 July earthquake.

Kyaukku Umin

Late 11th century; top two storeys added in the 13th century

Htilominlo

Tilokamangala; first quarter of the 13th century
Laymyethna, Minnanthu : Second quarter of the 13th century

Lokananda, Thiripyitsaya

Middle of the 11th century

Mahabodhi

Second quarter of the 13th century

Manuha, Myingaba

Supposed to be of the 11th century though there is nothing old in it

Mimalaung Gyaung

Made new in 1816

Mingala Zedi

Late 13th century

Min-o- chantha

Early 12th century

Mya Zedi

Perhaps renewed in the 18th century

Nathalung Kyaung

Probably a Vishnavite Hindu Temple of the 12th century or earlier

Ngakywenadaung

The only one pagoda of glazed bricks; early 11th century

Pathothamya

Probably a Mahayanist Temple of early 11th century

Pitaka Taik : An old building of the 11th century made new in the 18th century

Shwegugyi

Completed on 17 December 1131

Shwesandaw

Supposed to be of the 11th century though it had been rebuilt quite often

Shwezigon

Late 11th century; the top part of it looks small for its base because that part was finished by another donor at a later date

.Sulamani

Late 12th century; interior decorations were of the 18th century

Thandawgya

A image of stone bricks; middle of the 12th century

Thatbyinnyu

A monastery-cum-library-cum- temple-cum pagoda; middle of the 12th century

Thetkyamuni

Early 13th century

U Pali Thein

Probably of the 11th century, repaired on 4 March 1794

The dates show that not all the Bagan buildings are of the 11th-13th centuries. Additions and renovations came right down to the 18th century.

As Places of Worship

Borobudur is not used at present as a place of worship. When it was used, it was probably as a Mahayana Buddhist stupa. Allow me at this point to mention that a Buddhist conference led by Theravada monks from Myanma, Kampuchea, Srilanka and Thailand, was held here in Borobudur on 21 May 1959. It would

be of interest here to give in gist what Monk Sobana, Myanma Representative, said at that conference.

"To-day is the full moon day on the month of Visakha (Kason the second of the Myanma months) and on this very day 2583 years ago in 624 BC the Buddha Gotama was born as Prince Siddhatta. On this very day 2548 years ago in 589 BC Prince Siddhatta obtained the Enlightenment and became the Buddha Gotama. On this very day 2503 years ago in 544 BC the Buddha (Gotama) died. So to-day is taken as a very important day of all Buddhist and we are extremely fortunate to have this conference at a great Buddhist centre of the past (1200) years. Your ancestors of the (8th) century were good Buddhists and Therefore Buddhism is part of your cultural heritage which you should think seriously of reviving. In fact Mr Boon Eng, now Bhikkhu Jinarakkhita, had started the revival of Buddhism in Indonesia in 1953 and we are here to help him for future progress. The first thing we did on arrival here was to establish an Ordination Hall (in a place about 11 miles south of Semarang) on 20 May 1959. It is very important because candidates seeking admission into the Buddhist Order of Monks are scrutinized in this hall and although we have had only one candidate now, we have every hope that there would be many many more candidates seeking admission to our Order here in Indonesia later. With the growing number of Bhikkhus as well as lay devotees, we expect you to do all the following three things:

- Pariyatti - learning the Buddha's teachings
- Patipatti - practicing the Buddha's teachings and
- Pativeda - maintaing the Buddha's institutions.

In this way Buddhism would prosper again in this land as it had once prospered. Jinarakkhita here is like Mahinda

who first introduced Buddhism in Srilanka. With his devotion and your help, we all have every chance of success".

(Sobana 1959)

In Borobudur, the Buddha images are placed in their own allotted places by the points of the compass as

- Manusi Buddha Krakuchchanda (Kakusandha)-Zenith
- Manusi Buddha Kanakamuni (Konagamana) - East
- Manusi Buddha Kasyapa (Kassapa) - North
- Manusi Buddha Sakyamuni (Gotama) - West and
- Manusi Buddha Maitreya (Metteyya) - South

(Soekmono 1976, 8-9)

In Bagan the arrangements would be quite different. At Dama-yazika pagoda, Hpwasaw village near Bagan, the five Buddha images are arranged in this order:

- Kakusandha - East
- Konagamana - South-Southeast
- Kassapa - Southwest
- Gotama - Northwest and
- Metteyya - North-Northeast.

At Ananda, Bagan, Metteyya is omitted and the arrangements is:

- Kakusandha - East
- Konagamana - South
- Kassapa - West and
- Gotama - North.

As a matter of fact, it was the image of Gotama the Buddha that one would find in all those numerous temples of Bagan. Here in Borobudur in a total of 504 statues, the images would be either a Dhyani Buddha or a Dhyani Bodhisattava or a Manusi Buddha pertaining to worlds of past, present and future (Soekmono 1976, 8-9) and the mudra (attitude of hand) used would be

- Bhumisparsamudra - Attitude of Touching the Earth
- Abhayamudra - Attude of Assuring Safety
- Dhyanamudra - Attude of Meditation
- Varadamudra - Attude of Blessing

Vitarkamudra - Attitude of Arguing and
 Dharmacakkramudra- Attitude of Turning the Wheel
 of Law.

(Chihara 1980, 138)

In Bagan, except those paintings of Avalokitesvara flanked by two Saktis, in such cave-temples of Nagayon, Abeyadana and Payathonzu, almost all the Buddha statues are supposed to be of Gotama and the hand attitudes are invariably Bhumispar-samudra. In earlier periods of the 4th-9th centuries AD the images found in Sriksetra, four miles on the southeast of Pyay, are mostly those of the Buddha Gotama though the attitudes of the hands would be usually Dhyanamudra. We do not know why this change was made in mudras from Dhyana to Bhumispar-sa. Perhaps the Pyu people of Sriksetra were more interested in Buddhist meditation while Bagan Myanma, who aspired to build an empire, favoured to use an image with the right hand touching the earth to depict the moment of triumph over Mara at the time of Enlightenment. It is only a conjecture. Nevertheless in Myanma the Buddha statues are still made with this Bhumispar-samudra. A standing Buddha with Abhayamudra or a sitting Buddha with either a Dharmacakkamudra or a Dhy-anamudra or a Varadamudra would be a rare exception. Occa-sionally there would be a dead Buddha lying with head pointing north or a resting Buddha lying with head pointing south. But the most numerous and the most popular Buddha images are of the Bhumispar-samudra. There are also the Buddha images not in a monk's robe but dressed like a king. There are no such images of the Buddha dressed like kings here.

More than the National Treasures

Borobudur has an enormous collection of stone panels in relief, mostly of narrative kind preaching Buddhism of the Mahayanist concept. The themes were taken from Mahakarmavibhanga text, Lalitavistara text and Gandavyaha text as well as the

Jataka (Soekmono 1976, 20). Bagan also has a large collection of terraquotta plaques, some glazed, and wall paintings of the Jataka stories and the Life Story of the Buddha. The themes are, I think, also very simple as the reliefs and paintings both convey the idea of punishment to the sinner and reward to the virtuous. It is also assumed that even an illiterate would know easily something of Buddhism when he or she has a chance to look at these reliefs or paintings. There are also paintings of some historical events like Asoka's Buddhist Missions or receiving relics from Srilanka or consecration of a religious establishment. Therefore Bagan pagodas and temples are still in use as places where pilgrims go day and night all the year round. Of course these reliefs and paintings are used by scholars as well to prove or disprove - their theories on Myanma cultural heritage. These could also be profitably used in restoration projects. When an old building fell into ruin, it seems that it lost its top piece first. In this sense Bagan pagodas have no genuine or original finials any more. When the new ones are made, no one bothers about what they would look like in their original design. One could easily notice that the pagoda finial shown in contemporary paintings on the interior walls or stucco carvings on the exterior walls in Bagan temples show definitely different styles from those of modern ones regarding Harmika, Chattravali, Varsa Sthala, etc. There also are small pagodas lost in jungle but discovered recently and they are still in a very good state of preservation. They are;

The Model Pagoda, supposed to be of the 12th century
 found near Nanpaya, Myingaba

The Model Pagoda, supposed to be of the 12th century
 found near Nagayon, Myingaba

The Scovell's Pagoda, supposed to be of the 13th century
 found near Damayangyi, Bagan. (Than Tun 1976,
 Illustrations 21, 22 & 23)

Conclusion

Both Borobudur and Bagan are Buddhist centres but Borobudur is Mahayanist while Bagan is Hinayanist. Borobudur is at least 300 years older than Bagan and it is entirely built of stone while Bagan pagodas are almost all built in clay bricks. Good conservation works should be carried out to keep them for posterity. but unlike Borobudur, Bagan still needs good help to get the conservation work done properly

14 October 1986

REFERENCE

Bo Kay 1981 : Bo Kay, *Bagan Research Guide* (in Myanma), Yangon. Sarpay Beihman. 1981
Chihara 1980 : Daigoro Chihara, " The Symbolic Meaning of Chandi Borobudur.,*Proceeding of the International Symposium on Chandi Borobudur*, 1980, 136-144
Luce 1969 : G.H. Luce, *Old Burma-Early Pagan*,New York, J.J. Augustin, 1969
Snodgrass 1985 : Adrian Snodgrass, *The Symbolism of the Stupa*. Ithaca, Cornell, 1985
Sobana 1959 : Reverend Sobana, *Record of a Buddhist Mission to Indonesia*, (in Myanma), Yangon, Icchasaya, 1959
Soekmono 1976 : Soekmono, *Chandi Borobudur*, Amsterdam, UNESCO, 1976
Soekmono 1980 : Soekmono, "The Meaning of Chandi Borobudur", *Proceeding of the International Symposium on Chandi Borobudur*, 1980, 129-135
Than Tun 1976 : Than Tun, " Bagan Restoration", *JBR*, LIX, i & ii, December 1976, 49-96

နံရံသေးရေးပန်းချီ

ပုဂံ၊ ဂူဘုရားနံရံတွေမှာ ဆေးရေးပန်းချီတွေနဲ့ စာတွေရှိတယ်။ ဘယ်လိုပုံတွေ ဆွဲခဲ့သလဲ၊ ဘယ်အကြောင်းအရာတွေ ရေးခဲ့သလဲလို့ မေးစရာရှိပါတယ်။ ခပ်လွယ်လွယ်ဖြေရရင် ဘယ် ဂူ၊ ကျောင်း၊ ဘုရား၊ ဇရပ်၊ တန်ဆောင်း၊ စကြို၊ ပြာသာဒ်ကို ဘယ်အရပ်၊ဘယ်နေရာ၊ ဘယ်ဒကာက ဘယ်နေ့ဘယ်ရက်မှာ ငွေကြေးဘယ်လောက် အကုန်အကျခံပြီး ဆောက်လုပ်ခဲ့တယ်။ ဘယ်နေ့ စ၊ ဆောက်ပြီး ဘယ်နေ့ဆောက်လို့ပြီးတယ်။ဘယ်နေ့ အနုမောဒနာပြုတယ်။ သိပါ မြင်ပါ ကြားပါသမျှ လူပုဂ္ဂိုလ်၊ ရဟန်းပုဂ္ဂိုလ်(သက်သေ)စာရင်းကိုပေးတယ်။ လူချမ်းသာ နတ်ချမ်းသာ နိဗ္ဗာန်ချမ်းသာရပါလို့၏။ပုဒ်အာ(ပုဗ္ဗနိဝါသဉာဏ်၊ ဒိဗ္ဗစက္ခုဉာဏ်၊ အာသဝက္ခယဉာဏ်)ရပါလို့၏လို့ ဆုတောင်းတယ်။ ပြီးတော့ 'ငါ့ကောင်းမှုကိုဖျက်တဲ့လူကို ဘေးအမျိုးမျိုးသင့်ပြီးသေပါစေ'လို့ ကျိန်တယ်။ ဒီနေရာမှာ အကြောင်းတိုက်ဆိုင်လို့ နည်းနည်း ဝေဖန်ချက်တစ်ခုကိုဖော်ပြချင်ပါတယ်။ အလှူတစ်ခုလုပ်တယ်ဆိုရင် အများသိတဲ့အတိုင်း စေတနာသုံးတန် ပြတ်ရတယ်။ စေတနာဆိုတာ အလုပ်တစ်ခုကိုလုပ်ဖြစ်အောင် နှိုးဆော်ခြင်း၊ တိုက်တွန်းခြင်း၊ ထောက်ပံ့ခြင်း၊ ကူညီရိုင်းပင်းခြင်းဖြစ်ပါတယ်။ အဲဒါ အတွက်လုပ်နည်းလုပ်ဟန်ကို သုံးပိုင်းပိုင်းထားပါတယ်။

(၁)ပုဂ္ဂစေတနာ

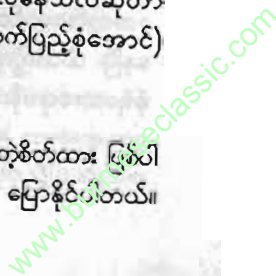
ကိစ္စတစ်ခုကိုလုပ်လိုစိတ် ဖြစ်ပေါ်လာခြင်း။ ဥပမာ-သက်ကြီး ရွယ် အိုတွေကို ယောက်ျား၊မိန်းမ မရွေး၊ လူမျိုးမရွေး၊ ကိုးကွယ်ယုံကြည်မှု အယူဝါဒမရွေး ဆေး၊ အစား၊ အဝတ်၊ နေရာ ချိုင့်တာကို ဖြည့်ပေးမယ်ဆိုတဲ့စိတ် ပေါ်ပေါက်လာတယ်။ အလကား ဖြန့်ဝေ ပေးကမ်းဖို့ ပစ္စည်းစုရမယ်။

(၂)ပုစ္ဆစေတနာ

ချို့ငဲ့သူကိုတွေတဲ့အခါ၊ အဲဒီပုဂ္ဂိုလ်မှာ ဘာကိုလိုနေသလဲဆိုတာ စုံစမ်းပြီး၊ လိုတဲ့ပစ္စည်းကို (ဖြစ်နိုင်ရင် လိုသလောက်ပြည့်စုံအောင်) ပေးကမ်းတာဖြစ်ပါတယ်။

(၃)ပရစေတနာ

လိုသူကို လိုတာပေးရပြီးတဲ့နောက်မှာ၊ ဖြစ်ပေါ်လာတဲ့စိတ်ထား ဖြစ်ပါ တယ်။ ပြုမိသမျှအတွက် ဝမ်းသာကျေနပ်ခြင်းလို့ ပြောနိုင်ပါတယ်။

အခုပြောတဲ့စေတနာတွေနဲ့ ပုဂံခေတ်ကမြန်မာတွေဟာ ပုဂံက ဘုရားနံရံတွေမှာ ဆေးနံရံပုံတွေ အများကြီးရေးခဲ့ကြပါတယ်။အဲဒီအရုပ်တွေကို အကြမ်းအားဖြင့် အမျိုးအစားခွဲတဲ့အခါ -

- (၁) ကုသိုလ်ရှင်က သူပြုပြီးသမျှ စာရင်းမှတ်တမ်းတင်တဲ့သဘောနဲ့ သိမ်၊ ကျောင်း၊ ဇရပ်၊ တန်ဆောင်းတွေကို မှတ်တမ်းတင်တယ်။
- (၂) ဆောက်လုပ်လှူဒါန်းပြီးတဲ့ ဇရပ်၊ တန်ဆောင်းနဲ့ ကျောင်းတွေမှာ ဝတ်ပြုပူဇော်ဖို့ ဘုရား၊ သာဝက၊ ကြည်ညိုသူ မင်းပရိသတ်တွေနဲ့ အလှူပွဲကြီး စည်ကားသိုက်မြိုက်အောင် စီတန်းလှည့်လည်ခြင်း၊ ကခုန် ဖြူတူးခြင်းနဲ့ လူ ရဟန်း အများပရိသတ် ဝလင်အောင် စားသောက်စေတယ်။ အလှူရေစက်ချဲ့သဘောမျိုးကို ဆိုလိုပါတယ်။ အားလုံး ကြားကြားသမျှ အမျှ အမျှ အမျှလို့ ကြွေးကြော်တဲ့အခါ၊ ပတ်ဝန်းကျင် အနီးအပါးရောက်လာသူတွေက 'ကောင်းလေစွ'လို့ သာဓု အနုမောဒနာ ခေါ်ကြတာကို ဆိုလိုပါတယ်။ အလှူပွဲကြီး နောက်ဆုံးပိုင်းကို နံရံပေါ်မှာ ဆေးရောင်စုံနဲ့ဆွဲကြတာ ဖြစ်ပါတယ်။
- (၃) ဗုဒ္ဓသာသနာဟာ 'နေလို့လဲ'လို့ ထွန်းတောက်တယ်ဆိုတဲ့ နေရာတွေဟာ ဘယ်မှာလဲလို့မေးရင် ဖြေနိုင်အောင်၊ ဗုဒ္ဓသာသနာပြန့်ပွားရာ အရပ်ကို ပထဝီဝင်အနေအထားနဲ့ မြေပုံကြီးကိုမြင်သာအောင် ရေးဆွဲပြသလို၊ စာနဲ့လည်း မှတ်တမ်းတင်ပါတယ်။ နောက်တစ်မျိုး ပြောရရင် ကမ္ဘာတစ်ဝန်းမှာ ဗုဒ္ဓသာသနာ ထွန်းကားရာအရပ်ကို ဖော်ပြရပါတယ်။ ဗုဒ္ဓသာသနာထွန်းကားရာအရပ် အဝန်းကို ပြောပြတာ ဖြစ်ပါတယ်။
- (၄) နောက်ဆုံးအချုပ်သဘောနဲ့ မြန်မာနိုင်ငံကို ဗုဒ္ဓသာသနာ၊ ဘယ်လို ရောက်လာသလဲဆိုတာကို အရုပ်နဲ့ဆေးရောင်စုံနဲ့ ဝူ၊ ဇရပ်၊ တန်ဆောင်း၊ ကျောင်းတွေမှာ ရေးဆွဲဖော်ပြပါတယ်။

အခုပြောပြီးတဲ့အချက်တွေက ဘုရား၊ ဝူ၊ ကျောင်း နံရံတွေမှာရေးဆွဲခဲ့တဲ့ အရောင်စုံရုပ်ပုံကားတွေ ဘာကြောင့်ရှိသလဲဆိုတာကို ရှင်းပြတာဖြစ်ပါတယ်။ ဆက်လက်ပြီး အရုပ်တွေရဲ့အမျိုးအစားကို ပြောချင်ပါတယ်။ အရင်က ဝူအတွင်းမှောင်တယ်။ နှစ်ကြာတဲ့အတွက် အတော်များများပျက်ကုန်ပြီ၊ မှေးမှိန်နေပြီ၊ သဲသဲကွဲကွဲမမြင်ရတာလည်း ရှိတယ်။ အဲဒါကြောင့် ပုဂံမှာရှိတဲ့ ဝူတွင်း နံရံဆေးရေးပန်းချီတွေဟာ ညံ့တယ်၊ မှေးမှိန်တယ်လို့ စွပ်စွဲခဲ့ကြတယ်။ ပြီးတော့ ဝူအများစုဟာ အတွင်းမှောင်တယ်၊ အရုပ်အောက်က စာ ကလည်း မြန်မာစာ မဟုတ်၊ ပါဠိ၊ ပါဠိ-သက္ကတစာတွေပဲကား။ ပြီးတော့ ရှေးမွန်ဝကားတွေနဲ့ ဖြစ်နေ

တယ်။ အဲဒါအပြင် ရှေးမြန်မာပန်းချီမှာ၊ အဝေးမြင်၊ အနီးမြင်ရယ်လို့ (perspective) မခွဲတတ်လို့ ထင်ကြတယ်။ အခု နံရံဆေးရေးတွေကို ငွေကြေးအကုန်အကျခံပြီး၊ အပေါ်မှာ အနှစ် ၈၀၀ ကျော် ၉၀၀ ဖုံးနေတဲ့ အညစ်အမှောင်ကို ဆေးအကူနဲ့ လင်းရှင်းနိုင်ပြီဆိုတော့၊ အနီး၊ အဝေးမှန်အောင် မရေးနိုင်ဘူးဆိုတာလည်း မဟုတ်တော့ပါ။ မဟုတ်ဘူးလို့ အသေအချာပြောနိုင်ပါပြီ။ နောက်တစ်ချက်က၊ အလင်း၊ အမှောင်ကိုခွဲခြားပြီး ပီပြင်အောင် မရေးတတ်ကြလို့၊ အရုပ်တွေက အသေကောင်တွေနဲ့ မထူးဘူးလို့ကဲ့ရဲ့ကြတယ်။ ဆိုလိုတာက ပျက်တယ်၊ ဝမ်းနည်းတယ်၊ ဒေါသထွက်တယ်၊ ကျေနပ်တယ်၊ မနှစ်သက်ဘူးဆိုတဲ့ 'မျက်နှာဖေး'ကို မမြင်နိုင်လို့ ဆိုတာလည်း၊ မဟုတ်တော့ပါ။ အခုမှာ ပုဂံက ဂူနံရံအရုပ်တွေဟာ 'မျက်နှာသေ'တွေ မဟုတ်ဘူးဆိုတာရဲရဲပြောနိုင်ပါပြီ။ အထူးသဖြင့် အဖြူ၊ အမည်း၊ အနီ၊ အဝါ၊ အစိမ်း၊ အညို တွေကိုအနည်းအများ စပ်ထားပုံလည်း အံ့ဩစရာလက်ရာ မြောက်တာကိုတွေ့ရပါပြီ။ ပုဂံမှာ အရုပ်တွေရှိတဲ့ ဘုရားစာရင်းကို အောက်မှာ ကြည့်ပါ။

ညောင်ဦး

- ကုန်းတော်ကြီး
- သကျမုနိ
- ကျန်စစ်သားဥမင်

ပုဂံ

- လောကဥသျှောင်
- မြေဘုံသာ
- လှိုင်ရှေ့
- ထီးလိုမင်းလို အနောက်ဘုရားအမှတ် ၁၂၂၄
- ကူကလေး (ရွှေဆံတော်အရှေ့မြောက်)
- ထီးလိုမင်းလို
- ကူတော်သစ်
- မာန်အောင်ဘုရား
- ပထိုးသမား
- မြင်းပြကူ
- သယံကူ
- ငါးမျက်နှာဘုရား
- မဟာကူကြီး
- လောကထိပ်ပန်
- သိမ်းမစိး

ပဲနံ့သာ
ကူပြောက်ကြီး
ဥပါလိသိမ်
အာနန္ဒာအုတ်ကျောင်း

မြင်းပုံ

နဂါးရုံ
အပယ်ရတနာ
မြတ်စွေဂူ
ကူပြောက်ကြီး
ကူပြောက်ငယ်
ကူပြောက်ငယ်အနောက် ဘုရားအမှတ် ၆၉၇
ဘုရားအမှတ် ၄၉၆

သီရိပစ္စယာ

ကူအမှတ် ၄၁၈၊ လောကနန္ဒာအရှေ့တောင်
ကူပြောက်
သာယာဝတေး၊ လောကနန္ဒာတောင်

ပင်းနံ့သ့

စူဠာမုဏိ
သမ္ဗုလ (သုံးလူလ)
စာသင်ကူ
သင်္ကန်းရုံကူ
ကူဘုရားအမှတ် ၃၂၉
နန္ဒမညာ
ဝိနည်းဗိုရ်
ဘုရားသုံးဆူ

ဗွားစေ

ဆုတောင်းပြည့်ဘုရား

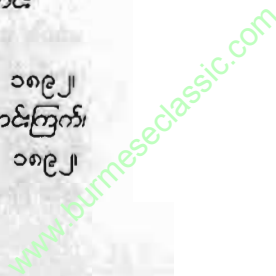
၂၁ ဇွန် ၂၀၀၄

မြန်မာရေးဟောင်းသုတေသန
(မြန်မာမြေထဲသမိုင်း)ပြဿနာ

နှစ်တွေ ရာစုနှစ် ထောင်စုနှစ် ကြာသထက်ကြာလာတော့၊ အကြိုသမိုင်း(Prehistory)၊ အစသမိုင်း(Protohistory)နဲ့ သမိုင်း(History)ကို မပြောတတ်တော့ ဘူး။ ဒီအခါမှာ မြေကြီးထဲမှာ ဖြစ်နေတဲ့ ကျောက်လက်နက် အိုးကွဲ အရိုး ကျောက် ဖြစ်ရပ်ကြွင်း ရွှေ ငွေ ကြေး သံ ခဲ ပစ္စည်း အတိုအစ၊ အိုးထဲက အစားအစာ သစ်စေ့ ဝတ်မှုန်ဝတ်ဆံ ဆိုတာတွေကိုတူးပြီး၊ ကောက်ယူလေ့လာ ရတယ်။ ဒီလို မြေမြှုပ်ပစ္စည်းကိုအားကိုးပြီး ဖော်ထုတ်ရလို့၊ မြေထဲ သမိုင်း(Archaeology)ဆိုတဲ့ ပညာရပ်တစ်ခု ပေါ်လာတယ်။ သိပ်မကြာသေးဘူး၊ နှစ် နှစ်ရာအတွင်းပဲ ရှိသေးတယ်။ မြန်မာနိုင်ငံ မှာတော့ ၁၈၈၁ ရောက်မှ စလို့၊ နှစ်ပေါင်း တစ်ရာတစ်ဆယ့်ရှစ် နှစ်ပဲ ရှိသေးတယ်။ မြန်မာနိုင်ငံမှာ ပထမဆုံး မြေထဲအရာရှိက ၁၈၈၁ မှာခန့်တဲ့ ဂျာမန်လူမျိုး ဧမိလ်ဖိုခင်မာ(Emil Forchhammer) ဖြစ်ပါတယ်။ ၁၈၈၉ မှာ ဖိုခင်မာ သေဆုံးသွားပါတယ်။ သူ မသေခင် ဘာတွေလုပ်သွားသလဲ ကြည့်ပါ။

ရွှေတိဂုံဘုရားဆိုင်ရာလေ့လာချက် ၁၈၈၃၊
သုဝဏ္ဏဘူမိရောက် ပထမ ဗုဒ္ဓသာသနာပြုအကြောင်း
မှတ်သားချက် ၁၈၈၄၊

မြန်မာ မြေထဲသမိုင်း ရှာဖွေရန် ပစ္စည်းစာရင်း ၁၈၉၂၊
ရခိုင်ရှေးဟောင်းဒေသ (မဟာမုနိ၊ မြောက်ဦး၊ လောင်းကြက်၊
မင်းပြား၊ ဥရစ်တောင်၊ စစ်တွေနဲ့သံတွဲ) ၁၈၉၂၊

သန်းထွန်း

ဝါက မြေထဲသမိုင်းရဲ့လုပ်ငန်းနံပါတ် တစ်၊ ရှာဖွေခြင်း (Exploration) ဖြစ်တယ်။ ဒီနေရာတွေဟာ မြေထဲသမိုင်းဝင်တွေ ဖြစ်တယ်။ ဆက်ပြီးတူးဖော်မယ်(Excavation)၊ တူးဖော်ပြီးပစ္စည်းကို ရက်စွဲဖော်မယ် (Dating)၊ ဘာအတွက် ဒီပစ္စည်းကို ဘယ်သူတွေက လုပ်ခဲ့ပါသလဲ (Identification) လို့ ဓာတ်ခွဲခန်း(Laboratory)၊ စာဖတ်ခန်း(Library)၊ ပြတိုက် (Museum) တွေမှာ တူရာတူကြောင်း လှည့်လည်ရှာဖွေပြီး၊ အဓိပ္ပာယ်ရှိအောင် ရှေးဖြစ်စဉ်ထဲက နိုင်ငံရေး လူမှုရေး ဖီးပွားရေးနဲ့ ဓလေ့တွေကို ရနိုင်သမျှဖော်ထုတ်တယ်(Research)၊ အဲဒီနောက် အသစ်ရရှိလာတဲ့အသိပညာကို ရဟန်း ရှင် လူ သိနိုင်အောင် ရေးသားဖော်ထုတ် ပြန်ဖြန့်ဖြူးရမယ်(Publication)၊ ကျောက်စာတွေရှိလာတော့၊ ဝါတွေဟာ ခေတ်ပြိုင်မှတ်တမ်း(Contemporary Records)တွေဖြစ်လို့ သိပ်အဖိုးတန်တယ်။ ဒီသုတေသနအခန်းကဏ္ဍကို ရှေးစာ(Epigraphy) လေ့လာရေးလို့ ခေါ်မယ်။ ကျောက်စာကိုဖတ်ပြီး အဓိပ္ပာယ်ဖော်နိုင်မယ်(Decipher) ဆိုရင်၊ သိပ် ကျေးဇူးရှိတယ်။ ကျောက်စာမှာ လိုချင်တာ အကုန်ပါမှာ မဟုတ်ပေမယ့်၊ ပါသလောက်ကိုပဲ တန်ဖိုးထားပြီး လေ့လာရပါတယ်။ အဲဒါတွေအပြင် ရှေးပစ္စည်း(အထူးသဖြင့်) အဆောက်အအုံ (Monuments) တွေမှာ ဟောင်းနွမ်းပျက်စီးတာ သဘာဝဆိုပေမယ့်၊ တတ်နိုင်သလောက် ကယ်ဆယ်ဖို့(Preservation)လိုတယ်။ သူ့အို သူ့နာလို ချက်ချင်းမသေအောင် ဆေးကုတဲ့သဘောပဲပေါ့။ နံရံဆေးရေးပန်းချီလိုဟာမျိုးကို ဓာတ်ပစ္စည်းသုံးပြီး ချော့ချွတ်တာမျိုး(Conservation)လုပ်ရပါတယ်။ အခုခေတ် သိပ္ပံပညာထွန်းကားတော့ နောက်ဆုံးပေါ်နည်းပညာတွေသုံးပြီး၊ ဒီကိစ္စကို ဆောင်ရွက်တဲ့အခါ သိသိသာသာအကျိုးရှိတာကို တွေ့ရပါတယ်။ စေတီနဲ့ ဂူ ကို ရှေးမှုမပျက် ပြန်ဖော်(Restoration)ရင်၊ ပင်ပန်းသလောက် အရာရောက်အသုံးဝင်လို့ ကျေနပ်စရာတွေ့ရမယ်။ အပျက်ကို ပြင်လိုက်လို့ သုံးမရတော့ဘူးလို့ မဖြစ်စေရ၊ မူရင်းကို မမှတ်မိနိုင်လောက်အောင် အဆမတန် သားနားတောက်ပသွားမှာကို စိုးရိမ်ရပါတယ်။

မြေထဲသမိုင်း(Archaeology)မှာ အသစ်ပြင်(Repair)တာကို လက်မခံပါ။ ရှေးမှုမပျက် ပြန်ဖော်(Restoration)တာကို လက်ခံတယ်။ ကိုးကွယ်ယုံကြည်မှု အတွေးအခေါ်ဘက်က ဒီလိုပြောတာကို မကြိုက်၊ ဒီလိုဆောင်ရွက်တာကိုလည်း ရှုတ်ချပါသေးတယ်။ ဥပမာ-စေတီကြီးတစ်ဆူ ပြုပြင်ပြီး ချဲ့တွေ့ဖူးနေမယ်၊ တောရှင်း၊ ချဲ့ခတ်၊ ဖရိုဖရဲဖြစ်နေတဲ့ အုတ်တွေ ရှင်း၊ ပြီးတော့ ဆက်မပြုအောင် နည်းမျိုးစုံကြံဆပြီး၊ ထိန်းပေးပါ။ အဲဒီ

အခါမှာ ရှေးဟောင်းပုံစံနဲ့ဟန်ကို မထိခိုက်စေရဆိုတဲ့ အချက်ကို သိပ် သတိထားပြီးလိုက်နာရမယ်။

ကျောင်း ဘုရား သာသနာ ငါးထောင်တည်အောင်၊ အလှူရှင်တွေက မြေနဲ့ ကျွန်လျှာတယ်။မြေက ရတဲ့အခွန်အခနဲ့ ကျောင်း ဘုရားပျက်ရင်၊ ဆိုင်ရာ သံဃာအကြီးအကဲက ကြီးကြပ်ပြီး ပြုပြင်စေတယ်။ ပဋိဝေဒလို့ ခေါ်ရမယ်ထင်ပါတယ်။ သဒ္ဓါကြည်ညိုလို့ မူလထက် အဆမတန် သာအောင် လုပ်ချင်လုပ်မယ်။ မတားနဲ့ဆိုတဲ့သဘော ဝင်လာတယ်။ အဲဒါမျိုးကို မြေထဲသမိုင်း(Archaeology)အမြင်နဲ့ တားချင်တယ်။ ကိုလိုနီခေတ်မှာ ဗုဒ္ဓဝေယျာဝစ္စဆောင်ရွက်သူတွေကို စာရင်းအင်းနဲ့ ဘုရားငွေကို သုံးပါ။ ဆိုင်ရာနယ်ရှင်(အစိုးရအမှုထမ်းထဲက မြို့ပိုင် နယ်ပိုင် အရေးပိုင်)နဲ့ညှိပြီး ပြုပြင်တာတွေလုပ်ပါလို့ ဥပဒေလုပ်တယ်။

ဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်ရေး စီမံကိန်းတွေအရ၊ ဆည်ကြီးဆောက်မယ်၊ မြစ်ကူးတံတားကြီး သွယ်တန်းမယ်။ နိုင်ငံတကာလေဆိပ်ကြီး လုပ်မယ်၊ ဒီလိုအခါမျိုးမှာ စီမံကိန်းဘက်က အနိုင်ရပါတယ်။ ကယ်တင်ခြင်း (Salvage Archaeology) လုပ်တာ မတွေ့ဖူးပါ။ အဲဒါ လုပ်သင့်ပါတယ်လို့ နှိုးဆော် လိုပါတယ်။

ရှေးဟောင်းပစ္စည်းခိုးရောင်းတာ၊ ရှေးဟောင်းပစ္စည်းအတုလုပ်ပြီး ညာရောင်းတာတွေကိုလည်း၊ နိုင်အောင်ပိတ်ပင်သင့်ပါတယ်။

WAVES MAGAZINE; 6-2008

၂၀ စက်တင်ဘာ ၁၉၉၀

ဦးလှုံနာရေးတဲ့ မြန်မာနိုင်ငံမိဇိုးသမိုင်းစာအုပ် အမှာစာ

သမိုင်းကို အဖြစ်အပျက်တွေ စီကုံးထားတာပဲလို့ ထင်ကြတယ်။ ဒါလောက် မလွယ်ပါဘူး။ အဖြစ်အပျက်ရဲ့ အကြောင်းရင်းကို ပြည့်စုံအောင်ရှာရ တယ်။ တစ်ဖက် အမြင်တစ်ခုတည်းက အကြောင်းရင်းမရှိကို မသိနိုင် ဘူး။ အဖက်ဖက်က အမြင်မျိုးစုံကိုရအောင် ဖော်ထုတ်ရတယ်။ ဒါကို ရှင်းအောင် နမူနာနဲ့ပြောရရင် အရှေ့ဘက် နိုင်ငံတွေ မှာ လူရိုင်းတွေက တရုတ်ကို လက်နက်နဲ့အောင်နိုင်ပေမယ့်၊ မကြာခင် အောင်နိုင်သူတွေ ကို တရုတ်ယဉ်ကျေးမှုက လွှမ်းမိုးလိုက်လို့ တရုတ်တွေဖြစ်ကုန်ကြတယ်။ အနောက်ဘက်နိုင်ငံတွေမှာဆိုရင် ခရစ်သာသနာစတင်ပေါ်စက နှိမ်တဲ့ ရောမနိုင်ငံမှာပဲ နောက်ဆုံး ခရစ်သာသနာ အကြီးအကျယ်ထွန်းကား တာမျိုးဟာ သမိုင်းသဘောနဲ့ ရေရှည်ကြည့်ပြီး ဝေဖန်ပိုင်းခြားကြည့်မှ အကျိုးသက်ကို အကောင်းဆုံး အရှင်းဆုံး မြင်နိုင်တယ်ဆိုပါတော့။ ဒီလို ဆိုတော့ သမိုင်းဟာ အဖြစ်အပျက်တွေကို စီတန်းပြီးရေးထားတဲ့စာ သက်သက် မဟုတ်ဘူးဆိုတာ ထင်ရှားပြီလို့ ထင်ပါတယ်။

သမိုင်းသုတေသနအကြောင်းလည်း နည်းနည်းပြောပါရစေဦး။ အကြောင်းအရာတစ်ခုကို ခပ်လွယ်လွယ်ရွေးလိုက်ပြီး အဲဒီအကြောင်း စွယ်စုံကျမ်းထဲပါသမျှလေး ဖတ်၊ သတင်းစာနဲ့မဂ္ဂဇင်းတချို့မှာ တွေ့ဖူး သမျှ ဆောင်းပါးတချို့ ဖတ်၊ လူကြီးတချို့နဲ့တွေ့တုန်း အနည်းအပါး သိသမျှပြောပါဆိုပြီး မှတ်သား။ အဲဒါတွေ ဆက်စပ်ပြီးရေးရုံနဲ့ သမိုင်း သုတေသနဖြစ်တယ်လို့ ထင်ကြတယ်။ သုတေသနမှာ အခုပြောတာတွေ

မလုပ်ဘူးလားဆိုတော့ လုပ်ပါတယ်။ သူများသိဖူးသလောက် ကိုယ်သိဖို့ ဖတ်ရမေးရတာပါ။ ပြီးတော့မှ သူများအရင်က မသိသေးတာကို ဖော် ထုတ်ဖို့ ကြိုးစားရတယ်။ စာမေးပွဲမှာ အမှတ်ပေးတဲ့ပုံစံနဲ့ပြောရရင် လူတကာ သိသမျှကို ဆက်စပ်ပြီး ကိုယ့်စကားနဲ့ကိုယ် ရေးတတ်ရုံနဲ့ သမိုင်းသုတေသီ မဖြစ်ဘူး။ သိပြီးသားအခြင်းအရာကို အမြင်သစ် အတွေးသစ်နဲ့ ဝေဖန် ဆွေးနွေးရင် အောင်မှတ်တော့ရမယ်။ အသိသစ်ပါအောင်ရှာပြီး ရေးနိုင်မှ အထူးအောင်ဖြစ်မယ်။ သုတေသနမြောက်တယ်လို့ ဆိုရပါမယ်။

- သမိုင်းစာအုပ်သစ်တစ်အုပ် ရတဲ့အခါ၊ ဒီစာအုပ်ဟာ
 - (၁) အမြင်သစ် အတွေးသစ်နဲ့ စစ်ဆေးခြင်းဆွေးနွေးခြင်းပြုရဲ့လား၊
 - (၂) အသိသစ်ပါရဲ့လား။
- အမြင်သစ်လည်းမရှိ အသိသစ်လည်းမပါဘူးဆိုရင် ငွေလိမ်ယူတဲ့ အလကားစာအုပ်ပဲ ဖြစ်ပါတယ်။

ဦးလှုံနာ (အမည်ရင်း - ဘီ၊ လားလ်ထန်လှုံနာ)ရဲ့ မြန်မာနိုင်ငံ မိဇိုးသမိုင်းစာအုပ်ကို အထက်ကပြောခဲ့တဲ့အချက်တွေနဲ့ အကဲဖြတ် ကြည့်ပါ။

- (၁) သမိုင်းအထောက်အထားတွေကို လက်လှမ်းမီသလောက် ရှာဖွေတယ်။
- (၂) သက်ကြီးစကားကို ရသလောက်မှတ်တယ်။
- (၃) ရှေးသီချင်းကို ကူးရသ၍ ကူးတယ်။
- (၄) သက်ဆိုင်တဲ့နေရာဒေသတွေကို အရောက်သွားပြီး လူပြော သူပြောတွေ ဖြစ်နိုင်၊မဖြစ်နိုင် ချင့်ချိန်တယ်။
- (၅) ရှာဖွေရသမျှကိုဆက်ပြီး ပုံပေါ်အောင်ရေးတဲ့အခါ အရမ်း မြောက်ခြင်း၊ အင်မတန်နှိမ်ခြင်း၊ ယုတ္တိမရှိပေမယ့် နားထောင် ကောင်းလို့ ဂွတ်ထည့်ရေးခြင်း ဆိုတာတွေ မပါဘဲ 'ရိုးရိုး သားသား' ရေးတယ်။

ဒီလိုမရေးရင် သမိုင်းအခေါ်မခံထိုက်ဘူး။ ဦးလှုံနာက သူ့စာအုပ်ကို သမိုင်းစာအုပ်လို့ အခေါ်ခံထိုက်အောင်ရေးဖို့ ကြိုးစားပါတယ်။ သူ ကြိုးစားတဲ့အတိုင်းလည်း အောင်မြင်တယ်။ ဒီစာအုပ်ကို မြန်မာဘာသာနဲ့ စပြီးရေးတယ်။ မိဇိုးဘာသာနဲ့ရေးပါဦးလို့ တိုက်တွန်းလို့ရေးဖြစ်ပါတယ်။ အဲဒီနောက် အင်္ဂလိပ်ဘာသာနဲ့ရေးဖို့ လိုမယ်။ အဲဒီအခါ ဂရုတစိုက် ပြန်ဖတ်ပြီး တချို့အကြောင်းအရာတွေကို ထပ်ပြီး ပြင်ဆင်နိုင်ပါသေးတယ်။ ဒီလိုနဲ့ပဲ ဒီစာအုပ်ဟာ မိဇိုးအကြောင်းကိုရေးတဲ့ အဆင့်မီမီ သမိုင်းစာအုပ်

ဖြစ်လာပါမယ်။

သမိုင်းစာအုပ်ကောင်း တစ်အုပ်ကို ဖတ်ရဖူးတဲ့အခါ၊ ဖတ်တဲ့လူ ကိုယ်တိုင် ငါလည်း ဒါမျိုးတစ်အုပ်ကြိုးစားရေးဦးမယ်လို့ စိတ်ထဲမှာ ဖြစ်တတ်တယ်။ အခုဖတ်ရတဲ့စာအုပ်ကို အားရလို့ အားကျပြီး ကိုယ်တိုင် ရေးချင်လာတဲ့ဆန္ဒ ဖြစ်တယ်ပေါ့။ ဘီ လားလ်ထန်းလှဲနားရဲ့စာအုပ်ဟာ အခုပြောသလို စံပြ၊ နမူနာဖြစ်မယ့် စာအုပ်တစ်အုပ် ဖြစ်ပါတယ်။ ဒီစာအုပ်ဟာ

- (၁) သမိုင်းသုတေသနလက်ရာကောင်းစာအုပ်တစ်အုပ်၊
- (၂) သမိုင်းကျမ်းတွေထဲမှာ နမူနာဖြစ်လာမယ့် စာအုပ်တစ်အုပ်၊
- (၃) သမိုင်းကို 'သိပ္ပံနည်းကျ' ရှာဖွေစုဆောင်းပြီး ဆက်လက် ရေးချင်ကြအောင် တိုက်တွန်းနှိုးဆော်နိုင်တဲ့ စာအုပ်တစ်အုပ် ဖြစ်ပါတယ်။

၂၁ ဧပြီ ၁၉၇၇

WAVES MAGAZINE; 6-2008

ရခဲခြင်း

ဘုရားရှင်အဖြစ်ကို ရခဲ၏။ လူ၏အဖြစ်ကို ရခဲ၏။ ကုသိုလ်ဖြစ်ခွင့် ရခဲ၏။ ရဟန်းအဖြစ် ရခဲ၏။ သူတော်ကောင်းတရား ကြားနာ ရခြင်းလည်း ရခဲ၏။ ရခဲသည်ဆိုသည့်အတိုင်း မရသဖြင့် ငရဲ၊ တိရစ္ဆာန်၊ ပြိတ္တာ၊ အသူရကာယဘုံ၌သာ ကျင်လည်ခဲ့ကြရသည် များ၏။ ထို့ပြင်၊ အပယ်ဘုံသို့ ကျရောက်သူတို့သည် အပယ်ဘုံ ၌သာ အကြိမ်ကြိမ် ကျရောက်ကြသဖြင့် သုဂတိဘုံသို့ တစ်ဖန် ပြန်ခွင့်ရရန် ခဲယဉ်းလှ၏။ 'အပယ်ဘုံမည်သည် ဝင်ပေါက်သာ ရှိ၏။ ထွက်ပေါက်မရှိ' ဟု ပြောကြဟောကြ၏။ ဘုရားတစ်ဆူ ပွင့်မှသာလျှင် ထွက်ပေါက်ကို မြင်ကြရသည်။ ကုသိုလ်တရား၊ အကုသိုလ်တရား မခွဲတတ်လျှင် အယုတ်အညံ့ဘဝမှ ကင်းလွတ် ခွင့်ရတော့မှာ မဟုတ်ဟူ၍ ပြောဟောကြပါသည်။ အကုသိုလ် တရားမှာ လောဘ၊ ဒေါသ၊ မောဟ တို့ဖြစ်ကြောင်း၊ သတိထား ၍ ထိုအကျင့်များကင်းအောင် နေပါလေဟူ၍ ဆုံးမလေ့ရှိပါ သည်။ ထိုတရားတို့ကို ကျွန်တော်တို့ ကြားဖူးကြသော်လည်း အသေအချာ မသိ။ လမ်းညွှန်ချက်တွေကိုလည်း မလိုက်နာကြ ပါ။ ထိုသို့ဖြစ်လျှင် လူအများအတွက် ငရဲသာလျှင် လားရာ လမ်းကြောင်း ရှိသည်ဟု သိရပါသည်။

ဤသို့ဖြစ်လျှင်၊ ကျွန်တော်တို့အတွက် ထွက်ပေါက်၊ လွတ်ပေါက်၊ ပြေးပေါက် မရှိ။ တစ်ဘဝထက် တစ်ဘဝ နစ်မွန်း ဖို့သာရှိကြောင်း သိနိုင်ပါသည်။ သို့သော်၊ ဤဘေးကြီးမှာ မသိသာ မမြင်သာသဖြင့် မကြောက်ကြပါ။ ကြောက်ကြရမည်။ လွတ်ရာ လွတ်ကြောင်း ကျင့်ကြံအားထုတ်ကြရမည်ဟု သတိထားသင့်ကြ ပါသည်။

၂၀ စက်တင်ဘာ ၂၀၀၃

WAVES MAGAZINE; 5-2008

